A

CONTRO-VERSIARVM, QVIBVS NVNC exagitatur Chriſti fides et religio diligens & luculenta explicatio.

Per Albertum Pighium Campenſem.

Cuiuſcunq; tandem fidei fueris, legiſſe non pœnitebis.

Singularum controuerſiarum capita, uerſa pagella indicabit.

8.4.B.42

EXPLICATE LIBRO PRIMO *Controuerſiæ.*

i De peccato originis.
ij De iuſtificatiōe hominis, fide, & operibus.
iij De æccleſia.
iiij De Euchariſtia, an in ea maneant panis ui-
niqꝫ ſubſtantię.
v De Miſſę ſacrificio, atqꝫ eius utilitate ac ua-
vi De Miſſis priuatis. (lore
vij De Cōmuniōe ſub utraqꝫ aut altera ſpecie.
viij De Adoratione Chriſti in Euchariſtia.
ix De Pœnitentia, & uniuerſis quæ ad eandē
pertinent, Contritione, Confeſſiōe, Sa-
tisfactionibus.

EXPLICATE LIBRO SE- *cundo Controuerſiæ.*

x De ueritate ſeptenarij ſacramentorū, & uſu
eorundem in uniuerſum.
xi De ordine æccleſiaſtico.
xij De humanis traditionibus.
xiij De cultu & inuocatione ſanctorum.
xiiij De uotis monaſticis.
xv De cœlibatu, aut coniugio monachorum, &
ſacerdotum.
xvi De poteſtate æccleſiaſtica.

ALBERTVS

PIGHIVS, CHRISTIANO LE-
ctori in Chriſto S.

VT extra omnem eſt cōtrouerſiam, nullam eſſe tam barbarā nationē, nullam gentem tam efferatam, cui nō diuinitatis quidam, ac numinis ſenſus inſtinctu naturali inſederit: nullam proinde ab ipſo mundi initio regionem, nullam urbem, nullam domum repperiri quæ religione prorſus caruerit, atq; ea, uelut tacita confeſſione diuinitatis nonnullū ſenſum prodiderit, Quem & in ipſa idolatria prodiderunt homines, qui etiā ligno & lapidi colendo ſe maluerunt demittere, q̄ nullum Deum uideri habere, Vt etiam & hoc extra controuerſiam eſt, nulla re, q̄ efficaci religiōe, atq; eius unitate, q̄uis falſa, in unius corporis ſocietatem conciliari, cōtineriq; liberos homines, nihil eos magis ſeparare, & cōtra ſe diuidere, q̄ in religione diſſidium, pugnam & diſcordiā, Ita & hoc extra controuerſiam ſit oportet, nihil eſſe poſſe utilius humano generi, nihil magis neceſſarium, in eius ſynceritate concordia: qua, non ſolum paratur & conſeruatur pax inter homines, ſed etiam hominum erga Deum pax conſtat: et ad uitam illam beatam, mimortalemq; nobis eſt aditus, Quæ cū præcipue pendeat, ex unitate ſynceræ atq; orthodoxæ fidei, nihil egit ab initio hoſtis

ille humani generis diligentius, ac maiori ſtudio,
q̃ ut eam quoquo modo corrumperet: in eã intro-
duceret queſtiones & controuerſias: & unum hac,
alterum illac, quaqua perſuaſione illiceret: & abdu-
ceret ab unitate orthodoxæ & catholicæ fidei, ab
illo corpore ad quod congregantur illę aquilę, in
quo ſolo eſt Chriſtus, uia ad ſalutem, uita & ueri-
tas, in deſertum: in aliquos angulos: in ſingularita-
tem & nouitatem aliquam. Aduerſus cuius inſidi-
as, tametſi ſuos, & cautos, & ſalutari antidodo ſa-
tis premunitos Chriſtus reddiderit: nempe, ut ob-
turemus aures, uelut ad uocem incantantium, no-
uæ alicuius doctrinæ profeſſoribus: illis non cre-
damus, etiamſi reſpondere non poſſimus eorum
argumentis & rationibus: non exeamus extra ſep-
ta ouilis ſui: non ſeparemur ab illo corpore, ſed fir-
miter in eo nos contineamus, etiam, qualiſcumq;
nobis diuerſa quæ ingeritur, oſtẽtatur, & docetur
doctrina appareat. Inuenit tamen ille ſemper ali-
quos, ſalutaris illius præmonitionis & doctrinæ
Chriſti parum memores, quos ſeduceret: uarijs ad
hoc inſtrumentis abuſus & artibus: nunc pſeudo-
prophetarum ſuorum uitæ ſeueritate, & ſimulata
ſanctimonia: quæ facile perſtringit imperitorum,
& ſimplicium animos, ſibiq; apud illos authorita-
tem facit, & ijſdem inſinuat: nunc etiam ſingulari
eruditione, eloquentia, & ſcripturarum peritia, ex

qui-

quibus magna probabilitate aduerſus catholicæ fidei ueritatem, ac ſimplicitatem, inducebant teſtimonia: & uenena ſua, magno artificio tecta & celata ſub aromate eloquiorum cœleſtium propinabant incautis. At nunc ab initio, neſcio qua fatali animorum ad nouitates propenſione, qua paſtorum ſocordia ac negligentia, quàm nunc, meſſem fecit tam uberem: nunc ſimplicius, minore cum negotio, & artificio. Neque enim ſunt admodum artificioſi impoſtores, per quos, tantum negocium aggreſſus, tanto ſucceſſu perfecit: ſiue uitam eorum, ſiue eruditionem & litterarum peritiam ſpectes. Neque enim in illa, neque in hac, quicquam admiratione dignum eſt cernere: quicquam quod ulli merito poſſit imponere; ut mihi mirum uideatur, tam multos uiros principes, optimates, prudentes alioqui, graues, & cordatos, tam multas inſignes ciuitates, & reſpublicas, abduci ab illis potuiſſe. Ne tamen hic ignem, quod dicitur, fodiamus gladio, ſed contra potius, Chriſtiana nobis mutuo occurramus charitate & modeſtia, quomodocumque demum, & quocumque malo genio, hæ pugne, hæc diſſidia, in fide ac religione in æccleſiam introierunt, per uiſcera redemptoris noſtri Chriſti Ieſu, atque eius precioſum ſanguinem, obſecro, & obteſtor omnes, ne ſalutem ſuam tam uilem habeant, ut eam permittant quibuslibet: qui ſuum forte in his turbis agunt

negotium. Necq enim de re parua, aut negligēda, non de fortunis, non de ditionibus, nō de uita corporali, ſed de æterna ſalute, aut damnatiōe agitur. Ipſi per ſe, controuerſias uniuerſas quæ inter illos & nos ſunt, expendant diligentius, & curent intelligere: necq ita ſimpliciter credant, quę ipſis dicuntur a ſuis illis myſtis & doctoribus. Res enim longe habet aliter: & dedimus operam, ut quiuis orthodoxā ueritatē per ſingulas facile poſſet intelligere. Ad quod nos animauit, primum pijſſ. ac religioſiſſ. principum noſtrorū. Imp. Caroli, & Ferdinandi Cæſaris, pro reparanda unitate fidei, religionis ſynceritate, & Chriſtiana pace in æccleſia, ſingulare ſtudium. Deinde, etiam ſpes, quam non exiguam, diuerſæ quocq a nobis fidei principes, optimates, ſtatuſcq de ſe præbuerunt: expetentes indici Chriſtianū colloquium, in quo utrincq docti aliquot, colloquuturi inter ſe (ſi forte reddita acceptacq mutuo ratione ſuæ ſententiæ, conuenire poſſent in catholicam Chriſtianamcq fidei cōcordiam) conuenirent Vuormaciam: eo ipſo ſatis cōteſtantes, ſe perteſos iamdudum, iſtarum controuerſiarum, (quæ magna rerum atcq ordinum omniū confuſione uigent in æccleſia, & quas in publicam pernitiē Chriſtianæ Reipub. palā uergere, nemo nō intelligit) Chriſtianę adhuc pacis & cōcordiæ ſe eſſe percupidos, & orthodoxam ueritatem

tem

tem intelligere & ſequi. Acceſſit hæc, Quod & ego Vuormatiæ exiſtens inter conuocatos cæteros, aduerſariæ doctrinæ præconum & antiſtitū uocibus aliquot iactari perſentiſcerē, ſe iamdudū reddidiſſe orbi rationem ſuæ fidei, quā certo uerā crederent: a qua, niſi certiori ratione accepta, nec poſſent, nec uellent recedere: id quod, & ſcriptis ſuis palam conteſtari uidentur, atq; eam a nobis rationē eam, orbem exigere: ob pleroſq; multos toto orbe terrarum, quibus hæc publica, tanto tēpore perdurans, de fide pugna & cōcertatio, ſaltē dubitationes & ſcrupulos in fide iniicit. Quibus ego rationibus permotus, & quoniā non magnū illius colloquij fructum perſpiciebam, ob plæraq; quæ non eſt neceſſe aſcribere, ne qua parte meum in æccleſiam ceſſaret officium, hanc ipſe mihi deſumpſi prouinciam, ut ſummatim ſingula pertractarem, controuerſiarū quę inter nos ſunt, capita, iuxta ordinem confeſſionis fidei illorum, quam ante annos aliquot Auguſtæ exhibuerunt Imperatori, & imperij proceribus, Inde ſperans certiorem fructum, q̃ ex omni colloquio, peruenturum, non ſolum ad abſentes, toto orbe ſcandalizatos, & nonnihil hæſitantes ex his publicis de fide cōcertationibus: ſed etiam ad poſteros, Qua tamen in re, non tam eruditioni, q̃ cauſæ noſtrę confiſus ſum, atq; illius adiutorio, cuius cauſa agitur, Hoc

tamen

tamen, quo æquiorem nobis te præbeas Lector, oro te ut perpetuo memineris, procul domo, libris rebuſq; familiaribus, peregre, in apparatu procinctuq; uiatico, tempore exiguo, quo ſeruiremus tẽpori, hæc lucubrata a nobis: immo, priores duas, nempe, De peccato originis, & de fide, operibus, & iuſtificatione hominis controuerſias, inter imprimendum elaborauimus, ut non potuerimus, anteq; iam prodijſſent, earundem cõferre cum fine principium, Spero tamen in Chriſto, quod laboris tui nõ pœnitebis, ſi uno has ueritatis ſtudio legeris, Vale Ingolſtadij Nonis Martij, Anno a nato Saluatore.

M.D, XLI.

DE PECCATO ORIGINIS, CONTROVERSIA PRIMA.

NOn eſt leuis momenti, nec in paucis aut exiguis pugnans, ut quibuſdam forte uidetur, de peccato originis inter aduerſarios & catholicos controuerſia, a qua explicanda diligentius, poſt habitum de eadẽ Vuormatiæ colloquium, ut multa me deterruerunt, primum, quod fortaſſis ægre laturos quoſdam hoc ſuſpicabar: & aduerſariorum, qui ſuæ doctrinæ myſteria illic ſatis artificioſe & ſtudioſe cęlata, inuulgari ac traduci egre laturi eſſent, & luculentius redargui: & noſtrorũ, qui noſtram diligentiam (ut ſumus fere omnes homines) ad ſuam rapturi iniuriam. Deinde, quod difficillimã eius explicationem cernerem, ut quam hactenus a nemine omnium, nec ab omnibus in unum, quos mihi uidere contigit, ſatis explicatam inueniſſem, Quam nobis difficiliorem fecit, uita uiatoria, & a libris familiaribus abſentia. Poſtremo, quod uerebar etiã hinc inuenturos aliquos anſam aduerſum nos alicuius calumniæ, quaſi inuulgaremus ſecretum Vuormacieñ. colloquij. Ita, aduerſum hęc omnia, nos armauit zelus religionis & fidei. Qui, ut aduerſus omnem illã difficultatem nos animauit, ac niti coegit, & Chriſti gloriã, q̃ hominum æſtimationem pluris facere, atq; hoc potius cauere, ne tecta ac diſſimulata impietas, uideretur a nobis tuliſſe approbationis calculum, Ita, aduerſus calumniã ex indicto ſecreto Vuormatieñ. colloquij, hoc nobis ſuccurrebat, Quod nullum nobis uerbum dicendum foret, in explicanda hac controuerſia, quod dictum eſſet in Vuormatiẽ. colloquio, ſed plane diuerſiſſima omnia: et proinde nõ fore illi aduerſum nos locum calumniæ: ut quam, res ipſa facile redargueret, In hunc modum, perpenſis utrinq; omnibus,

Et quia putabam, reparatiõis, iuſtificationiſq; noſtræ myſterium, rite explicari non poſſe (quod proxima controuerſia faciendum eſt) niſi ante intelligeretur lapſus noſter in origine, induxi in animũ exordiri ab hac prima, ne ſine capite (quod aiunt) prodiret fabula. Tu proinde lector Chriſtiane, noſtros hos labores boni conſule.

De peccato originis qd certum habeat orthodoxa fides et definitio ecclesiaſtica.

De peccato originis, ante D. Auguſtini tempora, nulla unq; concertatio aut controuerſia inuenitur fuiſſe in æccleſia, immo, mira apud ſcriptores omnes ſermonis parcitas, & ſobrietas. Hoc tamen ſimpliciter, & unum de illo credebant omnes, neminem inde liberari, niſi per unam mediatoris Chriſti gratiam, cuius morte, illud, mortis ab Adam in nos omnes introductæ, & in uniuerſos propagatione tranſmiſſæ, damnationiſq;, ruptũ ſit deletumq; chyrographum: quo nemo uſq; ad illam baptiſmi ſacramẽto, aut æquiualenti aliquo perceptam regenerationis gratiã, non teneatur obnoxius. Hoc (inquã) unum & certum eſt, quod hac de re, ab initio orthodoxi crediderunt omnes: In quo uno, etiam quieuit & ſtetit definitio ſedis apoſtolicæ, & catholicorum Epiſcoporum omnium, aduerſus Pelagium et Cœleſtium, qui primi, negarũt nos reatũ originalis delicti naſcendo contrahere. Quemadmodum clariſſime conſtat ex uarijs librorum Auguſtini locis, & præcipue, ex eius ad Optatũ, de origine animarũ, epiſtola, quæ numero eſt, clvij. Quo uno ſaluo, cætera omnia, quæ de hoc uaria dicuntur, atq; intelliguntur a uarijs, ipſe cuiuſq; ingenio permittenda cenſet, modo Deum authorem peccati non faciant.

Peccati originalis in nobis effectus.

Itaq; cum catholicæ æccleſiæ definitio de peccato originis, nihil plus habeat, quam, quod ſit, & quod propagatione ab Adam, ei ipſi ſubdimur, & qui eius in nobis effectus ſint, nempe, moriendi neceſſitas, & omnium quæ naturam

turam noſtram corpoream & mortalem de ſe conſequuntur, miſeriarum & incommodorum, cathena quędam perpetua, quae nos conſtrictos ab ipſo conceptu, & materno utero in mortem rapit, a quibus, niſi peccaſſet noſtri generis origo, nos liberaſſet Dei gratia, Ad haec, inteſtinum in nobis diſſidium, & aſſidua pugna carnis aduerſus ſpiritũ, Voluntatis infirmitas quaedam, & naturalis pronitas ad carnis ſui hoſpitis deſyderia, rationis a ſenſibus dependentis, ad comprehendenda illa uere bona inuiſibilia, pigritia, ac tarditas, atq; adeo caecitas, Quae partim plane ſuſtuliſſet, partim mitiora reddidiſſet, iuſtitia illa, quã originalem dicimus, Poſtremo (quod eſt complementum malorũ omnium) quod ob id ipſum, naſcimur irae filij, extorres a Dei regno, & damnationi obnoxij, Haec, inquam, de peccato originis, cum certa tantum habeat aeccleſiaſtica definitio, etiam extra controuerſiam ſunt in praeſenti controuerſia: ſed uniuerſa ea nobiſcum affirmant aduerſarij: & recte nobiſcum damnant contra ſentientes Pelagianos, & alios.

Quid uero ſit ipſum peccatũ originis, & in quo conſiſtat eius propria ratio, aeccleſiaſtica definitione certum nõ eſt: et proinde uarię de hoc ante nos fuerunt, atq; etiã nunc ſunt orthodoxorum ſententiae: & adhuc ſub iudice lis eſt. Auguſtino fere uiſum eſt, concupiſcentiam carnalem, in concupiſcibiliter genitis, & lege naſcendi communi propagatis ab Adam, uere rationem peccati habere: per baptiſmum tolli eius reatum, & uniuerſam culpae, & peccati quam habuit rationẽ, ipſam uero in nobis relinqui ad agonem. Alijs non probatur ea ipſa Auguſtini ſententia, nec uidetur concupiſcentiam illam, qualis eſſe poteſt in paruulis, ueram peccati rationem habere poſſe, ut in qua, diligenter expendentes omnia, nihil inueniunt, quod Dei ipſius opificium non ſit, & propterea ad ueram peccati

Quid ſit peccatũ originis, eccleſiaſtica definitione, certum non eſſe, & proinde uarias de eo, orthodoxorũ eſſe ſententias.

rationem uicinius collimantes,peccatũ originale definiũt, carentiam iuſtitiæ originalis debitæ ineſſe, Cuius opinionis D. Anſelmus lib, de partu uirgineo, author fuiſſe uidetur. Et quamuis inter duas has de peccato originali definitiones & ſententias, fere ſcholæ hœreant, niſi quod quidam, uelut media uia quærentes incedere, ex duabus unã faciant, & utramq; in unum confundant: nulla tamen earũ omnium ex æccleſiæ definitione certa eſt; imo, omnes mihi certo atq; euidenter falſæ uidentur, cuius meæ ſententię rationem mox explicaturus ſum, Non tamen damno eos qui aliquam ſequuntur ex prædictis ſententijs: nec demũ, ſi quis afferret nouam aliquam, quãdiu, certa nulla de hoc ipſo eſt, catholicæ æccleſiæ definitio, ac ſententia. Aduerſarios uero, non damnare non poſſum, quod ipſi ſibi hanc authoritatem arrogent, ſtatuendi, definiendiq; nobis id, de quo hactenus inter orthodoxos libere diſceptatum eſt: & tanq; certum id proferant in articulo ſuæ fidei, quod nõ ſolum incertum, ſed etiam certo falſum, immo plane impiũ eſt. Qua equidem in re, eo intollerabiliores ſunt, quod D. Auguſtini ſequi ſe profitẽtes ſententiã, bis fere per omnia ab eodem diſſentiunt: pro eius, quamuis non certa, ſed (ut mihi uidetur) parum probabili ſententia, aliam introducẽtes plenam in Deum conditorem noſtrum blaſphemiæ, quemadmodum poſt euidens faciemus.

In aduerſarijs quid dãnet in hac cõtrouerſia.

Diui Auguſtini hac de re ſententia quæ fuerit, ex plęriſq; librorum eius locis clariſſime colligitur. Siquidem cap viij. lib. i. de pecc: me: ac remiſs: peccatum originale, affirmat carnalem concupiſcentiam, in concupiſcibiliter genitis ab Adam, qui peccato ſuo, ea, uelut tabe quadam, infecerit omnes e ſtirpe ſua, ut prædictum eſt, genitos, Et cap. xxxviij. eiuſdem. Per baptiſmum autem euacuari illud ipſum peccatum, quod in carne noſtra eſt, non ut con-

D. Auguſtini ſententia, De peccato originis.

cupiſcentia

cupiſcentia conſperſa & innata, repente abſumatur & non ſit, ſed ne obſit renato, quę inerat nato, ſitq; illi poſt regenerationem, exercitium ad uirtutem, ſi Dei gratiam non recepit in uacuum. Et rurſus. Non extinguitur, inquit, lex peccati, quæ in membris noſtris eſt, repugnans legi mentis noſtræ, ſed ignoſcitur quicquid ab homine factum eſt, cum eidem concupiſcentiæ ſubiecta mente ſeruierat. Ipſa uero, ſoluto reatus uinculo, quo per illam, diabolus animam captiuam retinebat, & interclusione deſtructa, quæ hominem a ſuo creatore ſæparabat, maneat in certamine, quo corpus noſtrum caſtigamus, & ſeruituti ſubijcimus.

In eandem ſententiam habet ibidem lib: ij. cap: iiij. Cōcupiſcentia, inquit, tanq̃ lex peccati manens in membris corporis mortis huius, cum paruulis naſcitur: in paruulis baptizatis a reatu ſoluitur: ad agonem relinquitur: ante agonem mortuos, nulla damnatione proſequitur: paruulos non baptizatos, reos innectit: & tanq̃ iræ filios, etiamſi paruuli moriantur, ad damnationem trahit. In grandibus autem baptizatis (in quibus iam ratione utentibus, quicquid eidem concupiſcentię mens ad peccandum conſentit, propriæ uoluntatis eſt) deletis peccatis omnibus, ſoluto etiam reatu, quo uinctos originaliter detinebat, ad agonem interim manet: ſibi ad illicita non conſentientibus nihil omnino nocitura, donec abſorbeatur mors in uictoria, & pace perfecta, nihil quod uincatur exiſtat, Conſentientes autem ſibi ad illicita, reos tenet. Et hoc eſſe malum uult, a quo ut liberemur, orare nos docuit dominus, quod perficietur in fine. Quod malū maneat in carne noſtra, nō natura in qua diuinitus creatus eſt homo, ſed uitio, quo uolūtate prolapſus eſt. Hoc malum habitare in carne ſua, ſciuit, inquit, & Apoſtolus, & præcepit, ne regnet in no-

bis

bis Hactenus ille loco memorato. Et lib. I. de nuptijs, & concupiſcentia, cap. XVIII. Cōcupiſcentiam carnis, non eſſe ex naturali connubio ueniens bonum, ſed ex antiquo peccato accidens malum: propter eam fieri, ut de iuſtis, & legittimis nuptijs filiorum Dei, generentur filij non Dei, ſed ſœculi. Ex concupiſcentia carnis, quod naſcitur, mundo, non Deo naſcitur: cuius reatum, ſola regeneratio dimittit, quem generatio trahit &c. Hæc concupiſcentia, quę ſolo ſacramento regenerationis expiatur, peccati uinculum, generatione traijcit in poſteros: tametſi ipſa, in parentibus regeneratis, peccatum non ſit, niſi quodam modo loquendi, quia a peccato facta eſt; ut lingua, locutio: manus, ſcriptura: aut etiam, quia ſollicitat ad peccatum, ſicut dicimus frigus pigrum. Hæc atq; eiuſmodi nunc citato loco. Quæ ideo aliquanto prolixius aſcripſimus, quo clare pateat Auguſtini hac de re ſententia. Quam ſequi ſe dum profitētur aduerſarij, ſuam (quod mox euidens faciemus) pro eadem nobis intrudunt ſententiam, ab illa Auguſtini diuerſiſſimam: & uelut articulum fidei certum nobis ſtatuunt. Cum nec illa, ut dixi, Auguſtini, certa ſit.

Epilogus ſententiæ Auguſtini, de peccato originis & cōcupiſcentia.

Tradit ille, ut audiſti, peccato Adæ, carnalis concupiſcentiæ occulta tabe ac contagione, infectam uniuerſam poſteritatem eius, ut quæ ſit in carne noſtra, non natura in qua diuinitus creatus eſt homo, ſed uitio quo prolapſus eſt. Deinde, ut hæc ipſa concupiſcentia, noſtro corpori inſperſa, atq; innata. (quæ & ipſa lex dicatur ab Apoſtolo, quæ in membris noſtris eſt, legi mentis noſtræ repugnans) in nondum baptizatis, uere, & proprie peccatum ſit, quæ ignoſcatur quidem, ſed non tollatur in baptiſmo. Ignoſcatur inquam, non, ut nō ſit, ſed ne in regeneratis amplius peccatum ſit: ipſa in ſe manente ad certamen, & exercitationem noſtram. Notabis autem Auguſtinum perpetuo

tuo loqui,de concupiſcentia carnis, non rationis;non uo-luntatis,nō ſpiritus:de ea inquam;quæ in carne noſtra eſt, aut conſperſa, & innata carni:quam,& illam legem mem-brorum dicit,repugnantem legi mentis noſtræ, & manere in membris corporis mortis huius,habitare in carne noſtra, & naſci cum paruulis. Notabis ſecundo,affirmari ab eodē, concupiſcentiam hanc,manere in baptizatis,ſed non habere rationem peccati. Quæ duo,cur memoriæ notanter mā-dari cupiam,poſt intelliges.

Quod autem non ſolum incerta,ſed & falſa ſit dicta Auguſtini ſententia,& primum,qua parte dicit,Adam,peccato ſuo,carnalis concupiſcentiæ tabe infeciſſe poſteritatem ſuam uniuerſam,maxime quomodo hoc cōmuniter intelligitur,(nam ut ſane idipſum poſſit intelligi,poſt intelliges) ut peccatum illud corrupiſſet naturam Adæ,eatenus ſanā, & integram,& feciſſet morbidam quandam in carne qualitatem,per quam , effrenato impetu deinceps ferretur in uetita,& rebellaret rationi ac ſpiritui,quæ corruptio, ſeminis ex eadem infecti propagatione deriuaretur in filios , ita mihi demonſtrari poſſe uidetur.

Falſa oſtenditur dicta Auguſtini ſententia.

Si peccati illius eſus de interdicto fructu,is effectus fuit in carne Adā, neceſſe eſt,ut illud,ei⁹ cauſa naturalis fuerit. Necp enim peccans, uolebat ſibi & poſteris illam carnis corruptionē accire,nec in eam ferebatur, ut in ſuæ uolitionis obiectum. Si autem peccatum illud,ui quadam ſuæ naturæ eum in modum corrupit naturam, neceſſe eſt,ut uis illa corruptrix illi competierit,uel quia peccatum,uel quia hoc peccatum. Singulari illius peccati,nihil eiuſmodi, præ alijs peccatis,naturaliter comperiiſſe inuenies. Proinde ſi corrupit naturā,quia peccatū,corrupit. Ergo uis eadem, inerit peccatis omnibus , & ſingulis:& tanto pernitioſior, quāto grauiora ſunt,Quanto igitur erit noſtra natura,quā

Quod peccatū Adæ humanā naturam corrūpere non potuerit in ſua ſubſtantia.

eorum

torũ qui priores nati ſunt, corruptior: ut quę, per tot, tã grauiũ peccatorum a primo parente noſtro, ad nouiſſimum commiſſorum Chyliades, continuo facta ſit deprauatior.

Sed ratio ipſa, per ſe plane intelligit, commentum hoc eſſe, ut dicatur corporea natura, corrupta in ſubſtantia, & aliqua eſſentialis corruptio in ea facta per peccatum primi hominis: ſiue actum uoluntatis eius elicitum ſpectes, quo, neglecto creatoris mandato, mulieri acquieuit: ſiue culpæ, aut deformitatis rationem, quæ erat in actu eiuſmodi. Huic, ut meræ priuationi, nulla aſcribi poteſt actio corruptiua ſubſtantiæ, Vt autem actus ille uoluntatis, quo ille nihil minus uoluit, ui ſuæ naturæ corruperit ſubſtantiam, euidenti ueritati aduerſatur. Nihil enim in uniuerſa rerum natura tam malignum eſt, quod primo intendat, aut non eſſe, aut corruptionem alicuius: ſed tantum generatio, prima in intentione eſt: ad quam concomitanter ſequitur corruptio contrarij, atq; incompoſſibilis ei quod intenditur per generans. Quid igitur generare intendens actus ille uoluntarius Adæ quo diuinum mandatum præuaricatus eſt, corrupit integritatem humanæ naturæ, & ſubſtantiæ, præſertim corporeæ?

Quod concupiſcentia carnalis in paruulis nondum baptiſatis uere et proprie, peccatum non ſit.

Deinde etiam hoc mihi euidenter falſum uidetur, quod dicit concupiſcentiam illam carnalem, quæ in carne noſtra eſt, repugnantem legi mentis noſtræ, propriæ, & uere eſſe peccatum in his qui baptizati non ſunt, quod ignoſcatur quidem in baptiſmo, ne amplius peccatum ſit, attamen maneat, reatu eius ſublato quo per illam Diabolus animam captiuam detinuerat, quo paruulos abſq; baptiſmo hinc diſcedentes, uelut iræ filios reos nexoſq; ad damnationem pertrahat.

Hoc ante omnia admonendus es lector, Auguſtinum (quod ſupra audiſti) de ui illa concupiſcibili innata inſperſaq;

ſaq; corpori, & non de eius motibus, hoc eſt, carnis concupiſcentijs, legi mentis noſtrę aduerſantibus loqui, quæ in paruulis recens editis, aut in materno utero adhuc exiſtentibus nulle ſunt, nec eſſe poſſunt, ut, non ſolum omni adhuc uſu rationis deſtitutis, ſed omnis quoq; rei diſcretione carentibus. Quos, ſi qua concupiſcentia, reos, nexoſq; ad damnationem pertrahit, uim eſſe illam concupiſcibilē neceſſe eſt, ut nondum explicantem actus ſuos, ſed adhuc plane ſepultam, neq; dum ullam rerum concupiſcibilium diſcretionem habentem, qua ſine, illa ferri non poteſt in obiecta ſua prorſus incognita. Vt autem hæc ipſa uis illa concupiſcibilis, proprie peccatum ſit, culpa, iniquitas, de ſe Deo odioſa, et execrabilis, et nos in eius ira, indignatione, aut offenſa conſtituens, mihi abſurdiſſime dici uidetur: Nec minus abſurde, quod eadem ipſa manere poſſit, & non eſſe Deo & abominabilis, ſi talis aliquando fuerit.

Auguſtinū neceſſario loqui de ui concupiſcibili inſperſa innataq; carni

Cuius meæ ſententiæ, priuſq; rationem explicem, hoc ante mihi pręfandum uidetur, Auguſtinum, quantū equidem meminiſſe poſſum, nec tentare quidē uſq;, ſeu authoritate ſcripturæ, ſeu ulla ui argumentationis, ſuam illam de cōcupiſcentia, & peccato originali ſententiam aſſerere, ſed ſolum ſimpliciter affirmare. Lutherus uero, cui ea ipſa placuit Auguſtini ſententia, in eadem aſſerenda uerboſus, & prolixus eſt, ſed parum efficax; ut cuius præcipua ratio, ex ultimo Decalogi præcepto ducitur. Quo, cum concupiſcere prohibeamur, uult concupiſcentiam omnem, etiam illam quæ in carne eſt, uelut huic præcepto contrariam, eſſe peccatum, & legis tranſgreſſionem.

Auguſtinum, nuſq̄ probare, illam concupiſcentiā in paruulis eſſe peccatum.

Lutherum inefficaciter probare.

Sed ipſa præcepti uerba, hanc illius ſententiam mox euidenter redarguūt. Nam illo pręcepto prohibetur actus, aut motus concupiſcentiæ, ſeu carnis, ſeu uoluntatis illam intellexeris, non uero, uis ipſa concupiſcibilis inſperſa, in-

nataꝙ carni, unde hij motus prodire diceretur: dicitur e-nim. Non concupiſces domum proximi tui, nec deſyderabis uxorem eius, non ſeruũ, non ancillam, non bouem, non aſinum, nec omnia quæ illius ſunt. At noſtra queſtio eſt, de concupiſcentia illa carnis, qualis ante rerum omnium diſcretionem eſt in paruulis, quos per eam ipſam diabolus, ſecundum animam captiuos, ante baptiſmum retinere ille affirmat, & hinc diſcedentes, uelut iræ filios, reos, nexoſꝙ ad damnationẽ pertrahere (Neꝙ enim illi, adhuc cõcupiſcunt, aut concupiſcere poſſunt domum proximi, nec deſyderant uxorem eius, non ſeruũ, non ancillam, non bouem, non aſinum, nec quicꝙ omnium, quæ illius ſunt) hoc eſt, de ui illa concupiſcibili, quæ carni inſperſa, atꝙ innata eſt, quam, & fomitem dicunt. Hæc ſingi omnino non poteſt prohiberi illo interdicto Decalogi, primo, palam reſiſtentibus interdicti ipſius uerbis, ut iam demonſtratũ eſt, deinde, ipſa rei de qua agitur, natura, quæ, inſit, non inſit, in noſtra poteſtate non eſt, nec interdici poteſt, non magis, ne naſcamur cum capite, oculis, naribus, ore, uentre, aut ꝙ, ne nobis inſit uis tangibilis, guſtatoria, olfactoria, auditoria, & cætera, quæ Deus, & natura nobis indidit. Nam, & uim illam cõcupiſcibilem ſibi amicorum, & ſuauium, quæ in carne eſt, qua etiam refugit ab horum cõtrarijs, Dei ipſius, & naturæ opificium eſſe mox demonſtrabimus.

Itaꝙ quo clarius pateat iſtam carnis concupiſcentiam in nondum baptizatis, proprie peccatũ non eſſe, quo etiã ante omnem eius motum, uel in materno utero, ſub ira, & offenſa dei conſtituuntur paruuli, et mortis, damnationiſꝙ reatu inuoluuntur, ante omnia, ut methodo agamus, nobis conſtet oportet, propria peccati ratio, alioqui abſꝙ ſcopo ferretur oratio, & aliam nos, aliam aduerſarij peccati, rationem intelligẽtes, nihil aliud, quam uerba profunderemus,

Inueſtigatur ꝓpria peccati ratio.

in uentum

in uentum, & ridicula euaderet omnis diſputatio. Cuius methodi, dum obliuiſcũtur pleriq;, nihil mirum eſt, ſi poſt prolixam diſceptationem, omnia æque incerta maneant, ut ab initio.

Nec eſt, quod imaginantur quidam, aliam eſſe rationẽ peccati, ſecundum quam peccatum originis, aliam item ſecundum quam, peccatum actuale peccatum dicatur. Sunt enim hec, primę peccati ſpecies, originale inquã, & actuale, & ſecundum unicam, ueram, propriamq; peccati rationem, originale peccatum, qualecumq; demum illud dixerimus, ęque, ut actuale, peccatum, & eſt, & dicitur. Nam ęquiuoce etiam Chriſtus, etiam hoſtia oblata pro peccato, etiam concupiſcentia carnis, aut fomes poſt baptiſmũ, peccata dicuntur in diuinis ſcripturis, quemadmodum paulo poſt explicabimus.

Peccatum originale, & actuale, uniuoce peccatũ dici.

Propriam autem, ueramq; peccati rationem, Ioannes prima ſua epiſtola mihi explicare uidetur. Omnis, inquit, qui facit peccatum, iniquitatem facit, quandoquidem peccatum eſt iniquitas. Et rurſus, Omnis iniquitas, peccatum eſt. Conuertuntur ergo inter ſe, peccatum, & iniquitas: & hæc, illius, propriam rationem explicat. Nam, quod iniquitatis, quam peccati, ſit nobis notior ratio, ex eo eſt, quod illius mox ſe offert poſitiuum contrarium. ex cuius notione, ignota eſſe non poterit iniquitatis ratio: quod in peccato, perinde non eſt. Recte itaq; notionem peccati nobis explicauit arcanorum ille diuinorum conſcius Euangeliſta, & Apoſtolus, cum dixit, peccatum eſſe iniquitatem. Nec definiuit ignotum per ignotius, ſed per id, quod cuiq; facile patet, & notum eſt. Iniquitas ſiquidem, æquitati eſt contraria. Aequitas autem, eſt iuſtitia, aut rectitudo, quam Deus a nobis exigit, ad ſuæ legis regulam. Eſt ergo iniquitas, obliquatio a rectitudine,

Peccatũ propriè iniquitas, hoc eſt, legis tranſgreſſio.

quæ nobis lege præſcribitur, aut legis tranſgreſſio, ut in eo etiam ueriſſima comprobetur illa Pauli ſententia, qua aſfirmat, præuaricationem non eſſe, ubi lex non eſt.

Sicut autem infinitæ iuſtitiæ, & æquitati, non aduerſari, neq; diſplicere non poteſt iniquitas, atq; iniuſtitia, atq; iniquum, iniuſtumq; eidem non odibilem reddere, ita, ut quid modo tale ſit, modo idem in ſe immutatumq; permanens, tale non ſit, neceſſe eſt circa rectitudinis regulam, aut legem, mutatum eſſe aliquid, ut noua lege uetetur, quod antea interdictum non fuerat. Vt uero una eademq; manente æquitatis, & iuſtitiæ regula, idem aliquid in ſe manens, nunc proprie, primo, uereq; peccatum ſit, nunc non ſit, fieri prorſus non poteſt.

Fieri non poſſe, ut eadē manente rectitudinis regula, idē aliquid in ſe permanens, nunc peccatū ſit, nūc nō ſit.

Quapropter, qui uim illam quæ in carne noſtra eſt, concupiſcibilem, quem fomitem dicunt, ante baptiſmum proprie peccatum faciunt, quod nos in Dei offenſa, atq; ira conſtituat, & æternæ damnationis reos faciat, poſt baptiſmum uero, eandem ipſam, ab omni culpa peccati, & iniquitatis ratione abſoluunt, intelligunt, quam præter rationem faciunt, cum una eademq; maneat æquitatis, & rectitudinis, qua diuinæ iuſtitiæ conformemur, regula, a qua, quicquid ante baptiſmum diſſidet, etiam poſt baptiſmum diſſidet, et quicquid diſſidet, peccati, iniquitatis, & iniuſtitiæ rationem habet, atq; oculis diuinæ maieſtatis odioſum eſt.

Nec legis, nec peccati rationem conſtare his qui tollunt liberum arbitriū ex hominibus.

Sed ne ab inſtituto longius digrediatur oratio. Eſt, ut diximus, peccatum ſecundum propriam ſuam rationem, legis præuaricatio. Obliquatio nempe, aut error, a regula, cui conformari teneamur. Vnde conſtat, nec legis, nec peccati rationem conſtare his, qui liberum uoluntatis arbitrium tollunt ex hominibus. Debet enim

adeſſe

adeſſe illi cui lex fertur, rationis iudicium, quo poſſit uim legis apprehendere. Debet quoque & obſequium legi debitum habere in ſua poteſtate. Vt ligno, & lapidi ſtulte quis lege preſcriberet, ut mouerentur ſurſum, aut ne deorſum caderent: homini, ut auium inſtar uolaret per aera: cęco, ut uideat: ſurdo, ut audiat: claudo, loripedique ut recte, expediteque ambulet. Nec impoſſibile aliquid, inquit Auguſtinus, potuit Deus imperare, quia iuſtus eſt: nec damnaturus eſt hominem pro eo quod uitare non poteſt, quia pius eſt.

Ad hanc autem, quam nunc diximus, rationem propriam peccati, analogia quadam facta; ſunt & aliæ quædã peccati acceptiones in ſcripturis. De quo, ne quis dubitare poſſit, unus Pauli locus abunde conuincit. Eum, inquit, qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur iuſtitia dei in ipſo. Eum, inquam, nempe Chriſtum Ieſum, qui non nouerat peccatum, agnus quippe innocens, & ſine macula, qui abſtulit peccata mundi, patri factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis, idem ipſe pater, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur iuſtitia dei in ipſo. Peccatum fecit, ea locutionis ratione, qua ſcriptura utitur, cum dicit, ſacerdotes commedere peccata populi. Et in Leuitico, & imponet, inquit, manum ſuam, ſuper caput peccati ſui, hoc eſt, hoſtiæ pro peccato, in quam, quodammodo tranſferri uidetur peccati maledictio, & offenſa a peccatore; ut patiatur ipſa quod ille commeruerat. Sic in Chriſtum peccata noſtra, dũ ipſe pro illis ſatiſfecit, quodammodo translata ſunt. Peccata enim noſtra ipſe pertulit, in corpore ſuo, ſuper lignum.

Acceptiones uariæ peccati in ſcripturis, ſecundum quandam analogiã ad eius rationem propriã.

Hoſtia pro peccato, ut peccatum dicatur.

Ad hanc monetã pertinet, quod idem dicit Apoſtolus, miſiſſe deum filium ſuum, in ſimilitudinem carnis peccati, & de peccato, inquit, damnauit peccatum in carne, uel (ut

admonet Origenes uerius legi in quibuſdā græcis codici-
bus) & pro peccato, damnauit peccatū in carne. Certe, ipſa
demõſtrat locutionis forma, in tribus his uerbis uarie pec-
catum accipi. Eſt itaqꝫ quod dicit, eodē Origene interpre-
te, Per hoſtiam carnis ſuæ (quam, peccatum ab eodem di-
ci ex more diuinarum ſcripturarum iam palam fecimus)
damnaſſe illum, & deſtruxiſſe peccatum, pro quo expian-
do in ara crucis ſe obtulit, Damnaſſe ergo Deum patrem
peccatum totius mundi, pro illo peccato, illa carnis ſui filij,
hoſtia, uelut pro noſtræ redemptionis precio.

Vis concupiſcibilis carnis nobis congenita, ut peccatum dicatur ab Apoſtolo.

Ita quoqꝫ, quia ex peccato eſt, quod uis illa concupiſci
bilis quæ in carne noſtra eſt, aduerſetur ſpiritui, atqꝫ etiam,
quia ea, uelut inſtrumento quodam ad ſibi ſubijciendum
iugo peccati hominem, aduerſarius noſter, ille ſerpens anti
quus utitur, eandem ipſam, etiam peccatū, ſicut illam, car-
nem peccati, & corpus mortis appellat Apoſtolus, ut
cum dicit. Peccatum, occaſione accepta per mandatum ſe-
duxit me, & per illud occidit. Hic certe non accipere il-
lum in propria ſua ſignificatione, peccatum, pro iniquita-
te, aut legis iuſtitiæ tranſgreſſione, indubitatum eſt: ut ea
uelut per occaſionem ex mandato acceptam ſeduxerit
nos, ſed cogimur uelut authorem quendam peccati hic
intelligere, ſeu illum, de quo Eua, Serpens ſeduxit me:
aut certe, concupiſcentiam propriam, de qua Iacobus,
Vnuſquiſqꝫ uero tentatur a concupiſcentia ſua abſtractus
& illectus, deinde concupiſcentia cum conceperit, parit
peccatum, peccatum uero cum conſumatum fuerit, gene-
rat mortem. Vides itaqꝫ, quod ſit illud peccatum,
quod nos tentat, & ſeducit ad peccatum, quo conſuma-
to, per illud ipſum, mortis nos reos facit: nempe concupi-
ſcentia, quæ occaſionem ad nos ſeducendum ex mandato
accepit, irritata uidelicet, lege ſibi contraria, & facta effe-

ratior

ratior. Quam eandem, idem Paulus intelligit, cum dicit Nunc autem, non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum, ſcio enim quia non habitat in me, hoc eſt, in carne mea, bonum. Loquitur autem de motibus ueteris hominis, & carnis peccati, quos aduerſantes legi mentis noſtræ, & ſpiritus, in ſe adhuc uehementes, atq; efferos ſentiunt, qui nouitati uitæ ſtudere incipiunt: quos dicit, a ſe aut a nobis non fieri, ſed a peccato quod in nobis, hoc eſt, in carne noſtra habitat, concupiſcentia inquam, aut fomite A nobis, ut huiuſmodi, proprie non fit, quod ſimpliciter nolumus, & quod nobis inuitis in nobis ſit. Illa enim dicimur facere, quæ uoluntarie facimus, & in poteſtate noſtra habemus non facere. Si quis alius/per nos inuitos, repugnanteſq; quid faceret, non nos, ſed ille/id ipſum uerius, ac proprie diceretur facere. Vt ſi quis alterius, ſui impotentis, articulis/ſcriberet falſam ſyngrapham, aut falſum teſtimonium, huic, non illi, imputaretur hæc falſitas. Vere proinde Apoſtolus. Si autem quod nolo, illud facio, iam non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum. Si concupiſco ſecundum carnem aduerſus ſpiritum, nolens, & inuitus, iam non ego proprie dicendus ſum concupiſcere, aut illius concupiſcentiæ author, ſed habitans in me peccatum, hoc eſt, uis illa concupiſcibilis, quæ & fomes peccati, inſperſa, innataq; carni. Nam quod non proprie hic loquatur de peccato, hoc eſt, iniquitate, aut obliquatiõe a rectitudine, quam regula diuinæ iuſtitiæ a nobis exigit, per ſe eſt notum atq; euidens: Cum illam Deus neceſſario odio habeat, neq; eam ſolam, ſed & illum, in quocumq; ea ipſa reperta fuerit. Similiter enim odio ſunt Deõ, impius, & impietas eius. At peccatum illud. De quo hoc loco Apoſtolus loquitur, etiam in iuſtificatis eſt, ac Deo placentibus,

A nobis non fieri motus carnis, qui nobis inuitis in nobis aduerſantur ſpiritui.

Quod Apoſtolus concupiſcẽtiam carni noſtræ inhabitantem peccatum appellans, non ſecundum propriam ſuam rationem peccatum accipiat.

centibus,etiam hijs qui primitias ſpiritus acceperunt, atq; adeo,in illo ipſo Apoſtolo. Deinde,peccati ſedes, non caro,res inquam bruta, nec legis,nec iuſtitiæ, aut iniuſtitiæ capax,ſed uoluntas eſt. De eadem quoq; carnis concupiſcentia, idem loquitur Apoſtolus,cum iterum dicit. Non ergo regnet peccatum, in ueſtro mortali corpore,ut obediatis concupiſcentijs eius. Quam ea locutionis figura (ut etiam ipſe Auguſtinus cap. xviij. lib. I. de nup. & concup. docet)fere perpetuo peccatum appellat,quomodo ſcripturam manum,loquelam,linguam,& frigus pigrũ dicimus,quia,& ex peccato eſt,& nos,repugnans legi iuſtitiæ,ad peccatum inclinat, & ſollicitat,ſi ea neglecta, illi potius auſcultauerimus. Iubet proinde Apoſtolus, non, ne in nobis ſit,quod noſtrę poteſtatis nõ eſt, ſed ne regnũ illi concedamus,ne obediamus concupiſcentijs eius,quod in noſtra poteſtate eſt,cum diuinę gratiæ paratæ omnibus eam fideliter expetentibus,adiutorio.

Hanc itaq; tam uariam,& multiplicem acceptionem peccati,qui nõ ante diſtinguunt in ſcripturis, dum inquirunt,num quid proprie peccatum ſit,& dici debeat, neq; in eo,quam explicauimus,analogiam attendunt, & principalem, propriamq; eius ſignificationem non diſcriminãt a cæteris, abſq; methodo inquirunt,& uelut Andabatarũ more in tenebris dimicant,nec recte ſecant uerbum ueritatis,iuxta præceptum Apoſtoli, nihil proinde mirum eſt,ſi in craſſiſſimis hereant, atq; implicentur erroribus,& multum diſputando,non multum profecerint, ſed poſt omnẽ diſputaiionem æque incerta permaneant omnia.

Nobis uero, ea ipſa diſtincta accuratius,& explicata luculentius per ſe demonſtrat continuo, id, ad quod demonſtrandum inducta eſt,uim nempe illam concupiſcibilem,quæ in carne noſtra eſt,tametſi fomes peccati ſit, & ad

peccandum nos illiciens, non tamen propriepeccatũ eſſe, nec dici poſſe, ſiue ante, ſiue poſt baptiſmum eandem intellexerimus: hoc eſt, iniquitatem, & obliquationem a rectitudine, quę lege a nobis exigitur, quę nihil eſt aliud, quam legis tranſgreſſio: ſed tantum, qua diximus, analogia, peccatum dici, quomodo dicimus ſcripturam, manum, aut frigus pigrum. Quod qui negat, neceſſe eſt, ut legem, cuius ſit tranſgreſſio, proferat. Quæ cum nulla ſit, nec eſſe poſſit, primum, quoniam hij quibus nec liberi arbitrij, nec rationis uſus ullus eſt, lege obligari non poſſunt, nempe, paruuli, quemadmodum non ſolum diuinæ philoſophiæ profeſſorum, ſed totius humani generis concordi ſententia alibi euidentiſſime demonſtrauimus, deinde (quod eadem euidentia, eodem totius humani generis conſenſu conſtat) quoniam lege interdici non poteſt, quod prorſus uitare nõ poſſumus, immo, quod neceſſario, atq; ineuitabiliter nobis ineſt: nec a nobis ineſt, ſed ab alio, et ſi qua, in re eiuſmodi, imaginari poſſet culpa, & iniquitas, non habenti, ſed autori eius merito imputari deberet, ſicut ſi peccatum eſſet, cœcum, claudum, & mancum eſſe, non cœco, claudo, aut manco, qui contra uoluntatem ſuam iſta pateretur, ſed illi qui alteri cœcitatem ſua uoluntate intuliſſet, aut membro mutilaſſet, merito hoc imputãdum foret, & hic, nõ ille peccare merito diceretur. Euidenter hinc ſequitur, concupiſcentiam illam, quam diximus, carnis nec in paruulo, nec in adulto, nec ante, nec poſt baptiſmum, proprie, & uere eſſe peccatum. In paruulo, utraq; ratione iam dicta. Et quia rationis uſu deſtitutus, nondum ſub lege eſt. Et quia ineſt neceſſario, atq; ineuitabiliter: neq; a nobis, ſed a natura, atq; eius opifice, reſultat enim, æque ut mortalitas, ex compoſitione, ac temperatura partium corporis, quas ita miſcet ac temperat natura, aut uis illa naturæ quæ uiget

Ex ratiõe peccati explicata euidenter conſequi, concupiſcentiam illam carnis, nec ante, nec poſt baptiſmum proprie peccatum eſſe.

in ſemine, cooperante ipſo naturæ authore. Et abſque ulla culpa, fuit in corpore organizato, et iam apto ad receptionem rationalis animæ, priuſquam, eandem recipiat, quemadmodum, & in animantibus cæteris. Et ſi Deus crearet corpus ſimile, quod ad ſubſtãtiam pertinet, ei quod ex ſemine factum eſt, ſed præter comunem generationis legem, in alicuius mulieris utero, atq; illi animam infunderet, ſimiliter naſceretur ille, & prodiret, ut nos, cũ ui illa cõcupiſcibili, quę in carne eſt, qua, eadem, ut res omnis, appeteret ſibi ſalutaria, amica, ac delectabilia, & refugeret, abhorreretq; ab horũ contrarijs, nullo reſpectu legis iuſtitiæ, cuius, uelut res bruta, capax non eſt. Sed ad rationis hoc officium pertinet, eandem, & cohibere, & dirigere, & in obſequium ſuum cogere, & aſſuefacere. Naſceretur quoq; idẽ ille, ęque ut nos, in rerum omnium ignorantia, et in eadem permaneret, donec ętate exiccatius factum cerebrum, uiribus animæ per id ipſum explicandis inſtrumẽtum aptum fieret. Naſceretur paruulus, et continuo incremento ad ſtatum perueniens, & omnibus interim, quibus, & nos ſubiectus calamitatibus, et miſerijs, deficeret deinceps, et in corruptionem tenderet. Hęc enim omnia, naturales conditiones ſunt, eius quam circumferimus naturę corporeę, quam inhabitat anima. A quibus tamen, ſi iuſtitiam, quam accepimus, etiam cõſeruaſſemus in origine, nos uendicaſſet diuina gratia.

Epilogus de Auguſtini ſententia.

Et hactenus, de Auguſtini ſententia, qua concupiſcẽtiam illam inſperſam, innatamq; carni noſtræ, in nondum regeneratis, affirmat peccatum originis, & per eandem in Dei offenſa, atq; ira eoſdem conſtitui, & æternę damnationis reos fieri, quæ per baptiſmum, eadem nihilominus in ſe manens, omni reatu, omni quoq; culpę, peccati, & iniquitatis ratione abſoluatur, non ſolum, quod certa nõ ſit, ut a

quibuſuis, uelut inter articulos fidei nobis obtrudi debeat, immo, quod certo falſa ſit, mihi ſatis demonſtratũ uidetur.

Nihilo his ueriora, aut probabiliora mihi afferre uidẽtur, qui peccatũ originale, carentiam iuſtitiæ originalis debitę faciunt, cuius (ut ſupra indicauimus) opinionis, Anſelmus lib. I. de partu uirgineo, author fuiſſe uidetur. Nã ante hunc, neminem inuenio, qui illam ipſam iuſtitiæ originalis carẽtiam peccatũ originale fecerit, nec in Auguſtino, quãtum ego equidem meminiſſe poſſum, ullum uerbum eſt, quo illam ipſam carentiam, nobis peccato deputauerit.

Quod peccatum orignale non ſit carentia iuſtitiæ originalis debitæ

Et quanquam ad ueram ipſam peccati rationem, hæc magis collimare uideatur opinio, quæ eſt iniquitas, aut iniuſtitia, oppoſita iuſtitiæ, aut rectitudini, quæ a nobis lege exigitur, quam prædicta Auguſtini, quę uim illam concupiſcibilem peccatum facit, propter quod, & Scoto, & alijs pleriſq; probabilior uidetur, æque tamen ſibi non conſtat, ſed multa includit euidenti ueritati pugnantia.

Supponunt ex communi catholicorũ ſententia, quod Adam acceperit illam originalem iuſtitiam, nõ ſolum pro ſe, ſed pro uniuerſa poſteritate ſua, aut humana natura, quę tunc in ipſo erat, ut in origine, ea tamen cõditione, & lege, ſi creatori ſuo adherens, perſtitiſſet in eius obedientia, qui cum peccauit, & diuinum mandatum tranſgreſſus eſt, nón ſoli ſibi, ſed et nobis, eam iuſtitiam perdidit. Hactenus cum eiſdem non pugnamus. Et fatemur nos, et accepiſſe, et perdidiſſe iuſtitiam illam in origine. Sed unde carentiam eius iuſtitię, aut adultis nobis, aut paruulis proprie peccatũ demonſtrent, & nos eſſe debitores illius iuſtitię, nihil habent, immo, id ipſum, euidenti ueritati aduerſatur.

Carentiam iuſtitiæ originalis, non poſſe nobis imputari ad peccatũ

Quod dicunt ideo nos eſſe debitores eius, quia eandẽ, in Adam, uelut communi omnium parente, et accepimus,

 & perdidimus,

& perdidimus. Dicunt tantum,at ſine ratione,immo,contra euidentem rationem dicunt.

Primum. Quia non quicquid accepimus, etiam ſi noſtra ipſorum culpa idipſum perdiderimus, ad peccatũ nobis imputatur eius carentia,niſi legem proferrent, qua obligaremur illud habere continuo,et perpetuo. Accepimus pleriq; noſtrum,ſanitatem corporis,& noſtra,ſeu ignorantia,ſeu negligentia,ſeu intemperantia, eandẽ perdidimus, & pro ea morbum contraximus. Qua in re, peccauimus quidem,quod ſanitatem neglexímus,nec tutati ſumus, ut potuimus, attamen, morbus ipſe, aut ſanitatis contracta ex noſtro peccato carentia, proprium peccatum non eſt, niſi legem protuleris,per quam obligemur ſani eſſe perpetuo,ita,ut carere ſanitate,aut contrarium illi morbum habere, peccatum ſit. Itaq; cum nulla lex proferatur, per quam obligentur omnes, & adulti, & paruuli habere originalem illam, quam dicimus, iuſtitiam, datam Adæ, per quam, & immortales eſſemus, & pacatis nobis uteremur, abſq; ulla pugna carnis aduerſus ſpiritum, non eſt conſequens, carentiam eiuſmodi, proprium peccatum eſſe, ex hoc, quod eandem, etiam quomodocunq; accepiſſemus.

Deinde,ut daremus uniuſcuiuſq;, quod a deo accepimus,doni,ita nos debitores eſſe, ut deputaretur nobis peccato eius carentia, hoc ſane intelligendum foret in ijs, qui propria ſua ipſum culpa perdidiſſent. Vt ſi omnes naſcerentur membris integris, & præceptum eſſet integritatem illam membrorum, & ſeruare, & habere perpetuo, ſi quis ſua malitia inuitum mutilaret alium, non poſſet mutilatio hæc, aut integritatis carentia ipſi mutilato imputari ad culpam, ſed illi tantum, qui ſua culpa, illius cauſa extitit. Itaque non poteſt carentia

eius

eius,quod etiam ipſi proprie accepimus, etiam quacunq; lege poſita,deſeruando, & perpetuo habẽdo eo ipſo quod accepimus,cuiquam imputari ad culpam,niſi qui propria ipſum,& non aliena culpa perdiderit. Nec quicq; refert, pater ille ſit, per quem ipſum perdidimus, an extraneus, ſed hoc unum refert,q; ſibi,ſuæq; uoluntati,& propriæ culpæ imputari poſſit,aut non poſſit,quod mancus ſit, ut dicam uerbi gratia. Aeque enim,in nunc propoſito caſu extra culpam foret, ſi quis inuitus mutilaretur a malo patre, quam ſi ab extraneo?

Quanto ergo minus imputari nobis poteſt ad culpam, iuſtitiæ illius originalis carentia, quam nec ipſi proprie accepimus? quam ut omnes habeamus, nulla lex exigit, nec poteſt exigere? quam nulla noſtra culpa perdidimus? Quam ut habeamus,in noſtra poteſtate non eſt,ſed ex alieno, diuinæ nempe uoluntatis, pendet arbitrio? De qua quod ipſam in carne mortali nemini dare uelit, certi ſumus.

Accepit eam Adam,non nos,ſed accepturi eandem fuiſſemus, & nos, ſi ille in ſuo perſtitiſſet officio. Sua illam culpa perdidit, In quo, & ſi peccauerit grauiſſime,nec tamen illi ipſi, ad propriam culpam imputata fuit amiſſę carentia,niſi legem protulerint,qua,exacta in ipſo fuiſſet perpetua eius exiſtentia.

Certe,ut eſſet lex aliqua quæ exigeret ab omnibus eius poſteris,tam paruulis, quam adultis,ut eam haberent iuſtitiam,ipſa rerum natura non patitur.

Fieri enim non poſſe,ut lege obligetur quis, cui aut deeſt rationis utendæ facultas,qua poſſet uim legis apprehẽdere, aut liberi arbitrij ea poteſtas, qua eandem,faciens quicquid poſſet,implere, & debitum legi obſequium in ſua poteſtate haberet, alibi a nobis euidentiſſime demon-

ſtratum eſt, & ita per ſe notum eſt, ut eius demonſtrationi neceſſe non ſit hic diligentius inſiſtere. Quæ ratio, etiam quicquid demum eſſet illud, quod præciperetur, ut nulla lege finit obligari paruulos, qui ſub lege nondum ſunt, ita nec adultos ad faciendum, aut uitandum, quod factu, aut uitatu ipſis eſſet prorſus impoſſibile, ſed debet legis obſequium eſſe in eius poteſtate, quem lex obligat, niſi quis uoluerit, nobis præcipi poſſe, cœlum digito contingere, aut auium inſtar ſublimes ferri in aera. Nec immerito orthodoxi ſanctiſſimiq; patres noſtri, execrati ſunt eorum ſententiam (quæ nunc placet aduerſarijs) qui auſi ſunt affirmare contrarium. Nec pro ijſdem faciunt, quæ aduerſus euidentem, & communi etiam mortalium ab initio omnium conſenſu probatam (quod alibi clariſſime demonſtrauimus) ſententiam inducunt, primum & ultimũ præcepta decalogi, nempe de diligendo Deo ex toto corde noſtro, in tota anima noſtra, & in tota mente noſtra, & de non concupiſcendo, quórum neutrum impleri a nobis poſſe pro huius uitæ ſtatu contendunt. Sed ut in primo, ob id errant, quod contemnunt uerã ſcripturarũ intelligentiam in eccleſia quærere, ſed ſuo ſenſu metiuntur, & intelligi uolunt omnia, ita in hoc ultimo, ſe reddunt plane ridiculos. Vt quo omnem concupiſcentiam, non ſolum eius actus, ac motiones, ſed uim quoq; illam concupiſcibilem, quæ in membris noſtris eſt, prohiberi intelligunt, adeo, ut eandem, etiam in paruulis baptizatis uere peccatum affirment, & præcepto legis contrariam. Sed paulo ante demonſtrauimus, non uim illam concupiſcibilem, ſed eius motus, non qualeſcumq;, nec de quibuſcumq;, ſed qui ex nobis, hoc eſt, corde, & uoluntate noſtra prodeunt, uetari hac lege decalogi. Nobis enim, non carni brutæ dicitur. Non concupiſces. Quæ autem nos libera uoluntate

Nulla lege obligari poſſe paruulos.

Ad impoßibile obligari neminem poſſe.

Soluuntur Argumẽta aduerſariorum in cõtrarium.

Vt perperam intelligant præceptum de non concupiſcẽdo.

tate facimus, ea demum facimus. Quæ inuiti in nobis patimur, ea a nobis fieri negat Apoſtolus, ſed a peccato, id eſt, a fomite peccati, qui in nobis eſt. Nec quidlibet concupiſcere, eſt prohibitum. Necq; enim pauper uetatur concupiſcere neceſſarias, aut honeſtas diuitias: eger ſanitatem, & robur corporis: eſuriens cibum, & potum ſitiens. Sed quid? Non concupiſces, inquit, domum proximi tui, nec deſyderabis uxorem eius, non ſeruum, non ancillam, non bouem, non aſinum, nec omnia quę illius ſunt. Et hæc lex, nobis impletu eſt impoſſibilis?

De primo mãdato.

In illo primo mandato, ut dixi, errant ideo, quia penes ſe, & non in catholica eccleſia quærunt ſcripturarum intelligentiam. An forte ipſum non legerat diligentiſſimus ille diuinarum ſcripturarum excuſſor, & ſtudioſiſſimus diuinorum mandatorum obſeruator Hieronymus? an ignorauit fieri non poſſe, ut quamdiu mortale hoc corpus circumferimus quod aggrauat animam, quod nos in multa neceſſario ſecat, ac diſtrahit, ut ex toto corde, in tota anima, tota mente noſtra, Deum diligamus, ita ut nihil ſit in nobis eius amore uacuum? nulli locus amori rei alterius? Hæc inquam an ignorauit ille, cum aduerſariorum execraretur uelut in Deum blaſphemam ſententiam, & anathema in eoſdem pronunciaret, qui dicunt Deum præcepiſſe nobis quicq; impoſſibile? Numquid eadem neſciuit Auguſtinus, cum diceret Deum non potuiſſe, nec poſſe impoſſibile aliquid nobis imperare, quia iuſtus eſt? Minime omnium. Sed intellexit uterq;, ſicut hoc ipſum intellexerunt orthodoxi omnes, ſummam illam plenitudinẽ, et perfectionem charitatis proponi quidẽ nobis, primo illo, & maximo omnium mandato, uelut ſcopũ pręceptorum omnium, in quem perpetuo collimaret noſtræ in eis obedientiæ ſtudium, ſemper conaretur proximius accedere,

Summam illam charitatis plenitudinem proponi quidem nobis primo illo & maximo mandato, at nõ exigi.

accedere,non tamen,ſub neceſſitate exigi, & in obligatio-nem uenire, uelut impoſſibilem pro huius incolatus tem-pore,quo ad illam ipſam perfectionem,tendimus quidem, ſed non peruenimus:conamur,ſed non aſſequimur: quam diu has domos inhabitamus luteas,quamdiu hic uidemus per ſpeculum in enigmate,quam diu peregrinamur a do-mino. Sed tunc locus illi perfectioni erit, quando euacua-bitur quod ex parte eſt,&omnis abſorbebitur imperfectio, quando ambulabimus, non per fidem, ſed per ſpetiem, & ipſum quem diligimus intuebimur. Cuius,ut tunc plena erit cognitio,ita & perfecta dilectio. Interim a nobis hic nihil exigitur,quod noſtrę mortalitatis,conantis quicquid poteſt,& adiuta diuina gratia, qualis in hac uita exhiberi ſolet mortalibus,uires ſuperat. Ille Deum diligit, quod hic ſatis eſt,qui cætera mandata eius ſtudioſe obſeruat,qui diligenter exequitur,quæ faciunt ad nominis eius hono-rem,& reuerentiam,atq; odio proſequitur,& execratur cō-traria,qui fratrem propter Deum diligit,atq; illi opera di-lectionis ſyncere impendit, qui ſe in omnibus, diuinæ uo-luntati ſubijcit. Qui,inquit,habet mandata mea,& ſeruat ea, ille eſt qui me diligit,& rurſus. Qui diligit me,ſermo-nes meos ſeruat. Hæc eſt itaq; illa metha amoris Dei,qui hic a nobis exigitur,mandatorum eius obſeruatio. Quod ipſum apertiſſimis uerbis confirmat Iohannes dicens.

Metha amoris Dei qualis hic à nobis exigi-tur.

Hæc eſt charitas Dei,ut mandata eius cuſtodiamus,& mandata eius grauia non ſunt. Attende quid dicat. Mandata eius grauia non ſunt,nedum,non impoſſibilia. Sed iugum, inquit ille,meum ſuaue, & onus meum,leue. Is ergo mandatum illud primum,& maximum,quantum hic a nobis exigitur,ſatis obſeruat,qui cętera mādata Dei obſeruat omnia. Itaq; tametſi Chriſtus tentanti ſe legis doctori, & interroganti quod magnum mandatum eſſet

in le-

in lege, maximum, & primum illud eſſe, quod diximus, recte reſpondit, altero tamen interrogante, quid faciendo, uitam conſequeretur æternam, mandatorũ quidem Dei obſeruantiam exegit, ſed illius maximi mandati impletionem non exegit, ut ad aſſequendam ſalutẽ neceſſariam. Reſpondit itaq; illi, ut ſeruaret mandata, ſi uellet ad uitam ingredi. De quibus autem mandatis diceret, iterum interrogatus, cætera quidem enumerat, at illud maximum, eiſdem non connumerat: ut quod noſtræ mortalitatis infirmitatem, in ſua illa, qua proponitur perfectione, ac plenitudine excedit: ſignificans etiam illud ipſum ſatis ſeruari a nobis, quantum eſt ad aſſequendam ſalutem neceſſarium, ſi nihil cęterorum omiſerimus. Ad cuius tamen perfectionem, uelut ad ſcopum quendam, perpetuo nobis ſtudio collimãdum, conandumq; ſit, ſagittariorũ inſtar, inter quos, ad ſagittam ſe exercentes, certamen eſt, non, quis eorum ſcopum attigit, ſed quis acceſſit uicinius, et minus ab eo declinauit. Ita, & inter nos optimus eſt, qui ad perfectionem maximi illius præcepti acceſſit uicinius, qui minus in ſe, aliaq; diuiſus, magis in Deum unitur, ut illi toto corde, tota anima, tota mente adhereat.

Apta ſimilitudo.

Sed, ut reuertamur ad id, unde nonnihil digreſſi ſumus. Iterum dicimus, non ſolum, nullam legem proferri poſſe, quæ exigat ab omnibus Adæ filijs, ut adultis, ita paruulis, ut originalem illam, quam dicimus, iuſtitiam habeant, ſed prorſus fieri non poſſe, ut qua ſit lex eiuſmodi. Quoniam fieri prorſus non poteſt, ut ulla lege obligetur quis, cui non eſt, aut rationis utendę facultas, qua poſſet uim legis apprehendere, aut liberi arbitrij ea poteſtas, qua eandem, faciens quicquid poſſet, adimplere ualeret, & legi debitũ obſequium in ſua poteſtate haberet. Vtraq; ratio, ab omni lege abſoluit paruulos: Secunda, nec adultos ad hanc iuſtitiã ori-

Cõcluditur ex præmiſſis, carẽtiam iuſtitiæ originalis, non eſſe peccatum, nec adultis nec paruulis.

t prauitatē, quæ contracta in Adam, ab eo, propagatione n nos omnes tranſierit, qui ab impuro ſemine deſcenden- tes, iſta peccati contagione infecti naſcimur: hanc nos in ra Dei conſtituere, & damnationi merito obnoxios: hanc nos ita omnibus naturæ noſtræ partibus uiciatos, peruer- ſosq; reddere, ut uniuerſa hæc quam naſcendo accepimus natura, non ſit niſi peccati ſcaturigo, & ſemen quoddam, cuius fructus ſint illa, quæ carnis opera ſcriptura appellat, quæ inceſſanter producat, non ſecus atq; fornax incenſa flammam, ac ſcintillas efflat, aut ſcaturigo aquam ſine ſine egerit. Ita ut ſpiritus S. per ſcripturam clare pronunciet, omne figmentum humani cordis, hoc eſt, quicquid inge- nium noſtrum concipit, agitat, inſtituit, ac molitur, tantū- modo, ſemper, & neceſſario malum eſſe.

Definitio peccati originalis ſecundum aduerſariorū ſententiam.

Non eſſe tamen, ut in Deum naturæ authorem, mali huius noſtri cauſam referamus, ſed naturæ noſtræ depra- uationi ruinam hanc noſtram imputandam potius: a car- nis noſtræ culpa, noſtram perditionem eſſe. Herere quidē exitiale uulnus in natura noſtra, permultum autem refer- re, acceſſerit ne illud aliūde, an ab origine inſederit. Conſta- re, per peccatum inflictum fuiſſe, non eſſe ergo, cur, niſi de nobis ipſis queramur, Deum ab initio condidiſſe hominē rectum, ipſum autē infinitis ſe immiſcuiſſe queſtionibus. Et hoc pacto ſibi pulchre tueri uidentur cōditoris cauſam, aduerſus eos, qui his ſuis uitijs Deum authorem audent inſcribere.

Vniuerſum hominem hijs Chriſti uerbis depingi uo- lunt, Quod natum eſt ex carne, caro eſt. Quod ſi in homi- nis natura nihil ſit niſi caro (nihil enim ſpiritus niſi per re- generationem habere nos affirmant) atq; ea ſit carnis per- uerſitas, ut toto ſuo affectu ſimultatem cum Deo exerceat, ut cum legis diuinę iuſtitia conſentire nequeat, ut nihil de-

Vt uniuerſum hominem, ante regenerationem carnē faciant.

niqꝫ niſi mortis materiam parere, cum affectus carnis, mors ſit, teſte Apoſtolo, hinc palam conſequi, hominis naturam nihil poſſe quam neceſſario repugnare Deo.

Vt hoīs naturam nihil poſſe, quam neceſſario repugnare Deo.

Id ſignificari illo Hieremiæ. Cor hominis fraudulentũ, & peruerſum præ omni re, clariſſime uero uerbis illis Apoſtoli ad Rom. Quod non eſt iuſtus quiſquam, non eſt intelligens, aut requirens Deũ, omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, ne unus quidem: ſepulchrum patens eſt guttur eorum, linguis ſuis doloſe agunt, uenenum aſpidum ſub labijs eorum: quorum os, maledictione, & amaritudine plenum eſt, quorum pedes ueloces ad effundendum ſanguinem: In quorum uijs cõtritio, & infœlicitas, quibus prę oculis timor Dei nõ eſt.

Quibus quidem fulminibus, nõ in certos homines, ſed in uniuerſam filiorum Adam nationẽ uolũt inuehi Apoſtolum, nec in unius, aut alterius ſeculi deprauatos mores, ſed accuſare naturæ corruptionem perpetuam. Neqꝫ enim aliter conſtare ſuam argumentationem Apoſtolo, qua docere conatur, ineluctabili calamitate oppreſſos omnes homines, ex illo peccato originis, a qua, emergere non poſſint niſi una dei miſericordia, niſi de clade, & exitio naturæ illa proferat teſtimonia, ex quibus, naturæ prauitate, non conſuetudinis uitio, tales eſſe conſtet omnes homines, quales hic deſcribuntur ab eodem. Omnibus enim eiuſmodi portentis obnoxiam pronunciari uolunt ab Apoſtolo, omnẽ animam. Quæ uniuerſa, et ſi non unaquelibet exerat, coercita noñulla Dei gratia, unumquemlibet tamen hominẽ, hydram iſtam incluſam, habere in pectore. Quam, ſi dominus libere pro ſua inclinatione uagari ſineret, & non iniectis frenis, quatenus ad conſeruandã rerũ uniuerſitatẽ expedire prouidet, coerceret, nullã eſſe tam rabioſam beluã, quę tã pręcipitãter feratur, nullũ quamlibet rapidũ, ac uiolentũ flumen, cuius adeo impetuoſa ſit inundatio.

Diligenter attende quã prodigioſam faciãt naturã hominis.

Sed

unt magis, quam explicant, ut niſi quis ex alijs libris eorũ, (ad quos apologia lectorem remittit) eandem iam ante intellexerit, non poſſit ex his certam intelligere.

D. Auguſtini ſententiam, eius ipſius uerbis, ſupra clariſſime aſtruximus, qui ſentiens in ſe moleſtã hanc pugnã, rebellionemq; carnis, aduerſus ſpiritũ, quã ex peccato originis, in nos emanaſſe apud orthodoxos oẽs certũ eſt, dum quęrit in ſingulis ſingulare, & proprium peccatũ originis, nihil inuenit aliud, præter illam concupiſcentiã inſperſam, innatamq; carni, quam apoſtolus, legẽ membrorũ repugnantem legi mentis noſtræ, & ſuis deſyderijs inclinantẽ hominẽ, captiuantemq; in legem peccati, & mortis, immo, & peccatum, in carne ſua habitans dicit, quod operatur, quas multi ſentimus in nobis, cõcupiſcẽtias carnis, aduerſantes legi iuſtitiæ, atq; ipſi etiam rationis præſcripto, & uoluntatis remurmurantes imperio, ut non poſſit, uitę nouæ ſtudium aggreſſus, ante crucifixã, mortificatam, rationiq; ſubiectam hanc carnem peccati, ſiue magna difficultate, bonum perficere: ubiq; diſerte, ac diligẽter exprimẽs, hanc, de qua loquitur concupiſcentiam, hoc malum, hoc peccatũ in carne noſtra habitare: illi inſperſam, innatamq; eſſe: carnis hãc eſſe concupiſcentiam, non rationis, non mentis, aut ſpiritus, immo, per illam, carnem cõcupiſcere aduerſus ſpiritũ, ut dicit apoſtolus: illam repugnare legi mentis noſtræ.

Quantum diſſentiant aduerſarij ab Auguſtini ſententia, quã tamẽ ſeq profitentur.

Cõtra aduerſarij, totius ueteris hoĩs, hãc cõcupiſcẽtiã intelligũt, uoluntatis, rationis, mẽtis, ſpũs, breuiter, oĩm quæ ante regenerationẽ in hoĩe ſunt, quanq; nihil ſpũs ante regenerationẽ opinẽtur eſſe in hoĩe. Auguſtinus cõcupiſcẽtiã illã, quã ante regenerationẽ pc̃m̃ affirmat, poſt regenerationẽ, nõ ſolũ ab oĩ reatu, ſed etiam ab oĩ culpa abſoluit, ad ſolũ nobis ad exercitationẽ, & agonẽ relinq, neq; aliter peccatũ dici, niſi quemadmodũ ſcripturã manũ, loquelam linguã, frigus pigrum dicimus, clariſſimis uerbis affirmat.

D ij Con

Sed hæc frena, ſpecialia Dei dona eſſe, non communes otes naturæ. Quam uniuerſam, omni bene agendi facul ate, ita deſtitui uolunt, (tametſi in rebus indifferentibus, c ciuilibus, & actionibus quæ nec iuſte per ſe, nec uitioſe int, liberam illi agendi facultatem nunc concedant) ut nec iuina gratia opitulante ſuas, & ipſa partes poſſit habere, bono opere, immo etiam ſub ipſa gratia neceſſario repu nare Deo, atq; eius gratiæ, uniuerſamq; aboleri oportere nouo homine, non medicari, aut corrigi. *Vt omnem facultatem liberi arbitrij tollãt in bono opere.*

Proinde fidelem a regeneratione animam, in duas par s diuiſam affirmant, quarum ſit inter ſe perpetuum diſſi um. Nam qua parte a ſpiritu Dei poſſidetur, & regitur, mortalitatis amore, & cœleſtis regni deſyderio, ad iuſti e, puritatis, ſanctitatiſq; ſtudium, tota intentione intentã ſe, qua uero parte naturalem adhuc affectum retinet, mũ amore implicitã, prauiſq; cupiditatibus ĩmerſam, & pec i luto defixam, quid pulchrum, & beatum ſit, nec uidere ſſe, nec Deum, iuſtitiamq; non auerſari: atq; inde confli m naſci in nobis, paleſtrãq; duriſſimam, quæ piũ homi m, per totam uitam non leuiter exerceat, ut dum ſpiritu ſum erigitur, a carne deorſum retrahatur: dum ſpiritu ad ortalitatem feſtinat, carne ad mortalitatem deprimatur: m ſpiritu iuſtitiam cogitat, in Deũ dirigitur, mundũq; ntemnit, carne contra ſollicitetur ad iniquitatem, a Deo ertatur: & ad mundi alliciatur illecebras. Atqui duos s athletas, & ſi ſuo certamine piam animam diſtrahant, pari tamẽ conditione inter ſe congredi, ſuperiores ſem in hac pugna, tenente ſpiritu, cuius impetum remore quidem caro, ſuis illis obſtaculis, dum quęrit abrumpe & ardorem minuat, dum molitur extinguere. *Vt fidelem animã a regeneratione in duas partes diuiſam intelligãt*

Hinc conſtare, inter hominem animalem, et regeneratũ ntũ ſit diſcriminis,. Illũ, etſi pungatur, lancineturq; ſua

conſcientia

Inter hominē animalem & regeneratum quod diſcrimē intelligant.

conſcientia, ne ſolido torpore in uitijs ſuis acquieſcat, illis tamen delectari toto cordis deſyderio, ſibi in illis placere, illis libenter obſequi, nec quicquam in illis, niſi pœnam horrere. Hunc uero, præcipua uoluntatis parte legi iuſtitię adherere, odiſſe, atq; execrari peccatum, quod per imbecillitatem committit, ſibi ipſi diſplicere, conſenſione alio potius ferri, in dulcedine legis magis oblectari quam uoluptatum blanditijs, nec unquam ſcienter peccare, niſi repugnante nō ſolum conſcientiæ teſtimonio, ſed etiam cordis affectu.

Hæc eſt communis Lutheri, & ſuorum omnium de peccato originali ſententia, diligenter quidē, ac dilucide (quātum res ipſa ferebat) explicata a Caluino (quod negare nō poſſunt aduerſarij) & magnificis uerbis ornata, a nobis autem (quod idem ille nō inficiabitur) fideliter, et abſq; fraude, abſq; eo ut rationibus, argumentiſq;, in enarrando, probabilitatis, aut efficatię detraxerimus aliquid, in luculentū contracta compendium. Quam adeo fœcundam, ac tot ſcatentem, tam admirandis, nouis prodigioſiſq; myſterijs, cum in Vuormatienſi colloquio (in quo tamen de unica hac cōtrouerſia, a deputatis utrinq; colloquutoribus, multis ultro citroq;, etiam triduo actum eſt) plane diſſimulatam, atq; intactam cernerem, & ab aduerſarijs in capta concluſione diligenter cautum, ut uniuerſa hæc, ſicut manſerunt intacta, ita, & ipſis manerent integra, ne forte nonnullorum, aut oſcitatione, aut præuaricatione, aut calliditate, cauſæ religionis præiuditium fieret, aut Ariminenſis concilij, in celeberrimo hoc conuentu, renouaretur exemplū, religioni ſane quam pernitioſiſſimum, non eſt uiſum mihi, hanc ita diſſimulanter præterire, ſed ad uiuum attigere, aperire Silenum, et ſub claram lucem, oculis omnium cōſpicienda proponere omnia eius myſteria, preſſiuſq; excutere, quid ueri falſiq; intus contineant. Id quod nemo, in cuiuſquam

Cur diligentius explicauerit aduerſariorū de peccato originali ſententiam.

ſquam detractionem, aut contumeliam factum interpræ
abitur, ſed unius religionis zelo, qui me coegit, quamuis
n itinere, a Vuormatia Ratiſponam properãtem, ne deeſ
em occaſioni, atq; oportunitati, tumultuaria, et uix ſex,
ut ſeptem dierum opera, utcumq; explicare hanc con
rouerſiam. Quam unam omnium, ob ſui difficultatem, &
uia, niſi coarguendo receptas iamdudum, ſaltem in ſcho
s, etiam ſanctorum nonnullorum ſententias (quod per ſe
tatim inuidioſum eſt) plane explicari non poſſe intellexe
am, intactam reliqueram: alteri loco, ubi minori cum inuí
ia id potuiſſem, eius explicationem reſeruans. Sed coegit
ne zelus ille, mutare conſilium, & uel ſupra uires, tam bre
i, tam incommodo ſtudijs, & lucrubrationibus tempore,
m tam arduam, tam omnium tractatorum confeſſione
bſcuram, aggredi: inuidiam omnem contemnere, neglige
exiſtimationem propriam (quam aliquam fortaſſis com
arare potuiſſem, per otium, & tempus, rem a nemine ſatis
plicatã, explicando luculentius, ac diligentius) quo pub
æ utilitati ſeruirẽ, cui condonabit pius lector, ſi forte tan
argumento non ſatisfecerim. Neq; enim de re parua, aut
gligenda hic agitur, ſed de noſtri uera cognitione, unde
axima ſui parte, doctrinæ, religionis noſtræ pendet cog
tio: & de qua, ſi falſis, peſtiferiſq; opinionibus eiuſmodi,
mel imbuti fuerimus, uelut error principij, in q̃; plurima
extendit alia. Proinde ad rem.

Epilogus ſententiæ aduerſariorum de peccato origniis.

Audiſti lector, aduerſariorum de peccato originali ſen
ntiam, quam quo propius, & diligentius intueor, & ex
tio, eo minus credo, recte intelligi a ſuis illis aſſertoribus,
n ſolũ, propter euidentẽ eius in ſe falſitatem, ſed ob mul
nodã, atq; inexplicabilẽ, quã in eadẽ uideo, pugnantiã.
dabo operam, ut & ipſis aperiantur oculi, niſi eos ſtu
o clauſerit, & tu etiã una mecũ hæc ipſa intellecturus ſis.

E Audiſti

Audiſti quid peccatũ originale definiant, nempe, naturæ corruptionem, & prauitatem hæreditariam, quæ contracta in Adã, ab ipſo, propagatione in nos omnes tranſierit. Corruptionem autem, & prauitatẽ eiuſmodi, quæ ipſa deo odibilis, nos quoq; in eius odio conſtituat, ac reos iræ, damnationiſq; faciat. Et uitiatis, peruerſiſq; naturæ noſtræ partibus omnibus, omnis iniquitatis fructus neceſſario, atque inceſſanter parturiat, ita, ut nihil ſit natura noſtra, quã natiuitate accepimus, q̃ peccati quoddam ſeminarium: ſit tota, & uniuerſa, caro, cuius affectus mors, & quæ cũ Deo neceſſario pugnet: a qua, quicquid alicunde prodit, neceſſario malum ſit: ſit ipſa naturaliter, & non accedente integræ naturæ, uitio, mala: & proinde immedicabiliter mala: & quam non ſanari, ſed aboleri, tolliq; oporteat per gratiam, ut cui, uelut fera quædam indomita, nec cicurabilis, neceſſario repugnet, etiam ſub ipſa gratia. In quibus, ut prætercam ea, quibus nobis tollunt omnem liberi facultatẽ arbitrij ad bonum, tantum eam concedentes in rebus ciuilibus, externis, & indifferentibus, quam ſuam ſententiã, callide tegũt, non recantant, decimo octauo ſuæ confeſſionis articulo (Nam argumentum hoc de libero arbitrio, gratia, & modo operationis eius in nobis, uniuerſiſq;, quæ ad hoc ipſum pertinent, nempe, diuina præſcientia, prædeſtinatione, reprobatiõe, prouidentia, qua mundus gubernatur, proprio libro, diligenter, & copioſe explicare decreui) quæ ad pręſentem proprie controuerſiam pertinent, ea tantum hic nobis excucienda ſunt.

Vt omnem nobis ad bonũ tollunt facultatẽ liberi arbitrij.

Si eſt itaq; originale peccatum, ea noſtræ naturæ prauitas, quę omnes eius partes ita peruaſerit, ut alia totius natura, quam naſcendo accepimus, non ſit, quã eiuſmodi prauitatis natura, hoc mihi uelim reſpondeant, an quid aliud naturam humanam, quam ex rationali anima, & corpore

Demõſtratur falſitas ſententiæ aduerſariorum de peccato originis,

eius

eius uſibus apto,ac diſpoſito, q̃d informat,reſultans quod-
dam compoſitum intelligant?Puto,quod aliud nihil inuẽ-
turi ſunt.

Huius itaq; naturæ, primę partes ſunt, rationalis ani-
ma,& corpus naturale organicum,aptũ rationalis animæ,
motioni,& actionibus. Corpus,actione cauſarum natura-
lium, cooperante illis Deo, fit ex ſemine in materno utero:
quod, cum animæ rationali ſuſcipiendæ iam eſt idoneum,
ea,creata a Deo,eidem infunditur. Prauitas illa,quam aſ-
firmant,naturæ,ſi qua eſt,ex prauitate, & corruptione par
ium eiuſdem,neceſſario pendet. Nam ſi integro,perfecto,
omnibuſq; numeris cõſumato corpori,creata a Deo pura,
& ab omni prauitate , corruptioneq; aliena infunditur ra-
ionalis anima,nõ poteſt praua,corruptaq; ex his reſultãs
atura intelligi: ſed quales partes ſunt , talem, & naturam
x eis prodire neceſſe eſt : niſi in ipſa earum compoſitione,
eccatum intelligas.Quomodo,ex bono frumento,malus
anis poteſt conſici. Sed,ut hoc, eſt artificis, aut piſtoris,
a illud, foret creatoris peccatum, qui animam infundens
orpori,illius compoſitionis unicus,ſoluſq; author eſt.

Non eſſe eam naturæ noſtræ corruptionẽ et prauitatẽ, quã peccatũ originale faciunt.

Hãc rationem diligẽter pondera.

Corpus,quale eſt,ex ipſis, quibus componitur princi-
ijs,& compoſitionis ratione, ac temperatura, tale eſt:hoc
t,corruptibile,mortale , & ut feratur in ea , quæ ſibi ſunt
nica,ſuauia,& ſalutaria,etiamſi aduerſentur iuſtitiæ,cui-
;per ſe,capax non eſt. Et qualecumq; eſt,nulla in eo,aut
auitas, aut corruptio imaginari poteſt Deo odibilis , ac
ſplicens,priuſquam illi infundatur anima. Deo enim ni-
l diſplicet,quam peccatum,& iniquitas,cuius,corpus ſi-
rationali anima , capax non eſt.

Anima creatur a ſolo Deo,& prius creatur,quam in-
ndatur corpori:prius dico, natura, ſi non tempore. Pri-
enim,ut ſit anima,quam ut corpus informet,neceſſe eſt.

Quemadmodũ, prius ſol eſt, ꝙ luceat, aut ꝙ ſit lumẽ, quod ab illo producitur, cauſa nempe, ſuo prior effectu. In hoc priori conſiderata anima, talis eſt, qualis a Deo creata eſt, nec quicquam habet, quod a Deo non habeat. Pura proinde, munda, & omnis corruptionis, omnis prauitatis expers ſit, oportet.

Natura ergo, quæ ex horum duorum coniunctione, ac compoſitione reſultat, non poteſt eſſe tam naturaliter praua, ac peruerſa, ꝙ aduerſarij eam faciunt. Vnde enim hanc prauitatem contraheret? Non ex ſuæ compoſitionis partibus, quæ anteꝙ componerentur, nullam eiuſmodi prauitatem habebant, immo, utraq; talis erat, qualis a Deo creata erat. Non ex ipſa compoſitionis ratione, cuius ſolus Deus temperator, & author eſt, qui mali author non eſt, Vnde igitur?

Cauilli aduerſariorũ remotio.

Si peccato corruptam naturam ſeminare dicant, & ſemen illud, naturæ uitium, corruptionemq; referre, & ſimilem, hoc eſt, corruptam naturam producere, ut leproſos, & morbidos, fere generare eiſdem uidemus ſubiectos uitijs. Vere quidem, aut certe probabiliter iſta dicerentur, ſi natura ſeminans, in naturalibus ſuis ſecundum corpus, unde ſemen deſcinditur, corrupta eſſet, ut eam corruptionem, etiam ſemen ipſum referat, & quod generatur ex illo ſemine, nempe, corpus organicum, ſuſceptibile animæ, atq; eius aptum motionibus, & actionibus. Sed corruptio eiuſmodi, peccatum non eſt, nec in ipſo ſemine, nec in eo, quod inde progeneratum eſt, corpore, qualecumq; demum illud uitij ſinxeris, non magis, ꝙ alius quiuis morbus, lepra, epilepſia, cœcitas, & quæ ſunt huius generis. Ipſa enimrerũ natura non patitur, non admittit ratio, ut peccatũ, hoc eſt, iniquitas, diuinæ legis tranſgreſſio, atq; inobedientia, (quę ſola eſt propria, ueraq; peccati ratio, quemadmodum

ſupra demonſtrauimus) primò ſit in corpore, & non in anima, quæ ſua inobedientia Deum offendit. At ſolum corpus à parentibus trahimus, non animam, quæ munda creatur à Deo, & infunditur corpori. Vnde ergo, & quo pacto illa, tam dānabilē, tam Deo odibilem corruptionē & prauitatem à parentibus contrahit? Si autem in anima, illa corruptio, illa prauitas Deo odibilis, nō eſt, ſed tā tum manet in corpore, nō damnabitur ergo hinc decedentis, abſq; baptiſmate anima. Si eſt, unde, ubi, & quo pacto ipſam contrahit?

Dicis, in carne peccati, & à carne peccati. Quæ eſt illa tam pernitioſa, tam efficax, tam contagioſa corporis, aut carnis peſtis, quæ animam tam repente inficit? Vis illa concupiſcendi, inſperſa, innataq; corpori, qua naturaliter appetit quæ ſibi amica, & delectabilia ſunt, & fugit à ſibi aduerſantibus, nociuis, ac triſtibus? Vnde hoc probas? Cum ſit illa, Dei, & naturæ opificium, conſurgens ex ipſa naturali craſi, & temperatura corporis, & ſecundum eius diuerſitatem, etiam in diuerſis euarians. Quæ, & in cæteris quoq; animantium cernitur. Et hæc, ut ſuo conſortio, tam repente inficere, corrumpere, & peruerſam damnabilemq; reddere poteſt immortalem animam?

Non poſſe carnem, aut quicquid in ea eſt, corrūpere naturam rationalis animæ.

Hoc certum eſt, & per ſe euidens, quod materiale, et corporale eſt, per ſe agere non poſſe, in immaterialem, indiuiſibilem, immortalemq; ſubſtantiam. Cum corporalia hæc, non agant, niſi per contactum, aut ſaltem per medium, per quod contingunt id in quod agunt: qualis habitudo corporei ad incorporale, indiuiſibile, inextenſumq; eſſe non poteſt. Non poteſt ergo corpus uitioſum, etiam quicquid illud uitij finxeris, aliquid agere in rationalem animā, quæ ipſi infunditur: eius bonam, quam à deo accepit, naturam aliam facere, corrumpere, deprauare, atq; illa ipſa eius cor

ruptione Deo odibilem reddere. Minime uero omnium, illo ipſo momēto, ac inſtanti, quo ſibi infunditur: cum etiā hoc repugnet omni uirtuti corporeæ, ſubito, atque iuſtantaneæ agere.

Non eſt, quod hic quiſquam dicat, nos hic patrocinari Pelagio & Cæleſtio, qui his rationibus permoti, negabant in paruulis peccatū originis naſcendo contrahi, Nos enim hoc non negāmus, ſed affirmamus, & certo credimus, ſecundum definitionem eccleſiaſticam, Tametſi, quid ſit, cum certo definitum non ſit, poſt alios diligenter inquirentes, quāuis forte etiam inuenerimus, non libenter tamen noſtrā ſententiam proferimus: ſed mallemus, quid non ſit, demonſtraſſe: atq; alijs, quid ſit, diligentius inueſtigādi anſam præbuiſſe, contenti ſubſiſtere. Tamen etiam poſt, ne quis calūnietur nullum nos credere, quid ipſum eſſe intelligamus, noſtram indicabimus ſententiam, non ut certam, ſed quæ, una mihi occurrit probabilis. Qua tamē certiorem, & probabiliorem ſi quis protulerit, utraq; manu amplexaturus ſum. Vt autem nunc inductę per nos rationes, nihil patrocinentur impietati Pelagij, & Cœleſtij, etiam tunc reddemus illuſtrius. Hoc certe nō eſſe, quale aduerſarij fingunt, peccatum originis, mihi euidenter demonſtrare uidentur, niſi reſponderint, quarum uim ut ſtrictim repetam.

Epilogus rationis prædictæ. Recta, pura, & incorrupta eſt, animæ cuiuslibet natura, ut a Deo creata eſt, anteq; infundatur corporitante dico, illo ordine naturæ, ſi non temporis: nec quicquam in ſe habet, quod Dei opificium non ſit. Eadem manet eius natura infuſa corpori. Cum nec corpus, nec quicquam in uniuerſa rerum natura exiſtens, uirtutem habeat, aut habere poſſit, corrumpendi illam, quam a conditore accepit naturam immortalis animæ, & faciendi in ea naturam nouā, prauam, & aliam, q; a Deo acceperit: falſum ergo ſit oportet,

tet,ex carnis noſtrę culpa,noſtram perditionem,atq; illa in Deo odibilem corruptionem,prauitatemq; animæ noſtræ eſſe. Falſo autem falſius,illius originalis peccati prauitatē, omnes naturæ noſtræ partes ita peruaſiſſe, ut alia earundem natura, quam eiuſmodi prauitatis natura non ſit:ut uniuerſa,ſit quoddam peccati ſemen,fructus illos ſuos mortis inceſſanter parturiens,omnibus flagitijs, & criminibus fœcunda,ac ſcatens:nihil aliud quam repugnare Deo, & legi eius potens. Inſana hæc ſunt, & in Deum blaſphema, uanorum hominum ſomnia,in quibus,nec illi ipſi quid uelint,aut intelligant,intelligunt. Qualiſcunq; eſt natura rationalis animæ recens nati paruuli, ea unum Deū authorem habet, nec quiſquam præter illum ipſum,poteſtatem habet, ut eandem corrumpat, deſtruat,aut aliam faciat, Nihil in illa eſt, quod a Deo non eſt, in quem intolleranda blaſphemia eſt,quod ea ipſa natura nihil poſſit, quā ſuum creatorem odio perſequi.

Vt aduerſarij ad ſua ipſorū principia parū attenti ſint ſed ſecum multis modis pugnent.

Quod ſi aduerſarij,ad ſua ipſorum principia,unde ſuā iſtam deducunt ſententiam,uel pauliſper reſpicerent, atq; inde attenti eſſent ad conſequentiam,eius ipſius ſuæ ſententiæ falſitatem,abſurditatem,& multimodam pugnantiam nobiſcum clariſſime intelligerent.

Confitemur,& nos, Adam fuiſſe creatum ad Dei ſimilitudinem, & imaginem: at rationem huius ſimilitudinis, ac imaginis, magnam partem orthodoxorum patrum, in ipſa rationalis animæ eſſentia, atq; uiribus eſſentialibus, mente,ratione,ac libero uoluntatis arbitrio, intellexiſſe uideo:non uero,in illis dotibus gratuitis,uirtutibus, atq; ornamentis,eidem ſuperadditis:ſapientiæ,inquam,iuſtitiæ, uirtutis, integritatis, ueritatiſq;, quibus eius ſpiritus Deo

conformis

conformis factus fuerit. Nec eſt uero admodum ſimile, ſi tantis ille, tamq; multis inſtructus, ornatus, armatuſq; fuiſſet uirtutibus, ut tam leuiculæ tentationi, ita ſuccubuiſſet facile. In hoc autem omnes conſentiunt, accepiſſe illum, donum originalis, quam dicimus, iuſtitiæ, cuius uim, et energiam omnes conſentienter intelligunt, quod mortalē ex ſui conditione naturam præſeruaſſet a morte, & ſuſtuliſſet hanc, quæ in nobis eſt, pugnam carnis aduerſus ſpiritū, imperfectionem naturæ abſorbente efficatia, ea in re, gratiæ.

Demōſtratur Adæ naturā, nec mutatam, nec aliā factā, nec corruptā, ex ſuo peccato.

Sed acceperit ille, ea quę uolunt, dona ornamentaq; omnia, acceperit omnes quaſcumq; nominare, aut cogitare poſſent, uirtutes, & ea etiam lege acceperit, ut ipſo perſiſtēte in accepta illa integritate, eadem uniuerſa accepiſſemus & nos eius filij, (quæ tamen nunquam demonſtrare poſſent, niſi ultro darentur illis) Quid deniq;? Ille peccauit, & diuini mandati, præuaricatione, inobedientia, & ſua erga Deum conditorē ingratitudine, illis dotibus omnibus, ſe indignum reddidit, atq; etiam priuatus eſt. Recte hactenus.

Sed hoc nunc nobiſcum perpendant, an illius quas dicunt dotes, illas uirtutes, illa ornamenta, ad ipſam animæ eius eſſentiam, ac naturam pertinuiſſe intelligant, ut quā, iſta omnia, naturali ſua illa, eſſentialiq;, quā acceperat, perfectione, aut eminenter, aut formaliter, in ſe continuiſſe exiſtiment (nihil enim hoc refert ad propoſitum) an uero dotes (quod uocabula quibus utuntur, ſonant) animæ naturę ſuperadditas, nec neceſſario contentas, in ipſa eius eſſentia, nec ab eadem neceſſario profluentes, & quę poſſent ſalua, integra, maneteq; eius ſubſtantia, ab eadem aufferri.

Si primo modo intelligant, non potuit ille perdidiſſe illas dotes, uirtutes, ornamenta, niſi perdidiſſet, & illam ſuā

tam no

tam nobilem animam. Cum non poſſit auferri, a ſubſtantia, uis illa, quæ in eadem eſſentialiter, atq; eminenter continetur, aut ab eadem naturaliter profluit, quemadmodum nō poteſt eſſe ſol, niſi, & uirtutem habeat illuſtratoriā dyaphoni, nec poteſt eſſe ignis, niſi ſit calidus, et uim excalfaciendi habeat. Quis ergo illi abſtulit, nobiliſſimæ illius animę ſubſtantiam? Non ipſe ſibi, neq; enim uoluit, neq; potuit. Deinde, corrupta ne eſt, cum eam perdidit, illa nobiliſſimæ animæ natura? at corrumpi non poteſt incorruptibilis animæ ſubſtantia. Seruata ergo quodam loco a deo? Quid igitur de ea actum eſt? an damnata? an ſaluata? an ipſi poſt reddita? Et interim ille Adam quid? Permanſit ne miſer ſine anima, poſtq; perdidit illam ſuam nobiliſſimam, & perfectiſſimam animam? an in locū eius intruſa illi eſt, alia corrupta, & peruerſa? a quo? numquid a ſe? An forte, rationalis illa eius anima, in partes erat partibilis, aut duas habebat, bonam unam, & ſuis illis dotibus, Dei exprimentem formam, & imaginem, prauam uero, & cū illa naturaliter pugnanté alteram (quale Manicheorum commentū eſt), quarū illam perdiderit, hanc uero retinuerit? Et quem uniuerſæ iſtius ficticiæ, aut imaginariæ metamorphoſis, alium nobis, quam Deū authorem dabūt? Ipſum ergo, non Adam, cauſam ueram illius tantæ tam horrendæ, quam prędicāt, corruptionis naturæ noſtræ facient, tametſi hic, eius fuiſſet cauſa demeritoria.

Forte, non ipſam animæ ſuæ eſſentiam, aut naturam, ſed integritatem, ſanitatemq; eius, peccato ſuo perdidiſſe, Adam dicent, ſed nihil dicent, nec effugere poterunt, quin ſimpliciter dicant eorum, quę propoſuimus alterum.

Eſt integritas quędam, rei, eſſentialis, quando nihil deeſt rei, quod ad eius eſſentiam, & ſubſtantiam pertinet. Eſt & aduentitia quędam uirtus, & perfectio, quæ, ut integrę

F eſſentiæ,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

eſſentię, naturæ, aut ſubſtantię ſuper additur, ita poteſt etiam auferri ab eadem in ſe manente integra.

Si ergo de integritate illa eſſentiali, ſubſtãtialiq; animę rationalis Adę loquantur, & intelligant, non potuit ille eã perdere, ſalua animæ ſuæ ſubſtantia. Si de ſecunda dicant, iam fatentur illam animę eius integritatẽ, quã ſuo peccato perdidit Adam, nõ pertinuiſſe ad ipſam animæ eius eſſentiam, ſed illi, ut fuit aduenticia, & ſuperaddita, ita ablatam fuiſſe, ſalua naturali, eſſentialiq; integritate eiuſdem. Nec tamen ablatam illam fuiſſe ab Adam, ſed a deo ipſo, a quo dante, & conſeruante ea ipſa dependebat, quamuis ita demerenti Adam. Nec per illã ablationẽ rectitudinis, integritatiſq; illius ſuperadditæ a deo, & naturæ eius aduentitiæ, corrumpi, deprauariq; potuit ipſa animæ eius in ſe natura, ſubſtantia, aut eſſentia, cui, ut integræ ſuperaduenit, ita integrę ablata eſt. Et ſi ablationem ſuperadditę perfectionis, & iuſtitiæ eiuſmodi, neceſſario cõſequuta fuiſſet corruptio illa, quam hij dicunt, plus quam feralis, & prauitas naturæ animæ ipſius Adæ, Deum utiq;, qui illa ſua dona gratuita abſtulit, eius cauſam, & authorẽ faciunt, & proinde, cauſam, authoremq; peccati, quando eã ipſam peccatũ faciũt.

Excutitur cõmentũ aduerſariorũ, de peſtibus illis teterrimis, quas ceſſiſſe imaginantur in locũ donorum, quibus peccãs Adam ſpoliatus eſt.

Forte, non ſola ablatione illorum donorum ſupernaturalium, illarum uirtutum, quibus creatoris largiſſima, ac indulgentiſſima erga hominem beneficentia animam eius ornauerat, eius naturam ita corruptam, deprauatamq; dicent, ſed quia ceſſerunt in locum earundem, teterrimæ peſtes, ignorantia, impotentia, impuritas, uanitas, iniuſtitia. Atq; his miſerijs immerſum, ſuam quoq; eiſdem implicuiſſe progeniem. Huiuſmodi enim uerba pluſquam tragica perſonant, & ſuis inſtillant, quibus illud ἄυτοσ ἔςα ſatis eſt. Quæ, ſi ipſi huius ſententiæ authores intelligant, meã ego tarditatem agnoſcam ingenue.

Hoc

Hoc mihi hic uelim explicent, an per illas teterrimas peſtes, ignorantiã, impotentiam, impuritatem, uanitatem, iniuſtitiam, priuationes tantum, earum uirtutum, donorumq́ ſupernaturalium, quæ auferente ea Deo perdidit Adam ob ſuam erga ipſum inobedientiam, & ingratitudinem, intelligãt: an uero res aliquas poſitiuas, aliquos habitus prauos, aliqua uitia, quæ animam eius, ignorantia, impotentia, impuritate, uanitate, atq; iniuſtitia repleuerint.

Si primo modo, hoc eſt, ſolas priuationes donorum, & ornamentorum, quę ille perdidit, peſtes illas teterrimas, intelligãt, iam & ego quid dicant, intelligo, ſed eos nihil, quã iactare terrifica nomina intelligo. Nam uniuerſę hæc teterrimæ peſtes, nihil eſſent, q̃ illorum donorũ gratuitorum, et ſupernaturalium carentia, ipſius uero in ſe naturę ſolitudo, ac nuditas. Nec alium hæc tam tetræ, ac ferales peſtes, quam Deum, habuiſſent authorem, qui ſua illa dona, ab ingrato abſtulit, & nudam illi naturam reliquit. Cum priuatio, non aliam cauſam habeat, q̃ eam, quæ aufert habitum, cuius eſt priuatio: ut cœcitatis cauſa eſt, qui uiſum aufert, ſurditatis, qui auditum.

Si uero ſecũdo modo has pęſtes intelligant, hoc eſt, res quaſdã poſitiuas, aliquos habitus prauos, aliqua uitia, quæ uelut impetu facto, animam Adæ inuaſerint, obſederint, et ignorantia, impotentia, impuritate, uanitate, atq; iniuſtitia repleuerint: Vnde obſecro, & quo immittẽte, hęc tã multa tã prodigioſa uitiorũ portenta irruperũt, in miſeri illius animã? Nã ſi res quędã poſitiuę hęc fuerint, & ſint, ſi uitioſi quidã, prauiq; habitus deprauãtes animã, quales ſunt morbi in corpore, febres, pleuritis, peripneumonia, opthalmia, ſpaſmus, delyriũ, coma, elephas, cancer, polypus, & id genus innumeri, neceſſe eſt, ut cauſam poſitiuam habuerint.

Non Deum, quem cauſam uitiorum, & peſtium harum, teterrimarum inſcribere, blaſphemum eſt: non diabolum, qui in animam Adæ immediate agere non potuit, & in ea hæc uitiorum portenta producere: non Adam, præſertim, uno illo momēto, quādo mādati prȩuaricatione, ſe peccato ſubdidit: nec enim fingere eſt, q̄d faciēs, eo momēto, ſeu uolens, ſeu nolens, in ſe produxerit, hos uitioſos habitus: neq; etiam poſtea, quia continuo poſt peccatum, admonente, corripienteq; ipſum domino, ad cor reuerſus peccaſſe ſe doluit, & egit ſalutarem pœnitentiam.

Etiam ut Adæ natura peccato eius ſubſtantialiter corrupta fuiſſet, nihil eā corruptionem pertinere potuiſſe, ad eius filios.

Sit tamen quod uolunt, uniuerſa uitiorum, quȩcumq; uoluerint monſtra agmine facto, irruerint in animam, iam peccatricem Adæ, attamen nihil potuerunt illa ledere, corrumpere, aut uulnerare eius animæ ſubſtantiam, cuius corrumpendi, uulnerandi, & in ſe ledendi, nulla uis creata poteſtatē habet: multo minus, uitioſa aliqua qualitas, uitioſus habitus, quamuis hic, illi, explicandis proprijs actionibus impedimento foret.

Sed leſerint illa animā eius, corruperint, deprauerint, utcūq; uolueris, quomodo hac corruptione ille potuit implicare ſuam progeniem: per quos canales illam tam tetrā prauitatem, inſtillare in animam recens nati ſui filij: Cuius ſi corpus reſpicias, priuſq; illi infunderetur anima, tale erat, quale a Deo, & natura formatum erat, in materno utero: nec quicq; in ſe habebat, quod Dei non eſſet opificiū: ſi animā, ea pura, & munda a ſolo Deo creata eſt, priuſq; infunderetur ſuo corpori: qui, & ipſe ſolus, eandem infudit corpori, & cum eo, admirabili quodā uinculo, artificio, & tēperatura cōpoſuit. Quis hoc, in ipſis (ut ſic dicam) Dei plaſtis, & fictoris manibus, in ipſo compoſitionis ſuæ momento, ita corrupit, ita deprauauit diuinæ plaſmationis opificium, ut ſuo ipſum authori exoſum redderet?

Confite-

Cõſitemur nihilominus cũ orthodoxis omnibus, propagatione, in omnes, tranſijſſe, & tranſire peccatũ originis. Quia propagatio, obnoxios, & reos mortis, a gratia, & regno Dei extorres, omnes lege communi, ex illa origine natos facit (quod quo pacto fiat, & iuſtiſſime fiat, poſt explicabimus) Originis peccatum, facit nos iræ filios: & non naturæ ipſius noſtræ ſeu uitiũ, ſeu corruptio, nos odio Dei ſubijcit: quæ in recens editis nihil in ſe habet, quod Deum authorem non habet, quemadmodum ſupra demonſtrauimus. Carent quidem illi donis, illis gratuitis, quibus exornatus erat Adam, quæ, & nos in eodem, ut noſtri generis origine, accepimus, & eiuſdem originis peccato perdidimus: cuius, etiam hoc, eſt in nobis contagium. Non tamen hæc ipſa illorum donorum carentia, nos odio Dei ſubijcit, ut ſupra euidens factum eſt. Manet proinde, etiam poſtquam per baptiſmum eidem recõciliati incorporatiq; ſumus, & reſtituti hereditati, regnoq; cęleſti. Non eſt ergo illa donorum eorum carentia, quæ, nec amicis, & filijs ſectis reſtituit, quę nos ante baptiſmum, eius iræ, damnationiq; obnoxios fecerat. Cætera autem uniuerſa, quæcumq; in natura recens nati paruuli conſpiciuntur, ſeu ſecundũ corpus ipſum, ſeu ſecundum animam expenderis, quæ hij, corruptionem hanc tam tetram naturę a Deo conditę uociferantur, ipſius naturæ qualis a deo in unoquoq; noſtrũ creata eſt, naturales conditiones ſunt.

Eſſe naturales conditiones naturæ qualis à Deo cõdita eſt quas aduerſarij corruptiones naturæ imaginantur.

Quod quo clarius intelligas. Repete exemplum quod prius induximus, & cogita Deum, ut poſſet, præter communem generationis legem, abſq; uirili ſemine creare hominem, in alicuius mulieris utero, qui in eodem, deinceps incrementum ſuſcipiat (ut ſolent alij) ex eiuſdem ſanguine, & ad iuſtum modum iam aucto perfectoq; corpore, partu edatur. Hunc editum, uniuerſum, tam corpore, quam ani-

mo, ſoli ſuæ naturæ permittat, abſque ullis eidem donis ſuſuperadditis, ulla etiam ſupernaturalis beatitudinis promiſſione, aut ad illã ordinatione, ſed ad eũ tantũ ſinem, quem per ſe, ſuamq; naturam, cum generali illo Dei adiutorio poſſet aſſequi. Hijs adde. Eundem illum, nullo unquam proprio, aut actuali peccato ſe cõtaminaſſe, ſed uel, ante acceptũ rationis uſum, hinc ſublatum in illo ſtatu ſuæ innocentiæ, uel accepto uſu rationis, & liberi arbitrij, ſecũdum naturæ legem, cordi ſuo inſcriptã, uiuere. Hunc cõfer ad eum, qui lege communi propagationis ab Adam naſcitur. Imprimis. Hoc certum eſt, naturarum in hijs nullã inueniri poſſe differentiam, imo, quicquid aduerſarij, naturæ, tam peſtilentem, & noxiam corruptionem uociferantur innatis ab Adam, & peccato originali obnoxijs, idem uniuerſum inuenietur in hoc altero, naturæ innocentis, ut a Deo pura incontaminataq; condita eſt, conditio: fames, inquam, ſitis, dormiendi, uigilandiq; uiciſſitudo, & neceſſitas, carnis ad ſibi commoda, amica, & ſuauia pronitas, nec libera, aut omnimoda eius ad rationem ſubiectio, in ipſa eius natiuitate, & annis infantilibus, rerum omnium profunda ignorantia, & ligatum rationis iudicium, quam diu iuuenili illo humore mergitur cerebrum, cuius moderatam craſim, temperiemq;, ex ipſa noſtræ compoſitionis admirabili tẽperatura, atq; artificio, quo ſua in nobis opera explicet, neceſſario requirit ratio. Eiuſdem quoq; rationis, ex eadem compoſitionis lege, cum ſenſibus colligantia: atq; inde ſumpta ſuæ noticię, et ſciẽtiæ, quam aſſequuturus eſſet, initia: ad hæc, mors ipſa, reſoluto per naturalem calorem radicali humido, ubi non inferretur ui extrinſeca, aut etiam morbo, a quibus ille eiuſmodi, nihilo q̃ nos, foret tutior, aut liberior.

Collatio natiuſb reatu peccati originis paruuli, ad aliquẽ, qui in puris naturalibus a Deo creatus naſceretur.

Quod ſi eadem hæc uniuerſa, iſtiuſmodi nobiſcum forent

rent

rent communia, ut forent indubie, certum eſt, ea ipſa, naturæ noſtræ conditiones naturales eſſe, & Deum authorem habere. Non ſunt ergo, quæ idem ipſe, odio in nobis proſequitur, qui nihil odiſſe poteſt eorum, quæ fecit omnium.

Hoc tamen uerum eſt, quod nos careamus ſupernaturalibus illis, & gratuitis donis, quibus Deus Adam ueſtiuerat, & quibus naturam eius exornauerat, culpa ac demerito peccati eiuſdem, uelut noſtrę originis. Si enim non peccaſſet ille, uniuerſa eadem accepiſſemus, & nos: & eorum beneficio liberi eſſemus, ab hiis noſtræ naturæ miſeriis. Proinde, inter illum quem cogitatione non impoſſibili finximus, & nos, hoc intereſſet, quod ille, nullius culpa, ſed ſolius naturæ conditione, eiſdem per omnia nobiſcum calamitatibus foret obnoxius: nos, originis culpa, propriæ naturæ conditionibus, & miſeriis derelicti ſumus, ut qui in origine, multa, & præclariſſima ſupra naturam dona aſſequuti fuimus, quæ uniuerſa, in eodem, & eiuſdem peccato perdidimus.

Cõclusio de aduerſariorum ſententia.

Blaſphema eſt ergo aduerſariorum in Deum creatorem uox iſta. Quod tota recens natorum natura, quoddã peccati ſemen ſit, & ideo non odioſam, & abominabilem Deo eſſe non poſſe. Nam tota eorum natura, quanta, quãta eſt, a Deo eſt, qui ſolus, ſecundum corpus, & animam, eius author eſt.

Argumentorũ eorundem ſolutio.

Deum non ſolius Adæ, ſed etiam noſtræ, quam naſcendo accepimus naturæ, authorem eſſe.

Necquicquam faciunt, dum opus Dei, in integra illa adhuc, incorruptaq; Adæ, non in noſtra natura contemplari nos iubent. Nam ego uiciſſim utrobiq; illos DEI opificium contemplari iubebo. In Adam, præter naturam, etiam originalem dictam iuſtitiam, & cætera pleraq; ſupernaturalia, & eximia Dei dona nobiſcũ inuenient.

nient. In nobis uero primum natis, naturam ſolam, illorum autem donorum, carentiam inuenient. Naturæ, ſolus Deus author eſt. Carentia uero eorum ſuperadditorum illi donorum, in nobis authorem non habet, cauſam demeritoriam habet, ipſum nempe peccatum originis.

Proinde præter rationem mihi dicere uidentur, quod dicunt. Non Deo, ſed naturę noſtræ prauitati, ruinam noſtram imputari oportere. Herere quidem exitiale uulnus in natura, ſed plurimum referre, acceſſerit, ne aliunde, an inſederit ab origine. At cum conſtet per peccatum inflictum, non eſſe, cur, niſi de nobis ipſis quæramur.

Naturam ſiquidem eandem, & ante, & poſt peccatum manſiſſe in origine, a nobis demonſtratum eſt, & mirabor ſane, ſi quam in eadem, ex peccato mutationem factã proferre poterunt, ſeu corpus, ſeu animam, ſeu totum ex illis contemplemur hominem. Vtcumq; tamen de origine fuerit, hoc plane certum eſt, qualiſcumq; eſt, quæ nobis naſcẽtibus natura obtigit, uniuerſam a Deo conditore eſſe: cui merito imputandum foret, ſi qua eius eſſet naturalis prauitas. Ad animæ creationem, nec parentes quicquam conferunt. Corpori formando, ſemen ſubijciunt: quod tamen eiuſdem rationis eſt, ſeu a ſanctis, iuſtisq;, atq; ab illo originis peccato ſolutis, ſeu a peccatoribus decidatur: cum naturæ, non uero, ſeu peccati, ſeu iuſtitiæ, hoc opus ſit: & ex natura quam a conditore, quamuis per ſecundas cauſas accepit, ſuo defungatur offitio. Proinde, ſi qua naturę, in qua naſcimur, culpa eſt, ſi quid eſt in ea, quod Deo odioſum eſt, & abominabile, hoc Dei conditoris eſt, non Adæ, qui nõ eſt, ſed ſecundum animam, cum Deo regnat: non parentum noſtrorum, quorum pleriq; generationi operã dantes, culpa caruerunt, & quamuis alioqui peccatores, naturam filiorum non potuerunt coram Deo culpabilem facere, ſed ani

ma

ma, quæ peccauerit, ſi Deo credimus, ipſa eſt, quæ morietur. Hæc autem anima, quæ creata a Deo, infunditur ſibi præparato ab eodem Deo, & natura, corpori, nõ peccauit: nec antequam infunderetur corpori, nec in ipſa infuſione. Neq; hoc, eidem ad peccatũ imputari poteſt, quod nõ perfectiori, nobiliori, immortali, ſed eiuſmodi tali, hoc eſt, mortali, & quod ad ſibi amica, & commoda, etiam cõtra rationis iudicium propenſum eſt, corpori infunditur. Non peccauit etiam illud ipſum corpus, quod eiuſmodi, non uero nobilius, & perfectius, in materno utero, ex parentum ſemine, maternoq; ſanguine cõcretum, formatum, alitumq; ſit: ſed peccauit Adam, humani generis origo, cuius culpa, & peccato, etiã hic, naſcitur iræ filius, a Dei gratia, regnoq; extorris, damnationiq; obnoxius. Quod dicentes, & recte intelligentes, nec a catholica quicq; fide, dicemus alienum, nec in Deum, naturæ, eque huius noſtræ, ut illius in Adam, conditorem, iniurij, blaſphemiq; erimus.

Quod aiunt, permultũ referre, uulnus illud, quod fingunt, exitiale naturæ, acceſſerit ne aliunde, an ab origine inſederit, non intelligo, qua ratione, aut probabilitate dicitur. Quid enim refert obſecro, undecumq; acceſſerit, ſi ſine propria naſcentis culpa acceſſerit? Quam autẽ ille culpam propriam habere poteſt, qui culpari nondum poteſt? qui nullius adhuc legis tranſgreſſor argui poteſt, ut qui ſub lege nondum eſt?

Quam parum conſona afferãt aduerſarij.

Nec illud demum, qua ratione dicatur intelligo. Conſtare inflictum uulnus illud lethale per peccatum: non eſſe proinde, cur queramur, niſi de nobis ipſis. Quid igitur? nũquid per peccatum noſtrum ipſorum, an uero per peccatũ originis noſtræ, nempe, Adam, hoc uulnus inflictum eſt? Originis peccatũ dicturos, exiſtimo: cum nec fingi poſſit quicquam ante cõmiſiſſe paruulos, cuius demerito, lethale

G illud

illud,quod dicunt, uulnus infligi potuerit. Quid eſt ergo, quod hoc uulnus lethale,noſtræ naturę inflictum,nulli,q̄ꝫ nobis,imputari poſſit, ac debeat:nec de ullo, quā de nobis ipſis ualeamus conqueri? Numquid ipſi, nobis, hoc eſt, unuſquilibet noſtrū ſibi, lethalis huius uulneris cauſa eſt?

Impertinēs Ecclesiaſtæ, quā inducunt ſententia.

Necꝫ huc pertinet,quod ex Eccleſiaſte afferunt. Hoc ſcio,quod Deus ab initio ſecerit hominem rectum,ſed ipſe infinitis ſe immiſcuit quæſtionibus. De protoplaſte etenim,et origine noſtra, Adam,hoc uerum eſt,quod,cum diuina benignitate, naturæ fœlicitatem,cœleſtium donorū diuitijs ornatam, aſſequutus teneret, ſua ipſe dementia,in uanitatem prolapſus ſit: ut ipſi, merito ſuum ipſius exitiū attribuendum fuerit. Sed ad unum quemlibet noſtrū,prę ſertim,recens natorū,& quamdiu boni, maliꝗꝫ ignoramus differentiam, quo pacto illud pertinet? nūquid ipſi ſe paruuli immiſcuerunt infinitis quæſtionibus,cum ante recti a Deo eſſent conditi?

Quæ ſpiritui S. affingant aduerſarij.

Nec eſt uerum,quod dicunt a ſpiritu ſ.per ſcripturam pronunciari. Omnę figmentum humani cordis, hoc eſt, quicquid ingenium noſtrum concipit,inſtituit,agitat,molitur,tantumodo,ſemper,& neceſſario malum eſſe. In Geneſi quidem, de corruptiſſimis eius ſæculi moribus, qui in omnes inundauerāt, ob quos, uno Noë cum ſuis excepto, aquis diluuij deleuit deus uniuerſum genus hominum, ita legitur. Videns autem Deus,quod multa malitia hominū eſſet in terra, & cuncta cogitatio cordis ad malum intenta eſſet omni tempore, pœnituit eum, quod hominem feciſſet in terra. Sed hæc,de illius ſæculi hominibus,quos uniuerſos, ob innumerabilium, & nefandiſſimorum ſcelerum portenta (quæ apud Beroſum, magis ſpeciatim explicata inuenies)aquis diluuij inuoluit,& abſtulit.

Quod uero refert Moiſes, dixiſſe dominum, de pronitate

tate humani ſenſus ad malum, ab ipſis incunabilis, generatim quidem ad omnes pertinet: ſed nõ hoc habet, quod affirmant aduerſarij. Non hoc dicit, quod illi affingunt, ſpiritus s. Omne figmentum humani cordis, & quicquid ingenium noſtrum concipit, agitat, inſtituit, molitur, tantummodo, ſemper, & neceſſario malum eſſe: immo, hoc in ſpiritum ſanctum, & in conditorem hominis, Deum, impium blaſphemumque figmentum eſt. Sed hoc eſt quod dicit, Nequaque ultra maledicam terræ propter hominem. Senſus enim, & cogitatio humani cordis, ad malum prona ſunt, ab adoleſcentia ſua, Pronitatem inquam, ſenſus, & cogitationis humani cordis ab ineunte ipſa ætate, ad malũ affirmat: eamque affert, uelut rationem mitigandę pœne, quaſi ea, clementiã potius, & miſericordiam, quam iudicij ſeueritatẽ, & diſtrictionem mereatur, aut nos in ira, aut odio Dei conſtituat. Nec dicit, illam pronitatem ſenſus, & cogitationis humani cordis ad malũ, eſſe malum, & peccatum, ut quę, uelut antigoniſtes quidã, ſui exercẽdi cauſa, homini data eſt.

Quod inſuper addunt, uniuerſum hominem his Chriſti uerbis depingi. Quod natum eſt ex carne, caro eſt. Affectus ſiquidẽ carnis, eſſe mortẽ, & inimicari deo, neque enim poſſe eius legi ſubdi. Vniuerſum ergo hominẽ, ita eſſe natura peruerſum, ut toto ſuo affectu ſimultatẽ aduerſus Deũ exerceat, ut cum legis diuinæ iuſtitia conſentire nequeat, nec parere queat, niſi mortis materiam, Hæc inquam, male connectunt, male colligũt, & ſcripturas, non ad ſuam illam amuſſim, et orthodoxæ ueritatis regulam, ſed ad ſuum ipſorum ſenſum intelligunt. *Vt impertinẽter inducant hãc Chriſti ſententiã. Quod natum eſt ex carne, caro eſt*

Carnis uocabulo, nonunquam ſenſibilem, ac uiſibilem hominẽ, nullam autẽ corruptionem in ſcripturis intelligi, idem ille Euangeliſta teſtatur, qui inducta ab aduerſarijs Chriſti uerba refert. Verbum carnem factum, hoc eſt, ho- *Caro, ut multipliciter dica-*

tur in ſcriptu-ris. minem corporeum, & ex carne compoſitum affirmans.

Aliter, carnis uocabulo, carnales, aut animales homines ſignificantur, qui terrenis, & carnalibus adhuc ducuntur affectibus, ſicut contra, qui Deo adherent, & eius ſpiritu uiuificati gubernantur, unus cũ eo ſpiritus dicuntur, & ſunt. Ita Chriſtus. Quod natũ eſt ex carne, caro eſt. Quod natũ eſt ex ſpiritu, ſpiritus eſt. Carnalis natiuitas, carnales homines morti generat, in quibus ad regenerationem uſq; fere regnant carnis deſyderia, & affectus. At regenerati ex ſpiritu, mortificatis deſyderijs carnis, aguntur iã, uiuificanturq; ſpiritu Dei, & generantur in ſpiritum uiuificantem, Sed his non dicit Chriſtus, uniuerſum hominem ita corruptum, & deprauatũ omnibus ſuis partibus, ut nihil poſſit anima, nihil ratio, nihil uolũtas, nihil ſpiritus, mens, aut cõſcientia hominis, q̃ ſimultatem cum deo exercere, nihil q̃ legis diuinæ iuſtitiæ aduerſari, & neceſſario peccare: præſertim, cũ rationalis anima, cũ ſuis illis energijs, & uiribus, non naſcatur ex carne, ſed a Deo creata carni infundatur.

Propria, primaq; carnis acceptio. Prima autẽ, & propria carnis ratio, ad quã nunc dictę eius acceptiones ſecundum analogiam quandam, dicuntur, eſt, qua exteriorem, ſenſibilem, & corpoream noſtræ compoſitionis partem, proprie carnẽ dicimus: Quę, cum ex natura ſuæ compoſitionis, & propria temperatura, afficiatur hijs, quæ ſibi ſunt amica, ſuauia, ſalutaria, & refugiat a contrarijs, duris, laborioſis, triſtibus, nullo reſpectu habito diuinæ legis iuſtitiæ, a qua, & exiguntur hęc, & illa ſubinde uetantur, cui, uelut bruta, auſcultare, obtemperare, et ſe ſubdere non poteſt, & quaſi hoſpitij iure, ſibi, ſuiſq; affectibus, naturaliter inclinet, in ſe habitantem animã: hinc illa pugna, illud bellum inteſtinum, & irreconciliabile in homine, inter carnem, ſibi attrahentem uoluntatẽ, & ſpũm, mentẽ, aut cõſcientiã, quę eandẽ ſui officij admonẽs, inclinantẽ ſe

carnis

carnis deſyderijs arguit, & ab eiſdem, ad iuſtitiæ legem, & obſequium retrahit.

De hac illæ loquuntur apoſtolicæ ſententiæ. Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. Inde, & leges illę, de quibus Apoſtolus, in nobis, inter ſe pugnantes, & contrarię. Video, inquit, aliam legē in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis. Legem mentis, diuinam legem, digito Dei mentibus noſtris inſcriptam. Legem uero peccati, quæ eſt in membris noſtris, illi repugnātem concupiſcentiā carnis intelligit, quæ imperat legi Dei contraria, & captiuum ſub iugo peccati hominem, qui iam dudum ultro ſe mancipauit carnis deſyderijs, ui quadam tyrannica impellit, & ſibi ſeruire cogit, quouſq;, ad Deum ſe miſer conuertens, eius gratia, & ſpiritu adiuuetur roboreturq; eius ſpiritus, & ab illis peccati uinculis, ab illa carnis, cui ſe addixit, ſeruitute excutiat animam, & ſibi aſſerat, a carne retrahat, ad eius monita, ac deſyderia ſurdam faciat. *Vnde in nobis pugna carnis, aduerſus ſpiritum.*

Hæc caro, in ſe, mala non eſt, ut Valentinus cum ſuis blaſphemabat, a quibus non admodum diſſentire mihi uidentur noſtri aduerſarij, qui, & hanc, et uniuerſam hominis naturam, etiam ſecundum animam (in quo Valentinianorum impietatem uincunt, & Manichei eidem blaſphemiā copulant) nihil eſſe quam prauitatis quandam naturam, et peccati ſemen quoddam affirmant, naturaliter Deo odioſam, inimicam, & contrariam. Immo, eſt hæc caro, qualemcumq; ex matris utero naſcendo producimus, ipſius Dei, & naturæ bonę opificium. In qua nihil eſt, quod non, admirabili diuinæ ſapientiæ, atq; omnipotentiæ, ſtupendoq; artificio, ita conſtructum, ordinatumq; eſt: nihil, quod nō, conditoris ſui ſapientiam, potentiam, et beneficentiam, clariſſimis uocibus prædicet, & loquatur. Quemadmodum *Carnis noſtræ naturam, de ſe malā nō eſſe.* *Valentiniani Manichei.*

noſtrorũ Lactantius,& alij pleriq; demoſtrare conati ſunt, omnium autem clariſſime, & luculentiſſime, doctiſſimus ille Galenus, demonſtrauit libris illis uere diuinis (in quibus etiam ſeipſum ſuperauit, qui in alijs omnibus ſuperauit omnes) quos de uſu partium humani corporis inſcripſit. Quos etiam in laudem conditoris, & demonſtrationem ſapientiæ, potentiæ, & bonitatis eius ſcripſiſſe ſe prædicat, & hymnos creatoris appellat.

Preter carnis intentionẽ eſſe, quod nos ad malum attrahat.

Quod autem ad malum nos caro attrahat, præter eius intentionem eſt: neq; enim, ut diximus, uelut pars bruta quędam, capax eſt, ſeu iuſtitię, ſeu iniuſtitię: ſed, ut res quęq; alia, ui ſuæ naturæ afficitur ſibi amicis, ſuauibus, & ſalutaribus: & abhorret a cõtrarijs. Quod dũ facit, nihil illa mali facit, hoc enim facit q̃d unũ accepit a cõditore, ut faceret. Sed male facit illi inhabitãs aĩa, quæ dei ſeruitute abiecta, carnis ſe deſyderijs mancipat, & relicto creatore, uili creaturæ ſibi in mancipium traditæ, ſe indigniſſime ſubdit. Vniuerſa itaq; hæc culpa, non carnis, ſed illi ſe ſubmittẽtis, & mancipantis eſt animæ. Quia tamen, ex peccato originis, quemadmodum mox aperiemus, eſt illa carnis aduerſus ſpiritum pugna, & rebellio, & quia ea, uelut inſtrumento quodam, aduerſarius noſter diabolus utitur ad ſubijciẽdum iugo peccati hominẽ, carnem peccati, & corpus mortis illam appellat Apoſtolus: quomodo, & concupiſcentiam eius, hoc eſt, uim illam concupiſcibilem eidem innatã, peccatum: quod dicit in carne ſua habitare, quemadmodũ ſupra prolixius explicauimus.

Carnem nihil peccare dũ cõcupiſcit cõtraria ſpiritui.

Cur caro peccati, et eius cõcupiſcẽtia peccatum dicatur ab Apoſtolo.

Etiã literalem legis intelligẽtiam carnẽ uocari.

Preterea, ut familiare eſt Apoſtolo, ſpiritui, carnem opponere, in lege autem diſtinguat, ſpiritum uiuificantem, a litera occidente, hanc ipſam, ſecundũ analogiam quandã, carnis uocabulo ſignificari, & a Chriſto, et ab Apoſtolo inſolens non eſt. Itaq; ille, cum ex carnali uerborum ſuorum,

de man-

de manducando ſuo corpore, & bibendo ſanguine intelligentia, ſcandalizarentur auditorum eius pleriq;. Spiritus, inquit, eſt qui uiuificat, caro non prodeſt quicquã. Ita, & Apoſtolus, legem Moyſi, uelut hominem quendã, in duas partes diuidens, aliud in ea, carnẽ, aliud ſpiritum nominat, & illam quidẽ exteriorem eius faciem, & obſeruantiã quæ ſecundum literam geritur, ſenſum carnis appellat; quemadmodum dicit de Iudæis, apud quos literalis illa adhuc obſeruantia uigebat, fruſtra inflatos ſenſu carnis ſuæ, Illam uero ſpiritalem eius intelligentiam, quæ latebat ſub exteriori ea, literaliq; facie, ſpiritum nominat: ſicut, & alibi dicit. Litera occidit, ſpiritus uiuificat. Quem in modum, eandẽ legem ſecundum carnem, nunc impoſſibilem, nunc infirmam, ad auferenda peccata affirmat: ut propterea miſſus ſit Dei filius, qui ſuæ carnis pro peccato oblata hoſtia, damnauit peccatũ in carne: hoc eſt, fugauit, & abſtulit, & peccata noſtra, ipſe in ſe ſuſcepit, ipſe tulit, ipſe portauit, quo ſic iuſtificatio legis, ſed ſpiritus uitæ, impleretur in nobis, qui ſecundum ſpiritum eam cuſtodimus, & non ſecundum carnem, qua parte, & infirma eſt, & nunc impoſſibilis. Qui eni, inquit, ſecũdũ carnẽ ſunt, quæ carnis ſunt, ſapiũt. Carnalis Iſrael, legẽ ſecũdũ carnẽ intelligit. At, qui ſunt Iudæi, ſpiritu, non litera, eandẽ quoq; ſecundũ ſpiritũ intelligũt.

Senſus carnis.

Lex ſpiritus uitæ.

Ad eandẽ, quoq; monetã haud improbabiliter pleriſq;, & inter eos Origeni, etiã hoc pertinere uidetur; quod hijs cõtinuo ſubiungit Apoſtolus. Prudẽtia enim carnis mors eſt, prudentia autẽ ſpiritus, uita, & pax: ut ſit hoc idem cũ eo quod dixit alibi, Litera occidit, ſpiritus uiuificat, Prudẽtia carnis, mors eſt, Nam qui legem ſecundum carnem intelligens obſeruat, ad Chriſtum, qui uita eſt, non uenit. Prudentia uero ſpiritus, uita, & pax: vitam namq;, & pacẽ, hoc eſt, Chriſtum habet, qui ſpiritaliter legem intelligens,

Prudentia carnis ut mors ſit contra uero, prudentia ſpiritus, uitæ & pax,

obſeruat

obſeruat, ipſe enim eſt, & uita, & pax noſtra apud patrem. Ad eandem quoq; intelligentiam pertinere uidetur, quod continuo ſequitur. Quoniam ſapientia carnis, inimica eſt Deo: legi enim Dei non eſt ſubiecta, nec enim poteſt. An Deo inimicum non eſt, quod a Chriſto euacuat? Si circuncidimini, inquit ille, Chriſtus uobis, nihil proderit. Sapientia ergo carnis, Chriſto eſt aduerſaria, nec recipit illum quem miſit Deus, unde, & illa uox eſt. Nos legem habemus, & ſecundum legem debet mori, quia filium Dei ſe fecit. Et legi dei quæ ſecundum ſpiritum eſt, ſubiecta nõ eſt, nec ſubijci poteſt, ut illi aduerſaria, & contraria, poſtquam umbras fugauit choruſcans, de crucis patibulo, rutilantis corporis ueritas, & uela ueteris illius templi dirupta ſunt.

Sapientia carnis, ut inimica Deo, lege eius nõ poßit ſubijci.

Quanq;, qui in nouiſſimis his locis, Apoſtolum (quod ei familiare eſt) occultum, latentemq; tranſitum feciſſe intelligeret, a lege carnali, aut ſecundum literam, ad illam legem carnis, quæ in membris noſtris eſt, repugnantem legi mentis noſtræ, de qua ſupra, haud improbabiliter intelligeret:

Intelligis autem, & tu, ex his, lector Chriſtiane, quam aliena, quam nihil ſecum coherentia, in unum confundant, & contra ſuam naturam connectant aduerſarij. Dum in æquiuoco ſeſe inuoluentes, non diſtinctis ante eius ſignificationibus, quicquid de uno ſignificatorum dicitur, abſq; ullo delectu accommodant alteri, quando ſuæ id ſententię quoquo modo commodat.

Aduerſarij ut pene ubiq; in aliquo æquiuoco ſe inuoluãt, & ſua captẽt latibula.

Sed hoc uelim, ut per ſe pauliſper expenderent improbabilitatem eius ſententiæ, ad quam, inductam Chriſti male detorquent ſententiam.

Vniuerſum hominem eſſe carnem, & nihil nos ſpiritus, niſi per regenerationem habere, qua obſecro probabilitate dicitur? Nihil ne totus homo niſi caro eſt? nihil ne habet ſpiritus

Per ſe demonſtratur abſurditas eius ſen-

ritus niſi quem per regenerationem accipit? an non eſt aliqua noſtri pars, ſpiritus, quem creatione accepimus? an nō alius, & diſtinctus in nobis, noſterq; ſpiritus, ab illo Dei ſanctificante nos ſpiritu? In homine tria hæc eſſe, & uelut partes quaſdam eius, carnem ſeu corpus, animam, & ſpiritum, an non clariſſimis uerbis teſtatur Apoſtolus, cum optando dicit, Vt integer ſpiritus ueſter, & anima, & corpus, in die domini noſtri Iheſu Chriſti ſeruetur? An, de Chriſti, ac Dei ſanctificante nos, quem per regenerationem accepimus, ſpiritu, hæc dicit Apoſtolus, ut illum optet ſeruari integrum, in die domini noſtri Iheſu Chriſti? imo audi eundem aperte diſtinguentem, Dei ſpiritum, quem per regenerationem accepimus, a noſtro ſpiritu. Ipſe enim ſpiritus, inquit, teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quod ſumus filij dei, Ipſe dei ſpiritus, qui in cordibus noſtris diffuſus eſt, ipſe inq; adoptionis ſpiritus, in quo clamamus, abba, pater, teſtimonium reddit ſpiritui noſtro. Alius eſt ergo dei ille in nos diffuſus ſpiritus, qui teſtimoniū perhibet: alius noſter ſpiritus, a quo illum diſtinguit Apoſtolus, & cui ille teſtimonium perhibet. Habemus ergo etiam noſtrum, & proprium ſpiritum, quem per creationem accepimus, diſtinctum ab illo Dei ſanctificante nos ſpiritu, quem per regenerationem accepimus. Quod ipſum, etiam Daniel atteſtatur, in illo trium puerorū hymno. Benedicite, inquit, ſpiritus, & animæ iuſtorum domino. Spiritus dicit, pluraliter, & animæ iuſtorum: at ille Dei, nos per regeneratione ſanctificās, unicus, & ſimplex eſt ſpiritus. Quid igi? Sui ne dogmatis euidētē falſitatē adhuc nō intelligūt? Adhuc uniuerſus illis homo ante regeneratione caro eſt: & nihil ſpiritus habemus, niſi quod per regenerationem accepimus?

tentiæ, qua uniuerſam hominis naturā, carnem faciūt & nihil ſpiritus, niſi per regenerationem habere affirmant.

Alium eſſe noſtrum ſpiritū, alium Dei in nos diffuſum ſpiritum.

Quin, & hoc nobiſcum paulo perpendant diligentius, quis ſit ille ſpiritus, inter quem, & carnem, irreconciliabile

H bellum

Hominis proprium, & non Dei illum eſſe ſpiritum, inter quem, & carnē in nobis irreconciliabile bellum eſt.

bellum geri, in nobis affirmat Apoſtolus, dicens, ſpiritum aduerſus carnem concupiſcere, & carnem aduerſus ſpiritū. Numquid ille eſt Dei ſpiritus? numquid eius eſt concupiſcere? eius pugnare aduerſus carnem? Et quæ foret pugna iſtiuſmodi, ubi cū infinita potentia committeretur, & congrederetur res per ſe infirmiſſima? Dei ſpiritui infinito illi, & omnipotenti, cuius imperio uniuerſa creata ſunt, concupiſcenti aduerſus carnem, an poſſet caro contra ſtare? contra concupiſcere? contra hiſcere?

Et numquid in non regeneratis omnibus, atq; his, qui Dei carent illo ſanctificante ipſos ſpiritu, omnia intus pacata, omnia quieta ſunt? nulla pugna carnis aduerſus ſpiritū? nulla conſcientiæ, cum male agunt reprehenſio? nulla difficultas, nec carnis contradictio, cū ea neglecta, ſibi ipſis, uel ſapientiæ, uel uirtutis, uel etiam gloriæ ſtudio, dura, aſpera, laborioſa, & deſyderijs carnis aduerſantia imperant, atq; a ſe exigunt? dum uigilijs, laboribus, fame, ſiti, eſtus, algoriſq; patientia, excubant pro ſalute patriæ? cedi, uulnerari, cruciari, etiam interfici ſuſtinent, ut ea ſalua ſit? an qui ſibi, illorum, indixit, honeſte, & ſecundum leges cōtinenter uiuere, ex forte conſpecta, immo ſe amplexibus eius ingerente in ſuo cubili muliere nuda, ac formoſa, nullam in ſe pugnam ſentit carnis, aduerſus mentem, & ſpiritum, qui illum admonet perſiſtere in honeſto propoſito? An forte dicturi ſunt, nō poſſe, iſtiuſmodi, deſyderijs carnis reſiſtere, aut nō obſequi in omnibus?

Eundē ſpiritū inter quem, et carnem, in nobis pugna eſt, etiam mentem uocari ab Apoſtolo.

Sed, & hoc conſiderent, eundem illum ſpiritum, inter quem, & carnē, ea in nobis pugna eſt, etiā mentē uocari ab Apoſtolo, cuius legi, admonitionibus, & imperijs repugnet lex membrorum, & carnis, quæ in nobis eſt. Condelector, inquit, legi Dei ſecundum interiorem hominem. Video autem aliam legem in membris meis, repugnantē legi mentis

mentis meæ,& captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis. Quod alibi dixit, Carnem concupiſcere aduerſus ſpiritũ, hic dicit, legem, quæ in membris noſtris eſt, repugnare, legi mentis noſtræ: hoc eſt, legẽ carnis, legi mẽtis, aut ſpiritus. An igitur, nec mentem ineſſe dicent his, qui nondũ regenerati ſunt, ſed nihil mentis, niſi per regenerationem nos habere? An lege illa ſpiritus, & mentis, hoc eſt, Dei, in ſcripta eorũ mentibus, non regeneratos omnes deſtitui? Et quid de illis Apoſtolus? Cũ enim gentes, inquit, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis ſunt faciunt, eiuſmodi legẽ non habentes, ipſi ſibi ſunt lex, qui oſtẽdunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimoniũ reddente illis cõſcientia ipſorũ, & cogitationibus intra ſe accuſantibus, aut etiam excuſantibus. Vides, etiam gentiũ cordibus inſcriptam legem illam mentis, & dei. Vides, ut etiã eidem obſequi poſſint, neglecta lege carnis, quę nos trahit, & ſollicitat in contrarium. Vides, quoq; conſcientiæ teſtimonium obſequentibus: accuſationem, ac repræhenſionẽ his, qui ea neglecta, deſyderijs carnis ſe mancipauerunt.

Sed hęc de improbabilitate, abſurditate, & pugnantia eius ſententiæ, qua uniuerſum hominem, ante regenerationem, carnem faciunt, mihi ſufficere uidentur.

Ad rationem, quam inducũt ex uerbis Apoſtoli. Nõ eſt iuſtus quiſquam &c.

Nunc paucis expendendum eſt, quantum ponderis, ac momenti ea ratio habeat, quam ex illis uerbis Apoſtoli, ad Romanos inferũt. Non eſt iuſtus quiſquam, non eſt intelligens, non eſt requirens Deum. Omnes declinauerunt, & quæ ſequũtur. Quibus, non in unius, aut alterius ſęculi deprauatos mores declamare, ſed accuſare perpetuam naturę corruptionem uolunt Apoſtolũ, ut cui propoſitum fuerit, non ſimpliciter, quo reſipiſcerent, obiurgare homines, ſed docere potius, ineluctabili calamitate oppreſſos omnes: a

qua,niſi Dei miſericordia eruantur, non poſſint emergere. Quod,quia probari non poterat,niſi conſtitiſſet de naturę clade,& exitio,protuliſſe ſcripturarum teſtimonia,quibus plus ꝙ perditam,eſſe naturam noſtram,conuinceretur.

Sed hæç falſa eſſe,& alieniſſima,tam ab Apoſtoli,quã a ſcripturarum,quæ ab eodem inducuntur ſententia,indubitatũ eſt:ut quæ in mores, non in naturam dici palam eſt. Cum uitio deputari nõ poſſit, quicquid ui quadam naturæ,ineuitabiliter nobis ineſt:ſeu agamus, ſeu patiamur id; quemadmodum alibi a nobis euidenter demõſtratum eſt: & publicus habet cõſenſus mortalium, ab initio omnium. Neq; aliud,illis ĩtẽdit comprobare Apoſtolus,ꝙ omnes, tam Iudeos,ꝙ Gręcos,peccato eſſe,& fuiſſe obnoxios,quo uſq; inde eripiantur Dei gratia,& miſericordia.

Siquidẽ,in ea epiſtola,uelut arbiter quidam,inter eos, qui ex circũciſione crediderant,& eos,qui ex gentibus, ita ſermonem ſuum ſemper librat, ac temperat Apoſtolus, ut nunc hos,nũc illos,in quibuſdam uideatur arguere, & rurſus partes ſingulas, certa ſpe promiſſionis animare, æquare,& in unitatem componere. Quia ergo, in ſuperioribus, ad deprimendos Iudęos dixerat. Quoniam ſi præputium, iuſtitias legis cuſtodiat, iudicabit eum,qui ex circumciſione, legis pręuaricator eſt:ut rurſus eos,quos humiliauerat, eleuaret, addidit. Quid ergo amplius eſt Iudæo,aut quæ utilitas circumciſionis? Multum per omnem modum, primum,quia credita ſunt illis eloquia Dei. Poſt quæ conſequenter,de ĳſdem, quædam in eandem ſententiam prolo quutus,iterum ad æqualitatem eos reuocans. Quid ergo, inquit,pręcellimus eos?nequaquam. Cauſati enim ſumus, & Iudęos,& Gręcos,omnes ſub peccato eſſe. Quod,ſi omnes ſub peccato ſunt,ergo nõ erit elationis cauſa uni aduerſus alterum:cum utriq;, non ſuo merito,ſua iuſtitia, ſed ex

Dei

Dei miſericordia ad ſalutē ueniant. Probauerat ante Gręcos,hoc eſt,gentiles ſub peccato eſſe, cū dixerat. Dicentes enim,ſe eſſe ſapientes,ſtulti facti ſunt,& mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei, in ſimilitudinē imaginis corruptibilis hominis,etc. propter quod,tradidit illos deus in reprobum ſenſum,& quæ ſequuntur,Iudęos quoq; ſub peccato eſſe,cauſatus eſt,cum dixit. Si autem tu Iudęus cognominaris,& requieſcis in lege &c. Qui ergo doces aliū,temetipſum non doces:qui prædicas,non furandum,furaris,etc. & per legis præuaricationem deum,inhonoras,&c.Quæ, quo maioris authoritatis apud illos Iudęos forent,ſcripturarum authoritate confirmat,ſicut ſcriptū eſt,inquit.Quia non eſt iuſtus quiſquam,& cætera, quæ ſubijcit ex pſalmo XIII. Etiam hoc adijciens, ea, ad ipſos proprie pertinere. Scimus enim,inquit,quoniam,quæcumq; lex loquitur,ijs qui in lege ſunt,loquitur.

Quomodo intelligenda inducta per aduerſarios uerba Apoſtoli.

Quæ tamen,non ita accipienda ſunt,ut in ſingulis eorū,omnia hæc fuiſſe, & eſſe intelligantur,ſed aliud in alio: ita tamē, ut in omnibus collectim impleta intelligatur iſta uitiorum uniuerſitas. Et e diuerſo,conſtituendū eſt ob oculos,eiuſmodi loquendi formas uniuerſales,ſæpe in ſcripturis,recurrere:in quibus tamen,cogimur querere accommodam aliquam ſententiam:ut eſt illud. Ecce dies uenient dicit dominus &c. & dabo legē meam in uiſceribus eorū, & in corde eorum ſcribam eam, & ero eis in deū, & ipſi erunt mihi in populum: & non docebit ultra uir proximum ſuū, & uir fratrem ſuum,dicens. Cognoſce dominum.Omnes enim cognoſcent me, a minimo uſq; ad maximum, ait dominus, quia propitiabor iniquitati eorum, & non memorabor amplius. Et iterum per Eſaiam. In memet ipſo iuraui,etc. quia mihi flectetur omne genu,& cōfitebitur omnis

Multas ſcripturæ uniuerſales locutiōnes, non tamē ita uniuerſaliter,ut ſonant, poſſe intelligi.

lingũa Deo. Et per os Dauid. Omnes gentes quaſcunq; feciſti, uenient, & adorabunt, coram te domine, & inuocabunt nomen tuũ. Cum autem ſcriptura etiam dicat, fore, ut omnis quicunq; inuocauerit nomen domini, ſaluus erit. Hinc utiq; inferret quiſquam, nimis literalis theologus, omnes gentes, quæcumq; factę ſunt a deo, ſaluas fore. Sic & Apoſtolus, Vetera tranſierũt, ecce facta ſunt omnia noua, & rurſus, Quia in ipſo complacuit omnem plenitudinem inhabitare, et per ipſum reconciliari omnia in ipſo, & quod Chriſtus. Si exaltatus fuero, a terra, omnia traham ad me, & illud. Veniet omnis caro in cõſpectu meo, ut adorent in Hieruſalem, item. Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem. Illud quoq; Alleuat dominus, omnes qui corruũt, & erigit omnes eliſos. Oculi omniũ in te ſperant domine, & alia pleraq; eius generis, quæ, paſſim in ſcripturis recurrunt, & ſunt obuia. In quibus omnibus, quæ ſimpliciter enunciantur de omnibus, uides tamen non ſimpliciter cõuenire omnibus: & proinde, ſi uera ea, ut enunciata, a ueritatis ſpiritu, nihil dubitamus, certam in illis locutionis figuram, & rationem, ſecundum quam ſane intelligantur, quęrere cogimur. Quam, quiſquis in illis inuenerit, non magnopere mouebitur, uniuerſalitate illa ſcripturarum inductarum, per Apoſtolum. Sed nõ ſinit huius inſtituti ratio, his explicandis, hic imorari diutius.

Paradoxũ aduerſariorum, de fideli anima a regeneratione in pugnantes duas partes diuiſa, excutitur.

Vnum adhuc reſtat paradoxum, in aduerſariorum ſententia, quo uidelicet, fidelem animam a regeneratione in duas partes, diuiſam affirmant, quarum ſit inter ſe perpetuum diſſidium, quemadmodum audiſti ſuperius. Quod mihi ſane eiuſmodi uidetur, ut quo propius, ac diligentius intueor, eo minus intelligam. Quod, an noſtræ tarditatis, an

uero, rei ipſius uitio, abſurditate, & multimoda pugnantia fiat, danda opera eſt, ut tu lector intelligas. Nam mihi ita uidetur, nec ipſos quidem aduerſarios ſatis intelligere, quid in ſuis ipſorum uerbis, intelligāt. Fidelis anima, a regeneratione in duas partes, ut diuidatur, non intelligo. Animam, puto, rationalem intelligunt. Ea certe ſola fidelis, aut infidelis dicit: non uero illa animalis anima, quæ ui ſenſifica, & motrici corpus impartit: neq; illa uitalis, cui accepta referuntur nutricationis, & quæ ad hoc genus pertinent, munia. Rationalis autem animæ, partes quibus conſtituatur, nullas intelligo, cum ſit inextenſa, indiuiſibilis, ſimplexq; ſubſtantia: ſed energias quaſdam, & uirtutes in ea diſtinctas intelligo, quæ ab ipſa eius eſſentia dependent, ac profluunt, perinde, ut uis illuſtratoria, a ſolis ſubſtantia, uis calfactoria, ab ipſa ignis natura.

De rationali animia illos neceſſario loqui.

Animam rationalem, nō partes, ſed uires diſtinctas habere, Rationē, & uoluntatē.

Vires proinde rationalis animæ, rationē, & uoluntatem intelligo. Et quia, quamdiu in hoc corporis ergaſtulo inclуſa degit anima, ſenſuum adminiculo, in ſuis ratiocinationibus utitur ratio, & quadam ex parte, illis colligata eſt, nonnihil etiam ab eiſdem afficitur, & ſuffunditur caligine, quæ ex carnis affectibus oritur: Quatenus uero ad ſuam originem tendit, & ſe erigit, adiuta ſeminibus, quæ nobis indidit creatoris benignitas, quæ aſſiduo cultu, ſtudio, inueſtigationeq; excitantur, & fructificant, ab illis carnis affectibus eſt ſemotior, liberior, ſpiritualior, & ſuæ naturæ propriæ: atq; ipſam in ſe ueritatē, ſyncerius contemplatur, & iudicat. Secundum quam ſane rationem, diuinæ philoſophiæ doctores, in duas uelut partes, aut portiones, ſignificantię cauſa, ſecāt, & uocabulis diſtermināt, rem in ſe indiuiſibilē: ſub priori illa ratione, inferiorē portionem rationis, ſub

Rationis, ut portiōes duæ, Superior quædam, & quædā inferior, dicantur.

ſub hac uero poſteriore, ſuperiorem portionē rationis, eandem rationem appellantes: inferiorem nempe, cum ad ſe inferiora, ſuperiorem uero, cum ad ſuperiora conuertitur. Quam eandem, ut ſic, & mentem, & conſcientiam, appellari in ſcripturis frequens eſt, quæ ſemper depræcatur, & nos ſollicitat, ad optima. Quæ legem Dei in ſe deſcriptam habens, ſuo teſtimonio comprobat, quod ſecundum eandem bene agimus, & male facientes nos, & legem Dei prę uaricantes, repræhendit, nec reprehenditur: iudicat nos, & non iudicatur. Si conſcientia, inquit Ioannes, non repræhendit nos, habemus fiduciam in Deum: Et Paulus. Quia gloriatio noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Eandem hanc, etiam ſpiritus nomine deſignari, a ſacris literis, paulo ante, euidens fecimus.

Superior rationis portio, eadem et mens, & conſcientia & ſpiritus.

Voluntatem, illam rationalis animæ uirtutem affectuoſam, & liberam, qua uolumus, nolumus, amamus, odimus, proſequimur, fugimus, omnes intelligunt. Penes quam, ut eſt abſolutum imperium in regno hominis, ita totius, hoc eſt, animæ nomine, ipſam ſepe deſignant ſacræ literæ: nonnunquam etiam figurate, cordis uocabulo, ſicut rationem, oculi nomine.

Voluntas, domina in regno hominis, ut et animæ, & cordis uocabulo, in ſcripturis ſignificetur.

Hanc, & ipſam, eadem, qua rationem: ratione, quamuis in ſe indiuiſibilem, in duas uelut portiones ſecant, ſuperiorem, et inferiorem. Superior eſt, cū ad ſuperiora ſe conuertit. Inferior, cum ad inferiora, ad carnem, atq; eius deſyderia ſe inclinat, formam enim fere ſuā ſortitur, ab his, qui bus ſeſe applicat, & amore immergitur.

Etiam uoluntatem, in duas illas portiones ſuperiorem, et inferiorē diuidi.

Eandem hanc, uelut pedagogus quidam, aut certe conſiliatius, adiuncta illi mens, aut conſcientia de melioribus admonet, de culpis caſtigat, & arguit: inde uero ad ſe caro attrahit, ſollicitat, & ſuis deſyderijs inclinat, cui etiam hoſpicij, & coniunctionis quodam iure naturaliter afficitur,

Voluntas, inter mentē ſpirituq;, & carnem, contrarios conſiliarios, ceu medio loco, poſita.

Inter

Inter hos duos, uelut in diuerſa trahentes, pugnanteſq; conſiliarios, carnem inquam, ſeu corpus, & ſpiritum, mentem, cõſcientiam, ceu medio loco, poſita eſt anima, hoc eſt, uolũtas: ſui iuris, & libera, in poteſtate habens, cui uelit accedere.

Quin, & interiorem hominem, ſcripturæ appellant, eã hominis partem, quæ ſenſibus non patet, & ad illa ſe ſuperiora: inuiſibilia, ac cœleſtia erigit. Exteriorem, hoc carneũ, & corporeũ, quod in nobis eſt: in quod etiam degenerant, eidẽ ſe inclinantes, & ſubmittentes, uolũtas, & ratio. Quẽadmodum, cũ Deo adherent, unus cum eo effici dicuntur ſpiritus. Interior, ille homo, condelectatur legi Dei, at exterior eidem repugnat, & carnis deſyderijs captiuare, & ſubijcere querit hominem. Proinde Paulus. Condelector, inquit, legi Dei, ſecundum interiorem hominem, uideo autẽ aliam legem, in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in legem peccati, quę eſt in membris meis.

Quis homo interior, quis exterior.

Hæc ſunt illa, in quæ diſtingui fidelem hominẽ, & fidelem animã, & poſt, & ante regenerationẽ, intelligere potui, ex ſacris literis, & chriſtianæ philoſophiæ doctoribus.

Nunc ipſa, quam aduerſarij nobis proferũt, fidelis animæ a regeneratione diuiſio, paulo preſſius excutienda eſt. Videntur autem mihi in primis ſignificare, ipſam noſtram rationalẽ animam, ad regenerationem uſq; noſtri, in ſe unitam, ac indiuiſam permanere: a regeneratione autẽ, in duas partes contrarias diuidi: proinde dicunt, fidelem animam, a regeneratione, in duas partes diuiſam eſſe, quibus perpetuum inter ſe ſit diſſidium. Hoc ergo uellem, ante omnia nobis explicarent, quomodo per regenerationẽ, in duas, pugnanteſq; partes, diuidatur eatenus una, indiuiſa, atq; adeo, indiuiſibilis anima. Et quęnã illę partes ſint, quas de nouo

Animæ fidelis ſectio, ſecundũ aduerſariorũ ſententiã, quæ in ſe includat abſurda, & pugnantia.

acquirat,nec ante habuerat, aut ſi habuit, unitas habuerat, quas diuiſerit regeneratio. Nam hęc mihi incomprehenſibilia ſunt,niſi clarius ab illis explicentur, An forte,nō ipſas ſubſtantiales,ut ſic dicam,animæ partes,ſed quas ſupra diximus,eius energias,uirtuteſq;,hoc eſt,mētem,ſpiritumq;, & uoluntatem: aut alias quaſdam intelligunt?

Si alias,ut eas nobis explicent,neceſſe eſt.Quandoquidem nos,pręter eas, quas paulo ante explicauimus, nullas nouimus,Si eaſdem,quomodo in eas, a regeneratione diuiſa ſit fidelis anima, hoc quoq;, ut nobis explicent oportet. An forte ante regenerationem, hæ uirtutes in anima diſtinctę non fuerunt? An nec fuerunt quidem,ſed per regenerationem datę ſunt? An fuerunt,ſed indiſtinctę,atq; una & eadem,& per regenerationē diſtinctæ, atq; ex una duæ factæ ſunt?

Deinde, & hoc nobis explicent, ſi duas has partes, in quas, a regeneratione diuidatur fidelis anima, duas has ui res intelligunt,quomodo ææedem ita ſibi aduerſentur,ut aſfirmant? Inter ſpiritum,& carnem, perpetuam eſſe rixam, & bellum irreconciliabile,& Paulus affirmat, & ipſa in nobis teſtatur rei euidentia. Spiritum autem,cum eodem,ut paulo ante explicauimus,mentem,conſcientiamq;, aut ſuperiorem illam rationis portionem ſpiritualiorem, & ad ſpiritualia ſe conuertentem, intelligimus. Si quid autem aliud, illi hic ſpiritū intelligant,& id quoq;,ut nobis explicent, neceſſe eſt; neq; enim nos aliud, quod intelligamus, hic inuenire poſſumus. At ſpiritus iſte,non aduerſatur uoluntati, ſed eam ad ſe ſtudet attrahere,& a carnis deſyderijs auertere.

An forte hæ inter ſe pugnantes partes, in quas a regeneratione diuiſa eſt fidelis anima,illis ſunt caro,& ſpiritus? Inter hæc ſane, eſt diſſidium perpetuum:ſed quomodo hæ

partes

partes ſunt ſidelis animæ,hoc eſt,quod non intelligo,Carnem intelligo, uelut domicilium, atq; inſtrumentum animæ, quam ſocietatis illius iure, & commercio naturaliter inclinat,& attrahit,ad ſua deſyderia, ad ſibi amica, ac delectabilia: & contra,ille ſpiritus,ad iuſtitiæ obſequium retrahit. Sed ut caro ſit pars animæ, hoc inquam eſt, quod non intelligo. Numquid rationalis anima compoſita eſt ex carne,& ſpiritu? dedentem ſe carni, & deſyderijs eius mancipantem,ut carnalis fieri,atq; adeo caro eſſe,quemadmodũ, ad ſpiritualia, & cœleſtia ſe conuertentem, & Deo fideliter adherentem,unum cum eo ſpiritum fieri, ut dicatur,ex uſu ſcripturarum,intelligo. At in una, eademq; ſimul anima,carnem,& ſpiritum,uelut partes ſui quaſdam, ex quibus componatur, non intelligo.

An forte totum hominem, per ſidelem animam intelligunt? Eius certe,partes ſunt,caro,& ſpiritus: ſed quomodo in eas, a regeneratione diuiſus ſit ſidelis homo, nec hoc intelligo, An ante regenerationem hæ partes,diſtinctæ,diuiſæq; in homine non ſunt? non caro? non ſpiritus? an ante, utraq; ſuæ naturæ obliuiſcitur,nec caro concupiſcit aduerſus ſpiritum,nec ſpiritus aduerſus carnem? Eſſe in non regenerato partes has,& diſtinctas partes,& ſibi aduerſari inuicem, paulo ſuperius demonſtrauimus.

Iam,& hæc quis nobis Oedipus explicabit enigmata? fidelis,inquiũt,anima a regeneratione,in duas partes pugnantes,diuiſa eſt. Nam qua parte, a ſpiritu Dei poſſidetur, & regitur,ad immortalitatis amorem,ſtudiumq; euecta,in iuſtitiã,puritatẽ, ſanctitatemq; tota intenta eſt. Qua uero parte, naturalẽ adhuc affectũ retinet, in terræ corruptione uolutatur: prauis cupiditatibus immerſa,quid pulchrũ, & beatũ ſit nõ uidet. In peccati luto defixa, Deũ, iuſtitiamq;

Nota lector, hæc enigmata aut portẽta potius,nam mira ſunt omnia.

eius auerſatur. Quis inquam Oedipus, iſta nobis explicabit enigmata? Neq; enim unũ mihi ſufficere poſſe uidetur.

Anima fidelis, a regeneratione poſſidetur, a Dei ſpiritu, non tota, ſi uerum dicunt, ſed parte quãdam ſui: parte altera, naturalem affectum ſuũ retinente. Quæ, niſi, quomodo fieri poſſint, & quæ ſit pars illa animæ poſſeſſa, a dei ſpiritu, quæ pars altera non poſſeſſa, a Dei ſpiritu, ſed ſuũ affectũ naturalẽ retinens, hæc inquam, niſi nobis clarius explicauerint, nemo ſane intellecturus eſt, quod dicitur: etiam, ut maxime illis credere cupiat. Quid enim cauſæ eſt, quod Dei ſpiritus, animam quam poſſidet, totam non poſſidet? immo quomodo poſſit non totam poſſidere quam poſſidet? ut quæ tota eſt, quicquid eſt, nec in quas ſecari poſſit, partes habet.

Si hic, ad uirtutes eius diſtinctas confugiant, rationem nempe, & uoluntatem, hic illos interrogabo, quam harum uirtutum poſſideri, & quam, non poſſideri, a Dei ſpiritu intelligant? An rationem poſſidet, uoluntatem non poſſidet? Certe, uoluntatis munia ſunt, quæ parti a Dei ſpiritu poſſeſſæ tribuunt, nempe, immortalitatis amore, ſtudioq; teneri, ad Dei ſocietatẽ aſpirare. Hæc enim, partis illius, nõ contemplatricis, ſed affectuoſæ ſunt: aſpirare, amare, odiſſe, fugere, uoluntatis inquam, non rationis. Aeque uoluntatis, non rationis, ſunt ea, quæ parti alteri non poſſeſſæ, a dei ſpiritu attribuunt: cupiditatibus immerſam eſſe, peccati luto infigi, Deum, & iuſtitiam eius auerſari. Hæc enim prauæ uoluntatis, non rationis ſunt: Illa cupiditatibus afficitur, & immergitur: illa eſt, quæ ſeruituti peccati ſe ſubmittit, Illius eſt, & amare, & auerſari Deum, & iuſtitiam eius. Quid igitur? Duę ne ſunt uoluntates, in una rationali anima, inter ſe tam pugnantes, & contrarię: quarum alteram, Dei ſpiritus poſſidet, alteram non poſſidet? altera

altera naturę ſuæ affectum retinens,hæc peſſima operetur, altera exuta naturæ ſuæ affectu,per ſpiritum poſſeſſa operetur illi contraria? An has duas uoluntates,tam pugnantes,inuenit regeneratio, & alteram, dimiſſa reliqua,exutã naturali ſuo affectu, poſſidet Dei ſpiritus? An fecit alterã, & quam inuenit,in ſuo illo naturali affectu dimiſit? Quot Oedipi non ſufficerent,ad hæc nobis explicãda enigmata?

Iam quis eſt,hic uoluntatis naturalis affectus,tam ferus, & peſtilens? Naturales cuiuſq; rei affectus,naturaliter oriuntur,ex ipſa rei ſubſtantia,quæ non poteſt,niſi bona eſſe, utpote creata a Deo.Non poſſunt,ergo etiam naturales illi affectus,niſi boni eſſe.

Naturales cuiuſque rei affectus,non poſſe niſi bonos eſſe.

An uero eſt,unica in rationali anima uoluntas,partes tamen habens tam pugnantes,& contrarias? Id quod ſignificare uidentur,diſcrimen ponẽtes,inter animalem hominem,& regeneratum,& de hoc loquentes,affirmant hunc præcipua uoluntatis parte,legi iuſtitiæ adherentem, peccatum,quod per imbecillitatẽ committit,odiſſe. Videntur inquam,in duas hic partes,uoluntatem partiri:quarum altera,naturali affectu exuta,poſſideatur a Dei ſpiritu, & in Dei amorem,iuſtitiæ,ſanctitatis, puritatiſq; ſtudium,tota intenta ſit:altera,naturalem affectum retineat, & in odium Dei, uelut ſuapte natura, ferat. Et has partes, an fecit, an inuenit regeneratio? numquid unius naturæ, ſubſtantiæ, aut eſſentię ſunt,quarũ tam pugnans naturalis affectus eſt? nunquid ex tam pugnantibus partibus, una componi uoluntas potuit?

Iam quid hoc eſt,quod parti non poſſeſſæ a Dei ſpiritu, etiam uidere, & non uidere tribuunt, quod nequaquam uoluntatis,ſed rationis eſt offitium? Qua parte, inquiunt, naturalem affectũ retinet, prauis cupiditatibus immerſa, quid pulchrum,& beatum ſit,non uidet. Si quis diceret

nos nõ uidere, pedibus, uẽtre, brachijs, morbo aliquo laborantibus, inepte ſane, & ridicule loqueretur: ſed oculorum morbo imputandum eſt, quod quis non uideat. Ita in his, quæ mentis oculis cernenda ſunt, ſi quis cœcitate laborat, rationis, & mentis ille, non uoluntatis proprius morbus eſt.

Concluſio, de aduerſariorũ ſentẽtia de peccato originis.

Hæc inquam ſi aduerſarij confuſa, inuoluta, obſcura, in ipſorum quam expoſuimus, & hactenus excuſſimus, doctrina latentia, atq; implicata, explicare, ſi enigmata ſoluere, impoſſibilia, & pugnantia tueri, componere, & aſſerere potuerint, credam ipſos ſeipſos intellexiſſe, & intelligere, quid uelint, doceant, & intelligant. Interim ſecurus pronũciabo, quod ad hanc cotrouerſiam pertinet, uniuerſam eorum, de peccato originali ſententiam, eſſe falſam, impiam, in Deum naturæ noſtræ conditorem blaſphemam, impoſſibilem, ſeipſam infinitis modis euertentem, & ſecum pugnantem in omnibus.

Quid ſit peccatum originis demonſtrare aggreditur.

Vellem, mihi liceret hic ſubſiſtere. Nam quod ad præſentem controuerſiam attinet, uel ipſis aduerſarijs noſtris iudicibus, (modo ſepoſitis, tantiſper affectibus, rationem, in conſilium adhibere, & ſequi uellent) ſatis me feciſſe con ſido, atq; ita demonſtraſſe falſitatem, uniuerſæ aſſertionis eorundem, & ſententiæ, de peccato originis, ipſum, quid ſit, (quã tamen Chriſti, Apoſtolorum, orthodoxorum patrum, & catholicæ, ab initio eccleſiæ ſententiam, certo ſe ſcire non dubitant, affirmare, ac dicere) ut etiam, ab ipſis, uel confeſſionem erroris ſui, hac in re, maximi ſane momenti, & grauiſſimi (quæ illis tamen uerecunda, eſſe non debet, nam errare humanum eſt, diabolicæ uero malitiæ, intellectum iam ſatis errorem ſuum, tueri uelle, & certæ euidẽtiq; ueritati nolle acquieſcere) aut certe, taciturnitatem, quæ confeſſionis nobis inſtar erit, extorſiſſe me nihil dubitem.

Quia tamen, quæ eſt iudicij multorum temeritas, ne dicam malignitas, niſi ipſe, quod hactenus diſſimulaui, quod nam originis peccatum intelligam, clare explicauero, ſuſpicaturos uideo nonnullos, nos Pelagij, & Cæleſtij impietatem, clam, & callide reſuſcitare uoluiſſe, nec ullum credere, ut qui omniũ de eo, non ſolum aduerſariorum, ſed etiam catholicorum (ſine quo, illud, ſatis luculenter, et efficaciter, fieri non potuit) receptas in ſcholis coarguimus ſententias, nec aliam ullam, certam protulimus, ut, de quo, eccleſiaſtica definitione adhuc certa nulla eſt. Cogor de eo ipſo quãuis inuitus, etiam meam hic explicare ſententiam. Quam tamen, non ut certam, ſed ut illis (quod mihi equidem uidetur) probabiliorem proferri, a me lector accipiet: ſuo nihilominus, cuiq;, de ea, ſaluo iudicio. Qua, ſi quis probabiliorem, ueriorem, certioremq; attulerit aliam, ego primus, hac mea abiecta, illã ſequuturus, atq; amplexaturus ſum. Quod uero inuitus, ad illud ipſum, hoc loco, accedo, ea cauſa eſt, quod in explicandis his, quibus nunc æccleſia concutitur, turbaturq; controuerſijs, nihil niſi certa definitaq; aſſerre apud me conſtitueram: id quod in ſequentibus obſeruaturus tẽnore perpetuo, in hac una tantiſper cogor negligere, dum non ſolum aduerſariorum, ſed noſtrorum quorundam temerarijs iudicijs, & ſuſpicionibus de nobis, occurro, & ſatisfacio. Nam ita de nobis iamdudũ ſuſpicari nõnullos etiam noſtrorum, animaduerti, cum nulla, mihi, hactenus receptarum, quid nam ſit illud peccatum originis, ſententiarum probaretur, & non ſine cauſa recuſarem meã, ita nudam de eo proferre, explicareq; ſententiam. Quam tamen, uelut inquirendi ſtudio, non definiendi temeritate, a nobis prolatam, pius lector accipiet. Sed nunc ad rem.

Præfatio authoris, & cur inuitus ad hãc demonſtrationem hoc loco acceſſerit.

Vt autem uelut ex certis, certa etiam methodo, hæc noſtra procedat inueſtigatio, hoc ante omnia, ex Apoſtolo,

Hypotheſes tres. Prima.

& totius

& totius, ab initio, eccleſiæ indubitata ſententia, atq; eccleſiaſtica, etiam apoſtolicę ſedis, & orthodoxorum Epiſcoporum, aduerſus Pelagij, ac Cæleſtij impietatem, deſinitione, certum, atq; indubitatum præſupponimus, neminem lege communi naſci ex Adam, niſi uinculo illius peccati originis, iræ filiũ, mortis reum, damnationiq; obnoxium, quo uſq; inde liberetur, per mediatoris noſtri Iheſu Chriſti gratiam. Per damnationem autem hic intelligimus, excluſionem a regno cœleſtis Hieruſalem, cuius in origine noſtri generis, Adam, data erat etiam nobis omnibus eius filijs, uelut hæreditario quodam iure, ciuilitas: a qua, eius inobedientia, & prę uaricatiõe excidimus. Quam, & ipſam, etiam intelligimus illam iram Dei, offenſam, indignationemq; aduerſus omnes Adæ filios, de qua, ad Epheſios Apoſtolus, Et eramus natura filij iræ, ſicut, & cæteri. Natura dicit, hoc eſt, natiuitate, & naſcendi ſorte (quod quo pacto ſiat nunc explicabimus) non uero natura, ut eſſentiam, ſubſtantiamq; noſtram, quam natiuitate accepimus, ſignificat: quomodo natura ſeruos dicimus, qui naſcendi ſorte, & ex natiuitate tales ſunt (neq; enim creaturæ ſuæ omniũ nobiliſſimę, inſenſus eſſe poteſt Deus, cui uniuerſa ſua placēt opera) Ab hac ira, mortis, inq; damnationisq; uinculo, & obligatione, neminē liberari, atq; illi hæreditati, regnoq; reſtitui, niſi unius mediatoris noſtri Iheſu Chriſti Dei, & hominis gratia.

Secunda. Secundo, & hoc uelut certum ſupponimus, quod ſupra demonſtrauimus, Peccatum ſecundum propriam ſuã, ueramq; ratione, qua de eo, diuinę ſcripturę loquũtur, eſſe iniquitatem, aut iniuſtitiam, hoc eſt, obliquitatem a rectitudine, quæ a nobis exigitur, ſecundum diuinæ legis præſcriptam nobis regulam. Ad quam, ſecundum analogiam quandam, & alias quoq; peccati æquiuocas acceptiones

in ſcriptu-

in ſcripturis occurrere, etiam indicauimus.

Tertio, & hoc quoq; uelut certum, ſupponendum eſt, Cum peccati uocabulo addimus has, uelut ſpecificationes, aut differentias, actuale, cui e regione proprie opponi, non actuale, & quod ſola omiſſione, & actus carentia committitur, originale, cui e regione proprie opponi perſonale, & cuiq; proprium, ipſam uocabulorum rationem ſequentes, ac diſtinguentes, intelligimus (tu tamen, quocumq; uolueris, modo hæc intelligas, nihil enim hoc refert ad propoſitum) non addere nos illi determinationes aliquas, diſtrahẽtes ipſum, a ſua ſignificatione propria: ſicut, cum hominem mortuum, pictum, aut ſcalptum dicimus: ſed uelut quaſdã ſpecificas, in ratione generis incluſas, aut certe, quomodocũq; ipſum cõtrahẽtes differẽtias. Quomodo animal, rationale, & irrationale, bipes, & quadrupes, natile, reptile, greſſibile, & aligerũ dicimus. In quibus omnibus, ſaluatur ipſa propria animalis ratio, & de oĩbus, ſimpliciter, uere, & uniuoce dicitur. Proinde, quicquid ſit illud, quod peccatũ originale dicimus, uere illud, & proprie peccatũ erit: & ſecundũ eandẽ ſuã propriã rationẽ uniuoce dicẽt peccatũ, ſecundũ quã, etiã perſonale, & cuiuſq; propriũ, ſed quã actuale, ſeu cõmiſſionis, & omiſſionis, ueniale, mortale, & quęcũq; proferri poſſunt pcti, ſeu ſpecies, ſeu differẽtię, pctã dicent. *Tertia.*

Primum ergo, quod ex his inquirendum ſeſe offert, hoc eſt: an unicũ tantũ ſit peccatũ originis, illius nempe noſtri generis, hoc eſt, Adæ (quod importat ratio ipſa uocabuli, quo ab initio uſi ſunt orthodoxi omnes) cuius reatus conſtrigat omnes eius filios, et naſci faciat diuinę irę ſubiectos, morti, dãnationiq; obnoxios: an uero, tot ſint peccata originis, quot naſcuntur homines, ut quiſq; ſuum propriũ habeat, quod trahat ab ipſo cõceptu, ac materno utero: cuius demerito ſit, & naſcatur, iræ diuinę ſubiectus, & morti, dã- *Ex præmiſſis hypoteſibus inquiritur: An unicum tantũ ſit peccatũ originis, an uero tot, quot naſcũtur homines.*

nationiq; obnoxius, quod eatenus, originis, aut originale dicatur: quia ipſum propagatione contrahit ab origine.

Quæ queſtio, ſi certa ſunt, ea que poſuimus, & aſſumpſimus, ut mihi certa uidentur, niſi quis demonſtrauerit cõtrariũ, ex ijſdem certo, euidenterq; explicari poterit. Nam, ſi peccatum originis, qualecumq; demũ id eſſe dixerimus, uere, proprie, & uniuoce peccatum ſit, & ſecundum eandẽ rationem dicatur, ſecundum quam, peccatum quodcumq; aliud, quod in tertia hypoteſi ponitur, & omnino certũ eſt: (Cum alioqui uana foret, & plane nugatoria, de peccato originali contentio: quando etiam Chriſtus, quando & quicquid pro peccato, a nobis Deo oblatum eſt, quando etiam ipſa uis concupiſcibilis, innata carni noſtræ, etiam in ijs, qui regenerationis lauacro abluti, ab omni peccato mũdati ſunt, in ſcripturis, peccatum dicitur) præſertim, cũ id ipſum, qualecũq; id ſit, in offenſa dei nos conſtituat, & morti, dãnationiq; facit obnoxios, ſicut ponit prima hypotheſis quod ſola facit iniquitas, & iniuſtitia: quæ una, eſt Deo, ut ſũmæ æquitati, bonitati, & iuſtitię, odibilis. Si una ea, uera, & propria peccati eſt ratio, iniquitas nẽpe, & obliquatio a rectitudine, quam diuinæ legis regula a nobis exigit. Sequitur euidenter, proprium peccatum nullum reperiri in paruulo: ut qui ſub lege nondum eſt, nec uſum rationis habet, qua poſſet uim legis apprehendere, nec arbitrij liberi facultatem, qua obſequium legi debitum haberet in ſua poteſtate. Quemadmodum ſupra, nec concupiſcentiam, nec carentiam originalis iuſtitiæ, peccato deputari poſſe paruulis demonſtrauimus.

Euidenter cõſequi ex præmiſſis, non eſſe in uno quolibet naſcentiũ, proprium ſuũ peccatũ originis.

Eſſe ergo unicum illud originis noſtræ, Adam.

Relinquitur ergo, unicum illud eſſe peccatum, ipſius nempe originis noſtræ, hoc eſt, Adæ, quod ſonat uocabulum; & non ſuum uniuſcuiuſq; proprium, Quanq; etiam

unū illud, noſtrum quoq; uniuſcuiuſq; ſit: ut, in quo uno, etiam nos omnes, etiam prius, q̃ eſſemus, qui peccare poſſemus, ſuo quodammodo peccauimus tamen, & peccati illius uinculo, & reatu conſtringimur, quemadmodum mox explicaturi ſumus.

Quod ipſum, mihi clariſſime cōfirmari uidetur, ex uerbis Apoſtoli, qui unus omnium, clariſſime de hoc ipſo loquutus, atq; eius uim, energiamq; nobis exprimens, docere mihi uidetur, huic mortis, damnationiſq; reatui, & omnibus humanæ naturę miſerijs, ob ipſum peccatū noſtræ originis, Adæ, ſubijci omnes eius filios: & non, propter ſuum quemq; proprium, prius q̃ ad diſcretionis ætatem perueniens, poſſit ſub lege eſſe, & contrahere proprium. Ita ſemper uni peccato originis, Adæ, imputat mortem, & damnationem, quæ in omnes graſſata eſt. Per unum, inquit, hominem, peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes pertranſijt, in quo omnes peccauerunt, Sed non ſicut delictum, ita & donum. Si enim unius delicto, multi mortui ſunt, multo magis, gratia Dei, & donum, in gratia unius hominis Iheſu Chriſti, in plures abundauit. Iterum, Et non, ſicut per unum peccatum, ita, & donum: nam iudicium, ex uno, in condemnationem: gratia autem, ex multis delictis in iuſtificationem. Item, Si enim unius delicto mors regnauit per unum, multo magis abundantiam gratiæ, & donationis, & iuſtitię accipientes, in uita, regnabunt per Iheſum Chriſtum. Rurſus igitur, ſicut per unius delictum, in omnes homines, in condemnationem, ſic & per unius iuſtitiam, in omnes homines, in iuſtificationem uitæ. Sicut enim per unius obedientiam, peccatores conſtituti ſunt multi, ita, & per unius obeditionē, iuſti conſtituentur multi.

Idem confirmari, ex uerbis Apoſtoli.

Expenſio uerborũ Apoſtoli.

Vides, ut Apoſtolus perpetuo, & conſtantiſſime uni peccato unius Adæ, acceptum referat mortis regnum, & damnationis, ſub quo omnes concluſi ſumus, iudiciũ: unũ, & unius peccatum dicit, cuius demerito, omnes mortui ſumus. Ex uno illo unius peccato, latã in omnes, damnationis ſententiam, In illo, non in nobis, peccaſſe omnes: In illo ergo, non in nobis fuit illud peccatũ, quo peccauimus omnes. Vnius illius inobedientia, non ſua propria, peccatores conſtitutos multos, qui per ætatem, ſub lege nondum exiſtentes, ſua inobedientia potuerunt peccatores fieri. Fruſtra ergo peccatum illud unum unius hominis, partiuntur in peccata infinita, & ſingulorum hominum.

Cauilli retorſio.

Naſci peccatores omnes, nõ tamen quenq; ꝓprio, ſed omnes uno originis peccato.

Nec his repugnat, quod in præmiſſis uerbis Apoſtolus dicit, per unius inobedientiam, peccatores conſtitutos multos. Neq; enim hoc negamus, immo confitemur, unũquenq; naſci peccatorem, non tamen ſuo peccato proprio, ſed originis. Nam peccatorẽ, quem denominat reatus peccati, quod iamdudũ tranſiuit, & non eſt. Qui q̃diu remiſſus non eſt, ille peccator eſt, & dicitur: tametſi commiſſum peccatum, iam non ſit. Proinde, quaſi interrogares, ob cuius peccatum paruulus, reus, & peccator ſit, tibi diſerte reſpondet Apoſtolus, non ob ſuum, ſed ob Adæ peccatum, illum reatu conſtringi, & peccatorẽ cõſtitui, per illius unius inobediẽtiam, non ſuam ſingulorũ propriam, quos nulla adhuc lex obligare poteſt, quam tranſgrediendo potuiſſent contrahere propriã, peccatores, inquit, conſtituti ſunt multi. Ob unius delictum, multi mortui ſunt, non ſinguli ob ſuum proprium. Quod, qui contra, tam claram Apoſtoli ſententiam, fruſtra quærunt in ſingulis, nihil mirũ eſt, ſi in inueniendo laborent, in ijs præſertim, in quibus, ut ſit, rerum natura non patitur.

Quod

Quod ſi quiſquam hic nobis Pelagius obſtrepat, & interroget, quæ admittat iuſtitia, ut Deus, qui eſt tam pius, & miſericors, ut tam prompte, tam multa nobis remittat peccata propria, unum alienum imputet? (Quæ eius interrogatio D. Auguſtinum coegit, cum ante, ut mox demonſtrabimus, nobiſcum intellexerat unicum illud, peccatum originis, cuius reatus nos omnes conſtringit, quærere in ſingulis ſuum, & proprium) Illi reſpondebo, iuſtitiæ rationem ſe facile hic exhibere. Tametſi, ut eam inuenire non poſſemus, ſatis nobis foret ea in re, credere illi ueritatis Apoſtolo, qui tam ſepe, tã conſtanter, tam aperte, hoc ipſum aſſerit: & nihil dubitare, diuina iudicia, tametſi in pleriſq; nobis ſint incomprehenſibilia, eſſe tamen æquiſſima. Cuius nihilominus æquitatis rationem, etiam in hoc ipſo intelligere, non eſt difficile.

Obiectio Pelagij, quæ Auguſtinum coegit, unũ illud peccatũ originis, in infinita partiri, & in ſingulis ſuũ quærere.

In primis, hoc tibi exemplum ob oculos propone. Sit aut Rex, aut liberalis, & benignus dominus quiſpiam, qui ſeruum ſuum, multis maximiſq; beneficijs liberaliſſime ornatum, inſuper adoptet in filium; & heredem ſcribat, cum poſteritate eius uniuerſa, ea tamen lege, & conditione, ut mandatum ſibi quippiam a domino (id quod æque abſq; ullo premio teneretur) fideliter, diligẽterq; perficiat. Quod ſi ille neglexerit, & mandatum contempſerit, nunquid habent, quod de æquitate domini querantur huius filij, quod non ſua, ſed paterna culpa priuentur libertate, hæreditate, in quam, in patre iamdudum aſcripti fuerant, adoptioniſq; filialis gratia: & in propriam ſuæ ſeruitutis conditionem reciderint? Nihil habent ſane quod conquerãtur, de domini erga ſe iniuſtitia: immo habent, quod de eius in ſe tam liberali, atq; obuia benignitate, gratias agant maximas; quod ipſos tam liberaliter, uinculo, ac iugo illi ſeruitutis exemptos, non ſolum liberos, ſed, & hæredos, & filios ſcripſerat,

Notandũ exẽplum.

niſi paterna culpa reſcidiſſet illius tantæ in ſe liberalitatis ſyngrapham. Aduerſus quē, habent fortaſſis quod indignentur: at erga dominum nihil ſane habent, ob quod non maximo ipſum proſequi amore debeant, etiam ut in ſua illa ſeruili conditione permanerent perpetuo, unde ſe ipſos nulla poſſent ratione eximere.

Ad hæc cogita, qua tum ratione, eoſdem, erga liberaliſſimum, ac benigniſſimum regem, & pijſſimum dominum ſuum affectos eſſe oporteret, ſi nec hic ſe cõtineat, aut quieſcat eius erga ipſos, tam effuſa benignitas; immo, adhuc, eadem illa omnia offerre pergat, & illi ſeruo inobedienti, modo pœniteat offenſæ, atq; omnibus eius filijs ſyncero corde ad ſe confugientibus, ac reuertẽtib. & præceptis ſuis humiliter, fideliterq; obſequentibus, & ad hoc ipſum, proprium, & unigenitum ſuum filium, Regem, illis mediatorem deſtinet, quem, ſuæ illius dignitatis oblitum, ſeruorũ illorum, quamuis nequam & contumacium amore, ſeruili forma, inter illos ſuos ſeruos (quo ſe eis inſinuet familiarius) mittat, qui hoc ipſum illis annunciet, doceat, & perſuadeat, ut ſalutem ſuam uelint querere: tam immenſa, tam liberaliter ab optimo domino oblata ipſis bona nolint perdere, ſed acceptare ſtudeant: quamuis non ignorãs, qua ingratitudine, qua contumelia, qua iniuria pleriq; illorum, illum ipſum unigenitum ſuum, & chariſſimum filium excepturi forent: immo, interempturi morte ignominioſiſſima, ac turpiſſima, Hoc inquã cogita, quis animus, quis affectus illorum ex eis, qui ſanæ mentis ſunt, & domini ſui filio, tantæ ſalutis, tot bonorum nuncio, mediatori, & authori ſe crediderunt, ac tradiderunt, quis inquam erga tam inauditam domini in hos illos benignitatem, eorundem animus eſſe debeat? Dederat illis eadem antea in patre, ſed ſua ille inobedientia reſcidit tantæ donationis ſyn-

nis ſyngrapham, Magna ea fuerat, etiam ſi hic ſubſtitiſſet, in illos omnes, Domini, immenſaq; liberalitas, & benigni-tas, Addidit etiam ſecundo illis dare eadem, immo, multo auctiora, in proprio filio, quem a ſua illa dignitate exina-nitum, pro reuocandis ad ſuam ipſorum tantam ſalutem ſeruis illis nequam, & contumacibus, etiam in mortem tra-didit. Fac primam illam donationem, ſuum ſortitam fuiſ-ſe effectum, nempe, præſtante illorum patre, quod exege-rat dominus, ita quidem minori cum labore, ac facilius, il-li, nexu ſeruitutis liberati, perueniſſent, ad libertatis, hęre-ditatis herilis, & filialis adoptionis gratiam: ſed non, ad tam excellentem, tamq; eximiam, nec ita cumulatam, tam mul-tis, tam inauditis, tam ſtupendis dominicæ in ſe benigni-tatis teſtimonijs, & beneficijs: adeo, ut ipſis multo fuerit expetibilius, paterna culpa, atq; in gratitudine reſciſſam donationem ipſis factam, in illo ipſo ſuo patre, quo ean-dem multo cumulatiorem, & cum tam immenſæ erga ſe benignitatis dominicæ beneficijs, & indicijs acciperent in herili filio: ab eo ipſo, fraterno, et amore, et loco habiti, & coheredes paterni ſui regni aſcripti.

Ad hoc exemplum, ſi expendas conditionem humani generis, inuenies eſſe, de quo, deo, etiam in hac ipſa lapſus originis noſtræ, ad noſtram longe maiorem, & utilitatem, & dignitatem, & immenſiſſimæ ſuæ erga nos charita-tis commendationem, diſpenſatione, teneamur maximas, & perpetuas gratias agere: non eſſe, de quo quiſquam, cum eodem, iniuſtitiæ expoſtulet.

Ad exemplum prædictū clare explicatur, & lapſus humani generis in origine, & reparatiõis in Chriſto, forma, & myſterium.

Vnius diuinæ bonitatis fuerat, quod ab ęterno conſti-tuerit Deus, humanum genus condere, quo ſuæ beatiſ-ſimæ bonitatis, eidem adhęrendo fieret particeps, Creata

itaq;

itaq; eius generis origine, ac ſtipite, corpore quidem terre-no, & quod ex ſuæ naturæ ratione, infirmitatibus corruptioni, & morti eſſet obnoxium, & ſuis naturalibus ſcateret affectibus nec minus oneri cuidã, impedimentoq; foret, ſibi cõglutinatæ aię, & ea conditione, ſocietatisq; fœdere illi colligatę, et cõpoſitę, ut niſi per ipſum, uelut attributa ſibi inſtrumenta, & organa, uires ſuas, & actiones explicare nõ poſſet in homine. Iſtiuſmodi quidem corpore, ex limo corruptibilis terræ, cui animam inſpirauit, uitæ ſpiraculum, creauit, natura quidem corruptibilem, & mortalem hominem, ſed quem, donis ſupernaturalibus copioſe exornauerat, & ſuperueſtiuerat, per quæ, nec infirmitati, nec corruptioni, nec morti, quamuis natura corruptibilis, & mortalis, fuiſſet obnoxius, non laboraſſet, in implendis iuſtitiæ operibus, ob carnis cõtra pugnantis, & naturaliter appetentis ſibi amica, ſuauia, ac delectabilia, affectus, & deſyderia: ſed dono ſupernaturalis gratiæ, abſorpta fuiſſet infirmitas naturæ iſtiuſmodi. Et qui nunc ſecundum naturæ rationem, in omnium rerum profundiſſima ignoratione, in lucẽ editi, a ſenſuum adminiculo neceſſario inchoantes, ad noſtri ipſorum, aliorumq; cognitionem uix obſcuram, præſertim, illorum inuiſibilium, immortalium, ac cœleſtium, ad quæ ſola perfruenda, conditi ſumus, tarde, difficulter, & magno cum labore peruenimus, ille, noſtri generis origo, ſupra naturæ ſuæ rationem diuinitus illuminatus, citra omnem laborem accepit: & hæc uniuerſa; tam diuitis, exuberantiſq; ſuæ liberalitatis, & gratię ſupernaturalia dona, illi contulit, & filijs eius uniuerſis in illo: inſuper, & ſui regni, deſtinauit conſortium, ſi ante exiguæ tentationis certamine probatus (in quo, nullo labore, in tanta gratiæ diuinæ opulẽtia, tanta domeſticæ, atq; inteſtinæ pacis ſecuritate, nullo naturali affectu inclinatus, aut tractus, nulla rei ſpecie ob-

Conditio.

lecta

lectamento, aut illecebra, illectus in id, quod erat uetitum, ſed tantũ malæ credulæ uxoris amore impulſus, potuiſſet uictor euadere) obedientiam ſuam demonſtraſſet: ut ſaltē, qualicumq; illo merito, & uictoria, tam eximia illa dona, ſibi confirmari obtinuiſſet, & poſteris. In quo tam leui certamine, cum Dei conditoris ſui, cuius tantam in ſe beneuolentiam ſenſerat, tam opima, tam præſentia beneficia acceperat, tam repente oblitus, uxoris illi amorem preferens, ſe ita geſſiſſet ignauiter, ita turpiter uictus; & a Dei ſeruitute, atq; obedientia recedens, ſe ſubmiſiſſet diabolo, iam illius tam eximiæ in ipſum, & nos donationis, non confirmata, ſed reſciſſa eſt ſyngrapha, atq; eius loco ſcriptum illud, nobis contrarium (quod poſt Chriſtus cruci affixit, & ſuo ſanguine deleuit) mortis, damnationiſq; chyrographum. Et ille quidem continuo poſt præuaricationem, miſerum ſe, & nudum, donis illis ſupernaturalibus, tam eximijs (quibus naturæ eius calamitas, atq; infirmitas ſuperueſtita fuerat) ſpoliatum, una cum miſera uxore inuenit: omnibus naturæ ſuæ ſubiectum incommodis, infirmitatibus, & miſerijs: domi, foriſq; ſentiens infeſta omnia, morti in ſe aperuiſſe regnum, & a uitæ beatæ regno ſe feciſſe extorrem, & exulem, In quæ mala uniuerſa nos, ille, una ſecum inuoluit. *Lapſus.*

At non quieuit, hic diuina erga nos benignitas, & miſericordia, ſed quæ ſemel donauerat nobis omnibus, in noſtri generis origine, infirmata, ac reſciſſa illius culpa, atq; inobedientia, eadem, ſed multo auctiora, propoſuit, & donauit nobis in ſuo filio. Quem tandem huius tam obuiæ, tam inauditæ liberalitatis, miſit & authorem, & mediatorem, & nuncium, ſeruili forma, ac habitu: quo ita uelut conſeruis, ſe offerret, atq; inſinuaret familiarius, & perſuaderet efficatius, reuerti ad pijſſimum, & miſericordiſſimũ *Reparatio in Chriſto.*

dominum: oblatam ab eo tantam tam gratuitam ſalutem, tot, tantorumq; bonorum cumulum gratanter accipere, & obuijs ulnis amplexari, tametſi non ignoraret, qua indigni tate ipſum excepturi forent ſerui illi omnium ſceleratiſſi mi, atq; ingratiſſimi, in quos præ alijs ſingulariter, plura, maioraq; beneficia contulerat. Qua in re, ille patri obediēs ad mortem crucis extitit, Quam, & eidem pro noſtra recō ciliatione, ſui in nos amoris affectum, nobis conteſtatum fa ciens, obtulit: & ille benigniſſime, ac gratiſſime accepta uit.

Tu igitur, quiſquis es, cogita, & expende ad exemplum propoſitum, num maiores debeamus deo gratias, quod ſa lutē nobis datam in origine, atq; eius culpa reſciſſam, ean dem, ſed auctiorem, ſecundo addiderit offerre in proprio fi lio, atq; eo modo offerre, quo dictū eſt, ut nihil ad ſuam cha ritatem erga nos commendandam potuiſſet addi, q̄, ſi ea dem, effectum ſuum etiam in nobis ſortita fuiſſet, in perſi ſtente origine? Et an non multo expetibilius nobis merito eſſe debeat, eam non accepiſſe, quamuis datam, in origine, quo iterū, & ſecundo, maioris cum diuinæ erga nos bene uolentiæ ſignificatione, & multo cumulatius donatā ean dem, quamuis maiori cum labore noſtro, & difficiliori cer tamine (in quo ſuam labor mercedem, & uictoria coronam accipiet) acciperemus in Chriſto?

Concluſio de peccato originis, quid ſit.

Vt itaque reuertamur ad inſtitutum, Peccatum origi nale, eſt peccatum originis humani generis, Adę uidelicet, quo, et ſe, & nos regno cœleſtis illius Hieruſalem (in quod, in ipſo, & cū ipſo certa lege, & conditione aſcripti eramus) extorres fecit, & mortis regno ſubiectos, æternæq; damna tioni obnoxios reddidit: atq; omnibus humanæ naturę ca lamitatibus, & miſerijs, a quibus ſuperabundantia donorū diuinæ gratiæ, nos uindicauerat, & immunes præſtiterat,

una

tiria ſecum inuoluit. Cuius unius reatu conſtricti omnes, peccatores naſcimur: a quo nos liberat, & abſoluit regenerationis in Chriſto gratia. De quo, ut nullus locus ſit, illi Pelagianæ perconctationi (quæ D. Auguſtino adeo grauis, & difficilis uiſa eſt) ex inducto nũc exemplo, & noſtræ ad ipſum conditionis, ruinæ in origine, & reparationis in Chriſto explicata forma, & elucidato myſterio, clariſſime intelligitur. Nec item, illis queſtionibus perplexis, & plane inexplicabilibus. Quæ culpa, quod peccatum poſſit eſſe animæ adhuc innocentis, ac recens nati paruuli, qui ob nondum acceptum rationis uſum, & liberi facultatis arbitrij, ſub lege nec dum eſt, nec ulla lege obligari poteſt, cuius poſſit tranſgreſſor fieri? Quomodo a parentibus, preſertim mundatis, & abſolutis ab hoc peccato originis, illud ipſum transfundi poſſit in filios? per quos in eoſdem canales immittatur, & præſertim in recens nati, quæ munda, & pura, a Deo creata eſt, animam? Et quę ſunt huius generis, de quibus quicquid dicitur, cũ intelligimus, uniuſcuiuſq; naſcentium, peccatum originale proprium, nihil quod, aut dicenti, aut interroganti ingenioſo ſatisfaciat dicitur: immo, cum exacte excutitur, clarę ueritati contradicere inuenitur, quicquid dicitur.

Et hæc mihi fuiſſe uidetur, ueterum omnium ante Pelagium, atq; adeo Auguſtini, in uniuerſis, quæ ante illum eundem ſcripſit, & frequenter etiam in poſterioribus, quando ad difficultates, per eiuſdem rationes ingeſtas, non reſpiciebat (quæ tamen nobis prorſus nullæ ſunt, ad propoſitum exemplũ reſpicientibus) certa, & indubitata ſentẽtia.

Conſentiẽs ueterum etiã Auguſtini, priusq̃ prodiret Pelagius, ſententia, cum iam explicata ſententia

Itaq;, cum libro, de duabus animabus Manicheum fingentẽ, duas animarũ naturas contrarias, bonã unã, & malã alteram, quodam loco hac queſtione cõcluſiſſet, utrũ illud malum animarum genus, antequam bono miſceretur, ha-

buerit aliquam uoluntatem: ſine qua, nec peccatum habere, nec mala eſſe potuerit: ſentiens idem a Pelagianis aduerſus originale peccatum induci, lib. I. retract: hoc pacto inducit, & ſoluit obiectionem iſtiuſmodi. Cur ergo, inquiunt, peccatum dicitis paruulorum, cum uoluntatem non teneatis reum? Quia, inquit, non proprietate uoluntatis, ſed origine, eos teneri reos dicimus. Porro autem, Adam, utiq; uoluntatem habebat, qua cum peccaſſet, peccatũ intrauit per eũ in mundũ. Vides ut dicat paruulos reos teneri, non proprio, ſed originis, hoc eſt, Adæ peccato, quod libera ille uoluntate commiſit.

Ita quoq;, ꝙd alibi dixerat, Peccati reum teneri quenq̃, qui hoc non fecit, quod facere non potuit, ſummæ iniquitatis eſſe, & inſaniæ, cum intelligeret etiam hoc, a Pelagianis induci aduerſus catholicam, de originali peccato ſententiam, ita nos interrogantibus, Cur ergo paruuli, rei teneantur: ita reſpondet eodem libro retracta: Quia eius, nempe, originis peccato rei tenentur, qui non fecit, quod facere potuit, diuinum ſcilicet mandatum ſeruare.

Similiter ſubiungens eodem loco, hanc ſuam de malis Manichei animabus, a ſe dictam alicubi ſententiã (Illę animæ, quicquid faciunt, ſi natura, non uoluntate faciunt, id eſt, ſi libero ad faciendum, & non faciendum, motu animi carent, ſi deniq; ijs, abſtinendi ab opere ſuo poteſtas nulla conceditur, peccato earum teneri non poſſumus) Propterea, inquit, non perturbat de paruulis queſtio, quia ex illius peccato rei tenentur, qui uoluntate peccauit, quando libero, & ad faciendum, & ad non faciendum, motu animi non carebat, eiq; ab opere malo abſtinẽdi ſumma poteſtas erat.

Vides in hijs omnibus, quod illud originis peccatũ dicat. Nõ equidẽ uim illã cõcupiſcibilę carnis, quã naturaliter ſecũ trahit unuſquiſq; naſcentiũ, ſed illud unũ peccatũ

unius

unius Adæ,quod ille libera uolũtate cõmiſit: & cuius reatu,conſtringuntur omnes eius filij.

Ita quoq; in epiſt. ad Hilarium,aduerſus Pelagianos probans omnes Adæ filios,etiam paruulos, mortis,damnationiſq; reos teneri, prolixe inducit,quem,& nos paulo ante induximus,ad Romanos locum Apoſtoli, diligenter in eo annotans,ut perpetuo,unum,cum uno,idem ille cõponat, & ex uno, unius Adæ delicto, non ex cuiuſq; proprio, prolatum in omnes damnationis iudicium affirmet. Quid enim eſt,inquit, ex uno in condemnationem,niſi illo delicto quo deliquit Adam? Quod unum, omnibus ad condemnationẽ docet ſufficere,ut cui, damnationiq; eius, uniuerſa carnalis propago,& generatio,quæ ab illo primo ducit originem,exiſtat obnoxia: & tota epiſtola,ſecundum clariſſima uerba Apoſtoli,unum unius delictũ dicit, quod ſingulis remittatur,in baptiſmo: peccata,ſiquidem,quæ iãdudum tranſierunt in præteritum, nec ſunt amplius, tunc tamen primum dici remitti,a Deo,cum remittitur damnationis reatus,& obligatio,quam per ea incurrimus: conteſtante,hoc per os Dauid ſpiritu ſancto,qui beatos pronuncians eos quorum remiſſę ſunt iniquitates,et tecta peccata, cuius demum peccata tecta,& iniquitates remiſſas habere debeamus,conſequenter explicans. Beatus uir,inquit, cui non imputauit dominus peccatum. Aboleri itaq; peccatũ commiſſum,non, ſui non exiſtentia, (ita enim omne commiſſionis peccatum,cum actu tranſit) ſed cum non amplius imputatur ad damnationem,cui,per ipſum, nos obnoxios fecimus. Sic illud unum unius Adæ peccatum,unde mortis regno,& damnatiõis iudicio, ac reatui ſubditi omnes ſumus,continuo ut commiſſum eſt,in ſe tranſijſſe,deinde,etiam ipſi Adæ,per miſericordiſſimũ dominũ remiſſum fuiſſe,unicuiq; nihilominus noſtrum, in baptiſmo remitti.

Vt unius Adæ peccatum,ſingulis nobis remittatur in baptiſmo.

In eandem ſententiam ſepe ſcribit, & alibi, ut libri primi de pecca. me. & re. cap. ix. Certum inquit, manifeſtumq; eſt, alia eſſe propria cuiuſq; peccata, in quibus hij tantum peccant, quorum peccata ſunt: aliud, hoc unũ, in quo omnes, peccauerunt, quando omnes, ille unus homo fuerunt.

Et in Enchiridio, cap. xxxvi. Illud tamen unum peccatum, quod tam magnum, in loco, et habitu tantæ fœlicitatis admiſſum eſt, ut in uno homine originaliter, atq;, ut ita dixerim, radicaliter, totum genus humanum damnaretur, non ſoluitur, ac diluitur, niſi per unũ mediatorem Dei, & hominum Ieſum Chriſtum, qui ſolus potuit ita naſci, ut ei opus non eſſet renaſci.

In eandem quoq; ſententiã multa ſcribit cap. xx. libri tertij, de libero arbitrio, iuxta quadruplicem (quas prolixe introducit) opinionem de animarum origine, reſpondens querentibus de iuſtitia, qua puniamur, ob peccatum originis. Sed breuitatis ſtudio, lectorem illuc remitto.

Concluſio de Auguſtini ſententia.

In ſumma (quod ex his demonſtratum uoluimus) etiã ipſe Auguſtinus noſtræ ſubſcripſit ſententiæ, quoties non urgetur, ac premitur difficultatibus ſibi ingeſtis per rationes Pelagij.

De modo damnationis cui, ſub ſolo originalis peccati reatu hinc decedentes animæ ſunt obnoxiæ.

De ipſo uero damnationis modo, cui, hinc decedentiũ ſub ſolo unius illius peccati originalis reatu, paruulorum animę, ſint obnoxiæ, ſi quis me perconctari pergat, Reſpõdebo, nihil de eo plane certi, compertiq; me habere, nec reperiſſe in diuinis ſcripturis, aut eccleſiaſticis definitionibus, & dogmatibus, niſi unum hoc, quod ad Chriſti ſocietatẽ, & regnũ non pertinet. Qualis autem ſtatus earundẽ ſit, & poſt iudiciũ erit, ad abſcõdita nobis Dei iudicia pertinere, & proinde nihil de eo temere, a nobis definiẽdũ exiſtimo.

Auguſtini dura nec admodũ

Nec mihi placet Auguſtini, ea de re definitio, & ſententia, qua libro de ſide ad petrum (ſi tamen is ille, eius germanus ſit)

ſit) dicit hinc diſcedentium animas, priuſq; ab obligatione illius peccati ſoluantur, neceſſario una cum corpore in quo illud contraxerunt, interminabilia gehennæ ſupplicia ſuſtinere, ubi diabolus cum angelis ſuis in æternum arſurus eſt, &c. ubi cum eo fornicarij, idolis ſeruientes, adulteri, molles, maſculorum concubitores, fures, auari, ebrioſi, maledici, rapaces, & omnes qui carnis opera agunt, ſi ante huius uitæ terminum, a uijs ſuis malis conuerſi non fuerint, æternis ignibus exurentur. *probabilis ſententia, de paruulorum damnatione.*

Hæc inquam, mihi non placet tam dura, ne dicam crudelis ſententia, ut quis æternis ignibus cruciandus, damnetur, ac tradatur a miſericordiſſimo, pijſſimo, & iuſtiſſimo Deo, qui ipſe nihil commeruit, nec ulla in re domini ſui mandatum præuaricatus eſt. Necq; inuenio connumeratos paruulos, inter eos quos horribilis illa ſententia, in die iudicij, perſtrictura eſt: Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus eſt diabolo, & angelis eius. Nam quos ea tenebit, Chriſtus non tacuit, ſed clariſſime, nobis in euangelio expreſſit: eos nempe, qui charitatem non habuerunt, erga Deum, & proximũ, atq; eam neceſſarijs operibus, non cõprobauerunt. Quibus, & dicturus eſt, non, quia de corrupta illa, & peccato ueſtræ originis obnoxia damnationi maſſa prodiſtis, ſed quia eſuriui, & non dediſtis mihi manducare, ſitiui, & non dediſtis mihi bibere, & quæ ſequuntur cætera: quæ uoluntate noſtra propria, commiſſa ſunt: nec in eos competũt, qui ad diſcretionis ætatem, nondum peruenerunt, nec liberi arbitrij uſum adepti, charitatis lege adhuc obligari potuerunt.

Nec ulla ratio iuſtitiæ uidetur admittere, ut damnati pro ſolo reatu peccati originis, ulla pœna ſenſus, aut corporea afficiantur in corpore, qui nihil peccauerũt in corpore, nec membra ſua exhibuerunt, arma iniuſtitię peccato, nec ulla *Nõ habituros pœnam ſenſus aut corporeã.*

ulla inordinata delectatione,ullis illicitis ſe corruperũt carnis deſyderijs: quibus ordinandis, iuſta pœna reſpondere uidetur,corporeæ pœnæ,atq; ignis affligentis acerbitas.

Præſertim,cum nec ab adultis,ad baptiſmum uenientibus, ulla pro peccato originali abolendo exigatur contritio,dolor, aut pœnitentia,ſeu interior, ſeu exterior: qualis exigitur pro hijs,quæ illi,propriæ uoluntatis malicia, propria peccata ſuperaddidimus. Quis enim exhortetur aliũ, ut de eo quod non cõmiſit,nec,ut cõmitteretur ullam cauſam dedit,pœniteat? Vt ſe doleat natũ ab Adam? Ita enim ſe doleat natum hominem, qui,niſi ab illo,naſci homo non potuiſſet.

Nec habituros pœnam damni, aut triſtitiã de ſuo ſtatu.

Nec etiam hoc mihi uidetur,habituros illos ullam pœnam internam,rationis, & animi:hoc eſt, triſtitiam de ſuo ſtatu, & illius beatitudinis ſupernaturalis carentia,quam pœnam damni uocant,in damnatis omnium grauiſſimã. Nam ſi illa damni pœna afficerentur,& triſtarentur de ſtatu ſuo, cui iuſtiſſimo diuinæ ordinationes iudicio addicti ſunt,inde ſequeretur,quod inuiti ſuſtinerent diuini de ſe iudicij ſententiam:atq; illi uelut obmurmurarent, atq; inordinatam uoluntatem a diuina diſſentientem haberent. Cũ contra uideatur conſtitutum diuina ſententia,ut ubicunq; ceciderit lignum,ibi,& permaneat. Proinde,cum in hac uita,nullam inordinatam uoluntatem habuerint,uidetur nec habituros in ſtatu uitæ alterius: ſed quod de diuino circa ſe iudicio contenti erunt, atq; illum laudabunt,& benedicent in omnibus.

Qualẽ eorundem ſtatũ intelligat.

De quorum ſtatu, qualis futurus ſit, ut nihil compertum habeo,ita & hinc nonnullam coniecturam facio, cogitans a deo factum,quod indubie poſſet facere, nempe, creatos aliquos noſtri per omnia ſimiles, præter communem naſcendi legem,in puris naturalibus, & proinde, rea-

tui pec-

tui peccati originis non obnoxios: hos, & ſic relinqui, abſq; ullis donis ſupernaturalibus, ulla etiam promiſſione ſuper naturalis beatitudinis, ad eum tantum finem ordinatos, ad quē, natura ipſis data, poſſet pertingere. Eoſdē nullo peccato ſuo coinquinatos, hinc deceſſiſſe.

Horum animas, ſupernaturalem illam beatitudinem, non aſſequuturas, ex ſuppoſitiōe, certū accipimus, ut quę, intra ſuæ naturæ limites quieturę ponuntur. Illa autem ſupernaturalis eſt, Sed in naturali hominis beatitudine (quæ in optima habitudine intellectus, & uoluntatis earundem, ſecundum modum naturæ ſuæ conſiſteret) acquieſcerent iucunde, & fœliciter: abſq; ulla triſtitia, de eo, quod ſupernaturali illa beatitudine carerent: immo deum ex toto corde, anima, & mente amarent, laudarent, benedicerent, & de eius erga ſe benignitate, ac beneficijs, gratias agerent. Nam eiuſmodi ſtatum aliquem, ego imaginor hinc decedētium, in ſtatu innocentiæ, per regenerationis gratiam, nondum aſcriptorum illi regno Chriſti, & ſupernaturalis beatitudinis, In quo, quantum per humanam naturam, etiam liberatam, a corporis huius mortalis ſarcina, fieri poteſt, uelut in paradyſo quodā terreſtri, fœliciter uicturi ſint, de ſorte ſua bene contenti. Vt ſtatus eiuſmodi, non uſq; adeo illis pœnitendus, etiam ad uniuerſi perfectionem uideri poſſit pertinere. Quanquam hac in re, ut dixi, nihil definiti habeam, nec pugnaturus ſum, ſi quis, aut certius, aut ueriſimilius aliquid protulerit.

Auguſtini uero, cur non multum me moueat diuerſa ſententia, inde eſt, Primo, quod nulla ſcripturæ, nulla quoq; eccleſiaſticæ definitionis, authoritate ſubnixam uideo, Deinde, quia difficultate, quæ ſibi uidebatur, rationū quarundam Pelagij adactus fuit, etiā ad plane abſurda quædā, &

Auguſtini ſententiæ, cur hac in re, non multum tribuendū ſit.

M pene

pene euidenter falſa deſcendere, unde dicta eius neceſſario conſequebatur ſententia.

Siquidem explicaturus, ut propagatione omnes contrahamus peccatũ ex origine, quia in eo peccante nos omnes fuimus, cum ex aduerſo eidem obijceretur, eodem ſane modo, quo in Adam fuimus, fuiſſe etiam nos, in uniuerſis, & ſingulis parentibus noſtris, ab illo primo ad nos uſq; cõtinua ſucceſſionis ſerie. Eadem ergo ratione, etiam in peccantibus illis, peccaſſe & nos, atq; omnia æque omnium illorum peccata, nobis imputari debere, ut unum illud unius Adæ. Hac ratione coactus Auguſtinus, illud ipſum, q̃uis abſurdiſſimum, & falſiſſimum, alicubi uidetur admittere, quanq; cũ reſtrictione aliqua, non admodũ probabili.

Auguſtini ſententia omnium parentum ſuorum, peccatis omnibus, et nõ ſolum, uno illo unius Adæ, obligari paruuos.

Itaq; cap. xlvi. ſui Enchiridij, parentum peccatis obligari paruulos, non ſolum primorum, ſed etiam ſuorum, de quibus nati ſunt, haud improbabiliter dici poſſe affirmat. Illa ſiquidem ſententia, Reddam iniquitates patrum in filios, teneri eos utiq;, anteq; per regenerationem, ad nouum teſtamentum pertinere incipiant. Hoc autem prophetari, cum diceret per Ezechielem, non portaturos filios peccata patrum ſuorum, nec ulterius futuram in Iſrael parabolam illam. Patres manducaſſe uuam acerbam, & dentes filiorũ obſtupeſcere, Ideo renaſci quemq;, ut ſoluatur in eo quicquid peccati eſt, cum quo naſcitur: nec ob aliud inſtitutam regenerationẽ eſſe, niſi quia uitioſa eſt generatio. Dici proinde a Dauid, Ecce in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis, mater mea, in utero me aluit. Non dixit, inquit, in iniquitate, uel peccato, ſed iniquitates, & peccata maluit dicere, Quia pręter unũ illud, quod in omnes homines pertranſijt, atq; tam magnum eſt, ut in eo mutaretur, & in neceſſitatem mortis conuerteretur, humana natura, reperiuntur, & alia parentum peccata, quę, etſi non poſſint mutare

naturam

naturam, reatu tamē ſilios obligant, niſi gratuita gratia, & miſericordia diuina ſubueniat. Hæc ibi Auguſtinus. Quæ ſi uera ſunt, miſerrima ſane erit paruulorum, abſq; regenerationis gratia, hinc decedentiū conditio, quos neceſſe erit, tam multorum, atq; adeo innumerabilium, tam grauium peccatorum, tot parentum ſuorum ſupplicia luere. Et tanto quiſq; deterior erit, quanto poſterior naſcitur, Quanquā dubitet, an ſingulorum parentū ab Adam, ad nos uſq; malis actibus, & multiplicatis delictis originalibus, implicentur filij: an uero, proptèrea Deus in tertiam, et quartam generationem, de peccatis parētum, eorū poſteris comminetur, quia iram ſuam, quantum ad progenitorum ſuorū culpas, moderatione miſericordiæ ſuæ, non extendat ulterius: ne illi, quibus regenerationis gratia non confertur, nimia ſarcina, in ipſa ſua ęterna damnatione premerentur, ſi cogerentur ab initio humani generis, omnium præcedentium ſuorum parentum, originaliter peccata contrahere.

Vides lector, in quam abſurda, dicta Pelagij, aduerſus originale peccatū, ratiuncula Auguſtinū deſcendere coegerit, quamuis aduerſus clariſſimam Dei aſſertionem, qua per Ezechielem, etiam cum iureiurando affirmat, æquiſſimū ſe omnibus iudicem prebere. Omnes animas, ſuas eſſe, ut animam patris, ita & animam filij, Neminem coram ſe portare iniquitatem alterius, aut pro alia, q̃ una ſua iniquitate luiturū ſupplicium, ſed anima quæ peccauerit, inquit, ipſa morietur: filium non portaturum iniquitatem patris, quam emulatus non eſt: nec patrem iniquitatē filij, cui cauſam non dedit: iuſtitiam iuſti, ſuper eum fore, & iniquitatē impij ſuper eū fore. Et redarguit hac in re, prauam Iudęorum, de diuinis iudicijs ſententiam contrariam. Proinde, qui credere potuit, innocentes paruulos, non ſolum unius Adę, ſed & omnium, ab initio, ad nos uſq; præcedentiū pa-

rentum ſuorum originaliter, omnia peccata contrahere, & pœnas pro eis debitas luere, ac pendere debere, nihil mirũ eſt, ſi etiam dixit, eoſdẽ interminabilia laturos gehennę ſupplicia. Sed multa idẽ ille alicubi dixit, ui diſputationis coactus, quæ alibi negat, ubi libere ſuam ſententiam explicat: cuiuſmodi, ꝗꝫ plurima, in hoc ipſo, quod nunc tractamus argumento, proferre poſſem: ſed breuitati conſulendũ eſt. Certe huius generis eſſe, hanc ipſam ſuam, de illa tali paruulorum damnatione, ſententiam, capit. xxiij. lib. iij. de lib. arbi. ſatis demonſtrat, ubi reſpondens querentibus, inter quos, in iudicio deputabuntur, & ſuum locum ſortientur paruuli iſtiuſmodi: iuſtos ne, & bonos, qui nihil fecerũt boni: an inter malos, qui nihil ipſi peccauerũt? Reſpondet, non eſſe mœtuendũ, quin ſentẽtia iudicis, media eſſe poſſit inter præmiũ, & ſupplicium, ubi uita quædam media eſſe potuit, inter recte factum, & peccatum.

Concluſio controuerſiæ. Et hæc, de propoſita controuerſia, mihi pluſquam ſufficere poſſe uidentur, Quæ inter aduerſarios, & nos manſit integra, etiam poſt omne, de eo colloquiũ Vuormatiæ habitum, omnem concluſionem in ea acceptam: quę nos non componit, ſed controuerſiam diſſimulat. Proinde, ut nobiſcum uere conſentiant, neceſſe eſt, ut agnoſcant falſitatem, & abſurditatem, ſuę de tam ferali prauitate naturę noſtræ, quam naſcendo accepimus, ſententiæ: quæ etiam in Deũ creatorem noſtrũ blaſphema eſt, & eius creaturam naturaliter malam, & peccatum facit. Ab illo ſiquidem eſt uniuerſa noſtra, qualiſcumqꝫ eſt, & ſecundum corpus, & ſecundũ animam, natura, quam in lucẽ editi proferimus: nec quicqꝫ in ſe habet, quod Deũ authorem non habeat, Cui, non nato, imputanda eſſet, ſi qua eſſet, eius naturæ, tam deteſtanda prauitas, Qua ſua tam improbabili, tam abſurda ſententia, etiam omnem beneagendi facultatem, conatũ, & poſſi-

bilitatem noſtræ naturæ auferunt, quamuis adiutæ diuina gratia, ut quam imaginantur & docent totam carnē eſſe, & uelut feram quandam indomitam, etiam ſub ipſa gratia, & in ſanctis, toto conatu ſuo repugnare deo, & diuinæ gratię: & uelut naturaliter malam, nulla gratiæ medicina curari, perſanariq́ poſſe. Hæc inquam, niſi nobiſcum execrentur, & anatheantizent uelut peſtilentiora, quam ipſa Valentini & Manichei de duabus in nobis naturis, & animabus dogmata, nobiſcum, unius, conſentientisq́ catholicæ, & orthodoxæ fidei, eſſe non poſſunt, Neq́ enim ſunt hæc, eiuſmodi, ad quæ, aut cōniuere, aut diſſimulare, nos liceat.

DE FIDE, OPERIBVS ET IVSTIFICATIONE HOMINIS CONTROVERSIA SECVNDA.

QVONIAM quidem, in hoc uelut cardine uertitur, & ex hoc principio pendet, uniuerſa pene quæ inter aduerſarios, & nos eſt, in religione, & fide controuerſia, in hoc inq; dogmate, quod de fide quadã ſpeciali, nos iuſtificante introducũt, quo, uniuerſa pene noſtræ religionis dogmata inficiunt, & contaminant: id ipſum quale ſit, ordinem articulorum confeſſionis eorundem ſequentes, nunc excutiendum eſt. Qua tamen in re (quod in ſequentibus, etiam omnibus obſeruare conabor) ſummã tantum, ſententiæ illorum, quanta potero breuitate, fide, & luculentia perſequar; uerborum, quibus eam, in confeſſione ſua, et apologia eius explicant tenorem, & ſeriem, interim neglecturus, ut in quibus illum ordinem, illum orationis filum, ac lineam, ad ſuum ſcopum perpetuo tenore, & curſu tendentem, & apte currentem, illam rationem, luculentiam, ac uim dialecticã, ubiq; deſyderes: multa uero conuulſa, diſtracta, contorta, decies repetita, horſum, illorſumq; recurrentia, & aculeis, nonnuſquam etiam, apertis plena in nos cõuitijs, & uelut parargis quibuſdam diſtincta, & exornata inuenies. Quod ideo mihi hic magis placuit conſiliũ, Primo, quo ad multa pudenda eorundem, quorum excuſſio, & pertractatio, haud multum momenti, ad rei ſummam afferret, conniuere liceret. Deinde, quo libere, ipſa in ſe dogmata, clarius, luculẽtius, atq; ordinatius, more noſtro poſſemus ita proponere, ut ſtatim intelligeretur ab omnibus, quid in quoq;, inter nos contro

uerſum

uerſum ſit, & quis in una quaq; controuerſia, ſtatus ſit: ita excutere, ut quiſq; ex qua parte ſtet ueritas, poſſit, & facile, & certo, & euidenter intelligere. Vbiq; tamen, eam daturus operam, ne in explicandis aduerſariorum, aut ſenſis, aut argumentis rationibuſq;, ſeu uim, & induſtriam, ſeu lucubrentiam, ſeu fidem deſideraturi ſint: aut merito poſſint quicquam callide, a nobis circumſcriptum, inuerſumq; cõqueri. Ad propoſitam rem igitur.

Docent per ſolam fidem, a Deo, in Chriſto ſaluatore, redemptoreq; noſtro, omnem iuſtitiam, & ſalutem mere gratis, expectare nos oportere, & certo accipere. *Summa doctrinæ aduerſariorum, de iuſtificatione fidei.*

Hæc ſumma doctrinæ eſt, breuis quidem, ſi uerba numeres, at multis magniſq; fœcunda myſterijs, præſertim, ut illi ipſi eam intelligunt, atq; explicant. tanto equidem perniciosior, ac peſtilentior, quanto ipſam aſſequendæ ſalutis noſtræ medicinam, ſuo toxico penitius inficit: & nihilominus ſpecioſis, religioſiſq; uerbis propoſita, magna ſe probabilitate inſinuat: idq; eo facilius, quod noſtræ ſubſcribat pigriciæ, & ignauiæ: ut qui omnes, facile, & libenter, a labore, ac difficultate bonorum operum, ſi nihil, ut hij docent, ad ſalutem momenti habeant, abſolui nos acquieſcimus: ſi in una fide minime operoſa, ſecuriſſimam eiuſdem ſalutis, quam hij inculcant, certitudinem, tenere poſſimus. Quæ hactenus incerta omnibus, & magna cum ſollicitudine, ac timore querenda, nobis propoſita eſt. Quis enim iſtiuſmodi doctrinam, tam facilem, & tam certam aſſequendæ ſalutis uiam nobis demonſtrantẽ, nõ libenter, et utriſq; manibus amplexaretur, ſi modo uera ſit? *Quas ob cauſas hæc doctrina ſit ad perniciem efficatior.*

Quam tamẽ quo penitius, & certius intelligas, ſub quatuor fere uerbis, uniuerſa pene eius (quæ multa, & ingentia ſunt) myſteria ſignata, concluſaq; notabis. Quorum primum *Sub quatuor fere uerbis, uniuerſa pene eius*

concluſa ſigna taq; myſteria. mum,eſt ipſum fidei uocabulum. Neq; enim,ut communiter loquentes,fidem catholicam,ſed fidem quandam ſpecialem intelligunt, quæ ſolam promiſſionem Dei, iuſtificationis,& ſalutis noſtræ in Chriſto, proprie reſpiciat: cuius characterem poſt excutiemus diligentius.

Fide.

Sola. Alterum,eſt excluſiua particula, quam addunt illi ſuæ fidei. Cui uni,ita iuſtificationis gratiam acceptam referũt, ut opera,etiam quantumuis bona,nihil uelint, ad eandem momenti habere: nullum eorundem, hac in re reſpectum eſſe apud Deum. Quæ tametſi cum mandata a Deo ſunt, propter uoluntatem eiuſdem facere oporteat, non tamen, diuinæ gratiæ, per ea impetrandæ, obtinendæq; gratia.

Gratis. Tertium eſt,in ipſo (gratis) aduerbio. Quod ipſum tamen, & nos recipimus, ſed non ſimiliter,atq; illi intelligimus, Illi enim ita, gratis a Deo per Chriſtum iuſtificationem,& ſalutem expectari, a nobis oportere affirmant, ut ſi quid ipſi, ea in re,aut eius rei gratia,noſtri operis, noſtræ pręparationis,noſtri ſtudij,aut conatus adiunxerimus,hoc ipſum,ad diuinæ gratię iniuriam pertinere intelligant. Sic ſola fide illa ſua,gratis nos iuſtificari affirmant,ut opera noſtra,quæcumq; ea demum,et qualiacumq; ſint,quocumq; pertineant,ad noſtri iuſtificationem,nihil promouere contendant,nec propter illa,eorumue reſpectu, uitam beatam nobis a Deo tribui: nec a nobis ea ſpe,aut fiducia oportere fieri: immo non poſſe a nobis,ſine impietatis nota,ita fieri.

Certo. Quartum eſt,in ſecuriſſima certitudine ſalutis,quam promittunt ſuæ fidei profeſſoribus. Ita enim docent. Omnem fidelem certo ſtatuere oportere, quod propter fidem illam ſuam deo placeat,atq; eundem,patrem propitium habeat.

Iam, & in modo generationis ſuæ fidei, non parũ noui continetur myſterij, Neq; enim uolũt quicq; eius ex nobis

pendere

pendere: nihil ſitum in noſtra poteſtate, & arbitrio: nihil ad eandem aſſequendam conferre noſtras præparationes, noſtra opera: immo, nec aſpirare quidem ad eam nos poſſe, ſed uniuerſam ſimpliciter, ex una Dei uoluntate pendere, ut eam cõferat, quibus, ubi, & quando ſibi uiſum fuerit.

Modus generãtionis ſuæ ſidei.

Et hic craſſiſſimam nobis ignorantiam affingunt noſtrę iuſtificationis myſterij, ut in eo proſcribamus Chriſtũ, nec quicꝗ doceamus, quam uel phariſaicam, uel ethnicã, nudæ rationis, noſtrorumꝗ operũ, aut legis iuſtitiam, Dei autem iuſtitiã ignoremus. Hic uelut phariſeos, carnaleſꝗ Iudæos, nos producũt, ſpiritales ſcilicet homines, & qui intendamus in legẽ, uelut in uelatam faciem Moiſi, Et hinc, in hypocritis præſumptionem excitemus, inde uero, ad deſperationem adigamus pauidas conſcientias, quod illã nõ doceamus, tam ſecurã ſalutis certitudinem. Affirmant autem a nobis imprudentiſſime doceri, quod homines, rei irę æternæ: mereantur remiſſionem peccatorum, per actũ dilectionis Dei, Integras quoꝗ humanæ naturæ uires, a nobis attribui, ad diligendum Deũ ſuper omnia, uniuerſaꝗ eius mãdata implendum, abſꝗ ſpiritus S. gratia, Breuiter, a nobis doceri, ne Chriſto mediatore, ac propitiatore utantur homines: & per ipſum, gratis ſe accipere remiſſioné peccatorum intelligant.

Quæ catholicis affingãt in hac controuerſia.

Quæ, quo candore in nos congerant, & his traducant, apud ſimplicem, & harum rerum ignarum, ſibiꝗ plus ſatis credulum populum, quo omnes intelligant, & ipſi, & cæteri, doctrinæ, hac de re, noſtræ ſumma, quantũ fieri poteſt, & paucis, & luculenter exponenda eſt. Quod, quo certiori methodo fiat, quandoquidem hæc nunc inter aduerſarios, & nos queſtio, præcipue cõtrouertitur, an ſola nos fides iuſtificet, ante oĩa recte intelligere oportet, uniuerſa quę in ſe complectitur queſtio, quæ, quoniam de fide querit, et iu-

Explicatio doctrinæ orthodoxæ, & catholicæ de propoſita controuerſia.

ſtiſicatione hominis,duo hęc in primis explicanda ſunt,& quid ſidem audientes,aut loquentes intelligamus:& quid iuſtificationem hominis:quoue modo,quibuſq; medijs,ea ipſa in nobis peragitur. Et quia fidei uocabulum, nequaq; ſimplex,ſed multijugum, & uariũ, in diuinis ſcripturis(ad quarum normam, & rationem, hic nobis loquendum eſt) inuenimus, ante nobis ea explicanda diligenter eſt, & diſtinguenda multiplicitas: ne quod uni ſignificatorum eius a ſcripturis uere tribuitur,nos ipſa æquiuocatione decepti, (quam aduerſarijs, in multis nouitiorum ſuorum dogmatũm,erroris cauſam inuenio) male attribuamus alteri: aut de alio ſignificatorum eius, illi, de alio loquentes nos, Andabatarũ more dimicemus in tenebris, & nihil aliud, quã uerba profundamus in uentum,abſq; ullo ſcopo aberrante diſputatione noſtra uniuerſa. Proinde ad rem.

Fidei multiplicitas in ſcripturis explicatur, & diſtinguitur.

Eſt nonnunquam fides in ſcripturis,ipſa conſciẽtia,intus dijudicans,quid uerum aut falſum ſit, in his, quæ agũtur:quid ſimulatum, fucatumq;, quid ſyncerũ, ac ſimplex, Quo ſenſu Paulus, Quicquid,inquit, ex fide non eſt, peccatũ eſt, Ex fide,idem,quod ex ueritate, & ſynceritate conſcientiæ intelligens.

Fides conſciẽtia.

Eſt & fides, conſtantia in præſtando, quod quis promiſerit,quaſi fiat,quod dictum eſt, quæ eſt etymologia uocabuli, ut idem Paulus, Quid enim, ſi quidam eorum non crediderunt, numquid infidelitas eorũ fidem Dei euacuauit? Hoc eſt, Si non ſteterunt illi in his, quæ deo promiſerant, nũ itẽ ſuis promiſſis nõ ſtabit Deus? Et rurſus, Si nõ credimus,ille fidelis permanet,negare ſeipſum non poteſt.

Fides, in præſtãdo promiſſo conſtantia.

Ad propoſitũ uero propius,Eſt, & fides uſitatiori ſcripturæ,& eccleſiaſticis ſcriptoribus, uniuerſæq; Chriſti eccleſię more,ſecundũ quam Chriſti fideles dicimur,nempe, is habitus animi, quo certo, & abſq; ulla heſitatione aſſentimur

Fides.qua credimus reuelatis a deo oĩbus

timur ijs,quæ a Deo, ſalutis noſtræ cauſa, eccleſiæ ſuæ reuelata ſunt:ſeu ſcripto illa, ſeu uiuæ uocis oraculo, uiuaq; traditione,aut Chriſti,aut Apoſtolica,eadem acceperit:& uelut per manus a patribus in filios,magno ad nos cōſenſu perduxit, Cui,& de ſcriptis, & de non ſcriptis, ea in re credimus.

Hanc nos fidem,more orthodoxorum patrum,appellamus catholicam. Eſt enim omni aſcripto Chriſti familiæ prorſus neceſſaria:& ſine qua, nemo ullam, cum eo familiaritatem,aut cognationem prętendere poterit(De his loquor,qui uſum rationis adepti,etiā huius fidei aſſequendæ facultatem aſſequuti ſunt) Ea nempe, de qua Apoſtolus,quod ſine fide impoſſibile eſt,placere Deo, Impoſſibile,inquam illi,cui quæ credenda ſunt, ſufficienter promulgata ſunt, De qua etiam Chriſtus,cum certam damnationem,non credentibus,denunciat,Quæ,de habitu illo,non actu fidei,certū eſt intelligi: cū ſine actu fidei, Deo placere nos poſſe, ſeu dormiētes, ſeu aliud agentes, indubitatū ſit. *Hæc, cur catholica.*

Eſt autem huius generis fides quædam, quæ ex nobis eſt,& a nobis exigitur,Eſt,& altera quædā,quæ illi a Deo ſuperfunditur, Acquiſitā,et Infuſam,ſcholę uocāt. Vtrāq;, idem diſtinguit,atq; explicat Apoſtolus, Siquidē ad Romanos,docens ſingulos quoſq; fidelium,membra eſſe unius Chriſti corporis, nec omnes unum, ſed ſinguli propriū: habentes donationes ſecundū gratiam, quę data eſt nobis, differentes: ſecundū quas, ut hic,oculus,ille auris,lingua, manus,aut cæterorū,quæ nobiliora,& honeſtiora ſunt,ita alter,ex his,quæ inhoneſtiora eſſe uidentur, toti nihilominus corpori neceſſaria, ſit membrum aliquod, & unumquodq;, ſuum opus exerceat: Suborienti hinc tacitæ queſtioni occurrens, qua merito interrogare quis poſſet, num membrorum quodq;, ut hoc ſit, an illud,ex nobilioribus *Acquiſita. Infuſa.*

inq́;,an ignobilioribus illis,aliquid cauſæ præſtiterit:an uero ex ſola Dei uolũtate id uniuerſum pendeat,addidit apoſtolus,donationes illas differentes,prophetiam,miniſteriũ, & reliqua illa gratiarum dona,cuiq́; donari ſecũdum analogiam,hoc eſt,rationem,aut menſuram fidei:qui tamẽ alibi,ipſam etiam fidem,inter eadem illa dona gratuita numerat,dicẽs, Alij datur fides,in eodẽ ſpiritu, De qua,& Apoſtoli,cum orarunt dominum,dicentes. Auge in nobis fidẽ, Alia eſt autem fides,quæ a nobis requiritur, & ſecundum cuius menſuram, Deus ipſa nobis elargitur dona gratiarũ, Alia uero,quæ inter illa ipſa cõputatur dona gratuita,quã nobis largitur ille,ad menſuram illius prioris fidei, pro utilitate eccleſiæ,& ſuæ uoluntatis beneplacito. Neq́; eſt hęc, ea catholica, omnibus membris Chriſti corporis neceſſaria,ſed alij,inquit,membrorum datur,non membris uniuerſis,& ſingulis,quemadmodũ,& prophetia,& cætera,quæ enumerat dona gratuita,miniſterium,doctrinam,exhortationem,& quæ ſequũtur,Quæ noſtræ poteſtatis non ſunt, quatenus gratuita, & deſuper donata ſunt.

Variæ differentiæ fidei catholicæ.

Ad idem hoc genus fidei, nempe catholicæ,uariæ illi fidei differentiæ pertinent,quæ in ſcripturis occurrũt,ſecũdum quas,quædam infirma,quædam ſana,quędam modica,quædam magna, quædam perfecta, quædam mortua, quædam uiua fides dicitur, Infirmam quandam eſſe fidem Apoſtolus oſtendit, cum dicit, Infirmantem autem in fide,aſſumite,non in diſceptationibus cogitationum. Quod ſi eſt infirmitas, eſt ſine dubio, & ſanitas fidei: ſicut, & in alijs, idem oſtendit Apoſtolus, cum dicit, Increpa illos acriter, ut ſint ſani in fide. Sana itaq́; fides dicitur, quæ perfecta, poteſt capere omnia, nec in ullo Dei uerbo ſcandalizatur, Modicæ fidei ſæpe arguuntur, & accuſantur

Infirma.

Sana.

Modica.

ſantur a Chriſto Apoſtoli,& ſingulariter Petrus: cum eius mandato ſuper undas ambulãs, dubitare cœpiſſet,& ipſa, cum dubitatione mergi. Magna fides prædicatur, duorum hominum gentilium, uiri nempe, et mulieris. Vt illius centurionis, de quo miratus Chriſtus, ita dixit ſequentibus ſe turbis. Amen dico uobis, nec in Iſraël tantam fidem inueni. Illius quoq; Chananeæ mulieris; quam, ut gentilem, tentandi gratia, connumerabat canibus: cui conſtantis,& perfectæ fidei teſtimoniũ perhibens, o mulier, inquit, magna eſt fides tua, fiat tibi ſicut uis. Mortuam fidem. Iacobus pronunciat, frigidam, torpentem,& quæ charitatis fructibus deſtituta eſt. Vnde e contrario conſtat, uiuam eam fidẽ dici oportere, quæ per dilectionem operâtur.

Magna.

Mortua.

Viua.

Hæc inquam uniuerſa, ſeu differentiæ, ſeu qualitates, conditiones, modiq; eius ſunt fidei, quam catholicam diximus: eius nempe habitus animi, quo firmiter aſſentimur deo,& ijs uniuerſis, quæcumq;, de inuiſibilibus illis, ac cœleſtibus bonis, medijſq; perueniendi ad eadem, a Deo, per patriarchas, Prophetas, Chriſtũ deniq;,& Apoſtolos, ſucceſſoreſq; eorum, nobis reuelata, annunciataq; ſunt.

Et hæc, etſi rationis, proprie uirtus uideatur, eam nempe dirigens in finem proprium,& regula illi exiſtens, qua uerum a falſo diſcernat, nihilominus tamen, magna ex parte, a libera noſtra uoluntate dependet.

Fides catholica, ut non ſolius rationis, ſed etiam uoluntatis, uirtus ſit.

Primum, quia humilitatis germen eſt, qua, ſuæ quis rationis, ad inuenienda,& compræhendenda, ea quæ ad uitã illam beatam ſunt neceſſaria, imbecillitatem intelligens, intellectum ſuum Deo prorſus ſubijcit: ſibi derogat, illi uero attribuit honorem ueritatis infallibilis: nihil dubitãs, ab illo hæc petenda eſſe,& firmiſſime tenens uerum, quicquid ab ipſo reuelatum fuerit, etiam qualecunq; id, ſeu ſenſibus, ſeu rationi ſuæ uideretur: captiuans uidelicet eandem, in

Ratiõis fides, humilitatis germen.

Animi firmam in Dei ueritatem, fidutiam, præcipuam eſſe partem fidei catholicæ, et ſidem maxime dici in ſcripturis.

obſequium fidei.

Deinde. Quia huic fidei, & rationis, mentiſq; aſſenſui, quo perfecta fides dici poſſit, adiuncta eſſe debet etiam animi, certa quædam, firmaq; fiducia, qua dei uerbo, ueritatiq; ita innititur, ita fidit fidelis anima, ut abſq; ulla heſitatione, quicquid illud ſit, uelut ſi manibus teneret, certum habeat. Qua nihil dubitaret, ſi Deus diceret, uel ſuper undas, & maris fluctus currere. Quæ non eſt æqualis in omnibus, etiam ijs, quibus illa rationis fides, equalis eſt.

Huic fidei, opponi timiditatem, & diffidẽtiam animi.

Cuius exiguitatem reprehendit Chriſtus in Petro, ſuper undas ambulanti, cum illi diceret. Modicæ fidei, cur dubitaſti? Cui opponitur proprie fluctuatio quædam, ſeu timiditas, aut diffidentia animi: proinde etiam ad diſcipulos laborantes, & ſubmergi timentes, in maris tempeſtate, nunc, nempe, continuo antequam modicæ fidei audiret Petrus. Habete, inquit, fidutiam, ego ſum, nolite timere: nunc uero loco alio. Quid timidi eſtis modicæ fidei?

Eam ubiq; exactam a domino, ab his quos gratia ſanitatũ impertijt.

Eandem efficacem orationem facere.

Eidem uirtutẽ miraculorum, proprie tribui

Hęc eſt ea fides, non ille rationis aſſenſus, illa credulitas, quam ubiq; requirebat dominus, ab ijs, quos gratia ſanitatis impartijt. De hac idem loquebatur, cum diceret. Confide filia, fides tua ſaluam te fecit. Eadem hęc eſt, quę efficacẽ orationem facit, & quam Chriſtus, & Iacobus, in oraturis exigunt, Ille cum dixit, Omnia quæcumq; petieritis in oratione, credentes, accipietis. Hic uero. Si quis ueſtrum indiget ſapientia, poſtulet a Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei, poſtulet autem in fide nihil heſitans. Eadem quoq; eſt, cui uirtus miraculorum, & a Chriſto, & a Paulo tribuitur: ab illo, cum Apoſtolis de ficulnea, ad Chriſti uerbum cõtinuo arefacta admirantibus, etiam cum affirmationis ſingularis emphaſi diceret. Amen dico uobis, ſi habueritis fidem, & non heſitaueritis, non ſolum de ficulnea facietis, ſed &, ſi monti huic dixeritis. Tollere,

lere,& iacta te in mare,fiet. Et omnia quæcumq; petieritis in oratione credentes,accipietis. Paulus uero,cum etiã hãc fidem,ſine charitate nobis inutilem ad ſalutẽ,in prima epiſ: ad Corinthios affirmat. Et ſi habuero,inquit,omnem fidẽ, ita,ut montes transferam, charitatem autem nõ habuero, nihil ſum.

Et quamq; iſta fides,hoc eſt,illa certa animi in Dei uerbum,ac ueritatem fiducia,toto genere,diuerſa res ſit,ab illo aſſenſu mentis & rationis,in ueritatem credibilium, utrãq; tamen,uelut partes ſui quaſdam, in ſe complectitur fides catholica:qua,uniuerſa anima,nõ ſola ratio,diuinę ueritati firmiter innititur, & utraq; pars,totius,hoc eſt,fidei, ſimpliciter nomenclaturam obtinet. Tametſi hæc eius pars, quæ animum,hoc eſt,uoluntatem,aut partem illam noſtri imperioſam,& dominantem, ſed magis,fluxam,& inſtabilem,in eandem firmat, fiducia inquam iſta,in pleriſq; non ita fortis ſit,ſed infirma, & modica:in alijs autem perfecta. Nam hac maxime ſui parte,incrementa, profectuſq;,fides ſuſcipit: cum altera illa, quæ rationis eſt, fere ſit æqualis in omnibus,ut per quam,uniuerſis a deo reuelatis, fideles omnes credimus. & æqualiter credimus,quia certo,& firmiter credimus.

Fidem catholicam,utrãq; illam,uelut partes ſui comprehendere,ut perfecta ſit.

Qua parte fides maxime crementa profectusq; ſuſcipiat.

De perfecta autem, utraq; hac ſui parte, Apoſtolus ſe loqui ſignificans. Si habuero, inquit, omnem fidem. Omnem dicit,hoc eſt,utraq; ſui parte perfectam,et non ſolum, illum rationis aſſenſum credibilium,ſed etiam hanc animi fiduciam,aut confidentiã,in Dei ueritatem,cui maxime uirtus miraculorum tribuitur: proinde, & hanc, illi, maioris etiam ſignificationis cauſa,adiungit, & copulat, ita ut montes,inquit,transferant. Hanc fidem catholicam, etiam utraq; ſui parte perfectam, atq; omnẽ,a ſpe, & charitate, diſtingui, ut proprie earundem rationes per ſe euidenter

Fidem catholicam,etiã utraq; ſui parte pfectam,à ſpe et charitate diſtingui.

Fidem Catholicam, etiã utraq; ſui parte pfectam, à ſpe et charitate diſtingui.

euidẽter loquuntur, ita, ubiq; diſtinguũt ſacræ literæ. Nã fide, ueritati Dei firmiter aſſentitur, & immititur uniuerſa anima, Spe, ob conſideratam, perpenſamq; ex fide, eius bonitatem, & miſericordiam; ſperat etiam ſibi, quamuis peccatori, fore propitium. At charitate, illum iam proſequitur amore debito, atq; in eo proximos. Itaq; Petrus, ut fides, inquit, ueſtra, & ſpes, eſſet in Deo, animas ueſtras ſanctificãtes in obedientia charitatis, fides primum eſt, quam ſequitur ſpes, quæ, & alteram quandam fidutiam nobis dat, ab illa quam fidei partem diximus, nempe, reuertendi ad piiſſimum dominum, etiam poſt offenſam grauiſſimam. Cui demum nos coniungit charitatis obedientia, qua noſtras animas ſanctificamus Deo: illi dedimus, atq; addicimus, gratumq; habitaculum facimus. Quod non facit, ipſa per ſe fides: non ſpes, nata ex fide bonitatis Dei, & erga nos miſericordiæ, qua reuerti audemus, ad eum, quem tam grauiter offendiſſe nobis ſumus conſcij: ſed charitas, & quæ ex ea naſcitur, humilis, & ſollicita erga Deum obedientia, ut Petrus his uerbis clariſſime ſignificat.

Sed, & Paulus Timotheo ſcribens. Iuuenilia inquit, deſyderia fuge: ſectare iuſtitiam, fidem, ſpem, & charitatem. Iuſtitiæ uocabulo, uniuerſam uitæ ſanctimoniam, ſecundũ diuinas leges intelligens, quæ ex his tribus, fide inquam, ſpe, & charitate dependet. Et rurſus ad Corinthios. Nunc autem manent, fides, ſpes, charitas, tria hæc, maior autem, horum charitas. Tria audis; diſtincta proinde, ut ſint, neceſſe eſt. Et paulo ſuperius, fidem a charitate non ſolum diſtinctam, ſed plane ſeparabilem demonſtrat, etiam illam, quam expoſuimus, perfectam, & conſtantem omnibus ſuis partibus. Si habuero, inquit, omnẽ fidem, ita, ut montes tranſferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum, nihil mihi ad ſalutẽ prodeſt. Nam quod in ea, non ſolum rationis,

ſed

ſed etiam illum animi in ueritatem Dei, firmum aſſenſum, ac fiduciam complectatur, primum ex totalitatis, ut ſic dicam, nota (omnem) quã illi addidit, deinde, ex hoc, quod eidẽ miraculorũ uirtutẽ attribuit, ut diximus, indubitatũ eſt.

Nihilo tamen minus, de hac ipſa fide, nonnunquam loquũtur ſcripturæ, non ut nuda in ſe, ſecundum unam illam ſuam rationẽ propriã, ſed ut charitatis feruore uiuẽte, actuoſa, ac fructificante: ea inquam, quę (ut alibi dicit Apoſtolus) per dilectionẽ operatur, atque ita quædã illi tribuuntur, quæ ſoli in ſe, non conueniunt, quemadmodũ paulo poſt explicabimus, quando noſtræ iuſtificationis rationẽ explicabimus.

Nonnusq̃ ſcripturas de catholica fide loqui non ſimpliciter, ſed uiua.

Recurrit præterea, & altera quædam huius fidei, quę a fidendo deducitur, hoc eſt, fiduciæ, aut confidentiæ ſingularis acceptio, pro ea, quæ ex ſyncero, ardenti, & familiari, mutuoque Dei amore naſcitur, Quã in eo collocamus, quẽ ſyncere diligentes, nihil dubitamus nos uiciſſim ab ipſo amari, illi nos eſſe curæ, etiã quomodocunque hic agatur nobiſcum, Nam ex familiari, ſyncero, mutuoque amore erga aliquem, eiuſmodi in illum fidem, confidentiam, & fiduciam naſci, ipſa rei euidentia teſtis eſt.

Fides quædam aut cõfidentia, quæ ex ſyncero, & familiari Dei amore naſcitur.

Eſt autem hęc fiducia, toto genere diuerſa, ab ea, quam includit, & in ſe etiam cõplectitur illa fides catholica, & cui præcipue miraculorum uirtus adiuncta erat, ubi, & quamdiu ea poteſtas, pro aſſertione ueritatis doctrinæ euangelicæ, neceſſario data erat eiuſdẽ præconibus, apud infideles, quibus ea, argumenti loco erant, quod Deũ authorem haberet. Nam illa, dei ueritatem proprie, pro obiecto reſpicit: hæc, Dei bonitatem magis, ut iam per mutuum amorem, quodammodo noſtra facta eſt, Illa, præcedit Dei amorem, & ab eo ſeparabilis eſt: adeo, ut affirmet Apoſtolus, omnẽ ſe eius generis fidem habere poſſe, etſi charitatem non habeat: hæc, ſequitur charitatem, atque eius germen eſt, Illa eſſe

Vt hæc differat, ab ea, quã includit perfecta illa fides catholica.

O poteſt

poteſt,etiam in operarijs iniquitatis, & qui in die iudicij, à Chriſto audituri ſunt,quia nunꝗ noui uos: diſcedite à me, de quibus idem ita pronunciat, Multi, inquit, dicent mihi in die illa, Domine domine,nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo demonia eiecimus, & in nomine tuo uirtutes multas fecimus? (argumenta ſane hęc ſunt, omnis,hoc eſt,perfectæ eius generis fidei) Quid tũ denicꝫ? Et ego,inquit,tunc confitebor illis,quia nunquam cognoui uos, Diſcedite a me omnes operarij iniquitatis. Poteſt ergo illa fides,etiam omnis,ac perfecta, in operarijs iniquitatis eſſe. At iſta,iuſtorum tantum,& ſanctorũ eſt, qui animas ſuas,per obedientiam charitatis,iamdudum ſanctificauerunt Deo, iuxta ſupra inductam Petri ſententiam, De qua,etiam Paulus ad Romanos colligit,& certos nos reddit,quod nos non confundet,nec fruſtrabitur, ut quæ, ſuæ illius ſecuritatis, certũ, ac fidelem ſponſorem habeat,nempe,amorem Dei,diffuſum in cordibus noſtris,per ſpiritum ſanctũ,qui datus eſt nobis. Eſt ergo hæc, Dei amore,nempe,ſua cauſa,poſterior:unde etiam manifeſtũ eſt, ut ſit hæc fides, diuerſa, ab ea, quæ ſpei coniungitur,& ex ea,proxime naſcitur, qua de diuina miſericordia ſperantes, certo confidimus,pœnitentibus nobis peccatorum, quibus tantam maieſtatem offendimus,& ad eandẽ ſuppliciter, fideliterꝗ recurrentibus,fore propitiũ,Nam illa neceſſario præcedit,ſicut ea, quam expoſuimus, neceſſario ſequitur iuſtificationem noſtram.

Vt eadem, ab ea etiã fiducia differat, quæ ex ſpe naſcitur

Et hęc fere ſunt acceptiones fidei diuerſæ,quas in ſcripturis obſeruare potuimus, hactenus a nobis explicatę diligenter.

De noſtræ redemptionis, iuſtificationis, et

Nunc de noſtræ redemptionis, iuſtificationiſq; myſterio, ut omnium maxime omnibus cognitu, neceſſario aliquanto diligentius pertractandũ eſt, In quo explicando, ſi

paulo

paulo prolixiores erimus, tantę rei, tam neceſſariæ, & unde totius ſalutis noſtræ pendet cognitio, cuius craſſiſſimã ignorantiam, ubiq; nobis impingunt aduerſarij, & uereor, ne multis uere nimis impingatur, pius lector, imputabit libẽter, nec lectionis pœnitebit. *ſalutis in Chriſto myſterio.*

Repetito itaq; ad memoriam, ex pręcedenti controuerſia, lapſu humani generis in ſua origine, in qua ſalutem acceperat, & regno illi cœleſtis Hieruſalem, in eadem, uniuerſum aſcriptum fuerat, cũ nullis non miſerijs, & calamitatibus implicitũ, & morti, damnationiq; obnoxiũ, nullis ſuis uiribus, nulla ratione inde ſe poſſet eximere, inde ſę eripere, inde emergere, inuenit tamen miſericordiſſimum dominum, qui non longe cõtinuit in ira ſua, miſericordias ſuas: ſed unigeniti filij ſua gratia (quem naturam humanam aſſumere, atq; in ea regnare, ſuper rationalem creaturã, ab ęterno, atq; ante omnia cõſtituerat) miſero iam homini miſereri uoluit, ne regno illi ſui filij, ea ipſa natura deeſſet, quã aſſumpturus fuerat. Addidit proinde in illo, ſecũdo, nobis omnibus offerre eadem, ſed auctiora, & meliora etiam, quę ante dederat in origine, Eadem dico, quæ ad ſupercœleſte illud beatitudinis regnũ pertinent: tametſi utilitatis noſtræ cauſa, & quo ad illud aſpiraremus ardentius, ſubiectos diſmiſerit, præſentis huius uitæ miſerijs, & calamitatibus. *Secundo nobis reddita in chriſto, ſed præclariora, quæ ante acceperamus, & perdideramus in origine.*

Illum itaq; ipſum, prolapſę iam naturę noſtræ, redemptorem, reconciliatorẽ, ſaluatoremq; ordinat: atq; eius ipſius, in demonſtranda hominibus iam perditis, ſui ipſorum, & creatoris etiam ſui oblitis, & in omnia uitiorũ præcipitia prolapſis, ueritate, ac ſalutis doctrina, obedientiam, ad contumelias uſq;, ad effuſionem pręcioſiſſimi ſanguinis, ignominioſiſſimam deniq; mortem, in crucis patibulo, maximopere ſibi gratam, & placitam, in expiationem noſtræ, & parentum noſtrorum inobedientiæ, ac præuari- *Criſtus, redẽptor, reconciliator, & ſaluator, Et quo modo.*

cationis acceptauit, uelut noſtræ redemptionis quoddam precium: atq; eius reſpectu, ac intuitu, impotenti iam ſui, ad iutricem manum porrexit: proſtratum ſubleuare paratus, cum tamen, qui ſubleuari deſyderaret, nec deeſſet oblatæ ſibi gratiæ, ſed eam apprehenderet, atq; eius adiutorio reuerti conaretur, ad miſericordiſſimum dominum, & ab eodem ſaluari ſyncere cuperet, & confidenter ſperaret: illius ſui redemptoris, ſaluatoriſq; gratia, non ſua dignitate, & merito, Quod facientibus, clementiſſimus dominus, offenſam, & æternæ mortis debitum, miſericorditer remiſit, & ſpem certam ſalutis, & uitæ illius beatæ, unde excideramus fecit. Quam tum demum adipiſceremur, quando ille ipſe unigenitus eius, Deus homo, illud ipſum perſoluiſſet noſtræ redemptionis precium: quando ille agnus immaculatus ſuo ſanguine diluiſſet noſtras maculas, abſtuliſſet peccata mūdi, & deleuiſſet ſcriptum illud, cōtra nos decreti chyrographum, mortis reatum, damnationemq; continens, & ſua morte, deuicta iam morte, immortali nos uitæ reſtituiſſet.

Non latuiſſe primos illos parentes noſtros, nec eorū filios, etiā ante legem traditā, hoc noſtræ redemptionis, ſalutiſq; in deo homine myſterium.

Hæc ita ſe habere, ut uniuerſa, utriuſq; teſtamenti ſcriptura, teſtis eſt, ita nec primos illos parētes noſtros latuiſſe, hoc ipſum, recuperandæ ſalutis noſtræ, in uerbo incarnando, & poſt incarnato myſteriū, ſiue illud ipſum, ex Dei uerbis, ad ſerpentem diabolum (cui prædixit fore, ut illa mulier, cuius myſterium Ioannes in apocalipſi nobis apertius explicat, cum eo geſtura eſſet bellum perpetuum, cuius & ſemen, uerbum caro factum, contriturum eſſet caput eius, hoc eſt, illud uenenum, quod ſerpens, præcipue geſtat in capite, reliquo fere corpore innoxius, peccatum inquam, quo ſuo afflatu, ac ſuggeſtione, uelut quodam toxico, humanum genus infecit) ſiue ex apertiori aliqua reuelatione, quæ in ſcripturis non eſt, hoc ipſum intellexerint, intellexiſſe certe, prorſus certum, atq; indubitatum eſt.

Quemad-

Quemadmodum, et a pijs parentibus in filios continua ſucceſſione, uelut per manus traditum, receptumque, etiam ante ſcriptam legem, ante Moyſem, etiam extra nationem, populi Iſraelitici. Iob ille ex filijs Edom, tertia generatione ab Eſau, euidenti argumento eſt.

Ex Iob euidenter conuinci.

Scio, inquit is, quod redemptor meus uiuit, & in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum, & rurſus circumdabor pelle mea, & in carne mea uidebo Deum, quē uiſurus ſum ego ipſe, & non alius: & oculi mei conſpecturi ſunt. Repoſita eſt hæc ſpes, in ſinu meo. Audis quid dixerit ille. Scire ſe, hoc eſt, pro certo, indubitatoque habere, & credere, quod ſuus redemptor uiueret. Crediderit proinde, per illũ ipſum ſe redemptum, a captiuitate, damnationeque, quam ob peccatum inciderat, neceſſe eſt, utque illi ſalutem ſuam acceptã, retulerit. Quod autem eundem illum ipſum redemptorē ſuum, crediderit Deum hominem, eiuſdem illa uerba euidenter demonſtrãt, quę ſubiungit. Et in carne mea uidebo Deum, quem uiſurus ſum ego ipſe, ego inquã ille, qui nũc ſum, & non alius, & oculi mei conſpecturi ſunt. Diuinitatem, corporalibus oculis, ut quis uideat, prorſus impoſſibile eſt, nec rerum natura patitur. At Deum ipſum, redemptorem ſuum ille affirmat, non ſolum ſe uiſurum in carne, (quod nihilominus de mentali uiſione poſſet quiſque interpretari, ac intelligere) ſed ſuis etiam ipſis oculis conſpecturum. Quod, niſi de Deo homine intelligas, euidenter eſt impoſſibile. Illum autem ipſum, ſuis oculis, poſt reſurrectionem generalem (de qua idem ille loquitur) omnes iudicē conſpecturi ſunt: & qui regno illi cœleſti digni inuenientur, eius etiam corporalis uiſionis iocunditate ſe oblectabũt perpetuo. Hac ſpe, iuſti, non ſolum, ante Chriſti in carnē, aduentum, ſed etiãm ante ſcriptam legem, aut prophetarũ oracula uiuebant. Vt mirum non ſit, de hoc ipſo myſterio

Vniuerſum ritum ueteris tabernaculi, hoc myſterium clariſsime exprimere.

plenam eſſe legem, plena prophetarum oracula.

Vniuerſus nempe ritus ueteris illius tabernaculi, illud ipſum, uelut clariſſimis ſignis exprimebat, nempe, remiſſionem peccatorum non fieri, niſi in ſanguine illius, quem Ioannes poſt digito demonſtrabat, dicens. Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi, Itaq; poſtquam ueteri illi populo enarraſſet Moyſes, uniuerſa quę a Deo acceperat, pręcepta, iudicia, ceremonias, in obſequentes eiſdem, benedictionum promiſſiones, & comminationes maledictionum in tranſgreſſores, edificato altari, & in unamquamq; tribũ oblata hoſtia, dimidiam eius ſanguinis partem ſuper altare effudit: & reſidua parte miſſa in cratera, ex eo primum ſparſit in populum, dicens. Hic eſt ſanguis fœderis, quod pepigit dominus uobiſcum ſuper cunctis ſermonibus ſuis. Quin, & ipſum quoq; legis librũ, & tabernaculum, & omnia uaſa miniſterij, ex eodem ſanguine ſimiliter aſperſit, & omnia pene (inquit Apoſtolus) in ſanguine ſecundum legẽ mundantur, & ſine ſanguinis effuſione non fit remiſſio. Hoc ipſum per hæc omnia ſignificante ſpiritu S. niſi in uirtute ſanguinis Chriſti, remiſſionem peccatorum non fieri. Eum autem ipſum, copioſe, & abunde operari, in nobis, & in altari, eiuſq; ſacramento: & in aſperſione, quę fit in populũ, hoc eſt, baptiſmo regenerationiſq; lauacro: & in uniuerſo diuini cultus miniſterio, qui in tabernaculo, atq; eius uaſis exprimitur: & in obſeruatione deniq; mandatorum dei, quæ legis libro continentur. Quæ uniuerſa, ille nobis uult ad ſalutem ualere, non tamen per ſe, nec ſine aſperſione illius ſanguinis. Cuius myſterium, ab ipſo operatum mundi initio, in iugi illo ſacrificio maxime expeſſum eſt, quod cultu, rituq; perpetuo, per ſingulos dies, mane, & ueſperi, offerebatur ad oſtium tabernaculi. Qua clariſſima, atq; euidenti figura ſignificabatur, uerum illum agnum, quem demonſtrauit

Niſi in uirtute ſanguinis Chriſti, remiſsionẽ peccatorum nõ fieri.

Per quæ, uelut media, præcipue operetur uis illa ſanguinis in nobis.

Iuge ſacrificiũ

monſtrauit Ioannes, omnium ſacrificiorum noſtrorum caput, initium, finem, & conſummationem exiſtere.

De hoc ipſo noſtrę redēptionis, iuſtificationis, ſalutiſq; per Chriſtū myſterio, omnes libri Prophetarū pleni ſunt.

Apud Eſaiam, hæc uox Dei patris, eſt ad ſuum filiū hominem. Ego dominus dedi te in fœdus populi, in lucē gētium, ut aperires oculos cæcorum, & educeres de concluſione uinctum, de domo carceris ſedētes in tenebris. Rurſus apud eundē, in eiuſdē filij perſona. Spiritus domini ſuper me, eo quod unxerit me, ad annunciandū manſuetis, miſit me, ut mederer contritos corde, & prædicarem captiuis indulgentiā, & clauſis apertionem. De quo, & idem ille Propheta diuino ſpiritu afflatus, in hæc uerba erupit. Ipſe uulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra, diſciplina pacis noſtrę ſuper eum, et liuore eius ſanati ſumus. Omnes nos quaſi oues errauimus. Vnuſquiſq; in uiam ſuam declinauit, et poſuit dominus, in eo iniquitates omnium nóſtrū. Oblatus eſt, quia ipſe uoluit. Sicut ouis ad occiſionem ducetur, & non aperuit os ſuum. Vides quid illis ante Chriſtum, de Chriſto notum fuerit, et noſtræ redēptiōis, ſalutiſq;, in eodē myſterio. Vt ipſum uulnerandū intellexerint, propter iniquitates noſtras, ipſum atterendū propter ſcelera noſtra, ut diſciplinam, hoc eſt, uirgam, aut correptionem, qua nos reconciliati Deo ſumus, quæ nobis pacem cum eo peperit, ipſe perferre debuerit, ut eius liuore, noſtra ſit reparata, & conſtet ſanitas. Vt omniū noſtrum iniquitates, in eo poſuerit Deus, atq; ipſe dependerit pro omnibus. Ipſe ſit datus in fœdus inter Deum, & hoīes, in lucē gentiū, in illuminationē cæcorū, ut educeret uinctos de concluſione, & ſedentes in tenebris de domo carceris, ut per illū captiuis, ab initio ſit annunciata remiſſio, & clauſis apertio.

Clariſſima oracula prophetarum, de hoc ipſo myſterio.

Nota, quæ de Chriſto ante Chriſtum intellexerint ueteres.

Apud

Apud Zachariam, Deus pater, fidelem animam, de rege noſtro, ſuo filio homine, ita alloquitur. Exulta, inquit, ſatis, filia Sion, iubila filia Hieruſalem. Ecce rex tuus ueniet tibi iuſtus, & ſaluator, & ipſe pauper, ſedens ſuper aſinã, & ſuper pullum filium aſinæ &c. Et loquetur pacem gentibus, & poteſtas eius, a mari, uſq; ad mare, & a fluminibus, uſq; ad fines terræ. Deinde conuerſo ſermone ad eundẽ regem noſtrum, ſuum filium. Tu quoq;, inquit, in ſanguine teſtamenti tui, emiſiſti uinctos de lacu, in quo non eſt aqua. Audis Chriſtiane Regem tuũ, audis iuſtitiam, ueniet, inquit, tibi iuſtus: audis deniq; ſaluatorem tuũ, ſine quo, nulla tibi ſalutis ſpes eſt: audis poſtremo, ut idem ille, in ſanguine teſtamenti ſui ſoluerit uinctos nos, & funibus peccatorum noſtrorum, & eternæ damnationis reatu, nexuq; conſtrictos, atq; emiſerit e domo carceris, de lacu in quo non eſt refrigerij aqua, ac liberauerit a damnatione perpetua.

De eodem, doctrina apoſtolica.

Proinde, eruiſſe nos Chriſtum, de poteſtate tenebrarũ, ac tranſtuliſſe in regnum ſuum, & reconciliaſſe nos De per ſuum ſanguinem, quo uelut precio magno, non uero corruptibili auro, uel argento nos emerit, ſibiq; conquiſierit, & tradidiſſe ſemetipſum pro nobis, oblationem, & hoſtiam deo uiuenti, in odorem ſuauitatis, uniuerſa docet, & prædicat doctrina apoſtolica: quin, et eodẽ eius ipſius ſanguine, emaculari conſcientias noſtras, Sanguis Chriſti (inquit ille) qui per ſpiritum ſanctum ſemetipſum obtulit immaculatum deo, emundat conſcientiam noſtram, ab operibus mortuis, ad ſeruiendum deo uiuenti.

Sanguis Chriſti, noui, & æterni teſtamenti confirmatio.

Hic eſt ille ſanguis, noui, & æterni teſtamenti, quem idem ipſe Saluator noſter effundendum affirmauit, in remiſſionem peccatorum noſtrorum. Aeternum hoc teſtamentum eſt, quo deus pater, noſtri miſertus, in filio, rege illius cœleſtis Hieruſalem, prolapſæ inde ſua culpa humanæ

naturæ,

naturę, eiuſdem regni, hęreditatẽ reſtituit, Sed illud ipſum teſtamentum, ſui filij ſanguine confirmari oportuit, Ante quem effuſum, nullus ad eam hæreditatem admiſſus eſt. Rectè proinde, ſanguis ille, noui, & æterni teſtamenti dictus eſt, ante quem effuſum, illud ipſum teſtamentum, plenas ſuas, & integras uires non habuit, Cuius, in Dei oculis gratia, acceptatio, & uirtus, uelut iam effuſi, tametſi, quantum ad iuſtificationis gratiam, operaretur in electis omnibus, ab ipſo mundi initio, nulli tamen ad regnum illud cœleſte patuit aditus, prius, quam idem ille, perſoluto noſtræ redemptionis precio, caput eccleſiæ ſuæ, primus ipſe triũphans, cœlum ingrederetur, ſecum ducens captiuam eatenus captiuitatem.

Et quod teſtamentum illud.

Chrſti ſanguinem, etiam ab initio, operatũ in electis, iuſtificationis gratiam, at nõ hæreditatis aſſecutionem, ante quã effuſus ſit

Proinde, ſalutaris illius in carnem aduentũ, eo uſq; expectabant, ueteris illius eccleſiæ ſancti patres, gementes, & anxij, & has plenas ſuſpirij, & ardentis deſyderij uoces, orationesq; emittebant.

Vtinã dirumperes cœlos, & deſcenderes domine, Rorate cœli deſuper, & nubes pluant iuſtum, aperiatur terra, & germinet ſaluatorem, & iuſtitia oriatur ſimul, Qui ſedes ſuper cherubin, manifeſtare coram Effraim, Beniamin, & Manaſſe: manifeſtare inquam, hoc eſt, manifeſtus in carne appareas. Et iterum, Defecerunt oculi mei in eloquiũ tuũ, dicens, quando conſolaberis me? Defecit in ſalutari tuo, anima mea, uelut deſyderij impotentiam explicãs, quo ardebat illius ſalutaris, eloquij inq;, aut uerbi diuini in carnẽ aduentum, Orationum eiuſmodi, uniuerſa ſcriptura plena eſt.

Veterũ ardens Saluatoris expectatio.

Zacharias autem, iam incarnato, q̃uis nondum nato ſaluatore noſtro, de hoc ipſo illuminatus prophetico ſpiritu, gratias egit Deo Iſrael, quod iam uiſitaſſet plebem ſuã, atq; eius redemptionem faceret, erexiſſetq; nobis cornu ſa-

lutis, in domo Dauid, ſecundum prædictionem, qui a ſæculo fuerunt, prophetarũ eius: ad faciẽdam, implendamq́ꝫ miſericordiam cum patribus, inquit, noſtris, quæ eatenus completa non fuerat, ut quorum animæ, nondũ aſſequuta illa ſalute (quam merito miſericordiam uocat, ut plane gratuitam) adhuc detinebantur in tenebris, in loco, ad hoc ordinato a Deo, priuatę illo beatificæ uiſionis lumine, Quæ etiam cauſa eſt, quod ante natum Chriſtum, iuſtorum hominum mors, non ut nũc, leta, feſtiuiſq́ꝫ gaudijs celebrata, ſed anxia ſemper, ac triſtis fuerit: nec ita leguntur leti excepiſſe, deſyderaſſeq́ꝫ mortem, adhuc deſcenſuri ad tenebras, & cariture (ut diximus) expectato illo cœleſtis gloriæ lumine.

Cur ante natũ paſſumq; Chriſtum, iuſtorũ hominũ, mors triſtis fuerit, nec cum deſyderio (ut poſt) excepiſſe mortem legantur.

Ezechias, rex iuſtus, & ſanctus, cũ uocem domini, per os prophetæ eius audiret, Diſpone domui tuæ, quia morieris, & non uiues, ad parietem ſe conuertens, & effuſus in amariſſimas lachrymas, In medio, inquit, dierum meorum uadam ad portas inferi, nec uidebo dominũ Deum in terra uiuẽtium, donec ueniat illud tempus, in quo recorderis mei. At noſtri temporis ſanctorum, hęc uox eſt, Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto, Senex ille Simeon, iam portans Chriſtũ in brachijs, quod proxima adeſſet ſalus, in hoc letitiæ canticum erupit, Nunc dimittis, inquit, domine ſeruũ tuum in pace, quia uiderunt oculi mei ſalutare tuum, quod paraſti ante faciem omnium populorum, Nunc, inquit, libens, letuſq́ꝫ moriar, nunc non inuitus deſcendo, ad ſocietatem patrum ſedentium in tenebris, & ſolem iuſtitiæ expectantium, quando illum iam exortum conſpicio, Quia uiderunt oculi ſalutare tuum, ſaluatorem, redemptoremq́ꝫ noſtrum.

In Chriſto ergo, iuſtificationis gratiam, ſalutem, & cœleſtis regni hæreditatem nobis redditam, quam in origine,

& accepimus, & perdidimus, intellexiſſe etiã ueteres illos patres ante Chriſtum, non ſolum eos, qui legis, & prophetarum oraculis, de hoc ipſo clarius edocti fuerant, ſed etiam ante legem pios omnes, etiam extra nationem Iſraeliticam, traditione, uelut per manus continua, a primis illis noſtris parentibus in filios, ex his ſatis demonſtratũ exiſtimo. Et quod nobis dicit apoſtolus, non aliud nomen, ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri, ꝙ illud nomen Dei admirabile, inexplicabile, ineffabile, eius ipſius ſubſtantiã, uiua, atq; efficaciſſima ſignificatione exprimẽs, non latuiſſe, nec illos ueteres, Quod nunc uerbum, eloquium, ſermonem, nunc uirtutem, nunc ſapientiam Dei appellabant. De quo, & ille Euangeliſtarum corypheus.

Etiam ueteribus notũ fuiſſe, nõ aliud nomen datum hominibus, in quo ſalutẽ acciperẽt, ꝗ illud factum caro.

In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deũ, & Deus erat uerbum: quod ipſum carnem factum affirmat, Et alter, ſermonem omnipotentem Dei, illud ipſum appellat: alter uero, omnium artificem ſapientiam, attingẽtem a fine ad finem potenter, & ſuauiter diſponentem omnia, emanationẽ quandam ſynceram claritatis Dei, & ſpeculum, ſine macula maieſtatis illius, atq; imaginem bonitatis eiuſdem, quæ una, amicos Dei conſtituerit, & conſtituat, Nam per ſapientiam, inquit, tuam ſanati ſunt, quicũq; tibi placuerunt domine ab initio, In hoc nomine, ut ſalutẽ ſemper præcabantur, & ſperabant illi ueteres, etiam antequam nuda de cruce choruſcaret myſterij eius latens ueritas, antequam uelis diruptis, & ſciſſis, quibus obtectus erat Moiſes, ſacroſancta illa ingererentur conſpicienda noſtris oculis: ita turpiſſimum ſane foret, ſi & nobis ſimiliter faciendum, & multo magis faciendum ignoraremus, in clariſſima luce doctrinæ euangelicæ. Illorum hæc fuit, & oratio, & confeſſio perpetua, Deus in nomine tuo ſaluũ me fac, & in uirtute tua uiuifica me, Hij in curribus, &

In eo nomine, ut ſalutem ſuã ſemper præcarentur, & ſperarent illi ueteres,

Orationes ueterum.

hij in equis,nos autem in nomine domini Dei noſtri inuo-
cabimus, Beatus uir,cuius eſt nomen domini ſpes eius, Et
rurſus, Exaudiat te dominus,in die tribulationis,protegat
te nomen dei Iacob, Item, Letabimur in ſalutari tuo, Quis
autē ille ſit ſalutaris,explicans,ſubiungit, Et in nomine dei
noſtri magnificabimur, De quo iterum, Propter nomē tu-
um domine,propitiaberis peccato meo, Et alibi bis centies,
nunc nomini,nunc eloquio,nūc uerbo Dei, ſalutem ſuam
acceptam referebant:& repoſitā in eo cōteſtabantur ſuam
ſpem,& fiduciam, Aeque,& nos quęcumq; a deo patre po-
ſtulamus,in eodem illo nomine poſtulamus: quod unū,in
ſalutem nobis datum intelligimus: unum, in quo Dei pa-
tris erga nos beneuolētia inclinet,& reclinet, per dominū,
inquam,noſtrum Iheſum Chriſtum eius filium.

Verbi illius ineffabilis, & nominis inexplicabilis, non
ſatis intellectum,adorabat Hebreorū uulgus,in diuinis ſcri
pturis,ſub quatuor literis,nec ipſis quidem rabbinis, ac le-
giſperitis eorum effabilibus, myſterium, Quod tamen,ſpi-
ritu ſancto afflati,ſeptuaginta illi pręsbiteri interpretes, in
Hieremia,quodam loco, nobis dilucide ſatis expreſſerunt,
Qui de illius nominis,uerbi,aut ſapientiæ diuinæ, in carnē
aduentu ex ſemine Dauid,prænuncians,Ecce,inquit,dies
ueniēt dicit dominus, & ſuſcitabo Dauid germen iuſtum:
& regnabit rex,& ſapiens erit, Et hoc eſt nomen,quod uo-
cabunt eum,ſubiectis in hebraico illis quatuor literis, qui-
bus,quod ſignificatur,nomen dei tetragrammaton illi ap-
pellant,tametſi eius ignorent, & non intellectum, ut dixi-
mus,adorabundi uenerentur myſterium, Id quod,ſeptua-
ginta illi,diuinitus inſpirati,hoc loco,ita nobis expreſſerūt,
Dominus,iuſtitia noſtra,Quē Chriſtū affirmat apoſtolus,
ipſum nempe eſſe iuſtitiā noſtrā, Quod,quo pacto intelli-
gamus, ut explicemus paulo clarius (ita enim hoc ipſum
noſtræ

Vt illius nominis ineffabilis, a lxx. ſit explicatum myſterium.

Dominus, iuſtitia noſtra.

noſtræ iuſtificationis myſterium illuſtrius erit, ſi plane intelligatur, quæ nam ſit ipſa iuſtitia, qua coram Deo iuſtificamur, & iuſti ſumus) de ipſa iuſtitiæ ratione aliquanto altius exordiendum eſt.

Vt nemo ſua iuſtitia coram deo iuſtus ſit.

In primis, hoc iuſtum dicimus in creaturis, quod exacte reſpondet ſuæ regulæ: & iuſtitiam, exactam ad ſuam regulam correſpondentiam, In Deo autem, eſt iuſtitia, non hæc relatiua (neq; enim aliam extra ſe regulam habet, cui conformari debeat) ſed per eſſentiam.

Iuſtitia in { Creaturis / Deo.

In hominibus conſiderabilis iuſtitia duplex Coram hõibus

Ad hæc, in hominibus, duplex conſiderari poteſt iuſtitia, ſicut duplex inuenitur regula, cui conformari debeant: Altera, qua iuſti ſunt coram hominibus, aut inter homines, nempe reſpondentes legibus, quibus conſtat iuſtum inter homines: ut neminem afficientes iniuria, immo beneuolentia, humanitatis, charitatiſq; officijs proſequẽtes proximos, omnibus in omni ordine, reddentes quod ſuum eſt. Altera eſt iuſtitia, qua iuſti ſunt coram deo.

Coram deo.

Iuſtitiam hominum corã deo trifariam poſſe intelligi.

Per Contentionem

Quod tamen trifariam fere intelligere poſſumus. Vel quod noſtra iuſtitia, cum diuina conferatur, & uelut in contentionem reuocetur iuſticia, Sic non iuſtificatur in cõſpectu eius ulla creatura: ut cuius puritate, merito inquinantur omnia: Cuius iuſtitiæ ferendæ nec angeli pares ſunt: cuius fulgore etiam ſol ipſe obtenebratur. Vt meritiſſimo dixerit ille, Nunquid homo, dei comparatione iuſtificabitur? Hoc ſane pacto, in conſpectu dei, ſolus inuẽtus eſt iuſtus, agnus ille ſine macula, de quo in Apocalipſi Ioannes: ſolus in conſpectu patris iuſtificatur ſaluator noſter, & dominus Ieſus, qui nihil fecit, nihil facit, niſi quod pater ſimiliter facit.

Per correſpondentiam ad ſuam regulam.

Vel intelligitur homo iuſtificari coram deo, hoc eſt, coram tribunali diuini iudicij, dum regulæ diuinæ iuſtitiæ, qua parte ipſum reſpicit, exacte reſpõdet, Regulam autem illam, diuinam eſſe legem, indubitatum eſt, Porro, & illam

Vel illam abſolutam, & perfectiſſimam.

dupliciter intelligere poſſumus, uel in ſua illa abſoluta perfectione, ſecundum quam, hoc mortis corpus adhuc conferentibus nobis, uelut ſcopus quidã, in quem perpetuo collimare debeamus, ad quem ſemper conari, & nos exercere quo accedamus uicinius, magis proponitur q̃ ſub obligatione exigitur, tunc cõſummanda, cum euacuabitur, quod ex parte eſt, præſertim in illo primo omniũ, & maximo mandato, quo deus nobis diligẽdus, ex toto corde, tota aĩa, tota mente, totis uiribus proponitur, Ipſe enim nouit figmentũ noſtrum, nec ignorat quoniã puluis ſumus, & proinde, noſtrę fragilitati prorſus impoſſibilia, a nobis non exigit, Pius pater eſt, & miſericors dominus, non immitis, ac rigidus exactor, eorum, quæ uires noſtras, quas ab ipſo accepimus, plane ſuperant, Vel, pro ut illa ipſa diuinæ iuſtitiæ lex, & regula nos reſpiciens, noſtræ infirmitati aptata condeſcendit, & conuenit.

Primo modo, in conſpectu Dei non iuſtificatur omnis uiuens, & mortale adhuc corpus, quod aggrauat animã, circumferens: immo, & iuſtitiæ noſtræ hoc pacto iniquitates inuenientur, & uelut pannus menſtruatæ omnes: plurimumq; deficere ab exacta illa abſolutaq; iuſticia: non ſolum illa diuina inſe, quæ nos non reſpicit (neq; enim ille tã, aut ſtultus, aut iniquus eſt, ut infinitæ iuſtitiæ ſuæ puritatem, in corruptibili, & infinitis infirmitatibus obnoxia ſua creatura exigat) ſed etiam ea parte, qua nos reſpicit: atq; inuenitur multo minus habere.

Vel ad illam, quatenus noſtræ infirmitati attemperata eſt.

Sed, & ſecundo modo, ſi regulam illam diuinæ iuſtitiæ, etiam quatenus noſtræ infirmitati attemperata eſt, intelligas: ex uoluntatis humanæ inconſtantia, & inclinatione quadam ad carnis ſui hoſpitis amica, & deſyderia, quæ ab illa lege diuinæ iuſtitiæ nos deflectere, & ad ſe attrahere, ac

ſollicitare

ſollicitare nunquam ceſſat; adhuc inuenire non eſt, iuſtum quemq́ coram Deo inter Adę filios, ſed uerum reperietur etiam de hac ipſa, quamuis imperfecta iuſtitia, quod non iuſtificabitur in conſpectu Dei omnis uiuens. Siquidem iuſtitia hæc, eſt ad ſuam regulam, etiam noſtræ infirmitati attemperatam exacta correſpondentia, & commenſuratio, in actionibus noſtris omnibus. Totum enim uniuerſumq́ hominem denominans iuſtitia hæc, ſecundum omnes eius partes, & omnes ſingularum partium actiones, ut illi regulæ ſuæ reſpondeat, & in officio ſuo conſtet neceſſe eſt, cuicumq́ hæc iuſtitia conuenit. Neq́ enim, qui partem unam aliquam legis ſeruauerit, prę uaricator in cæteris, hic iuſtus eſt. Immo, Quicumq́ (inquit Iacobus) totam legẽ ſeruauerit, offendat autem in uno, factus eſt omnium reus. Qui enim dixit. Non mœchaberis, dixit, & Non occides. Quod ſi non mœchaberis, occides autem, factus es transgreſſor legis. Proinde ſcriptum eſt, Maledictus omnis, qui non permanſerit, in omnibus, quæ ſcripta ſunt in libro legis, ut faciat ea. Significãte hoc diuino ſpiritu, Iuſtitiam, eſſe exactam, & ſecundum omnes ſuas partes, ad regulam diuinæ iuſtitiæ nobis præſcriptam, correſpondentiam. Iniuſtitiam, uero, quę maledictionem, & iram, quod ex ſe eſt, mereatur, quacumq́ parte ab eadem exorbitantiam, etiãſi in multis illi partibus reſpondeat.

Nullo horum modorum inueniri ſua iuſtitia iuſtum quemq́ coram Deo inter Adæ filios.

Quod ſi uerum eſt, & falſum eſſe non poſſit, quod affirmat ille ueritatis Apoſtolus, Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & ueritas in nobis non eſt, Si Chriſtus omnes nos, neminem quantumuis iuſtũ excipiens, quotidiana oratione non fruſtra præcari nos uoluit, dimitti nobis debita noſtra, Aeque conſtat eſſe uerisſimũ, quod diuinus ſpiritus per ſcripturam affirmat, Non eſſe hominẽ iuſtum in terra, qui faciat bonũ, & non peccet.

Itaq́

Omnes proinde homines, ſi ex propria iuſtitia eſtimẽtur maledicto, & damnationi merito obnoxios.

Itaq; cum ſuam nemo mortalium proferre poſſit iuſtitiam, qua rectitudini diuinæ legis exacte reſpondeat, ſed iniuſtitiæ potius, ab ea ipſa conuincatur, & proinde, maledicto, atq; irę diuinæ (cui ſubiecti ſunt legis tranſgreſſores) inueniatur obnoxius. Auerſatur enim ille omnem iniuſtitiam, & ueriſſima, certiſſimaq; eſt illa Apoſtoli ſententia, quod iniuſti, aut iniqui, regnum Dei non poſſidebunt, cũ iniuſtitia, ſit mortis acquiſitio, & iniuſtos internitioni obnoxios ſpiritus ſanctus, per os Dauid prænunciet: Conſtat plane, quæ de nobis omnibus foret ſententia, ſi Deus uoluiſſet diſtricto nobiſcum iudicio agere: ſi non miſericordiſſime nobis ſuccurriſſet, in filio: et noſtra iuſtitia uacuos, eius inuoluiſſet iuſtitia. Quod ueriſſime intellexit ille, qui ait. Si iniquitates obſeruaueris domine, domine quis ſuſtinebit? Ne intres proinde in iudiciũ cum ſeruo tuo, quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis uiuens. Nec minus ille beatus Iob. Vere, inquit, ſcio quod ita ſit, quod non iuſtificetur homo compoſitus Deo, Si uoluerit iudicio contendere cum eo, nõ poterit ei reſpõdere, unum pro mille. Si iuſtificare me uoluero, os meum condemnabit me: ſi innocentem oſtendere, prauum me comprobabit.

Veriſſima Auguſtini ſentẽtia Ve hominum uitæ quãtũcunq; laudabili ſi remota miſericordia iudicetur.

Quid igitur? Hoc nempe, quod D. Auguſtinus, ut libera, ita ueriſſima uoce pronunciat. Ve, inquit, Hominum uitæ, quantumcumq; laudabili, ſi remota miſericordia iudicetur. Nam, cum nemo ſit, quem, ſi ad regulam diuinæ iuſtitiæ exigas, etiam illam quam diximus, imperfectiorẽ, & noſtræ fragilitati attemperatam, ad quam exigimur merito, non iniquus, et iniuſtus comprobetur, nemo ſit cui ſua conſtet iuſtitia, immo, qui non iniuſtitiæ conuincatur, quãuis iuſtiſſimus inter homines: Iniuſtitiæ uero, iuſta ſit merces, exterminum, ſit mors ſtipendium: actum ſane de nobis omnibus fuerat, niſi diuina nobis miſericordia ſuccurreret,

ignoſcens

ignoſcens quotidie, quod ex parte noſtra minus eſt, quod deficit, quod exorbitat, & ſubſultat, a diuinæ iuſtitiæ regula, ut fere nunquam nihil eiuſmodi in nobis eſt, niſi ipſe ſua nos impartiretur iuſtitia, qui noſtra plane deſtituimur, quę noſtram iniquitatem, & iniuſtitiam tegeret.

Nam quod non in operibus noſtris, non in iuſtitia noſtra, ſed in una ignoſcente iniquitates noſtras miſericordia, beneuolentiæ erga nos diuinæ, & ſalutis a Deo aſſequendæ, nobis ſpes ſit, Dauidis teſtimonio Apoſtolus ad Romanos comprobans, nō alia iuſtitia niti nos poſſe, niſi quā imputat nobis, abſq; noſtris operibus affirmat, Beati, inquit, quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorū tecta ſunt peccata, Beatus uir, cui non imputauit dominus peccatū. Non dicit, Beati, qui ex operibus ſuis iuſti corā Deo ſunt, Beatus uir, qui non commiſit peccatum, nec fecit iniuſtitiam: ſed beati, quorum a deo miſericorditer remiſſę ſunt iniquitates, quorum ipſe ſua iuſtitia tegit, & abſcondit peccata, Beatus uir, cui dominus iam peccatum, quo uix carere poteſt, certe, nunquam caret, non imputat.

Noſtram iuſtiam corā deo, & ſalutis ſpē, in una eſſe, gratis ignoſcente per Chriſtum noſtras iniquitates, Dei miſericordia.

Hanc, ille præcurſoris pater, cognitionem ſalutis prædicat: non in noſtra ipſorum iuſtitia, quæ nulla eſt: ſed potius in noſtrę iniuſtitiæ, aut peccatorū noſtrorum remiſſione poſitam, Quam ipſam, etiam Paulus in ea, quam apud Antiochenos concione, de ſalutis ſumma habuit, ſic cōnectit cum iuſtitia, ut idem prorſus oſtendat, Notum, inquit, uobis ſit uiri fratres, quod per hunc uobis remiſſio peccatorum annunciatur ab omnibus, a quibus, non potuiſtis in lege Moiſi iuſtificari. Hoc ergo nobis iuſtificari eſt, peccata nobis miſericorditer, a Deo remitti in Chriſto.

Quoniam quidem, inquit, Deus erat in Chriſto, mundum reconcilians ſibi, non imputans hominibus ſua delicta, Et depoſuit apud nos, uerbum reconciliationis, In illo

Vt non in nobis, aut noſtra, ſed in Chriſto, & eius iuſtitia iuſtificemur coram Deo.

ergo iuſtificamur coram deo, non in nobis: non noſtra, ſed illius iuſtitia, quæ nobis cũ illo iã comunicantibus impu- tatur, Propriç iuſtitię inopes, extra nos, in illo docemur iu- ſtitiam querere, Eum, inquit, qui peccatum non nouerat, pro nobis peccatum fecit, hoc eſt, hoſtiam peccati expiatri- cem, ut nos efficeremur iuſtitia dei in ipſo, Non noſtra, ſed Dei iuſtitia iuſti efficimur in Chriſto, Quo iure amicitiæ, quæ communionem omnium inter amicos facit, iuxta ue- tus, & celebratiſſimum prouerbiũ, Chriſto inſertis, conglu- tinatis, & unitis, etiã ſua, noſtra facit: ſuas diuitias, nobis cõ municat: ſuam iuſtitiam, inter patris iudicium, & noſtram iniuſtitiam interponit, & ſub ea, uelut ſub umbone, ac cly- peo, a diuina, quam commeruimus, ira, nos abſcondit, tue- tur, ac protegit: immo, eandem nobis impartit, & noſtram facit, qua tecti ornatiq;, audacter & ſecure iam diuino nos ſiſtamus tribunali & iudicio, iuſtiq; non ſolum appærea- mus, ſed etiam ſimus. Quemadmodum enim, unius deli- cto peccatores etiam nos factos affirmat apoſtolus, ita uni- us Chriſti iuſtitiam, iuſtificandis nobis omnibus efficacem eſſe, Et ſicut per inobedientiam unius hominis, peccatores conſtituti ſunt multi, ſic per obedientiam unius, iuſti, in- quit, conſtituentur multi, Hęc eſt Chriſti iuſtitia, eius obe- dientia, qua uoluntatẽ patris ſui perfecit in omnibus, Sicut, contra, noſtra iniuſtitia, eſt noſtra inobedientia, & manda- torum dei prçuaricatio, In Chriſti autem obedientia, quod noſtra collocatur iuſtitia, inde eſt, quod nobis illi incorpo- ratis, ac ſi noſtra eſſet, accepta ea fertur: ita, ut ea ipſa, etiam nos iuſti habeamur, Et uelut ille quondam Iacob, quũ na- tiuitate primogenitus non eſſet, ſub habitu fratris occulta- tus, atq; eius ueſte indutus, quæ odorem optimum ſpira- bat, ſeipſum inſinuauit patri, ut ſub aliena perſona benedi- ctionem primogenituræ acciperet, Ita & nos, ſub Chriſti

In Chriſti obedientia noſtra iuſtitia.

Simile.

primoge-

primogeniti fratris noſtri, precioſa puritate delitefcere, bono eius odore fragrare, eius perfectione, uitia noſtra ſepeliri, & obtegi, atq; ita nos pijſſimo patri ingerere, ut iuſtitiæ benedictionem, ab eodem aſſequamur, neceſſe eſt.

Quod ſi quis, intentis in diuinorum iſta conſiliorũ, tam ſalutaria nobis, tanq; amplexanda myſteria oculis, admirabundus rationem querat, cur Deus, nobis ſalutem, quã, & in origine, & noſtra própria iniquitate perdidimus, reſtituere uolens, & peccata remittere, illo medio, & circuitu uſus ſit, ut in Chriſto, atq; eius nobis impartita, communicataq; iuſtitia, id facere uoluerit. Eam nobis rationem Apoſtolus aperit, uidelicet, ut iuſtitiam ipſe ſuam demonſtraret, Nam cum noſtri miſertus, nollet nos deſerere perditos, & iuſtitię ſuæ ratio non admitteret, iniuſtos admittere, ac recipere in intimam illam ſuæ beatiſſimæ bonitatis, familiaremq; ſocietatem, & amicitiam, beatitudiniſq; conſortium, Et in nobis, poſt expenſa omnia, nullam inueniret iuſtitiam, ſed contra potius, reos omnes peccati, & iniuſtitiæ (Omnes enim peccauerunt, & deſtituuntur gloria Dei, hoc eſt, iuſtitia, quæ unius Dei propria eſt gloria) quo, & iuſtitiæ ſuæ ſibi cõſtaret ratio, & miſericordia erga nos locum haberet, hoc inuenit infinita ſapientia conſiliũ, ut gratis nos ſua iuſtitia impartiretur in Chriſto, quem dedit nobis: quo, ſalua iuſtitia ſua, poſſet nos ex iniuſtis factos iuſtos, & beatitudinis ſuæ conſortes facere.

Quid mediatore Chriſto opus fuerit, quo nobis Deus amiſſam ſalutẽ redderet.

Proinde, præmiſſis uerbis, quibus peccatores nos omnes pronunciauit, & deſtitutos iuſtitia, ſubiungit Apoſtolus, gratis nos iuſtificari a Deo, per gratiam ipſius, per redemptionem, quæ eſt in Chriſto Iheſu, quem propoſuit, inquit, Deus propitiatorem per fidem, hoc eſt, fiduciam, aut confidentiam, in ſanguine ipſius; ad oſtenſionem

iuſtitiæ ſuæ, & quo conſtet ipſum eſſe iuſtum, & iuſtificare eum, qui Chriſto inſertus eſt.

Exigebat ſane diuinæ iuſtitiæ, atq; etiam bonitatis ratio, ut noſtra tam grauis, erga creatorem noſtrum inobedientia, contumacia, rebellio, ac leſæ maieſtatis tantę offenſa, non ſine condigna aliqua ſatisfactione remitteretur: ne nō magnopere diſplicere ſibi crederetur a nobis, iniquitas & malicia, ſi inulta remitteretur ita facilę. Sed cum ad ſatisfactionē eiuſmodi, noſtra infirmaretur imbecillitas, nec uniuerſa noſtra poſſibilitas, aut facultas ſufficeret, ſuccurrit miſeris nobis, diuinæ bonitatis, & miſericordiæ illa ſapientia: quæ noſtras omniū offenſas in ſe tranſtulit, cauſam noſtrā miſericorditer ſuſcepit, & quod nobis erat impoſſibile, ipſa pro nobis diuinæ iuſtitiæ, ſua obedientia ad amariſſimam uſq;, & ignominioſiſſimam mortē, ſatisfacturam, uelut ſacramento recepit, Quod cum perfeciſſet, & oblata ſe Deo hoſtia pro nobis, eidem nos in ſe reconciliaſſet, iam tunc ſine lege, ut dicit Apoſtolus, hoc eſt, ſine legis operibus, ex quibus noſtra iuſtitia conſtaret, ipſius Dei iuſtitia manifeſtata eſt, & orbi chоruſcauit de cruce, Quæ nihilominus, & a lege, & a prophetis accepit teſtimoniū eſt, Iuſtitia, inquā, non noſtra, qua deſtituimur plane, ſed Dei, qua ille gratis, ex iniuſtis iuſtos facit, nobis remittens noſtram iniuſtitiā, in Chriſto, nō in nobis, Cuius participes ſiunt omnes ſine diſtinctione, ſeu Iudęorum, ſeu gentium, qui eam quęrunt in Chriſto, & in illum credunt, illi ſe curandos, ſanandoſq; fideliter tradunt: quo opus habent omnes, eo, quod peccauerunt omnes, & egent gloria, ac iuſtitia Dei, propria iuſtitia uacui, Iuſtificatis nobis gratis, per eius liberalitatem, & gratiam, ſed ita tamen, ut ſuæ interim iuſtitiæ, ſine nobis ſatisfactum ſit, per redemptionem, quæ eſt in Chriſto

Vt Dei iuſtitia ſine lege manifeſtata ſit

Chriſto Ieſu. Qui innocens, & ſine peccato, noſtra pecca- *Vt Chriſtus pro peccatis noſtris ſatisfecerit.*
ta tulit, uirgam, & diſciplinam quam nos commeruimus, ipſe ſuſcepit, ipſe uulneratus propter iniquitates noſtras, et attritus propter ſcelera noſtra, ut liuore ſuo ſanaret nos. Ipſe inq; ſuo ſanguine & morte, pro ea quam commeruimus morte, diuinæ iuſtitiæ ſatisfecit, & ſemetipſum pro nobis redemptionem dedit, cuius, & Petrus nos admonet. Quia, *Vt noſtra redēptio, & propitiatio.* inquit, non incorruptibilibus, auro, uel argento redempti eſtis, ſed precioſo ſanguine ſuo, quaſi agni immaculati Chriſti. Dicitur ſiquidē redemptio, quod pro captiuis, & morti deſtinatis perſoluitur, uitæ ac libertatis precium. Proinde eundem ipſum propoſuit nobis Deus propitiationem, ipſe enim eſt reconciliatio noſtra, per fiduciam, non in noſtro merito, noſtra iuſtitia, noſtris operibus, ſed in ſanguine eius, qui eſt noſtræ redemptionis, reconciliationis, uitæ, & ſalutis precium. Cur hæc ita fecit? Ad oſtenſionem, inquit, iuſtitiæ ſuæ, propter remiſſionem præcedentium delictorum in ſuſtentatione Dei. Vt inquam, per hæc oſtenderet Deus iuſtitiam ſuam, & quod etiam, eidem ſatisfactum ſit, & in remiſſione quoq; præcedentium delictorum, quæ diabolo, mundo, & carni, tyrannis peſſimis ultro ſeruiendo, & a Deo apoſtatando, contraxerant homines, eo tēpore, quo ſuſtinebat, & patiebatur Deus hæc fieri: ſed ad hoc patiebatur, ut poſt hæc idem oſtenderet iuſtitiam ſuam, in nouiſſimo hoc tempre, & ſœculi conſummatione, quando ſuę ſapientiæ inſcrutabili conſilio redemptionem eū dedit, quē propitiatorem propoſuerat. Vt ſit ipſe iuſtus, qui impium, & iniuſtum non iuſtificat, niſi interueniente, ea ſatisfactione, eo præcio: iuſtificenturq; homines per fidem, aut fiduciam in illum ipſum, qui nihil in ſe habent, nullam iuſtitiā propriam, cui poſſint confidere.

Iuſtificat ergo nos Deus pater bonitate ſua gratuita

Vt Chriſti iuſtitia pro nobis ſtet coram tribunali diuini iudicij.

qua nos in Chriſto complectitur, dum eidem inſertos, innocentia, & iuſtitia Chriſti nos induit: quæ una, ut uera, & perfecta eſt, quæ Dei ſuſtinere conſpectum poteſt, ita unā pro nobis ſiſti oportet tribunali diuini iudicij, & uelut cauſæ noſtræ interceſſorem eidem repreſentari. Qua ſubnixi, etiam hic obtinemus remiſſionem peccatorum noſtrorum aſſiduam. Cuius puritate uelatę non imputantur nobis ſordes noſtrę, & imperfectionum immunditię, ſed uelut conſepultę conteguntur, ne in iuditium Dei ueniant, donec cōfecto in nobis, & plane extincto ueteri homine, diuina bonitas nos in beatam pacem, cum nouo Adam recipiat: ubi diē dn̄i expectem⁹, quo, receptis etiā incorruptis corporibus, toti transferamur in regni cœleſtis gloriam. Interim hic nos ſoluens, a maledicto legis: maledicto inq̄, & dānatiōis reatu, cui omnes legis tranſgreſſores (quales ſumus uniuerſi) merito ſubiacent: qualem in diſtricto iudicio meretur omnis iniquitas, iniuſtitia, & legis præuaricatio. Ab hoc inquam nos maledicto nos ſoluens ipſe, quod in ſe ſuſcepit, factus pro nobis maledictum, ab hac ſeruitute, & conſcientiæ carnificina, qua uinctam lex, & conſtrictā pręmebat, in libertatem quandam ſpiritualem, & conſcientiæ ſecuritatem nos tranſtulit: qua de peccatorum remiſſione; quorum nos lex pungebat & mordebat ſenſu, quamdiu ipſi inſerti adheremus ut membra uiua ſuo capiti, pacatos, ſecuroſq; nos reddidit, & imperfectū operum noſtrorū ipſe ſupplet, & perficit. In quo, pi⁹ pater, & miſericors domin⁹, auerſo interim, ab imperfectione eorundem intuitu, paterna indulgētia & benignitate eadē grate cōplectitur, et huc honoris attollit, ut alicuius pręcij habeat, ut iuſtitiarū noīe dignetur & cenſeat, et ad iuſtitiam miſericorditer imputet.

Vt hic nos ſoluat à maledicto legis, & in libertatē quandam, & conſcientiæ ſecuritatē transferat.

Hoc unicum nobis ſalutis noſtræ, & ſolidum fundamētum eſt, quod ille uelut ſapiens architectus, in doctrina

Chriſtiana ſe feciſſe affirmat, nempe, Chriſt⁹ Ieſus, in quo, & electi ſumus ab æternitate, ante mundi conſtitutionem, cuius ſanguine & morte (ut iam explicatum eſt) a mortis damnatione redempti, deo reconciliati ſumus: in quo, adoptati in heredes, & filios: cui inſerti, iam uitæ æternæ quodāmodo ſumus participes, & in regnum dei iam ingreſſi, per ſpem non ambiguam: qui ſua, noſtra, communicatione fecit: Vt cumq; hic ſubijciamur erroribus; & ſtultitiæ, ipſe nobis coram deo ſapientia eſt: vtcumq; peccatores ſimus, & multis partibus a iuſtitia, quæ diuina a nobis lege exigitur, deficiamus, ipſe nobis eſt iuſtitia: Vtcūq; immundi de imūdo cōcepti ſemine, & habitātes domos immūdas ac luteas, ipſe nobis puritas: Vtcūq; infirmi, inermes, expoſiti ſathanę, ipſe noſtra uirtus eſt: ut cui data eſt, & in cœlo, & in terra ōnis poteſtas, qua pro nobis ſathanā cōterat: Vtcūq; mortis iſtud adhuc corp⁹ circūferamus, ipſe nobis uita eſt: breuiter, cū illo, et in illo donata nobis poſſidemus omnia.

Vt unicum noſtræ ſalutis fundamentū Chriſtus.

Et hactenus, de redemptionis & ſalutis noſtræ, in Chriſto nobis redditæ myſterio, ut per illum a diaboli captiuitate, & æterna morte redempti, Deoq; reconciliati ſimus. Vt deſtituti omnes innocentia, & iuſtitia propria, in ipſo, atq; eius etiam iuſtitia, iuſtificemur corā Deo: imo, ut ipſe ſit iuſtitia, & ſanctificatio noſtra coram Deo: & cur in opere reparationis noſtræ, mediatore illo nobis opus fuerit, ſecūdū regulā catholicæ fidei, & diuinarū ſcripturam ſententiam, ut exiſtimo, ſatis explicatum eſt. In quo, quod paulo prolixiores fuimus, tam aduerſariorum, quā etiā noſtrorū cauſa factum eſt. Illorum ſiquidem, quoniā craſſiſſimam eius ignorantiam nobis improperantes, uidentur quidē aliquid de eo ipſo uidere atq; intelligere, ſed uelut per ſomniū, q̄d ſane explicare non poſſint, niſi plurima errorum peſtilentium portēta cōmiſceant, Quo intelligerent uerius & clarius quam

Epilogus de myſterio noſtræ redēptionis, & ſalutis quatenus ex deo, et Chriſto.

quam a ſe ſuiſq́, hæc doceri in catholica eccleſia, & a nobis intelligi. Noſtrorum uero, quoniam diſſimulare non poſſumus, hanc uel primam doctrinæ Chriſtianæ partem, obſcuratam, quam illuſtratam magis, a ſcholaſticis, ſpinoſis pleriſq́ queſtionibus, & definitionibus: ſecundum quas nonnulli, magno ſupercilio primam in omnibus authoritatem ſibi arrogantes, & de omnibus, facile pronunciantes, fortaſſis etiam noſtram hanc damnarent ſententiam, qua propriam, & quæ, ex ſuis operibus eſſet, coram deo iuſtitiam, derogamus omnibus Adæ filijs, & docuimus una dei in Chriſto niti nos poſſe iuſtitia: una illa, iuſtos eſſe coram Deo, deſtitutos propria, niſi hoc ipſum aſtruxiſſemus aliquanto diligentius.

De noſtræ iuſtificationis, et ſalutis myſterio, quatenus ex nobis pēdet.

Nunc de eodem, quatenus ex nobis pendet, hoc eſt, in quibus, & quo pacto diſpoſitis, quidue facientibus, aut patientibus, operetur uirtus paſſionis Chriſti, & ſanguinis, et operatæ per illum noſtræ ſalutis, & redemptionis myſterium, quibus in Chriſto peccata remittat, & iuſtificationis gratiam impartiat, aliquanto diligentius pertractandū eſt. Quandoquidem hinc, maxima ſui parte pendet, præſens, quæ inter aduerſarios eſt controuerſia.

Ex Deo nō deeſſe quo minus omnes efficiantur huius gratiæ participes.

Hoc in primis, ex apoſtolica, eaq́ clariſſima definitione certum eſt, ex Deo non deeſſe, quo minus omnes efficiantur huius gratię participes, qua ad Timotheum ille ſcribēs, & præcipiens orationes fieri pro omnibus hominibus, affirmat hoc ipſum eſſe bonum, & acceptum coram ſaluatore noſtro deo, qui, inquit, omnes homines uult ſaluos fieri, & ad agnitionē ueritatis uenire. Vnus enim deus, unus, & mediator dei & hominū, homo Chriſtus Iheſus, qui dedit redēptionē ſemetipſum pro omnibus. Audis, nec ex deo, nec ex mediatore Chriſto Ieſu cuiquā deeſſe, ꝙ minus aſſequatur ſalutis gratiam. De illo affirmat, quod uelit, omnes

ſaluos

ſaluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire, q̃tum equi-dem ex ipſo eſt, De hoc uero, quod dederit ſemetipſum re-demptionẽ pro omnibus, Ergo neq; ex ipſo cuiquã deeſt, quo minus omnes huius ſint ſuę redemptionis participes, Sed huic hypoteſi diligentius aſſerendæ, hic inſiſtendum non eſt, ut de qua alio loco ſuſius pertractare decreui, ubi de libero arbitrio, & gratia, atq; omnibus, quę ad hoc argu-mentum pertinent, diligenter, & copioſe acturus ſum, ut in quo, omnium priorum ſtudiũ, & diligentia, locum noſtræ non præripuit diligentiæ, Interim, tanq; certum, ut re uera eſt, hic aſſumpſiſſe liceat, quando ex eo non pendet, huius ſtatus controuerſiæ, ſed tantum ad luculentiam faciat.

Oportet ergo ex hominibus deeſſe, quod non omnes efficiantur iuſtitiæ, & ſalutis in Chriſto participes (Neq; e-nim omnes eius gratiæ participes fieri, æque indubitatum eſt) & proinde eam ipſam iuſtificationis, et ſalutis gratiam, quadam parte ex nobis pendere, eſt neceſſarium. *Ex nobis ergo deeſſe.*

Hoc eſt ergo, quod hic nunc inquirendum proponi-tur, In quibus nam, præ cæteris, & quo pacto diſpoſitis, quidue faciẽtibus, operetur uirtus paſſionis Chriſti, & ſan-guinis, atq; operatæ per illum noſtræ ſalutis, redemptio-niſq; myſterium. *In quibus præ cæteris operetur uirtus paſſionis Chriſti, & ſanguinis.*

De paruulis, qui nihil adhuc culpæ contraxerunt pro-priæ, ſed tantum adoptionis filialis gratia, & regno cœle-ſtis Hieruſalem exciderunt, per illud peccatũ originis, atq; eius reatu conſtricti, damnationi ſunt obnoxij, hoc habet certiſſima fides catholicæ, ab initio, per orbẽ eccleſiæ, quod in ipſis, remiſſionem illius peccati, & ſalutem, operetur uis illa paſſionis Chriſti, & ſanguinis, per regenerationis laua-crum, iiſdem miniſtratum in fide eccleſiæ. *In paruulis p regeneratiõis lauacrum.*

Neq; de hoc inter nos, aduerſarioſq; cõtrouertitur, niſi qua parte, etiam in illis, ſuam illam fidem exigunt, quo ſuũ *Abſurda ad-uerſariorũ ſen*

R ipſis

tentia, quæ in paruulis bapti zatis, reqrunt fidem actualẽ, & propriam.

ipſis dogma, de iuſtiſicatione quæ per unam fidem eſt, cõſtet ex integro, De quo, etſi nihil dicant, in ſuæ de hoc Auguſtanę confeſſionis articulo, neq; etiam, in apologia eius, in alijs tamen editis ſcriptis ſuis, & in primis corypheus illorum Lutherus, in enarratione euangeliorum dominicalium, & alij, in alijs, aperte docent paruulos baptizatos habere fidem, qua uere credant, propriam: immo, tanto ſynceriorem, quanto minus in eis uiget ratio: ut quæ, fidei ſemper impedimento ſit, In quo, ut accurate illos refellamus, operæ preciũ mihi non uidetur. Neq; enim puto, adeo deſperandum eſſe de humanis ſenſibus, ut mœtuendum ſit, ne hoc, tam ab omni ſenſu alienum, cuiquam perſuadeant. An non credere, eſt credendo mente atq; animo firmiter aſſentiri? An mentis aſſenſus, abſq; ulla apprehenſione eſt? numquid credenda apprehendunt paruuli? numquid ratione utuntur? nonne tanta infirmitas animi, & corporis, tã profunda rerum omnium ignorantia, tam nulla boni, maliq; diſcretio, nullius rei cognitio, & apprehenſio, breuiter, nullus in ullam partem rationis uſus, hoc multo teſtatiore ſilentio, q̃ noſtra oratio proclamat, atq; indicat? Et hij, deum iam cognoſcunt? Diuinas promiſſiones apprehendũt? iiſdem firmiſſime aſſentiuntur? Illas ad ſe pertinere credũt? Se per Chriſtum factos Dei filios intelligunt? Valeat obſecro aliquid, ad ſeipſam perſuadendam, ipſa rei euidentia: in qua una perſuadenda, maxime ſuam paupertatem agnoſcit oratio, ubi res ipſa, de qua dicitur, per ſe manifeſtior eſt, q̃ omne, quod dicitur.

Auguſtini ſentẽtia, etiã paruulos hac Criſti ſentẽtia cõſtringi, Qui

Et q̃uis alicubi ita uideatur D. Auguſtino, hanc Chriſti ſententiam, Qui non crediderit condemnabitur, utpote uniuerſaliter dictam, pertinere etiam ad paruulos, & proinde eoſdem baptizatos, affirmet credere, hoc eſt, ſacramẽto fidei iniciatos eſſe: non baptizatos, non credere: atq; ideo damnari

damnari, ut incredulos filio, Ipſa tamen hoc non permittit loquendi ratio, ut credere, intelligamus, baptizatum eſſe: pręſertim, cum Chriſtus, ea, ut diuerſa, diſtinguat diuerſitatis copula, Qui crediderit, inquit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit, Nec hoc recte uidetur dici, paruulum non baptizatum, eſſe incredulũ filio: niſi & caninos catulos, ante pręfixũ illis a natura uidendi tempus, cœcos recte dici uolueris, quod nondum uideat, Sed ſi ſermonis proprietatẽ ſpectes, is eſt incredulus filio, qui, cum docentem & affirmantem aliquid audiuit filiũ, illi recuſat credere: quod paruulorum non eſt, Nec nudam credendi negationem, ſed prauũ incredulitatis habitũ, importat incredulitas, Nemo enim recte dicitur incredulus alteri, niſi cui affirmanti nõ credit: aut cuius, quam intelligit, affirmationi non credit, Proinde quod dicitur, Qui non crediderit, cõdemnabitur, de his intelligendum eſt, quibus uſum rationis aſſequutis, ſufficienter annunciatum eſt quod crederent, Et hæc quidem de paruulis, qui nihil adhuc contraxerunt peccati proprij. *non crediderit cõdemnabitur*

Nunc de adultis pertractandum eſt, qui rationis uſum aſſequuti, etiam propria iniuſtitia elongarunt ſe a Deo, & damnationi reddiderunt obnoxios, in quibus horum, operetur uirtus paſſionis Chriſti, & redemptionis, ſalutiſq; noſtræ peractum ab eo myſterium, in quibus minime. *Adultis qd ſit neceſſariũ, ut in ipſis operetur, peractũ à Criſto, noſtræ redemptionis myſterium.*

In primis, & ante omnia neceſſe eſt, quo quis eius fiat particeps, ut fidem habeat, Nam non credentibus, certam damnationem Chriſtus denunciat, Et affirmat Apoſtolus impoſſibile eſſe, ut ſine fide quis Deo placeat: nec poſſe quemq; ad Deum accedere, ſi fidem non habeat. *In primis, fidẽ illis neceſſariã*

Porro fidem, hic intelligimus, eum habitum mentis & animi, quo Dei ueritati firmiter aſſentimur, & innitimur, ut a ſpe, & charitate ipſam diſtingui, ex proprijs rationibus earundem, & diuinarum, apoſtolicarumq; ſcripturarum *Quæ fides.*

 irrefra-

Repetitio diſtinctionis, de uarijs fidei acceptionibus, quæ ſupra explicata eſt, quo magis in res ipſas in ſe diſtinctas, intendat lector, q̃ in confuſa uocabula.

irrefragabili authoritate ſupra demonſtrauimus, Quanq̃ ſepe etiã pro ſpe, aut confidentia, in dei bonitatẽ, in ſcripturis accipi, etiam ibi palam fecimus, Quam & ipſam, duplicem oſtendimus: alteram, mox ex fide ortã, & quæ nos ad Dei, q̃uis multipliciter per nos oſtenſi miſericordiã, & bonitatem, a deſperatione reuocat, & ad illum confugere perſuadet: defixis oculis, in eius benignitatem, & clementiam: & proinde præcedit iuſtificationis gratiam: alteram uero, quæ ex ſyncero Dei amore naſcitur, & non tam ſperat commiſſorum ueniam (quam iamdudum aſſequutam ſe non dubitat) q̃ coronam, & prẽmium, uelut ſecura expectat: ſuæ illius ſecuritatis ſponſorem fidelem habens, charitatem dei in cordibus noſtris diffuſam, per ſpiritum ſanctũ, qui datus eſt nobis: qui iam teſtimonium perhibet ſpiritui noſtro, quod Dei filij, & Chriſto cohæredes ſimus, Quæ ſpes, & confidentia, etiam apud Tobiam, uno, eodemq; loco, nunc ſpes, nũc fides dicitur. Siquidem ſanctus ille, in aduerſitate, ac tentatione ſua inſultantibus ſibi notis, ac familiaribus, & dicentibus, ubi eſt ſpes tua, pro qua eleemoſynas faciebas? Nolite, inquit, ita loqui, quoniam filij ſanctorum ſumus, & uitam illam expectamus, quã deus daturus eſt hijs, qui fidem ſuam nunquam mutant ab eo: fidem, inquit, ſuam, quam illi, ſpem dixerunt, hoc eſt, confidentiam, & fidutiam, quam in eo collocarunt, quẽ ſyncere diligunt, nec dubitant uiciſſim ab ipſo ſe amari, etiã utcũq; hic agatur cũ ipſis. Horum diſtinctionem, quę in re ipſa clariſſime cernitur: propterea ad memoriã lectori reuocamus, ne res ipſas in ſe diſtinctas, in unũ confundat, ob confuſam, ęquiuocamq; uocabulorũ acceptionẽ, quæ, ut pleriſq; alijs, ita etiam aduerſarijs noſtris, eſt omnis pęne erroris ſui occaſio.

Quin, & hoc fac memineris, Quod q̃uis toto genere differant, fides illa, in ſua illa acceptione, & ratione propria,

ut eſt

ut eſt aſſenſus, innixusq́ firmus, in Dei ueritatem, mētis, & animi: & charitas, qua Deum uelut ſummum bonum, etiam noſtrum, ſyncere, ſumme, & ſuper omnia diligimus: quemadmodum, etiam clariſſime in diuinis ea ſcripturis diſtingui, euidens fecimus, & ex his, quæ deinceps dicentur adhuc erit illuſtrius: attamen, ſepe etiam ita fidem in ſcripturis accipi, ut utramq́ includat: & fidem inq́, & charitatem. Sed diſtinctionis gratia, uiuam fidem, appellamus eiuſmodi: ut intelligatur charitas uelut uita quædam fidei, & ſine qua, a Iacobo apoſtolo pronunciatur mortua. De quo lectorem ſuis locis oportune admonebimus in ſequentibus. Hic uero in uniuerſum, horum omnium, memorem illū cupimus, ut res ipſas, in ſe natura diſtinctas, perpetuo etiam uelut diſtincte apprehendat: nec confundat in unū, ob cōfuſa, ut diximus, indiſtinctaq́ earūdē uocabula. Quibus neceſſario præmiſſis, ut ad inſtitutum recurrat oratio.

Diximus ante omnia neceſſarium, ijs qui rationis uſum aſſequuti, atq́ etiam proprijs peccatis coram Deo rei conſtrictiq́ tenētur, quo uirtus paſſionis Chriſti, et ſanguinis, peractiq́ ab illo, noſtræ redemptionis, ſalutiſq́ myſteriū, etiam in ipſis ſuum effectum habeat, opereturq́ iuſtificationis gratiam, ut fidem habeāt: quod & ex Chriſti, & ex Pauli certa affirmatione indubitatum fecimus. Fidem autē nos hic intelligere, ſecundum illam ſuam acceptionem, & rationem propriam, ſecundum quam a ſpe, & charitate diſtinguitur, ut quæ Dei ueritatem proprie, & adequate reſpicit, & per quā, illi, & mente, & animo firmiter aſſentimur, & innitimur.

Sed fidem hanc ſolam, non ſufficere nobis, etiam quantumcunq́, in ſuo genere perfecta ſit, etiam dicimus. Cum eam, etiam tam firmam, & perfectam, ut miracula quis per ipſam faciat (quod eſſe omnis, & perfectiſſimæ eius generis

Fidem ad iuſtificationem non ſufficere.

fidei iudicium (ſupra demonſtrauimus) eſſe poſſe in peccatoribus, iniquitatis operarijs, & qui in iudicio a Chriſto audituri ſunt, Diſcedite a me, nunquam noui uos, idem ipſe nobis certiſſimus author eſt. Multi, inquit, dicent mihi in die illa, domine, domine, nõne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo demonia eiecimus, & in nomine tuo uirtutes multas fecimus? Et ego tunc confitebor illis, quia nũquam cognoui uos: diſcedite a me operarij iniquitatis. Proinde, nec fecit Chriſtus omnes, Dei filios, credentes, ſibi, & qui ipſum per fidem receperant, ſi Ioanni credimus, ſed poteſtatem illis dedit, ut poſſint filij Dei fieri. In propria, inquit, uenit, & ſui, eum non receperunt: hoc eſt, illi non crediderunt: quod idem Euangeliſta toties admirabundus inculcat, præſertim poſt tanta, & tam multa, quę uiderant, miracula. Receperunt tamen illum pauci aliqui, de quibus ſubdens, Quotquot autem, inquit, receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Credentibus ergo in nomine eius, & Chriſtum per fidem recipientibus, poteſtas facta eſt, ut poſſint filij Dei fieri: attamen, per fidem ſolam nondum facti ſunt Dei filij. Cum eius rationi non repugnet, quo minus ſit in peccatoribus, & his qui adhuc magis diligunt huius mundi, quam Dei gloriam. Id quod idem ille Euangeliſta etiam clariſſimis uerbis affirmat. Et cum tanta, inquit, ſigna feciſſet coram eis, non credebant in eum, ut ſermo Eſaię impleretur &c. Veruntamen, & ex principibus multi crediderunt in eum, ſed propter phariſeos, non confitebantur, ut e ſynagoga nõ eijcerentur.

Fidem etiã perfectam in peccatoribus exiſtere.

Per fidem, poteſtatem nobis fieri, ut poßimus Dei filij fieri.

Non ergo facit fides ſola Dei filios, quando nihil repugnat, fidem habentes, etiam omnem & perfectam, charitate deſtitui, ſine qua, inquit ille, nihil ſum, et non ſolum, nõ dei filius: ſed ut diximus, poteſtatem facit, qua eſſe poſſint Dei

filij,

ſilij: ſi quidem in ſe fundamentum iam continent ſpiritalis ædificij, ſicut paulus ad Hebreos, eandem fundamentũ appellat. Porro, ubi ſolum fundamentum iecerimus, adhuc longe abſumus a complemento domus, aut edificij: & quãuis illud primum ſit, & ante omnia neceſſariũ, ut ſine quo nõ ſubſiſtunt cætera, haud tamen propterea eſt totius edificij præcipuum, operoſiſſimum, ac perfectiſſimum: ſed cęterę edificij partes, iacto fundamento longe præponderãt. Proinde idẽ Paulus, tres has pręcipuas uirtutes, ex quibus conſtituitur illud in nobis ſpirituale edificium, fidẽ inquã, ſpem, & charitatem comparans, tametſi fidem, tanquam fundamenti rationem obtinementem in noſtræ ſalutis negotio, primo loco conſtituat, illi tamen præfert cæteras, omnium primas, charitati tribuens.

Fides fundamẽtum ſpiritalis edificij.

Prima ergo, & ante omnia neceſſaria, uera, ſynceraque fides eſt, ſine qua, nihil ſubſiſtere ſequentium poteſt: ex qua, uelut radice quadam, quicquid non procedit, quantumuis alioqui per ſe bonum uideatur, adeo nihil ad ſalutẽ ualere certũ eſt, ut glorioſus ille Chriſti athleta, et Pontifex Cyprianus, aduerſus Nouatianum affirmare non dubitet, etiam mortẽ ab hæretico libenter ſuſceptã pro confeſſione Chriſti nominis, deſperationis interitum, & pœnam perfidiæ. Cum deo, inquit, manere non poſſunt, qui eſſe in eccleſia dei, unanimes noluerunt. Vnanimes dicit, hoc eſt, unius fidei cum orthodoxis, & catholicis: proinde ita ſubiungit. Ardeant licet, flammis, & ignibus traditi, uel obiecti beſtiis, animas ſuas ponant, non erit illa fidei corona, ſed pœna perfidiæ: nec religioſæ uirtutis glorioſus exitus, ſed deſperationis interitus. Quã eandẽ ſententiam D. Auguſtinus ca. v. lib. iij. aduerſus Pelagianorũ epiſtolas, aduerſus eoſdẽ, ut certiſſimam profert, affirmans in moribus etiam inculpatis, damnandũ tamẽ, unũquẽlibet ex hac uita diſcedere,

Ex recta fide, quicquid non procedit, qualecumque alioqui ſit, nihil ualere ad ſalutẽ.

Hæc diligẽter perpendãt, qui fidem ſuã tam facile addicunt his nouæ fidei doctoribus.

niſi in Deum,fidem rectam,et catholicam teneat,ubi alter, inquit,qui uita,& moribus multo eſt inferior, habens tamen fidem rectam,quæ per charitatem operatur, ſecundũ quam,in omnibus delictis ſuis ſe accuſat,in omnibus bonis operibus ſuis Deum laudat,ſibi tribuens ignominiam, illi gloriam, &c, de hac uita liberandus, & in conſortium cũ Chriſto regnaturorum recipiendus emigrat:propter fidẽ, uidelicet orthodoxam,& catholicam.Quæ licet ſine charitatis operibus,neminem ſaluet,æque tamen ſine ipſa, quæ uidentur opera bona,in peccata conuertuntur. Quæ, utinam maturiori,& ſalubriori conſilio adhuc ſecum perpenderent,& iamdudum perpendiſſent multi,graues alioqui, & cordati uiri,& non tam facile ſuam fidem,& ſalutem,his innouandorum omnium magiſtris addicerent,hominibus indignis, quibus uel de quocunq; quis fidem habeat, ſed permanerent in ea quam a parentibus multa retro ſœculorum ſerie,uelut per manus traditam, acceperunt. Quam unam catholicam,& orthodoxam inuenient.

Habet itaq;,qui fidem orthodoxam, & catholicam habet,id,ſine quo, Deo nemo placere poteſt,nemo ab ipſo elongatus,& uiã perditionis ingreſſus, ad eundem reuerti, & regredi. Ex quo,etiam ipſo,clariſſime intelligitur, quod una hæc,non ſtatim nos coniungat Deo, ut quæ, omnem in nobis regreſſum ad Deum,ad eius implorandam miſericordiam, commiſſorum ueniam, iuſtificationis, & ſalutis gratiam præcedat oportet. Quod clarius intelliget,quiſquis motus illius formam, greſſus,& progreſſus in ſe paulo expenderit diligentius.

Fides ut ſit initium regreſſus noſtri ad Deũ.

Propone elongantẽ ſe a Deo aliquem,ex ijs, de quibus ille. Omnes qui ſe elongant a te,peribunt. Elongant ſe autem ab eo,non ſpacijs,ſed affectu:huius inq; mundi, domini illi contrarij, amore, ſtudio,ſeruitute, & qui parietem

illum ſepti, medium inter Deum & nos, ædificant, oblini-
unt, fouent, ſuſtinent: hoc eſt, inimicitiam uigentem in car-
ne noſtra cum Deo, ut loquitur Apoſtolus, cuius, qui cõ-
cupiſcentijs obediunt, ſeſe elongant a Deo. Hunc inquam,
talem tibi propone, uelut iubatum leonem aliquem extẽ-
to collo, aut taurum indomitum, elatis contra Deum cor-
nibus, incedentem in ſuis deſyderijs, & cogita, quid huic, ut
ab ea, quam ad perditionem decurrit uia, reuertatur ad ui-
tam & ſalutẽ, regrediaturq; ad ſaluatorẽ ſuũ Deũ, opus ſit.

Forma reditus peccatoris ad Deum.

Impetu uadit talis in ſuam pernitiem, donec prona ſe-
cundaq; ſunt omnia: at ubi incidit in perplexitatem aliquã,
ſibi inextricabilem, in abrupta, aſpera, ac difficilia, ſentit in-
ſuper ſe iaculis ex aduerſo cõfici, flagellis cedi, & ſuper hęc,
eleuatis pauliſper fidei oculis, ignem, tormentaq; ſibi præ-
parata uidet, & appropinquare ſe præcipitio in eadem, in-
cipit greſſum ſiſtere: incipit reuerti ad ſe: incipit intelligere,
quo, ſe, & quam miſere, miſer ibat perditum: incipit agno-
ſcere ſuam miſeriam, incipit cogitare unde, & quorſum ea
flagella ſibi inflicta fuerint: incipit recordari Dei ſui, a quo
receſſerat: incipit meditari regredi, unde demens abierat.

Ex fide, ut oriantur.
Odium uitæ ueteris.

Quæ tamen, ut faciat, fidem ante omnia habeat neceſ-
ſe eſt, qua deum credat eſſe, Deum inquam, hoc eſt, omni-
potentẽ, omnium creatorem, factorem, moderatorem, om-
niſcium deniq;, inſpectoremq; omnium, & iuſtiſſimum iu-
dicem: qui iuſte puniturus ſit noſtram erga ſe ingratitudi-
nem, atq; inobedientiam: æque tamen libenter, miſericor-
diterq; ſuſcepturus, ad ſe reuertentes toto corde & animo:
& ſe inquirentes remuneraturus liberaliter: ut hinc timor
incutiatur, inde & ſpes ex eadem fide concipiatur.

Timor gehennæ.

Timor, qui nos ambulantes in uia iniquitatis, & per-
ditionis cogat greſſum ſiſtere, & partim gehennæ metu,
quã fidei oculis, a longe uidere incipimus, partim uero ex

cōſideratione noſtræ ipſius miſeriæ, uilitatis, indignitatiſq́;, cui nos ultro ipſos mancipauimus, deniq́; malorū, quibus ob peccata inuoluimur (ut ſolet miſericordiſſimus deus, & ſui, & noſtri oblitos, flagellis nos admonere, & uel inuitos ad reſipiſcentiam cogere, atq́; aperire nobis oculos pœna, quos culpa clauſerat) deteſtari, & odio proſequi uitam illā uere infœlicem, & ueterem.

Spes. Spes uero, ex Dei miſericordia, atq́; obuia liberalitate concepta, etiam in diuerſum reuocet: faciatq́;, ut audeamus ad deum, quamuis tam multipliciter per nos offenſum, nō ſolum reſpicere, ſed etiam nos conuertere: & ex medijs tribulationum anguſtijs, clamare ad miſericordiſſimū dominum; eius auxilium, gratiam, & miſericordiam, non ſolum implorare, ſed etiam confidenter expectare: ut hæc, miſeros iam perductos ad odium ſui, & uitæ ſuæ ueteris ſuſtētet, & uelut porrecta manu erigat, ne ille merito nobis incuſſus timor, deſpondere nos animum faciat, & præcipitet in deſperationis barathrum, una cum illis, quorum hæc uox eſt apud prophetā, Deſperauimus, poſt cogitationes noſtras ibimns, unuſquiſq́; prauitatem cordis ſui faciemus: ſed potius defixis in infinitam Dei miſericordiam mentis noſtræ oculis (quam eam ob rem, nuſquam nobis ceſſat commendare, atq́; inculcare ſcriptura) atq́; inde concepta, erga eundem fiducia, & ſpe ueniæ, regredi ad illū feſtinet: illi ſe humiliter proſternere, illi ſe dedere, credere, & curandum tradere: paratus iam facere, quicquid intelligit ab ipſo exigi: paratus illi deinceps obedire, & obſequi in omnibus, In quo actu, iam guſtare, & uidere incipit, q̄ ſuauis eſt dominus: atq́; ipſum ſibi obuium inuenit: ſe erigentem, ſubleuantem, & coniungentem ſibi: ad quod etiam omni illo conatu, omnibus ſuis uiribus, etiam quantumuis adiutis fide, quantumuis diuina gratia, non potuiſſet miſer pertingere:

ſed eſt hoc totum, unius dei benignitatis, liberalitatis, et miſericordiæ: non ex debito noſtri operis, noſtriq; conatus, ſed ex mera eius, liberaliq; gratia, per redemptionē, quę eſt in Chriſto Ieſu, quemadmodū ſupra a nobis explcatū eſt.

Itaq; quorſum hæc paulo fuſius dicta, & inducta ſunt, ex ijſdē quilibet clariſſime intelligit, ut uniuerſi huius motus noſtri, & reditus a uia perditionis ad ſalutem, ſit fides initium: & q; immenſo interuallo ipſa per ſe abſit ab eius motus termino. *Cōcluſio de fide, q̄to interuallo abſit a iuſtificatiōis gratia.*

Quid igitur illud eſt, quod a nobis exigitur, & quod uelut diſpoſitio proxima, efficax, & inſeparabilis ab eo ad quod diſponit, nos coniungit deo, & uirtutem Chriſti paſſionis, & ſanguinis, nos iuſtificantem, ſanctificantemq; ad nos deuocat, atq; illicit: miſericordiam illam Dei ſuper nos reſidere facit? *Amorem Dei, eſſe in nobis ad iuſtificationis gratiā, diſpoſitionem proximam, & inſeparabilem.*

Ipſe eſt Dei amor, ſed ſyncerus, & dominatum in corde noſtro obtinēs, Neq; enim patitur, quid, ſibi aut præferri, aut ęquari: tametſi pro huius incolatus tempore, quā diu corruptibile hoc corpus circumferimus, & in multa neceſſario diſtrahimur, ac diuidimur, non exigat plane ſolitudinē: ſed ſecū patiatur, tamen ſub ſe, amorem etiam rei alterius a ſe, uſq; dum in beatā illam pacem, unitatēq; tranſlati, ipſe nobis erit in omnibus omnia, nec quicq; eius amore uacuum: ſed toto ipſum corde, tota anima, tota mente noſtra dilecturi ſumus, Nam interim, a nobis illam ſolitudinem non exigit, ut in hac uita nobis impoſſibilem: ſed tamen uelut ſcopum quendam proponit, in quem collimemus ſemper, & quem conemur uicinius ſemper accedere.

Paucis uerbis dicitur, Amor Dei, ille ſyncerus, & in corde noſtro dominatum obtinens, ſed ingens, atq; operoſa res eſt. Habet enim ſecum coniunctum, ubicumq; eſt, illū timorem filialem, ne quicq; cōmittamus, quod oculis *Vt ille amor, timorem filialem neceſſario coniunctū ha-*

beat, Et q̃ multa hic includat

patris diſpliciat, ne quid omittamus, quod illũ a nobis exigere intelligimus: ut odio proſequamur, quicquid ab amore eius abducit, atq; eſt illi contrariũ: ut conemur nos transformare in illum: eius puritatem emulari, eius in nobis faciem exprimere, ut decet filios chariſſimos, Vniuerſa hæc neceſſario includit Dei amor ſyncerus, & dominatum in nobis obtinens, in timore illo filiali, quem neceſſario coniunctum habet, Quicquid horum defecit, mentiri nos Dei iſtiuſmodi amorem, ac ſimulare, & non uere amare nos coarguit, Qui ſeruat (inquit Ioannes) uerbum dei, uere in hoc charitas dei perfecta eſt, In hoc ſcimus, quoniam in ipſo ſumus, Et rurſus, Qui ſeruat mandata eius, in illo manet, & ipſe in eo, Sic quoq; & ipſa ueritas, Qui diligit me, ſermones ſeruat, Et iterum, Qui habet mandata mea, & ſeruat ea, ille eſt qui me diligit, Ex quibus intelligis, fidele illud mandatis dei per omnia obſequendi, atq; ei placendi ſtudium, in amore dei, qualis a nobis exigitur, includi neceſſario.

Quod autẽ uerissima ſit illa Auguſtini ſententia, qua ſine illo amore Dei, nec ueniam quenquam peccatorũ ſuorum, nec gratiam unquam inueniſſe affirmat, eque nos docet idem ille ueritatis Euangeliſta Ioannes, Qui enim non diligit, inquit, manet in morte, Dilectio ergo uitam præcedat oportet, ſi ad eam uſq; mors permanet. Ad hæc, Iuſtificationis gratia in Chriſto, ab adoptiõis filialis gratia in eodẽ, eſt inſeparabilis, Sed hanc, ſine dilectione eſſe non poſſe, Chriſtus clariſſimis uerbis affirmat, cum Iudęos iactantes ſe deum patrem habere, mendacij coarguit, Si deus, inquit pater ueſter eſſet, diligeretis utiq; me. Dilectio ergo demonſtrat filios: nec poteſt quis eſſe Dei filius, niſi qui Chriſtum, & in Chriſto patrem diligit.

Vt ſit conditio neceſſaria.

Eſt ergo dilectio Dei, conditio in nobis neceſſario re-

quiſita

quiſita ad aſſequendam a Deo iuſtificationis in Chriſto, & adoptionis filialis gratiam.

Quod autem eadem, ad eandem, ſit diſpoſitio proxima, efficax, atq; inſeparabilis, ut nuſquam hæc deſit, ubicunq; illa adſit, diuina ſapientia, & per Solomonem, & per ſe ipſam palam loquitur. Per illum. Ego, inquit, diligentes me, diligo. Per ſeipſam uero apud Ioannẽ. Qui diligit me, diligetur a patre meo, & ego diligam eum, & rurſus. Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & pater meus diliget eum, & ad eũ ueniemus, & manſionẽ apud eum faciemus. In omnes ergo, et ſolos, illos, qui eo uſq; peruenerunt, ut deum ſyncero illo amore diligant, iuſtificationis, & filialis adoptionis gratiã operatur uis paſſionis Chriſti, et ſanguinis. Qui, cum etiam in timore illo Dei filiali intelligatur, & comprehendatur, & illi quoq;, diuinę hoc ipſum ſcripturæ attribuunt. De quo, ſpiritus ſanctus per os Dauid ita pronunciat. *Vt inſeparabilis.*

Quomodo, inquit, miſeretur pater filiorũ, miſertus eſt dominus timentibus ſe, quoniam ipſe cognouit figmentũ noſtrum, recordatus quoniam puluis ſumus, homo, ſicut fœnum, dies eius, tanquam flos agri. Et iterum. Miſericordia autem domini ab æterno, & uſq; in æternum, ſuper timentes eum, & iuſtitia illius, in filios filiorum, his qui ſeruant teſtamentum eius, & memores ſunt mandatorum ipſius ad faciendum ea. In quibus uerbis, nota uerba, & ſigna myſteria. *Miſericordia domini fixa ſuper timẽtes ſe, utq; eos ſolos filiorum loco habeat, & dignetur Iuſtificationis gratia.*

Teſtamentum, eſſe uoluntatem teſtatoris, qua hæreditatem alicui defert, atq; adeo ipſam hęreditatis donationẽ, ipſa indicat uocabuli ratio, Sed quo pacto, noſtrum id ſit, & a nobis exigatur teſtamentum ſeruare, merito dubitabit aliquis. Cum hoc magis ad teſtatorem, & dantem hæreditatem, quam ad nominatum hæredem pertineat, teſtamẽ- *Teſtamentũ.*

Quomodo ad nos pertineat teſtamentũ dei ſeruare.

tum,aut ſeruare,aut mutare,aut infringere. Sed huius ſuæ dubitationis ſolutionem mox inueniet,ſi duplex (quod ad propoſitũ attinet) genus teſtamentorũ diſtinguat:alterũ, abſolutum, & ſimplex: condicionale alterum: In illo,nihil exigitur ab eo cui defertur hæreditas:proinde, eius non eſt teſtamentum ſeruare,aut infringere. In hoc exigitur appoſita conditio,quam niſi ſeruauerit, teſtamentũ non ſeruat, ſed irritum reddit. Itaq; cum a nobis exigatur,ut Dei teſtamentũ,illud æternũ, quod in Chriſti ſanguine confirmatũ eſt,hoc eſt,hereditatis cœleſtis regni factam nobis donationẽ in Chriſto, obſeruemus, utiq; intelligimus teſtamẽtum illud Dei,condicionale eſſe,non abſolutũ,& ſimplex.

Teſtamentum Dei conditionale.

Teſtator ſiquidem, ipſe Deus,ratum uult eſſe teſtamentũ ſuum,æternũ,& perpetuum: a nobis tamẽ exigit,ut impleamus conditionem in hæreditatis delatione in teſtamento appoſitã. Forte queris ea quæ ſit?Grauis ſane nõ eſt, nedũ

Et quæ illa, quam includit conditio.

nõ impoſſibilis,et quã idẽ ille diuinus ſpũs in præmiſſis uerbis nobis expreſſit. Itaq; cũ affirmauit iuſtitiã Dei in illos reſidere,qui ſeruãt teſtamẽtũ eius,ne dubitare poſſes quosnam illos intelligeret,cõtinuo ſubiunxit,Et memores ſunt

Timor filialis, & amor.

mandatorũ eius ad faciendum ea,(&)coniunctio hic expoſitiua eſt:perinde,ac ſi dixiſſet. Illi ſeruant teſtamentum eius,qui in illo filiali,de quo præmiſit,timore ſe continentes, ſolliciti ſunt mandata eius implere. Non dicit. Qui omnia mandata eius implent,& faciunt. Nam illam diſtrictionẽ miſericorditer remittit,ut pius pater,noſtræ fragilitatis nõ ignarus,ut in multis omnes delinquimus; ſed qui memores,inquit,ſunt mandatorum eius, & conantur ea implere pro ſuæ infirmitatis modulo:ex qua,ſi labantur interim,& alicubi,aut dormitent,aut deficiant,ſaluo tamen illo filiali timore,& abſq; hoc,quod mandata eius negligant,& poſt tergum proijciant,nihilominus ſuper illos manet confirmata

mata eius miſericordia; quotidie ignoſcens quod peccat infirmitas, & hij ſeruant teſtamentum eius, & hæreditatis in quam tranſſcripti ſunt, efficiuntur participes: atq; ipſis pius pater, quod per ſe longe deficiebat a perfectione iuſtitiæ, ad iuſtitiam imputat: immo, ſua ipſum iuſtitia ueſtit, & iuſtum facit. Iuſtitia illius, inquit, non horum ipſorum, ſuper hos eſt; quæ per ſe nullius meriti erant, horum pia opera, acceptat ad premium, & ingenti mercede remunerare dignatur. Beneplacitum eſt, inquit, domino ſuper timentes eum, & in eis qui ſperant in miſericordia eius. Propriæ iuſtitiæ his nullus reſpectus, nulla fiducia eſt, ſed ſuper una ſperant miſericordia eius: probe intelligentes uniuerſum hoc, repoſitum in ſolo eius beneplacito, liberalitate, & gratia.

Cum quo non pugnat, quod innocentiæ integritatiſq; ſuæ memoria ſubinde ſe conſolantur, & confirmant ſancti, neq; ab ea etiam predicanda interdum abſtineant. Neq; enim cum hoc faciunt, in operibus ſuis, in iuſtitia ſua gloriari, & confidere intelligendi ſunt, ſed magis in unam Dei bonitatem, & miſericordiam intendere oculos: ſuam æque iuſtitiam neſcire, ſed unam Dei in ſe iuſtitiam agnoſcere, & prædicare: neq; ignorare dicendum ſibi cum illo fideli Dauid, Si iniquitates obſeruaueris domine, domine quis ſuſtinebit? & illud, Non intres in iudicium cum ſeruo tuo, quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis uiuens. Quid igitur? Quoniã nõ ignorant miſericordiã domini, ut pijſſimi patris erga ſuos filios, fixam ab æterno uſq; in æternum ſuper timentes ſe, & iuſtitia illius iuſtificari eos qui ſeruant teſtamentũ eius, hoc eſt, qui in timore illius ſe cõtinentes, memores ſunt mandatorũ eius, & conãtur ea implere ꝓ ſuæ infirmitatis modulo, ſeruati eiuſmodi teſtamenti cõſciẽtia, certa fiducia etiã hereditatẽ teſtamẽto

Vt ſuæ innocẽtiæ integritatiſq; memoria ſubinde ſe conſolentur & cõfirmant ſancti

miſericor-

miſericordiſſimi domini delatam expectant: ſcriptos ſe filios gloriantur: & in pijſſimi patris erga ſe beneuolentia, magna conſcientiæ ſecuritate, & conſolatione confidenter acquieſcunt, Nam qui timet Deum, & mandata eius non negligit, ſed implere conatur pro ſuo modulo, quomodo, non firmam fiduciam habebit, Deum paterno erga ſe eſſe animo? Quomodo non ſecurus expectabit delatam teſtamento hæreditatem cœleſtis gloriæ, qui impletum a ſe illud ipſum teſtamentum, hoc eſt, conditionem quæ in eodem appoſita, non difficilis a nobis exigitur, certo ſibi eſt conſcius? Nunquid de fide teſtatoris dubitabit?

Non itaq; in ſua iuſtitia, ſed in diuina erga ſe ſancti cōfidunt benignitate, & miſericordia: in domino, non in ſe gloriantur: non ſuam, ſed diuinam in ſe iuſtitiam reſpiciūt: nec ſe iactant impleuiſſe Dei mandata, (quod ratio iuſtitiæ, ſi quam propriam ſe habere confiderent, requireret) ſed quod ea ipſa ante oculos habuerint, nec a ſe reppulerint, ſed memores fuerint eorum ad faciendum ea.

Itaq; ille Dauid in contentione cum inimicis, a quorum iniqua perſequutione, Dei benignitate ereptus fuerat, eundem, iuſtitiæ, & innocentiæ ſuę patrocinatum gloriatur, quod uias domini cuſtodierit, nec impie defecerit a Deo ſuo, Sed quomodo uias domini cuſtodiſſe ſe intelligat, etiam ad noſtram eruditionem explicans, ſubiungit, Quoniam omnia iudicia eius in conſpectu meo, & iuſtitias eius non reppuli a me. Hoc enim benigno domino, & pijſſimo patri ex nobis ſufficit, etiam ſi in implendis illis deficiamus in multis, quę eſt humana infirmitas. Hoc ille imputat nobis ad mundiciem, & iuſtitiam. Hoc ipſum, idem, ut diximus, etiam beneficijs, retributione, & mercede proſequitur. Proinde ille ſubiungit. Et ero immaculatus cū eo: hic: quia conniuet. nec imputat maculas, his, quos ſua iu-

ſtitia

ſtitia iuſtificare dignatus eſt: illic, quando plene cõiunctis eidem, euacuabitur quicquid ex parte eſt: quando expoſita erit omnis ruga, deterſa omnis macula, Interim, obſeruabo, inquit, me ab iniquitate mea, Non dicit, Carebo omni iniquitate mea: ſed, obſeruabo me ab iniquitate mea: cauebo ne impingam: ſi forte impegero, ignoſcet ille, & ſua iuſtitia noſtram iniquitatem teget, remittet, abſumet, nec imputabit, ſed ſuam, quam, et nobis impartit, ac noſtram facit, iuſtitiam in nobis remunerat, Proinde ille pergens, Et retribuet, inquit, mihi dominus, ſecundum iuſtitiam meã, Suam dicit, quæ Dei, in ſe, eſt: non, quæ ex ſuis ſibi conſtet operibus: ad quam reſpiciens dicit, Non intres in iudicium cum ſeruo tuo, quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis uiuens.

Quanquam, & hoc pacto ſancti, innocentiæ, integritatiſq; ſuæ recordatione, ſubinde ſe conſolari, confirmareq; intelligendi ſunt, ut ijs, uelut ſignis, quibus diuinæ in ſe benignitatis, fidutiam in illum ſuam, magis, magiſq; confirment, & fulciant, dum memoria repetunt, quæcumq; in ipſos dona Deus contulit, Quæ, nobis quodammodo ſunt inſtar radiorum uultus domini, quibus ad ſummam illam bonitatis lucem contemplandam illuminemur: & multo maxime, bonorum operum gratia: quæ ſpiritum adoptionis nobis datum, quodammodo certos nos poteſt facere: tanquam ex uocationis fructibus, in filiorum ſe locũ a domino cooptatos gloriantes, cum a conſcientię ſuæ innocẽtia, illam ſuam in Deo fidutiam confirmant, atq; inde ſumunt exultandi, & in domino gloriandi materiam.

Quod uero etiam hanc obteſtationem, quo exaudiantur, in eo quod petunt a domino, interdũ uſurpaſſe, & uſurpare inueniũtur, Se ambulaſſe in integritate, & cordis ſimplicitate, coram facie eius: eo reſpectu feciſſe, & facere intelligendi

Quomodo etiam ſub obteſtatione ſuæ integritatis, et in-

T

nocentiæ non nunq̃ orant dominum.

ligendi ſunt, quo ſuam fiduciam in Deum confirment, ad impetrandum ab eodem auxilium in neceſſitate, quod poſtulant, In quo, nō ad operum ſuorum dignitatem, non ad uitæ ſuæ, quatenus ipſorum eſt, puritatem, & innocentiā, (cui damnatio poti⁹ deberetur, q̃ premium, ue potius, & maledictio, q̃ benedictio, ſi reuocaretur ad diſtrictum examen, & iudicium) ſed ad diuinā potius erga ſe beneuolentiam, & paternum amorem reſpiciunt, a quo, omnia expectare audeant, Perinde ac ſi dicerent, Tu domine noſti, q̃d filiali amore, timore, ac reuerentia me erga te geſſerim, & proinde, certum habeo tuæ bonitati, atq; etiam promiſſioni fidens, quod tibi curę ſim, et uiciſſim paterno me affectu complecteris, Quare nec dubito, quod in hac etiam me neceſſitate non deſtitues.

Vt ſuam etiā iuſtitiā Dei iudicio examinādam ſæpe obtuliſſe legātur

Quod poſtremo, pleriq; recurrūt in ſcripturis loci, quibus iuſtitiam ſuam Dei iudicio examinandam, fideles obtuliſſe inueniuntur, & exegiſſe, ſecundum eam de ſe ſtatui, (In quo ille Dauid, cuius magna erat in dominum confidentia, omnium eſt frequentiſſimus) neq; hoc pugnare cū explicata a nobis ſententia, is clariſſime intelliget, qui eos ipſos locos, ad rem de qua loquuntur, ſecundū eius circumſtantiam accōmodat, Neq; enim in ijs uniuerſis, ullum inueniet, in quo quiſquam, de totius uitę ſuę tenore, queſtionem haberi uoluit, & ſecundum eum, uel damnari, uel abſolui expetijt: ſed ſpecialem ſemper cauſam aliquam afferri diſceptandam in iudicium: eamq;, non in ſe nudam, nec ad illam diuinę legis rectitudinem, diſtricto, exactoq; iudicio, ſed diuina ueſtitā iuſtitia, & illo miſericordi, ad multas noſtras infirmitates conniuente, paternoq;, uelut de filijs, affectu, & iudicio. Ad hæc, ad impiorum, ſceleſtorumq; cōparationem: quorum reſpectu, ſancti dum ſibi iuſtitiam arrogant, & ad ſuam innocentiam comprobandam diuinum

implo

implorant iudicium, nequaq; ſeipſos, uelut omni noxa ſolutos, omni ex parte inculpatos, & puros offerũt; ſed in ſolã Dei bonitatem & miſericordiam, ſalutis ſuæ defigentes fiduciam, ut prædictũ eſt, confiſi eundem fore uindicẽ pauperum, præter ius, & æquitatem oppreſſorum, cauſam, in qua innocentes opprimuntur, illi commendant: nec ſe dubitant una cum aduerſarijs ad tribunal Dei ſiſtere, cauſæ ſuę confidentes innocentiæ, & iuſtitiæ: ſed, quo dictum eſt, modo, & contentione facta cum aduerſarijs: præ quorum malicia, aſtutia, nequitia, ſuam ſynceritatem, ſimplicitatem, puritatemq; cordis, Deo compertam, gratamq; non dubitant; nec reformidant ipſum inter ſe, & illos inuocare iudicem, Quanq; ubi cum ſolo Deo ijſdem eſt negotium, ubi ad rectitudinem illam diuinæ legis, diſtricto iudicio exigẽda foret, eorum innocentiã, omnes cum eodem illo Dauid, qui toties, tam fidenter ad diuinum iudicium aduerſus aduerſarios prouocat, uno ore ſibi merito clamandum intelligunt, Ne ingrediaris in iudicium cum ſeruis tuis, quia nõ iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis uiuens.

Vt itaq; ad inſtitutum recurrat, unde nonnihil deflexit, oratio, ad hoc nempe, quod ſyncerus amor ille Dei, eiuſdem filialem illum timorem in ſe continens, neceſſario requiratur in adultis omnibus, quo uirtus paſſionis Chriſti & ſanguinis, in ipſis operetur iuſtificationis, & adoptionis filialis gratiam, præter ea, quibus hoc ipſum diuinarum ſcripturarum eloquijs clare demonſtratum eſt, uniuerſa teſtatur, & confirmat doctrina euangelica, & Apoſtolica.

Deus, inquit ille, lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt ullę, Si dixerimus, quoniam ſocietatem habemus cum Deo, & in tenebris ambulamus, mentimur, & ueritatem non facimus, Si autem in luce ambulamus, ſicut ipſe in luce

Amorem illũ, ut neceſſariũ ad ſalutem, ab adultis omni-

bus exigi, uniuerſa demonſtrari doctrina euangelica.

eſt, ſocietatē habemus ad inuicem, & ſanguis Iheſu Chriſti filij eius emundat nos ab omni peccato, Audis tonitrui filium, audis ſecretorum cœleſtium, & diuinorum conſciū, eructantem fluenta doctrinæ ſalutaris, & euangelicæ: quæ & hauſit ex Chriſti, dei ſapientiæ, pectore, Audis inquam, affirmantem, ſocietatem nos cum Deo habere non poſſe, nec emundari ſanguine filij eius, niſi in luce ambulauerimus, Sed quid eſt ambulare in luce, numquid tantum credere? Præceptum domini, lucidum eſſe affirmat ille, & illuminans oculos, Et iterū ſapiens, Legem, lucem dicit, Quos ſequentes, lucem intelligimus, in primis, legem Dei; deinde, iuxta eius præſcriptum, uitæ puritatem, & ſanctimoniam: & ipſos ſanctos deniq; quibus dixit Chriſtus, Vos eſtis lux mundi, At cū in ipſo maxime Deo, uelut in exemplari, ac fontali quadam plenitudine, illa eminenter reluceat puritas, & ſanctimonia, ipſe, principalis illa lux eſt, quam, etiā ad nos demiſit in Chriſto, ut in illo, uelut lucidiſſimo ſuæ claritatis ſpeculo, eius lucem oculis noſtris magis attemperatam cōtuentes, in eadem ambularemus, In qua, qui ambulant, & dei, uelut chariſſimi patris ſui ſanctimoniā emulantes, tanquam legitimi filij, eius in ſe exprimere, referre, & circumferre conantur imaginem, qui Chriſti ſubſequuntur ueſtigia, illi demum, non in tenebris, ſed in luce ambulant: illis eſt uere cum deo ſocietas: illos emūdat ſanguis Ieſu Chriſti filij eius, ab omni peccato, Qui facit, inquit, uoluntatē patris mei, qui eſt in cœlis, ipſe intrabit in regnum cœlorum, & hæreditatem illam ex teſtamento accipiet: Ea eſt autem uoluntas patris, ut audiamus filium, obtemperemus illi, & ſeruemus doctrinam eius, Factus eſt autem (inquit ille Apoſtolus) omnibus obtemperantibus ſibi cauſa ſalutis æternæ, Quibus ſolis, idem ipſe Chriſtus, liberationem a morte æterna promittit, atq; eos ſolos inter

Non emundari Chriſti ſanguine, niſi qui in luce ambulant.

Quid ſit ambulare in luce.

Hæc notent quibus ſalutis ſuæ cura eſt.

ſuos agnoſcit. Si quis, inquit, ſermonem meum ſeruauerit, non uidebit mortem in æternum, & iterum. Si uos manſeritis in ſermone meo, uere diſcipuli mei eritis. Qui hoc nõ faciũt, ſed contraria potius ingrediuntur uia, quicquid credant, aut non credant, ſi emundari ſe ſanguine eiuſdem ſibi perſuadent & alijs, cum Deo ſe ſocietatem habere, atq; eũdem ſibi eſſe patrem propitium: ſe, alioſq; decipiunt, & ueritas in eis non eſt. Alio ſane, ut audiſti quam credere, opus eſt: ambulare in luce oportet, Chriſtum ſequi, & ingredi per eius ueſtigia, illi obſequi, Quod etiam ubiq; nobis inculcat Apoſtolus. Eſtote, inquit, imitatores Dei ſicut filij chariſſimi, & ambulate in dilectione, ſicut & Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis, oblationem, & hoſtiam Deo, in odorem ſuauitatis. Hoc eſt in luce ambulare, imitari Deum pro noſtro modulo, atq; eius imaginẽ, uitæ ſanctimonia in nobis exprimere, ſicut decet filios chariſſimos: & ambulare in dilectione, ad Chriſti exemplum, qui prior, quamuis inimicos, dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis. Quem qui ſequitur, uiuit iam, non ſibi, ſed Deo, & proximo: nec amicis tantum, ſed, & inimicis ſtudet benefacere, Dei patris ſui, & Chriſti erga nos charitatis emulator factus. Quandoquidem, & ille, ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos: & hic, etiam pro ſe crucifigentibus orauit.

Hac una uia omnes oportet ad uitam ingredi, quæ, uniuerſus, totuſq; Chriſtus eſt. Ego, inquit, ſum uia, ueritas, & uita: & nemo uenit ad patrem, niſi per me. Per Chriſtum ambulant, et ad patrem perueniunt, quibus eius uita, actio & doctrina, ſui ingreſſus metha eſt. Illum, lucem mundi, ſequuntur lucis filij, lucis fructus operantes, qui ſunt in omni bonitate, iuſtitia, & ueritate: & probantes quæ ſunt beneplacita Deo, alieni ab infructuoſis operibus tene-

Vna ad uitam uia Chriſtus. Qui per Chriſtum ambulet.

bratum, immo, ea ipſa redarguentes. Ab hac uia ſi declinauerimus, & carnis deſyderijs obſequuti, abeuntes retro, impleuerimus eius opera, etiam quicquid demum credide rimus, etiam ſi haberemus fidem qua montes transferre poſſemus, non habituros nos partem in regno dei, & Chriſti, idem affirmat Apoſtolus. In illa uia, una nos illa Dei charitas continet, perpetuo coiunctum habens ſollicitum illum filialem timorem, illi placere, & mandatis eius obſequi, per omnia fideliter ſtudentem. Quæ una, digne conuerſari nos euangelio, & doctrinæ Chriſti facit, & contēptis, conculcatiſq; his terrenis, & caducis, toto pectore anhelare ad illa cœleſtia. Vna præſtat, quod Chriſtus exigit ab his pro quibus eſt mortuus, ut ipſis fructus paſſionis, & mortis ſuæ ualeat. Chriſtus unus, inquit Apoſtolus, pro omnibus mortuus eſt, ut qui uiuūt, nō amplius ſibi uiuāt, ſed illi qui pro ipſis mortuus eſt, & reſurrexit.

In uia illa, unā nos Dei charitatē cōtinere.

Concluſio de Iuſtificatione noſtri, quatenus a nobis pēdet.

Itaq; ut hic aliquando concludamus de noſtri iuſtificatione, quatenus a nobis dependet, & quo pacto diſpoſitis, nobis iam adultis, & qui propria peccata illi originali ſuperaddidimus, operetur in nobis uirtus paſſionis Chriſti, & ſanguinis, noſq; ab peccato emundet, & quæ ſit illa in nobis ad iuſtificationis gratiam diſpoſitio proxima, neceſſaria, atq; inſeparabilis, iam demonſtratū eſt pleraq; requiri in nobis, & in primis fidem, ex fide pœnitentiam, & deteſtationem uitæ ueteris, deinde, & ſpem ueniæ, ac fiduciam in Dei bonitatem, ac miſericordiam, ſed omnium horum conſummatio, eſt ille Dei amor ſyncerus, dominium in corde noſtro iam obtinens: ſecum inſepatabiliter coniunctum habens illum ſanctum, & ſollicitum timorem, & fidele ſtudium, uoluntati eius obſequendi per omnia: ad cuius aduentum uſq;, mors in nobis permanet: etiā cum illis ipſum præcedentibus omnibus: fide inquam illa, & uitæ ueteris deteſta-

deteſtatione,ac pœnitudine,ſpe ueniæ in Dei bonitatem, ac miſericordiam, Per quę omnia,quouſq; eo perduct⁹ peccator fuerit,ut Deum ſyncero corde, ut prædictum eſt,diligat,adhuc in morte permanet: nihil ſe eſſe affirmat Apoſtolus cum prioribus illis omnibus, quamdiu abeſt charitas,Cum qua,primum incipimus eſſe aliquid: cum ea primum nos induit,& ſuper nos recumbit illa Dei iuſtitia, & Chriſti ſanguis ab omni peccato nos emaculat, Id quod mihi ex euidentiſſimis,quas induximus diuinarum ſcripturarum ſententijs, & doctrina Chriſti,& apoſtolica,irrefragabiliter demonſtratum uidetur.

Obiectio ex uerbis Christi, qui ad ſalutem nihil quā fidē et baptiſma exigit.

Videbor forte pleriſq;,arctiorem quam ſit, ſalutis uiam facere. Chriſtum ſiquidem promiſiſſe ſalutem credentibus & baptizatis omnibus. Quicūq;,inquit,crediderit,& baptizatus fuerit,hic ſaluus erit. Solam proinde fidem,una cū baptiſmo,ad ſalutē exigit. Quam nos hactenus demōſtrauimus,ſine operoſa illa dilectione nulli contingere. Quod ſi uerū eſt,uerendum admodū,ne pauci ad ſalutem perueniant. Cum ſynceram illā,dominātemq; charitatem in paucis reperire ſit.

Sed ij uideant,ne in dictis Chriſti uerbis paralogizent ſemetipſos, & alios. Non enim hic de re parua,ſed de ſumma ſalutis noſtræ agitur. Ipſe certe Chriſtus teſtis eſt, arctā eſſe uiam quæ ducit ad uitam: & non ſolum non ambulari, ſed nec inueniri quidem,niſi a paucis,affirmat. Proinde, & nobis,ne in ea aberremus,& quod dicitur,impingamus in oſtio,magnopere,& mœtuendum,& cauendum eſt. Ego certe,qualem a Chriſto,& Apoſtolis doceri uideo,talem,et explicare conatus ſum pro uiribus: nihil de meo addens, nihil detrahens.

De qua fide loquatur Chriſtus.

Quod autem Chriſtus credentibus,& baptizatis ſalutē promiſerit,confitemur,& agnoſcimus: ſed nobiſcum uideant,&

ant, & diligenter perpendant, ne forte, de alia, quam Chriſtus, fide, eum ipſum, & hoc loco, & alijs pleriſq; loquutũ intelligant.

Supra fidei uarias, quæ in ſcripturis recurrunt, acceptiones explicantes, & diſtinguentes, principaliorem, atq; uſitatiorem in ſermone eccleſiaſtico eam oſtendimus, quæ ueritatem Dei proprie reſpicit: & qua mente et animo, illi firmiter aſſentimur, atq; innitimur: qua, & Chriſti fideles dicimur: & diſtingui eam a ſpe, & charitate, tam ex rationibus earundem proprijs, quam ex diuinarum ſcripturarum authoritate euidens fecimus. Admonuimus nihilominus lectorem, de eadem, non ſemper ſimpliciter loqui ſcripturas, Chriſtum, & Apoſtolos, ſed nonnunquam, de ea, ut uiua, & charitatis calore fota & accenſa fructificante, producenteq; fructus iuſtitiæ. (Nam uitam omnium quæ in nobis ſunt charitatem eſſe, & ad eam uſq; nos permanere in morte, atq; adeo fidem ipſam ſine ea dici mortuã, ex ſupra inductis, & clariſſima Iacobi ſententia indubitatum eſt) Quod alicubi Apoſtolus diſtinctionis cauſa etiã explicat, de eiuſmodi nempe uiua fide ſe loqui, ut cũ dicit, Fides quę dilectionem operatur: alicubi non explicat, quaſi ſatis indicatum, & apertum ex circumſtantijs, præcedentibus, & ſequentibus. Quod cum plurimis locis faciat, unum hic ex omnibus produxiſſe ſuffecerit, qui propoſitę, ingeſtæq; difficultati explicandæ magis accommodus, & cognatus mihi uidetur.

De fide, non ſimpliciter, ſed ut uiua ſæpe loqui ſcripturas.

Charitas uita omnium quæ in nobis ſunt.

Itaq; cum dicit. Vos ipſos tentate, ſi eſtis in fide: ipſi uos probate. An non cognoſcitis uoſmetipſos, quia Chriſtus Ieſus in uobis eſt: niſi forte reprobi ſitis. Hoc inq; loco, de fide, non illa nuda, ſolaq; ſecundum rationem ſuam propriã, (de qua, cum dicit, fides, ſpes, charitas, tria hæc, maior autẽ horum charitas, item, cum dicit: Si habuero omnem fidem

Locus Apoſtoli, qui de fide uiua neceſſario intelligendus conuincitur.

ita ut

ſtã, ut montes transferam, charitatem autem nõ habuero) ſed de uiua illa (ut diximus) quę per charitatem fructificat, & producit fructus iuſtitiæ, loqui illum indubitatum eſt. Quandoquidem argumentum huius fidei, ad quam, eam ipſam explorare nos iubet, an in nobis ſit, hoc profert, ut inquiramus. & noſcamus, an Chriſt⁹ in nobis ſit, At Chriſtus in nobis non eſt, adhuc in morte manentibus, neq; in alijs, q̃ qui in charitate permanẽt, Quibus mortificato corpore peccati, uiuit ſpiritus iuſtitiæ, Siquidem, an Chriſtus in nobis ſit, quo pacto internoſcere debeamus, idem Apoſtolus hunc lydium lapidem profert, Si Chriſtus, inquit, in uobis eſt, corpus quidem mortuũ eſt, propter peccatũ, ſpiritus uero uiuit propter iuſtificationem, Hoc eſt, quod alijs uerbis alibi dicit, Si mortificationẽ domini noſtri Ieſu, in corpore noſtro circumtulerimus, quo & uita Ieſu manifeſta ſit, & uigeat in nobis, tum demum ſperandũ nobis eſſe, q̃d Chriſtus in nobis ſit, Qui enim Chriſtũ, aut ſpiritũ ei⁹ in ſe habẽt, hij ſoli, Chriſti ſunt: qui autẽ Chriſti ſunt, carnẽ ſuã crucifixerũt cũ cupiditatib⁹, & cõcupiſcẽtijs ſuis, Quibus caro concrucifixa eſt Chriſto, etiam ſpiritus uiget, & uiuit cũ Chriſto, In ijs autem ſolis Chriſtus eſt, Si enim Chriſtus in uobis ſit, corpus quidem mortuum eſt propter peccatum, ſpiritus uero uiuit propter iuſtificationem.

Nota, quale exiſtentis in nobis fidei argumẽtum, requirat Apoſtolus.

Exiſtẽtis in nobis Criſti argumentũ, Si corpus ſit mortuum peccato, et ſpiritus uiuat iuſtitiæ.

Quæ tamẽ, quo paulo clari⁹ intelligant, memoria repetẽda ſunt, quę de corpore, aĩa, & ſpiritu, ſuperiori cõtrouerſia, a nobis ſunt expoſita, Vtq; in corpore, aut carne noſtra, uiuat, uigeat, & regnum ſuum habeat peccatum: uelut inſtrumentis ſibi commodis utens, concupiſcentijs, ac deſyderijs eius, illectantibus, & ad peccati conſenſum attrahentibus, in medio poſitam animam, Cui ex altera parte, uelut pedagogus quidam diuinæ irradiationis capax: adiunctus ſit ſpiritus: quem, & mentem, & cõſcientiam uocari in ſcri-

Corpus.
Anima.
Spiritus.

pturis oſtendimus,quo, eandem animam ſurſum retrahat, de melioribus admoneat,de culpis caſtiget & arguat. Eſſe proinde bellum hoc in nobis irreconciliabile, inter carnem & ſpiritum.

Viuere.
Emortuũ eſſe.

Deinde, & hoc ex communi uſu loquendi, memoriter tenendum eſt, tunc uiuere unumquodq; dici,cum uiget,ac ualet, & ſuas operationes expedite ualideq; exequitur:contra uero,languidum,imbecille,atq; adeo emortuum dici,quod uelut conſopitum,proſtratumq; iacet,nec poteſt, quæ ſui ſunt iuris, functionis,aut operis: expedite perficere: ſed impeditur, aut ſua ipſius imbecillitate, aut a fortiori aliqua cauſa contraria.

Quantũ deprimitur, infirmitaturq; unũ in nobis contra pugnantiũ,tãtum erigi, roborariq; ſuum aduerſarium.

Certum eſt autem,in his contra ſe pugnantibus in nobis athletis,carne inquam,& ſpiritu,quantum deprimitur infirmaturq; unum, tantum erigi roborariq; ſuum aduerſarium, Robuſta,ac dominante carne, & concupiſcentijs deſyderijſq; eius uniuerſum imperium obtinẽtibus in regno hominis,oppreſſus, & in anguſtum coarctatus, peccatorum,cupiditatumq;,uelut uinculis cathenatus,deiectus, proſtratuſq;, & infirmus iacet ſpiritus: ita, ut uix ſentiatur cõatus eius inualidus,Qui ſi cõtra uiuat,uigeat, ac ualeat, & uelut uim igneã cœlitus nactus, abruptis, atq; adeo liquefactis, & in nihilum redactis ſuæ captiuitatis uinculis, non in libertatem ſeſe modo uendicet,ſed etiam imperium obtineat, uniuerſaq; in regno hominis ſui iuris faciat, ſuum aduerſarium, illam carnem peccati, conterit, ſubiugat, opprimit, atq; adeo mortificat.Quod, quo facit diligentius, uehementius, atq; inſtantius, tanto ipſe euadit potentior: & abſolutius imperium aſſequitur,ut cuius uirtus, in ſui aduerſarij infirmitate perficitur.

Mortificationem,aut mortẽ,quid hic in-

Cum hic mortificationem,aut mortem audis,non illã communem intelliges, hoc eſt, ſeparationem animæ a corpore:

pore; nec illam etiam ſecundam, animæ mortem, ſeparationem inq; eius a Deo, quæ per peccatum uenit, atq; eius eſt ſtipendium, & de qua toties ſcriptura, Anima quæ peccauerit, ipſa morietur: ſed eam, quam diximus, mortem laudabilem, qua mortificatur caro peccati, & ſpiritui ſubiecta redditur: qua quis moritur peccato, & conſepelitur Chriſto, per quam uiuificatur ſpiritus, & uita æterna acquiritur. *telligere oportcat.*

Quin, & hoc animaduertendum eſt, pro clariori intelligentia locutionis, quam hic tractamus, apoſtolicæ, quod ex uſu latini ſermonis, illi quis uiuere dicitur, cui uelut addictus ſeruit, quo ſuæ uitæ ſcopũ dirigit, a quo affectu pẽdet, & quod præcipuum in uita ducit. Vt quidam ſibi, quidam alijs, quidam uentri, auaritiæ, gloriæ, mundo, quidam etiam uirtuti, & ſapientiæ ſtudio, Deo deniq;, dicuntur uiuere. Et ſicut uitam mors terminat, ita rurſus, mori dicuntur ij, quibus uixerunt, cum ab eiſdem, cogitatione, ſtudio & affectu ſeparantur. *Alicui uiuere, aut mori, quid ſit.*

Ita, qui uixerunt peccato, per mortẽ Chriſti rurſus moriuntur peccato, ut uiuant Deo, Moriuntur inquam peccato, per odium, deteſtationem, ac pœnitentiam uitæ ueteris, ad eam ipſam prouocati Chriſti doctrina, exemplo, & erga nos amore, & ſtudio, atq; ad dei ſe uoluntatem iam cõponunt: illi ſe prorſus ex amore illo ſyncero ſubijciũt: ab eo pendent: Chriſtum imitari conantur, & uita, moribuſq; exprimere, quod eſt, non iam ſibi, ſed Deo, in Chriſto uiuere, Quod qui faciunt, ij demum Chriſtum induerũt, Chriſtũ, atq; eius ſpiritum in ſe habent: ijs mortua eſt caro peccato, & ſpiritus uiuit iuſtitiæ. Opera proinde illa ſua, non poteſt in ijſdem caro perficere, quamuis ut non plene mortua (quod hic non aſſequimur) ſuggerere ea non deſinat, ſed opera, fructuſq; uiuentis ſpiritus in eiſdem eſt cernere: *Quomodo qui uixerunt peccato, per Chriſti mortem moriuntur peccato, ut uiuant deo in Chriſto.*

Quę uniuerſa (quorſum hęc prolixius inducta ſunt) requiſrit illa fides, de qua, memorato loco loquitur Apoſtolus, ut cuius indicem, ad quem ipſam explorare nos iubet, an in nobis ſit, hunc profert, ut internoſcamus an Chriſtus in nobis ſit: qui eſſe in nobis non poteſt ſine his omnibus, Loquitur ergo de fide illa, quæ per charitatem uiuit, & noſtrũ ſpiritum, quo dictum eſt modo, uiuificat, & operatur fructus iuſtitiæ, Quod ideo aſtruximus aliquanto diligẽtius, quoniam non parum hinc lucis pendere ad ſtatum pręſentis controuerſiæ, poſt intelliges.

Obiectionis inductæ, ex prædictis ſolutio.

Itaq;, quod uideretur forte quibuſdam, Chriſtum, illũ, quem nos ſuprà aſſeruimus Dei amorem, non exigere ab adultis omnibus, ut ad ſalutem neceſſarium, Ego contra exiſtimo, Nec aduerſari nobis, quod promittit ſalutem credentibus, & baptizatis omnibus, Primum, quoniam de fide, nihil dubito ipſum hic loqui eodem modo, quo eius Apoſtolum inducto per nos loco, ut & alibi ſæpè, loqui, nunc demonſtrauimus: uiua inq; illa, quæ per charitatem operatur fructus ſpiritus, mortificata carne peccati, Deinde, Quoniam etiam in baptiſmo, ut nobis ad ſalutem ualeat, cõſepeliri nos Chriſto oportet ut peccato mortui, in nouitate uitæ ambulemus.

Etiam baptiſmũ requirere, dignam pœnitentiã uitæ ueteris, quæ niſi ex amore Dei digne nõ peragitur.

An ignoratis, inquit ille, quia quicumq; baptizati ſumus in Chriſto, in morte ipſius baptizati ſumus: Cõſepulti enim ſumus ei per baptiſmum in mortem. Vides, ut quiſquis legitime in Chriſto baptizatus eſt, ei ipſi quoq; per baptiſmũ conſepultus eſt, Quod fieri non poteſt, niſi prius ſit mortuus peccato, Mortuo enim, non uiuo, ſepultura debetur, Quid autem ſit mori peccato, paulo ante a nobis explicatum eſt: nempe, deteſtari, atq; execrari peççatũ, & ab eo auerti, affectu & animo, & dignam pœnitentiam

agere

agere uitæ ueteris. Quæ, niſi ex amore illo Dei procedat, non digne peragitur. Quemadmodum poſt, in controuerſia, de pænitentia, demonſtrabimus. Pœnitentiam autem hanc prærequiri baptiſmo, in his de quibus loquimur adultis, qui commiſerunt de quo merito pœniteant, non ſolũ hoc loco Apoſtolus, ſed uniuerſa habet doctrina Chriſti, & apoſtolica. Sed in ſequentibus controuerſijs proprius de hoc locus incidet.

Et hactenus quidem, de myſterio redemptionis, iuſtificationis, ſalutisq; noſtræ, & quatenus a Deo, & Chriſto, et quatenus a nobis pendet, ſecundum diuinarum ſcripturarum authoritatem, euangelicam, apoſtolicamq; doctrinã, & catholicæ fidei regulam, quanta potui luculentia, et fide a nobis explicatum eſt. In quo, quod aliquanto prolixiores fuimus, res ipſa requirebat: cui accommodari, & ſeruire debet oratio: preſertim cum ex hoc clare demonſtrato, totius iſtius, grauiſſimæ ſane & maximi momenti controuerſiæ, ſtatus præcipue pendeat.

Et quanquã in eo, magna ex parte, non uideantur admodum pugnaturi nobiſcum noſtri aduerſarij, ut quos uideo eiuſmodi quid, quale a nobis explicatum eſt, imaginari de eodem: & uidere, ſed quaſi, a longe, & per denſam falſarum opinionum ſuarum caliginem, & tanq; per ſomniũ, nec poſſint clare explicare, quid uidere ſe uideant, quemadmodum ſcripta eorum, teſtantur omnium, conſideremq; fore, ab initio, ſi ita inueniſſent, ut a nobis eſt, explicatum ab aliquo, priuſq; ſuo illud marte, ſuo ingenio, & ſenſu explicare aggreſſi ſunt, ut acquieuiſſent in eodem: abſtinuiſſentq; a comminiſcendis portentis illis, nouæ eius ſuæ commentiæq; fidei, quæ ad Lutherum uſq;, eſt inaudita eccleſiæ: atq; utinam ijſdem reiectis, claræ catholicæ ueritatis luci, nobiſcum acquieſcerent: tamen, quando hactenus

uentum eſt, ad eam ipſam clariſſimæ ueritatis lucem, uniuerſa eorundē hac de re doctrina diligenter excutienda eſt, & quo clare, qualis ſit, ab omnibus poſſit conſpici, conſtituenda ſub oculos.

Quid inter aduerſarios, & catholicos hic præcipue controuertatur.

In primis, non admodum, puto, pugnabunt nobiſcum in iuſtificationis (ut a nobis explicatum eſt) ſalutiſq; myſterio, quatenus ex Deo, & Chriſto eſt. Sed in hoc uertitur uniuerſa hæc noſtra cōtrouerſia, in quibus ex nobis, & quo pacto diſpoſitis operetur. Nos demonſtrauimus, & fidē illam proprie dictam, qua Dei ueritati, mente, & animo firmiter aſſentimur, atq; innitimur, requiri; & pręter eam, etiam ſyncerum illum, & uincentem omnia in corde noſtro, Dei amorem, qui, & filialem illum timorem in ſe complectitur, ſollicitumq; mandatis eius in omnibus obſequendi ſtudium. Illi Charitate nos iuſtificari negant, (quam ſententiam, & in locis, & in commen: ſuis in epiſ. ad Rom. ſæpe repetit Philippus) ſed ſolam fidem quandam exigunt, uelut diſpoſitionem proximam, quæ a nobis iuſtificandis exigitur, & qua poſita, nunquam deſit iuſtificationis gratia. Neq; enim adeo craſſos exiſtimo, ut illam ipſam fidem ſuam, gratiam iuſtificationis exiſtiment, quippe, quæ, etiā ipſis authoribus, ſit peccatorum noſtrorū remiſſio: ſed neceſſarium, & proximum medium in nobis, ad aſſequendā illam iuſtificationis gratiam. Proinde Lutherus, in epiſ. ad Galat. ſolam fidem docet neceſſariam, cætera omnia liberrima, nec præcepta nec prohibita.

Itaq; quod illi ſola fide, non charitate iuſtificari nos affirmant. Nos contra dicimus, nec fide, nec charitate noſtra nos iuſtificari coram Deo, ſi formaliter, & proprie loquamur: ſed una Dei in Chriſto iuſtitia: una Chriſti nobis communicata iuſtitia; una ignoſcente nobis peccata noſtra Dei miſericordia: quod ſupra euidens fecimus. Vt uero

intelligamus

intelligamus nos iuſtificari, ſeu fide, ſeu charitate, uelut diſpoſitionibus, aut medijs quibuſdam, in nobis, ad iuſtificationis gratiam a Deo obtinendam neceſſarijs, nos utramq; & fidē, & charitatē neceſſario requirimus, ſed hanc, non illam, eſſe diſpoſitionem proximam & inſeparabilē, a iuſtificationis gratia, etiam a nobis demonſtratum eſt: ut hoc locutionis modo, charitate, quā fide iuſtificari, nos uerius dixerimus.

Charitate, quā fide, magis iuſtificari nos, tametſi a neutra proprie.

Quod autem in Apoſtolo paſſim recurrit, iuſtificari nos fide, aut per fidem in Chriſto, atq; eius ſanguine, eiuſmodi eſt, ut nobis ſemper inculcet, non in nobis, aut operibus noſtris, ſed in Chriſto iuſtitiā noſtram quærere: quo phariſaicam illam, impiamq; opinionem iuſtitiæ propriæ, quæ ex noſtris operibus eſt, (quæ carnales Iudæos, quibus cum ipſi perpetuum erat negotium, fere, occupauerat, qui ſuam quærentes iuſtitiam ſtatuere, iuſtitiam Dei aſſequuti non ſunt) eliminaret e mentibus fidelium: doceretq; in uno Chriſto noſtram iuſtificationē eſſe, In eius ſanguine, non in operibus iuſtitię, quę fecimus nos, fidere nos oportere: proinde, fidem, illic confidentiam intelligit. Iuſtificamur erga nos fiducia illa in Chriſto, & eius ſanguine. Sed ille demum, nō uane confidit, in Chriſto iuſtificari ſe, qui illū corde ſyncero diligit, & ſollicite ſtudet obſequi eidem in omnibus. Qui ſolis ſibi obſequentibus factus eſt cauſa ſalutis æternæ. Illos emundat ſanguis eius, qui in luce, hoc eſt, in ipſo Chriſto ambulant, quemadmodum ſupra demonſtrauimus. Proinde, ſi de fidei ratione, & acceptione inter nos conueniret, iam cauſa ſufficienter peracta foret, & ſatis demonſtrata aduerſariæ opinionis falſitas.

Quomodo Apoſtolus intelligat per fidē in Chriſto, & eius ſanguine iuſtificari nos.

Quia tamen de fide, non ex uſu diuinarum ſcripturarū, (ſecundum quas omnes eius acceptiones ſupra diligenter

expli-

Aduerſarios, nō ex uſu ſcripturarum, ſed nouo more loqui de fide.

explicauimꝰ,& diſtinximus) ſed nouo more, hactenus a nēmine ante ipſos intellecto loquuntur, quo congrederemur certius, neceſſarium nobis fuit in explicanda eius ratione, incumbere aliquanto diligentius: & eam ipſam, ab ijſdem ipſis eius authoribus requirere. Cum in ſcripturis, ut dixi, nullam fidei formam aut characterem qualem ipſi imaginantur, inueniam. Quod dum facere conatus ſum, & eorum ſcripta hac de re pene pererraui omnia, mihi ipſi perſuadere non potui, ut adhuc intelligant, de qua fide loquãtur, & intelligant: tam uarie, tam prodigioſe, illos ipſos de eadem loqui, & docere inuenio, & efficiam, ut etiam tu lector una hoc mecum intelligas.

Quam uarie, quam inconſtãter, quam contrarie.

Luthero ut nihil ſecũ de fide conueniat.

Vt autem a Luthero incipiamus, qui primus nouitiam hanc fidem, de fide commentus eſt, eandem illam definiens, nunc hoc, nunc illud dicit. Alicubi enim credulitatem eam affirmat, eorum quæ diuinitus reuelata, & promiſſa ſunt. Ita ſane in actis ſuis, haud multum differenter ab ea, quam communiter loquentes intelligunt, fide catholica. Alicubi uero, non illam, ſed ſingularem quandam, reſpicientem certum aliquid particulare quod agitur. Vt in aſſertio: affirmat nihil oportere eos qui ad euchariſtiã accedũt, orationes, aut alia pia opera præparatoria præmittere, ſed ſatis eſſe, ſi credant ſe gratiam ibi conſequuturos. Eam ſiquidem fidem ſolam, eos dignos, & puros facere, Similiter & in ſacramento pœnitentiæ, aut abſolutione, exigit ut firmiter quis credat, ſe a ſacerdote abſolui: quod quiſquis fecerit, quicquid ſit de cõtritione, & cęteris omnibus, is illi uere abſolutus eſt. Alicubi negat fidem eſſe rerum præteritarũ, ſed ſolũ futurarum, quod facit libello de uotis. Ad hęc libello de fide, & operibus, fides, inquit, nullo modo eſſe poteſt, niſi ſit uiuax quædam, & indubitata opinio, qua homo ſuper omnem certitudinem certus eſt ſeſe placere deo,

ſe Deum habere propitium, & ignoſcentem in omnibus quæ fecerit, aut geſſerit: propitium in bonis, & ignoſcentē in malis, Rurſus libello, de libertate chriſtiana, docet eum, qui habet fidem, per eandem, liberum eſſe ab omni lege, & ex mera libertate, omnia quæcumq; facit gratuito facere, nullo prorſus reſpectu ſui, nihil quęrere, nec ſui commodi, neç ſalutis: cum iam ſatur ſit, ac ſaluus, Dei gratia, ex fide ſua: ſed ſolum, unumq; beneplacitum dei, Vide lector, quā hîc, doctrinæ iſtius nouæ author primus, de ſua illa fide tā-topere a ſe prædicata, & cui initium, & finem, atq; adeo to-tum in ſalutis noſtræ negotio tribuit, loquatur incōſtanter, & infideliter, & uarie, & contrarie ita, ut neſcias, etiā ſi ma-xime uelis in eius te dare ſententiam, quam nam fidem ſeq deberes, In quibus tamen omnibus, nihil ex ſcripturis, nihil ex promo, condoq; eccleſiaſticorum dogmatum, ſed nuda, meraq; affert ſui capitis ſomnia.

In primis, Quam immenſo interuallo diſtant, fides, quā in actis, prædicat eſſe credulitatem eorū, quæ diuinitus re-uelata & promiſſa ſunt, & ea, quam deſcribit libello, de li-bertate Chriſtiana, nulli obſcurum eſt, Illam, nempe catho licam, neceſſario requiri in omni acceſſuro ad deum, & im-menſo interuallo, per ſe, abeſſe a iuſtificatiōis gratia, & eſſe etiam in peccatoribus, qui mundi, & Dei gloriam plus di-ligūt, & in iudicio damnationis ſententiam accepturi ſunt, ſupra, irrefragabili diuinarū ſcripturarū authoritate euidēs fecimus. At fides, quam memorato libello, de lib. chris. de-ſcribit (de qua eadem, libello de fide, & op. loqui uidetur) infallibilem certitudinem ſalutis preſtat: & adeo catholica nō eſt, ut mihi non perſuadeam, ullum omnium, etiā huius ipſius fidei aſſertorum, ſibi perſuadere, ſe talem eſſe, qualē hæc fides exigit, ut uidelicet, per fidem iam liber a lege, pl9 pręſtet, & exigatur a lege: nec iam ultra, ſui, ullū reſpectum

habeat: nihil de ſua utilitate, ſed nec de ſalute quidem ſollicitus amplius: uelut eius iam ſecurus, & ſatur omniũ, mera libertate, planeq; gratuito, ob unum Dei beneplacitũ faciens, quæcunq; facit omnia. Certe, electus ille Apoſtolus, etiam poſtq; in cœlũ raptus interfuit archanis cœleſtibus, eam fidei perfectionẽ nec ipſe præſtitit, nec a nobis exegit, Immo, quo damnationem effugeret, et ſalutẽ aſſequeretur, caſtigaſſe ſe corpus ſuũ, & in ſeruitutem redegiſſe ingenue prędicat: & quo etiam nos idem faciamus, exhortatur oẽs, Neſcitis, inquit, quod ij, qui in ſtadio currunt, omnes quidem currunt, unus autem accipit brauium? Sic currite, ut comprehendatis, Omnis autem qui in agone cõtendit, ab omnibus ſe abſtinet, Et illi quidem, ut corruptibilem coronam accipiant: nos autẽ incorruptam, Ego igitur ſic curro, non quaſi in incertum: ſic pugno, non quaſi aerẽ uerberãs: ſed caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne cum alijs prædicauero, ipſe reprobus efficiar, Audis quẽadmodum, & cuius reſpectu, nobis currendum ille doceat? audis ut ſe quoq; cucurriſſe, & depugnaſſe glorietur? Vult nos currere, ut comprehendamus, Quam uiam? numquid aliã, q; & ille ſe cucurriſſe gloriatus eſt? qui ait, Viam mandatorum tuorum cucurri, cũ dilataſti cor meũ, Ad hũc curſum nos charitas inſtruit, et fortes facit: proinde non ſemper cucurriſſe ſe hanc uiam ille prędicat, nam ſubinde torpuit, immo recurrit retro, & grauiter lapſus eſt: ſed tunc, cum dilataſti, inquit, cor meum, Dilatatur nobis cor, rei iocundæ, & amatę præſentia: proinde, illa uelut metaphora, diuinum amorem, qui nos Deo coniungit, nobis exprimit: quẽ, ſollicitum illum, ſanctumq; timorem, & ſtudium, dilecti uoluntati obſequendi per omnia, includere, & neceſſariũ comitem habere, ſupra demoſtrauimus. Hic quando adeſt, nos currere facit: ubi deeſt, torpentes, negligenteſq; ſumus,

Vt Lutheri ſidẽ Paulus non habuerit.

Ad hūc curſum nos Apoſtolus prouocat: numquid nullo noſtri, nullo ſalutis per hunc aſſequendæ reſpectu? immo, ſic currite, inquit, ut compræhendatis, Quid? coronam, nō corruptibilem, ſed incorruptā, Et tu, qui currebas, qui pugnabas Paule? cur caſtigabas corpus tuum, & in ſeruitutem redegeras? Ne forte, inquit, cum alijs prædicauero, ipſe reprobus efficiar, Vides itaq;, nec Paulum ipſum præſtitiſſe, multo minus exegiſſe a nobis eam perfectionem, quā fides prædicata a Luthero, omni prorſus, ſi illi credim⁹, ad ſalutē neceſſaria, requirit, & exigit: quinimo & ipſum, hinc, damnationis timore, inde, ſalutis ſpe, ac deſyderio, ſuam ipſius ſalutem operatum fuiſſe, non ſola fide aſſequutum, Vtq; et nos cum timore, ac tremore ſalutē noſtram operari doceat, & in renumerationē aſpicere, Quę uniuerſa, fidei Lutheri, merę nugę ſunt, immo in dei miſericordiam, et Chriſti ſanguinem blaſphemia, quicquid facimus ipſi, iuſtificationis, & ſalutis aſſequendæ gratia: adeo Zelotypa eſt illa eius fides, & ſocij impatiens, in hoc iuſtificationis negotio, Intelliges proinde, quam diuerſa ſit, Lutheri hęc ſalutaris fides, ab Apoſtolica. Illa, ubicūq; eſt, certū hominē, ſuper omnē certitudinem facit, ſe placere Deo, atq; ipſum ſe patrem in omnibus ignoſcētem habere, ac propitium, Iſta timorem, ac tremorem, non ſolum admittit, ſed etiam exigit, Iſta dicit, ne forte damner, et reprobus efficiar. Illa, prorſus gratis, atq; ita gratis, a Deo ſalutem accipit, ut in ea, aut ad eam, nihil cooperari nos illi ſinat: nē non totum Dei ſit, aut eius in hoc benignitati, liberalitati, & miſericordiæ detrahatur aliquid. Hæc, etiam iubet, atq; exigit, ut ipſi quoq; noſtram ipſorum ſalutem operemur. Illa non permittit, ut quicq; noſtra ipſorum cauſa faciamus, ſeu damnationis uitandæ, ſeu ſalutis aſſequendæ gratia. Hæc requirit, & docet iſta omnia.

Anthiteſis fidei Lutheranæ, & apoſtolicæ.

Concluſio de Luthero, qđ nec ſecum cōſentiat de fide, nec cum Apoſtolo.

Euidens proinde hinc factum exiſtimo, Lutherũ, nec ſecum conſentire de fide, nec cũ Apoſtolo, quamcunq; tādem illam ſuam fidem intelligat.

Bugenhagius, ut in eadē pplexitate laboret.

Apud Bugenhagium Pomeranum. nihil fere inuenies explicatius, diſtinctius, aut conſtantius, Nam cũ uniuerſo ſuo illo libello; ordinationis nouellæ eccleſiæ ſuæ Danicæ, nihil præter fidem Chriſtianam crepet: & opera quę iuſtificationis & ſalutis noſtræ peraguntur gratia, fortiter explodat, exibilet, expungat; maledictiſq;, & conuicijs inſectetur eos, qui ea, aut requirāt, aut doceant, aut faciant, ſalutis iuſtificationiſq; aſſequendę gratia: ſi tamē perueſtiges, atq; intelligere quæras, quam illam fidem Chriſtianam intelligat, cui acceptam referendam iuſtificationem, & ſalutem noſtram exiſtimet, etiam ſi uelis illi credere, quid tandem crediturus ſis non intelliges.

Nam frequēter eam definit, qua certo credimus Chriſtum, coram deo patre eſſe iuſtitiam noſtram, ſanctificationem, redemptionem, & uitam æternam, & qui nos liberet a lege, peccato, & morte, cōſtituatq; ſub gratia: & faciat, ut agnoſcamus, inuocemuſq; patrē. Aut (quod mutatis pauliſper uerbis in idem recidit) qua credimus remiſſionē peccatorum per Chriſtum, pro nobis conceptum, natum, paſſum, glorificatũ (utraq; enim ſępe utitur) Ex quibus quidē finitionibus, cum certi aliquid tibi intellexiſſe uideris, quid fidem illam ſuam, quam euangelicam dicit, intelligat: eandem rurſus obſcuriorum uerborum inuolucro ita inuoluit, & implicat, quaſi ſtudio hoc egerit, ne poſſit a quoquā intelligi, Nec mirum, cum nec ſemetipſum intelligat, Nam fidem, qua credimus remiſſionem peccatorum, propter Chriſtum pro nobis mortuum, facile quiuis intelligit, Nec minus, quod idem ipſe, ſit noſtra iuſtitia coram patre, Cũ hæc ipſa, credat (ut expoſuimus) & crediderit ab initio

uniuerſa toto orbe catholica eccleſia, Itaq; cum ex dictis eius uerbis, quam fidem intelligat, probe tibi intellexiſſe ui deris: alteram mox eius finitionem affert, quam ita non in-telligas, ut merito dubites nec ex prioribus illis certo te in-tellexiſſe quid intelligat. Siquidem, eandem definit, fiduci-am, qua Christum apprehendimus in conſcientia coram Deo, & in Chriſto patrem. Cuius definitionis uerba, quan to magis, expendo & ad ſe inuicem confero, tanto minus intelligo, nec puto multos Oedipos ſufficere, explicandis enigmatibus quæ ſub ijs latent, Immo, nec quenq;, etiam ſi hoc ipſum magno ſtudio quærat, facile inuenturum quæ cõnectere poſſet uerba minus coherẽtia (Fiducia qua Chri ſtum apprehendimus in conſcientia, corã Deo, & in Chri-ſto patrem) Quæ ſi quis recte nobis explicare potuerit, is mihi erit magnus Apollo. Conſcientiã, quid intelligere debeamus, ex uſu diuinarum ſcripturarum, ſupra nõ ſemel à nobis explicatum eſt: ſuperiorem nempe eã rationis par-tem, quæ ſemper deprecatur ad optima. Cuius hoc ſit offi-cium proprium, ut nos moneat, extimulet, & ad meliora prouocet: obſequentibus, & legi Dei obtemperantibus, te-ſtimonium perhibeat, & congaudeat: præuaricantes uero, & ab honeſto, a diuina lege in cordibus noſtris, ſeu dei digi tis deſcripta, ſeu doctrina, traditiõe, aut fide recepta declinã tes, repræhẽdere, iudicare, condẽnare. Neq; eius eſt, fidere, aut fiducia: ſed uolũtatis, & per eã, hominis: quę, ex teſtimo nio conſcientiæ oritur, quando illa non repræhendit nos, ſed impletæ legis Dei teſtimonium perhibet. Quemadmo dum clariſſimis uerbis Ioannes nos docet. Si, inquit, conſci entia non repræhendat nos, fiduciam habemus ad Deum. Quam ipſam, Paulus gloriationem noſtram appellat di-cẽs. Gloriatio noſtra hęc eſt, teſtimoniũ cõſcientię noſtræ. Inepte proinde, hæc definitio, fiduciã, conſcientiæ tribuit.

Nota portẽtoſam definitionem fidei.

Conſcientia, et eius officium.

Fiducia, ut cõſciẽtiæ nõ ſit.

Deinde, nec conſequentia quæ in eadem ſubiunguntur, & conſcientiæ tribuuntur, eidem conuenire poſſunt: non magis, ꝗ̄ oculis ut audiant, naribus ut uideant.

Dicit fidem illam ſuam Euangelicam, eſſe fidutiam qua in conſcientia apprehendimus Chriſtum coram Deo, & in Chriſto patrem, quid eſt hoc: in conſcientia apprehẽdi Chriſtum coram Deo, & in Chriſto patrẽ, Diſperream, ſi ullum hic uerbum quid uelit, intelligam, aut diuinare poſſim, etiam ſi maxime cuperem eius diſcipulus fieri, atqꝫ illi credere in omnibus.

Bifariã apprehendi à nobis aliquid.

Duobus ſane modis apprehendi ego a nobis aliquid intelligo, ut huic inſtituto poſſit quoquo pacto congruere, (nam corporalem apprehenſionem, qua aliquid manibus tenemus, ante omnia a propoſito reijcio) Tu uide lector, ſi quid amplius intelligas. Dicimur aũt (quomodo huc quaqua ratione pertinere poteſt) apprehendere aliquid, cũ eius notitiam percipimus: ſeu ui illa imaginaria, quæ ad ſenſum interiorem pertinet: ſeu rationali, quæ ui illi imaginatiuæ coniuncta eſt: quam inferiorẽ rationis portionẽ dicimus.

Noticia.

Dicimur pręterea, affectu, uelut manibus quibuſdã, apprehendere, quod ardẽter amamus, cui amore cõglutinamur, & quod uelut ulnis quibuſdã amplectimur. Illud, ut dixi, imaginariæ, aut illi coniunctæ in nobis rationalis uirtutis eſt: hoc autem uoluntatis proprium. Neutrũ uero conſciẽtiæ conuenit. Nec diuinare poſſum, quo horum modorum intelligat, apprehendi a nobis in conſcientia Chriſtum, & in Chriſto patrem: cum neutro horum modorum ita poſſit in conſcientia appræhendi, Primum certe, per fidem fit: & illius, quam dixi, rationis munus eſt: nempe, Chriſtum, cogitatione, fideqꝫ apprehendere, & in Chriſto patrem, eo ſane pacto quomodo idem dixit Chriſtus. Ego in patre, & pater in me eſt. Alterum, uoluntatis, affectus, & amoris eſt

Affectu.

proprium

propriū. Quo pacto, ſponſi ſui amore uulnerata, atq; adeo ebria iam fœlix anima, in myſtico illo epithalamio. Inueni, inquit; quem diligit anima mea: tenui eum, nec dimittam. Et rurſus ſuum ſponſum alloquens. Quis mihi det te fratrem meum, ſugentem ubera matris meæ, ut inueniam te ſolum foris, ac deoſculer, & iam nemo me deſpiciat? apprehendam te, & ducam in domum matris meæ. Vniuerſus hic ſermo metaphoricus eſt. Tenuiſſe ſe dicit eum, nec dimiſſuram, & iterum apprehenſuram, ſed amoris hæ ulnę, hæ manus ſunt, quibus dilectum tenet, apprehendit, complectitur. Si priorem illam appræhenſionem hic intelligat, nemo Chriſti fidem profeſſus, non ita apprehendit Chriſtum, & in Chriſto patrem, Sed nec fiduciæ, nec conſcientiæ, eſt apprehenſio eiuſmodi, ſed catholicæ fidei: & apprehenſiuæ illius rationalis uirtutis propria. Illa enim ad uoluntatem pertinet. Conſcientiæ uero, uis illa apprehenſiua non tribuitur. Si uero poſteriorem hanc, quæ amore, & affectu fit, apprehenſionem intelligat, hoc dicit (ut propriis, clariſq; uerbis pro metaphoricis utamur) fidem eſſe fiduciam, qua Chriſtum amamus in conſcientia, & in Chriſto patrem: atq; ita: etiam noua hic adducetur abſurditas, ut Chriſtum amemus fiducia, Quod ex ipſa terminorum ratione euidenter falſum eſt. Nam amore amamus: fiducia confidimus: nec eſt amor, fiducia, ſed cauſa fiduciæ: ut quæ ex amore naſcitur, Quem enim ſyncere amamus, in illum etiā confidimus: quemadmodū ſupra a nobis plenus eſt expoſitū. Et quid hic amor, quid hæc fiducia ad conſcientiā?

Perpende lector, quam nihil in definitione fidei Bugenhagij cohereat.

Deinde, & hoc quis nobis enigma explicaturus eſt: Quid intelligat CHRISTVM appræhendere coram Deo, patre uidelicet, & in Chriſto patrem? Nam ego. quomodocumq; demum apprehenſionem in conſcientia intelligat, quid ſit Chriſtum apprehendi coram DEO.

non in-

non intelligo. An apprehenditur aliquando Chriſtus, hoc eſt, Dei patris uerbum & filius, ſed non coram Deo patre: aliquando uero, non appræhenditur ſolum, ſed etiam corã Deo patre apprehenditur, ut ſit hoc, Chriſtianæ illius tam ſalutaris fidei, illud minime? & quid eſt illud ipſum? coram Deo? Num quid fit a nobis, non coram, ſed clam, & abſente Deo? Haud ſane Dauidi ita uiſum eſt, Quo ibo, inquit is, a ſpiritu tuo, aut quo a facie tua fugiam? Si aſcendero in cœlum, tu illic es: ſi deſcendero in infernum, ades.

Conuincuntur ſemetipſos, nõ intelligere, q̃ illam ſuã fidẽ intelligant.

Nunc tuam lector conſcientiam, apello, qui iſtiuſmodi uerbis, tam obſcuris, tam male coherentibus, tam nihil ſignificantibus, inuoluunt atq; implicant rem omnium maxime explicatu neceſſariam, & in qua una (ſi ipſis fides habẽda ſit) uniuerſa ſalutis noſtræ ſumma conſiſtit, an tibi uidẽtur intelligere, quam ipſam fidem de qua tam magnifica prædicant, loquantur, & intelligant? Sane, ſi intelligunt, ſtudio nolunt intelligi, nec agunt candide, nec Chriſtiane, ſed ſuam alijs ſalutem inuident. Qua in re, quid aut agant, aut moliantur, nõ intelligo. Tam diligẽter, a bonis, quę hactenus prædicata ſunt, operibus, homines ad unam ſolãq; fidem ſuam reuocant, opera ipſa eleuant, extenuant, nihili pene fieri curariq; perſuadẽt, in una illa fide, accipere poſſidereq; nos docentes omnia. Atq; illam ipſam fidem quãnam intelligant, cum requiris, nihil certi intelligis: ſed nũc hoc, nunc illud ingerunt, ut poſt omnem inquiſitionem, quam ante, diſcedas incertior. Nam eandem, quam in his duobus, uelut exempli cauſa, demonſtrauimus uarietatẽ, inconſtantiã, obſcuritatẽ, in omnibus illorum libris inuenies.

Sed forte expectas, in ipſa eorum confeſſione Auguſtana, inuenire hanc ipſorum fidem explicatam certius, ac definitius: & merito ſane, ut, in qua, communi omnium nomine, Imperatori, & ſacri Imperij ſtatibus publice exhibita,

bita, communi quoq; ſtudio, omnium laborarunt ingenia.

Attamen, etiã illã ipſam excutiens diligentius, fruſtra te expectaſſe inuenies: immo, minus conſonũ, minuſq; cohærens inuenies, Tribus ſane articulis, hanc ſuę fidei fidem, in eadem executi ſunt, Quorum primo, qui numero quartus eſt, ipſam in ſe fidei illius naturam, uim, & energiam explicare conantur, Secundo, Quo pacto ea acquiratur, ingeneretur q; nobis: Tertio, quę nam, ipſam cõſequantur in nobis, & ab ea, uelut fructus quidam ab arbore prodeant.

Demonſtrantur nihilo certius, aut definitius, definire ſuam fidẽ, in ſua cõfeſſione Auguſtana.

Habet itaq; primus ille, in hæc uerba, Item docent, Quod homines non poſſint iuſtificari coram Deo proprijs uiribus, merito, & operibus: ſed gratis iuſtificentur, propter Chriſtum, per fidem, cum credunt ſe in gratiam recipi, & peccata remitti propter Chriſtum, qui ſua morte, pro peccatis noſtris ſatisfecit, Hanc fidem, imputat Deus pro iuſtitia coram ipſo, Hactenus uerba articuli.

Ar. iiij. cõfeſſ. Auguſt.

In quibus audis, gratis nos iuſtificari propter Chriſtũ, per fidem: ſed quam fidem intelligant, nondum intelligis: niſi quod interim ſperare poſſis, loqui eos de fide, ut loquẽtes communiter, nempe catholica: quæ dei ueritatem adæquate reſpicit, quemadmodũ ſupra a nobis explicatum eſt.

Oĩa uerba aduerſariorũ de fide, ambiguitatis plena.

Quæ ſequuntur in articulo, Cum credunt ſe in gratiã recipi, & ſibi peccata remitti propter Chriſtum, &c. nihilo certiorem lectorem reddunt, de qua fide loquantur: ſed tãtum dubitare faciũt, an intelligant de fide catholica, quod ea iuſtificemur quidem, ſed non omnes, nec ſemper: ſed illi, & tum demum (quod ipſa uerba importare uidentur) qui, & quando ſe credunt in gratiam recipi, & ſibi ob Chriſtum remitti peccata: (neq; enim omnes hoc credere, qui habent fidem catholicam ſupra euidens fecimus) an uero, non illi fidei catholicæ, ſed uni huic ſpeciali, qua quiſq; de ſe credit, quod Deo placeat, & in Chriſto iam iuſtificatus ſit, iuſtifi-

cationis gratia, acceptam referant (quod ſe intelligere, innuunt, ſed non conſtanter in articulis ſequentibus, ut mox intelliges) Iſtiuſmodi, enim perſuaſionē, qua quiſq; ita forte de ſe credit, nihil habere cū catholica illa fide cōmertij, plane indubitatum eſt: cum hanc, manere etiam in peccatoribus, & damnationi obnoxijs, & qui nihil dubitant in morte ſe adhuc permanere, ſupra euidentiſſimū fecerimus: & eiuſmodi particularem de ſe perſuaſionem, nec diuinæ ſcripturę (quæ mei, tuiq; ſpeciatim non meminit, ſed generaliter loquitur) nec ęccleſiaſticæ traditionis authoritati inniti per ſe notū eſt: ſed neceſſario (niſi uana ſit, & temeraria præſumptio) ex interno diuini ſpiritus diffuſi in cordibus noſtris teſtimonio, aut ex ſpeciali aliqua, forte alicui facta, diuina reuelatione oritur, Reuelationem hanc, extra ſortē relinquo. Teſtimonium autem eiuſmodi, diuini in nobis ſpiritus, fides non eſt: neceſſe eſt enim, ut ſequatur prēſentiam eiuſdem in nobis ſpiritus: qui tamē non datur, niſi iam credentibus, immo, & deum ſyncero corde amantibus, nō uero infidelibus: nec poteſt ineſſe aliquibus, niſi in quibus Chriſtus eſt, Quod autem argumentum habeamus inhabitantis nos Chriſti, non dubium, ſed clariſſimū, ex uerbis Apoſtoli ſupra demonſtrauimus: nempe, ſi corpus nobis eſt mortuum peccato, & ſpiritus uiuat iuſtitiæ, Quod, ut ſit, alio ſane, q̄ fide nobis opus eſſe, ex eiſdem, quiſquis ille clariſſime intelligit.

Ar. v. confeſs. Aug. Magis te adhuc dubium, & incertum reddent, ſi diligenter expendas, ſequentia, Siquidem articulo. v. ſuæ confeſſionis, quo modū generationis ſuæ in nobis fidei explicant, habent in hæc uerba.

Vt autem hanc fidem conſequamur, inſtitutum eſt miniſteriū docendi euangelij, & porrigendi ſacramēta, Nam per uerbum, & ſacramenta, tanquam per inſtrumenta, do-

natur

natur ſpiritus ſanctus, qui fidē efficit, ubi, & quando uiſum eſt Deo, in ijs, qui audiunt euangelium; ſcilicet, quod non propter noſtra merita, ſed propter Chriſtum, iuſtificet hos, qui ſe credunt propter Chriſtum in gratiam recipi, Damnant proinde Anabaptiſtas, & alios, qui ſentiunt ſpiritum S. contingere ſine uerbo externo hominibus, per ipſorum preparationes, & opera, Hactenus illi articulo memorato, Quē ipſum, cum mecū diligēter expēdo, neſcio quid mihi uidere uideor: immo nō lucem, ſed plus ꝙ cimmerias tenebras, in doctrina noui huius euangelij mihi uidere uideor.

Inſtitutum docendi euangelij miniſteriū, ut homines aſſequantur fidem orthodoxam & catholicam, qua credimus, non credentibus tantum, ſed fideli ac ſollicito ſtudio, obtemperantibus doctrinæ Chriſti, per illū, & in illo, ut in mundi luce ambulantibus, illū ipſum per ueſtigia eius ſequētibus, uitam & ſalutē expectandam eſſe, intelligimus: Hanc enim unam fidem doceri a Chriſto, & Apoſtolis, ſuper euidentiſſimum fecimus, Sed quam ipſi demonſtrant, hanc ſuam aliquam ſpecialem, quæ ſola ſecuritatē uitæ, & ſalutis præſtet, a Chriſto, Apoſtolis, aut Euangeliſtis doceri, nuſquam ſane inuenimus: immo, contra plane e diametro, etiam cum omni fide nihil nos eſſe, niſi adſit charitas: quemadmodum ſupra a nobis ſatis demonſtratum eſt.

Vt uero, etiam porrigendorum ſacramentorum ſit inſtitutum miniſteriū, quo per ea fidem aſſequātur homines, haud ſane intelligo, Neq; enim Chriſti euāgelio hoc cōſonat: nō doctrinę apoſtolicę, & catholicæ eccleſię, quę adultis, niſi iā fidelibus, & credentibus, ſacramēta non porrigit. *Nota lector portēta errorū, quibus ſcatet articulus.*

At quod probandi illius cauſa ſubijciunt, multo mihi uidetur prodigioſius, Nam per uerbum (inquiunt) & ſacramenta donatur ſpiritus ſanctus, qui fidē efficit, ubi & quādo uiſum eſt Deo, in his, qui audiunt euangelium.

Vt cũ Lutheri doctrina, articulus pugnet e diametro.

In primis, cum Lutheri doctrina hoc non conſonat, qui in aſſertio: docet hęreticam eſſe, quamuis uſitatam ſententiam, qua dicitur, ſacramenta nouæ legis dare gratiam, his, qui obicem non ponunt, E diametro enim ſibi conſtituuntur iſta, hæreticam ſententiam eſſe, quod ſacramenta dant gratiam, Et per eadem donari ſpiritum S. qui ſine gratia non eſt, Sed noſtra nihil referat, ut pugnent ſecum; pergamus proinde in eo quod cœpimus.

Spiritũ s. nullis dari, niſi iã fidelibus.

Spiritum ſanctum per uerbũ, & ſacramenta, uelut per inſtrumenta donari hominibus, qui fidem efficiat, ubi & quando hoc Deo uidetur, in his qui audiunt euangelium, mihi ſane nouum, & incredibile uidetur: ut qui nuſq; in diuinis ſcripturis inueniam, ſpiritum S. datum, nõ credentibus, aut infidelibus, quo in eis fidem efficeret: immo nullis niſi iam credentibus. Dedit Chriſtus Apoſtolis ſpiritum S. ſed iam fidem habentibus, Apoſtolorum Petri, & Ioannis miniſterio Samaritas iamdudum, & credentes, & baptizatos in nomine Ieſu, ſpiritum S. accepiſſe, Lucas teſtis eſt, Aeque & Epheſi nonnullos, poſt acceptam fidem, & regenerationis ſacramentum a Paulo Apoſtolo, Ita quoq; Iudęis ex Petri concione ad Chriſti fidẽ conuerſis, & corde cõpuncto interrogantibus, quo ipſis ad ſalutẽ opus eſſet, idẽ reſpondit, ut pœnitentiam agerent, & baptizarentur in remiſſionem peccatorum, ita demum promittebat fore, ut ſpiritum S. acciperent, Vt autem quiſquam infidelis adhuc, ſpiritum S. acceperit, ſcio quod nullum ex ſcripturis exemplum proferent: immo ſcio, quod palam contradicat Apoſtolus, Vt cui idem eſt, Chriſtum in ſe habere, & ſpiritum Chriſti, & ſpiritum Dei in ſe habere, Id quod uno eodemq; loco clariſſime explicat, ad Romanos ſcribens, Si quis autem ſpiritum, inquit, Chriſti non habet, hic non eſt eius, Si autem Chriſtus in uobis eſt, corpus quidem

mortuum

mortuum eſt propter peccatum, ſpiritus uero uiuit propter iuſtificationem. Quod ſi ſpiritus eius, qui ſuſcitauit Ieſum a mortuis, habitat in uobis, qui ſuſcitauit Ieſum a mortuis, uiuificabit & mortalia corpora ueſtra. Ita hic de inhabitante nobis Chriſti ſpiritu, ad inhabitantem nobis Chriſtum, & Dei patris qui ipſum ſuſcitauit a mortuis, ſpiritũ, tranſitum facit, ut plane demonſtret, in idem ſemper concidere; Vt autem Chriſtus in nobis ſit, nõ ſolum fidem iamdudum habere oportet, ſed etiam mortificatũ corpus peccato, & uiuentem ſpiritum iuſtitię, quod nec ſine dei amore dominatum in corde noſtro obtinente fieri poſſe, nedũ ſine fide, ſupra clariſſime demonſtrauimus.

Sed ita ſit, ut uolunt aduerſarij, detur ſpiritus ſanctus per uerbum, & ſacramenta infidelibus, qui in eis fidem efficiat. An datur omnibus? aut quibus tandem? Reſpondẽt dari audientibus euangelium, etiam ſi non credant euangelio, hoc enim neceſſarium eſt, ut confiteãtur: Nam ſi crederẽt, iam fides preueniret dationem, acceptationemq́ ſpiritus, & nõ eſſet effectus dati nobis ſpiritus: Omnibus auditoribus euangelij dari hunc ſpiritum, his uerbis non affirmant: nec, ut puto, exiſtimant. Quos ſi percontari pergas, an datus in hunc modum ſpiritus, non credentibus, ſuum continuo effectum in illis ſecum afferat, & fidem operetur in omnibus quibus datus eſt, reſpondẽt, nõ ita habere: ſed in quibus, ubi, & quando Deo hoc uiſum eſt. Poteſt ne quicq́, aut dici, aut cogitari abſurdius? Datus infidelibus diuinus ille ſpiritus, non tamen in ijs omnibus, nec ſemper fidem efficit, ſed nutum adhuc Dei cuiuſdã expectat: quo accepto, tum demum operatur fidem: & interim, quid miſer homo, qui nullas in his omnibus ſuæ poteſtatis, & arbitrij partes audit, aut intelligit? ut ſpiritum accepiſſe ſe ſcire poterit? & ut hoc ſciat, quo nam pacto diuinabit miſer ex

Perpende hæc lector obſecro, mira enim ſtupendaq́; ſunt omnia.

eorum ſe eſſe numero quibus ille impartiri uelit fidei gratiam: an hoc loco: hoc tempore: Quis enim diuinorum húc conſiliorum fecit participem: Nihil ne conabitur interim, nec ut accipiat ſpiritum, nec ut, per illum cõſequatur fidei gratiam: Nihil ſane ſecundum horum euangelium; quod damnat omnes, qui exiſtimant, ut ſpiritũ ſanctum accipiamus, quicquam conferre, aut promouere noſtras præparationes, & opera, Quid igitur: Quid enim aliud: quam ut cõmiſſa uniuerſa ſuæ ſalutis cura Deo, a cuius unius beneplacito intelligit pendere uniuerſum, ipſe interim uiuat molliter ac ſuauiter, & genio indulgeat. Cur enim fruſtra ſe fatigaret quiſquam: fruſtra conaretur ad id, quo intelligit uniuerſum conatum ſuum nihil proficere:

Quod euangelium aduerſarij, de Euangelio loquentes intelligant.

Quod ſi adhuc pergas inquirere, quodnam illud Euãgelium intelligant, ex cuius auditoribus ſibi deligat deus, in quibus, ubi, & quando ſibi uiſum eſt, operatur fidem, per ſuum illum, quem eiſdem diſtribuit, ſpiritum: ſatis diligenter, ac dilucide, ab eiſdem hoc explicatum inuenis; de ſuo ſe Euangelio loqui: hoc nempe. Quod Deus propter Chriſtum gratis iuſtificet hos, qui ſe credunt ob ipſum in gratiam recipi: præter quod, aliud nullum Euangelium uidentur agnoſcere. ſed in uno hoc, breui ſane, ac facili, ſummam ſe ſalutis tenere: cum tamen noſtrum, & Chriſti Euãgelium multo ſit operoſius, & prolixius.

Damnant proinde Anabaptiſtas, & alios, qui ſentiunt Spiritũ S. contingere ſine uerbo externo hominibus, per ipſorum præparationes, & opera.

Aduerſariorũ in Anabaptiſtas cenſura qualis.

Digni certe Anabaptiſtę, qui damnẽtur ab omnibus, at indigni fortaſſis qui damnentur ab iſtis: quibus errores ſuos, merito acceptos referant, ut a quibus didicerunt, neglecta authoritate traditionis eccleſiaſticæ, uni ſcripturæ credi opor-

di oportere, In cuius tamen ſano germanoq́ intellectu, nemo alterius hominis ſit ſubiectus iudicio, ſed quiſq́ ſequi ſecure poſſit, quod ex ſcripturis intelligit. Ex quo uno, ſœcundo ad omnes hæreſes principio, & illorum, & ſacramentariorum, & aliarum noui huius euangelij ſectarum, craſſiſſimi & prodigioſi errores prodierunt.

Deinde & hanc ob cauſam damnantur immerito, quod ſentiant ſpiritum ſanctũ ſine uerbo externo nonnunq́ dari hominibus, per ipſorum præparationes & opera: cũ certũ ſit, intus nobis loqui poſſe dominum: prouocare ad pœnitentiam uitæ ueteris, & ad ſui amorẽ nos excitare: et eo uſq́ promouere, ut nos dignetur ſui conſolatione ſpiritus: ne in re certa, atq; euidenti aſſerenda hic hereamus diutius. *Sine uerbo externo, Spiritũ S. ſæpe dari hominibus.*

Neq́ hoc recte damnãt in Anabaptiſtis, et in alijs: quod ſentiant Spiritum S. nobis dari, per noſtras præparationes, & opera. Quod quicumq́ ſentiunt, non hoc ſentiunt, noſtras præparationes, & opera, cauſam effectiuã, ſed ſolũ diſpoſitiuam eſſe, quod ſpiritum ſanctum accipiamus: & quibus poſitis, ille nunq́ deſit: & quibus deficientibus, nõ adſit, Eiuſmodi enim diſpoſitionem, eſſe amorem illum dei ſyncerum, cum omnibus ſine quibus ille eſſe non poteſt, ſupra, diuinarũ ſcripturarũ irrefragabili authoritate, Prophetarum, Chriſti, Apoſtolorum, & Euangeliſtarum teſtimonio, euidenter demonſtrauimus: quos uniuerſos, hij ſimul inuoluunt ſua hac damnationis ſententia, ſed quæ nullis quam damnatoribus nocuiſſe poteſt. Quid enim aliud in uniuerſa ſcriptura Deus exigit a nobis, quam pœnitentiam uitæ ueteris, atq; eius innouandæ ſtudium: utq́ ſyncero corde ad ipſum conuertamur: hoc autem facientibus, & non alijs, remiſſionem peccatorum, uitam, & ſalutem promittit: ad illos, non ad alios, ſe reſpecturum illo miſericordiæ ſuæ oculo, ſeq́ uiciſſim conuerſurum *Spiritũ S. nobis dari per noſtras præparationes & opera.*

per

per amoris affectum affirmat. Si impius, inquit, pœnitentiam egerit ab omnibus peccatis ſuis quæ operatus eſt, & cuſtodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium, & iuſtitiam, uita uiuet, & non morietur: omnium iniquitatum eius non recordabor. In iuſtitia ſua quam operatus eſt, uiuet. Audis quibus promittatur peccatorum remiſſio, & uita: nempe, peccatorum digne pœnitentibus, et quibus iam adeſt, mandatis Dei per omnia obſequendi ſollicitum, & fidele ſtudium: quod ab illo Dei amore, & filiali timore eſt inſeparabile. Vides ut operibus iſtis, iuſtificationem, & ſalutem noſtram, quatenus ex nobis pendere poteſt, deus imputet, In iuſtitia, inquit, ſua; quam operatus eſt, non, quam credendo ſolum accepit, uiuet. Nullis, quam auerſis iam a uia ueteri, iam humiliatis, iam contritis corde, iam cum ſollicito timore mandatis eius obſequentibus promittit medelam & ſanitatem: ad ſolos illos, reſpecturum ſe affirmat, Ad quem, inquit, reſpiciam, niſi ad pauperculum, & contritum ſpiritu, & trementem ſermones meos? Vides ut neget ſe reſpecturum ad alios: Prærequirit ergo illa in nobis opera, quibus tales reddimur: non quod his ipſis aſſequuti iam ſimus iuſtificationis gratiam: quæ in uno illo miſeri cordi ad nos reſpectu cõſiſtit: ſed uelut præparatiões quaſdam ad eandẽ, in nobis prærequirit & exigit. Nam, quod contriti corde, hoc ipſo, ſanati aut uiuificati nondum ſint, ſed adhuc, ut ſanentur indigeant, idem propheta, etiam alio loco affirmat, Quia hæc, inquit, dicit excelſus, & ſublimis, habitans æternitatem &c. ut uiuificet ſpiritum humilium; & uiuificet ſpiritum contritorum. & rurſus in perſona ſaluatoris, Spiritus domini ſuper me, eo quod unxerit me dominus, ad annunciandum manſuetis, miſit me, ut mederet contritos corde, Vides cor contritum exigi in nobis, prius ꝙ illud ſanare, aut uiuificare dignetur dominus:

Amore aut cõtritione nos nõ ſanari, ſed dei gratia.

prius

prius ꝙ illo miſericordiæ ſuæ oculo ad nos reſpicere. Quã-uis, ea ipſa noſtra ſanitas, uita, aut iuſtificationis gratia, non ex nobis, aut noſtra contritione fit, ſed illi, a Deó ſuperueniat. Et hoc eſt, quod clariſſimis uerbis Dauid prædicat, Qui ſanat, inquit, contritos corde, & alligat contritiones eorum, Ita Chriſtus, promittit laborantibus, & iugo peccatorum oneratis, refectionem, ſi tamen prius ad ſe ueniãt. Venite, inquit, ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam uos. Ad ſe uenientibus, promittit ſuã gratiam, Et uenire ad Chriſtum, nũquid eſt dormire, aut conſertis ſub alas manibus ocioſum quieſcere: an non conuerti, & moueri ad Chriſtum, affectus cordis, & amoris, non pedum greſſibus: Opera ergo ille noſtra prærequirit, quibus poſitis, promittit non defore ſuam gratiam.

Et hactenus quidem, priorum duorum articulorũ, cõfeſſionis aduerſariorũ de fide & iuſtificatione hominis, myſteria, ſatis excuſſimus: & euidens fecimus, non ſolum prodigioſis, et abſurdiſſimis erroribus plena eſſe uerba ſingula, ſed etiam, ut ex his nihil certi ac definiti quiſquam poſſit intelligere, quam fidẽ in uniuerſa hac controuerſia, & quotieſcunq; de fide iuſtificante loquuntur, intelligant. Quod tamẽ, ante omnia, clariſſime explicatum, ac definitũ oportuit: ut in quo uno, totius ſalutis noſtræ ſummam uolunt conſiſtere, Nec puto tam amethodos, quin feciſſent, ſi modo ipſi certo intellexiſſent, & intelligerent, de qua fide ſeipſos loquentes intelligant.

Tertij uero articuli eorundem de hac ipſa ſua fide, quo tum eius uiuam, operantemq; efficaciam explicant, diſcuſſionem tantiſper differemus, dum hanc de notione eiuſdẽ inquiſitionem abſoluerimus: ad quam reuertentes.

Haud immerito ſperabã fore, ut in apologia eiuſdẽ cõfeſſionis ſuæ, quæ forte ob breuitatem, in eadem dicta uideri *Excuſſio eorũ quæ apologia continet, ad fi-*

Z poſſent

dei ſuæ chara-cterem pertinẽtia.

poſſent obſcurius, explicata inuenirem certius, diſtinctius, & luculentius, Quam uniuerſam (uerboſam ſane, & prolixam, unde, & breuiter hic ſubijciemus, quæcumq; ad characterem, finitionemq;, quam hic inueſtigamus, fidei illius pertinent) non paruo tedio iterum, iterumq; perlegi, & ſingula pene uerba diligenter excuſſi: ſed nihil magis inueni conſonum, nihil coherentius, certius, deſinitius: immo, uniuerſa hæc apologia, maxime autem, quatenus concernit præſentem cõtrouerſiam, magis errantes, uelut in tenebris, aliquos, ꝗ certa uia, recto curſu, orationis luculentia, in certum ſcopum apte tendentes, uidetur exprimere: nec ex ea uniuerſa mihi perſuadere poſſum, ipſos certo, & clare intelligere, quid fidem loquentes intelligant, Tu uide lector, & diligenter aduerte animum, an forte idem tibi mecum uidebitur.

Qualis apologia in uniuerſum.

Quam uarias fidei ſuæ definitiones Apologia cõtineat.

Definientes itaq; in apologia fidem illam ſuam, cui iuſtificationis gratiam, & ſalutem, bonorumq; omnium cumulum acceptum referant.

Prima.

Hæc igitur fides, inquiunt, ſpecialis, qua credit unuſquiſq; ſibi remitti peccata, & Deum placatum nobis eſſe, propter Chriſtum, conſequitur remiſſionem peccatorum, & iuſtificat nos, Et quia in penitẽtia, hoc eſt, in terroribus, conſolatur, & erigit corda noſtra, regenerat nos, & affert ſpiritum ſanctum, ut deinde legem Dei facere, uidelicet, uere diligere deum, atq; eum timere, illiq; obedire poſſimus, Et paucis interpoſitis.

Secunda.

Et hęc fides, eſt noticia Chriſti, Et rurſus poſt aliquãta.

Tertia.

Eſt autem ea fides iuſtificans, non tantum hiſtoriæ noticia, ſed aſſentiri diuinæ promiſſioni, in qua gratis propter Chriſtum offertur remiſſio peccatorum, & iuſtificatio.

Quarta.

Et ne quis, inquiunt, eam ſuſpicetur tantum eſſe notitiam hiſtoriæ, addemus amplius, Eſt uelle, & accipere ob-

latam

latā promiſſionē, remiſſionem peccatorum, & iuſtificatio-
nem; nec ſufficit ad fidē iuſtificantem, credere ſibi peccata dimitti, & propter Chriſtum ſe in gratiam recipi, hoc item uelle, ſed oportere quoq; hanc recipere.

Hæc ſunt, quæ immenſa illa, & confuſa apologia, ad characterem, finitionemq; eius, quam docent fidei pertinē-tia, cōtinet, In quibus quatuor diuerſiſſimas, immo ſecum pugnātes definitiones unius illius ſuæ fidei intelligo, Quæ nunc paulo preſſius excutiendę ſunt, ut, & tu lector intelligas, an temerarium, aut falſum ſit meum de eiſdem, quod indicauimus, iudicium.

Ipſos loqui de fide non catholica, ſed quadā ſpeciali.

In primis hoc prudenter, & recte faciunt, quod nos admonent, de fide ſe loqui, non ut omnes cōmuniter, nempe, catholica, ſed de fide quadē ſpeciali, ea uidelicet perſuaſione, qua quis de ſe credit ſibi remitti peccata ꝑpter Chriſtū, & quod Deum placatum habeat, Vt hactenus apologia pertinere poſſit ad elucidationem quarti ſuæ confeſſionis articuli, cuius uerbis, ut oſtendimus, lectori de hoc ipſo ingeſſerunt dubium, Nam hic clare explicāt, de ſpeciali perſuaſione hac ſe loqui: hanc fidem remiſſionem peccatorum conſequi, & iuſtificare nos, non illā catholicā, Et hactenus exiſtimas inueniſſe te aliquid certi, quod intelligant, Sed quę illi huic finitioni ſuæ adijciunt continuo, faciunt, ut de alia fide in apologia, de alia uero, in illa ipſa ſua confeſſione loqui ipſos merito credas, & exiſtimes.

Primæ definitionis excuſſio credere ſe placere Deo per Chriſtum.

Vt euidenter pugnent apologia, et confeſſio.

Nam quinto, quem audiſti, eius articulo, dicunt ſpiritum ſanctum, per uerbum, & ſacramenta dari hominibus, qui fidem efficiat in euangelij auditoribus, ijs tamen, quibus, & quando Deo uiſum eſt, In apologia dicunt plane contra, Ipſam nempe fidem, ſpiritum ſanctum in nobis præcedere, immo, per eam, conferri nobis eundem, Aut ergo euidenter ſecum pugnant, apologia, & cui eadem pa-

trocinatur, confeſſio, aut de alia, in illa, de alia in hac fide, ut loquantur neceſſe eſt.

Secūdæ definitiōis excuſſio. Quod addunt deinceps, & ſecundo loco ſubijciunt, fidem hanc eſſe cognitionem Chriſti definiētes, ea nec prioribus, nec ſequentibus conſonāt, ita ut cogaris, adhuc nouā aliquam fidem, quam hic definientes intelligant, inueſtigare, & querere.

Fides Chriſti cognitio.

Cognitio in nobis eſt, aut ex ſenſibus, aut ſuperiori aliquo, quod rationi innotuit principio: aut deſuper infuſa diuinitus. Senſuum beneficio proprie cognoſcimus, quæ ſub ſenſuum experientiam ueniunt: ꝗuis non, ſine adhibita illis rationis regula. Aeque ratio, in cognoſcendis his, quæ ad ſe proprie pertinent, utitur nihilominus, ꝗdiu corpori coniuncta eſt, adiutorio & beneficio ſenſuum, quibus doctrinationē, aut uiua uoce, aut ſcriptura, loquētibus nobis inſtructoribus, accipimus: qui nos, uel ordine quodam, & rerum conſequentia, deducant ex notis nobis, in noticiā eorum quæ ignota fuerant, (quomodo ingenerantur nobis diſciplinæ omnes inuentę humanitus) uel ex fide ueritatis, quam apud nos habent indubiam, eorum, quæ certo ſibi explorata affirmant, nobis quoq; certam fidē faciunt. Qualis fere eſt noticia hiſtorica: quę perſcripta ab his, qui uel rebus geſtis interfuerunt, uel certam earundem noticiam habuerunt, antiquitatis, & præcedentium nos ſæculorū conſenſu ad nos perlata; ſui fidem apud nos facit. Quomodo etiam de Aſia, Africa, cæteriſq;, quas ipſi non uidimus regionibus, & incolarum moribus, referentibus alijs dignis fide, qui ipſi eaſdem luſtrauerunt, credimus.

Quibus modis in nobis generetur cognitio

Scientifica.

Hiſtorica.

Fidei. Ad hoc genus, Chriſti fidem pertinere, nec deſuper diuinitus infundi (quemadmodum quæ prophetico ſpiritu, aut aliter illuminati ſancti Dei, pleriq; acceperunt homines) ipſe nos docet Apoſtolus, Qui nō eſſe perſonarum

acceptionem apud Deum Romanis approbans, primum ex Eſaia, dicente: Omnis qui credit in illum, non confundetur, deinde, ex Ioele, qui futurum prædixit, ut omnis quicumq; inuocaret nomẽ domini, ſaluus fieret, ita ſubiungit: Quomodo ergo inuocabunt eum in quem nõ crediderũt? aut quomodo credent ei quem non audierunt? Quomodo autem audient ſine prædicante? & adhuc ex Eſaia, dicẽte, Domine, quis credit auditui noſtro? concludit tandem. Ergo fides ex auditu eſt, auditus autẽ per uerbum fidei, hoc eſt, euangelium, aut doctrinam Chriſti. Affirmat, quod uides, fieri non poſſe, ut credat quis, his quæ non audierit, & edoctus fuerit. Audire autem edocerique neminem poſſe, niſi doctorem, & Chriſti doctrinæ præconem habeat. *Fidei noticiam nõ infundi deſuper, ut prophetica, ſed ex auditu, & traditione eſſe.*

Cum ergo dicunt hic aduerſarij, fidem de qua loquuntur, eſſe cognitionem Chriſti: eam neceſſario cognitionem debent intelligere, ſi modo quid intelligant, qualem de Chriſto facit fides catholica: quæ diuinis ſcripturis, & eccleſiaſticæ traditionis authoritati, immo diuinæ ipſi ueritati adequate innititur: quam hij, ſuo more, appellant hiſtoricam, nec dignantur ſuæ fidei nomine. Pugnant proinde etiam hic ſecum: fidem definientes cognitionem Chriſti, & tamen ſpecialem, & diuerſam facientes a catholica, qualem ex ſcripturis habemus de Chriſto, & alijs, quæ ſalutis noſtræ gratia in eiſdem nobis ſunt tradita. *Vt etiã in hac definitione pugnent ſecũ, nec cum priori ea conſonet.*

Iam uide, & in ſequentibus, num quid magis explicent, aut ſecum conſtent, & conueniant. Ita autem habet tertia, quam proferunt, definitio. *Tertiæ definitionis excuſſio*

Eſt, inquiũt, ea fides iuſtificans, non tantum hiſtoriæ noticia, ſed aſſentiri diuinæ promiſſioni, in qua gratis propter Chriſtum offertur remiſſio peccatorum, & iuſtificatio. *Fides noticia hiſtoriæ, et præterea aſſentiri diuinæ promiſſioni.*

Hoc primum aduerte lector, illos hic confiteri, ſuam fidem eſſe noticiam hiſtoriæ, ſed non ſolã noticiã eiuſmodi,

immo,

immo inſuper aliquid: nempe aſſentiri diuinæ promiſſioni, de gratuita noſtra iuſtificatione in Chriſto. Per hiſtoriam autem, niſi uniuerſam diuinam ſcripturam intelligant, diuinare non poſſunt, quid intelligant. Neq; enim puto, quod aut Troianam Iliadem, aut Romanam hiſtoriam intelligant: ſed quæ diuinis ſcripturis ſunt prodita: tametſi ea ipſa, haud proprie hiſtoriæ deſignentur nomine, ut quæ, geſtæ rei ſeriem narrationemq; continet: qualia non ſunt uniuerſa quæ in ſcripturis continentur: cum tamen ea uniuerſa indiſtincte reſpiciat fides catholica, & eis credat, ut diuinis oraculis: Quam cum noticiam illi appellant, æque loquuntur inepte, & impropriè: Neq; enim fides, eſt noticia omnium quæ ſcripturis ſunt prodita, quæ exercitatione, meditatione, & aſſiduo ſtudio acquiritur, ſed firmus aſſenſus animi, quo nihil dubitamus uera ea eſſe omnia: ſiue omnium eorum noticiam habeamus (quales quam pauciſſimi reperiuntur) ſiue non habeamus: ſiue intelligamus, ſiue non intelligamus omnia. Sed ita mihi illi loqui uidentur perpetuo, quaſi ſtudio hoc agant, ne a quoq; poſſint intelligi.

Vt fides nō ſit noticia aut hiſtoriæ, aut alteriuſcuiuſq; rei

Interim tamen fatentur ſuam, illam fidem eſſe noticiam hiſtoriæ: ſiue illam fidem, ſiue exercitatione & ſtudio partam noticiam ſcripturarum, aut in uniuerſum, aut qua parte proprie hiſtoriam continent, intelligant: quamuis præter illam (quamcumq; demum intelligant) noticiam hiſtoriæ, etiam hoc, illi tribuant, quod diuinis aſſentiatur promiſſionibus.

Promiſſiones diuinæ. Per ſcripturas. Extra ſcripturas. } factæ

Hoc itaq; mihi uelim reſpondeant, de quibus hic loquātur diuinis promiſſionibus, An de his quæ in ſcripturis cōtinentur: an uero de alijs quibuſdam quæ extra ſcripturas ſunt: Quales duplici genere imaginari poſſumus: nempe, uniuerſalis, pertinenteſq; ad omnes: aut ſpeciales, quæ certam

ram perſonam reſpiciunt. Vniuerſalis erat, quæ Noe facta eſt, quod deleturus deinceps non eſſet Deus uniuerſam carnem aquis diluuij. Specialis uero, quæ ſiebat Abraæ, cum ipſi præciperet Deus, exire de terra & cognatione ſua, peregrinariq; in terra aliena; hæc nempe, faciamq; te, inquit, in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, eriſq; benedictus. Vtriuſq; uero generis notam præferebat, qua eidem promiſſum eſt, in ſemine ipſius benedictionem accepturas omnes gentes: ſpecialis equidem, ea parte qua in ipſius ſemine: uniuerſalis uero, quod omnibus gentibus ea promittebatur impartienda benedictio. Has uero promiſſiones, illi, non ex ſcripturis, ſed ex factis ſpecialiter ad ſe diuinis acceperunt oraculis: tametſi diuinus ille ſpiritus, per Moyſen, ad noſtram quoq; inſtructionem, in publicas ſcripturas, eas ipſas retuleriт.

Vniuerſales. *Speciales.*

Hoc ergo nunc mihi reſpondeant aduerſarij, cum fidei ſuæ præter notitiam hiſtoriæ tribuunt, quod inſuper diuinę promiſſioni aſſentiatur, an loquantur de diuina promiſſione quæ in ſcripturis, &, ut in ſcripturis, an uero, de aliqua quæ extra ſcripturas diuino oraculo uni aut alteri facta eſt, eaq;, aut uniuerſali, concernente omnes, aut ſpeciali, quæ unam tantum perſonam concernit, aut alteram.

Ex his perpēde lector, an ſe ipſos intelligãt aduerſarij.

Si de una aliqua, quæ in ſcripturis continetur, iam bis ineptiunt, & ſe ridiculos faciunt: primum in eo, quod fides illa ſpecialis, tantopere ab ipſis prędicata, non ſolum nihil hoc pacto, præ noſtra catholica ſpeciale, & inſigne haberet; imo, in ea ipſa includeretur, & eſſet eius quædam exigua particula: cum nõ ſolũ uni illi diuinæ promiſſioni, qua nobis gratis offertur remiſſio peccatorum, et iuſtificationis

gratia in Chriſto,ſed promiſſionibus omnibus:nec ijs tan⸗ tum,ſed & comminationibus breuiter, omnibus quæcunq; in diuinis ſcripturis continentur: & eo ſenſu quem in illis ipſis intendit ſacer ſpiritus (in quo tamen,non ſuo ſenſui, ſed catholicæ eccleſiæ,fidelis credit:eum eſſe uerum germa numq; ſcripturarum ſenſum nihil dubitans, quem eadem ipſa ſequitur, & ſequuta eſt catholica Chriſti eccleſia) fir⸗ miſſime credat fides catholica. Deinde, etiam in eo,quod unã hanc promiſſionem diſtinguant,& ſeparent a reliquis omnibus quæ diuinis ſcripturis continentur,eamq; diſtin⸗ cta ſpecialiq; fide credi uelint a cæteris omnibus. Quæ uni uerſa,nos indiſcriminatim,& indiſtincte, credimus una fi⸗ de catholica:ut quæ Dei ueritatem in uniuerſum reſpicit: illi adequate innititur:quicquid ab ea prodit,illi certiſſimo aſſentitur.

Quod ſi non de promiſſione diuina quæ in ſcripturis eſt,aut ut in ſcripturis eſt,ſed de altera quadam extra ſcrip⸗ turas loquantur:ante omnia docere nos debuiſſent,cuiuſ⸗ modi uerborum forma, & tenore ea ſit: ad quem,aut quos facta: quod eius certum,& infallibile argumentum habe⸗ ant: & unde certo ſciant tam gratum Deo,eiuſmodi pro⸗ miſſioni credere,præ uniuerſis quæ per diuinas ſcripturas idem nobis ingerit & loquitur: ut illi ſpecialiter fidei con⸗ donet peccata,& iuſtificationis gratia eandem remuneret; illam autem catholicam,nullius faciat. De quibus uniuer⸗ ſis,niſi certiſſimam ante nobis rationem reddiderint,utiq; intelligunt quam ſunt inepti,quam ridiculi,qui,ut ſibi cre⸗ damus,ſua ſomnia,nec ſatis explicata ingerentibus,a nobis exigunt. Tu uero ex his lector eſtimationem fac,an in hũc, quem hactenus audiſti,modum, ſuam nobis fidem expli⸗ cantes,eam ipſam,quæ ſit de qua loquantur,intelligant:mi hi ſane credibile non uidetur. Quam meam ſententiam,

magis adhuc confirmat etiam quarta, quam ſubiungunt, eiuſdem finitio.

Et ne quis, inquiunt, fidem ſuſpicetur tantum eſſe noticiam hiſtoriæ, addemus amplius. *Quartæ definitionis excuſſio*

Eſt uelle, & accipere oblatam a deo promiſſionem, remiſſionem peccatorum, & iuſtificationem, Nec ſufficit ad fidem iuſtificantem, credere ſibi peccata dimitti, & propter Chriſtum ſe in gratiam recipi, hoc item uelle, ſed oportere quoq; hanc recipere. *Fides, uelle et accipere oblatam a deo promiſſionem.*

Perpende obſecro lector hęc uerba diligenter, & uide, num ijs, adhuc nouã quandam, etiam alterius, neſcio cuius nouę fidei, qualem in prioribus omnibus non audiſti, nec intellexiſti, faciem exprimant?

In quarto ſuæ cõfeſſionis articulo, et prima definitione apologiæ, hæc erat ipſis fides iuſtificans, qua credit quis ſe in gratiam recipi, et peccata ſibi remitti propter Chriſtũ, qui morte ſua pro peccatis noſtris ſatisfecit. Hanc unã fidẽ illic affirmant ad ſalutem ſufficere, & nobis pro iuſtitia imputari coram Deo, Cum his iam confer, quæ hoc loco de ſua illa fide dicunt, & uide, an in eandem conueniant, Eſt, inquiunt, uelle, & accipere, oblatam a Deo promiſſionem, remiſſionem peccatorum, & iuſtificationem. Illic, ipſis erat fides iuſtificans, credere ob Chriſtum, ſe in gratiã recipi, ſibiq; peccata remitti. Hic, ijſdem, eadem illa fides, eſt, uelle & accipere oblatam a Deo promiſſionem, Vt autem toto genere hæc a ſe differãt, Credere ſe iuſtificari propter Chriſtum, &, uelle atq; accipere oblatam a Deo promiſſionem, nemo non intelligit, qui latini ſermonis non ignarus, uocabulorum, & rerum rationes intelligit. *Vt hæc definitio euidenter pugnet, cũ prima, & iiij cõfeſſionis ar.*

Deinde, Quo pacto non euidẽter iſta inter ſe pugnãt? fidem qua credimus nos iuſtificari a Deo, & in gratiam recipi propter Chriſtum, nobis imputari pro iuſtitia coram

a Deo

Deo, noſq; iuſtificare (quod quarto confeſſionis ar: & prima definitione apologiæ affirmant) Et, nõ ſufficere (quod hic dicunt) ad fidem iuſtificantem, credere ſibi peccata dimitti, & propter Chriſtum ſe in gratiam recipi, ſed oportere inſuper eandem, & uelle, atq; eã accipere, Quo, inquã, modo hęc non pugnant e diametro? Si fides, qua credimus nos iuſtificari et propter Chriſtum in gratiam recipi, nobis imputatur a Deo ad iuſtitiam, & nos iuſtificat, quomodo ea ad iuſtificationem non ſufficit? Si non ſufficit, non iuſtificat, Si ſufficit, quomodo præter illam requiritur, ut iuſtificeris, non ſolum uelle illam ipſam iuſtificationis gratiam, ſed etiam, ut eam reipſa recipias? Hæc, ne tibi uerba uidentur hominum intelligentium, quid loquantur, aut intelligant?

Dicunt iuſtificantē fidem, ne quis eam ſuſpicetur noticiam hiſtoriæ, eſſe, uelle, & accipere oblatam a Deo promiſſionem, Quid eſt hoc? Quid inq̃, oblatam a Deo promiſſionem uelle, & accipere? Diuinas promiſſiones, uolumus quidem omnes, hoc eſt, optamus, ac deſyderamus ea, quæ eiſdem promittuntur, (neq; enim aliud nobis erga eas uelle eſt) ſed non accipimus omnes, quia non omnes illis nos dignos reddimus, nec eiuſmodi, quibus, qualibuſq; promiſſa ſunt. Velle proinde, oblatam nobis a Deo promiſſionem, quid ſit, quiuis intelligit, Sed nec hoc, intellectu difficile aut obſcurum eſt, quid ſit, oblatam a Deo promiſſionē accipere, nempe, rem promiſſam aſſequi, atq; eius compotē fieri, Sed niſi explicuerint, quid faciens, aut quo pacto, illã ipſam promiſſionem aſſequar, quid obſecro his uerbis explicant? Affirmant, nõ ſufficere ad aſſequendã promiſſam in Chriſto iuſtificationis gratiam, credere, quod propter Chriſtum illam aſſequutus ſis: neq; etiam, ſi illi credulitati adiungas, eius obtinendæ uoluntatem & deſyderium, ſed oportere

Diuinas promiſsiões

Velle.

Accipere.

oportere inſuper, ut eandem re ipſa accipias. Hoc ergo nobis explicent, ut intelligamus, quo nobis præter illã ipſam fidem, quam alibi prædicant ſolam ſufficere, præter ſalutis, (quod eidem hic adiunxerunt) deſyderium, nec tamen cũ illa ſufficere affirmant: quo inquam nobis, præter hæc, ad iuſtificationis gratiam re ipſa accipiendam, accipiendamq; opus ſit?

Vides lector, q̃tum hij, & q̃ infœliciter laborẽt, in explicanda nobis fide illa ſua, cui uni, ſummam ſalutis noſtræ tribuunt, De qua, ſi quid certi intelligerent & iam apud ſe conſtituiſſent, idem aliquid certumq; etiam perpetuo loquerẽtur, Quiſq; enim, de quo certi aliquid cõcipit, etſi nõ ipſam rei ueram rationem aſſequutus eſt, ſaltẽ ſuæ illius cogitationis imaginẽ facile explicat, Secus his accidit, qui de re quapiam, uidentur quidem ſibi uidere aliquid, ſed indiſtincte, confuſe, & proinde quid uideant explicare neſciũt.

Conſtare ex præmiſſis Aduerſarios, nihil certi de fide intelligere.

Hanc perplexitatem in omnibus iſtiuſce fidei profeſſoribus animaduertens, ac perpendens Ioannes Caluinus, libro illo ſuo, de inſtitutione religionis Chriſtianæ, cap. iiij. unus omnium, in hunc nodũ explicandum incumbit quidem diligẽtius, & accuratius: ſed res ipſa inexplicabilis, explicari non patitur: eo minus, quod nec de illa ipſa (ut diximꝰ) certi, q̃uis falſi aliq̃d, certo illi omnes intelligãt, nec ſciunt, quid ſe uidere uideant. Quod, ut etiam in illo ipſo intelligas, quo nihil uerum dubites in omnibus (tametſi quę omnium nomine ab ipſis exhibita ſunt, ſuæ fidei confeſſio, & eius apologia, hoc ſatis demonſtrent de omnibus) non tamen grauabimur etiam huius ſententiam explicare, & excutere, præſertim, ne querantur iniquiores nos fuiſſe in explicanda eorũ ſentẽtia. Definit quidẽ confidenter ſatis, fidẽ illã ſuã Chriſtianã, quam dicunt, quod ſit diuinæ erga nos beneuolentiæ, firma, certaq; cognitio, quæ gratuitæ in

Io. Caluini definitio.

Chriſto promiſſionis ueritate, per ſpiritum ſanctum reuelatur mentibus noſtris, & cordibus obſignatur.

Sed quando hęc ipſa definitio preſſius excutitur, nihil ea inuenitur indefinitius, nihil confuſius, Quod tamē prius quàm facio, quo pacto hanc ſuam definitionem explicet, coloret, & probabilem facere conetur, præmittendum eſt, ne & ipſe queratur circumſcriptam a nobis, & conciſius productam eius ſententiam.

Finitionis per eundem explicatio.

In primis, Non uult eſſe poſſe fidem, per quam, Deo grati, & accepti non ſimus: Proinde a ſophiſtis, quos dicit, ſcholaſticis, non paruo eccleſiæ malo, profectā affirmat nugatoriam diſtinctionē fidei formatæ, & informis, reclamāte ſcriptura uniuerſa: quos & dicit, de fide imperite, & inſulſe ſtridere magis quàm loq (Iſtiuſmodi modeſtia ſtatim perfundit, atq; imbuit omnes profeſſores ſuos, hæc noua doctrina euangelica, quantuis alioqui, & natura, modeſtiſſimos) Cui tamen, ut pro his ſophiſtis uerbo obiter reſpondeam, (neq; enim hic immorari decretum eſt) habent hij magnos ſuæ illius diſtinctionis authores, Chriſtum, Euangeliſtas, & Apoſtolos, ex quibus ſupra clariſſime demōſtrauimus, non omnem fidem, gratos nos Deo facere, Immo, inquit ille, Si habuero omnē fidem, ita ut montes transferam, nihil ſum, niſi præter fidem, etiam charitatem habeam.

Ipſe uero, unicā tātū piorū fidē agnoſcit, cū Paulo, ut dicit, Apoſtolo, Qua in re, quantū cū Paulo cōuenit, ex his, quæ ſupra de fide ex ſcripturis demonſtrauimus, eſt euidētiſſimū.

Fidem, quà deum credimus ueracem, æque non poſſe falli, ac fallere, qua ueritati eius firmite innitentes, diuinas ſcripturas pro certiſſimo oraculo habemus, ut nullius momenti affirmát, ita indignā eſſe uult appellatione fidei; a cuius ſolida ueritate abſit longiſſime, Energiam eā uult eſſe fidei, ut erga Deum, affectu, corde, & amore afficiatur

homo

homo.Nullā proinde mentis aſſenſionē,niſi quæ ad cor ipſum uſq; penetret,atq; in eo defixa reſideat,uiuaſq; radices agat,quibus firmiter, & uelut inſeparabiliter adhereamus Deo,dignam ueræ Chriſtianæq; fidei appellatione exiſtimat. Vt quæ; cōtenta non ſit ſimplici cognitione hiſtoriæ, (ſic fidem appellant,qua ſcripturis, ut diuinis oraculis credimus, quam autem proprie, paulo ante explicatum eſt) niſi, & cor hominis, penitius inſideat,atq; occupet,quam ut euaneſcat temere.

Eſſe quidem uerbum(ita ſcripturam appellant) eius obiectum,& ſcopum,in quem perpetuo collimare debeat: a quo, ſi uel parum deflectat, iam non fidem, ſed incertam credulitatem eſſe,et mentis uagum errorem, Eſſe idem, & baſim qua ſuſtineatur,& fulciatur, unde ſi uel paululum declinet,corruat ,Ipſam, intueri deum, in uerbo ut in quodam ſpeculo, per quod, ſemper ſe repreſentet, ijs quos ad ſe uult trahere. Attamen, in illo ipſo uerbo,præcipue reſpicere,qua erga nos uoluntate ſit, Cuius fundamentum ſit,præſumpta de dei ueritate perſuaſio.Nec tamen,qualiſcumq; diuinæ erga nos uoluntatis noticiam,fidem intelligit:Non enim,quæ indignantem,uindicantemq; reſpicit: ſed quæ clementem,benignum,& propitium. Illam ſiquidem,refugere ab eo nos docere:at fidem, querere oportere Deum,non fugere. Ad ipſum querendum nos allici,cum ipſum eſſe bonum noſtrum nobis perſuaſum eſt. Illud nobis confirmari,ubi ſibi curæ,ſtudioq; ſalutem noſtram eſſe declarat,Quod,cum una gratiæ promiſſione faciat, qua ſe nobis teſtificatur patrem eſſe,ea opus fuiſſe:ut in quam ſolam reclinari cor hominis poſſit,Et quia non multum habitura eſſet momenti,diuinæ bonitatis noticia,niſi in ea, nos ſimpliciter acquieſcere faceret, excludendam eſſe dubitatione mixtam intelligentiam,quæ non ſolide ſibi conſtet,

ſed ſecum ipſa diſceptet: addidiſſe proinde ſe in definitione fidei, certam, & firmam, Quippe, plenam, & fixam, qualis de rebus compertis eſſe ſolet, certitudinem, fidem ipſam requirere.

Eiuſdem finitionis excuſſio pene neceſſaria.

Hactenus lector rethoricantem audis Caluinum, & ſuę fidei definitionem explicantem, non paulo certe (quod ingenue confitendum eſt) probabilius, uerisſimilius, & conſtantius, quam uniuerſa & confeſſio, & apologia, quas iam excuſſimus: immo, quam omnes, quos uidere contigit, profeſſores huius nouæ fidei. Nam, & certam definitionem ſaltem proponit: cuius & partes certo ordine exequitur, & explicat. Id quod deſyderes in alijs omnibus. Quos uelut cœcos in tenebris errare hac, illacq;, et in circuitum agi magis, quam aliquo certa uia tendere uideas, quoties fidem nobis ſuam explicant. Qua cauſa, illum mihi tacitum hic prætereire uiſum non eſt: ne quis forte nouæ huius fidei ſectatorū, ſaltem in illo ſupereſſe eidem ſubſidij aliquid ſperare poſſet, quod a nobis euerſum non ſit. Nihilo enim plus, etiam in illius definitione, ſi uniuerſa diligenter excutiantur, certi & ſolidi in quo acquieſcere poſſis, inuenies: nihil certius de fide illorum intelliges, etiam ſi ita quæras ut qui ſequi cupias.

Audiſti in primis, definientem ſuam illam fidem, eſſe diuinæ erga nos beneuolentiæ cognitionem certam & firmam: beneuolentiæ inq;, demonſtratæ nobis in promiſſione ſalutis gratuita, quæ nobis in Chriſto facta eſt: qualem ex dei uerbo, aut diuinis ſcripturis concipimus. Quam, cū habeat omnis, qui fidem catholicam habet, qui Chriſto nomen dedit, & diuinis ſcripturis credit ut certiſſimis oraculis, nihil adhuc aliud tibi merito uideris intelligere, quam particulam quandam fidei quam nos profitemur, catholicæ: qua

cæ: quia in uniuerſum credimus ijs omnibus, quæcumq; a Deo noſtræ ſalutis gratia nobis reuelata ſunt, ut non toti: uniuerſæq; fidei, ſed quia parte illa, Dei erga nos beneuo: lentiam, quo dictum eſt modo, nobis teſtificatam, reſpi: cit, illam quam efferunt energiam ſuæ illius fidei ipſos attri bueie, merito exiſtimes.

Sed cum illi notitiæ, quam, & aſſenſionem dicit, poſt ſeipſũ explicantẽ attribuere uideas, ut ſyncero cordis affe: ctu, & amore afficiamur erga Deum: ut in corde noſtro, uiuas, firmaſq; radices iaciat: iam merito dubitare incipis, quid uelit dicere: Cum hæc, neq; notitiæ, neq; aſſenſioni, (quæ rationis ſunt propria) poſſint competere. Nam cor (quod contra mentem idem ipſe diſtinguit perpetuo) me: taphorica illa locutione, ut transfertur ad animum, partem illam animæ affectuoſam atq; imperioſam, cui propriæ conuenit, amare, odiſſe, uelle, nolle, haud dubie intelli: git: ſi modo aliquid intelligat. Vt autem diuinæ erga nos beneuolentiæ noticia, quam concipimus, non ſolum ex una illa, cuius ipſe meminit, promiſſione, ſed etiam ex uni: uerſis eius erga nos operibus; nempe, quod nos crearit ad ſuæ beatiſſimæ bonitatis conſortium, & tam multis bene: ficijs, tã benigne, ac liberaliter nos cumularit, & cumulat, non immerito ad ſui amorem prouocare nos debeat, & ple roſq; prouocet, quos idem amor ille (quæ amoris natura, & uis eſt) in amatum transformet, & uelut glutino quodã illi uniat, atq; unione eiuſmodi familiares faciat, ac fidutiã pariat, & uelut ſecuritatem quandam, qualis inter eos eſt, q ſe mutuo & ſyncero affectu diligũt, etiã nos intelligimus, Sed ut uniuerſa hæc, illi notitiæ proprie tribuamus, ipſa re rũ natura & ratio nõ patitur. Aliud ſiquidẽ eſt amor, aliud amati noticia. Hæc, illã ut præcedat oportet: quãdo amor

præte:

prærequirit amati noticiam. Ille tamen, hac, eſt perfectior: neq; ex hac, ut integra, totaq; ſua cauſa pendet, ſed liberæ uoluntatis (quam cordis nomine per translationem ſcriptura ſignificat) germen eſt.

Multo minus intelligis quid intelligat: immo certius intelligis, quod nihil certi intelligat, quando eandem fidem, & partes definitionis eius explicans, nunc ſpem, nunc fiduciam ipſam facit, ut de qua intelligit loqui Apoſtolum, cū his promittit ſalutem, qui fiduciam, et gloriationem ſpei ad finem uſq;, firmam retinent. Quid enim ſpei, quid fiduciæ cum noticia commune eſt?

Nos cum omnibus recte loquentibus, & qui, quod loquuntur intelligunt, diſtincta hæc, & diuerſa intelligimus: fidem, ſpem, amorem ſeu charitatem, & fiduciam illam firmam, quæ ipſa, ſpei gloriatio recte intelligitur dici ab Apoſtolo: quanq; unum iſtorum ex altero oriatur, & pendeat. In quibus, primum omnium, fides eſt: primum dico, non perfectione, ſed tempore, Oportet enim accedentē ad Deum iam credere, Ex fide, quæ nobis proponit dei erga nos, quamuis peccatores, beneuolentiam, & omnibus ſyncero corde ad ſe reuertentibus paratam miſericordiam, ſpes naſcitur, qua in eandem bonitatem, et miſericordiam confidere incipit, & ad ipſum accedere, affectus cordis, amoriſq;, nō pedum progreſſibus: per quem, cum illum iam attigit, iam aſſequutus eſt, tenet, complectitur, ipſique unitur glutino unius ſpiritus, incipit in ſe eius ſuauitate perfundi: conſolationes ſentire, & uelut amicus amico tandem familiaris efficitur: ex familiaritate, illa fiducia, illa gloriatio ſpei naſcitur, non iam remiſſionis offenſæ (quæ, ſecundum, in hoc progreſſu, locum obtinebat) ſed brauij, & coronæ firma certaq; expectatio. Quæ omnia tam diuerſa, qui in unum confundūt, & in unius fidei ratione quęrunt concludere,

dere, & proinde, ſolā nos ſidem iuſtificare cōtendunt, quid aguntaliud, q̃ quod ineptiſſime, & pertinaciſſime altercā-tes de uocula, rē ipſam nolint intelligere: immo ſtudio quę-rant obſcurare, ne poſſit a quoq; intelligi; & inuolutorum, perplexorumq; uerborum fumos ſuffundant in oculos.

Et hactenus quidem priora duo ſigilla noui huius euā-gelij, de iuſtificatiōe, quæ per ſolā ſidē eſt, ſatis ut puto ape-ruimus, Quorum primum, eſt in ipſa ratione illius prædi-catę a ſe fidei, De qua, nullam apud aduerſarios certam ra-tionem, aut notionem adhuc conſtare, in quam, perpetuo reſpicientes conſtanter de eadē loquantur, ſed tanquam ad diuerſa reſpicientes, nunc hoc, nunc illud proferant, ſed ni-hil coherens, nihil conſonum, immo falſa, immo pugnātia omnia, mihi ſatis demonſtratū uidetur. Et quanq; omnes imaginari uideātur, illā ſpecialem perſuaſionem, qua quis ſibi perſuadeat, ad ſe certo pertinere promiſſionem iuſtifi-cationis, et ſalutis in Chriſto: ſe illius iam factum participē: exiſtimantes eiuſmodi perſuaſionem neminem poſſe falle-re: tamen reſpicientes interim ad rationem fidei catholicæ, qualis hactenus ab orthodoxis patribus noſtris tradita eſt, & ad tam multa, quę paſſim recurrunt in ſcripturis, illi ſuæ imaginationi aduerſantia, neſciunt, quo ſe uertant: ſed nūc unum comminiſcuntur, nunc aliud: ſed nihil conueniens, immo ſecum pugnantia omnia, & falſitatem illius ſuę ſtul-tiſſimę, & uaniſſimę imaginationis euidenter coarguentia, quemadmodum euidentiſſimum fecimus.

Epilogus de a-ptis hactenus duobus ſigillis doctrinæ ad-uerſariorū, de iuſtificatione fi-dei.

Secundum uero ſigillum eius doctrinæ, ſub quo clau-ſa conduntur illa eius tā multa myſteria, eſt in eo, quod ſola illa ſua fide iuſtificari, nos docent, Quod, non ſolū illā eorū fidem, (quam adhuc neſciunt quę ſit, & inaudita hactenus fuit omnibus) immo, nullam omnium fidem ſolam facere, ſed multa ad hoc alia, & in ſumma, dei illum ſyncerū, uin-

b centemq;

nec deſpondet animum: nihil dubitans, maiorem eſſe eius miſericordiam, ꝗ̃ ſit, aut eſſe poſſit noſtra iniquitas: unde et ſpem ueniæ cõcipit: atq; illi ſe humiliter proſternit cũ publicano illo euãgelico, non audens, uel oculos ad cœlum attollere. Quo pacto progrediens, quemadmodum prędictũ eſt, & receptus tandẽ a pientiſſimo patre, & miſericordiſſimo domino, ex amore conſolationem, familiaritatem, & fiduciam paulatim concipit: non tamen ſalutis ſuæ ſecuritatem omnimodam: ſuæ nimirum mutabilitatis conſcius, Vnde etiam ſollicite, & inſtanter in timore Dei ſe continet.

At longe eſt diuerſa certitudo ſalutis, quam fides illa ſpecialis aduerſariorum exigit: quibus, Chriſti fidelis non eſt, niſi qui ſolida perſuaſione, Deum ſibi propitium, beneuolumq; patrem eſſe perſuaſus, de eius benignitate ſibi pollicetur omnia: & diuinæ erga ſe beneuolentiæ promiſſionibus fretus, indubitatam ſalutis expectationem præſumit: immo, non, niſi qui ſuæ ſalutis ſecuritati innixus, diabolo, & morti confidenter inſultet: ad illius exemplum, qui dixit, ſe certum, quod neq; mors, neq; uita, neq; angeli, neq; principatus, neq; poteſtates, neq; uirtutes, neq; præſentia, neq; futura, breuiter nulla creatura, ipſum poſſet a charitate Dei diuellere, qua nos in Chriſto Ieſu cõplectitur, Spiritũ ſanctũ, hac in re, ſigilli uice defungi affirmãtes, ad diuinas promiſſiones, unde conſtet beneuolentiæ eius erga nos cognitio, obſignandas in cordibus noſtris: quarũ certitudinẽ, idem, mẽtibus noſtris impreſſerat: atq; eundẽ, ad confirmandas, conſtituendaſq; eaſdem, arre locũ tenere, Quod ipſum affirmari uolunt ab Apoſtolo, ad Epheſios dicente, In quo, & credentes, aut poſtq; credidiſtis, obſignati eſtis ſpiritu promiſſionis ſancto, qui eſt arrabo, aut pignus hæreditatis noſtræ, Et rurſus, Qui unxit nos deus,

Qualem ſalutis certitudinẽ fides aduerſariorum exigat

& uigilantia eſſe uidetur. Ne forte, inquit, cũ alijs prædicauero, ipſe reprobus efficiar, Mihi ſane, nõ ſuper oẽm certitudinẽ certi de ſalute ſua, ſed cũ timore, & ſollicitudine ad eã contendentis, & reprobationem fugientis, quamuis iamdudum conſtituti in magnis profectibus, uox hæc eſſe uidetur. At longe plus aſſequuti, & in altiorem diuinæ charitatis gradum ſubleuati, illa, ex epiſtola (quæ tempore poſterius ſcripta eſt) ad Romanos plena confidentię uox eſt, Quis nos ſeparabit a Charitate Chriſti? &c. Certus ſum enim, quia neq; mors, neq; uita, & cætera quæ ſubiungit. In ſumma, nulla creatura, ſeparare nos poterit a charitate Dei.

Quanq;, ſi & præcedentia, & ſubſequentia huius loci apoſtolici conferas, hoc clariſſime intelliges. His uerbis nobis ſignificare uoluiſſe apoſtolum, ut fixos nos, et radicatos in charitate Dei, ex hoc, quod beneficiorũ ei9 erga nos magnitudinẽ, digne diligenterq; eſtimamus, et cõſideramus ut oportet, nulla tẽtatiõis uis, nulla creatura ab illo ſeparare poſſit, niſi ipſi ultro ignauiter, turpiterq; ceſſerimus, et ex ſe impotenti aduerſus nos aduerſario locũ in nos dederimus, & nos ſubmiſerimus.

Quam inepte confirment illam quam promittunt ſalutis certitudinẽ, ex teſtimonio in nobis diuini ſpiritus.

Quod uero de teſtimonio diuini in nos ſpiritus profeſerunt, quod tandem, ſuam illam fidem proprie faciunt, eiuſmodi eſt, ut ſatis demirari non poſſum, quis hæc dicẽtes agitet cæcitatis ſpiritus, ut, quam aliena loquantur, non intelligant. Siquidem, ſpiritu promiſſionis ſancto obſignari corda, non infidelium, ut credentes fiant, ſed iamdudũ credentium, & ex fide pœnitentium uitæ ueteris, & ad deum per ſyncerum amorem conuerſorum, immo, ab eodem in gratiam iam receptorum, quo ſentiant conſolationẽ, et ſuauitatem diuini amoris: utq; idem, uelut arrabo ſit, promiſſę & expectatæ ſalutis, in illo amore perſeuerantibus, tam eſt

certum,tam expertum his qui in Chriſtiana militia ſeſe exercuerunt omnibus,tam conteſtatū diuinis eloquijs (quod ſupra clariſſime demonſtrauimus) ut plane rudem uniuerſæ rei Chriſtianæ ſe demonſtret, quisquis de hoc dubitare potuerit. Et plane mirandum eſt,quod nō intelligant Caluinus ille,& cæteri,illis ipſis, quæ citant,uerbis Apoſtoli ad Epheſios,ſuam ſententiam plane redargui, In quo, inquit,iam credētes,aut poſtq̃ credidiſtis,obſignati eſtis ſpiritu promiſſionis ſancto. Præcedit ergo fides, ſignaculum, aut ſigillum in nobis ſpiritus,non ſequitur, ut hij aduerſus omnem ſcripturam affirmant. Quod ipſum ſignaculum in nobis ſpiritus,uelut ſuam cauſam effectus,adhuc ſequitur, teſtimonium illud quod idem ille ſpiritus,noſtro ſpiritui perhibet. Vt intelligas,quam diuerſa res ſit Paulo apoſtolo,fides Chriſtiana, & euangelica,ab hoc teſtimonio ſpiritus,quod hij demum fidem faciunt:quantum illis cum eodem Apoſtolo de fide conueniat.

Demonſtratur iactatæ ab aduerſarijs certitudinis uaniſſima uanitas.

Diuinis promiſſis firmiter credentes Chriſti fideles uniuerſi,nihil dubitant Deum ſe patrem habere propitium,& ſe illi fore chariſſimos filios,ſi in timore illo filiali erga ipſum ſe continuerint:ſi mādatis eius obſequi ſollicite ſtuduerint,ut decet bonos,& chariſſimos filios: Certum habent ſe accepturos ſalutem in Chriſto,ſi eidem charitatis glutino copulati,obſequentes fuerint. Neq; enim ullis alijs, niſi his demum,hæc,niſi fruſtra,& uane,expectari poſſe,a diuinis ſcripturis,Chriſto, Apoſtolis, & Euangeliſtis,certiſſimo edocti ſunt: quemadmodū ſupra euidēs fecimus. Neq; ullā inueniūt,tā abſolutā promiſſionem , aut filialis adoptionis,aut ſalutaris gratiæ,quæ uſum rationis iam aſſequutis facta ſit,in qua incluſa non ſit conditio iſtiuſmodi. Neq; enim omnes teſtamenti patris fiunt participes,ſed qui ipſum ſeruant:proinde abſolutum nō eſt:ſed includit aliquid

cuius

cuius obſeruatio a nobis exigitur:a quo obſeruato, aut ſecus,pendet delatę teſtamento hæreditatis aſſequutio,Quã qui propoſitam quidem & delatam omnibus, aſſequi uoluerint,neceſſe eſt,ut ſeruando teſtamento ſtudeant:ut memores ſint mandatorum patris,& in filiali timore, ac reuerentia erga ipſum ſe contineant:a nutu,ac uultu patris pẽdeant,et dependeant:illi gratos ſe filios exhibere conentur: eius imaginem in ſe exprimere uitæ puritate,ſanctimonia, iuſtitia;in luce Chriſto ambulare,ut lucis filij, Chriſti doctrinæ fideliter obſequi.Nam his demum factum hũc cauſam ſalutis æternę,hos a peccatis ſuis emũdari eius ſanguine,eiuſdem ipſius Chriſti,& Apoſtolorũ teſtimonio,ſupra euidentiſſimum fecimus. Ad quæ dum quiſq; reſpicit, & a ſe exigit,an patris,quomodo prædictum eſt, teſtamentũ ſeruauerit,merito timet,ac trepidat.

Et quamuis ille radicatus,fixus,& iam uelut familiaris amor,fiduciam illam quandam ſecuram ſalutis pariat.Hęc tamẽ ſecuritas,lõgiſſime abeſt ab iſta ſecuritate, quã aduerſariorũ exigit & promittit fides:ut iã demonſtratũ eſt. Deinde,etiam illa ipſa qualiſcumq; ſecuritas,non eſt inter ipſa noſtræ conuerſionis initia,quæ tamen neceſſario a fide inchoat:ſed indignitatis noſtræ conſcientia,& erga creatorẽ, & tam benignum & munificum in nos dominum,tam pium patrem,ingratitudine atq; inobedientia confuſi, & nihilominus de infinita bonitate & miſericordia eius ſperantes,atq; eidẽ humiliter proſtrati,ex dolore offenſæ eius, pectus tũdimus:& ſynceri doloris teſtes,fideles lachrymas ubertim effũdim⁹:nec audemus ad cœlũ attollere oculos,p̃ dolore,cõfuſione,et uerecũdia:ſed humiliati in ſacco,cilitio & cinere,pauimento adherentes, ſupplices oramus miſericordiſſimũ dominũ, ut nobis ſit propitius,& peccata ignoſcat.Hic eſt uere germanus et Chriſtianus,fidelis animi,ex

Vere germanus fidelis animi ex euangelica fide ad deum ſe conuertentis habitus.

uera, euangelicaq; fide ad Deum ſe cõuertentis habitus: & qui ab eodem iuſtificationis gratiam impetrat: ſi Chriſto, & eius euangelio credimus, In qua, qui permanet, & obſequentem deinceps filium illi ſe exhibet, is demum teſtamẽtum patris ſeruat, & ſalutis promiſſionem omnibus propoſitam, ſuam facit. Quam ſi quis credat aliter poſſe ſuam facere, ut, ſi tantum nihil heſitans certo credat, quod ad ſe pertineat, non ſolum incerta, ſed etiam uana eſt credulitas iſtiuſmodi: ut quæ nec Deum, nec Chriſtum, ſponſorem habet: immo, eſt Deo, Chriſto, apoſtolis, & diuinis ſcripturis omnibus plane contraria: quemadmodũ ſupra clariſſime demonſtrauimus.

Qui demũ nõ uane poſſunt credere ſe Deũ patrẽ habere propitium.

Immo uelim hoc mihi reſpondeant, qui hac ſalutis ſecuritate miſeros lactant, ſe & alios, & in æternæ damnationis barathrum certo præcipitant, Quo pacto non falletur, credens ſe Dei filium, atq; eundem habere patrem propitiũ, cuius ſi uitam contempleris, nihil minus quam Dei eſt: nihil minus quam Deum cogitat: ſed mundo, atq; eius curis totus immerſus eſt, mammonæ ſeruit, carnis deſyderijs obtemperat?

Notum eſt, filios quos dici eorum, quorum imitantur actus, & opera. Ita Daniel ad unũ ex illis ſenioribus, quos cæcus atq; impotens adulterandi furor adegit, ut falſo ſuo teſtimonio, non ſolum commacularent caſtę ſanctęq; mulieris pudicitiam, ſed etiam in mortem innocentem traderent, Semen, inquit, Chanaã, non Iuda. Sic quoq; propheta ad filios Iſrael, Pater tuus Amorrheus, mater tua Cethea, quibus utiq; non generis neceſſitudo, ſed morum ſimilitudo illos iungebat, Ita deniq; in euangelio Chriſtus, ad Iudeos iactantes ſe Abrææ filios, Si Abrææ filij eſſetis, opera utiq; Abrææ faceretis. Atq; iterum, cum ſe patrem habere deum dicerẽt, primum, coarguit mendacij, deinde, diaboli

diaboli ipſius conuicit eſſe filios. Si Deus, inquit, pater ueſter eſſet, diligeretis utiq; me, Ego enim ex deo proceſſi, & ueni, Videtis, unde ineunda nobis ſit eſtimatio, unde conieclandum, an Dei ſimus filij? num patrem illum propitiũ habeamus? nempe, ſi Chriſtum diligamus, Et quis eſt, qui Chriſtũ diligit? ipſum audi, Qui diligit, inquit, me, ſermones meos ſeruat, Ille ergo uere, fideliter, & nõ uane ſperare poteſt, Deum ſe patrem habere propitiũ, qui Chriſti doctrinam ſeruat; illi ſe conformare contendit: illum induit: cuius uita, Chriſti uitã emulatur: breuiter, cui uiuere Chriſtus eſt, Illos uero iactantes; Deum ſe patrem habere, propter eius fidem, & noticiam, conuicit eſſe diaboli filios, ex uita ipſorũ, & operibus, Vos, inquit, ex patre diabolo eſtis, & deſyderia patris ueſtri uultis facere, Habemus Lydium lapidem, ad quem examinare nos debeamus, cuius ſimus filij: Deum, an diabolum, patrem habeamus: Illum nempe ipſum lapidem angularem, poſitum in Sion, in ruinam, & reſurrectionem multorum: Chriſtum inquam ipſum. Quẽ ſi diligis, ſi doctrinam eius ſeruas, ſi ipſum uita, & moribus exprimis, Deum patrem habes: Sin minus, diabolum: etiã quicquid credideris de Chriſto: etiam ſi certiſſimo perſuaſeris tibi, propter Chriſtum (cui ob uitæ, morumq; diſſimilitudinem neceſſario diſplices) te placere deo, Quę ſane, nihil eſſe poteſt aliud, q̃ temeraria, & peſtilentiſſima præſumptio.

Lydius lapis ad quẽ examinare te poßis, Deum, an diabolum, patrem habeas.

Sed fidem illã ſuam, iactant includere illa omnia: quippe, feracem eſſe bonorum operum, & uitam noſtram, ad Chriſti doctrinam neceſſario componere: nec peccatum ullum mortale admittere, Quod, quo pacto fiat, intelligere ego non poſſum.

Excutitur VI ar. confeſs. *An fides eorũ ſit neceſſario ferax bonorũ operum.*

Eſt illis fides, promiſſæ iuſtificationis & ſalutis gratię, in Chriſto firm⁹ aſſenſus, Ita enim imaginati eos, ſed uelut

per denſam quandam caliginem uideo, quod proinde non poſſint clare exprimere, diuina promiſſione, uelut gratuito & liberaliter, iuſtificationis, & ſalutis gratiam in Chriſto offerri omnibus: a nobis uero unum hoc requiri, ut acceptemus oblatã: quod promiſſioni firmiter aſſentiendo, & nihil dubitando eius nos iam factos participes, fieri intelligunt: atq; ita, per unam illam fidem nos fieri, & iuſtitię, & ſalutis participes.

Docent proinde, fidelem omnem, certo ſtatuere debere, ſe reputari iuſtum coram deo, & eius ſe eſſe chariſſimum filium, propter hoc ſolum, quod certo credit, hac ſe gratia impartiri, propter Chriſtum, pro ſe paſſum & mortuum, & qui pro peccatis noſtris abunde dependit: quæ non poſſit illum fides fallere, ſed tã certo conſtet cuiq;, q̃ certo credit. Age igitur, & hic pauliſper agamus cum aduerſarijs.

Demonſtratur dicti articuli euidẽs falſitas.

Accipiamus Chriſtianum aliquem, ſed grauibus peccatis implicitum, qui induxit in animum ueſtro euangelio credere, Quo pacto hic ſecum non ſtatuere non poterit (q̃ uere, nihil refert ad præſens) ſe reputari iuſtum corã Deo, atq; illum ſe habere patrem propitium, illius ſe eſſe chariſſimum filium, quia credit hac ſe gratia impartiri propter Chriſtum, pro ſe paſſum & mortuũ, qui pro peccatis ſuis abunde ſatisfecerit: & aſſentiendo acceptare, gratis oblatã in illo iuſtificationis & ſalutis gratiam?

Si dixeritis, ueram, illum eiuſmodi, fidem ueſtram non habere, q̃ diu in peccatis eſt: quamdiu mundo ſeruit, carni & ſathanæ: quod ueſtra illa fides, mortale peccatum non compatitur, Hoc eſt, quod hic inquirimus, nec intelligere poſſumus, unde illi ueſtræ fidei hęc ſit cũ peccato pugnantia? Habet iſtiuſmodi, uniuerſum id, quod continetur in ratione ueſtræ fidei: firmiter aſſentitur diuinæ promiſſioni, qua

qua gratis in Chriſto offertur omnibus, iuſtificationis & ſalutis gratia: atq; illi aſſentiendo eã ipſam acceptat, et acceptatione ſuam facit: quando ad hoc ipſum, uobis nihil requiritur aliud: & ueſtro illi euangelio firmiter credens, certo ſtatuit ob illam ſuam fidem iuſtum ſe reputari corã deo, atq; illum ſe patrem habere propitium: eo quod firmiter credit Chriſtum pro ſe paſſum, & mortuum, Hęc eſt enim ueſtri doctrina euangelij, Hoc igitur a uobis explicatum mihi cupio, quid huic deſit, quo minus ueſtram illam fidẽ habeat: cui ego nihil deeſſe uideo, quod in ueſtræ fidei ratione includitur & compræhenſum eſt, Quod peccator eſt, non aduerſatur rationi ueſtræ fidei, Immo Lutherus, eius ipſius author, docet credentis in Chriſtum nulla opera eſſe tam mala, quæ eum poſſint accuſare, aut damnare, Ita ſane libello de uotis, Et ſermo: quo explicat illud Euangelij, Sic Deus dilexit mundum, Immo, aduerſus Carolſtadium, affirmat nullum eſſe peccatum, q̃ incredulitatem: nullam iuſtitiam, q̃ fidem, Et in capti. Docet non dubitandum nobis eſſe de ſalute, poſtq̃ baptizati ſumus, Quia promiſſio ibi facta, non eſt, inquit, mutabilis ullis peccatis, unde baptizatus, etiam uolens, non poteſt ſalutem perdere, niſi nolit credere: Quin & communis eſt ueſtrum omnium, atq; una ſententia, ſola fide iuſtificari hominem: nullo uitæ eius, nullo operum reſpectu: ad quę docetis reſpicere nos non oportere, ne quicq̃ nutet ueſtræ fidei illa ſalutis ſecuritas, & certitudo uacillet aut heſitet: Cum merito, quiſquis ad ſe, uitamq; ſuam reſpexerit, criſtas demittit: ſed clauſis ad nos ipſos, uitamq; noſtram oculis, uultis in unam Dei miſericordiam intentis nos oculis, certo credere, quod ipſi grati ſimus, & chariſſimi filij, Quod quiſquis facit, is uobis talis eſt, qualem ſe firmiter credit.

Vt nulla ſit pugnãtia fidei aduerſariorũ cum peccato.

Is autem, qui a nobis exempli cauſa propoſitus eſt, firmiter credit, uobis credens, quod ſit dei filius, & ipſum placatum habeat: quamuis in peccatis ſuis molliter quieſcat: ſatis eſſe ad ſalutem credens, ueſtram illam fidem habere: ueſtro illi euangelio credere: nihil hac in re ad ſuam uitam aut opera, ne non ſatis firma ſit fidei ſuæ certitudo & firmitas, ſed in unam dei miſericordiam reſpiciens: quem, propter illam ipſam ſuam fidem, ſibi perſuadet propitium: etiã quicquid de uita ſua fuerit: quantumcunq; alioqui diuina gratia indignus fuerit: quæ dignitatem noſtram, præparationes noſtras & opera, nihil moratur, niſi falſum ſit ueſtrũ euangelium. An forte dicetis eiuſmodi hominem, in uita perdita, illud ipſum non poſſe credere? Certe hoc poſſe credere etiam grauiſſimis peccatis irretitos, teſtimonio eſt Micheas propheta: qui eiuſmodi fidem, aut perfidiam potius, in pleriſq; ſui temporis coarguit, Teſtimonio eſt Ioannes Baptiſta, qui eandem peſtilentiſſimam credulitatem, in turbis, tam Phariſeorum, q̃ Sadduceorum, ad ſuum baptiſma uenientium, uelut populariter receptam perſtrinxit: Teſtimonio quoq;, & alter Ioannes, ille Euangeliſta, qui refert Iudęos, ita reſpõdiſſe Chriſto, nos patrem habemus Deum: quos tamen ille contra conuicit, non Deum, ſed patrem habere diabolũ, Teſtimonio deniq; ſanctiſs. patres noſtri, Hieronymus, Auguſtinus, & cæteri, qui affirmant, ab ipſo etiam naſcentis æccleſiæ Chriſtianæ exordio hanc fuiſſe multorum fidem, quod ſola fide in Chriſtum ſaluaremur: etiã qualiſcumq; uita noſtra foret, qualiacumq; opera. Quid eſt ergo, quod dicitis, eam, quam prædicatis fidẽ, ſecum non poſſe mortale peccatum compati?

Canilli remotio.

Poſſe etiã peccatores firmiter credere ſe Dei filios.

Sed præſumptuoſa, dicetis, & erronea, eorum quos cõmemorauimus fides extitit: & uera dicetis, Sed cur non æque ueſtra falſa eſt, aut certe eſſe poteſt? Hoc enim quiſq;

nobis

nobis reſpondeat, quo pacto illi quos commemorauimus omnes, credendo ſe Dei filios propter unam fidem in Deum, & ob eandem, illum ſe habere patrem indulgentem, & propitium, errare potuerunt, atq; adeo craſſiſſime errarũt, & miſere ſe deceptos nunc inueniunt: uos autem illud ipſum credẽdo, errare non poſſitis, ſed tam certum uobis hoc ſit, quam certo creditis?

Adhuc unum reſtat aperiendum ſigillum doctrinæ aduerſariorum, quam hic excutimus, & ſub quo tecta claudũtur eius myſteria: nempe, in modo quo imaginantur gratuitam iuſtificationis, & ſalutis noſtræ gratiam: quo, & meritum noſtrum uniuerſum tollunt, & nullum operum noſtrorum hac in re reſpectum a Deo haberi, nulla a nobis eius reſpectu & gratia patiuntur fieri; & facta, eo adeo non promouere, ut inde abducant magis, & ad diuinæ gratiæ iniuriam pertinere contendant, Quo uni illi ſuæ fidei, ſine ſocio atq; emulo, hic regnum aſſerant.

Apertio ſigilli quarti.

Quomõ imaginentur gratuitam iuſtificationis, & ſalutis gratiam.

Sed nos ſupra diuinarum ſcripturarum irrefragabili authoritate demonſtrauimus, gratuitam quidem a Deo, in Chriſto, conferri nobis iuſtificationis gratiam: non tamen conferri quibuslibet: nec aliis, quàm ſyncerũ illum, operoſumq; Dei amorem, ſollicitum timorem, ac fidele ſtudium uoluntati eius obſequendi iam habentibus. Ad quem amorẽ, timore illo fœcundum, obſeruationemq; mandatorũ ſuorum, quæ ex eodem procedit, præcipuum ipſum hac in re reſpectum habere, atq; eius gratia nobis conferre, & uelut retribuere iuſtificationis, & ſalutis gratiam, idẽ ipſe irrefragabilis teſtis eſt. Ad quem, inquit, reſpiciam, niſi ad pauperculũ, & contritũ ſpiritu, & trementem ſermones meos? Et Chriſtus in euangelio affirmat, pios accepturos regnũ patris, propter impenſa in proximos charitatis opera, quæ uelut ſibi impenſa acceptat: quibus ſe dicturum in iudicio,

Demõſtratur eius falſitas.

Ad amorẽ noſtrũ atq; opera præcipuum à Deo, et maiorem quã fidei reſpectum haberi, in donãda nobis iuſtificationis, & ſalutis gratia.

affirmat. Venite benedicti patris mei, poſſidete paratũ uobis a conſtitutione mundi regnum. Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare, & quę ſequuntur cætera: falſiſſimum eſt ergo quod docent aduerſarij, noſtrorum operum, a deo. in impartienda nobis iuſtificationis, & ſalutis gratia, reſpectum nullum haberi: immo plane contra, præcipuũ, & maiorem quam fidei, eorundem ab ipſo reſpectum haberi, atq; ea ipſa uelut illis remunerare, ex eiſdem eſt euidentiſſimum.

Opera noſtra coram deo eſſe meritoria.

Quin, ut hoc credamus, quod ipſe inquirentibus ſe per ſyncerum amorem, atq; ardẽs deſiderium, remunerator ſit, exigere a nobis fidem ipſam orthodoxã, & catholicam, ſine qua nemo poteſt ad deum accedere, apertiſſimis uerbis affirmat Apoſtolus. Oportet, inquit, accedentem ad deum, credere quia eſt, & quod inquirentibus ſe remunerator ſit. Aliud eſt autem, munerare: aliud remunerare: illud, ſignificat ſimpliciter donare aliquid: nullius prioris officij aut beneficij accepti compenſandi, reſpectu: quod ij faciunt, qui priores, aliquem dono aut beneficio ſibi demerentur, & obligant, Remunerat autem, qui acceptum beneficium, aut quod uelut ſibi impenſum tulit, tametſi alioqui eius utilitas ad ſe non pertineat, compenſat: atq; eius reſpectu bene merito aliquid retribuit, Itaq;, ad præcedens is meritum reſpicit, quamuis liberale: quale fere eſt in officijs, ac beneficijs: non uero ad illud ſeruile, & conductitium: quale ex pacto & conuento, pro certa mercede eſt exhibitum. In quibus hæc eſt differentia, quod in illo priori genere, in retribuendo, ac remunerando, non commenſuramus datum accepto, nec conamur æquale æquali reddere: ſed ſemper ſtudemus benemerentem beneficio uincere, & ſuperiores ea in re partes tenere. In hoc poſteriori, contra ſtudemus: nempe æquale æquali reddere: & certa mercede, certam

Duplex meriti genus.
Liberale.
Seruile.
Eorum differẽtia.

tam operam paciſcimur. In illo, benemerenti nullum ius, nulla actio cõpetit quicq̃ mutuo petendi ab eo, de quo eſt benemeritus: ſed uniuerſum, liberalitatis utriuſq; eſt: tamet ſi homo gratus, ipſa uelut gratitudinis lege, acceptum beneficium, maiori ſemper beneficio compenſet: nec ſe ſatiſfeciſſe exiſtimat, niſi uicerit, & nouo benemerentem beneficio ſibi obligauerit. In hoc poſteriori, ut conſtituitur uerũ debitum, competitq; merẽti ius petendi mercedem, & aduerſus tergiuerſatorem, aut ceſſatorem datur actio: ita maligne compenſatur: & cauetur quantũ poteſt fieri, ne plus reddatur, aut ſoluatur, quam impenſa opera ualeat. Poſtremum hoc meriti genus locum non habet inter Deum, & homines: cum illum, nobis debitorem nulla poſſimus ratione conſtituere: ut cuius eſt uniuerſum, & quod ſumus, & quod facimus, & quod poſſumus. Priori uero illi generi, utiq; locus eſt. Siquidem miſericordiſſimus, & pijſſimus dominus, & ſi bonorum noſtrorum non indigeat, & ſi nihil ex nobis ipſi poſſit accedere, tamen, ſui ſimiles nos cupit euadere, quia bonus eſt: & ad hoc ipſum propoſitis præmijs nos inuitat. Velut, ſi liberalis, benignuſq; herus aliquis, ſeruos ſuos ad id inuitet, propoſitis cuiq; pro ſua gnauitate, diligentia, ac labore pręmijs aliquot liberalibus, ad quod, æque ſine ullo premio obligarentur ex ſua conditione, & officio. Et ut magis quadret ſimilitudo propoſito. Si quis hoc ipſum faciens, unum illud in eiſdem reſpiciat, ut homines frugi, bonoſq; faciat: non ſuæ ullius utilitatis, ſed ſolum illorum ipſorum cauſa, quia, & ipſe bonus eſt: & ſuos omnes, ſui quoq; ſimiles reddere ſatagit.

Quale ſit meritum inter deum, & hõmines.

Simile.

Aptatio.

Ita ſane optimus, & clementiſſimus dominus, uelut ſibi impenſum beneficium acceptat, cum aut proximis, aut nobis ipſis benefacimus: cum illum ipſum, qui & nobis ſummum

mum bonum noſtrum eſt, toto corde amamus, deſyderamus, & exquirimus. Cuius ipſius inquiſitionis, noſtriq́ erga ſe amoris reſpectu, uitam nobis æternam, & coronam gloriæ immortalis retribuit, & uelut mercedem proponit, unicuiq́ ſecundum ſuum laborem, propriam. Merces autẽ eſt, quæ pro opera, & labore, uelut ſtipendij loco, redditur. Quæ cum operi alicui, aut labori proponitur, eo utiq́ fine, eaq́ intentione proponitur, ut eius ſpe & reſpectu, excitentur ad agendum, ſatagendum, & laborandum alacrius. Nec uult qui mercedem proponit eiuſmodi, ut non expectetur: ſed contra, ut expectetur pro opere, ac labore cui repromittitur. Qui proinde ad eam reſpiciunt, eius contemplatione, & intuitu ſuam ſocordiam excitant, ſeſe prouocãt ad curſum in ſtadio, ad certamen bonorum operum, brauij & coronæ, quæ perſeuerantibus ac uincentibus proponũtur, ſpe ac reſpectu, nihil ſeruiliter faciunt: ut falſo imaginãtur aduerſarij: immo hoc faciunt, quod idem ille dominus noſtræ fragilitatis conſcius nos facere docuit: quod fecerũt illi, quos ſingulari ſua gratia præuentos, atq́ exaltatos, nobis, quos imitaremur, uelut duces quoſdam conſtituit. Ita Moyſes ille, ſi Paulo credimus, reſpiciebat in remunerationem, cum Chriſti [illegible] properium præferret Aegiptiorum theſauris, & diuicijs. Abraæ puſillanimitatem ac timorẽ, mercedis magnæ repromiſſione detrahere conatus eſt ille, in cuius tamen manu ſunt corda filiorum hominum. Noli, inquit, timere Abraam, quia merces tua, magna nimis. Ita Dauid inclinaſſe cor ſuum ad faciendas iuſtificationes dei propter retributionem, idem ipſe affirmat.

Merces.

Ad mercedem reſpicientes in ſuis operibus, nihil ſeruiliter facere.

Nec tamen hic quicq́ Deo, aut Chriſto adiungimus in illo ſuo ordine, in iuſtificationis noſtræ, & ſalutis negotio, qui opera, eius ipſius aſſequendæ gratia facimus, & facienda docemus. Aeque enim uniuerſum, eſſe confitemur infinitæ

Qui bonis operibus ſtudent iuſtificationis, et ſalutis aſſe-

finitę dei bonitatis,& gratuitę, ſine qua plane peieramus, miſericordiæ. Aeque unum Chriſtum propitiatorem, ſaluatoremq́ noſtrum, immo propitiationem, redemptionẽ, iuſtitiamq́,& ſalutem noſtram: nõ uero, noſtra opera, etiã qualiacumq́ ea ſint, Ipſe tamen opera noſtra a nobis exigit, ut iuſtificationem,& ſalutem gratis operetur in nobis: ut paſſionis, mortis, & præcioſi ſanguinis eius uis illa ſalutaris deriuetur ad nos. Neq́ enim ideo pro peccatis noſtris ipſe dependit, ut nos, noſtri, ſuiq́ oblitos, carni ſeruientes & ſathanæ, confratres, coheredesq́ haberet,(Neq́ enim ad gloriã, ſed potius ad eius ignominiã pertineret habere fratres,& coheredes eiuſmodi) ſed ideo, inquit ille, unus ipſe pro omnibus mortuus eſt, ut qui uiuunt, non amplius ſibi ipſis uiuant, ſed illi, qui pro ipſis mortuus eſt, & reſurrexit: quibus uiuere Chriſtus eſt, Hijs demum (ut ſupra demonſtrauimus) factus eſt cauſa ſalutis æternæ: hijs uenit propitiatio, redemptio,& ſalus: omnibus quidem, q̃tum ex ſe fuit, ſed hijs tantum, re ipſa,& efficaciter: non quia quicq́ ab ipſo, ulli, ſed quia a nobis deeſt: quia nos ipſi, indignos nos præſtamus oblatæ gratiæ.

quẽdã gratiã, æque eandem gratuitam agnoſcere.

De merito proinde ſanctorum operum, ut pertinacius a nobis diſſentiant aduerſarij, cauſam nullam habent, niſi quod noſtram ſententiam non intelligunt: immo, in eandem nobiſcum ſententiam conueniunt: aut qua parte a nobis diſſentiunt, etiam a ſeipſis diſſentiunt,& ſecum ipſi pugnant: quod non raro faciunt, cuius in his, quæ hacten⁹ excuſſimus, euidens ſatis ſpecimen exhibuimus.

Vt ſine cauſa pugnẽt aduerſarij cũ catholicis, de merito ſanctorũ operum.

Execrantur in primis meriti uocabulum, quod, qui primus aptauit operibus hominum comparatis ad dei iudicium, fidei illum puritati peſſime conſuluiſſe affirmant: nempe, quantum in ſe offenſionis contineat, magno cum orbis detrimento patere, Interim tamen, negare non poſ-

d ſunt

ſunt,immo,aperte conſitentur, eodem uſos paſſim omnes uetuſtos ſcriptores æcclesiæ,Neqꝫ hoc negant, ſed nodiſcũ una confitentur, hoc ipſum euidenter affirmantibus diui- nis ſcripturis,dominum,quæ in nos contulit, aut in nobis operatur bona opera, & noſtra appellare, & non tantum ea accepta eſſe ſibi, ſed,& ampliſſima remuneratione dig- nari; ſic tamen, ut agnoſcamus gratiæ dei eſſe, quicquid, quod laudem meretur,in operibus noſtris eſt. Quod cum & nos dicamus, & nihil prætcrea, quod ad hanc rem atti- net, immerito nobiſcum pugnant, & rixam querunt, ubi cauſa rixæ non eſt.

Opera præcedentia iuſtificatiõis gratiam, uim meritoriã non habere.

Diſtinguitur quidem in ſcholis haud improbabiliter, nec diſſonanter ab orthodoxorum patrum ſententia, inter opera quæ præcedunt, & quæ ſubſequuntur in nobis iu- ſtificationis gratiam: Quorum illa, non ſint alicuius, ſaltem de condigno, a deo meritoria, & proinde, illam ipſam iuſti- ficationis gratiam, cadere non poſſe ſub merito, Hæc uero,

Sequentia habere.

quæ ſequuntur iuſtificationem, utiqꝫ ſic eſſe meritoria, Nõ tamen ex ipſis, aut ex nobis, ſed ex diuina gratia ex qua p- cedunt, eſtimata hac ipſa dignitate noſtrorum operum: ex

Vnde pendeat ualor noſtrorum operum.

Chriſti, quo aſperguntur ſanguine: ex eiuſdem, noſtri ca- pitis, Dei hominis meritis, quæ nobis, ut membris eiuſdem cõmunicãtur, quibus noſtra inuoluuntur, atqꝫ induuntur opera: influente ab illo in nos capite, uitali illo ſpiritu, & ui uiuifica: unde iam efficatiã, energiam, & dignitatem ſuam,

A Chriſto, & quomodo?

non ex nobis, ea ipſa noſtra ſortiuntur opera: ut a Chriſto ſit, non a nobis, quamuis per iuſtificationis gratiam, com- municata nobis, ea dignitas noſtrorum operum: quibus promereamur, & hic magis roborari, ac proficere, in noſtrę huius procurſu militię: & pro eodem illo noſtro profectu, coronam, & præmia cœleſtis gloriæ.

Manete

Manete,inqt ille,in me, & ego in uobis, Sicut palmes nos poteſt ferre fructum a ſemetipſo, niſi manſerit in uite,ſic nec uos,niſi in me manſeritis,Ego ſum uitis,uos palmites, Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum: quia ſine me, nihil poteſtis facere, Quod palmes fert fructum, ex uitali, germinatiuaq; uirtute habet, quæ in uite eſt, cui inſertus, incorporatuſq; eſt, Siquidem præciſus ab eo, continuo areſcit, ac moritur: Attamen, palmes uiti incorporatus, fructum fert, etiam ex uirtute, quæ iam in ipſo eſt: quamuis ea, a uirtute uitis dependeat, & ab ea influat, communiceturq; palmiti, Chriſtus uitis eſt, & nos palmites: Quamdiu illi incorporati manemus, influit ab eodem uitalis ille ſpiritus, per quem iam operamur & nos, fructumq; multum ſanctorum,& meritoriorum operum proferimus: Qui,tametſi ſine illo nihil poſſumus: tamen cum illo, & in illo, & per illum, poſſumus & nos plurimum. Neq; enim uitis tantum, ſed & palmes uiti incorporatus, fructum profert:non ex ſe ipſo, ſed ex uirtute, quam a uite accipit, Ita tamen, ut & omnem operum noſtrorum illam meritoriam dignitatem, etiam poſt omnem iuſtificationis gratiam, æque & ipſum præmium, quod pro illis nobis redditur, nihilominus gratiam in Chriſto Ieſu, confiteamur cum Apoſtolo. *Nota diligēter*

In qua noſtra ſententia, cum nihil ſit, quod deroget gloriæ diuinæ miſericordiæ & gratiæ: immo, quod non totum tribuat diuinæ miſericordiæ: & gratiæ nihil, quod non Chriſti, & Apoſtolicæ ſententiæ per omnia conſonet, quærunt tamen, quod calumnientur aduerſarij, Quod non putamus opera noſtra omnia, ex ſe damnabilia, tametſi confiteamur, non ex ſe, ſed ex diuina gratia habere ea ualorem ſuum, quod alicuius precij, *Aduerſariorū ſententia, omnia opera noſtra eſſe inquinata,ac ſordida,& damna-*

d ij coram

bilia potius, ꝙ meritoria.

coram Deo ſint, Cum ipſi contra affirment, nihil in ſe ualere, cuius precium augeri, aut euehi poſſit a diuina gratia: nullum opus noſtrum eſſe poſſe, quod in ſe ſorditatum, atq; inquinatum non ſit: quod non indulgentia, & uenia indigeat: non ſolum remunerationem ullam non depoſcat.

Vt non ſolum Chriſto, ſed etiam ſibi ipſis contrarientur in dicta ſententia.

Qua in re, non ſolum euidenter cōtradicunt Chriſto, qui clare affirmat inſertos ſibi palmes, bonos fructus, eoſq; plurimos proferre, non uero (ut hij uolunt) omnes malos, & damnabiles: ſed etiam (quæ mira uis eſt, & energia noui huius euangelij) ſecū pugnant e diametro, Quando ijdem ipſi affirmant (quod ſuperiori cōtrouerſia intellexiſti) uniuerſum hominē, natura ſua, quam a natiuitate corruptam & prauam traxit, carnem eſſe: nihil ſpiritus habere, niſi quod per regenerationem accepimus. Eam aūt eſſe carnis naturam, ut non poſſit legi dei ſubijci: immo, nihil poſſit, ꝙ repugnare Deo, atq; eius gratiæ: etiam in ſanctis, & ſub ipſa gratia. Nullas proinde partes, libero noſtrę uoluntatis arbitrio, quod nobis innatum eſt, relinquunt in bonis operibus: ſed ea uniuerſa, totaliter, & efficaciter fieri affirmant, a Dei in nobis ſpiritu, & gratia: etiam repugnante naturali noſtra, ut praua, & carnea, uoluntate. Hæc enim myſteria includit illorum de peccato originis, ſupra a nobis explicata, & excuſſa ſententia, Quod ſi eſt, unde ergo habent ſanctorum bona opera, quod etiam peccata ſunt? Ex nobis hoc ipſum habere non poſſunt, ſi ex nobis non ſunt: ſi nec cooperatur quidem ad illa liberum noſtræ uoluntatis arbitrium: immo, ut dicunt, illis reſiſtit, ac repugnat potius: Multo minus a ſpiritu ſancto, & diuina gratia (quam totalem eorundem cauſam imaginantur) hoc ipſum etiam habere poſſunt. Vnde igitur? Vides lector Chriſtiane, ꝙ ſit cœca impietas.

Non

Non eſt ergo, quod illi falſo affirmant, faſtuoſum meriti, uocabulum, ut noſtris accommodatur operibus: immo contra, plenum chriſtianæ modeſtiæ, intellectum, quomodo a nobis explicatum eſt: nec obſcurat, ſed magis illuſtrat diuinam erga nos benignitatẽ, & gratiam: nec uana ſuperbia, ſed humili, ſanctaq; erga diuinam bonitatem fiducia, et ſecuritate imbuit homines, Nihil in ſe offendiculi continet, immo ędificationis, ac pietatis plenum eſt: quod, cũ tot ſæculis ante hos abſq; offendiculo fuerit in eccleſia, conſtat per hos ipſos inuectum, quicquid eius inde exortum eſt. Nihil in ſe offendiculi habebat (homouſion) uocabulum, immo ueritatem eſſentialis unitatis diuinarum perſonarũ apte exprimebat: ſed plurimum offendiculi per hoc ipſum in orbem introduxerunt Arriani hæretici.

Nihil offendiculi in ſe continere, meriti, uocabulum.

Et his quidem catholicæ, & noſtræ doctrinæ ueritas, de fide, operibus, & iuſtificatione hominis, aduerſariorum uero doctrinæ euidens falſitas, & pugnantia, mihi ſatis demõſtratę uidentur.

Peroratio.

Reſtat adhuc argumentis, & rationibus reſpõdere, quibus illam ſuam fidem, & doctrinam aſſerunt. Qua in re, nõ parũa difficultate, ac perplexitate diſtineri me ſentio: non equidem ex ipſo argumentorum, & rationum pondere, atq; efficatia: ſed quia nihil ab eis dialecticæ, ut decebat, hac in re explicatum eſt: ſed quodam uerborum rotatu, atq; impetu, uelut in gyrum multa raptante, & circumferẽte, effuſæ, prolixæ, abſq; ordine, abſq; ſcopo errantis orationis ui, confuſa omnia: adeo, ut nullam in uniuerſa illa tam prolixa apologia demonſtrationem, aut rationem ſuis membris conſtantem, apte propoſitam, explicatam, & proſequutam, ſed abſq; ulla plane coherẽtia, abrupta, diuulſa, diſtracta, bis decies repetita eadẽ uidere ſit. Quod clariſſime intelligeres, ſi apologiam illam uniuerſam a capite ad calcẽ,

De rationibus & argumentis aduerſariorum, quibus ſuam illam fidẽ aſtruũt.

hic excutere liberet, Vix enim ullũ in ea uerbum eſt, quod non noui aliquid monſtri includat, & ſingulari reprehenſione dignum nõ ſit, Sed quoniam ut hoc foret infinitum, nec operæ precium, ita, intactas eorũ rationes a nobis præteritas, ipſi in erroris ſui confirmationem raperent: coactus ſum in tantæ confuſionis caligine, ordinis aliquid, & lucis quærere, aut inferre potius, Quod faciens, duo in uniuerſũ argumentorũ genera perſpicere mihi uideor, quibus utuntur in hac controuerſia: alterum, quod ducitur ex imaginatione, qualem de fide concipiunt: alterum, ex ſcripturarum pleriſq; authoritatibus, quę uidentur fidei tribuere iuſtificationis gratiam, quam negant operibus.

Omnia illorũ argumenta reduci in ſcopos duos.

Primum eſt eiuſmodi, Imaginantur fidem, promiſſionẽ illam ſalutis in Chriſto proprie, & correlatiue reſpicere, Iuſtificationem autem, nobis dari aut offerri per promiſſionẽ gratuitam; Eandem, ſola acceptatione, aut firmiter aſſentiendo illi promiſſioni, (quod per fidem illam ſuam ſpecialẽ fieri intelligunt) noſtrã fieri. Sola proinde fide ſua illa nos iuſtificari hinc confectum uolunt. Hæc ſumma eſt rationũ omnium, quas deducunt ex notione ſuæ fidei: immo, hæc unica ratio, quamuis trãsformata ab illis, in multas formas, ac ſpecies, quo copiæ ſuæ diuitias oſtentent.

Summa, et uis omnium primi generis. Quæ ex notiõe, qualem imaginantur, fidei iiſdẽ deducuntur.

In qua, multis modis hallucinantur, & euidenter falſa multa, tanquam primo uera accipiunt, Primum, euidenter falſum eſt, fidem, unam aliquam promiſſionem diuinam, proprie & adequate reſpicere; ut quæ diuinã ipſam ueritatẽ in uniuerſum adequate reſpicit, Secundo, & hoc falſum, quod affirmant, & ſumunt tanquam confeſſum & notorium, per promiſſionem gratuitam nobis dari, & contingere iuſtificationis gratiam, Tertio, & hoc æque euidenter falſum eſt, quod promiſſiones diuinas abſolutas, & non condicionales intelligunt; ut ex parte noſtra, nullo alio, quã ut accepte-

Multa euidenter falſa ab iiſdem uelut primo uera accipi.

acceptemûs eaſdem, opus ſit, quo noſtras eas faciamus. Nã ſi (ut ſunt, & a nobis ſupra luculentiſſime demoſtratũ eſt) conditionales ſunt, alio ſane, quam ut acceptemus eaſdem, opus eſſe, quo, fructum aut effectum earundem noſtrum faciamus, nempe, ut impleamus conditionem in promiſſionibus appoſitam, omnes intelligunt.

Fidem noſtram, diuinæ ueritati ſimpliciter, & adequate inniti, illi firmiſſime inherere, illi uelut correlatiue reſponderé, & non magis promiſſionibus quã cominationibus, prędictionibus futurorum, quam pręteritorum, pręſentiumq́ atteſtationibus, eorum uidelicet, quæ a noſtris ſenſibus, & lumine rationis naturalis ſemota ſunt, ſed omnibus ſimpliciter, quæcumq́ a Deo ęccleſiæ ſuæ ſalutis noſtrę gratia reuelata ſũt, certiſſimo credere, plane certũ atq́ ĩdubitatũ eſt.

Fidem, diuinã ueritatem uniuerſim adequate reſpicere, et non proprie unam eius promiſsionem aliquam.

Eque & illud, nihilo plus mereri nos nihilo, grati⁹ deo facere, credendo unũ illorũ q́ alterum: promiſſionibus, q́ cõminationibus: futuris, q́ preteritis: ſed unum hoc eſt, quod Deo in fide noſtra gratũ eſt, quod ipſi rationẽ noſtrã ſponte ſubijcit: illi honorẽ primę, atq́ ĩfallibilis ueritatis tribuit: illi ſimpliciter credit, quamuis cõtra ſuã ipſius rationẽ, aut etiam ſenſuum apparentiam. Gratũ Deo extitit, quod uiri Niniuite, prophetæ eius, ciuitatis ſuę euerſionem prędicẽti crediderunt, atq́ ex ea fide, ſunt conuerſi ad pœnitentiam: ſpem ſuam adhuc collocantes in infinita Dei miſericordia. Tam eſt gratum Deo, ut ipſi credamus mundum factũ ex tempore, quã ut credamus futuram reſurrectionem, & iudicium. Nobis ad iuſtitiã reputatur, credentibus in eũ qui ſuſcitauit Ieſum Chriſtum D. N. ex mortuis, quod eſt exhibitum, Cuius adhuc futuri fides, æque ad iuſtitiam reputata eſt præcedentibus ipſum patribus: aut etiã eo magis, quo obſcurus, illis, adhuc futuri, quam nobis, iam palã ſub totius orbis conteſtatione exhibi fides innotuit.

Nihilo gratius deo, unum credere, q̃ aliud. Et in fide noſtra quid Deo acceptum ſit?

Noe

Qualis fides ſit Noe imputata ad iuſtitiã.

Noe ad iuſtitiam reputatum Paulus affirmat, quod deo prænuncianti futurum diluuium credidit: ex qua ſide eidẽ obtemperans, centum annis priusq́ fieret, arcam ſibi in ſalutem domus ſuæ cœpit conſtruere. Hęc, inquam, fides, affirmante Apoſtolo, illi ad iuſtitiam imputata eſt: & per eã, iuſtitiæ quæ per fidẽ eſt, hæres inſtitutus: Fide, inquit Noe reſponſo accepto, de ijs quæ adhuc non uidebantur metuens, aptauit arcam in ſalutem domus ſuæ, per quam dãnauit mundum: & iuſtitię quæ per fidem eſt, hęres inſtitutus eſt. Hic uideant, & diligenter perpendant aduerſarij, quid hæc fides, cum illa ſua ſpeciali conueniat. Affirmat Apoſtolus eam fidem fuiſſe, non equidem promiſſę remiſſionis peccatorum, iuſtificationis, & ſalutis in Chriſto, ſed prędicti a Deo diluuij, cum ſtudio fideli obſequendi mandato diuino (quod illi diſerte adiungit) de conſtruenda arca in ſalutem domus ſuæ, annis centũ antequam fore prædicebatur diluuium: quo ipſo, mundum ſuæ damnationis admonuit. Idẽ affirmat ſcriptura geneſeos: nec ullius promiſſionis, ſeu remiſſionis peccatorũ, ſeu iuſtificationis, ſeu æternæ ſalutis, cui ea fides ad iuſtitiam imputata proprię, & ſpecialiter reſpondeat, ſed tantum preſeruationis eius ab aquis diluuij, & in ipſo, reparationis humani generis, meminit.

Hæc diligẽter ponderent aduerſarij.

Abraæ quæ fides, et quã diuerſa ab illa aduerſariorũ ſpeciali, ſit imputata ad iuſtitiam.

Iam, et Abraæ, audi quæ fides ſit imputata ad iuſtitiam. Nam cum ſenex adhuc, eſſet illiberis, & de hoc quæreretur apud Deum, quod uernaculus eius, hæres ſuus futurus eſſet, ita illi reſponſum eſt diuino oraculo, Nõ erit, inquit, hic hæres tuus: ſed qui egredietur de utero tuo, ipſum habebis hæredem. Eduxitq́ eum foras, & ait illi. Suſpice cœlũ, & numera ſtellas, ſi potes. Et dixit ei. Sic erit ſemen tuum, & ſubdit ſcriptura, Credidit Abraam Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam. Hic iam uide, cui nam promiſſioni diuinę,

hæc

hæc fides imputata Abraæ ad iuſtitiã, proprie reſpondeat. Promiſſionem quidem audis, ſed non promiſſionem iuſtificationis in Chriſto, nec æternæ ſalutis in eodem, quam ea fides, eidem aſſentiendo acceptauerit, & acceptando ſuam fecerit: ſed tantum, promiſſionem filij, & numeroſæ poſteritatis in illo. Falſum eſt ergo, quod ſola fides promiſſæ iuſtificationis, & ſalutis in Chriſto nos iuſtificet: aut nobis imputetur ad iuſtitiam, Immo, fidem promiſſionis, etiam rei diuerſiſſimæ a iuſtificatione & ſalute, imputatam fuiſſe a deo ad iuſtitiam, nunc audiſti affirmari a Moiſe, & Apoſtolo: immo, diuino per illos ſpiritu.

Quæ ſara quoq;. Idem, & in Sara demonſtrat idem Apoſtolus, Nam et eam quoq;, iuſtitiæ quæ per fidem eſt, hęredem fuiſſe oſtẽſurus, non fidem eius ullam profert promiſſæ iuſtificationis & ſalutis in Chriſto, ſed fidem, qua credidit Deo, ſibi ſterili promittẽti filium: Fide, inquit, & Sara ſterilis uirtutem in conceptione ſeminis accepit, etiam præter tempus ætatis: quoniam fidelem credidit eſſe eũ, qui repromiſerat. Idem quoq; deprehendes in omnibus, quos deinceps, eodem loco, idem enumerat Apoſtolus, Quorum fidem prędicans, nuſquam proprie fidem promiſſæ ſalutis, & iuſtificationis in Chriſto profert: ſed indiſtincte, fidem, qua deo ſimpliciter crediderunt, De quibus tamen omnibus concludens, dicit eoſdem, per fidem uiciſſe regna, operatos iuſtitiam, & adeptos repromiſſionem.

Viuam fidẽ intelligi quã ſcriptura dicit, imputatã ad iuſtitiam. Quanq; nõ nudam ille fidem intelligat, frigidam, torpentem, atq; adeo mortuam: ſed quæ charitatis igne fota, atq; accenſa fructificat, & operatur iuſtitiam (quemadmodum ipſe diligenter explicat) & obedientiæ mandatorum Dei ſollicitum & fidele ſtudium ſecum coniunctum habet.

Sollicíti ſtudij Cuius, in confirmanda ſuper nos amicitia, & miſeri-

uoluntati Dei obſequẽdi, maiorem ab eodẽ, q̃ fidei, rationẽ haberi.

cordia ſua, & cumulandis beneficijs, ac benedictionibus, q̃ fidei, maiorem reſpectum haberi a deo, etiam in illo ipſo patre noſtrum omnium credẽtium, Abraam, diuinus ſpiritus per Moiſen clariſſime nobis ſignificauit. Nam cum illum tẽtaret deus in filio ſuo unigenito, atq; eundem præciperet, immolari in loco quem illi demonſtrauerat, nihil cunctatus, aut deliberans, ſed mandato domini, quamuis repugnante natura, fideliter obediens, eadem nocte, eodẽ perrexit cum filio: & quo eſſet tentatio grauior, & difficilior, tridui itinere tandem peruenit, cum ſuo illo chariſſimo pignore: ad quem immolandum, uincente in ſe dei illo filiali timore paternum affectũ, cum fideliter accingeretur, ab eodem, demiſſa cœlitus uoce audiuit, Nunc cognoui, quod timeas dominum, & non peperciſti unigenito filio tuo, ꝓpter me, Et rurſus, Per memetipſum iuraui dicit dominus, quia feciſti hãc rem, & non peperciſti filio tuo unigenito, benedicam tibi, & multiplicabo ſemen tuum, ſicut ſtellas cœli, & uelut arenam, quæ eſt in littore maris, Poſſidebit ſemen tuum portas inimicorum ſuorum, & benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ, quia obediſti uoci meæ. Audis hic benedictionem promiſſam Abraæ, benedictionem inq; ſalutis, & hæreditatis æternæ: audis et in ſemine eius, eandem benedictionem promiſſam omnib⁹ gentibus, Quare, aut cuius reſpectu: fidei ne, aut quia ſimpliciter credidit deo? Non hoc dicit ſcriptura, Sed quia feciſti, inquit, hanc rem: quia obediſti uoci meæ. Vides ut ad fidele obedientiæ ſtudium (ſine quo nulla fides Deo nos coniungit, & gratos facit) magis q̃ ad fidẽ ipſam, unde idem illud ſtudium proceſſit, in benedictionis iſtius delatione maiorem deus reſpectum habuerit, Et quiſquam audet dicere, nec amoris, nec timoris diuini, nec ſolliciti ſtudij obſequendi mandatis eius, breuiter, nullorum operum

noſtrorum

noſtrorū, in ſalutis, & iuſtificationis noſtræ negotio, a deo reſpectum ullum haberi?

Iam & hoc euidenter falſum eſt, quod ubiq; uelut per ſe notum, & certiſſimi principij loco aſſumunt, Per promiſſionem gratuitam nos iuſtificari, aut nobis dari iuſtificationis, & ſalutis gratiam, Cum ea, ad noſtri iuſtificationem, nullius omnino generis cauſarum omnium rationē habeat, Sed ſi efficientem eius cauſam requiras, ea Deus eſt: Si mouentem, atq; impulſiuam, eius bonitas, & miſericordia, Si finalem, noſtra ſalus, & fœlicitas: quæ tamen ad eius bonitatem, ut ad finem ultimum recurrit, Si cauſam mediatricem, ea Chriſtus eſt, Si diſponentem ſubiectum & materiam, ea in primis fides eſt, & ex fide, a uia peccatorum, ac perditionis auerſio, & ad benigniſſimum Deum conuerſio, In quibus omnibus, nullum prorſus locū, promiſſio ſibi uendicat. Quam tamen & ipſam, ſicubi ille nobis fecit, peccatorum noſtrorum pœnitentibus, & ad ſe humiliter, & fideliter reuertentibus, hoc ipſum, ad erigendam ſpem noſtram fecit: & ne præcipitaremur in deſperationis barathrum.

Demonſtratur falſum, p promiſsionem gratuitam nos iuſtificari.

Non tamen ſanat, non ſaluat, non iuſtificat promiſſio, ſed promiſſor ipſe, pius, & miſericors dominus: non ob promiſſionem, ſed ob infinitam ſuam bonitatem, & gratiam: ex qua, etiam illa ipſa nos ad ſe reuocans proceſſit promiſſio. Quare modis omnibus falſum eſt, iuſtificationem, per promiſſionem gratuitam contingere hominibus.

Promiſsiōibus Deum reuocare peccatores ad ſe.

Nec ſemper in ſcripturis inuenies, ut iuſtificationem, eiuſdem præceſſerit gratuita promiſſio, Quam enim iuſtificationis promiſſionem, primis noſtris parentibus, poſtquam ſe, noſq; ſuo peccato regni illius cœleſtis hæreditate priuauerant, & in mortis damnationem proiecerant, factā

Non inueniri in ſcripturis, ut iuſtificationem ſemp præceſſerit gratui

ta eius pmiſſio.

quiſquam proferet, per quam rurſus aſſequuti ſint iuſtificationis gratiam? Prius quam peccarent, ſi præuaricarentur mandatum quod acceperant, comminatam ipſis mortem legimus: at promiſſionem remiſſionis peccatorum, & gratiæ iuſtificationis ijſdem factam, nullam legimus, Nihilominus tamen certum eſt, acceptam Deo fuiſſe eorum pœnitentiam, & ab eodem conſequutos iuſtificationis gratiam. De Enoch ita legitur; quod ambulauerit coram Deo, hoc eſt, ſecundum uoluntatem Dei: & proinde placuerit Deo, atque ab eodem translatus ſit, Et Noe quoque prædicatur fuiſſe uir iuſtus, & perfectus in generationibus ſuis, & quod ambulauerit coram Deo, hoc eſt, fecerit placita Deo: & propterea illum conſeruarit reparationi humani generis ab aquis diluuij. Sed in his omnibus, nullius præuiæ promiſſionis, per quam iuſtificati ſunt, facta mentio legitur, Sed nec cauſa iuſtificationis eorundem, quatenus a nobis pendet, tacetur: quinimo, clariſſime exprimitur: hæc uidelicet, quia ambulauerunt coram Deo, & uelut in oculis cuncta cernentis Dei egerunt omnia, quæcumque illi placere intellexerant.

Promiſſiones iuſtitiæ, & ſalutis, condicionales uniuerſe

Leguntur deinceps in ſcripturis, promiſſiones factæ peccatoribus, ne deſponderemus animum: non tamen abſolute & ſimpliciter, ſed peccatorum ſuorum pœnitentibus: ſalutem ſuam anhelantibus: & iuſtificationes Dei exquirentibus, Si impius egerit, inquit, pœnitentiam, ab omnibus peccatis ſuis quæ operatus eſt, & cuſtodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium & iuſtitiam, omnium iniquitatum eius, quas operatus eſt, non recordabor, In iuſtitia ſua, quam operatus eſt, uiuet. Vides quibus, & ſub qua conditione, cuius ergo, & reſpectu, iuſtificationis gratiam, & ſalutem promittat Deus.

Fallun-

Falluutur proindeaduerſarij etiam in hoc,& fallunt ali os,quod diuinas promiſſiones, præſertim autem illam re miſſionis peccatorum, iuſtificationis,& ſalutis in Chriſto, abſolutam , non conditionalem exiſtimant:ita,ut ex parte noſtra nullo alio,quam ut fide acceptemus eandem, & fir miter illi aſſentiamur,opus ſit,quo noſtram eam faciamus: atq; eius fructum,effectumq; aſſequamur . Id quod etiam ex ſuperioribus,conſtat eſſe falſiſſimum , Non omnis qui credit ſe ſaluum fore propter Chriſtum, hic ſaluus erit, ſed qui facit,inquit idem ille ipſe, uoluntatē patris mei,qui in cœlis eſt,ipſe intrabit in regnum cœlorum , Ea eſt autem uoluntas patris, quæ in præceptis eius,& Chriſti doctrina expreſſa eſt, In cuius obſeruantia ut perſeueremus,a nobis exigit, Si uos,inquit,manſeritis in ſermone meo,uere diſci puli mei eritis , Vides quæ ſit in ſalutis promiſſione ubiq; adiuncta conditio.

Falli proinde aduerſarios , quod promiſſi onem iuſtitiæ & ſalutis in Chriſto, abſo lutam intelli gunt.

Et per hæc ,mihi ſatis explicata uidetur,uis rationum, quas prolixis uerborū ambagibus inuoluunt omniū,Quę uniuerſe, ducuntur ex notione illa ſuę fidei,& correſpondē tia ad promiſſionem qua gratis nobis offerri in Chriſto iu ſtificationem,& ſalutem intelligunt.

Scripurarum locos multos inducunt,quibus conantur aſtruere,fidei acceptam referri oportere iuſtificationis gra tiam . Sed fruſtra in illis congerendis inſumunt operam. Quando uno uerbo reſponderi poteſt ad uniuerſa quæcū q; poſſunt ex ſcripturis congerere,nullam omnino ſcriptu ram loqui de fide illa eorum ſpeciali , qualem ipſi effinxe runt:ut quæ; ſcripturis, prophetis, Chriſto, Apoſtolis, & uniuerſæ ante Lutherum eccleſiæ,plane fuit incognita:ni ſi demonſtrauerint contrarium, Id quod hactenus,nec tē tauerunt quidem,neq; unq; facient:ut de qua,quid ſit,nec illi ipſi quidem eius authores, & aſſertores,ſatis intelligūt.

Vna reſponſio ad omnes ſcri pturarum lo cos, quos pro ſe inducunt ad uerſarij .

Aduerſariorū fidem illā ſpe cialem,ſcriptu ris incognitā.

nec inter ſe, immo nec ſecum conueniunt, Quemadmodũ ſupra luce clarius demonſtrauimus. Interim hæc erit una illis ad omnes inductas per illos ſcripturas reſpõſio, de una aliqua acceptionum fidei, quas ſupra ad normam & rationem earundem explicauimus, eas loqui: uel de fide illa catholica, quæ Dei ueritatem proprie reſpicit, atq; illi firmiter mente, & animo aſſentitur ac innititur: idq;, uel de ea cõſiderata ſolitarie, ſecundum illam ſuam rationem propriã: ut a ſpe, & charitate diſtinguitur: uel de ea, non ita nuda, ſed uiua, & charitatis flamma accenſa: uel de fiducia illa impetrandæ Dei gratiæ & miſericordiæ, illi ſpei congnatæ, quæ primo ex fide oritur, & præcedit in nobis iuſtificationis gratiam: uel de ea fiducia, quæ ex amore illo ſyncero, & familiari oritur, & longo interuallo ſequitur iuſtificationis gratiam; quæ eſt, non, aſſequẽdę ueniæ, & remiſſionis peccatorum in Chriſto, quam ſe iamdudum aſſequutã nouit ex teſtimonio ſpiritus: ſed coronæ, & gloriæ, (uniuerſa enĩ hæc deſignari ſubinde in ſcripturis fidei appellatione ſupra demonſtrauimus) Secundum unam inq; acceptionem harum omnium, inductas omnes ſcripturas de fide loqui recte dicemus: De quacumq; tamen fide loquantur, de fide illa ipſorum ſpeciali non loqui: ut quæ eſt ſcripturis incognita: & proinde nihil ad ipſos pertinere poſſe quicquid demum ex ſcripturis induxerint. Quæ una reſponſio, os claudet aduerſarijs, quouſq; notionem ſuę illius fidei in ſcripturis demonſtrauerint. Quod ad Calendas grecas erit.

Quid intelligat Apoſtolus ſepe affirmãs Ex fide i Chriſto, atq; eius ſanguine, non

Tamen, pro intellectu nonnullorum locorum, qui ſubinde recurrunt in Apoſtolo, maxime autem in eius epiſtolis ad Romanos, & Galathas, quibus iuſtificari nos fide in Chriſto, atq; eius ſanguine affirmat, non uero ex noſtris operibus, breuiter dicimus, Hoc præcipue in illis epiſtolis agere Apoſtolũ, ut Iudæis, impiam illam propriæ iuſtitię

opinionem detraheret, & perſuaderet ſectari illam, quæ ex uno deo eſt, iuſtitiã: cui ſubiecti non ſunt, nec eã aſſequuntur, qui propriam ſtatuunt, & ſuis eam operibus ſibi arrogant, nec credunt nos gratis donari eadem in Chriſto. In quo uno, Deus, hoc ipſum credentibus, fidei ipſius, & ſpei charitatiſq; noſtra opera, gratis ad iuſtitiã imputat: ut quæ, ex ſe, digna non ſunt, ut ad iuſtitiam nobis imputari debeant: ſed in Chriſto, ut ſupra demonſtrauimus, atq; eius ſanguine, hæc in nos diuina ſe effundit benignitas, & liberalitas. Hoc eſt ergo q̃d ille itelligit, quoties prędicat nos iuſtificari, non ex noſtris operibus, ſed gratis, ex fide in Chriſto & eius ſanguine gratis inq; quod ad nos ſpectat: Quo, noſtræ iuſtitiæ, meritorum atq; operum noſtrorum, quod ad hanc rem pertinet, fiduciam excludens, ipſum nobis propitiatorem proponit, & noſtræ redemptionis precium: in quo uno, hac in re, collocata eſſe debet noſtra fiducia, (quam hic per fidem intelligit) non uero in noſtris operibus.

ex operibus noſtris iuſtificari nos.

Quod tamen, hæc ipſa fides, aut fiducia, nos non iuſtificet, ſeu effectiue, ſeu formaliter, ſeu diſpoſitiue, ſeu meritorie, ſeu quocunq; demum modo quis hoc uoluerit intelligere, magis q̃ alia quæcunq; fides, qua, de re qualibet, deo credimus, eodẽ ipſo loco, euidenter demonſtratur ex Apoſtolo, Nam iuſtificati ex fide exemplum nobis Abraam proponẽs, patrem fidelium omnium, & fidem eius ipſi imputatam ad iuſtitiam demonſtrans, non de fide illa, aut fiducia iuſtificationis noſtræ in Chriſto atq; eius ſanguine, aut ipſe, aut inductus ab eo ſcripturæ locus loquitur, ut paulo ante demonſtratum eſt; ſed de ea, qua ille Deo credidit, prædicenti & promittenti ſibi iam ætatis prouectæ & eatenus ſine liberis, ſobolem, & poſteritatem innumeram: ut fieret, inquit, pater multarum gentium ſecundũ

ſecundũ quod dictum ei, ſic erit ſemen tuum ſicut ſtellę cœli &c. Ex quo etiam nobis imputari ad iuſtitiã concludit, quod credimus in Deum, quod ſuſcitauit Ieſum ex mortuis, noſtræ iuſtificationis gratia: traditum in mortem propter delicta noſtra. Intelligis proinde, ut in iuſtificationis noſtræ negotio, nihilo plus energiæ tribuat, fidei promiſſæ iuſtificationis in Chriſto, q̃ fidei alterius cuiuſcumq; rei, prædictæ, aut promiſſæ a Deo.

Et hactenusquidem præſens controuerſia ſatis mihi
explicata uidetur: ut nõ ſolum ęqui uniuſcuiuſ-
libet iudicis, ſed etiam aduerſariorũ
ipſorum, pene audeat ſub
i r e iudicium.

CONTROVERSIA TERTIA.

DE Eccleſia, nõ eſt leuis, nec parui momẽti aduerſariorum a nobis diſſenſio; ut de qua una, ſi recte cõuenire mus, facile tolleretur, quicquid eſt reliquum inter nos diſſenſionis, & controuerſiæ. Intelligeremus enim, ad cuius, id ipſum, neceſſario referri oporteret authoritatem, & iudicium: cuius definitione terminari, quam nobis neceſſario ſequendam non ignoraremus, etiam qualecumq; noſtrum, de eo ipſo, foret iudicium. Nunc uero, q̃ diu de ea ipſa inter nos controuertitur, tam diu, eſſe inter nos queſtionibus, cõtrouerſijs, contentionibus, atq; irreconciliabilibus pugnis plena omnia, neceſſe eſt: proinde, & in hoc caput explicandũ, paulo diligentius nobis incumbendum eſt.

Primo ex confeſſione, & ſymbolo Nicænæ fidei, inter aduerſarios et nos, uoce tenus conuenit, Quod æccleſia, ſit & una, & ſancta, & catholica, Sed in re ipſa, & ſententia, inter nos non conuenit: immo, diſcordam⁹ bis per omnia, vnitatem illi ęccleſiæ, conſiſtere docent in conſenſu de doctrina euãgelij, & adminiſtratione ſacramentorum. Sanctitatem intelligunt, qua, quodq; membrũ ęccleſiæ ſanctũ eſt, & diuini, ſanctificantiſq; ipſum ſpiritus habitaculum. Proinde, ęccleſiam proprie congregationem ſanctorum, & uere credentium definiunt, In qua definitione, cum, certum ſit de ſua illos fide illa ſpeciali diuinarũ promiſſionum loqui, non catholica, ſtatim conuincitur, & ęccleſia ipſorũ eſſe ſpecialis, & non catholica: immo, cum Luthero nata: ante quem, fidem illam ipſorum ſpecialẽ, ignotam et inau-

Eccleſia, una. ſancta, catholica.

In quo aduerſarij conſiſtere doceant.

Eccleſiæ, et unitatẽ, & ſanctitatem.

Aduerſarijs, q̃d ſit eccleſia.

Definitionis confutatio.

ditam fuiſſe æccleſiæ, pręcedenti controuerſia euidentiſſimum fecimus.

Eccleſiā, omnibus facile notam, & cōſpicuam.

Deinde, ęccleſiam illam ſuā nobis inuiſibilem faciunt, quam neſciamus, quę ſit, & ubi debeamus requirere: nempe, cœtum, congregationemq́ ſanctorum, & qui aguntur Dei ipſos ſanctificante ſpiritu, Cum re uera occulta nō ſit, aut abdita, quæ inueniri facile, & adiri non poſſit: cum ad eam quotidie nobis recurſus habendus ſit: immo, cum omnibus, qui ab aquis myſtici illius diluuij ſaluari cupiant, intra eius ſepta, & familię unitatem ſe contineant neceſſe eſt: proinde nec in angulis, aut penetralibus domorum, nec in deſerto monſtrantibus Chriſtum, credere, idē ipſe nos docuit: qui æccleſiam ſuam inſigni alicui ciuitati ſupra montē poſitæ, omnibus facile conſpicuæ, & quæ abſcondi nulli poſſit comparauit, Nec ſanctorum tantum eſſe ſocietatem, Chriſti hic in terris adhuc militantem ęccleſiam, ſed malos una, & bonos intra ſe complecti, tam indubitatum, tam ex diuinarū ſcripturarū authoritate certū eſt, ut mirū ſit, eſſe, qui hoc in queſtionem reuocet. Cum idē ipſe eius author, nunc in ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni genere piſcium, bonos, & malos cōgregantis, quorum diſcretionē affirmat fore in iudicio: nunc in nuptiarum parabola, in quam boni & mali congregati ſint: nunc in decem uirginibus, quarum quinq́ erant fatuę, eandem nobis expreſſerit, Nec minus illud ipſum demonſtrauit, cum peccantem in nos fratrem, iuſſit denuntiari ęccleſiæ, Cui ſi inobediens, ac contumax foret, tum demum, ęccleſiæ iudicio, extra ęccleſiā fieri: ut locos plurimos ex Apoſtolicis epiſtolis omittamus, quibus idem euidenter comprobatur.

Eccleſiam, nō eſſe tantum ſocietatem ſanctorum.

Ignotas etiam aduerſarijs eſſe notas, quas

Et quanq́ ſuæ illius ęccleſiæ, quib⁹ agnoſci poſſit, has uelut notas externas deſcribant, purā doctrinā euangelij, & adminiſtrationem ſacramentorū, conſentaneam Chriſti

euangelio, Hoc certum eſt, has notas, ſuam illam æccleſiã, nihilo nobis certiorem reddere. Non dubitamus nos, apud nos, puram eſſe doctrinam euangelij, ꝙ́ tumuis alioqui uita noſtra impura ſit, & adminiſtrationem ſacramentorum conſentaneam Chriſti euangelio: eam nempe, & eiuſmodi, qualem ante annos mille, immo ab initio, apud patres noſtros orthodoxos fuiſſe inuenimus: nec ullũ in eis iotha additum, detractum, aut mutatũ inuenimus. Illis contra uidetur: apud ſe ueram eſſe doctrinam euangelij, & ſecundum eam, adminiſtrationem ſacramentorum ſibi perſuadent: errare autem omnes, qui ab ipſis diſſident, Et cũ inter ſe non conſentiant: ſed aliter, pleraqꝫ Martinus, aliter Philippus, aliter Butzerus, aliter Oecolampadius, aliter Zvuinglius, aliter Pomeranus, aliter Pellicanus, cæteriqꝫ definiant, cuiqꝫ tamen eorum, ſuum pulchrum uidetur, Quiſqꝫ ſibi perſuadet, apud ſe eſſe uerã doctrinã euangelij.

deſcribũt, ſuæ æccleſiæ.

Iam nec in eo conſentimus cum aduerſarijs, in quo cõſiſtat unitas æccleſiæ: quã illi, in uno conſenſu de doctrina euangelij, & adminiſtratione ſacramentorum, dicunt cõſiſtere, Nam cum tam ſit neceſſaria æccleſiæ unitas, ut ab ea diuidi, extra eã eſſe, certo damnari ſit: niſi nota, conſpicuaqꝫ omnibus ſint, & æccleſia, & id in quo conſiſtat eius unitas, notũ eſt, in quibus omnes uerſemur damnationis periculis: ne forte extra æccleſiam re uera exiſtentes, intra eandem eſſe, & conſiſtere nos arbitremur: aut ab eius unitate re uera diuiſi, eandẽ tamẽ tenere nobis perſuadeamus.

Vnitatem æccleſiæ; in quo conſiſtere doceant aduerſarij

Non eſſe notas eas ſufficientes, quas ipſi explicarunt, ueræ, & catholicæ æccleſiæ, putam uidelicet doctrinã euãgelij, & adminiſtrationem ſacramentorum, illi conſonã iã demonſtrauimus. Quod ſi ignota adhuc nobis manet æccleſia, nõ poteſt eſſe notũ, in quo conſiſtat eius unitas, Cũ ea, propriã cuiuſqꝫ formã conſequat̃, & ab eadẽ depẽdeat.

Niſi re nota, noſci nõ poſſe in quo conſiſtat eius unitas.

Cōfutatio ſententiæ aduerſariorū, de unitate Eccleſiæ.

Quod autem dicunt unitatē ęccleſiæ, in uno conſenſu de doctrina euangelij, & adminiſtratione ſacramentorum conſiſtere, plane nugatorium eſt.

Nam ſi de qualicumq; conſenſu hoc intelligant: cōſtituunt ueram ęccleſiam, etiam apud hæreticos, & ſciſmaticos: modo inter ſe, q̄uis erronee, cōſentiant, Si uero ſolum de conſenſu ueræ doctrinæ euangelicæ loquantur, & adminiſtrationis ſacramentorum illi conſentaneæ, iam opus erit iudice aliquo, diſcernente, ac definiente, apud quos ſit uera doctrina Euangelij. Cum etiam hæreticorum ſingulæ ſectæ, ac familiæ, apud ſe ſolas, eſſe ueram doctrinam Euangelij contendant: aberrare uero omnes alios.

Argumentis autem aduerſariorum, quibus prædictā ſuam de ęccleſia ſentētiam aſtruunt, mox reſpondebimus, poſtq; explicauerimus, quam nos intelligamus ęccleſiam, Id quod iam nunc exequendum eſt.

Quæ, qualiſq; ſit catholicis, ęccleſia catholica.

In primis intelligimus eccleſiam, cœtum Chriſti fidelium: non quidem ſanctorum tantum congregationem in ſpiritu occultam, quam neſciamus quæ ſit, aut ubi debeamus requirere: ſed Chriſti fideliū omniū: boni illi ſint, aut mali, qui Chriſto nomen dederunt, atq; militiæ eius ſacramento initiati ſunt. Non tamen informem, confuſaneam, aut babylonicam: ſed tali ſpecie, ac forma, qualem a ſuo authore, congruentem ſuo fini, ſortita eſt.

Eccleſiæ Author.

Authorē ęccleſiæ habemus, omnipotentem, & ſapiētiſſimū: deū uidelicet: finis eccleſiæ, noſtrū omniū ſalus eſt: quæ, ut nulli extra ęccleſiā cōtingit, ita in eadem, unitate, ac ſynceritate uiuæ fidei, & mandatis dei obſequendi fideli

Finis.

ſtudio, eandem aſſequimur: quemadmodum ſuperiori cōtrouerſia explicatum eſt. Porro, multitudinis, nec eſt imaginari formam ullam, qua in unitatē aliquā unius corporis redigatur, pręter ordinē: quo uno, & cōciliat, & cōtinet

Forma, Ordo.

inter multos, unitas, pax, & concordia. Quo confuſo, nihil manet uſq; conſonum, ſed confuſa omnia, nec quiſq; præſtat quod eſt ſui offitij.

Solo ordine cõciliari contineriq; inter multos, unitatem, & concordiã.

Quare ſiue authorem æſtimemus eccleſiæ, omnipotentem, nempe Dei ſapientiam: ſiue ſtudium eiuſdem erga eccleſiam, quæ illi fuit cauſa operum ſuorum omniũ: ſiue finẽ illum ſupernaturalem, ultimum, atq; omnium præſtantiſſimum: nihil dubitandũ cuiq; merito uidebitur, quin perfecto aliquo, abſoluto, conſummatoq; ordine, a ſuo illo architecto, ſub unius alicuius paſtoris, rectoriſq; authoritate, & imperio, cura, & regimine, uarijs offitiorum gradibus, magiſtratibusq; cõſtituta ordinataq; fuerit: etiamſi uerbũ nullũ de hoc inueniretur in Euãgelicis apoſtoliciſq; literis.

Etiã ſine ſcripturis cuiq; euidenter poſſe cognoſci, quo ordine à ſuo authore conſtituta ſit eccleſia.

Præſertim cum ubiq; eandem, uel ſub regni, uel ſub nobiliſſimæ cuiuſdam, ac diligenter conſtitutæ ciuitatis, aut etiã ſub domus ſpetie, idẽ ille eius architectus nobis producat, commendet, atq; ingerat, Et Paulus, uelut animantis immenſi corpus aliquod, ex multis membris in ſolidam aliquam unitatem compoſitam: quorum ad inuicem ſit cõſpiratio, & in communem totius corporis, & mutuam utilitatem, ac ſalutem mutua communicatio, in hijs quæ ad fidẽ, religionemq; Chriſti, & finem ſalutis æternæ, & cœleſtis patriæ aſſequendæ pertinent: quo uniuerſa Chriſtiani hominis opera pertinent.

Qua ſpetie in ſcripturis ubiq; nobis producatur eccleſia.

Velut animantis immẽſi corpus aliquod,

In quibus mẽbra eccleſiaſtici corporis neceſſario communicent.

Qualis unitas proſus eſſe non poſſet, niſi omnia moderarentur, unius uelut capitis habenis, & imperio: quod, ſingula membra, in hac uelut communione continere, ſingulis ſua offitia præſcribere, eorundẽ ab eiſdem rationẽ exigere, exceſſus corrigere, turbas ſedare, exortas in eccleſiaſtica domo quæſtiones, & controuerſias ſua definitione componere; & pacem tranquillitatemq; in eadem ſeruare, ſua illa authoritate efficaciter poſſit. Vt non ſit, inquit ille, ſciſma in

Eccleſiæ unitatem requirere ut præſit unius authoritas.

corpore,ſed ante omnia,conſenſus religionis,& fidei.

A ſimili, cui eccleſiã Apoſtolus aptiſſime comparat.

Quemadmodum enim, in uno animantis corpore,niſi unum eſſet motiuum principium membrorum omnium,nunquam in unum,aut in totius utilitatem conſpirarent omnia,immo,uno hac,altero mouente in contrarium,foret ſciſma in corpore,& membra ſeſe impedirẽt mutuo,nec ullum,aſſequeretur,quod uellet,proprium. Ita in omni ſocietatis humanæ genere,niſi ea,ordine certo,ad ſuum finẽ proprium commodo,in unum contineatur,& ſit,qui præſit,cuius dicto audeant cęteri,uel ad modicum durare non poteſt unitas, & concordia:atque eo minus,quo multitudo numeroſior eſt. Quo enim eſt corpus uaſtius,& membrorum quæ colligari deſyderant, multitudo immenſior, eo efficaciori,fortiorique uinculo,quo contineatur in unum,indiget.

Ab ipſa iſe rei euidentia.

Itaque cum ipſa rei euidẽtia loquatur,& nos doceat,multo impoſſibilius eſſe,in tam immenſa, atque adeo infinita,in uniuerſum orbem diffuſa multitudine fidelium, quæ nullo alioqui ciuili uinculo continetur in unum,uel ad momẽtum conſeruari potuiſſe,aut poſſe,ſolidam illam unitatem unius corporis, & ſingulorum membrorum ſympathiam conſpirationemque in mutuam,& totius,utilitatem,conſenſumque religionis,et fidei,niſi diligentiſſime conſtituto ordine:in quo uehementer uigeat exors quædam,atque efficaciſſima unius præſidis authoritas: quod pacem,& concordiã, & mutua neceſſariaque offitia in una qualibet ſocietate, qualibet domo,aut familia,niſi ſit,penes quem ſit præcipua authoritas, Quis dubitaret, etiamſi aliud nullum eius rei argumentum haberet,ita inſtitutum a Chriſto?

Ex eo quod certũ eſt Chriſtũ nõ defuiſſe

Nunquid credet quiſquam, ſuæ illum defuiſſe ęccleſiæ, ut illi non prouiderit, de omnibus ipſi neceſſarijs? & præſertim de uno hoc, ſine quo uel ad momentum non poſſet

ſubſiſtere,

ſubſiſtere, quam tam precioſam & charã habuit, ut propter eam e ſinu patris deſcendens, & ſemetipſum exinaniniens, ſuo eam ſibi dedicaret ſanguine?

Eccleſiæ ſuæ in neceſſarijs.

An uero de neceſſitate iſtius ordinis in æccleſia, reducti ad unitatem rectoris, & præſidis, quiſq; dubitare poterit? Nunquid obſcurum eſt, in tam ampla domo catholicæ Chriſti eccleſiæ, ut homines omnes ſumus, non ſæpe incidere, quæ paſtoris prouidentiam, atq; eius uirgam correctionemq; deſyderent? Quam ſi inefficacem feceris, quid aliud, q̃ ex eccleſia Babylonem quandam conſtruis? Nunquid etiam, non ſæpe incidere inter paſtores æccleſiarum, aut inter membra cœtera, quæſtiones, & controuerſias, quæ ad fidem, religionemq; pertinent? Nam incidiſſe, & plurimas, & grauiſſimas, ipſa rei euidentia teſtis eſt. In quibus componendis definiendiſq;, niſi ualeat præſidis authoritas, quid unq; inter nos erit conſonum? An non quiſq;, uelut in diſſono aliquo choro, ſuam cantionem cãtabit? Quo enim, in hijs dubitantes pugnanteſq;, niſi ad præſidis remittes authoritatem, & iudicium?

Demonſtratur neceßitas ordinis reducti ad unitatem præſidis in catholica æccleſia.

Si ad ſcripturarum hæc referri oportere dixeris iudiciũ, communis te ſenſus ignarum comprobas. Sunt enim ſcripturæ, muti iudices. Quare æq; foret neceſſarium pro ſarciẽda inter pugnantes concordia, ut aliquis, ex ſcripturis, eiuſmodi proferret iudicium, etiam quicquid cuiq; uideretur de illo iudicio, ſi modo, ullus inter nos finis, aut modus eſſe debeat quæſtionum, & controuerſiarum eiuſmodi: præſertim quando pars utraq;, pro ſua, quam aſtruit, ſententia, apparentia ſcripturarum affert teſtimonia: & partis alterius ſcripturas, apparenti aliqua expoſitione ſibi accommodat. Quis enim hos, in ſuo ſenſu utrinq; pertinaces, ſibi conciliaret inuicem, niſi in hijs, preſidis ſubijcerentur authoritati, & iudicio?

Quæſtiones de religione et fide, nõ ad ſcripturarũ, ſed ad præſidis neceſſario referri oportere iudicium.

Si ad

Si ad ſcripturas hæc remittitur concertatio, & pars quęq; dicit a ſe recte, a diuerſa uero parte perperam ſcripturas intelligi, quæ utrinq; (ut fit) apparentes adducuntur, quid hic nobis ſequendum erit? Si quod probabilius uidebitur dixeris, cui nam probabilius? Nam contendentium cuiq; ſuum probabilius uidebitur.

Ad hæc. Si hanc inter nos introduxerimus libertatem & licentiam, ut in hijs quę ſunt religionis, & fidei, obortiſq; circa eandem quæſtionibus & controuerſijs, ſcripturarum tantum ſubijciamur authoritati, & iuditio, cum illæ uarie intelligantur, pro cuiuſq; captu & ingenio, nec ſit cuiuſuis, nec facile, ueram earundem intelligentiam aſſequi, (ex quibus, dum quiſq; ſuo magis quam ęccleſiæ ſenſu eas intelligere conati ſunt, tot peſtilentiſſimas hæreſes ortum traxiſſe uidemus) an non tot inter nos introducemus, tamq; pugnantes de fide, religioneq; opiniones ac ſententias, quot ſunt, & quam diuerſa hominum capita? Sunt enim ſcripturæ, uelut cęreus quidam naſus: qui ſicut horſum illorſumq; facile ſe trahi permittit, & quo traxeris, haud inuitus ſequitur, ita & illæ, ſe flecti, duci, atq; etiã in diuerſam ſententiã trahi, accommodariq; ad quiduis patiuntur, niſi quis ueram illam, inflexibilemq; earundem amuſſim, nempe ęccleſiaſticæ traditionis authoritatem, cõmunemq; ſententiam, ijſdem adhibeat. Aduerſus quam, ad ſcripturas prouocationem, nequaq; concedẽdam hęreticis, etiam ſanctis illis patribus noſtræ religionis anteſignanis, ac ducibus, ſapientiſſime uiſum eſt. Quandoquidem, niſi illam receperint, nec ſcripturas ad eoſdem pertinere, etiam ſine ſcripturis, facile demonſtrari poterit. Quas proferentes ſi quis interroget, Qui ſcitis uiri boni, hæc quæ citatis, eſſe Pauli? illa Petri? Mathei, Lucæ, & aliorum? nunquid uidiſtis autographa, iſtorum ſcripta manu, & cum eis contuliſtis, ut concordare ſciatis?

Scripturarum amuſsis, eccleſiaſticæ traditionis authoritas & communis intelligentia.

Scripturas proferre non poſſe, cui traditionis eccleſiaſti-

ſciatis: hos ex quibus iſta nobis profertis, codices? Et ut uidiſſetis autographa, quis tamen ſingulorum characterem proprium internoſcere uos docuit? Qui, ut familiari cũ eiſdem uiuentibus uobis conſuetudine probe eſſet cognitus, quis tamen uos certos reddidit, quod ſcribentes nuſq; errauerint, nuſq; dormitauerint, ut homines? Quod ipſi tantum ſe præbuerint organa dictantis ea ſpiritus? Quid inq; ad hæc reſponderet, cui ſacroſancta nõ eſt ęccleſiaſticæ traditionis, & antiquitatis authoritas? Qua ille fronte nobis ſcripturas proferet, quas, quiſquis profert, earundẽ authoritatem, ex æccleſiaſticæ traditionis authoritate nobis conſtare fateatur neceſſe eſt? Quam ſi recipimus, omnis facile, etiam ſine ſcripturis, inter nos componetur concertatio, & controuerſia, Cum de ſingulis, non fuerit admodum operoſum, inuenire, quid catholica ab initio æccleſia ſenſerit.

Origenes unde, & quã certitudinem habuerit de ſcripturis canonicis.

Origines ille, commentariorum in Matheum tomo primo, referente Euſebio Cæſarien. æccleſiaſticæ ſuæ hyſtoriæ lib. vi. (nam eorũ quos nos habemus mutilos, tomi decem priores deſyderantur) de canone noui teſtamẽti loquens, Ex traditione, inquit, didici de quatuor euangelijs, quod hæc ſola, abſq; ulla contradictione ſuſcipi debeant in omnibus, quę ſub coelo ſunt, ęccleſijs dei, Ita enim tradiderunt patres noſtri, Et quod primum omnium ſit Euangelium a Matheo ſcriptum, qui aliquãdo fuerat publicanus, hebraicis literis: & traditum hijs, qui ex circumciſione crediderant, Secundum uero, ſcriptum eſſe a Marco, iuxta ea quæ ſibi tradiderat Petrus, Tertium eſſe ſecundum Lucã, quod Paulus apoſtolus collaudat, tanq; hijs, qui ex gentibus crediderant ſcriptum, Super omnia autem, euangeliũ eſſe Ioannis, Is uero, qui idoneus factus eſt miniſter noui teſtamenti, Paulum dico, qui repleuit euangelio omnia ab Hieruſalem in circuitu, uſq; ad Illiricum, non ad omnes,

quas docuerat ęcclesias ſcripſit, ſed quatuordecim ſolũ epiſtolas, & in eis plures breuiſſimas. Quis nonnulli, de ea, quæ ad He bræos ſcripta eſt, dubitauerint, pro eo, quod nõ uideatur in ea ſeruari, illa eius ſententia, quã de ſe ipſo pronunciat, dicens ſe imperitum eſſe ſermone, Sed ego, inqt, dico, ſicut mihi a maioribus traditum eſt, quia manifeſtiſſime Pauli eſt: & ſemper omnes antiqui maiores noſtri, ita eam, ut Pauli epiſtolam ſuſceperunt. Hæc ille Origenes, Quem audis, quam certitudinẽ habuerit de ſcripturis canonicis: audis, quo docẽte, ac teſtificante didicerit de quatuor euangelijs, quod ea ſola, abſq; ulla contradictione ſuſcipi debeant, in omnibus, quæ ſub cœlo ſunt, æccleſijs. Ex traditione, inquit, hoc didici, nimirũ, ęccleſiaſtica, Ita enim tradiderunt patres noſtri: audis deniq; certo affirmantem, epiſtolam ad Hebręos eſſe Pauli Apoſtoli, & ſi eius nomẽ non præferat, etſi de ea ob characteris diuerſitatẽ, a cæteris Paulinis epiſtolis, dubitarint nõ pauci. Sed qua nota, quo tam certo indicio, inter dubitãtes pleroſq;, ipſe, illã, ut dicit, manifeſtiſſime deprehendit Pauli eſſe? cuius nec præfert nomẽ, nec characterem exprimit, Sic mihi, inquit, a maioribus eſt traditũ: & ſemper omnes antiqui, maiores noſtri, ita eam, ut Pauli epiſtolam ſuſceperunt. Quæ ſi leuis tibi coniectura uideatur, & ob quam nõ debuerit ille, ita certo definire, ac ſtatuere, tu, quiſquis es, aliam, ſi potes, notam, aliud indiciũ, aliud argumẽtũ profer, quo cõpertũ habeas, quod quas ſub Pauli, Petri, aut aliorũ nomine legim⁹ epiſtolas, uere illorũ ſint, Quod hæc euangelia, ſint Mathæi, Marci, Lucæ, & Ioannis, Quodq; nihil in ſe falſi cõtineãt, Et cum te ſurſum, deorſumq; uerteris, aliud nihil inuenies.

Nec Euãgelio credidiſſet Augustinus, niſi Ne temere ab Auguſtino dictum exiſtimes, nec euangelio quidem ipſi ſe crediturũ, niſi æccleſiæ, ad hoc, ipſum cõpuliſſet authoritas: a qua, ut uniuerſa nobis pendet ſcripturarum

pturarũ authoritas, ita idem meritiſſimo affirmat, eſſe palã, quantum in re dubia, quæ alioqui ex ſcripturis non ſatis clare, atq; indubitate eluceſcit, ad fidem, & certitudinẽ ualeat, Quæ, inquit, ab ipſis fundatiſſimis ſedibus apoſtolorum, uſq; in hodiernũ diem, ſuccedentibus ſibi Epiſcopis, ſecundum ſeriem continuę ſucceſſionis, & tot populorum cõſenſione firmatur: In hac ſiquidem æccleſia, factis ſignis, & miraculis, Deus olim demonſtrauit ſe loqui in Apoſtolis a Criſto miſſis, qui uiſibili ſigno acceperunt ſpiritũ dei, & ueritatis, Qui & doctrinam eorum, ſub atteſtatione ſignorum, & prodigiorum confirmauit: doctrinam, inquam, uiuam, quam acceptam unctione ſpiritus, uiuæ uocis oraculo, non ſcripto, tradiderũt ęccleſijs, Cuius, non uero, ſcribendi, mandatũ a Chriſto acceperãt, qui, ut ipſe nihil ſcripſit, ſed uiua traditiõe docuit, ita apoſtolos et diſcipulos in orbẽ mittẽs, ſalutaris ſuæ doctrinæ nũtios, Euntes, inqt, in mundũ uniuerſum, prędicate euãgeliũ oĩ creaturę, Illi aũt ꝓfecti, prędicauerũt ubiq;, dño cooperãte ſequẽtibꝰ ſignis.

ob authoritatẽ æccleſiæ.

Certitudo authoritatis æccleſiaſticæ traditionis, unde pendeat.

Hac itaq; fide, euidenti, inquam, diuinæ ueritatis conteſtatione, ſuam ab initio fidem, ab ipſis apoſtolis accepit æccleſia: & qua fide accepit, eadem & cuſtodiuit, & tranſmiſit ad poſteros: tranſmittetq; ad conſumationẽ uſq; ſæculi. Illius ſiquidem æccleſiæ, magis tunc erat conteſtata, ac manifeſta ueracitas, q̃ ueritas ſcripturæ ęuangelicæ. Quippe quæ cognoſcebatur ſacra, & uera, ab ea, quę tunc erat ęccleſia, Cui teſtimonium Chriſtus ipſe, & uiua uoce, & ſignorum, prodigiorumq; atteſtatione perhibuit.

Notior fidelibus æccleſiæ, q̃ ſcripturæ ueracitas.

Huius, nõ ſcripturarum authoritatem, nempe, anteq; legerentur ab Euangeliſtis ſcripta euangelia, tam ſerio, ſub tam horribili anathematis denuntiatione, nobis commendauit Apoſtolus, cum etiam ſibi ipſi, & coapoſtolis omnibꝰ, atq; adeo angelis de cœlo, anathema denũtiet, ſi euãge-

Eccleſiaſticæ traditionis, nõ ſcripturarũ authoritatem, etiam ſub ana-

thematis denũtiatione, nobis commẽdari ab apoſtolo.

lizet, inquit, uobis, præter id quod euangelizauimus uobis: Non dicit, Si quis, prçter id quod nos, quod Mathęus, Marcus, Lucas, Ioannes, cæteriq; apoſtoli ſcripſimus: ſed præter id quod accepiſtis, uiua nimirum noſtra, & apoſtolica traditione, Neq; enim eatenus quicq; ſcripſiſſe Galatis inuenitur, ut niſi de uiua traditione loqui, non poſſit intelligi, Nec ſuffecerat illi, ſibi, & coapoſtolis derogaſſe fidem, & authoritatem, docẽtibus diuerſum aliquid, ab eo, quod primęua illa traditione acceperat æccleſia: quin, & angelis de cœlo anathema dicit, ſi (quod tamen fieri non poſſet) docerent contrarium, Hoc uidelicet ſignificans, ut nullius, authoritate, nec ſua quidem, nec apoſtolorũ omnium, ſed nec angelorum de cœlo, permitteremus nos abduci ab illa antiquitate traditiõis apoſtolicæ, quã uiua traditiõe acceptam ab apoſtolis, cõtinua ſucceſſionis ſerie, uelut per manus, tranſmittit ad nos.

Nulla ſcripturarum apparẽtia, abduci nos oportere a cõmuni ſenſu, et obſeruatione æccleſiæ.

A qua, ne ulla canonicarum ſcripturarum, quæ nobis forte uideretur, euidentia, aut apparentia nos abduci ſinamus, chriſtiane admodum, & conformiter doctrinæ, quam nũc audiſtis, apoſtolicæ, ille nos admonet Origenes: Vtq; meminerimus, ea nos tentatione pulſari, quoties eæ inducuntur, aduerſus communem, conſonantemq; æccleſię obſeruationem, traditionem, & ſententiam, de qua nos Chriſtus pręmonitos, cautoſq; fecit: nobiſq; monſtrari Chriſtũ, q̃uis contra Chriſtũ, in deſerto, aut donorũ penetralibus, qui ſe ipſo teſte, non eſt, niſi in corpore catholicæ æccleſiæ. Sed nos credere, inquit, illis non debemus: nec exire a paterna, æccleſiaſticaq; traditione: neq; aliter unq; credere, niſi quemadmodum æccleſiæ tradiderunt nobis, hoc eſt, ſucceſſio illa æccleſiaſtica.

Eccleſiaſtica traditio.

Ipſiſſima ueritatis Chriſtia-

Hæc eſt ipſiſſima ueritatis, ac pietatis regula: quã efficatiorem ſemper, q̃ ſcripturas, ab ipſo æccleſiæ initio, ſan-

ctiſſimi

ctiſſimi orthodoxiq; patres noſtri ſemper experti ſunt. Quam Tertullianus ille, libro de hæreticorum præſcriptione, ſingulariter cōmēdans, Chriſtū, ac Deum eius authorē prędicat: docens nō eſſe permittendū hęreticis, ut aduerſus eandem, ad ſcripturas ipſis prouocare liceat: ut quæ, nullo iure pertineāt, niſi ad ęccleſiam, unde earum nobis pendet authoritas: non uero ad deſertores, atq; impugnatores ęccleſiæ. Quam inducit hoc pacto agentem cū hijs qui ſcripturarum authoritate oppugnāt doctrinam ęccleſiæ. Qui eſtis? quando, aut unde ueniſtis? Quid agitis in meo, non mei? Quo deniq; Martion iure ſyluam meam cædis? Qua licentia Valentine fontes meos tranſuertis? Qua poteſtate Apelles limites meos commoues? Quid hic cæteri ad uoluntatem ueſtram ſeminatis, & paſcitis? Mea eſt poſſeſſio. Olim poſſideo: Habeo origines firmas ab ipſis authoribus quorum fuit res. Ego ſum hæres apoſtolorum, ſicut cauerunt ſuo teſtamento, ſicut fidei commiſerunt, ſicut adiurauerunt, ita teneo. Vos certe exhæredarunt ſemper, & abdicauerunt ut extraneos, ut inimicos. Vnde autem extranei, & inimici Apoſtolis hæretici? niſi ex diuerſitate doctrinæ, quam unuſquiſq;, de ſuo arbitrio, aduerſus apoſtolos, aut protulit, aut recipit, Hęc ille Tertullianus ante annos circa quater decies centenos: quibus demonſtrat, permitti non debere hæreticis prouocationem ad ſcripturas, aduerſus cōmunem doctrinam ęccleſiæ. Addens, illis merito deputari ſcripturarum adulterationem, atq; intelligentię, expoſitioniſq; earundem falſitatem, apud quos inuenitur doctrinæ ſingularitas, & diuerſitas a communi, et catholica. Quibus enim, inquit, aliter docendi fuit propoſitum, iiſdem aliter inſtituendi inſtrumenta doctrinæ neceſſitas inſtitit.

næ regula, aduerſus hæreticos ipſis ſcripturis efficatior.

Tertullianus, ca Martionem expugnat.

Non permittēdam hæreticis prouocationē ad ſcripturas, aduerſus communem doctrinam æccleſiæ.

Eadem, orthodoxæ ueritatis certiſſima, & in obliquabili regula, etiam Ireneus ille Lugdunenſis Archiepiſcopus

Ireneus aduerſus Valentinū

& glorioſus Chriſti martyr, beati Policarpi, Ioannis Euangeliſtæ diſcipuli, auditor, ipſo quoq; Tertulliano uetuſtior, aduerſus Valētinū cæterosq; ſui tēporis hęreticos dimicat.

Apoſtolica traditio, ut uenerit ad nos.

Traditionem, inquit, Apoſtolorum, toto orbe manifeſtā, in omni ęccleſia adeſt perſpicere, omnibus qui uera audire uoluerint, eā uidelicet, quam primitiua illa æccleſia ab apoſtolis acceptā, per ſucceſſionē continuā, patrū, & Epiſcoporum, transmiſit ad nos. Sed quoniā per oēs æccleſias diſcurrere prolixū fuerat, & infiniti operis, ex omnibus maximā, antiquiſſimam, atq; omnibus cognitā, Romæ a glorioſiſſ. duobus Apoſtolis Petro, & Paulo fundatā eligens, eius, inquit, fidē, traditionēq; quā habet, ab ipſis annunciatā, & per ſucceſſiones Epiſcoporū ad nos peruenientē, indicantes, confundimus oēs eos, qui quoquo pacto uel per ſui placētiā, uel uanā gloriā, uel cœcitatē, & malā ſententiā, fidē, præterq; oportet, colligūt. Cuius occaſione, continuā, in eadem Romana ęccleſia ſucceſſionē Epiſcoporū, a beatiſſ. apoſtolis, ad Eleutheriū, qui eidē tunc præſidebat, enumerās. Hac inquit, ordinatiōe, & ſucceſſione, ea quæ eſt ab apoſtolis traditio in ęccleſia, & prǫconizatio, peruenit uſq; ad nos: & eſt pleniſſima hæc oſtenſio, demonſtrans unam, & eandem fidem eſſe, quæ in ęccleſijs ab apoſtolis eſt tradita, & uſq; nunc conſeruata in ueritate permanet. Hæc ille Ireneus. Videtis itaq;, quo indice, etiā illo ſæculo, ſancti patres noſtri, doctrinam uere euangelicam internoſcebant, agnoſcendamq; docebant a falſa, quamuis obtecta ſub aromate eloquiorum cœleſtium. Eos, inquit ille, qui quoquo modo, uel per ſui placentiam malā, uel per uanā gloriā, uel per cœcitatem, præterq; oportet, fidem colligunt, confundimus. Sed quid obſecro proferentes? quas tam euidentes rationes, quæ tam irrefragabilia argumenta, aduerſus quæ hæreticorum impudentiæ, & peruicaciæ contradicēdi aut

Romanæ eccleſiæ fidē obijcit hæreticis omnibus.

calumniandi locus non ſit? nunquid ſcripturas? Neq; enim eſt difficile illas torquere, & retorquere, & quoquo libet uertere. Quid igitur proferentes confundimus peruicaces illos hæreticos qui confundi neſciunt? Indicantes, inquit, fidem, traditionẽq; maximæ, & antiquiſſimæ ęccleſiæ, Romæ a glorioſiſſ. duob⁹ apoſtolis Petro, & Paulo fundatæ. Quam enim illa fidem, traditionẽq; ab apoſtolis accepit, continuo ſuccedentium ſibi Epiſcoporum ſerie, ſibi mutuo & primitiuæ illi ęccleſiæ perhibentium teſtimonium, certiſſima fide integram ſynceramq; tranſmiſit ad nos.

Ad eandem orthodoxæ, & catholicæ ueritatis regulam, inter uarias pugnantium, & ſcripturas diuerſimode interpretantium opiniones, & ſententias, perpetuo nobis reſpiciendũ, collimandũq;, ut eruditiſſimus ille Origines, ubiq; docet & inculcat, ita eandẽ, in inquiſitionibus ſuis de principijs doctrinæ Chriſtianæ, primi principij loco ſtatuit, ſcribẽs in hæc uerba, Sicut, inqt, multis, apud Gręcos, & Barbaros pollicẽtibus ueritatem, deſueuimus apud omnes eã quærere, qui eam falſis opinionib⁹ aſſerebant, poſtq; credidimus filiũ Dei, eſſe Chriſtũ, & ab ipſo, nobis hãc diſcẽdã eſſe perſuaſimus. Ita, cum multi ſint, qui ſe putãt ſcire quæ Chriſti ſunt, & nõnulli eorũ, diuerſa a prioribus ſentiãt, ſeruetur uero ęccleſiaſtica prædicatio, per ſucceſſionis ordinẽ ab apoſtolis tradita, & uſq; ad pſens in ęccleſijs permanẽs, illa ſola credẽda eſt ueritas, quæ in nullo ab ęccleſiaſtica traditiõe diſcordat, Hęc ille Adamãtius, li. 1. de principijs, Audis itaq; quæ tunc fuerit ante annos mille trecẽtos, quadringẽtos, imo ſẽper ab ipſo ęccleſiæ initio, orthodoxis oĩbus, regula certa, ad quã examinãda ſit oĩs inter nos quæſtio, oĩs pugnãtiũ opinionũ cõcertatio: p quã ſolã, inuenit ueritas, Illa inqt, ſola credẽda eſt ueritas, q̃ in nullo ab ęccleſiaſtica traditione diſcordat. Audis deniq; ut æccleſiaſtica illa traditio,

Origeni quod doctrinæ Chriſtianæ principium.

Hoc ſolum eſſe uerum in doctrina Chriſtiana, quod in nullo ab æccleſiaſtica traditione diſcordat.

ditio,doctrina,prædicatio, quam ab apoſtolis accepit primitiua illa ęccleſia,per ſucceſſionis ordinem,non per ſcripturas,ad nos uſq; permaneat. Ad quam, ſi,quæ inter nos nunc controuertuntur, nobiſcum conſenſerint expendere aduerſarij,& hoc ipſum tenere,quod illi conſonat,facile & cito terminabitur uniuerſa inter nos quæſtio,& controuerſia. Nullo enim negotio,per ſingula inuenietur,& demonſtrabitur,quid ęccleſiaſtica prædicatio,& traditio,ab initio tenuerit,& teneat. Quæ dū ad ſolas ſcripturas nunc uolūt exigi,hoc uolūt,ut cōtrouertamur perpetuo: nō ſolū quod ſcripturę,plurimū frequēter obſcuritatis habeāt,& ſe trahi accommodariq; in diuerſam ſententiam,& eludi cauta expoſitione facile permittant:etiam quantumuis clare,euidēteſq; appareant:adeo,ut niſi aptentur ad ſtatam illam inflexibilem,certamq; amuſſim,ęccleſiaſticæ inquam illam traditionis communem ſententiam,ſed ea neglecta,contempta,reiectaq;,legantur,& tractētur pro cuiusq; captu, & ingenio,fiant nobis in laqueum:in captionem,& ſcandalum, atq; omnis erroris, omniumq; hæreſum ſeminarium: nec unq; inter diſceptātes,certi aliquid,ex hijs poſſit conſtitui: vt non immerito beatiſſ. Petrum, hoc ſuos perpetuo admonuiſſe, Clemens ille glorioſus Chriſti martyr,& Pontifex,eiuſdem in apoſtolica cathedra ſucceſſor, & diſcipulus, lib. x. recognit. affirmet, Hoc quippe diligenter obſeruandum eſſe,ut lex Dei cum legitur,non ſecundum propriam ingenij cuiuſq; intelligentiam accipiatur,uel doceatur, Eſſe enim multa in ſcripturis diuinis,quæ trahi poſſint ad eū ſenſum, quem ſibi unusquiſq; præſumit, & ideo oportere affirmat,intelligentiam ſcripturarum ab eo diſcere,qui eā, a maioribus ſecundum ueritatem,ſibi traditā ſeruat. Hāc quippe unicam eſſe ueræ intelligentiæ ſcripturarum certā regulam,nempe ęccleſiaſticæ traditionis ueritatem, acceptam a maioribus.

Qui ad ſolas ſcripturas exigi uolunt quæ controuertuntur in æccleſia hoc uelle, ut controuertamur perpetuo Primū, quod obſcure ſunt pleræq;, et facile accommodantur etiā falſe ſententiæ.

Non

Non ſolum, inquam, ob hanc cauſam, aduerſarios, qui ad ſolas ſcripturas, quæ inter nos controuertantur, nũc uolunt exigi, hoc uelle diximus, ut cõtrouertamur perpetuo: ſed etiam propterea, quod non omnia, quæ ad fidẽ noſtrã, religionemq; pertinent, in ſcripturis Euangelicis, apoſtolicisq; epiſtolis clare expreſſa ſunt: ſed pars magna, ex uiua illa doctrina apoſtolica, ecclesiaſticę ſucceſſionis fideli traditiõe ad nos peruenit, De quo nemo dubitabit, ſi nobiſcũ perpenderit, Chriſtianã doctrinã, non ſcripto, ſed partim uiuæ uocis oraculo, a Chriſto, apoſtolis, & diſcipulis eius, partim, ſpiritus ſancti unctiõe traditam, Quem, etiam uiſibili atteſtante ſigno (quo & ipſis crederetur, accepta tradẽtibus) acceperunt. A quibus, uiua quoq; traditione, & ſine ſcripto, ea ipſa, accepit illa primitiua Chriſti æccleſia: ſuorum doctrinam, miraculis, & prodigijs confirmante Deo.

Deinde, quoniam non omnia quæ ad fidẽ, religionẽq; pertinent, in ſcripturis expreſſa ſunt.

Quorum miniſterio, cum iam diffuſa eſſet in orbẽ pene uniuerſum, ſanctorum quorumdam uirorũ piũ ſtudiũ, excitauit ſacer ille ſpiritus, ut pro confirmanda fide, & deuotione fidelium, literis cõmendarent, & cõmentarentur redemptionis noſtrę a Chriſto peractam in terris hyſtoriã: ab incarnatiõe, natiuitateq; eius auſpicantes, ad glorioſam uſq;, triumphalemq; eius aſcenſionem in cœlum, Quorũ non fuit hoc in ſcribendo conſilium, ut ſcripta illa ſua, præeſſent noſtræ religioni, ac fidei, ſed ſubeſſent potius: ſicut acceſſerunt eiſdem iam propagatis in orbem, non præceſſerunt. Acceſſerunt, inquam, uelut pia quædam cõmonitoria, excitandæ recordationis, eorum, quæ iam dudũ uiua uoce ab apoſtolis acceperat æccleſia: non equidem, eorum omnium, ſed tantùm dictorum, actorũq; Chriſti in terris.

Qua occaſiõe & quo reſpicientes, Euangeliſtæ ſcripſerunt ſua Euangelia.

Euãgelica ſcripta ab initio, ſubfuiſſe, non præfuiſſe, fidei æccleſiæ.

Quę Marco fuerit ſcribendi euangelij occaſio, & quomodo ſcripſerit, ex antiquitatis teſtimonio, & eorum, qui illis temporibus fuerunt proximi, Papia Hieropolite, qui

ipſe cum apoſtolis uerſatus, eoſdem uiuos præcep ... s habuit, Et Clemente Alexandrino presbytero, qui apoſtolorum auditoribus, ac diſcipulis, præceptoribus uſus eſt. Ceſarieñ. Euſebius, & D. Hieronimus, nobis tradiderunt: nempe, Romæ euangelizante Petro, & ſalutari doctrina, ac prædicatione Romanis aperiente cœleſtis regni ianuã, cum illi, capti uerbi ſalutaris dulcedine, ſola auditione non ſatiarẽtur, Marcũ, Petri a longo tẽpore familiarẽ diſcipulũ, cõueniſſe eoſdẽ: & multis precibus oraſſe, ut quæ ille uerbo prædicabat, ad perpetuam eorum cõmonitionẽ habendam, ſcripturæ traderet: quo domi, foriſq; in huiuſmodi uerbi meditationibus permanerent: nec prius ab orando deſtitiſſe, quã quę orabant impetrarent. Eum itaq;, quo pio fidelium deſyderio ſatis ſatisfaceret, excepiſſe paſſim dicta magiſtri ſui, uelut fidũ aliquem notarium: eaq; rẽ tuliſſe in codicem. Quod factum, ut Petrus cognouit, delectatum fide, & deuotione fidelium, confirmaſſe ſcripturã: et in perpetuum legendam tradidiſſe æccleſijs.

Marcus ut ſcripſerit.

Ex quibus utiq; eſt euidẽs, ea, quę uiua uoce docuerat Petrus, a ſubſequẽtibus Marci ſcriptis, nõ accepiſſe authoritatis põdus, aut ueritatis teſtimõiũ: ſed cõtra magis, hæc, ab illis. Vt quia eius ſcripta, apoſtolicæ prædicatiõi, ac doctrinæ inueniebant cõformia, Itaq; oculatus, fiduſq; eorũ omniũ teſtis, Petrus, et cuius teſtimoniũ, euidẽtibus ſignis cõprobabat diuina ueritas, ſua authoritate cõfirmauit ſcripturã, & perpetuo legendã Chriſti ęccleſiæ tradidit: tanquã uerã, canonicã, & diuinæ illi, infallibiliq; ueritati prorſus innitentẽ: nõ tanquã Chriſti, aut doctrinã, aut etiã uitæ hyſtoriã, integre & ex ordine cõplectentẽ. Siqdẽ ab eius baptiſmo primũ exorſus, nec deinceps uniuerſa dicta, actaq; ipſius execut⁹ eſt: nec deniq; eo, quo dicta, geſtaq; ſunt ordine: ſed multa præpoſtere, Queadmodũ ei⁹ euãgeliũ, cõferenti cũ tribus alijs, cõſtat ipſa luce clari⁹. Nec

Nec Lucam alio reſpexiſſe, cum Euangeliũ ſuũ ſcribe-ret, ꝙ ut haberet ante oculos ꝑpetuo, ſuus ille, cui ſcripſit, Theophilus, ueritatem, & recordationẽ eorũ uerborũ, de quibus eruditus iam fuerat, idẽ ipſe teſtis eſt: ꝙuis ſpiritus S. in eo ipſo, reſpexerit altius. Quin, nec ex reuelatione, nec ex uiſu, ſed ex fideli narratione, ac traditione eorum ipſorũ, qui ipſi uiderant ab initio, & miniſtri ſermonis fuerant, aſſecutum ſe affirmans omnia, pollicetur ſe eadem ſcripturũ diligenter, & ex ordine. Quod tamẽ eatenus prçſtitit, quatenus ſpiritui ſancto uiſum eſt: qui illorũ calamos pro ſuo temperauit arbitrio. Nam illũ, nec tradidiſſe omnia, nec ea ipſa, quæ tradidit, eo quo dicta, geſtaue ſunt ordine, conferenti cum ſuo, maxime Mathæi euangeliũ, euidẽs uidebit. *Vt Lucas.*

Quẽ & ipſum, non orbi, ſed Iudæis ſuis, in Iudæa, Hebraice ſcripſiſſe Chriſti Euangelium, pro perpetua cõmonitione eorum, quæ ex Apoſtolorum prçdicatione, ac traditione acceperant, poſt præfatum Clementem Alexandrinum, tomo primò cõmentariorum in illud ipſum Mathæi Euangelium, affirmat Origenes, & D. Hieronymus in ſcriptorum æcclesiaſticorum catalogo. *Matheus.*

Ioannem poſt hos omnes, longiſſimo interuallo, circa Traiani tempora, ſuum ſcripſiſſe Euangelium, cum iam in uniuerſum orbẽ, lõge lateq; diffuſa, floreret doctrina Chriſti, & religio, ſcriptorum omnium cõſenſu indubitatũ eſt. *Ioannes.*

Ex quibus, ut euidenter conſtat, ab illorũ authoritate, ab initio non dependiſſe certitudinẽ noſtræ religionis, ac fidei, ſed contra magis, illorum authoritatem a certitudine fidei, religioniſq; noſtræ: quemadmodum acceſſerunt doctrinæ Chriſti, fidei, religioniſq; noſtræ iam diffuſæ in orbem, & non præceſſerunt eandem: ita nec unum aliquod eorum, nec omnia in unum, complecti uniuerſa, quæ ad Chriſtianam doctrinam, fidem, religionemq; pertinent. *Ab euangelicorum ſcriptorũ authoritate nõ dependiſſe ab initio noſtræ fidei doctrinæq; certitudinem, ſed contra.*

Neq; enim conati ſunt, literis commendare, quæ præcepta primitiuæ illi ęcclesiæ dederint apoſtoli, per dominũ Ieſum: quo ordine, quibus ſacramentis, & cæremonijs, authore, doctoreq; Chriſto, & ſpiritu ſancto, inſtituerint eandem: ſed Chriſti tantum conuerſationem in terris, dictorũ, actorumq; eius, ad glorioſam eiuſdem aſcenſionẽ in cœlos, utcumq; potuerunt, explicare hyſtoriam, Quam tamẽ, nec unus quilibet, nec omnes in unum (ſi Ioanni credimus, qui ſcripſit nouiſſimus) nobis reddiderunt integram. At, quæ ad æccleſiæ inſtitutionem, ordinem, hierarchiam, ſacramẽtaq; pertinent, ad illam hyſtoriam non pertinent: ſed maxima parte, poſt ſublatum ab illis dominum, unctione ſpiritus S. ea acceperunt Apoſtoli, Quod, ne quis a nobis diuinari calumnietur, idẽ Ioannes haud obſcure indicat. Ita enim ſcribit, Chriſtum, proxima iam morte ſua, dixiſſe diſcipulis. Adhuc multa habeo uobis dicere, ſed nõ poteſtis portare modo: hoc eſt, nondũ eſtis illorũ capaces. Cũ uenerit autẽ ille ſpiritus ueritatis, docebit uos oẽm ueritatẽ.

Magnam partem eorũ quæ apoſtoli ſpiritu S. doctore tradiderũt æccleſijs, nõ eſſe ſcriptam in Euangelijs.

Itaq; illa tã multa, reſeruata unctioni ſpiritus, poſt didicerant Apoſtoli, cũ eundem ſpiritum ſub uiſibili ſigno acciperent: eademq; tradiderunt æccleſijs, Quæ uelut per manus continue ſuccedentium Epiſcoporum, & patrum, ſibi mutuo, atq; illi primæuæ traditioni perhibentium teſtimonium, peruenerũt ad nos. Quæ, qui ex Euangeliſtarum ſcriptis, ſibi comprobari exigeret, æque abſurde, ac ridicule faceret, ac ſi, quando a ſe mutuo diuiſi apoſtoli orbẽ terrarum uomere euangelicæ prædicationis inter ſe partiti ſunt, quæ inter ſe conſtituerint: (conſtituiſſe enim inter ſe plurima pro æccleſiaſtica diſciplina, ordine, hierarchiaq; conſeruandis, indubitatũ eſt, Quando apoſtolicos canones uniuerſa ab initio agnouit Chriſti æccleſia, atq; ipſum adeo Nicœnum Concilium) quam item prouintiã quiſq; ſortitus

ſortitus, quid in ea egerit: quo exitu glorificauerit Deum, Quid Antiochiæ aut Romæ, geſſerit Petrus: quo pacto ſub Nerone, una cum Paulo glorioſum ibidem martyriū conſumauerit, ex eiſdem Euangeliſtarum ſcriptis ſibi demonſtrari exigeret, alioqui nihil crediturus eorum omnium.

Apoſtolicas epiſtolas ſcriptas iam fidelibus, pro nata occaſione & neceßitate, & non, ut illis uniuerſam religionis noſtræ doctrinam explicarent.

Ita quoq;, & apoſtolicæ illę Pauli, Petri, cæterorumq; epiſtolæ, ad iam fideles ex uiua illa apoſtolica doctrina, & prædicatione ſcriptæ ſunt: & pro nata occaſione neceſſitatis unius, aut alterius ęcclesiarum particulariū ſcriptę ſunt: ne dubites, & illas acceſſiſſe tradito iam eiſdem uiuæ uocis oraculo, non ſcripto conſignato Chriſti euangelio, traditæ doctrinæ Chriſtianæ relligionis ac fidei: aut opineris, ſi nō una aliqua, ſaltem uniuerſis illis ſuis epiſtolis, uoluiſſe cōprehendere Paulum, & apoſtolos, uniuerſa noſtræ fidei Chriſtianæq; doctrinæ myſteria. Neq; enim communicato conſilio, & partito inter ſe labore, cuiq; ſuum, quod ſcriberet, ceſſit: ſed ut cuiq; neceſſitas unius, aut alterius ęccleſiæ ſcribendi argumentum ſuggeſſit.

Nec Paulus, cuius plures leguntur epiſtole, eas ipſas, uelut continuum quoddam opus contexuit, ſed tanq; ſollicitudinem gerens omnium ęccleſiarum Chriſti, ut audiuit uſpiam aliquid exortum ſcandali, aut ſuperſeminatū Zizaniæ aduerſus primæuam illam, uiuam, germanamq; traditionem apoſtolicam, ſtatim occurrit: fideles in fide corroborans: dubios confirmans: errantes ſeductosq; reuocans: ſeductoribus reſiſtens: atq; unū hoc, uniuerſis ſuis illis epiſtolis agens perpetuo, ne ab ea, quam ſemel acceperāt, apoſtolica traditione, declinarent latum digitum: ſed illi firmiter inhærerent. Quam tamen, nuſquam conatur repetere uniuerſam, aut exprimere illis ſuis epiſtolis: ſed frequenter inculcat, ut illius meminerint: ut ſecundum illam ambulēt

quo Deo placeant. Rogamus, inquit, uos & obſecramus, ut ita ambuletis, quemadmodum accepiſtis a nobis, quomodo oporteat uos ambulare. Scitis enim quæ præcepta dederim uobis per dominum Ieſum.

Sic, & Corinthijs ſuis, repetens quod ipſis tradiderat de cæna dominica. Ego enim accepi a domino, inquit, quod & tradidi uobis. Quo replicato in ſua epiſtola, ad extirpandos ſuper introductos aduerſus traditionem illam errores contrarios, indicans nihilominus, nō uniuerſa, ſe ſcripto explicaſſe, quæ ad decentiam, modum, formamq; peragendæ eiuſmodi a nobis cænæ pertinent, ſubiungit: Cætera cum uenero, diſponam. Hinc ſatis, inquit D. Auguſt. ad Ianuarium, intelligitur. Quia multum erat, ut in epiſtola, totum illum agendi ordinem inſinuaret, quem uniuerſa per orbem ſeruat ęcclesia, ab ipſo ordinatum eſſe, quod nulla morum diuerſitate uariatur. De quo diſputare, quin ita faciendum ſit, inſolentiſſimæ inſaniæ eſt. Hactenus ille.

Epilogus prædictorum, de autoritate traditionis eccleſiaſticæ.

Ex quibus omnibus, cum euidens factum ſit, non ſolum, illam traditionem æccleſiaſticam, illum CHRISTI fidelium, etiam ſine ſcripto in quiduis ad religionem noſtram pertinens, conſenſum, qui ex primitiua æccleſia, continua ſucceſſionis ſerie, a patribus ad nos deſcendit, eſſe certiſſimam ueritatis regulam, ad quam, & ſcripturas, & omnia ex eis nata dubia, niſi errare uelimus, expendere oporteat: ſed etiam & hoc, quod non omnia, quę ad religionem noſtram pertinent, authore Chriſto, apoſtolorum miniſterio conſignata æccleſiæ, (quæ eadem illa ipſa ueritatis regula certiſſima fide ad nos perducit) in ſcripturis explicita ſint. Euidenter quoq; ex eiſdem apparet, q̃ inique, q̃ abſurde faciant aduerſarij, in quas nos tenebras conentur inuoluere, qui ſublata e medio, eadem illa regula traditionis ęccleſiaſticæ, ad ſolas, nudaſq; ſcripturas

nos

nos reuocant. Quæ, niſi adhibita ipſis ſua illa amuſſi, etiam ad quiduis demonſtrandum inefficaces inuenientur. Cum nihil pene tam ſit in ſcripturis expreſſum, quod non ingenioſi hominis expoſitionem aliquam recipiat: quā ex alio aliquo ſcripturæ loco etiam colorare poſſit, & probabilem facere. Sed ſi hoc in omni quæſtione, & ex ſcripturis concertatione pro certa ueritate teneatur, ſicut eſt, quicquid illi regulæ conſonat, & contra, pro falſitate, atq; impietate, quicquid ab eadem diſſultat, obliquat, aut diſcrepat, nihil erit difficile omni Chriſtiano, in omni ſuborta procella cōfuſionis hæreticæ, ſecurum ſe conſeruare intra arcam catholicæ æccleſiæ: hoc unum ſentiens in omnibus, ac de omnibus, quod a patribus acceptum, ac traditum, communiter teneri per æccleſiam intelligit. In quo ipſo, ſi dubietas incidat, non eſt difficile, hoc ipſum ex patrum ſcriptis certo colligi, & intelligi. Vbi enim inueniuntur congregari, & conſentire illæ aquilæ: ibi corpus eſt: ibi Chriſtus caput illius corporis: ibi ueritas.

Chrī æccleſiæ eſſe neceſſariā etiā uiuā quādam authoritatem, cuius definitione terminandæ ſint coorte inter nos quæſtiones, et controuerſiæ.

Et quamuis hæc, ut diximus, regula, cuiq; ad eam diligenter reſpicienti, & orthodoxam ueritatem ſyncere inquirenti, ad inueniendam eandem fere ſufficiat, nihilominus cuiq; ex ſe euidens eſſe nō dubitamus, catholicæ Chriſti æccleſiæ, conſeruandæ eius paci, unitati, ac ſynceritati religionis, & fidei, uiuam quandam authoritatem eſſe neceſſariam: qua, aduerſantium ſanæ fidei altercationes reprimi, atq; impia eorundem doctrina, ad propagandam alioqui impietatem efficax, et uelut cancer ſerpens, obrepensq; incautis ac ſimplicioribus, efficaciter quoq; compeſci, coerceriq; ualeat. Ad quam, & omnis inter nos, etiam pie concertantes, referenda ſit coorta quæſtio, & controuerſia: atq; eiuſdem definienda iudicio.

Cum

Cũ alioqui concertationes,& controuerſiæ eiuſmodi,neceſſario exirent in ſectas,& ſciſmata:ubi quiſq; ſuæ ſententiæ aſſertor permaneret; nec alterius cuiuſq;,ea in re eſſet ſubiectus iudicio.

Authoritatem eiuſmodi neceſſario dirigi debuiſſe, diuinæ aßiſtentiæ ſingulari aliquo preuilegio.

Oportere quoq; authoritatem eiuſmodi,ad quam hæc pertineant,in ſuis iudicijs,ac definitionibus, neceſſario dirigi diuinę aſſiſtentię ſingulari aliquo pręuilegio:ſine quo, de nullius omnino hominis,ſed nec de plurimorum,quantouis numero,ſententia, indubitatæ ueritatis certitudinẽ habere poſſumus. Vt,de quibus omnibus ſcriptura pronũciat, quod mendaces ſint. Omnis ſiquidem homo mendax.

Authoritatem eiuſmodi eſſe debuiſſe certo notoq; omnibus loco, et ad quã ſemper facilis poſſet haberi recurſus ab omnibus.

Nec minus & hoc oportere credimus,non ſolum eiuſmodi authoritatem aliquam eſſe in catholica ęccleſia:ſed etiam eſſe,certo,atq; omnibus noto loco:eſſe quoq; paratã ſemper omnibus:& ad conſulendam, dubiorumq; reſolutionem petendam,cuiq; aditu facilem. Cum quotidie incidat eius conſulendi neceſſitas:quotidie oriantur in ęccleſia quæſtiones,& controuerſiæ eiuſmodi. Nec aliter Chriſtus ſuæ ſufficienter prouidiſſet ęccleſiæ.

Fuiſſe eiuſmodi authoritatẽ cum omnibus prediƈtis conditionibus ordinatam à deo in ſynagoga ueteri.

In ueteri illo popolo (in quo diuini ſpiritus artificio ęccleſiam noſtram mirabiliter adumbratam,& clariſſime effigiatam,expreſſamq; cernimus) authoritatẽ eiuſmodi diuina authoritate conſtitutam per Moyſen a Deo,conſtitutã certo atq; omnibus noto loco,paratam ſemper omnibus,et ad conſulendam,dubiorum reſolutionem petendam,cuiq; aditu facilem, etiam cum diuinæ aſſiſtentiæ ſingulari illo præuilegio in ſuis iudicijs,ac definitionibus, diuinæ ſcripturæ irrefragabili authoritate certum eſt.

Præceptum namq; a domino illis fuerat,ut ſubortam omnem grauem quæſtionem,quæ ex ambiguis, & obſcurioribus uerbis legis ortum traheret,& omne difficile, &

ambi-

ambiguum iudicium, quod per ſubalternos in ſingulis ciuitatibus iudices rite componi nõ poterat, referretur ad cathedram Moſaicam: locũ nempe, quẽ inter ipſos elegerat dominus, terminandum præſidis eius, una & ſacerdotum, ſecum in eodem pro tempore uicis ſuæ miniſtrantium domino, authoritate, & iudicio. Quod idẽ ille, ut ſacroſanctũ eſſe uoluit, & ſine cõtradictione, aut diſcuſſione ſequendũ omnibus, etiam mortis pœna in cõtemptores ſacroſanctæ authoritatis propoſita, Ita, & ueritatis eiuſdem, fidem illis fecit indubiam.

Et quoniam res in ſuo hic cardine præcipue uertitur, eidem preſſius, clariuſq; demonſtrandæ nonnihil inſiſtendum eſt, Ita præceptum legimus in Deutro. Si difficile, & ambiguum apud te iudiciũ eſſe perſpexeris, inter ſanguinem, & ſanguinem, inter cauſam, & cauſam, lepram, & lepram, & iudicum intra portas tuas uideris uerba uariare, ſurge, & aſcende ad locum, quem elegerit dominus Deus tuus: ueniesq; ad ſacerdotes Leuitici generis, & ad iudicẽ, qui fuerit in illo tempore: quæresq; ab eis: qui indicabunt tibi iudicij ueritatem: & facies, quodcumq; dixerint, qui præſunt loco, quem elegerit dominus: & docuerint te iuxta legem eius: ſequeriſq; eorum ſententiam: nec declinabis ab ea ad dextram, nec ad ſiniſtram. Qui autem ſuperbierit, nolens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat domino Deo tuo, ex decreto iudicis, morietur homo ille. *Ex Deutronomio.*

Hic audis in primis, in ſubortis dubijs, & controuerſijs, quæ per ſingularum ciuitatum iudices expediri non poterant, ut non ad ſcripturas, ſed ad uiuum iudicium, ſacerdotum nempe qui præerant cathedræ, ſuos illos altercantes remiſerit Moiſes, Audis præterea, q; preceperit diſtricte, illorum obedire iudicio, nec de eorum ſententia

inquiri amplius, ſed ſimpliciter facere quodcunq; diceret præſides cathedræ, ſequiq; eorum ſententiam, nec declinare ab eadem ad dextrã, nec ad ſiniſtram. Audis poſtremo, ut contumacia aduerſus authoritatem ſacerdotis præſidis, mortis ſupplicio neceſſario expianda fuerit.

Cauilli remotio. Et ne ex uerbis illis, quæ citata habet noſtra lectio (& docuerint te iuxta legem eius) quiſq; ſibi perſuadeat, tum demum intelligenda illa legis uerba ueritatẽ habere, quando præſides cathedræ, nos docerent iuxta legem domini, & proinde, de iudicio eorũ libere a nobis diſceptari poſſe, & licite inquiri, an ſecundum legem ſit, anteq; eidem tam diſtrictam, q̃ exigunt, obedientiam debeamus, Is ille, quiſquis ita exiſtimat, in primis ſecum cogitet, an non ridicule feciſſe uidebitur, diuinus ille per Moiſen ſpiritus, qui dubitãtes nos legis ſcripturarumq; occaſionẽ, remittit ad ſacerdotale iudicium: Nam ſi per nos nobis cõſtabat, quid eſſet ſecundum legem, unde ergo dubium? Quæ neceſſitas ſacerdotalis iudicij? Si eorum ſentẽtia & iudicium, nobis rurſus ad noſtrũ examen, iudiciumq; reuocandum eſt, quid hoc opus erat circuitu? Quid non potius contentos nos uoluit noſtro ſtare iudicio, ſi ſacerdotale a nobis expetendum iudicium, noſtro adhuc ſubmittit iudicio?

Sed cauillum eiuſmodi magno conſenſu, & clariſſime excludunt, primum, lxx. interpretes, Deinde, ipſa hæbraica ueritas: Tertio, interpretatio Chaldaica pẽtateuci, iuxta tanslatiõem, quã Reuerẽtiſ. quondã D. Franciſcus, Cardinalis Toletanus, edendam curauit: ita ut dubitare non poſſis, dicta uerba quæ ex noſtra lectione, eiuſmodi cauilli aduerſus ſacroſanctam præſidis cathedræ authoritatem, occaſionem ſubminiſtrant, non germana eſſe: nec ueram diuinæ legis, quæ in ſe eſt clariſſima, ſententiam exprimere.

Apud

Apud lxx. citatus Deutronomij locus, in quo ſunt apud nos dicta uerba ambigua, ita pene ad uerbum latine redditur.

Et facies ſecundum uerbum, quod annunciabunt tibi, ex loco, quem elegerit dominus Deus tuus. Et cuſtodies ualde, ut facias iuxta omnia, quæcumq; ſancita fuerint, Iuxta legem quæ fuerit, & ſecundum iudicium, quod dixerint tibi facies. Non declinabis a uerbo, quod annunciauerint tibi, nec ad dextram, nec ad ſiniſtram.

Iuxta hæbraicam ueritatem, idem ille locus ita pene ad uerbum redditur. Et facies iuxta uerbum, quod annunciabunt, de loco, quem elegerit dominus. Et cuſtodies, ut facias iuxta omne, quod te docuerint. Iuxta legem, quam docuerint, & iuxta iudicium, quod dicent tibi facies. Non diſcedes a uerbo, quod annuntiauerint tibi, nec ad dextrã, nec ad ſiniſtram.

Iuxta interpretationem uero Chaldaicam, idem locus ita nobis eſt redditus. Et facies ſecundum præceptum, & uerbum, quod annuntiauerint tibi, de loco quem elegerit dominus. Et cuſtodies, ut facias iuxta omnia, quæ docuerint te, Iuxta præceptum legis, quod docuerint, & ſecundnm iudicium, quod dixerint tibi facies. Non declinabis a uerbo, quod annunciauerint tibi, ad dextram, nec ad ſiniſtram.

In quib9 ſane omnibus, uidetis clariſſima legis uerba, conſonantem eius explicare ſententiam: quæ ſuperbis, inobedientibuſq;, nullam excuſationem, nullum ſubterfugium relinquunt. Et facies, inquit, iuxta uerbum, quod annunciabunt de loco, quem elegerit dominus. Et cuſtodies ualde, ut facias iuxta omnia, quę te docuerint. Videtis,

quantam a nobis in obedientia ſollicitudinem, & diligen-tiam exigat, Nihil excipit, qui dicit omnia, Neq; huius reſtrictiuum eſt, ſed magis explicatiuum, quod ſubiungitur. Iuxta legem, inquit, quam docuerint, & iuxta iudicium, quod dicent tibi, facies, Explicat, quæ nam dixerit omnia. Quandoquidem de legis præceptis, cæremonijs, aut aliquo quod ad legem Dei, fidem, religionemq; pertinet, eſt quæſtio aut controuerſia, tunc iuxta legem, quam docuerint facies: hoc eſt, quicquid legis eſſe docuerint, Cum uero ambiguum aut difficile eſt iudicium cuiuſq; negotij alterius, quod intra portas tuas rite expediri non potuit, quodcumq; tunc ius, aut iudicium dixerint, aut ſancierint, facies: tuo nihil in hijs omnibus reſeruans iudicio: quod uniuerſum, tibi in hijs adimit, dicens, Non declinabis a uerbo quodcumq; dixerint tibi, ad dextram, nec ad ſiniſtram. Quod ſi quis ſuperbierit, nolens obedire imperio ſacerdotis præſidis, morte expiabitur ea contumacia: quo auferatur malum de medio Iſraël. Nam in totius æccleſiæ confuſionem, & pernitiem redundat, ſi contemnatur præſidis, aut rectoris ſacroſancta authoritas, Quæ a quibuſcumq; geratur, nihilominus intelligimus, quæ ſit eorum authoritas, conſeruandæ unitati totius æccleſiaſtici corporis prorſus neceſſaria: & quæ nobis, & q̃ arcta obſequendi eiſdem, impoſita ſit neceſſitas. Non de ſanctis loquitur, ſed de ſacerdotibus, qui domino ſeruiunt in loco cathedræ: atq; eius præſide, Et ſecuros nos facit, inuenturos nos apud eos, rei controuerſæ ueritatem, Et indicabunt, inquit, tibi, iudicij ueritatem. Hæc eſt etenim prærogatiua primæ cathedræ, non perſonali data merito, ſed utilitati, neceſſitatiq; totius æccleſiæ. Super cathedram, inquit, Moyſi ſederunt ſcribæ, & Pharizei; quibus tametſi eodem loco toties dicat ue, authoritatem

In totius æccleſiæ confuſionē & pernitiē redundare, ſi cōtēnatur a quoq̃ præſidis, aut rectoris ſacroſancta authoritas.

Prærogatiua primæ cathedræ, non perſonali data merito, ſed utilitati

thoritatem tamen eorum ſacroſanctam atq; inuiolabilem nobis commendãs, ita ſubiungit. Omnia ergo quecumq; dixerint, ſeruate, & facite: ſed ſecundum opera eorũ nolite facere. Nam dicunt bene, & non faciunt bene, Præcipit, ut audis, Chriſtus, idem quod per Moyſen præceptum fuerat: ut & ſequamur, & faciamus, quicquid, ſeu definiendo, ſeu præcipiendo, dixerint præſides cathedræ: ut ad primũ, referatur ſequi, aut ſeruate: ad ſecundum facere. Nam præcepta facimus, definitiões, et iudicia ſeruamus, et ſequimur. Nec contentus fuit hoc ipſum præcepiſſe ſimpliciter: ſed addidit geminatæ diſtributionis emphaſim. Omnia ergo quæcumq;: ut omnem in nobis tergiuerſationem, detrectationem, exceptionemq; excluderet. Nec tacuit quare tam diſtrictam illis debeamus obedientiam: nempe, quia præſident cathedræ. Ergo inquit ſeruate, & facite omnia quæcumq; uobis dixerint, quia ſedent ſuper cathedram: ut intelligamus, officij quod in ecclesia obtinent, non uitę, hanc prærogatiuam eſſe.

neceßitatiq; totius eccleſie.

Quod ſi Moſaicæ cathedræ hæc fuit a Deo data authoritatis prærogatiua, hoc priuilegium, in illo ueteri populo, apoſtolicæ cathedræ in Chriſtiana æcceleſia, in qua, multo maior fuit eius neceſſitas, nulla authoritatis prærogatiua erit? nullum ſingularis diuinæ aſſiſtentiæ, in hijs unde totius eccleſiæ ſalus pendet, præuilegium?

Dictam authoritatis prærogatiuam etiam nunc eſſe in cathedra apoſtolica.

Et quanq;, quæ ad ordinem eccleſiæ, diſciplinam, hierarchiamq; pertinent, inter ea multa fuiſſe certum eſt, quorũ diſcipulos adhuc carnales, & carnale quoddam Chriſti regnum, ſecundum Iudaicam perſuaſionem hic ſomniantes in terris, uicina morte incapaces idem affirmauit Chriſtus, & ob id ipſum, reſeruauit unctioni ſpiritus.

A minori.

Nihil tamen egiſſe eundem diligentius omnium, q; ut intelligerent, quem pro ſe, & uice ſua hinc ſublatus in cœ-

lum, ueſſet præeſſe ſuo gregi, & familiæ, is clare intelliget, qui diligenter expenderit omnia.

Chriſtum hinc abeunte ad patrem, conſtituiſſe Petrum, paſtorem, rectoremq; ſui ouilis ac familiæ.

Itaq; iam iam aſcenſurus in cœlum, in cæterorum apoſtolorum præſentia, unum Petrum conueniens, immo, & comparatione diſtinguens a cæteris, eidem, etiam tertio repetita commiſſione, ouilis ſui commiſit curam, ac regimen: & rectorem, paſtoremq; eius conſtituit.

Quod faciendo, ut etiam authoritatem ad paſcendam regendamq; familiam ſuam neceſſariam, eidem neceſſario impartitum intelligimus: ita, & omnibus quotquot in ouili Chriſti contineri ſe uolunt, & ex ipſius eſſe familia, obediendi eidem, neceſſitatem eſſe impoſitā: ſine qua, defungi ille non poſſet ſuo officio, pro conſeruanda tamen neceſſaria unitate Chriſti gregis, & familiæ, eademq; in ſuum finem dirigenda, prorſus neceſſario.

Vt antea, etiā hoc ipſum ſe facturum promiſerat. Vniuerſamq; authoritatem neceſſariā, præſidi hierarchiæ æccleſiaſticæ, iamdudum expreſſerat, & conſtituerat.

Ne tamen id ipſum, tunc eſſet inſolens, & nouum apoſtolis cæteris, iam dudum, etiam ante ſuam mortem, nunc clariſſimis hoc uerbis expreſſerat, nunc facto aliquo ſæpe inſinuauerat.

Clariſſime expreſſit, cum illum Simonem, Cepham (quo uerbo uſum Chriſtum & Ioannes teſtatur, & Euangelium Matthei hebraicæ ſcriptum, ut dudum a Munſtero, quis aduerſariæ factionis, eſt æditū) hoc eſt, etiam eodē ipſo, etiam Ioanne interprete, ſaxum, aut lapidem pronunciauit, ſuper quem, affirmauit ſe ędificaturum æccleſiā ſuā, hoc nempe ſignificans, tam neceſſarium ęccleſiæ, quod illi mandaturus erat offitium, quā ſit fundamentum ædificio: & quod, quiſquis, cum illo, communionem, & unitatem non ſeruaret, non magis pertineret ad unitatem ſuæ æccleſiæ, quā, ſi quæ ædificij, pars, a fundamento ſuo diuulſa, diuiſaq; iaceret.

Nō pertinere ad unitatē æccleſiæ, qui non cohæret Petro aut q eius locū tenet in æccleſia.

Subiunxit deinde prærogatiuam, qua illam ipſam ſuam

ſuam eccleſiam, Petro coniunctam, atq; eius authoritati ita innitentem, uelut fundamento ſuo ædificium, proſequuturus erat: nempe, quod portæ inferorum (quas infidelitatem, & errorem fidei orthodoxi hoc loco intelligunt) aduerſus eandem præualituræ non ſint. Quam, eandē ob cauſam, columnam, & firmamentū ueritatis prædicat apoſtolus. Nihilominus, illis ipſis uerbis ſuis Chriſtus innuēs, eas ecclesias, huius prærogatiuæ non eſſe participes, quæ illius Cephæ, illius petræ, aut lapidis neceſſarium locum, offitium, & authoritatem, non agnoſcunt in æccleſia: ſed ab eadē diuiſæ ſunt. Aduerſus quas omnes, iamdudū præualuiſſe illas ipſas inferorū portas, et ob hoc datas a Deo in direptionē, & ſeruitutē infideliū, ipſa rei euidentia horrēdo nobis omnibus, ſi recte rem æſtimem⁹, exemplo, teſtis eſt.

Prærogatiua æccleſiæ, quæ illi Cephæ uelut fundamento innititur.

Reuerſus deinde ad Cepham illum, petram, ac lapidem, etiam quam illi, qualemq; authoritatem daturus eſſet in eccleſia, audientibus apoſtolis omnibus explicat.

Et tibi inquit, dabo claues regni cœlorum. Quod regnum cœlorum, hoc loco, intelligat æccleſiam ſuam, indubitatum eſt, ut quam bis decies, in Euangelio, regnum cœlorum appellat. Porro, in clauium traditione, ex more ciuili, traditur domus, caſtri, aut ciuitatis gubernādę authoritas: & qui, uel æccleſiæ alicuius, uel dom⁹, caſtri, ciuitatis, poſſeſſione, & gubernandi eandem authoritate inueſtiuntur, ut hoc cum clauiū traditione, acceptationeq; fiat, etiā in hodiernum diem uſus retinet. Hoc eſt ergo, quod illis uerbis Chriſtus, ſub omnium apoſtolorum pręſentia, ſignificauit, uni Petro ſe traditurum authoritatem gubernandi ſuum regnum, aut æccleſiam: quam ubiq; regnum dicens, etiam hoc innuit, uarijs officiorum, magiſtratuumq; ordinibus, ad unum rectorem, neceſſario ordinatam eandem eſſe oportere. Quod perficiendum ſitis

Quid Chriſtus intellexerit in clauibus regni cœlorū, quas promiſit, deditq; uni ſingulariter Petro, ut æccleſiæ rectori, & paſtori.

apoſtolis.

apoſtolis reliquit. Has claues, hāc authoritatem, quam hic promiſit, gubernandi regnum ſuum, & æcceſiam, poſt reſurrectionem ſuam, iam iam aſcenſurus ad patrem, tunc dedit Petro, cum eidem terna, ut diximus, commiſſione, eiuſdem curam mandauit, & regimen. Quæ autem huius ipſius authoritatis eſſet energia, & efficacia, conſequenter explicare pergens. Quodcumq;, inquit, in hoc regno meo ſuper terram, ligaueris præceptionum tuarum uinculis, hoc ipſum ita alligatum habebitur a Deo & in cœlis: & quodcumq; ſolueris, ſolutum. Nihil diſtinguit, nihil excipit omnium, ſed quodcumq; illud, fuerit, quod Petro, aut qui eius inter nos gerit officium, & locū tenet, uidebitur ligare, aut conſtituere, ad hoc ipſum obligatos nos ille affirmat coram Deo, de quo, cuiuſmodi ſit, ne in contemptum ſacroſanctæ authoritatis nos habeamus diſcutere, ipſi curæ erit ne malum ſit, aut inutile, cui ſingulari curæ eſt ſua ęccleſia: qui ſimplicem in hijs omnibus a nobis obedientiam exigit, Quiſquis ergo regni Chriſti uult eſſe cōciuis & particeps, quiſquis demum ille fuerit, intelligit quid ſit ſui officij.

Vt Chriſtus ipſe clauiū illarum energiā expreſſerit.

Hanc eſſe per ſe claram, & non contortam uerborum Chriſti, germanamq; intelligentiā, ut ipſa per ſe uerba plane loquuntur, & explicant, ita omnium orthodoxorū patrum, tam Græcorum, quam Latinorum, omnibus ab initio ſeculis, ex omnibus orbis terræ cardinibus ſcribentium, conſenſu, eam ipſam comprobari, lib. iij. hierarchiæ noſtrę æccleſiaſticæ, luculenter demonſtratum eſt: ad quem remittimus aduerſarios. Vbi, et ſuis aduerſus iſta cauillis omnibus, copioſe ſatisfactum inuenient.

Vt fulciri oportuit authoritatē Petri in æccleſia ſingu

Ad hæc, diuinæ aſſiſtentiæ ſingularem prærogatiuā, & indeflectibilis fidei priuilegium, regni Chriſti, aut æccleſiæ paſtori prorſus neceſſarium, (ut ad quem, una cum ſacerdotali concilio ſecum ſeruientiū domino, in loco quē

inter

inter nos elegit dominus, ſecundum illam formam deliniatam, & expreſſam in umbra illa, & figura noſtræ æccleſiæ, ſynagoga ueteri, neceſſario referri debuit omnis inter nos etiam de fide, & religione exorta quæſtio, & controuerſia) idem ille nobis commendauit, & de eadem ſecuros reddidit, cum de prælatura contendentibus apoſtolis, poſt plæraq; multa, quibus carnalem adhuc ambitionem eorũ benigne repreſſit, uni Simoni, cõmune fratrum, & totius æccleſię periculum, ut eius paſtori, & rectori denuncians, adiungit ſe rogaſſe pro eodem, ne eius fides deficeret, ut cuius eſſet fratres confirmare in fide, Simon, inquit, ecce ſathanas expetiuit uos, ut cribraret ſicut triticũ, Non dicit, te, ſed uos: confratres eius, uniuerſamq; æccleſiam, una ſignificans. Quid tum deniq;? Ego autem rogaui, inquit, pro te, ut non deficiat fides tua, Omnes expetitos a ſathana, uni Petro denunciauit ſingulariter: & illi, & alijs, præſentibus, & poſteris, ſignificans, omnium curam, ad ipſum præcipue pertinere, Proinde, & pro uno ipſo, uelut omnium paſtore, ſingulariter rogauit: ne eius fides deficeret, Et exauditus pro ſua reuerentia, uni æccleſiaſticæ hierarchiæ præſidi, ad formam, & modum, quem etiam in ueteri ſynagoga expreſſerat, impetrauit indeflectibilis fidei præuilegiũ, Subiungẽs proinde, cuius eſſet in ſubortis eiuſmodi hæretici turbinis fluctibus, ac agitationibus, confirmare fluctuantes fratres in fide. Et tu, inquit, aliquando conuerſus, confirma fratres tuos. Omnia hæc, in illud tempus retulit, cum poſt domini ſui (quam hic adhuc futuram ſubinnuebat) abnegationem, poſt conuerſionem rurſus ad eundem ab eodem iam iam aſcenſuro ad cœlum, commiſſionẽ accepit, paſcendi, regendiq; gregis ſui: ut in eadẽ, & incluſa, & data intelligantur uniuerſa, quamuis ante explicita, quæcumq; ad hoc ipſum erant neceſſaria.

lari aßiſtentiæ diuinæ, & indefectibilis fidei præuilegio ipſe Chriſtus clarißime explicarit.

Cōcluſio de catholica æccleſia.

Hæc eſt, hæc ab initio fuit, hæc ſemper erit, noſtra, & orthodoxa fides, de catholica Chriſti ęccleſia, Quæ Petrũ, & ſucceſſores eius, ſuos paſtores, rectoreſq;, cum prædicta authoritatis prærogatiua, & ſingulari illo, quod aſtruxi⸗mus præuilegio, ſemper recognouit, In qua, idem Pe⸗trus, & ſucceſſores eius Romani Pontifices, approbanti⸗bus orthodoxis omnibus, eandem principalem authorita⸗tem confidentiſſime exercuerunt. Quemadmodum libro. iiij. noſtro de hierarchia æccleſiaſtica, clariſſime demon⸗ſtratum inueniet, quiſquis hac ipſa de re, certiora exegerit teſtimonia, Ad quos, neceſſariæ breuitati (qua capita tan⸗tum quædam argumentorum quorundam hic perſtrin⸗ximus) conſulentes, eum ipſum remittimus.

Argumēta aduerſariorum, pro ſua æccleſia.

Reſtat igitur, ut argumentis aduerſariorum reſpon⸗deamus, quibus ſuam illam æccleſiam aſtruunt: Quæ præ⸗cipue ducuntur ex uerbis Apoſtoli, qui æccleſiam cor⸗pus Chriſti ubiq; facit: cuius ille caput, & nos membra ſi⸗mus, de carne eius, & de oſſibus eius. Et ad Epheſios, Ve⸗ritatem facientes, creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput Chriſtus, ex quo totum corpus compactum, & connexũ, per omnem iuncturam ſubminiſtrationis, ſecundum ope⸗rationem in menſuram uniuſcuiuſq; membri, augmen⸗tum corporis facit, in ædificationem ſui in charitate. Ex quo conſtat, ut a capite illius myſtici corporis, per mem⸗bra eius uniuerſa, uitalis quidã ſpiritus diſcurrat: per quē, arcano quodam inſtinctu, ſympathiam, conſpirationemq; inter ſe habeant: per quem & operentur, quodq; quod eſt ſui officij. Sed peccato, pręſertim mortali, obnoxij, uitę illi' ſpiritualis expertes ſunt: nullum proinde influxum recipi⸗unt a capite, aut membris cæteris: nec ullam cum eiſdem conſpirationem, ullum conſenſum habere poſſunt, Quare

non

non uidentur pertinere ad illud myſticum Chriſti corpus, hoc eſt, ęccleſiam: nec eius ullo pacto membra eſſe, niſi plane mortua, ac putrida, quæ re uera membra dici non poſſunt corporis.

Præterea, dicit idem apoſtolus, Chriſtum ſe tradidiſſe pro æccleſia, ut illam ſanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in uerbo uitæ, ut exhiberet ſibi glorioſam æccleſiam, non habentem maculam, aut rugã, aut aliquid huiuſmodi: ſed ut eſſet ſáncta, & immaculata, Ex quo conſequens uidetur, mortalis peccati maculam eſſe nõ poſſe in membro æccleſiæ.

Ad hæc, æccleſiam eſſe regnum Chriſti, diſtinctum a regno diaboli: quemadmodum doceri uolunt ab Apoſtolo, ad Epheſios ij. cum ait, diabolum efficacem eſſe in incredulis. Et ij. ad Timo: ij. Quod teneantur captiui a diabolo, ad ipſius uoluntatem.

Poſtremo, quod noſtra æccleſia, pleraq; aſſerat, quæ euertant fidem orthodoxam, & catholicam, Cuius hæc exempla ſubijciunt, Quod damnamus eorum ſententiã, de fide illa ſua ſpeciali, cui uni remiſſionem peccatorum, & iuſtificationis gratiam acceptam referant, In quo nos arguunt erroris pernitioſi, & manifeſtarij.

Item, quod doceamus, mœreri homines remiſſionem peccatorum, dilectione erga Deum, etiam ante gratiam: & proinde, tollamus fundamentum Chriſtum, Item, Quod ſacramenta ex opere operato, ſine bono motu utẽtis iuſtificent.

Hijs inquam, ut reſpondeamus. Si dixerimus, inquit ille, quoniam peccatum nõ habemus, ipſi nos ſeducimus, & ueritas in nobis nõ eſt. Peccatores plæroſq;, etiam mortali peccato obnoxios, eſſe uera membra æccleſiæ, & per quæ, uis illa uiuifici ſpiritus, a capite Chriſto ad totius cor- *Reſponſio.*

poris utilitatem uere influit, etiam in membra alia, ſupra a nobis ſatis demonſtratum eſt.

Eccleſiã corpus eſſe, cuius caput Chriſtus & etiam peccatores mẽbra

Quod ergo ex apoſtolo inducitur, Eccleſiam, unum quoddam eſſe corpus, cuius caput Chriſtus, & nos membra eius, uelut de carne, & oſſibus eius, libenter amplectimur; æque & illud, ut a capite illius corporis, uitalis quidã ſpiritus influat per membra ſingula: per quem operentur, quodq; quod eſt ſui officij. Sed hijs, quod ſubſumitur, Peccatorem prorſus expertem, uitæ ſpiritualis illius miſtici corporis, & proinde nullum influxum recipere a capite, aut membris cæteris: nullam cum eiſdem conſpirationem, conſenſumq; habere, euidenter falſum coarguit peccatorum in æccleſia miniſterium. Qui, niſi eiuſmodi influxum recipiant a capite, & membris cęteris, ſecundum rationem ſui ordinis & officij, influant, inutiliter, inefficaciterq; adminiſtrarent ſacramenta in æccleſia.

Peccatorẽ nõ eſſe plane exptẽ uitæ ſpiritalis illius myſtici corporis, et influxus a capite.

Qualis intelligenda ſit uita totius corporis æccleſiæ, ut eiuſmodi.

Neq; enim intelligẽdum eſt, uniuerſum illud corpus, quatenus eiuſmodi, uiuere uita charitatis, aut gratos nos Deo facientis gratiæ, ſed alia quædam eius, ut totius, uita intelligenda eſt, quam ad ędificationem totius, influit mẽbris, caput Chriſtus, per ſpiritũ ſuum: quo facit totius connexionem, & compaginem quandam in unum fidei ſacramentum, unam Chriſti familiam, unum gregem, unum ouile, ſub paſtore uno: Et cuiq; membro propriam, conuenientemq; operationem diſtribuit: ad totius augmentum, in ædificationem cuiuſq; membri, in charitate: quæ huius compoſitionis finis eſt, Sicut inquit, Apoſtolus, in uno corpore, multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: ita multi, unum corpus ſumus in Chriſto: ſinguli autem, alter alterius membra: habentes donationes, ſecundum rationem fidei:

ſiue

ſiue miniſterium in miniſtrando: ſiue qui docet, in doctri-
na, qui exhortatur in exhortãdo. Et rurſus, Diuiſiones gra
tiarum ſunt, idem autem ſpiritus: & diuiſiones miniſtratio
num ſunt, idem autem dominus: & diuiſiones operationũ
ſunt, idẽ aut Deus: qui operatur omnia in omnibus, Vni-
cuiq; autem datur manifeſtatio ſpiritus, ad utilitatem to-
tius corporis: alij quidem per ſpiritum, datur ſermo ſapien-
tiæ: alij autem ſermo ſcientiæ ſecundum eundem ſpiritum:
alteri fides in eodem ſpiritu: alij operatio uirtutum: alij pro
phętia: alij diſcretio ſpirituum, alij genera linguarum, alij
interpretatio ſermonum. Hæc autem omnia, operatur un9
atq; idem ſpiritus: diuidẽs ſingulis, prout uult, & efficiens,
ut quodq; membrum indigeat opera alterius: ne eſſet, in-
quit, ſchiſma in corpore, ſed in idipſum pro ſe inuicem ſolli-
cita eſſent membra: & compaterentur, congauderentq; in-
uicem: & quoſdam, inquit, poſuit Deus in ęccleſia, primũ
Apoſtolos: ſecundo Prophętas: tertio doctores: deinde uir
tutes, exinde gratias curationum, opitulationes, guberna-
tiones, genera linguarum, interpretationes ſermonum.

Audis itaq; corpus ęccleſiæ, & eius membra: audis eo-
rundem membrorum functiones, quas a capite in ea influit
ille Chriſti uitalis ſpiritus. Quæ tamen, non neceſſario prę-
ſupponunt, nec requirunt in illis ipſis membris, quorum
functiones ſunt, uitam charitatis & gratiæ. Poſuit, inquit,
Deus in æccleſia primum apoſtolos, Sed nũquid etiam Iu
das non erat Apoſtolus? & licet ſceleratus & auarus, in hoc
electus a domino, ſorte, ut iſtorum, quam præuiderat, im-
pietatem confunderet, An tu, inquit ille Bernardus, de il-
lius apoſtolatu dubitas, quem elegit dominus? Nonne ego
inquit, uos duodecim elegi, & unus ex uobis diabolus eſt?
Audis eundẽ electũ eſſe apoſtolum, & extitiſſe diabolum:
& negas qualemcumq; membrũ eſſe poſſe æccleſiæ, quod

non uiuat uita charitatis,& gratiæ? Nunquid petrus apoſtolatu excidit,poſtq́ ſuum ter abnegauit dominum? Poſuit,inquit, Deus, primum apoſtolos,ſecundo prophetas, tertio doctores,deinde uirtutes,exinde gratias curationũ. Sed nunquid non ſunt multi dicturi in die illa. Domine, domine nonne,in nomine tuo prophetauimus,& in nomine tuo dæmonia eiecimus,& in nomine tuo multas uirtutes fecimus? Et tunc, inquit, confitebor illis, quia nunq́ noui uos. Diſcedite a me operarij iniquitatis. Nunquid ergo adhuc dubitas, diuiſiones,ac donationes illas gratiarum,quas ad totius corporis utilitatem,æccleſiæ membris ille ſpiritus influit,etiam malæ uitæ, & operarijs iniquitatis diſtribui,& per eoſdem,ſi non in ſuam,in aliorum tamẽ utilitatem exerceri?

Itaq́ Pontifices,& ſacerdotes omnes,legitima ordinatione ſedentess in cathedra apoſtolica, & ab eadem ordinationẽ habẽtes,q́ diu ſuam ſtationem retinẽt,& in ſua quiſq́ uocatione permanet membrũ æccleſiæ, nec ab eius unitate ſe ſæparat,recipiũt influxum ſancti illius ſpiritus,quo, per eorum miniſteriũ, in æccleſia remittuntur peccata: tametſi ipſi mali ſint,& iniquitatis operarij. Ad omnes enim illos pertinet, Accipite,ſpiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata remittuntur eis. Accipite, inquit, ſpiritum ſanctum,non,quo uos ſancti ſitis,ſed per quem aliorũ peccata ueſtro remittantur miniſterio. Vt doceret, non miniſtri merito,ſed per eorum miniſterium (quod idem eſt bonorum,& malorum omnium) ſpiritus s. operatione, qui & ipſe idem eſt,hæc fieri in ſalutem fidelium,& augmentũ æccleſiaſtici corporis,& in ædificationem uniuscuiſq́ mẽbri in charitate.

Falſum eſt ergo,peccatorem,etiam mortali peccato obnoxium,nõ eſſe capacem influxus illius Spiritus, qui a ca-

pite illius myſtici corporis diffuſus, membris ſingulis ſuas functiones tribuit: nullum uitæ habere offitiũ: nullam conſpirationem, aut ſympathiam cúm membris reliquis.

Ad id quod ſecundo loco adducitur ex apoſtolo. Confitemur, quod Chriſtus ſe ipſũ tradiderit pro æcclesia ſua, ut illam ſanctificaret, mundando eam lauacro aquæ in uerbo uitæ, & exhiberet ipſe ſibi glorioſam, non habentem maculam, nec rugam: Non quidem in præſenti, q̃ diu eſt in hac militia, q̃ diu ſtat in procinctu, in acie: hac ſaucia, illic cicatricoſa, obſita ſudore & puluere, & a ſolis æſtu decolorata: q̃ diu inquam hic expurgatur ab illa peccati ſcoria, & malos una cum bonis, intra ſagenam ſuam permixtim incluſos retinet: neq; ullos perpetuo bonos, ſed uelut in lubrico decertantes, nunc cadentes, nunc reſurgentes, nunc ex genu pugnantes, Sed facta tandem ſæparatione in littore maris, angelico miniſterio, & recollectis bonis piſcibus, in uaſa, foras abiectis malis, tum demum eam accipiet uir ille ſuus Chriſtus, glorioſam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid eiuſmodi, ſed ſanctam, & immaculatam.

Quomõ Chriſtus ſe tradiderit pro ſua æcclesia, ut illam ſanctificaret.

Quod ęcclesiam dicunt regnum Chriſti, diſtinctum a regno diaboli, confitemur, & nos. Sed hoc negamus, peccatores omnes mortali peccato obnoxios, eſſe membra regni diaboli. Nam ad regnum diaboli, eos tantum pertinere dicimus, qui ſunt extra ſepta ouilis catholicæ æcclesiæ, In quos ille plenum dominium obtinet, & quos totos poſſidet. Cuiuſmodi ſunt, in primis infideles, & increduli: qui ignorant Deum. Sunt hæretici, oppugnatores ueritatis, & fidei, & doctrinæ catholicæ æcclesiæ. Sunt ſchiſmatici, qui ſe ſępararunt ab unitate regni Chriſti, et ouile eius deſerũt, nolẽtes cõmunibus nobiſcũ legib⁹ uiuere, nec ſubeſſe eius rectori, quẽ ille nobis cõſtituit. Sũt poſtremo, quos extra ęcclesiã fecit cẽſurę ęcclesiaſticę ſeueritas, et tradidit ſathanę.

Ecclesia Chriſti regnum, in quo etiam hic partem peccatores obtinẽt.

Non oẽs peccatores pertinere ad regnũ diaboli.

Et quiſ.

Intra

Intra ſepta ouilis Chriſti manentibus, quãuis peccatoribus, mali tamen ſui ſenſus ademptus non eſt, ſed intus accuſat, torquet, reuocat miſera conſcientia, ſubleuantur adhuc ſympathia ſanorum membrorum eiuſdem corporis: iiſdem ad correctionem adhuc ualet, & uiget æccleſiaſticæ diſciplinæ ſæueritas: parata ſunt inſuper, oblataq; peccatorum remedia efficacia. At quos extra arcam illam myſticã, uel offendit, uel quoquo colore, quaqua perſuaſione ad ſe illexit ſerpens ille callidus, præcipitatos in perditionis barathrum, hos totos ſecurosq; poſſidet. Nam, cum extra ęccleſiam nulla ſit peccatorum remiſſio, ſed deſperatio, non uidentur tamen ſibi deſeruiſſe, immo tum primum inueniſſe æccleſiam, cum deſeruerunt ęccleſiam: inueniſſe Chriſtum in deſerto, in angulis, & penetralibus, in quæ ſeducti ſunt. Proinde nullo ſui mali ſenſu tanguntur: & eo iam ſunt loco, ut non ſolum nullum ipſis remedium peccatorum pateat, ſed etiam, ut illa ipſa remedia, intus manentibus ſalutaria, eiſdem ſint toxica, & lethalia. Adeo, ut mortem pro cõfeſſione Chriſti nominis patienter, libenterq; perpeſſam ab hæretico, aut ſchiſmatico, glorioſus iſle martyr, & doctiſſimus Epiſcopus Cyprianus, audacter pronunciet eidem eſſe, non confeſſionis coronam, ſed pœnam perfidiæ. Recte ergo hos regno deputamus diaboli.

Confirmatio noſtræ ſententiæ ex uerbis Apoſtoli quæ aduerſus nos inducunt aduerſarij.

Nihil hijs contradicit, ſed potius conſentit Apoſtolus. Nam ad Epheſios ij (quo loco citatur) dicit incredulos, & filios diffidentiæ, qui in Deo ſpem nullam collocant, pertinere ad regnum diaboli: & in ipſis, uelut in membris ſuis, illum libere operari. Quod ipſum, etiam nos dicimus. At ij. ad Timo. ij. dicit reſiſtentes ueritati orthodoxæ, & catholicæ fidei, nempe hęreticos, captiuos detineri a diabolo. Quod & nos quoq; confitemur. Sed nuſq; hoc dicit in uniuerſum de peccatoribus omnibus, etiã peccato mortali obnoxij

noxij

DE EVCHARISTIAE SACRAMENTO, AN IN EA MANEANT panis, uiniq; ſubſtantiæ.

Controuerſia Quarta.

Proponuntur capita controuerſiarum omniũ, quæ circa Euchariſtiam ſunt inter aduerſarios, & catholicos.

Tametſi nullum Chriſtianę religionis ac doctrinæ dogmatum omnium, abſit longius a captu humanæ rationis colligatæ ſenſibus, uno eo, quod eſt de ſacramento Euchariſtię: nullum, plura ſecum trahat, & includat ſtupenda, & miracula: nullũ, quod tantum negocij in ſui fide rationi exhibeat: Aeque tamen nullum omnium minus patuit hæreticorum uexationibus, blaſphemijs, & iniurijs: hoc ita ordinante diuina erga nos miſericordia, Quę in uno hoc, maxime omnium, & ſingulariter, ſuam erga nos charitatem commendauit: ſuę in nos gratię dona copioſiſſime effudit: in uno, ſingulari quodam modo operatur in nobis, uis illa oblatę pro nobis in ara crucis, ſalutaris illius hoſtiæ, & effuſi præcioſiſſimi ſanguinis: quo, in eo, non ſolum utcumq; aſpergimur, immo, toti tingimur, & immergimur: immo paſcimur, & reficimur, atq; illi noſtro capiti, mirabili quodam, ſtupendoq; modo, etiã ſubſtantialiter unimur: ut non immerito, inter omnia, quæ ſalutis aſſequendæ media, diuina nobis miſericordia inſtituit, unũ omnium, Euchariſtiæ, hoc eſt, bonæ gratię, ſibi nomen uendicauerit.

Vt de uno omnium Euchariſtiæ ſacramento minus controuerſiæ fuerit in æccleſia.

Itaq; ad Berengarium uſq;, quendam Andegauenſis æccleſiæ archidiaconum, (cuius impietas, ſub Leone eius nominis nono, anno quinquageſimo primo, ſupra milleſimum, Vercellen, atq; etiam Tirronen. concilijs damnata eſt) nulla omnino de ea hęreſis legitur, Sed omnium, tam orthodoxorum, q̃ hæreticorum, eo uſq; una hæc ſemper

Vt primus Berengarius, de Euchariſtia impie ſenſerit.

Catholica ſententia de Eucharistia.

ſides extitit, nempe, conſecratis in menſa dominica per ſacerdotum miniſterium, pane & uino, diuina uirtute uerti eorum ſubſtantias in Chriſti corpus, & ſanguinē. Opinor, propter tā clara Chriſti uerba, quę deſcribuntur ab Euangeliſtis, & Apoſtolo, Quippe, quem nouiſſima cœna, accepto, & benedicto pane, diſtribuiſſe diſcipulis ſacramētū ſub hac aſſeruatione & conteſtatione, conſonanter, & cōſtanter affirmant, Accipite, & manducate: hoc eſt enim corpus meū, quod pro uobis tradetur, Similiter de calice, Bibite ex hoc omnes: hic eſt ſanguis meus noui teſtamēti, qui uobis effundetur in remiſſionem peccatorum. Accepit panem, & uini calicem. At poſt benedictiōem, hoc ipſum quod porrexit diſcipulis, affirmauit eſſe ſuum corpus, & ſanguinem: nec affirmationi ueritas defuit, Vnde euidenter conſequens eſt, Illud ipſum, non fuiſſe ſimul panem, & uinum, Cum euidentem contradictionem implicet, eſſe aliqua eſſentialiter, & ſubſtantialiter diuerſa: atq; eadem, ſimul eſſe eſſentialiter, & ſubſtantialiter eadem: ut quod bos, & aſinus, utrumq; manens quod erat, unum nihilominus ſit alterum. Ex quo axiomate, per ſe euidenti, & mentibus omnium, quibus mentis aliquid ſupereſt, naturaliter inſcripto, Chriſti uerbis ante omnia firmiſſime credentes, eatenus orthodoxi omnes intellexerant, conſecratione perfecta ſacerdotali miniſterio, diuina uirtute transſumi, & uerti propoſitas illic panis uiniq; ſubſtantias, in corpus Chriſti, & ſanguinem. Quam, unam eatenus omnium ſententiam, primus ille, homo (quod ſcripta eius palam loquuntur) temerarius, & arrogans, nulla ſcripturarum doctrina ſolida inſtructus, ſed garrulitate, & loquacitate quadam dialectica, aut ſophiſtica uerius, tumens, ac ſibi placens, nominis & gloriæ cupidus, impugnare, & apud ſuos docere cœpit, poſt conſecrationem

Cur crediderint ſemp omnes, trāſſumi, aut tranſſubſtantiari panis & uini ſubſtātias.

panis

noxijs, q; diu intra ouilis Chriſti ſepta, ſub paſtoris, & rectoris eius cura, & regimine ſe continent.

Poſtremo, in quibus nos, noſtramq; æccleſiam falſæ fidei arguunt aduerſarij, ſunt eiuſmodi, ut nos ipſorum pudeat: Et miramur, quod ipſos ſui non pudeat, Cur damnemus eorum de fide, remiſſione peccatorum, & iuſtificatione hominis ſententiam, iam illis rationem reddidimus: quā niſi coarguerint, non querātur inique ſe damnari a nobis: nec dicant errorem manifeſtarium, & pernitioſum, noſtrā ea in re ſententiam.

In quibus eccleſiam noſtrā falſæ fidei coarguāt aduerſarij.

Quod nobis affingunt a nobis doceri, mereri homines remiſſionem peccatorum, per actum dilectionis Dei ante gratiam, & proinde Chriſtum proſcribi a nobis in iuſtificationis negotio, eſt impudens mendacium, & quod, euidenter coarguit noſtra de iuſtificatione hominis, quam ſupra explicauimus, confeſſio, Nec ſatis mirari poſſumus, qd illis in mentem uenerit, hac in re, in aſſertione ſuæ fidei, coram imperatore, & imperij Principibus, immo, corā uniuerſo orbe terrarum, cui magno ſtudio ſua hæc ingeſſerūt, tam euidentibus, atq; impudentibus mendacijs agere, Ad quam monetam, etiam illud pertinet, quod dicunt doceri a nobis. Sacramēta ex opere operato, ſine bono motu utētis iuſtificare hominem, ſi de adultis intelligant. Nam paruulos nondum alicuius boni motus capaces, baptiſmi ſacramento iuſtificari, & ipſi nobiſcum confitentur.

Impudentia, q̄ nobis affingūt mendacia.

Et hactenus de catholica Chriſti ęccleſia, & noſtra orthodoxa ac catholica, & aduerſariorum ſententia contraria, quamuis breuiter, ita tamen explicata eſt, ut nihil reformidet æq iudicis iudicium: immo, ut pene audeat, aduerſariorum appellare ſententiam.

Peroratio.

De humanis traditionibus, quæ in Apologia hic dicunt falſa, & impia, ut pene nuſq; apud ipſos non recur-

runt, ita proprio loco ſemel excutienda ſunt, in quem, & hæc, & uniuerſa, quæ interim occurrent huius loci, (ne more ipſorum idem repetamus bis decies) reſeruanda ſunt.

ſiam,& nos illi conſentientes ,tanq̃ pugnantes cum Chriſto, qui ſub panis tantum ſpecie communicamus populum.

Quin & hoc,ad Dei irriſionem pertinere cõtẽdũt,quod Chriſtum adoramus, atq; illi ſupplicamus in Euchariſtia, & cum omni honoris,& reuerentiæ ſignificatione,atq; exhibitione eandẽ ingeramus populo. In qua,etſi uere,& realiter illũ præſentẽ nõ negant,non tamen ad hoc inſtitutam uolunt,ut in ea adoretur,aut ipſi ſuplicetur, ſed ut in ea ſumatur,& manducetur Chriſtus. De quo, tametſi in confeſſione ſua nihil dixerint, hic tamen præterire uiſum non eſt. Quod et cõmunis ſit illorum omniũ,& plena blaſphemiæ,& maximi ſcandali diſſenſioniſq; a nobis,iſta ſententia.

Vt Dei irriſioni deputẽt qđ Chriſtum adoremus in Euchariſtia.

Hæc ſunt præcipua capita controuerſiarum inter aduerſarios,& nos,ſacramentum Euchariſtiæ concernentiũ.

Quæ tametſi in confeſſione ſua a ſe longe diſiunxerint, uiſum tamen eſt,breuitatis & claritatis gratia eaſdem excutere hoc ordine;a prima facientes initium.

NOn remanere in Euchariſtia,panis uiniq; ſubſtantias,ex Chriſti uerbis clariſſime conſtare,ſi illis adiungas axioma illud per ſe euidens, & mentibus omnium naturaliter inſcriptum , quibus tamen mentis aliquid ſupereſt ,Fieri non poſſe, ut ſint aliqua eſſentialiter, & ſubſtantialiter diuerſa: atq; eadem ſimul, eſſentialiter, & ſubſtantialiter eadem , paulo ante euidens fecimus . Nã quãdo ex Chriſti uerbis conſtet, hoc q̃d diſtribuit diſcipulis, fuiſſe uerum Chriſti corpus,& ſanguinẽ, ex dicto axiomate, conſtat,idem ſimul non fuiſſe panem, & uinum. Cui ſententiæ,ſi demonſtrauerimus ſubſcribere fidẽ catholicę ab initio per orbẽ ęccleſiæ,nec nuper excogitatã,

Non remanere in Euchariſtia panis uiniq; ſubſtantias.

& intro-

& introductam a ſcholaſticis, ut ille ſibi falſiſſimo perſuadet, non puto dubitaturum quemquam, qui modo mentis & rationis compos eſt, hanc ne, an potius illius, ipſi rationis euidentiæ, atq; adeo primo principio aduerſantem ſententiam, qua affirmat panem remanentem quod fuit, eſſe nihilominus uere Chriſti corpus: & uinum ſanguinem.

Quam fidem catholicæ æccleſiæ Lanfrãcus protulerit aduerſus Berengarium.

Inprimis, quod ante annos quingentos (quo tempore primus ille Berengarius impietatis ſuæ uæneno catholicam æccleſiæ fidem de Euchariſtia inficere conatus eſt) ea fuerit toto orbe una, & conſentiens fides, & ſententia, euidenter conuincitur ex Lanfranci, Cantuarieñ. Archiepiſcopi, uiri non minus pietate, q̃ eruditione ſingulari, qualẽ ea ferebant ſœcula, inſignis, ad eundem Berengarium epiſtola: Siquidem doctrinæ nouitate etiam perlata in Angliam, non potuit orthodoxus, & catholicus Epiſcopus ſuo deeſſe officio, ſed illam ſcripto (cum terrarum, mariumq; immenſis diuiſi ſpacijs non poſſet coram) reuocare conatus eſt ad mentem ſanam, & fidem catholicam. Eandem illi ante omnia proponens, & ad memoriam reuocans, & quæ tunc erat, & eatenus ab initio fuerat, catholicæ toto orbe ęccleſiæ. Quę, inquit, credit terrenas illas ſubſtantias, quæ in menſa dominica per ſacerdotale miniſterium diuinitus ſanctificantur, ineffabiliter, incompræhenſibiliter, & mirabiliter operante ſuperna potentia, conuerti in eſſentiã dominici corporis, & ſanguinis, reſeruatis ipſarum rerum ſpeciebus, & qualitatibus. Ne uidelicet, in proprio illo ſuo modo, ac genere ea percipiẽtes Chriſti fideles, cruda & cruenta horreſcerent: ut & credentes, fidei præmia ampliora perciperent: ipſo nihilominus dominico corpore, permanẽte in cœleſtibus ad dextram patris, inuiolato, integro, incõtaminato, illæſo: nempe, impaſſibili, & imortali. Vt uere utrũq; dici poſſit, et ipſum corpus quod de uirgine ſumptũ

eſt: atq;

panis & uini in altari, æquę ut prius, remanere eorundem ſubſtantias, Chriſti uero carnem, & ſanguinem propterea uocari, quod in memoriam crucifixæ carnis eius, & de latere effuſi ſanguinis, in æccleſia celebrentur. Sed nimis impudens nouitas, aduerſus tam conſonam toto orbe, tot ſœculorum conſenſione firmatam catholicæ æccleſiæ ſententiā, ſectatores non inuenit: adeo, ut etiam idem ille Berengarius, in publico concilio, ſuam ipſe impietatem illam recantare, & anathematizare coactus fuerit.

Berengarij palinodia.

At aliquot poſt ſœculis Anglus quidam, Ioannes Vuicleſus, & alter eiuſdem nominis Huſſita, illius diſcipulus, nouitatum captatores, inter alia ꝗ plurima impia, & hæretica dogmata ſua, quæ, merito damnata in Conſtanſtienſi concilio, in æccleſiam introducere conati ſunt, etiam hoc aſſeruerunt; in Eucharíſtia permanere panis, & uini ſubſtantias: & nihilominus in eadem, eſſe ueritatem corporis Chriſti & ſanguinis. Quorum ſententia, etiam Luthero placuit. Cui quidem contra apertiſſima, & clariſſima Chriſti uerba, negare in ea uerum Chriſti corpus & ſanguinē, uiſum non eſt: at contempto illo, quod ſupra diximus; euidenti, & per ſe noto axiomate, panem manentem quod prius fuit, fieri, & eſſe uerū Chriſti corpus; & uinum ſanguinem affirmat: tam ſane probabiliter, ac ſi hominem, lapidē, aut lignū diceret: utriꝗ, uere cōſiſtēte ſibi ratiōe ſua ꝓpria.

Vuiclefi & Hußi ſententia, permanere in Euchariſtia panis, & uini ſubſtantias, cū ueritate Chriſti corporis, et ſanguinis.

Lutherus illorū diſcipulus.

Ex cuius ſchola, ut quæ libertatem proponit & docet omnibus, ſentiendi de dogmatibus doctrinæ Chriſtianę quod cuiꝗ ex ſcripturis uiſum fuerit, quas quiſꝗ ſuo ingenio intelligit, etiam Oecolampadij, Zuuinglij, ſacramētarij; atꝗ eiuſmodi peſtes, hac in re illo peſtilentiores prodiere. Neꝗ enim omnes in una Lutheri ſententia acquieſcere dignū ducunt, aut ſuſtinent: nec quieſcere poteſt impietas, nec eodem loco ſubſiſtere. Quemadmodum adhuc ſingulis die-

Ex Lutheri ſchola quæ peſtes prodiere.

apoſtolis reliquit. Has claues, hãc authoritatem, quam hic promiſit, gubernandi regnum ſuum, & æcclefiam, poſt reſurrectionem ſuam, iam iam aſcenſurus ad patrem, tunc dedit Petro, cum eidem terna, ut diximus, commiſſione, eiuſdem curam mandauit, & regimen. Quæ autem huius ipſius authoritatis eſſet energia, & efficacia, conſequenter explicare pergens. Quodcumq;, inquit, in hoc regno meo ſuper terram, ligaueris præceptionum tuarum uinculis, hoc ipſum ita alligatum habebitur a Deo & in cœlis: & quodcumq; ſolueris, ſolutum. Nihil diſtinguit, nihil excipit omnium, ſed quodcumq; illud, fuerit, quod Petro, aut qui eius inter nos gerit officium, & locũ tenet, uidebitur ligare, aut conſtituere, ad hoc ipſum obligatos nos ille affirmat coram Deo, de quo, cuiuſmodi ſit, ne in contemptum ſacroſanctæ authoritatis nos habeamus diſcutere, ipſi curæ erit në malum ſit, aut inutile, cui ſingulari curæ eſt ſua ęcclefia: qui ſimplicem in hijs omnibus a nobis obedientiam exigit, Quiſquis ergo regni Chriſti uult eſſe cõciuis & particeps, quiſquis demum ille fuerit, intelligit quid ſit ſui officij.

Vt Chriſtus ipſe clauiũ illarum energiã expreſſerit.

Hanc eſſe per ſe claram, & non contortam uerborum Chriſti, germanamq; intelligentiã. ut ipſa per ſe uerba plane loquuntur, & explicant, ita omnium orthodoxorũ patrum, tam Græcorum, quam Latinorum, omnibus ab initio ſeculis, ex omnibus orbis terræ cardinibus ſcribentium, conſenſu, eam ipſam comprobari, lib. iij. hierarchiæ noſtrę æcclefiaſticæ, luculenter demonſtratum eſt: ad quem remittimus aduerſarios. Vbi, et ſuis aduerſus iſta cauillis omnibus, copioſe ſatisfactum inuenient.

Vt fulciri oportuit authoritatẽ Petri in æcclefia ſingu

Ad hæc, diuinæ aſſiſtentiæ ſingularem prærogatiuã, & indeflectibilis fidei præuilegium, regni Chriſti, aut æcclefiæ paſtori prorſus neceſſarium, (ut ad quem, una cum ſacerdotali concilio ſecum ſeruientiũ domino, in loco quẽ

inter

inter nos elegit dominus, ſecundum illam formam deli‑ niatam, & expreſſam in umbra illa, & figura noſtræ æccle‑ ſiæ, ſynagoga ueteri, neceſſario referri debuit omnis inter nos etiam de fide, & religione exorta quæſtio, & contro‑ uerſia) idem ille nobis commendauit, & de eadem ſecuros reddidit, cum de prælatura contendentibus apoſtolis, poſt plæraq; multa, quibus carnalem adhuc ambitionem eorũ benigne repreſſit, uni Simoni, cõmune fratrum, & totius æccleſię periculum, ut eius paſtori, & rectori, denuncians, adiungit ſe rogaſſe pro eodem, ne eius fides deficeret, ut cuius eſſet fratres confirmare in fide, Simon, inquit, ecce ſa‑ thanas expetiuit uos, ut cribraret ſicut triticũ, Non dicit, te, ſed uos: confratres eius, uniuerſamq; æccleſiam, una ſig‑ nificans. Quid tum deniq;? Ego autem rogaui, inquit, pro te, ut non deficiat fides tua, Omnes expetitos a ſathana, uni Petro denunciauit ſingulariter: & illi, & alijs, præſenti‑ bus, & poſteris, ſignificans, omnium curam, ad ipſum præ cipue pertinere, Proinde, & pro uno ipſo, uelut omnium paſtore, ſingulariter rogauit: ne eius fides deficeret, Et ex‑ auditus pro ſua reuerentia, uni æccleſiaſticæ hierarchiæ præſidi, ad formam, & modum, quem etiam in ueteri ſy‑ nagoga expreſſerat, impetrauit indeflectibilis ſidei præui‑ legiũ, Subiungẽs proinde, cuius eſſet in ſubortis eiuſmodi hæretici turbinis fluctibus, ac agitationibus, confirmare fluctuantes fratres in fide. Et tu, inquit, aliquando conuer‑ ſus, confirma fratres tuos. Omnia hæc, in illud tempus re‑ tulit, cum poſt domini ſui (quam hic adhuc futuram ſubin‑ nuebat) abnegationem, poſt conuerſionem rurſus ad eun‑ dem, ab eodem iam iam aſcenſuro ad cœlum, commiſſionẽ accepit, paſcendi, regendiq; gregis ſui: ut in eadẽ, & inclu‑ ſa, & data intelligantur uniuerſa, quamuis ante explicita, quæcumq; ad hoc ipſum erant neceſſaria.

lari aßiſtentiæ diuinæ, & in‑ defectibilis fi‑ dei præuilegio ipſe Christus clarißime ex‑ plicarit.

Cõcluſio de catholica æccleſia.

Hæc eſt, hæc ab initio fuit, hæc ſemper erit, noſtra, & orthodoxa fides, de catholica Chriſti ęccleſia, Quæ Petrũ, & ſucceſſores eius, ſuos paſtores, rectoreſq;, cum prædicta authoritatis prærogatiua, & ſingulari illo, quod aſtruximus præuilegio, ſemper recognouit, In qua, idem Petrus, & ſucceſſores eius Romani Pontifices, approbantibus orthodoxis omnibus, eandem principalem authoritatem confidentiſſime exercuerunt. Quemadmodum libro. iiij. noſtro de hierarchia æccleſiaſtica, clariſſime demonſtratum inueniet, quiſquis hac ipſa de re, certiora exegerit teſtimonia, Ad quos, neceſſariæ breuitati (qua capita tantum quædam argumentorum quorundam hic perſtrinximus) conſulentes, eum ipſum remittimus.

Argumẽta aduerſariorum, pro ſua æccleſia.

Reſtat igitur, ut argumentis aduerſariorum reſpondeamus, quibus ſuam illam æccleſiam aſtruunt: Quæ præcipue ducuntur ex uerbis Apoſtoli, qui æccleſiam corpus Chriſti ubiq; facit: cuius ille caput, & nos membra ſimus, de carne eius, & de oſſibus eius. Et ad Epheſios, Veritatem facientes, creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput Chriſtus, ex quo totum corpus compactum, & connexũ, per omnem iuncturam ſubminiſtrationis, ſecundum operationem in menſuram uniuſcuiuſq; membri, augmentum corporis facit, in ædificationem ſui in charitate. Ex quo conſtat, ut a capite illius myſtici corporis, per membra eius uniuerſa, uitalis quidã ſpiritus diſcurrat: per quẽ, arcano quodam inſtinctu, ſympathiam, conſpirationemq; inter ſe habeant: per quem & operentur, quodq; quod eſt ſui officij. Sed peccato, pręſertim mortali, obnoxij, uitę illi⁹ ſpiritualis expertes ſunt: nullum proinde influxum recipiunt a capite, aut membris cæteris: nec ullam cum eiſdem conſpirationem, ullum conſenſum habere poſſunt, Quare

non

non uidentur pertinere ad illud myſticum Chriſti corpus, hoc eſt, ęccleſiam: nec eius ullo pacto membra eſſe, niſi plane mortua, ac putrida, quæ re uera membra dici non poſſunt corporis.

Præterea, dicit idem apoſtolus, Chriſtum ſe tradidiſſe pro æccleſia, ut illam ſanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in uerbo uitæ, ut exhiberet ſibi glorioſam æccleſiam, non habentem maculam, aut rugã, aut aliquid huiuſmodi: ſed ut eſſet ſancta, & immaculata, Ex quo conſequens uidetur, mortalis peccati maculam eſſe nõ poſſe in membro æccleſiæ.

Ad hæc, æccleſiam eſſe regnum Chriſti, diſtinctum a regno diaboli: quemadmodum doceri uolunt ab Apoſtolo, ad Epheſios ij. cum ait, diabolum efficacem eſſe in incredulis. Et ij. ad Timot ij. Quod teneantur captiui a diabolo, ad ipſius uoluntatem.

Poſtremo, quod noſtra æccleſia, pleraq; aſſerat, quæ euertant fidem orthodoxam, & catholicam, Cuius hæc exempla ſubijciunt, Quod damnamus eorum ſententiã, de fide illa ſua ſpetiali, cui uni remiſſionem peccatorum, & iuſtificationis gratiam acceptam referant, In quo nos arguunt erroris pernitioſi, & manifeſtarij.

Item, quod doceamus, mœreri homines remiſſionem peccatorum, dilectione erga Deum, etiam ante gratiam: & proinde, tollamus fundamentum Chriſtum, Item, Quod ſacramenta ex opere operato, ſine bono motu utẽtis iuſtificent.

Hijs inquam, ut reſpondeamus. Si dixerimus, inquit ille, quoniam peccatum nõ habemus, ipſi nos ſeducimus, & ueritas in nobis nõ eſt. Peccatores plæroſq;, etiam mortali peccato obnoxios, eſſe uera membra æccleſiæ, & per quæ, uis illa uiuifici ſpiritus, a capite Chriſto ad totius cor- *Reſponſio.*

poris utilitatem uere influit, etiam in membra alia, ſupra a nobis ſatis demonſtratum eſt.

Eccleſiā corpus eſſe, cuius caput Chriſtus & etiam peccatores mēbra

Quod ergo ex apoſtolo inducitur, Eccleſiam, unum quoddam eſſe corpus, cuius caput Chriſtus, & nos membra eius, uelut de carne, & oſſibus eius, libenter amplectimur; æque & illud, ut a capite illius corporis, uitalis quidā ſpiritus influat per membra ſingula: per quem operentur, quodq; quod eſt ſui officij. Sed hijs, quod ſubſumitur, Peccatorem prorſus expertem, uitæ ſpiritualis illius miſtici corporis, & proinde nullum influxum recipere a capite, aut membris cæteris: nullam cum eiſdem conſpirationem, conſenſumq; habere, euidenter falſum coarguit peccatorum in æccleſia miniſterium. Qui, niſi eiuſmodi influxum recipiant a capite, & membris cęteris, ſecundum rationem ſui ordinis & officij, influant, inutiliter, inefficaciterq; adminiſtrarent ſacramenta in æccleſia.

Peccatorē nō eſſe plane expertē uitæ ſpiritalis illius myſtici corporis, et influxus a capite.

Qualis intelligenda ſit uita totius corporis æccleſiæ, ut eiuſmodi.

Neq; enim intelligēdum eſt, uniuerſum illud corpus, quatenus eiuſmodi, uiuere uita charitatis, aut gratos nos Deo facientis gratiæ, ſed alia quædam eius, ut totius, uita intelligenda eſt, quam ad ędificationem totius, influit mēbris, caput Chriſtus, per ſpiritū ſuum: quo facit totius connexionem, & compaginem quandam in unum fidei ſacramentum, unam Chriſti familiam, unum gregem, unum ouile, ſub paſtore uno: Et cuiq; membro propriam, conuenientemq; operationem diſtribuit: ad totius augmentum, in ædificationem cuiuſq; membri, in charitate: quæ huius compoſitionis finis eſt, Sicut inquit, Apoſtolus, in uno corpore, multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: ita multi, unum corpus ſumus in Chriſto: ſinguli autem, alter alterius membra: habentes donationes, ſecundum rationem fidei: ſiue

ſiue miniſterium in miniſtrando: ſiue qui docet,in doctri-
na,qui exhortatur in exhortãdo. Et rurſus, Diuiſiones gra
tiarum ſunt,idem autem ſpiritus:& diuiſiones miniſtratio
num ſunt,idem autem dominus:& diuiſiones operationũ
ſunt,idẽ aut Deus:qui operatur omnia in omnibus, Vni-
cuiq; autem datur manifeſtatio ſpiritus, ad utilitatem to-
tius corporis:alij quidem per ſpiritum,datur ſermo ſapien-
tiæ:alij autem ſermo ſcientiæ ſecundum eundem ſpiritum:
alteri fides in eodem ſpiritu:alij operatio uirtutum:alij pro
phętia: alij diſcretio ſpirituum, alij genera linguarum,alij
interpretatio ſermonum. Hæc autem omnia,operatur un⁹
atq; idem ſpiritus:diuidẽs ſingulis,prout uult, & efficiens,
ut quodq; membrum indigeat opera alterius:ne eſſet,in-
quit,ſchiſma in corpore,ſed in idipſum pro ſe inuicem ſolli-
cita eſſent membra:& compaterentur,congauderentq; in-
uicem:& quoſdam,inquit,poſuit Deus in ęcleſia, primũ
Apoſtolos:ſecundo Prophętas:tertio doctores:deinde uir
tutes, exinde gratias curationum,opitulationes,guberna-
tiones,genera linguarum,interpretationes ſermonum.

Audis itaq; corpus ęccleſiæ, & eius membra:audis eo-
rundem membrorum functiones,quas a capite in ea influit
ille Chriſti uitalis ſpiritus. Quæ tamen,non neceſſario prę-
ſupponunt,nec requirunt in illis ipſis membris, quorum
functiones ſunt,uitam charitatis & gratiæ. Poſuit,inquit,
Deus in æccleſia primum apoſtolos, Sed nũquid etiam Iu
das non erat Apoſtolus?& licet ſceleratus & auarus,in hoc
electus a domino,forte, ut iſtorum, quam præuiderat, im-
pietatem confunderet, An tu,inquit ille Bernardus,de il-
lius apoſtolatu dubitas,quem elegit dominus?Nonne ego
inquit,uos duodecim elegi, & unus ex uobis diabolus eſt?
Audis eundẽ electũ eſſe apoſtolum, & extitiſſe diabolum:
& negas qualemcumq; membrũ eſſe poſſe æccleſiæ,quod

non uiuat uita charitatis,& gratiæ? Nunquid petrus apoſtolatu excidit,poſtq́ſuum ter abnegauit dominum ? Poſuit,inquit, Deus, primum apoſtolos,ſecundo prophetas, tertio doctores,deinde uirtutes,exinde gratias curationũ. Sed nunquid non ſunt multi dicturi in die illa. Domine, domine nonne,in nomine tuo prophetauimus,& in nomine tuo dæmonia eiecimus,& in nomine tuo multas uirtutes fecimus? Et tunc, inquit, confitebor illis, quia nunq́ noui uos. Diſcedite a me operarij iniquitatis. Nunquid ergo adhuc dubitas, diuiſiones,ac donationes illas gratiarum,quas ad totius corporis utilitatem,æccleſiæ membris ille ſpiritus influit,etiam malæ uitæ, & operarijs iniquitatis diſtribui,& per eoſdem,ſi non in ſuam,in aliorum tamẽ utilitatem exerceri?

Itaq́ Pontifices,& ſacerdotes omnes,legitima ordinatione ſedentess in cathedra apoſtolica, & ab eadem ordinatione habẽtes,q́ diu ſuam ſtationem retinẽt,& in ſua quiſq́ uocatione permanet membrũ æccleſiæ, nec ab eius unitate ſe ſæparat,recipiũt influxum ſancti illius ſpiritus,quo, per eorum miniſteriũ, in æccleſia remittuntur peccata: tametſi ipſi mali ſint,& iniquitatis operarij. Ad omnes enim illos pertinet, Accipite ſpiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata remittuntur eis. Accipite, inquit, ſpiritum ſanctum,non,quo uos ſancti ſitis,ſed per quem aliorũ peccata ueſtro remittantur miniſterio. Vt doceret, non miniſtri merito,ſed per eorum miniſterium (quod idem eſt bonorum,& malorum omnium)ſpiritus s. operatione, qui & ipſe idem eſt,hæc fieri in ſalutem fidelium,& augmentũ æccleſiaſtici corporis,& in ædificationem uniuſcuiſq́ mẽbri in charitate.

Falſum eſt ergo,peccatorem,etiam mortali peccato obnoxium,nõ eſſe capacem influxus illius Spiritus, qui a capite

pite illius myſtici corporis diffuſus, membris ſingulis ſuas functiones tribuit: nullum uitæ habere offitiũ: nullam conſpirationem, aut ſympathiam cum membris reliquis.

Ad id quod ſecundo loco adducitur ex apoſtolo. Confitemur, quod Chriſtus ſe ipſũ tradiderit pro æccleſia ſua, ut illam ſanctificaret, mundando eam lauacro aquæ in uerbo uitæ, & exhiberet ipſe ſibi glorioſam, non habentem maculam, nec rugam: Non quidem in præſenti, quã diu eſt in hac militia, quã diu ſtat in procinctu, in acie: hac ſaucia, illic cicatricoſa, obſita ſudore & puluere, & a ſolis æſtu decolorata: quã diu inquam hic expurgatur ab illa peccati ſcoria, & malos una cum bonis, intra ſagenam ſuam permixtim incluſos retinet: neq; ullos perpetuo bonos, ſed uelut in lubrico decertantes, nunc cadentes, nunc reſurgentes, nunc ex genu pugnantes, Sed facta tandem ſæparatione in littore maris, angelico miniſterio, & recollectis bonis piſcibus, in uaſa, foras abiectis malis, tum demum eam accipiet uir ille ſuus Chriſtus, glorioſam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid eiuſmodi, ſed ſanctam, & immaculatam.

Quomõ Chriſtus ſe tradiderit pro ſua æccleſia, ut illam ſanctificaret.

Quod eccleſiam dicunt regnum Chriſti, diſtinctum a regno diaboli, confitemur, & nos, Sed hoc negamus, peccatores omnes mortali peccato obnoxios, eſſe membra regni diaboli. Nam ad regnum diaboli, eos tantum pertinere dicimus, qui ſunt extra ſepta ouilis catholicæ æccleſiæ, In quos ille plenum dominium obtinet, & quos totos poſſidet. Cuiuſmodi ſunt, in primis infideles, & increduli: qui ignorant Deum. Sunt hæretici, oppugnatores ueritatis, & fidei, & doctrinæ catholicæ æccleſiæ. Sunt ſchiſmatici, qui ſe ſepararunt ab unitate regni Chriſti, et ouile eius deſerũt, nolẽtes cõmunibus nobiſcũ legibꝰ uiuere, nec ſubeſſe eius rectori, quẽ ille nobis cõſtituit. Sũt poſtremo, quos extra eccleſiã fecit cẽſure eccleſiaſtice ſeueritas, et tradidit ſathane.

Eccleſia Chriſti regnum, in quo etiam hic partem peccatores obtinet.

Non oẽs peccatores pertinere ad regnũ diaboli. Et quiſ.

Intra

DE EVCHARISTIAE SACRAMENTO, AN IN EA MAneant panis, uiniꝙ ſubſtantiæ.

Controuerſia Quarta.

Proponuntur capita controuerſiarum omniũ, quæ circa Euchariſtiam ſunt inter aduerſarios, & catholicos.

TAmetſi nullum Chriſtianę religionis ac doctrinæ dogmatum omnium, abſit longius a captu humanæ rationis colligatæ ſenſibus, uno eo, quod eſt de ſacramento Euchariſtię: nullum, plura ſecum trahat, & includat ſtupenda, & miracula: nullũ, quod tantum negocij in ſui fide rationi exhibeat: Aeque tamen nullum omnium minus patuit hæreticorum uexationibus, blaſphemijs, & iniurijs: hoc ita ordinante diuina erga nos miſericordia, Quę in uno hoc, maxime omnium, & ſingulariter, ſuam erga nos charitatem commendauit: ſuę in nos gratię dona copioſiſſime effudit: in uno, ſingulari quodam modo operatur in nobis, uis illa oblatę pro nobis in ara crucis, ſalutaris illius hoſtiæ, & effuſi præcioſiſſimi ſanguinis: quo, in eo, non ſolum utcumꝙ aſpergimur, immo, toti tingimur, & immergimur: immo paſcimur, & reficimur, atꝙ illi noſtro capiti, mirabili quodam, ſtupendoꝙ modo, etiã ſubſtantialiter unimur: ut non immerito, inter omnia, quæ ſalutis aſſequendæ media, diuina nobis miſericordia inſtituit, unũ omnium, Euchariſtiæ, hoc eſt, bonæ gratię, ſibi nomen uendicauerit.

Vt de uno omnium Euchariſtiæ ſacramento minus controuerſiæ fuerit in æccleſia.

Itaꝙ ad Berengarium uſꝙ, quendam Andegauenſis æccleſiæ archidiaconum, (cuius impietas, ſub Leone eius nominis nono, anno quinquageſimo primo, ſupra milleſimum, Vercellen, atꝙ etiam Tirronen. concilijs damnata eſt) nulla omnino de ea hęreſis legitur, Sed omnium, tam orthodoxorum, ꝗ hæreticorum, eo uſꝙ una hæc ſemper

Vt primus Berengarius, de Euchariſtia impie ſenſerit.

Catholica ſententia de Euchariſtia.

ſides extitit, nempe, conſecratis in menſa dominica per ſacerdotum miniſterium, pane & uino, diuina uirtute uerti eorum ſubſtantias in Chriſti corpus, & ſanguinē. Opinor, propter tā clara Chriſti uerba, quę deſcribuntur ab Euangeliſtis, & Apoſtolo, Quippe, quem nouiſſima cœna, accepto, & benedicto pane, diſtribuiſſe diſcipulis ſacramētū ſub hac aſſeruatione & conteſtatione, conſonanter, & cōſtanter affirmant, Accipite, & manducate: hoc eſt enim corpus meū, quod pro uobis tradetur, Similiter de calice, Bibite ex hoc omnes: hic eſt ſanguis meus noui teſtamēti, qui uobis effundetur in remiſſionem peccatorum. Accepit panem, & uini calicem, At poſt benedictiōem, hoc ipſum quod porrexit diſcipulis, affirmauit eſſe ſuum corpus, & ſanguinem: nec affirmationi ueritas defuit, Vnde euidenter conſequens eſt, Illud ipſum, non fuiſſe ſimul panem, & uinum, Cum euidentem contradictionem implicet, eſſe aliqua eſſentialiter, & ſubſtantialiter diuerſa: atq; eadem, ſimul eſſe eſſentialiter, & ſubſtantialiter eadem: ut quod bos, & aſinus, utrumq; manens quod erat, unum nihilominus ſit alterum. Ex quo axiomate, per ſe euidenti, & mentibus omnium, quibus mentis aliquid ſupereſt, naturaliter inſcripto, Chriſti uerbis ante omnia firmiſſime credentes, eatenus orthodoxi omnes intellexerant, conſecratione perfecta ſacerdotali miniſterio, diuina uirtute tranſſumi, & uerti propoſitas illic panis uiniq; ſubſtantias, in corpus Chriſti, & ſanguinem. Quam, unam eatenus omnium ſententiam, primus ille, homo (quod ſcripta eius palam loquuntur) temerarius, & arrogans, nulla ſcripturarum doctrina ſolida inſtructus, ſed garrulitate, & loquacitate quadam dialectica, aut ſophiſtica uerius, tumens, ac ſibi placens, nominis & gloriæ cupidus, impugnare, & apud ſuos docere cœpit, poſt conſecrationem

Cur crediderint ſemp omnes, trāſſumi, aut tranſſubſtantiari panis & uini ſubſtātias.

panis

noxijs,q; diu intra ouilis Chriſti ſepta, ſub paſtoris, & rectoris eius cura, & regimine ſe continent.

Poſtremo, in quibus nos, noſtramq; æccleſiam falſæ fidei arguunt aduerſarij, ſunt eiuſmodi, ut nos ipſorum pudeat: Et miramur, quod ipſos ſui non pudeat, Cur damnemus eorum de fide, remiſſione peccatorum, & iuſtificatione hominis ſententiam, iam illis rationem reddidimus: quã niſi coarguerint, non querãtur inique ſe damnari a nobis: nec dicant errorem manifeſtarium, & pernitioſum, noſtrã ea in re ſententiam. *In quibus eccleſiam noſtrã falſæ fidei coarguãt aduerſarij.*

Quod nobis affingunt a nobis doceri, mereri homines remiſſionem peccatorum, per actum dilectionis Dei ante gratiam, & proinde Chriſtum proſcribi a nobis in iuſtificationis negotio, eſt impudens mendacium, & quod, euidenter coarguit noſtra de iuſtificatione hominis, quam ſupra explicauimus, confeſſio, Nec ſatis mirari poſſumus, qd illis in mentem uenerit, hac in re, in aſſertione ſuæ fidei, coram imperatore, & imperij Principibus, immo, corã uniuerſo orbe terrarum, cui magno ſtudio ſua hæc ingeſſerũt, tam euidentibus, atq; impudentibus mendacijs agere, Ad quam monetam, etiam illud pertinet, quod dicunt doceri a nobis. Sacramẽta ex opere operato, ſine bono motu utẽtis iuſtificare hominem, ſi de adultis intelligant. Nam paruulos nondum alicuius boni motus capaces, baptiſmi ſacramento iuſtificari, & ipſi nobiſcum confitentur. *Impudentia, q̃ nobis affingũt mendacia.*

Et hactenus de catholica Chriſti ęccleſia, & noſtra orthodoxa ac catholica, & aduerſariorum ſententia contraria, quamuis breuiter, ita tamen explicata eſt, ut nihil reformidet æq iudicis iudicium: immo, ut pene audeat, aduerſariorum appellare ſententiam. *Peroratio.*

De humanis traditionibus, quæ in Apologia hic dicunt falſa, & impia, ut pene nuſq; apud ipſos non recur

ſiam,& nos illi conſentientes, tanꝗ pugnantes cum Chri-ſto, qui ſub panis tantum ſpecie communicamus popu-lum.

Quin & hoc, ad Dei irriſionem pertinere cōtēdūt, quod Chriſtum adoramus, atq; illi ſupplicamus in Euchariſtia, & cum omni honoris, & reuerentiæ ſignificatione, atq; ex-hibitione eandē ingeramus populo. In qua, etſi uere, & rea-liter illū præſentē nō negant, non tamen ad hoc inſtitutam uolunt, ut in ea adoretur, aut ipſi ſuplicetur, ſed ut in ea ſu-matur, & manducetur Chriſtus. De quo, tametſi in con-feſſione ſua nihil dixerint, hic tamen præterire uiſum non eſt. Quod et cōmunis ſit illorum omniū, & plena blaſphe-miæ, & maximi ſcandali diſſenſioniſq; a nobis, iſta ſenten-tia.

Vt Dei irriſioni deputēt qđ Chriſtum adoremus in Euchariſtia.

Hæc ſunt præcipua capita controuerſiarum inter ad-uerſarios, & nos, ſacramentum Euchariſtiæ concernentiū.

Quæ tametſi in confeſſione ſua a ſe longe diſiunxerint, uiſum tamen eſt, breuitatis & claritatis gratia eaſdem excu-tere hoc ordine; a prima facientes initium.

NOn remanere in Euchariſtia, panis uiniq; ſubſtanti-as, ex Chriſti uerbis clariſſime conſtare, ſi illis adiun-gas axioma illud per ſe euidens, & mentibus omnium naturaliter inſcriptum, quibus tamen mentis aliquid ſupereſt, Fieri non poſſe, ut ſint aliqua eſſentialiter, & ſubſtantialiter diuerſa: atq; eadem ſimul, eſſentialiter, & ſubſtantialiter eadem, paulo ante euidens fecimus. Nā quādo ex Chriſti uerbis conſtet, hoc ꝗd diſtribuit di-ſcipulis, fuiſſe uerum Chriſti corpus, & ſanguinē, ex dicto axiomate, conſtat, idem ſimul non fuiſſe panem, & ui-num. Cui ſententiæ, ſi demonſtrauerimus ſubſcribere fidē catholicę ab initio per orbē ęccleſiæ, nec nuper excogitatā, & intro-

Non remanere in Euchariſtia panis uiniq; ſubſtantias.

& introductam a ſcholaſticis, ut ille ſibi falſiſſimo perſuadet, non puto dubitaturum quemquam, qui modo mentis & rationis compos eſt, hanc ne, an potius illius, ipſi rationis euidentiæ, atq; adeo primo principio aduerſantem ſententiam, quã affirmat panem remanentem quod fuit, eſſe nihilominus uere Chriſti corpus: & uinum ſanguinem.

Quam fidem catholicæ æccleſiæ Lanfrãcus protulerit aduerſus Berengarium.

Inprimis, quod ante annos quingentos (quo tempore primus ille Berengarius impietatis ſuæ uæneno catholicam æccleſiæ fidem de Euchariſtia inficere conatus eſt) ea fuerit toto orbe una, & conſentiens fides, & ſententia, euidenter conuincitur ex Lanfranci, Cantuarieñ. Archiepiſcopi, uiri non minus pietate, q̃ eruditione ſingulari, qualẽ ea ferebant ſœcula, inſignis, ad eundem Berengarium epiſtola: Siquidem doctrinæ nouitate etiam perlata in Angliam, non potuit orthodoxus, & catholicus Epiſcopus ſuo deeſſe officio, ſed illam ſcripto (cum terrarum, mariumq; immenſis diuiſi ſpacijs non poſſet coram) reuocare conatus eſt ad mentem ſanam, & fidem catholicam. Eandem illi ante omnia proponens, & ad memoriam reuocans, & quæ tunc erat, & eatenus ab initio fuerat, catholicæ toto orbe ęccleſiæ. Quę, inquit, credit terrenas illas ſubſtantias, quæ in menſa dominica per ſacerdotale miniſterium diuinitus ſanctificantur, ineffabiliter, incompræhenſibiliter, & mirabiliter operante ſuperna potentia, conuerti in eſſentiã dominici corporis, & ſanguinis, reſeruatis ipſarum rerum ſpeciebus, & qualitatibus. Ne uidelicet, in proprio illo ſuo modo, ac genere ea percipiẽtes Chriſti fideles, cruda & cruenta horreſcerent: ut & credentes, fidei præmia ampliora perciperent: ipſo nihilominus dominico corpore, permanẽte in cœleſtibus ad dextram patris, inuiolato, integro, incõtaminato, illæſo: nempe, impaſſibili, & imortali. Vt uere utrũq; dici poſſit, et ipſum corpus quod de uirgine ſumptũ

panis & uini in altari, æquę ut prius, remanere eorundem ſubſtantias, Chriſti uero carnem, & ſanguinem propterea uocari, quod in memoriam crucifixæ carnis eius, & de latere effuſi ſanguinis, in æccleſia celebrentur. Sed nimis impudens nouitas, aduerſus tam conſonam toto orbe, tot ſœculorum conſenſione firmatam catholicæ æccleſiæ ſententiã, ſectatores non inuenit: adeo, ut etiam idem ille Berengarius, in publico concilio, ſuam ipſe impietatem illam recantare, & anathematizare coactus fuerit.

Berengarij palinodia.

At aliquot poſt ſœculis Anglus quidam, Ioannes Vuicleſus, & alter eiuſdem nominis Huſſita, illius diſcipulus, nouitatum captatores, inter alia q́; plurima impia, & hæretica dogmata ſua, quæ, merito damnata in Conſtantienſi concilio, in æccleſiam introducere conati ſunt, etiam hoc aſſeruerunt, in Eucharistia permanere panis, & uini ſubſtantias: & nihilominus in eadem, eſſe ueritatem corporis Chriſti & ſanguinis. Quorum ſententia, etiam Luthero placuit. Cui quidem contra apertiſſima, & clariſſima Chriſti uerba, negare in ea uerum Chriſti corpus & ſanguinẽ, uiſum non eſt: at contempto illo, quod ſupra diximus, euidenti, & per ſe noto axiomate, panem manentem quod prius fuit, fieri, & eſſe uerũ Chriſti corpus; & uinum ſanguinem affirmat: tam ſane probabiliter, ac ſi hominem, lapidẽ, aut lignũ diceret: utriq́; uere cõſiſtẽte ſibi ratiõe ſua ꝓpria.

Vuiclefi & Huſsi ſententia, permanere in Euchariſtia panis, & uini ſubſtantias, cũ ueritate Chriſti corporis, et ſanguinis.

Lutherus illorũ diſcipulus.

Ex cuius ſchola, ut quæ libertatem proponit & docet omnibus, ſentiendi de dogmatibus doctrinæ Chriſtianę quod cuiq́; ex ſcripturis uiſum fuerit, quas quiſq́; ſuo ingenio intelligit, etiam Oecolampadij, Zuuinglij, ſacramẽtarij, atq́; eiuſmodi peſtes, hac in re illo peſtilentiores prodiere. Neq́; enim omnes in una Lutheri ſententia acquieſcere dignũ ducunt, aut ſuſtinent: nec quieſcere poteſt impietas, nec eodem loco ſubſiſtere. Quemadmodum adhuc ſingulis diebus

Ex Lutheri ſchola quæ peſtes prodiere.

eſt: atq; ipſum ſanguinem, qui in ara crucis pro nobis effuſus eſt, ſub ſpeciebus panis, & uini nos ſumere: et quodammodo, non ipſum: Ipſum quidem, quantum ad ueræ, utriuſq; naturæ eſſentiã, proprietatem, & uirtutem: nõ ipſum autem, ſi modum illum ineffabilem ſpectes, quo ſub alienis ſpeciebus mirabiliter, & incomprehenſibiliter latitat. Hæc, inquit, fides eſt, quam tenuit a priſcis temporibus, & nunc tenet æcclesia, quæ per totum orbem diffuſa, catholica nominatur, Hanc Latinos, hanc Græcos, hanc Armenos magno conſenſu ſequi affirmat. Et quod ueriſſime hęc affirmet, certius intelliges, ſi ex præcedentibus ipſum, & ex alijs orbis terræ regionibus, & cardinibus, orthodoxorum patrum, ea ipſa de re, ſcruteris teſtimonia.

Theophylactus ille, Bulgarorum Epiſcopus, aliquot ſæculis ante dictos Lanfrancum, & Berengarium, exponens illud Ioãnis. Panis quem ego dabo, caro mea eſt, quã ego dabo pro mũdi uita, Attende, inquit, quod panis, qui a nobis in myſterijs manducatur, non eſt tantum figuratio quædam carnis domini: ſed ipſa caro domini, Non enim dixit. Panis, quem ego dabo, figura eſt carnis, Transformatur enim arcanis uerbis, panis ille, per myſticam benedictionem, & acceſſionem ſpiritus ſancti, in carnem domini, Et ne quem conturbet, quod credendus ſit panis, caro, hoc eſt, factus caro, Etiam in carne ambulante domino, & ex pane alimoniam admittente, panis ille, qui manducabatur, in corpus eius mutabatur, & ſimilis fiebat ſanctæ eius carni, & in augmentum, & ſuſtentationem conferebat, iuxta humanum morem, Itaq;, & nunc panis in carnem domini mutatur. Et quomodo, inquit, non apparet nobis caro, ſed panis? Vt non abhorreamus ab eius eſu. Nam ſiquidem caro apparuiſſet, inſuauiter affecti eſſemus erga communionem. Nunc autẽ condeſcendente do-

Quæ docuerit Theophilactus.

mino noſtræ infirmitati, talis apparet nobis myſticus ci-
bus, qualibus alioqui aſſueti ſumus, Hæc ille Bulgaro-
rum Epiſcopus, non Romanus, aut Latinus, ſed græ-
cus, trecentis circiter annis ante Berengarium & Ver-
cellen Concilium. Floruit enim ſub Nicolao primo
Romano Pontifice, tempore octaui Concilij uniuerſa-
lis, Quo referente, intelligis eo ſæculo, hoc eſt, ante
annos circiter octingentos, de ſacramento Euchariſtiæ
idem credidiſſe Græciam, Thraciam, Bulgariam, quod
Lanfrancus ex Anglia, aduerſus Berengarium affir-
mauit, & ſuo illo ſæculo creditum fuiſſe a catholica to-
to orbe æccleſia, Latinis, Græcis, Armenis, omnibus
denique: & quod, etiam ante ſua ſæcula, a priſcis tempo-
ribus: nempe, diuina uirtute mutari, transformarique
panem in corpus CHRISTI, & uinum in ſangui-
nem.

Quã, Ioannes ille Damaſcenus.

Cuius, & alium teſtem audi, ex alio orbis terræ car-
dine, & alio ſæculo, æque tamen Græcum, Ioannem
illum Damaſcenum, uita, eruditioneque admirabilem, &
inſignem Theologum, Qui ſuo illo tempore, in medio
Oriente habitans, uniuerſa pene Chriſtianæ religionis
dogmata & ſententias, libris quatuor, quos inſcripſit de
fide orthodoxa, doctiſſime explicans, libro quarto, eius
cap. xiiij. etiam de Euchariſtiæ ſacramento orthodoxam
catholicæ æccleſiæ fidem pie admodum, & luculentiſſime
enarrauit. De eo uero, quod nunc controuertitur inter
nos & aduerſarios, ita habet, poſt explicatam ſacræ cœnæ
hyſtoriam.

Si igitur uerbum, inquit, Dei, eſt uiuum & efficax, &
omnia quæcumque uoluit Deus fecit: ſi dixit, fiat lux, & fa-
cta eſt lux: fiat firmamentum, & factum eſt: ſi uerbo Dei
firmati ſunt cæli, & ſpiritu oris eius, omnis uirtus eorum: ſi

cœlum

cœlum, terra, aqua ignis, & aer, & omnis ornatus eorum, uerbo Dei perfecta ſunt, & homo ipſe: ſi uolens ipſe Deus uerbum, factus eſt homo, & ex ſanctæ uirginis puriſſimis & illibatiſſimis ſanguinibus, in ſeipſo, ſine ſemine, carnem ſuſtentauit, non poteſt panem, ſuum ipſius corpus facere, & uinum, atq; aquam, ſanguinem? Et poſt aliqua, Nam quemadmodum omnia, quæ fecit Deus, ſpiritu ſancto cooperante fecit, ſic & nunc, ſpiritus ſancti operatione hæc ſupra naturam operatur: quæ non poteſt cognoſcere, niſi ſola fides. Quomodo fiet mihi iſtud, dicit ſancta uirgo, quoniam uirum non cognoſco? Reſpondit Gabriel Archangelus, Spiritus S. ſuperueniet te, & uirtus altiſſimi obumbrabit tibi, Itaq; ſi & nunc interrogas. Quomodo panis fit corpus Chriſti, & uinum & aqua ſanguis Chriſti? Reſpondeo & ego tibi, Spiritus S. obumbrat, & hæc ſupra ſermonem & intelligentiam operatur. Panis autem, & uinum tranſſumuntur. Hactenus Damaſcenus ille, qui uixit ſub Leone primo, Imperatore Conſtantinopolitano, a quo primo bellum illatum eſt diuorum imaginibus, & orthodoxis mota, eam ob rem grauiſſima perſequutio, cuius idem iſte Damaſcenus expers non extitit. Quo teſte, ex medio oriente audis, quæ & eo ſæculo fides fuerit catholicę æcclesiæ: eandem nempe audis, quam aduerſum Berengarium exponente Lanfranco, audiſti. Non ſolum, verum in ea corpus, & ſanguinem domini nos ſumere: ſed etiam tranſſumi panem & uinum, & tranſmutari in corpus eius, & ſanguinem: atq; adeo panem fieri Chriſti corpus, & uinum ſanguinem, nec remanere id quod prius fuerunt, tametſi remaneant ſpecies.

Eiuſdem fidei catholicæ, & alter teſtis accedat, omni exceptione maior, etiam ex alio, prioriq; adhuc ſæculo, & ex Italia, ubi tunc, abſq; ulla dubitatione uiguiſſe ſyncerā *Quam D. Ambroſius.*

ueritatem religionis, & fidei, nec aduerſarij quidem negare audebunt, Ille inquam ſacer Ambroſius, Quem audi quã ipſe fidem didicerat in catholica æccleſia, & quam doceat initiandos, & nouitios in fide.

Hic in ſermone de myſterijs fidei ad Neophitos, facta huius ſacramenti collatione ad ſuam figuram in illa æccleſia ueteri, ad manna nempe, potiorem lucem, quam umbram, ueritatem, quam figuram, corpus authoris, quam manna de cœlo demonſtrãs, & deinde ſibi ipſi, uelut ex perſona Neophytorum, humanæ apparentiæ, & incredulitatis in contrarium argumenta obijciens, forte, inquit, dicas, aliud uideo. Quomodo tu aſſeris mihi, quod corpus Chriſti accipiam? Hijs argumentis, non eſſe ibi hoc illud corpus, quod formauit natura, ſed quod conſecrauit benedictio, quodque ea ipſa, etiam mutari poſſit natura, demonſtrare conatur, Virgam, inquit, tenebat Moiſes, proiecit eam, & facta eſt ſerpens: rurſus prendit cauſam ſerpentis: & in uirgæ naturam reuertitur. Vides igitur prophetica gratia, bis mutatem eſſe naturam, & ſerpentis, & uirgæ? Currebant Aegypti flumina, puro aquarum meatu, & ſubito de fontium uenis, ſanguis cæpit erumpere; Non erat potus in fluuijs, rurſus ad prophetæ uocem ceſſauit cruor fluminum: & aquarum natura remeauit, Ex quibus, atque alijs eiuſmodi miraculis, quę ineffabili diuinitatis operatione facta ſunt, enarratis, concludens maioris uirtutis eſſe gratiam, quam naturam, ſi ea tam mirabilia operata eſt, ad humanæ uoluntatis arbitrium, uult utique neminem dubitare debere, de diuinæ conſecrationis ui & efficacia, ubi uerba ipſius domini ſaluatoris operantur. Nam ſacramentum, inquit, illud, quod accipis, Chriſti ſermone conficitur, Quod ſi ualuit tantum ſermo Elię, ut ignem cœlo deuocaret, non ualebit Chriſti ſermo, ut ſpecies mutet elementorum? De totius

mundi

mundi operibus legiſti, quia ipſe dixit, & facta ſunt, ipſe mandauit & creata ſunt. Sermo ergo Chriſti, qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non poteſt ea quæ ſunt, in id mutare quod non erāt? Non enim minus eſt, nouas rebus dare, q̃ mutare naturas, Subiungens non eſſe hic reſpiciendum ad naturæ ordinem, quando hoc corpus quod conſecrando conficimus, præter ordinem naturæ ſit natum ex uirgine. Audis, quam & hic fidem catholicam doceat imitandos in fide: non equidem tropis, aut circumlocutionibus, ſed planiſſimo, quantum fieri potuit, apertiſſimoq; ſermone. Audis in hoc ſacramento, non ſolum corpus Chriſti & ſanguinem: ſed etiam ineffabili Dei potentia, mutari naturas panis & uini, in id quod non erant, hoc eſt, in corpus Chriſti & ſanguinem, Quod poſteriores haud inſignificāter tranſubſtantiari dixerunt, nouo quidem uocabulo, ſed antiqua catholicæ fidei ſententia. Eandē ſententiam etiā libro iiij. de ſacramētis clariſſimis uerbis explicat, ubiq; uerbi diuini ad conuertendas naturas, panis in corpus, uini in ſanguinem Chriſti, potentiam atq; efficaciam aſſerens.

Tranſubſtantiationis nouū uocabulū, ſed antiquam catholicæ æccleſiæ ſentētiam explicans.

Intelligis proinde, nihil mentitum illum Lanfrancum, cum diceret aduerſus Berengarium, fidem catholicę in uniuerſum orbem diffuſæ æccleſiæ, non ſolum ſuo illo ſæculo, ſed etiam a priſcis temporibus, hoc tenuiſſe, & tenere, terrenas illas ſubſtantias, quæ in menſa dominica per ſacerdotale miniſterium, diuinitus ſanctificantur, ineffabiliter, incomprehenſibiliter, & mirabiliter operante ſuperna potentia, conuerti in eſſentiam dominici corporis, & ſanguinis: reſeruatis ipſarum rerum ſpeciebus, & qualitatibus. Quæ eadem fides, etiam poſt illum Berengarium permanſit ad noſtra uſq; tempora. Quam etiam Lateranen. concilij generalis, quod anno. M. CC. XV. ſub Innocentio iij. celebratum eſt, aduerſus hæreticorum profanas, impiaſq;

Definitio Lateranen. concilij de præſenti cōtrouerſia, ſub Innocentio iij.

m iij nouas

nouationes,definitio aſſeruit,& ſui uelut chirographi teſti monio conſignauit,in hæc uerba.

Vna eſt fidelium uniuerſalis æcclesia,extra quam , nullus ſaluatur omnino. In qua,idem ipſe ſacerdos eſt,& ſacrificium,Chriſtus Iheſus,cuius corpus, & ſanguis in ſacramẽto, altaris ſub ſpeciebus panis & uini, ueraciter continẽtur: transſubſtantiatis pane in corpus,& uino in ſanguinẽ, poteſtate diuina. In tam clara luce fidei,catholicę per orbẽ æcclesię,quam unam,certam atq; infallibilem orthodoxæ ueritatis regulam,unam,ueræ ſcripturarum intelligentiæ, amuſſim,demonſtrauimus controuerſia proxima,ſtupendum ſane,& miſerandum eſt,ita cœcutire aduerſarios, ut malint uni Luthero,etiam contra euidentem rationis lucẽ, & plane impoſſibilia,& pugnantia,ex ſuo cerebro ſtatuenti credere, affirmantiq; in ſacramento Euchariſtiæ nõ ſolũ re uera eſſe & permanere,panis uiniq; ſubſtantias,immo, eſſe has,uerum Chriſti corpus & ſanguinem,ꝙ cũ catholica Chriſti æcclesia,abſq; ulla abſurditate & pugnantia,mutari,uerti,tranſſubſtantiariq; eaſdem in corpus Chriſti, & ſanguinem.

Sed cupimus,ut diligenter ſecum perpendant,quem, ante annos mille trecentos,doctiſſimus ille Origenes,nobis definierit hæreticum,cui in regno Dei pars eſſe non poſſit. Ita enim in epiſtolam ad Titum,tractans illud Apoſtoli,Hæreticum hominem poſt unam,& alteram correptionem dæuita,ſciens,quoniam peruerſus eſt,qui eſt eiuſmodi,& proprio iudicio condemnatus, eundem nobis deſcribit (ut eſt legere in Apologia B. Pamphyli martyris: deſyderantur enim dicti eius a nobis commentarij) Hæreticus, inquit,nobis habendus eſt,omnis ille,qui Chriſto ſe credere profitetur, & aliud de ueritate Chriſtianæ fidei credit, ꝙ habeat definitio traditionis eccleſiaſticæ. Quod ſi hic eſt

Hæreticus q̃s, definiente Origene.

hæreticus

hæreticus, qui Chriſti nomen profeſſus aliud credit de ueritate Chriſtianæ fidei.ꝙ habeat definitio traditionis æccleſiaſticæ, & iamdudum euidentem illis definitionem æccleſiaſticæ traditionis fecimus, de ſubſtantijs panis, & uini poſt conſecrationem in Euchariſtia. Ipſimet ex præmiſſis concluſionem faciant, & ſuum errorem humiliter agnoſcentes, reuertantur ad unitatem catholicę Chriſti æccleſiæ, extra quam nulli ſalus eſt. Concluſio.

DE MISSAE SA-CRIFICIO ATQVAEEIVS VALORE. CONTROVERSIA QVINTA.

NVnc alterum caput controuerſiarũ, quæ hac de re inter nos ſunt & aduerſarios, pertractandum eſt. An Euchariſtia uerã ſacrificij rationem habeat: & ad hoc ſit inſtituta a Chriſto, ut aut debeat aut poſſit offerri Deo: deq; eius fructu, & utilitate, an cuiq; ualere poſſit, ex re ipſa in ſe, quod opus operatum appellant, aut alteri ualere, ꝙ illi qui eandem participat, ſeu uiuo ſeu mortuo.

Demonſtratur apud nos eſſe ſacrificium quoddam euãgelicum, quod ſucceſſit in locum illorũ ueterum omniũ.

Hoc in primis certum eſt ex Apoſtolo. Veterem illam ante Chriſtum æccleſiam, cum uniuerſa ſua lege, ſacerdotio, ſacrificijs, cæteriſq; inſtitutis ac ritibus, umbras quaſdã fuiſſe, & uelut picturas, quibus deliniauit Deus ea, quæ re ipſa ſunt exhibita in noſtra, & Chriſtiana ęccleſia.

Ex tranſlato ſacerdotio ueteri in nouum perfectius.

Deinde & hoc certum eſt ex eodem apoſtolo, legem diuinam, & ſacerdotium, correſpondenter ſe habere: ut ſi trãsferatur unum, neceſſe ſit transferri & aliud. Et quia transferendi ueteris ſacerdotij Aaronitici in nouum aliud, ſecũdum formam atq; ordinem Melchiſedech in Chriſto, idẽ apoſtolus certum ex ſcriptura teſtimonium habebat, ex eo, apud ſuos Hebræos concludit, & comprobat, etiam legis illius ueteris in eodem Chriſto translationem, fieri oportuiſſe.

Hoc ergo ante omnia inter nos certum ſit, ut translatã illam legem ueterem, in nouam, perfectioremq; aliam, ita quoq; & illum a Deo conſtitutum ordinem ſacrum in rei diuinæ miniſtris, leuitarum, ſacerdotij, & omnibus præeminen

minentis pontificis, translatum fuiſſe in perfectiorem aliũ, in noſtra æccleſia: eodem quidem authore, qui & æccleſiæ noſtræ author eſt, & illum ipſum ordinem, uelut in pictura quadam, expreſſerat in illa ueteri æccleſia: quem, inter nos, ab ipſis Apoſtolis, conſtitiſſe ab initio, ipſa rei euidentia comprobat.

Sunt ergo, (quod rei euidentia atteſtatur) & fuerunt ab initio, etiam inter nos, Leuitæ, aut Diaconi: hoc eſt, rei diuinæ miniſtrantes in æccleſia, ſub ſacerdotibus: Eſt, fuitq;, & ſacerdotium: Eſt quoq;, & fuit Pontificalis ille ſacer ordo, ſuperintendens ſacerdotio: in unitatem reductus, ad unum (quod res ipſa demonſtrat) hierarcham æccleſiæ.

Porro eodem atteſtante Apoſtolo. Omnis, ut pontifex, ita & ſacerdos, ab hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur, in hijs, quæ ſunt ad Deum, ut offerat dona, & ſacrificia pro peccatis. Vnde neceſſe eſt, & hunc habere aliquid quod offerat. Hęc enim ſeſe mutuo conſequũtur, ſacerdotium, inquam, & ſacrificium.

Quare, ut ſacerdotium uetus, translatum eſt in nouũ, euangelicum, auguſtius, & perfectius, Ita neceſſe eſt, et ueteres illas hoſtias, illa munera, illa ſacrificia, quæ illius ſacerdotij erant, eſſe translata in perfectionem aliquam hoſtiam: perfectius ſacrificiũ; quod noſtro ſacerdotio reſpondeat, Quod longe anteq; fieret, ita fore, per Malachiã prædixit diuinus ſpiritus, hijs uerbis compellans ſacerdotes illos ueteres.

Non eſt, inquit, mihi uoluntas in uobis, dicit dominus exercituum, et munus non ſuſcipiam de manu ueſtra, Ab ortu enim ſolis, uſq; ad occaſum; magnum eſt nomen meum in gentibus: & in omni loco, ſacrificatur, & offertur nomini meo, oblatio munda: quia magnum eſt nomen

Cõfirmatio ex Malachia propheta.

meum in gentibus, dicit dominus exercituum.

Non eſt mihi uoluntas in uobis Aaroniticis ſacerdotibus, dicit dominus exercituum, nec munus ſuſcipiam de manu ueſtra. Quid eſt hoc? Nunquid idem ipſe non inſtituit uetus illud ſacerdotium? nunquid ijſdem non præcepit, offerre oblationes, hoſtias, & ſacrificia? nunquid non promiſit ea ſe ſuſcepturum de manibus eorum, & ad ſacrificantis ſacerdotis orationem ſe propitium fore populo, & dimiſſurũ peccatũ eius? Si, inquit, peccauerit omnis turba filiorum Iſrael, oblata pro peccato eius conſtituta hoſtia, rogante q́ pro eis ſacerdote, propitius erit eis dominus, Similiter, Si unus quilibet e populo, ſeu princeps, ſeu alius peccauerit, oblata pro peccatis eius hoſtia conſtituta, rogabit, inquit, pro ea ſacerdos, & pro peccato eius, & dimittetur ei.

Hæc Dei ipſius uerba ſunt, qui æque non poteſt falli, ac fallere. Ita quoq; ſuam benedictionem ad ſacerdotalem benedictionem, certo ſubſequuturam promiſit, dicens ad Moiſen, Loquere Aaron, & filijs eius. Sic benedicetis filijs Iſrael &c. Inuocabuntq́ nomen domini, ſuper filios Iſrael, & ego benedicam eis. Quid eſt ergo, quod per Malachiã hic dicit dominus exercituũ? Non eſt mihi uoluntas in uobis. Hoc eſt, quod dicit: fore, ut aboleatur uetus illud ſacerdotium, quod ſecundum ordinem Aaron erat, ſuccedente illo nouo, & æterno ſacerdotio, de quo Apoſtolus, ſecundum ordinem Melchiſedech, quod cœpit in Chriſto, De quo ſpiritus S. prædixit per os Dauid. Iurauit dominus, & non pœnitebit eum, Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Proinde, non eſt mihi, inquit, uoluntas in uobis perpetua: non acquieſco in uobis, ueſtroue ſacerdotio: nec ultra ſuſcipiam munus, aut ſacrificia de manibus ueſtris, Quid ita? Quoniam

niam non tantum in uno hoc populo Iſrael, cui ſeruiebat ſacerdotium illud uetus, ſed in omnibus gentibus, ab ortu ſolis, uſq; ad occaſum, magnum erit nomen meum. Neq; ex una hac familia Aaron, ſed ex omnibus gentibus, nouos mihi ſacerdotes deligam, nouo ordine, abrogato ueteri: nec uetera illa uobis conſtituta, & in uno loco offerenda ſacrificia, ſuſcipiam amplius de manu ueſtra, ſed in omni orbis loco ſacrificabitur, & offeretur nomini meo oblatio munda. Propheta enim, de futuro, ob certitudinem (ut fere ſolent) in præſenti loquitur: & ſacrificiorum hic, oblationumq; multitudinem abrogandam pronunciat: & in eorũ omnium locum, unicam ſucceſſuram oblationem & hoſtiam, ſed mundam, & quæ omni orbis loco ſacrificabitur, & offerretur nomini domini.

Quæ illa oblatio mũda, quæ in omni orbis loco ſacrificatur Deo, euacuans uetera illa ſacrificia omnia.

Sed quæ tandem eſt hæc oblatio munda, ſuccedens in locum omnium illarum ueterum, quam inter gentes, in omni orbis loco, ſacrificandam & offerendam, per prophetam prædicit dominus? Si, qua Chriſtus ſemetipſum ſemel in cruce obtulit, unaq; conſumauit in æternum ſanctificatos eam dixeris, non inter gentes, nec in omni orbis loco, ſed in una Iudæa, unico loco orbis, fuiſſe oblatam illam certum eſt. At ea, de qua per prophetam, ſacrificatur in omni orbis loco, & offertur nomini domini. Si ad cordis contriti, humiliati, & ſanctificati ſacrificium confugiant (quemadmodum, hic in Apologia ſua faciunt, aduerſarij) quod ipſum, nunc in omni orbis loco offeratur Deo, nihil ſane faciunt. Eſt quidem, & illud, ſacrificium acceptum Deo, quod miſericors dominus non deſpiciet: ſed non eſt hoc, illa munda & perfecta oblatio, de qua prophæta, ſuccedens in locum ueterum ſacrificiorum omnium. Quæ uniuerſa, ad agnum hunc uere imma-

culatum reſpiciebant, quem Ioannes, poſt digito indicauerat, Quæ ſola ueritas, ſuam figuram (in locum eius ſuccedens) euacuat. Ad hæc noſtri cordis ſacrificium, ieiunia, orationes, eleemoſinæ, & quicquid ex nobis Deo offerre poſſumus, indignum plane eſt, quod ita ſimpliciter, munda dicatur oblatio, præſertim aduerſarijs. Quando omnes iuſtitiæ noſtræ, ſunt uelut pannus ſordidatus mulieris immundæ, quæ menſtruum fluxum patitur: immo, uniuerſa opera noſtra illis peccata ſunt, & plane damnabilia, ſi diſtricto iudicio exigerentur, ad diuinæ iuſtitiæ regulam.

Præterea, hoc ſacrificium cordis contriti, non eſt proprie huius ſtatus, aut euangelicæ legis, Chriſtianæq; æcclesiæ, Sed commune id ipſum habemus cum æcclesia ueteri, In qua fideles, etiam illo ipſo ſacrificio ſtudebant recōciliari, & placere Deo, Neq; ſacerdotum eſt proprium: ſed commune fidelium omnium. At propheta, de propria aliqua Chriſtianæ æcceſię in uniuerſum orbem diffuſæ oblatione loquitur.

Vbi ſibi nō cōſtēt aduerſarij

Poſtremo uidetur hac ipſa in re, ſui ipſorum obliti aduerſarij: qui in explicanda ſua fide, & doctrina, de iuſtificatione, quæ per unam fidem eſt, duplicem Dei cultum, aut latreiam diſtinguunt: quarum altera, a nobis uelit coli Deus, auerſetur uero alteram: Illam, eſſe fidem, quæ accipiat a Deo, promiſſa, oblataque beneficia: Hanc, eſſe, noſtra opera, quæcumq; demum ea ſunt: ieiunia, orationes, eleemoſynas, uitæ auſteritatem, cordis contritionem, Dei amorem, & quicquid deniq; noſtri eſt operis: quæ, ſibi a nobis offerri Deus nolit: immo, hoc facientes, uelut Pharizæos, & ſuæ gloriæ derogantes execretur, Quod ſi eſt, quod nobis cordis contriti, humiliati, ſanctificatiq;

ctiſicatiq; Deo placens ſacrificium, proferent? Quandoqui dem ſacrificium, aut oblatio, eſt res quæ offertur Deo, eius aut demerendi, aut gratias agendi, aut honoris deferendi gratia. Quod ſi execretur illum cultum quo illi offerimus aliquid, & tantũ uelit, accipiendo ſolum a ſe oblata nobis, coli a nobis, ſequitur, quod execretur omne noſtrum ſacrificium, de cuius ratione, eſt, ut offeratur Deo. Quæ eſt, ergo illa oblatio munda, ſuccedens in locum omnium oblationum & ſacrificiorum ueterum, quæ in omni orbis loco ſacrificatur & offertur Deo?

Certe nec fingi poteſt alia, q̃ ea quæ a ſacerdotibus noſtris, in altari offertur ſecundum ordinem Melchiſedec, cuius in pane et uino erat oblatio: nempe, ſub ſpeciebus panis & uini, corporis Chriſti, & ſanguinis. Quid enim (ut B. Auguſtini uerbis dicam) tam mundum pro mandandis uitijs mortalium, q̃ ſine ulla contagione carnalis concupiſcentiæ, caro nata in utero, & ex utero uirginali. Et quid tã grate offerri a nobis, & ab illo ſuſcipi poſſet, q̃ caro ſacrificij noſtri, corpus effectum ſacerdotis noſtri? Nullam imaginari eſt oblationem mundam aliam, quæ per æccleſiam, offeratur in omni orbis loco, q̃ in Eucharistiæ ſacramento, agni immaculati Iheſu Chriſti, carnem & ſanguinem.

Aliam nullam fingi poſſe eã oblationẽ mũdam, q̃ corpus Chriſti & ſanguinem in Eucharistia. Auguſt.

Quem, cum Deus pater iuraſſet fore ſacerdotem ſecundum ordinem Melchiſedec, cuius in pane, & uino oblationem fuiſſe ſcriptura teſtis eſt: hoc ipſum ſacrificij genus obtulit & inſtituit, quando in nouiſſima cœna, ſub panis & uini ſpeciebus, ſuum corpus, & ſanguinem, cum gratiarũ actione Deo patri offerens, etiam diſcipulis ſumenda diſtribuit. Atq; ita, iam uere, nouum illud ſacerdotium ſecundũ ordinem Melchiſedec exercens, & ad eundem ritum, nouos ſuos ſacerdotes inſtituens, atq; eiſdem mandans, ut ad ſuum quoq; exemplum, ſuo tempore ſimiliter facerent, no-

Confirmatio eiuſdẽ, ex ſua figura in lege ueteri.

Chriſtũ ut ſacerdotij, ita et ſacrificij Melchiſedec ueritatẽ exercuiſſe obtuliſſe, et iſtituiſſe in cœna nouiſſima.

Vt nouo illo inſtituto adimpleuerit figuram phaze ueterem.

uō inſtituto impleuit figuram phaſæ illius ueteris, de quo ille catholicæ Chriſti æcclesiæ Pontifex ſanctiſſimus Leo, ita non minus eleganter q̃ uere, ſermone quodam paſchali loquitur. Vt umbræ, inquit, cederent corpori, & ceſſarẽt imagines ſub præſentia ueritatis, antiqua obſeruantia, nouo ſacramento tollitur: hoſtia in hoſtiam tranſit: ſanguis, ſanguinẽ excludit: et legalis fœſtiuitas dũ mutat̃, impletur.

Vetus paſcha figura nouæ cœnæ dominicæ.

Certe uet⁹ illud paſcha, fuiſſe figurã nouæ huius cœnę dominicę, & agni illius immaculati, ut eſt in ſacramẽto euchariſtiæ, præter hoc quod eorum ad ſe collatione id euidẽter intelligitur: præter, quod omnium ab initio orthodoxorum conſenſu comprobatur, ipſe Chriſtus aperte indicat, eam ipſam, paſcha appellans. Ita enim cum Apoſtolis ſuis recumbens loquitur, Deſyderio deſyderaui hoc paſcha mãducare uobiſcum, anteq̃ patiar. Hoc paſcha, inquit, non illud uetus, typicum, & ueruecinum, In quo, ut nihil dignũ erat tanto Chriſti deſyderio, (quemadmodum aduerſus Marcionem Tertullianus ille hoc ipſum diligenter annotauit) ita tot ante annis toties idipſum manducauerat, etiã cum iiſdem diſcipulis non ſemel, ſed iterum atq; iterum manducauerat, ut de eo minime loquutum ipſum plane indubitatum ſit. Sed hoc paſcha, nouum hoc inquam, & uerum, in quo, ut in ueritate, terminate ſunt umbre, & figure illius ueteris.

Vt paſcha uetus & hoſtiæ ſimul & cibi rationem habuerit.

Correſpondẽtia ueritatis ad figuram.

Porro uetus hoc paſcha, hoc eſt, typicus ille agnus, & hoſtiæ, & cibi, rationem habebat. Immolabatur ante ab uniuerſa multitudine filiorũ Iſrael, deinde edebatur. Ita enim in exodo ſcriptum de eo legitur. Immolabitq; eum uniuerſa multitudo filiorum Iſrael ad ueſperam &c. Et edent carnes nocte illa aſſas igni. Ita quoq;, & a noſtris ſacerdotibus uerus ille agnus, immolari, ſacrificari, offerriq; ante debet, & deinde commedi.

Quo

Quo ſane pacto, hoc ipſum, intelligit catholica Chriſti æccleſia, quæ toto orbe terrarum, poſt prolata myſtica illa conſecrationis uerba (Hoc eſt corpus meum, hic eſt calix ſanguinis mei. Hæc quotienscumq́ facietis, in mei memoriam facietis) ita ſubiungit. Vnde, & memores domine nos ſerui tui, ſed & plebs tua ſancta, eiuſdem Chriſti filij tui, tam beatæ paſſionis &c. offerimus præclaræ maieſtati tuæ, de tuis donis, & datis, hoſtiam puram, hoſtiam ſanctam, & immaculatam. Hoc nempe eſt, quod ſibi præceptum intelligit ęccleſia a Chriſto, in nouiſſima illa cœna dicente. Hoc facite in mei commemorationem, cuius ſe memorem eſſe teſtatur: uidelicet, ut diuinæ maieſtati, offerat hoſtiam illam ſanctam, & immaculatam, quemadmodum & Chriſtum ſuo præmonſtraſſe atq́ inſtituiſſe exemplo intelligit.

Eiuſdem cõfirmatio ex catholicæ ab initio æccleſiæ et orthodoxorũ omnium cõmuni fide ac ſententia.

Hoc pacto, & apoſtolos, & orthodoxos, ab illis uſq́ ad nos patres omnes, maximo conſenſu, & intellexiſſe, & feciſſe, & docuiſſe, eorundem monumenta comprobant. Sic beatiſſ. Andream, Egeæ proconſuli, dijs ſacrificare ipſum inuitanti reſpondiſſe, ex literis ſacerdotum Achaiæ (qui glorioſi martirij eius ſpectatores ac teſtes fuere) Philatetus author eſt. Ego, inquit, omnipotenti Deo, qui unus, & uerus eſt, omni die ſacrifico, non thuris fumum, nec hircorum, aut taurorum ſanguinem, ſed immaculatum agnum, quotidie in altari ſacrifico. Cuis carnes, poſtq́ omnis populus credentium manducauerit, & eius ſanguinem biberit, agnus qui ſacrificatus eſt, nihilominus integer perſeuerat, & uiuus.

Verba B. Andreæ, ex literis ſacerdotũ Achaie, refferente Philateto.

Cathalogus ſãctorum patrũ ex quorum cõcordi teſtimonio conſtet, de certa & conſona hac de re fide catholicæ ab initio æccleſiæ.

Eidem catholicæ fidei, & B. ignatium, Ioannis Euangeliſtæ diſcipulum, & B. Clemẽtem beatiſſ. Petri, hunc, in apoſtolica cathedra, illũ, ĩ Antiochena ęccleſia ſucceſſores,

& glo-

Ignatius. Clemens. Ireneus. Alexander. i. Cyprianus. Gregorius Naziazen. Hilarius. Ambroſius. Hieronymus. Auguſtinus. Cyrillus. Leo. i. Ioannes Damaſcenus. Gregorius Romanus. Vniuerſale cōcilium Epheſinum.

Vbi horum omnium explicata teſtimonia lector inueniet.

& glorioſos martyres. Sanctum quoq; Irenæum beatiſſ. Policarpi Ioannis Euangeliſtæ diſcipuli auditorem, Alexandrum item primum, glorioſum martyrē & Pontificē, Cyprianum, eiſdem notis inſignem, Gregorium illum Nazianzenum, Hilarium, Ambroſium, Hieronymum, Auguſtinum, Chriſoſtomum, Cyrillum, Leonem, Damaſcenum, Gregorium Romanum. Ad hæc, ſanctos patres omnes qui conuenerunt in Epheſinam primam uniuerſalem ſynodum, atq; adeo uniuerſalem in illis congregatā æccleſiam, omnes, maximo conſenſu certiſſimum perhibere teſtimonium, & clariſſime affirmare, corpus & ſanguinē Chriſti in Euchariſtia, ueri ſacrificij noſtri euangelici rationem habere, cap. v. lib. ij. hierarchiæ noſtræ copioſius demonſtrauimus, quo lectorem remittimus, qui de hijs plura uidere uoluerit.

Vnum tamen hic ſubijciemus, quod illic, neſcio quo pacto properantes præteriuimus, B. Irenei ſingulare quoddā teſtimonium, ut ex quo uno, euidenter conſtat, eo ſœculo, omnium omnino dogmatū noſtræ religionis & fidei, nullum, hoc uno, certius, & maiori conſenſu celebratum fuiſſe in æccleſia.

Diligenter expende hoc b. Irenei teſtimonium.

Is itaq; Valentinianos, atq; illius ſœculi hæreticorum portenta, negant ſum Chriſtum creatoris mundi filium, ad hæc carnis reſurrectionem ex mortuis, ut quam ex principio malo eſſe uolebant, audi obſecro ut aggrediatur, atq; etiam conficiat, ex fide catholicæ æccleſiæ de Euchariſtia. Quomodo autem, inquit, conſtabit eis, eum panem in quo gratiæ actæ ſunt, corpus eſſe domini ſui, & calicem ſanguinis eius, ſi non ipſum fabricatoris mundi filium dicant, & uerbum eius? &c. Et quomodo rurſus dicunt carnē in corruptionem deuenire, & non percipere uitam, quæ a corpore domini, & ſanguine alitur? Ergo aut ſententiam mutēt,

aut ab

abſtineant,ab offerendo quę prędicta ſunt. Noſtra autem conſonans eſt ſententia Euchariſtiæ, & Euchariſtia confirmat noſtram ſententiam. Offerimus enim ei, quæ ſunt eius,congruenter communicationem,& unitatem prædicantes carnis & ſpiritus. Quemadmodum enim, qui ex terra eſt panis, percipiens inuocationem Dei, iam non eſt cōmunis panis,ſed Euchariſtia,ex duabus rebus conſtans, terrena, & cœleſti: ſic & corpora noſtra percipientia Euchariſtiam, iam non ſunt corruptibilia, ſed ſpem reſurrectionis habentia. Offerimus autem ei, non quaſi indigēti, ſed gratias agentes donationi eius, ſanctificantis creaturā. Quemadmodum enim non indiget Deus, eorum, quæ a nobis ſunt; ſic nos indigemus offerre aliquid deo, ſicut Salomon ait, Qui miſeretur pauperis,fœneratur Deo, Quoniam enim nullius eſt indigens Deus in ſe, aſſumit bonas operationes noſtras,ad hoc, ut præſtet nobis retributionē bonorum ſuorum.

Hæc ille Ireneus, ante annos paulo minus mille quadringētos, Lugdunen̄ Archiepiſcopus, & glorioſus Chriſti martyr. Ex cuius unius uerbis, luce clarius intelligitur, eo ſæculo, & in illa primitiuā æcclesiā, adeo indubitatam, confeſſamq; omnibus Chriſti fidem profeſſis, ſeu orthodoxis,ſeu hæreticis,non ſolum, ueritatem corporis & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia,ſed etiam,ut eadem, ęuangelici ſacrificij rationem habeat,ut ex ea,prodigioſam,ac plane palpabilem Valentini et ſuorum impietatem, uelut ſibi non conſtantem,redarguat. Quæ,ut diximus,ex hoc pendebat principio, Quod carnem,ex genere malorū eſſe cenſebant,creatam a malo principio,cui,et mundi creationem tribuebant, Vnde & in Chriſto negabāt ueritatem carnis, aut naturæ corporeæ, nec credebant uere mortuum: nec uere reſurrexiſſe a mortuis; nec carnem noſtram reſurre

ćturam ad immortalitatem. Hos conuincit ex conſona fide catholicæ ecclęſiæ, de ueritate corporis, & ſanguinis domini in Eucharistia: quæ etiam infantiū linguis toto orbe confeſſa, & decantata fuerat: itē et ex eo, quod eadem, offerimus Deo, tanq̃ ſibi gratiſſimum, & placens ſacrificiū: inde, non eſſe malam carnis naturam confectum uolens. Quomodo, inquit, conſtabit eis, panem in quo gratię actę ſunt, corpus eſſe domini ſui, & calicem ſanguinis eius, ſi nō ipſum fabricatoris mundi filium dicant? ut quem ſolum, faciunt authorem naturæ corporeæ, Quomodo præterea negant carnis reſurrectionem ad uitam immortalem, quæ corpore domini, & ſanguine paſcitur? Aut ergo mutent ſententiam, aut abſtineant ab offerenda Eucharistia, ſi caro, & ſanguis ex genere malorum ſunt, qualia Deo bono non poſſunt eſſe gratum ſacrificium.

Quin & hoc diligēter ppēde, quod ſequit̃, Noſtra autē ſentētia eſt cōſonans Euchariſtię, et Euchariſtia confirmat noſtram ſententiam. Probantur, ut ſcis, controuerſa ac dubia, ex conſonantia eorundem cum certis, confeſſis, ac indubijs: & neceſſe eſt, certius, ac notius cōcluſiōe, eſſe ipſum demonſtrationis principium: atq; id per quod confirmatur aliquid, eo ipſo, ad quod aſtruēdum adducitur, Dicit aūt illam ſuam, quam aduerſus hęreticos aſtruit ſententiā, conſonare Euchariſtiæ, & Euchariſtiam, eiuſdem ueritatē confirmare, Certior ergo fuerit, oportet, & ęcclęſiæ notior, illa de ueritate ſacrificij Euchariſtiæ, & in eadem, corporis, & ſanguinis Chriſti, fides, & ſententia, q̃ ea, quam per eādem confirmat, & aſtruit: hoc eſt, quod Chriſtus ſit creatoris cœli, & terrę filius, quodq; in ueritate naturę aſſumptæ, & carnis noſtræ, poſt expleta redemptionis noſtræ ſalutiſq; myſteria, uere reſurrexerit a mortuis. Et aduerſarios noſtros non pudebit, tam odioſe inſultaſſe miſſæ ſacrificio

crificio? & ipſum dixiſſe ſummam impietatem, & idola-triam?

Sed ipſos, etiam hic, ad regulam illam, quam ſupra a-ſtruximus, orthodoxæ fidei, & hæretici definitionem, quã protulimus ex Origene, quo ad eaſdem ſe, ſuamq; doctri-nam expendant, reuocabimus, ut de ſe ipſis iudicium pro-ferant.

Sed ſcriptum eſt, inquiunt, ab Apoſtolo, ut Chriſtus perfectorum bonorum Pontifex, per proprium ſanguinẽ ſemel introiuerit in ſancta, ęterna redemptione inuenta: ut deinceps appareat uultui Dei pro nobis: neq; ut ſæpe of-ferat ſe ipſum, qui ſemel oblatus eſt, ad multorũ exhaurię̃-da peccata, & quo nos ſanctificaret per oblationem corpo-ris ſui ſemel: una enim oblatione conſumaſſe in æternum ſanctificatos. Si autem unica ſemel oblata hoſtia conſuma-uit ipſe in æternũ ſanctificatos, ſi negat Apoſtolus ſæpius offerri Chriſtum, quis igitur, inquiũt, tam multis miſſis, tã multis ſacrificijs, tam multis eiuſdẽ ſemel ſufficiẽter, ob-latę, atq; immolatę hoſtiæ repetitis oblationibus locus eſt? Quaſi, contra claram doctrinam Apoſtoli, non ſufficeret ſemel oblatam eſſe in cruce, niſi inſtar illarum hoſtiarũ ue-terum, repeteretur, ac offeretur, non ſolum per annos ſin-gulos, ſed etiam infinitis pene locis per dies ſingulos? *Argumenta aduerſariorũ, contra ueritatẽ ſacrificij Eucharistiæ. Ex Apoſtolo ad Hæb.*

Ad hæc, tanq; impiam, pharizaicam, atq; adeo ethni-cam, damnãt noſtram de Euchariſtia ſententiã, qui ipſam valere aliquid affirmamus ex opere operato: & ad remiſ-ſionem peccatorum, iuſtificationiſq; gratiam aſſequendã, auertendam diuinam a nobis uindictam, impetrandumq; nobis & alijs, quæ cupimus. Eam enim opinionem & ſen-tentiam, neceſſario illos habere de Euchariſtia, qui ipſam, ueri ſacrificij rationem habere, & eandem, uelut ſacrificiũ aliquod ualere hijs, pro quibus offertur, exiſtimant. *Ex ualore Eucharistiæ; In quo totius cauſæ ſtatum uolũt conſiſtere.*

In quo uno, in apologia ſua principaliter uerti uolunt ſtatum ipſius controuerſiæ, Se quidem in confeſſione ſua ſatis oſtendiſſe, quod ſentiant cœnã domini ex opere operato nulli conferre gratiam: nec applicatam alteri, ſeu uiuis, ſeu mortuis, mereri eiſdem ex opere operato remiſſionẽ peccatorũ, culpæ, aut pœnæ. Huius ſtatus, hanc eſſe probationem claram & firmam: quia impoſſibile ſit conſequi remiſſionem peccatorum, propter opus noſtrum, ex opere operato: ſed fide oportere uinci terrores peccati, & mortis, cum erigimus corda cognitione Chriſti, & credimus nobis ignoſci propter Chriſtum, ac donari merita, & iuſtitiã Chriſti. Hoc ipſum ad Romanos confirmante Apoſtolo, Iuſtificati, inquit, ex fide pacem habemus. Hæc, inquiunt, tam certa, tam firma ſunt, ut aduerſus omnes portas inferorum queant conſiſtere. Proinde, Si quantum opus eſt, dicendum fuit, iam, inquiũt, cauſa dicta eſt, Nemo enim ſanus, illam Pharizaicam, & ethnicam perſuaſionem de opere operato, probare poteſt. Hactenus illi in apologia triumphant.

Reſponſio.

Ad ſecundum in quo ſtatus ſuæ cauſæ eſt.

Quibus ut reſpondeamus, nouiſſimum hoc, ut in quo totius controuerſiæ ſtatum uerti affirmant, prius excutiẽdum eſt: deinde reſpondendum ad ea, quæ ex epiſtola ad Hæbreos inducunt contra nos.

Euchariſtiam, duplicẽ rationem habere, et cibi, & ſacrificij, Et utroq; modo ualere ex opere operato.

Euchariſtiam, duplicem ratiõem habere, cum ſanctis, orthodoxiſq; patribus noſtris intelligimus: nempe, & cibi ſpiritualis, panis uiui ac uiuificantis nos, et uelut medicamenti cuiuſdam immortalitatis, ad ſanandas infirmitates noſtras: inſuper, & rationem holocauſti, ac ſacrificij placẽtis Deo, quod ſit ad purgandas iniquitates noſtras efficax. Et utroq; hoc modo, etiam ipſam ualere ex opere operato, cum eiſdem, conformiter ad diuinas ſcripturas, confitemur.

Quia

Quia tamen noua,& uetuſtis patribus,& diuinis ſcriptur isinſolens,hæc uox eſt (opus operatum) & in ſcholis nata,diſtinctionis cuiuſdam neceſſariæ ſignificantius exprimendæ gratia,eadem ante explicanda eſt.

Quid ſit ualere aliquid ex opere operato.

Opus operatum,intelligunt ipſum opus, aut rẽ ipſam in ſe.Et ualere aliquid ex opere operato,cuius ex re ipſa, ex ipſo opere,eſt aliqua utilitas:et non ſolum,ex c . .rante,aut propter ſanctitatem,deuotionem,fidem,eius qui ipſum facit,aut qui eo utitur:quod opus operantis appellant, cui e regione,opus operatum,contra diſtinguitur. Quemadmodum panis ex ſe,& in ſe habet nutriendi corporis efficaciam:reubarbarum,& ſcammonea,uim detrahendi coleram ex ipſo (ut ſic dicam)opere operato:& non tantum ex imaginatione,affectu,& fiducia,eadem ſumentium. Quamuis & illa,uel adiuuet,uel impediat,ipſius rei in ſe energiam,et operandi efficaciam. Ita ſane,ſacramenta inſtituta a Deo, ut eſſent alicuius diuinæ in nobis gratiæ ſigna efficacia,dicunt nobis ualere ad aſſequendum id ipſum , ad quod efficaciter ſignificandum,a Deo inſtituta ſunt , non ponentibus effectui eorundem obicem , ex opere ipſo operato: & nõ tantum ob efficaciam,quam ab operante conſequũtur: hoc eſt,ob deuotionem,& bonum motum uoluntatis, eadem aut conferentium,aut ſuſcipientium. Vt eſt euidens, baptiſmum ad remiſſionem originalis delicti , iuſtificationis gratiam,& ſalutem,ualere paruulis: nõ ob ullum opus bonum paruulorum,quo hoc mereantur,quod nullum habent:nec propter bonum motum uoluntatis baptiſma cõferentium,qui frequenter mali ſunt:ſed propter efficaciam ſacramenti regeneratiõis in ſe,quam ex diuina inſtitutione ſortitum eſt:ex Chriſti,quo per ipſum aſpergimur, ſanguine:& cuius uirtus ac meritum, per illud ipſum applicatur & communicatur ipſum ſuſcipientibus.Sed de hoc,rurſus

Opus operãtis

Simile.

Aptatio.

Digitized by Google

neceſſarius ſermo incidet, ubi de uſu ſacramentorum in uniuerſum, aduerſariorum excutietur ſententia. Hic tantū explicandi gratia, quid intelligamus, ualere aliquid ex opere operato, obiter introductum ſit. Vtroq; igitur modo, & ſecundum utranq; ſui rationem, hoc eſt, & in ratione cibi, medicamentiq; ſpiritualis, & in ratione ſacrificij, Euchariſtiam, diuinæ ſcripturæ conformiter, cum ſanctis orthodoxisq; patribus noſtris, ualere ex opere operato nihil dubitamus.

Cyprianus ille glorioſus Chriſti martyr, & Pontifex in ſermone quodam de cœna domini, ita docuit fidelē populum.

A Cypriano uelut catholicam fidem doceri prædictā ſententiam.

Cœna itaq; diſpoſita, inter ſacramentales, inquit, epulas, obuiauerunt ſibi inſtituta antiqua, & noua, & conſumpto agno quem antiqua traditio proponebat, inconſumptibilem cibum magiſter apponit diſcipulis. Nec iam ad elaborata impenſis, & arte conuiuia inuitantur populi, ſed immortalitatis alimonia datur: a communibus cibis differens: corporalis ſubſtantiæ retinens ſpeciem, ſed uirtutis diuinæ, inuiſibili efficientia, probans adeſſe præſentiam. Significata olim a tempore Melchiſedec prodeunt ſacramenta: & filijs Abraæ, facientibus opera eius, ſummus ſacerdos panem profert, & uinum. Hoc eſt, inquit, corpus meum. Manducauerant & biberunt de eiſdem pane & uino ſecundum formam uiſibilem, ſed ante uerba illa, cibus ille communis, tantummodo nutriendo corpori commodus erat: & uitæ corporalis ſubſidium miniſtrabat. Sed poſtq; a domino dictum eſt, hoc facite in meam commemorationem hæc eſt caro mea, & hic eſt ſanguis meus, quotienscumq; hijs uerbis, & hac fide actum eſt, panis iſte ſuperſubſtantialis, & calix iſte, benedictione ſolenni conſecratus, ad totius hominis uitam ſalutemq; proficit: medicamē-

camentum, & holocauſtum, ad ſanandas infirmitates, & purgandas iniquitates exiſtens. Hactenus ille. In quibus uerbis, quorſum hic citantur, hoc præcipue notabis, tanquam catholicam fidem doceri ab illo fidelem populum, Panē hūc ſupſubſtantialem, & cibi, & medicamēti, inſuper & holocauſti rationem habere. Ad hęc, illum ipſum (quod eſt opus operatum) ualere ad totius hominis uitam, uelut cibum aliquem: & medicamenti inſtar, ad ſanandas infirmitates noſtras proficere: & tanquam ſacrificium, ad purgandas iniquitates efficaciam habere. Vniuerſam hanc energiam, ipſi rei, ipſi Euchariſtiæ, & non bono motui eandē ſumentium tribuit.

Et quid Chriſtus? Amen amen dico uobis. Non Moyſes dedit uobis panem de cœlo, ſed pater meus dat uobis panē de cœlo uerum. Panis enim uerus eſt, qui de cœlo deſcendit, & dat uitam mūdo. Quid hic audis? An non panem de cœlo uerum? Si panis, ergo nutrit, robur addit, & uitam conſeruat. Immo, dat uitam, inquit, mundo. Et tu negas, panem hunc quicquam nobis ualere ex ſe? negas uiuificare nos? ullam ipſum ex ſe utilitatem afferre, ſed tantum fidem eundem participantium? Immo non eſt fides quæ uiuificat, ſed hic panis uiuificat, ſi Chriſto credimus quamuis fidem prærequirat in eo quem uiuificaturus ſit, Subdit proinde. Ego ſum panis uitæ, hoc eſt, uiuificans. Non uiuificat fides, ſed hic uiuus panis. Ego ſum, inquit, uiuus panis qui de cœlo deſcendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum, & panis quem ego dabo, caro mea eſt, quam dabo pro mundi uita. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet uitam æternam. Caro mea uere eſt cibus, & ſanguis meus uere eſt potus. Qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem,

Clariſſime doceri eandem à Chriſto de ualore Euchariſtiæ ex opere operato ſententiam.

Non fidē, ſed panem illū uiuificum uiuificare nos.

ſanguinem,in me manet, & ego in illo. Sicut miſit me uiuens pater,& ego uiuo propter patrem,ita & qui manducat me,ipſe uiuet propter me,Quid uobis uidetur? Nullane eſt huius uiui & uiuificantis panis ad nos uiuificandos efficacia?nihil ex ſe præſtat aut confert ſumenti,ſed tantũ ualet(ut hij loquuntur)ex ipſo opere operantis?tantum ualet ſumentis ipſum fides ac fiducia: nihil uero ipſum quod ſumitur? Debet quidem adeſſe fides,ut ſumatur digne: ſed non eſt fidei,immo,huius uiui & uiuifici panis, ea energia uitæ,& efficacia.

A Damaſceno quoq; doceri idem ut certum dogma orthodoxæ fidei.

Fit,inquit ille Damaſcenus,ijs qui fide,digne,ipſum aſſumunt,in remiſſionem peccatorum,& uitam æternam, & cuſtodiam animæ,& corporis:ijs autẽ qui in infidelitate indigne participant,in punitionẽ,& ſupplicium. Quẽadmodum,& Chriſti mors,credentibus facta eſt uita,& incorruptibilitas:in fruitionem beatitudinis ſempiternæ: infidelibus autem,& domini interfectoribus,in ſupplicium, & pœnam ſempiternam. Quid hic dicturi ſunt? An etiam, nec mortem Chriſti quicq; ualere nobis ex ſe,aut ex opere operato,quia non ualet niſi credentibus? poſtq; tamen eo uſq; uenerunt,ut poſſint credere;proinde,non ipſam eſſe, cuius uirtute iuſtificamur:ſed tantum,fidem,eandem credentium?Quin et idem ille Damaſcenus,Euchariſtiam,diuinum carbonem appellat:qui in primis,comburat,aut cõſumat peccata ipſum digne ſumentium:deinde, illuminet corda eorundem, & participatione diuini ignis accendat, & quodammodo deificet, Eam eſſe puram illam hoſtiam, & incruentam,quam ab ortu ſolis uſq; ad occaſum ſibi offerri per prophetam dominus loquitur: in ſtabilimentum animæ noſtræ,& corporis:in ſuſtentationem, & conſeruationem noſtram:in omnis ſordis expurgationẽ:omnis nocumẽti auerſionem. Per ipſam,purgatos nos,uniri Chriſti corpo-

Euchariſtia, carbo diuinus.

Hoſtia pura et incruenta.

corpo-

corpori: & unum cum eo corpus, eiuſdem quoq; ſpiritus participes fieri. Hæc, illius uiui panis, nō uero noſtræ ſidei, uis eſt: tametſi & ea, uelut diſpoſitio quædam materiæ, & ſubiecti, ſine qua non, requiratur in nobis, quo uirtutis illius efficiamur participes.

Eius, non fidei uis illa operās in nobis, quis fidem requir. & Idē a B. Leōe.

Hanc prædicat ille ter ſanctus Leo, adeo conſonā eſſe fidem catholicæ Chriſti æccleſiæ, ut nec ab infantium linguis taceatur. Hoc nempe nobis impartiri, in illa myſtica diſtributione ſpiritalis alimoniæ, ut accipientes uirtutem cœleſtis cibi, in carnem ipſius, qui caro noſtra factus eſt, tranſeamus. Non noſtræ deuotiōis & fidei, aut ullius operis noſtri, uelut ab operantibus nobis dependentis, ſed cœleſtis cibi eam uirtutem prædicat.

Idē clariſsime, & copioſiſsime a b. Cyrillo.

Ita quoq; beatus ille, & doctiſs. Cyrillus Alexādrinus Epiſcopus, in Euangelium ſecundum Ioannem, tractans illa uerba Chriſti, Ego ſum panis uitæ, & quæ ſequuntur, hanc nos benedictionem cōmunicatione corporis & ſanguinis Chriſti aſſequi affirmat, ut ad incorruptionē integre reducamur. Viuificat enim, inquit, corpus Chriſti: & ad incorruptionem, ſua participatione reducit. Non enim alterius cuiuſdam, ſed ipſius uitæ corpus eſt: uirtutē incarnati uerbi retinens, & plenā poteſtate illius, quo uniuerſa, & uiuunt, & ſunt, &c. Et propterea participantes uiuificat iſta caro. Eijcit enim ab ijs mortem, & interitum penitus expellit, &c. Vita enim ſecundum naturam ille eſt, qui ex uiuo patre eſt genitus. Sed non minus caro eius uiuificat, tanq; coniuncta uerbo dei, a quo cuncta uiuificantur. Quam cum cōmedimus, tunc uitam habemus in nobis, illi coniuncti, quæ uiuifica effecta eſt. Quam ob cauſam, in exuſcitandis mortuis, non ſolū uerbo & imperio, ut Deū, uſum Chriſtum, uerum, etiam carnem ſuam, ut cooperatricem, nōnunq; adhibuiſſe: ut re ipſa comprobaret, carnē

Viuifica uis illius panis in nobis.

quoq; ſuam, quoniam ſibi coniuncta eſt, uiuificam eſſe. Ita principis ſynagogæ filiolam, apprehenſa manu erigendo, & uerbo, & uiuificæ carnis ſuæ tactu excitaſſe, Ita & ciuitatem Naim ingrediens, adoleſcentis; qui mortuus efferebatur, corpus tangendo, illum ipſum reſuſcitaſſe ex mortuis. Non ergo ſolo uerbo, uerũ etiam tactu excitauit mortuos: ut oſtenderet, corpus quoq; ſuum uiuificare poſſe. Quod ſi ſolo tactu ſuo corrupta redintegratur, quomodo, inquit, non uiuemus, qui carnem illam, & guſtamus, & manducamus? Reformabit certe ad immortalitatem participes ſui. Rurſus, Sicut enim, inquit, ſi quis liquefactæ ceræ, aliam ceram ſuperfuderit, alteram cum altera per totum commiſceat oportet, Ita ſi quis carnem, & ſanguinem domini recipit, cũ ipſo ita coniungatur neceſſe eſt, ut Chriſtus in ipſo, & ipſe in Chriſto inueniatur, Et ſicut parum, ut ait Paulus, fermenti, totam maſſam fermentat, ſic paruula benedictio (Euchariſtiam intelligit) totum hominem in ſe ipſum attrahit et ſua gratia replet: & hoc modo in nobis manet Chriſtus, & nos in Chriſto: uere enim totũ fermentum in totam maſſam pertranſit.

Simile.

Simile aliud.

Tandem ad frequentem communiõem, omnibus excuſationibus excluſis, Chriſti fideles excitans, Quare, inquit, pias quæſo cogitationes ſuſcipiant ſtudioſe, ſancteq; uiuant: & benedictiõe, ſeu Euchariſtia participent: Quæ, mihi crede, non mortem ſolum, uerum etiam morbos omnes depellit, Sedat enim, cũ in nobis maneat Chriſtus, ſæuientem membrorum noſtrorum legem: pietatem corroborat: perturbationes animi extinguit: nec in quibus peccatis ſumus conſiderat, ſed ęgrotos curat: colliſos redintegrat; Et ſicut paſtor bonus, qui pro nobis animam ſuam poſuit, ab omni nos caſu erigit.

Vt ad frequẽtem cõmunionem exhortetur fideles oẽs

Nota, quæ in nobis operetur Euchariſtia.

Hæc eſt, & Cyrilli illius, & orthodoxorum patrum

omnium

omniū, ut aliquando finiam, atq; adeo catholicæ Chriſti æccleſiæ fides, & doctrina, de uirtute, & efficacia Euchariſtiæ, conformis Chriſti euangelio, Ad quam, ſuam nunc doctrinam, & ſtatum ſuæ, quæ hac de re inter ipſos & nos eſt, controuerſiæ, diligenter expendant & conferant: qui in eo uertitur, quod impiam, Pharizaicam, atq; adeo ethnicam dicūt noſtram de Euchariſtia ſententiā, qua, ipſam, ex ſe, & in ſe, (quod opus operatum dicunt) ualere aliquid affirmamus, ad aſſequendam remiſſionem peccatorum, iuſtificationiſq; gratiam, & uitam immortalem, & multa alia. In quo, ſi obtinent, neceſſe eſt, ut & Chriſtum, & orthodoxos, quos ſequimur, patres omnes, atq; adeo, uniuerſam catholicam Chriſti æccleſiam, eadem impietatis nota inuoluant.

Sed hæc eſt, inquiunt, ſtatus huius, tam certa, tā firma probatio, ut aduerſus omnes portas inferorum queat ſubſiſtere, Quæ nam? Quia impoſſibile eſt, conſequi remiſſionem peccatorum, propter opus noſtrum, ex opere operato: ſed fide oportere uinci terrores peccati, & mortis: cum erigimus corda cognitione Chriſti, & credimus nobis ignoſci propter Chriſtum, & donari merita, & iuſtitiam Chriſti: dicente Apoſtolo, Iuſtificati ex fide, pacem habemus. *Perpēde qualis ſit ſtatus cauſæ aduerſariorū probatio*

Hactenus ſtatus probationem audis, Quæ ſi tam certa, & firma ſit, q̄ illi iactant, ego plane me cœcū confiteor: qui, in hijs uerbis, nullam argumentationis formam, nullā cohęrentiam, nihil non euidenter falſum, nihil, etiamſi daretur, ſententiæ noſtrę aduerſarium, poſſum perſpicere: & fortaſſis efficiam, ut idem tibi uidebitur quiſquis hæc noſtra lecturus es.

Impoſſibile eſt, inquiunt, conſequi remiſſionem peccatorum propter opus noſtrum ex opere operato. *Euidentis falſitatis coargui*

tur aſſumptũ, ab aduerſarijs ad probationẽ ſui ſtatus principium.

Hic mihi reſpondeant, An paruulos baptizatos, propter baptiſmum fateantur peccatorum remiſſionem conſequi. Et ut pro illis reſpondeam, fatentur ſane, & nobiſcũ damnãt Anabaptiſtas, docentes contrarium. Quod enim propter baptiſmum aſſequantur illam gratiã, nullo cauillo eludi poteſt. Nam baptizati, aſſequuntur: non baptizati, eadem carent. Propter baptiſmũ ergo illi aſſequuntur hãc gratiam, qua carent iſti.

Iterum reſpondeant. An baptiſmus ualeat ad iuſtificationis gratiam, ex opere operantis, an ex opere operato? Opus operãtis hac in re, uel baptizantis, uel baptiſma ſuſcipientis, neceſſario intelligendum eſt, Baptizantis, aut boni motus uoluntatis eius, hac in re, nullum a Deo reſpectum haberi, ut qui frequenter malus eſt, & indignus, propter quem deus alteri peccata remittat & det iuſtificationis gratiam, plane indubitatum eſt: Et clariſſima habet catholicæ æccleſiæ confeſſio, dignitatem, aut indignitatem miniſtrorum, non uariare ſacramenti efficaciam. Quod & ipſum, nobiſcum confitẽtur aduerſarij, Opus baptiſmum ſuſcipientis paruuli, nullum eſt, Nec fingi ergo poteſt, ut ex opere operantis, baptiſmus, illi in remiſſionem & iuſtificationis gratiam ualeat. Reſtat ergo, ut eidem ex opere operato ualeat: Falſum eſt ergo, quod in hac probatiõe ſui ſtatus aſſumunt, principium, Cui, quod adiungunt, uelut probationis cauſa, fide oportere uinci terrores peccati, & mortis: cum erigimus corda cognitione Chriſti, & credimus nobis ignoſci propter Chriſtum, mihi uidentur ueteris ægroti inſomnia.

Vt ꝓbent aſſumptũ illud a ſe principium.

In primis, quo ſibi conſtent, de fide illa ſua ſpeciali, promiſſæ nobis iuſtificationis, & ſalutis in Chriſto, illos loqui certum eſt: quam nihil eſſe, quam merum figmentum, & ſomniũ, de quo, nec illi ipſi ſatis intelligunt, quid

quid intelligant, controuerſia ſecunda luculentiſſime demouſtrauimus.

Deinde. Quid eſt hoc, uinci terorres peccati & mortis? Terror, eſt, timorem incutientis actio. Terror ergo peccati & mortis, eſt, quo peccatum & mors territant, & ſui timorem quendam incutiunt. Poteſt autem & iuſtus timere peccatum, & mortē, atq; timet frequēter: ubi graui aliqua tentatione conſtringitur.

Quod addunt: Cum erigimus corda cognitione Christi, & credimus nobis ignoſci propter Chriſtum, & donari merita & iuſtitiam Chriſti: ad explicandum characterem, ſuæ illius fidei pertinent, quam ſupra excuſſimus.

Ad quam nihil pertinet illud quod ſubiungunt ex apoſtolo. Iuſtificati ex fide pacem habemus: ut cui, ſpecialis illa fides aduerſariorum, plane fuit incognita, ſed loquitur ille, de fide catholica, tamen uiua illa, quæ per dilectionem operatur: ob quam, uelut ob diſpoſitionem quandam in nobis prærequiſitam et præuiam, iuſtificamur a Deo: nō ab ipſa fide, nec fidei eius merito, ſi meritum condigni intelligas, ſed gratis ac liberaliter: ob unam Dei bonitatem, & miſericordiam. Qui ut Abraæ, gratioſe imputauit fidem eius ad iuſtitiam, q̄uis ex ſe non iuſtificaret, nec iuſtificationem mereretur, ſecundum illam legem operū: ita & nobis imputat.

Et hactenus, ut aſſumpta omnia, in illa probatione ſtatus ſui, plane falſa fini, nec quicq; eorum probatum ab aduerſarijs, ſatis demonſtratum eſt.

Nunc, ut nulla argumentationis lege cohæreant, nec quicq; noſtræ aduerſarentur ſententiæ, etiam ut darentur omnia, explicandum eſt.

Vt nulla argumentationis lege cohereant, quæ aſſumuntur ab aduerſarijs.

Sit, ut uolunt, impoſſibile, quenquam remiſſionem peccatorum conſequi, propter opus noſtrū ex opere operato.

 Sint

Nec ex illis etiam datis ſequeretur, quã moliuntur cõcluſio.

Sint quæ adiungunt omnia. Sed quid hæc ad Euchariſtiam: hoc eſt, ad corpus & ſanguinem Chriſti, ſub ſpeciebus panis, & uini in ſacramento: ad illum cœleſtem, uiuum, & uiuificum panem, eius uim, energiã, & efficaciam, de qua una hic agitur, pertinent? Nunquid corpus & ſanguis domini in Euchariſtia, ille uiuens & uiuificus panis, qui dat uitam ipſum digne ſuſcipientibus, cuius ſalutarẽ uim prædicamus, noſtrum opus eſt? Et hæc eſt ſtatus ueſtri tam firma ac certa probatio, ut aduerſus omnes portas inferorum queat ſubſiſtere?

Ex hoc uno, opinor, intelligis lector, quantum pepercimus ac condonauimus aduerſarijs: qui non ſingula eorum dicta, collectionesq́ excuſſimus, ſed ſummam tantum controuerſiarum complexi ſumus, noſtram ſimpliciter aſſerentes, illorum uero confutantes ſententiam: diſſimulantes interim ad uerba rationesq́ quibus eandem aſtruunt: ad tautologias: ad inconcinnam, immo nullam eorundem cohærentiam: ut una hac plane in re, eius authores, ſuæ dialecticæ prorſus obliti uideantur. Quod perpetuo quidem conſtitueramus facere, ſed hæc tam firma ac certa ſui ſtatus, quam iactant, probatio, ut aduerſus omnes portas inferorum præualeat, nos coëgit, præter inſtitutum, hic cum eis agere. Quod etiam eo conſilio a nobis factum intelligãt, ut admoneantur, ſuæ ſententiæ non tam certo fidere: Se homines eſſe, & facile errare poſſe: præſertim ubicumq́ a recepta a patribus, communiq́ æccleſiæ ſententia diſſentiunt.

Quæ nobis palam affingant, a noſtra ſententia alieniſſima

Qui & hoc admonendi ſunt, non ſe candide egiſſe, aut agere, qui in ſua confeſſione, opinionem nobis affingunt, quæ priuatas miſſas in infinitum auxerit. Quod uidelicet, Chriſtus, ſua paſſione ſatisfecerit tantum pro peccato originis, & inſtituerit miſſam, in qua fieret oblatio, pro quotidianis

dianis delictis mortalibus, & uenialibus. Ego ſane, qui etiã in ſcholis plæriſq; ãnis uerſatus ſum, ubi magna eſt de quouis diſputandi, quiduis, diſputationis gratia & ueritatis certius excutiendę aſſerendi licentia, nunq̃ tamen audiui, nũquam legi, à quopiam proferri opinionem eiuſmodi, priuſq; eorum confeſſionem legerem. Nec puto ullum proferre poterunt, ſeu ſcholaſticum, ſeu alium, qui eiuſmodi opinionem aſtruat; & ſi quem inueniſſent, non candide facerent, quod unius ſtoliditatem, nobis omnibus affingerent, qui nihil tale apud noſtros, aut legimus, aut audiuimus: & eiuſmodi portentis, noſtram doctrinam conſpergant, commaculent, & traducant, apud harum rerum ignarum, & ſibi credulum populum.

Deinde & hoc admonendi ſunt. Quod prorſus inepte imaginantur de ualore alicuius, & efficacia ex opere operato, nec noſtram ſententiam intelligunt: qui perinde accipiũt, cum nos dicimus ex opere operato ualere aliquid ad remiſſionem peccatorum, iuſtificationis gratiam, aut ſalutem, ac ſi diceremus ipſum mereri de ſe, peccatorum remiſſionem, iuſtificationem & cœtera eiuſmodi. Non hoc dicimus nec intelligimus, ſed hoc intelligimus ualere ad aliquid ex opere operato, quod eo ualet & proficit, ex ipſa aut operis, aut rei in ſe uirtute & efficacia. Quam, nonnunq̃ habet, ex ſua ipſius natura, & eſſentia: nonnunq̃, ex beneplacito alicuius, à quo uelut efficax ſignum, ad hoc ipſum inſtitutũ eſt, Habẽt panis, & uinũ ex ſua eſſẽtia & natura, uim nutriẽdi corporis: medicamenta, quodq̃, efficiẽdi, quod ſui eſt operis. Sicubi more ſolẽni inſtitutus uſitatusq; mos eſt, annulo aut purpupura miſſa à principe, magiſtratu aliquo, & authoritate inaugurãdi aliquẽ, eadẽ ipſa ſymbola ad hoc miſſa aut data alicui à principe, illi ipſi magiſtra-

Quàm inepte imaginẽtur de ualore alicuius ex opere operato.

Quid intelligamus ualere ad aliquid ex opere operato.

Declaratur duplex genus ualoris ex opere operato.

A ſimilibus.

magiſtratum, & authoritatem eiuſmodi conferunt: nõ qui dem ex aliqua ui, quæ in ipſis ſymbolis hæreat: non etiam, quod ea ipſa hoc illi mereantur ſymbola: non deniq;, quod ſuſcipientis eadem conſenſus & uoluntas id ipſum mereatur: ſed ex uoluntate principis, qui ea ad hoc inſtituit, & ſuam eiſdem uoluntatem adiungit, & declarat efficaciter, id ipſum pendet uniuerſum. Valet panis ille uiuus, & uiuificus, ex ſua ipſius natura, & eſſentia, ad uiuificandos nos: non ſolum, ut cauſa eius meritoria, ſed etiam ut effectiua: ut ea in re maior intelligatur eius ad uitam animæ, quàm panis corporalis ad uitam corporis efficacia. Sicut tamen panis, & uinum, ut uitæ conſeruandæ ualeant, & corpori nutrimentum præbeant, requirunt ſalubrem, quadam tenus, cõſtitutionẽ corporis, alioq; nocitura quàm profutura magis. Cũ corpora immũda (ut habet ille aphoriſmus Hypocratic⁹) quanto plus nutrias, tanto magis lædas. Et uinum febricitanti exhibitum, ueneni inſtar ſit. Ita & panem illum cœleſtem, & ſalutis illud poculum, ſi quis ſine ſide, & indigne ſumpſerit, non remiſſionem peccatorum, ſed damnationẽ aſſequitur, non ad uitam ſibi ſumit uitam, ſed ad interitũ: non equidem ſumptorum, ſed ſua culpa: ut falſum intelligant, quod criminantur de nobis, & ſuis perſuadent, fidei doctrinam nos ubiq; expungere. Quanq; illorum ſidem illam ſpecialem, ignorare nos ingenue confiteamur.

Aptatio ſimilium.

Fides, ut neceſſaria, utiliter ſumẽtibus Eucharistiam.

Baptiſmus & cœtera illa ſacramenta, quæ ad ſignificãdum efficaciter diuinæ in nobis operationis certum aliquẽ effectum, Chriſtus uelut ſymbola quædam inſtituit; ualẽt ex ipſo opere operato ad aſſequendum, quibus eadem cõferuntur, effectum eiuſmodi. Non quidem ex aliqua uirtute quæ in ipſis ſymbolis hæreat: non etiam, quod eum ipſum effectum, hoc eſt, uerbi gratia, remiſſionem peccatorũ. & iuſtificationis gratiã, mereatur baptiſmus, aut qui baptizat

Vt ſacramenta omnia ſuſcipientibus ea effectum illũ ex opere operato conferant, ad quẽ efficaciter

ptizat: aut qui baptiſmum ſuſcipit: ſed ex una Dei uoluntate hoc pendet uniuerſum: qui baptiſmũ ad hoc inſtituit, & ſuam illi uoluntatem in hoc adiungit, Nihilominus, in hijs qui iam uſum rationis aſſequuti ſunt, quo baptiſmus illum ſuum operetur effectum, & fidem in primis requirimus, & ex fide pœnitentiam uitæ ueteris, & nouæ ſecundum dei uoluntatem & legem peragendæ ſtudium, Quæ tamen uniuerſa, nec merentur, nec operantur remiſſionẽ peccatorum & iuſtificatiõis gratiam: ſed ob meritum paſſionis Chriſti, quod per baptiſmum, ex eiuſdem inſtitutiõe nobis communicatur, Deus gratis nobis peccata remittit, & Chriſti nos impartit iuſtitia.

Hæc doceri a nobis, ſi recte intellexiſſent aduerſarij, & fideliter docuiſſent populum, nihil opus habuiſſent, nouã illam prodigioſamq; ſuæ fidei doctrinam comminiſci: & eadem conſpurcare uniuerſa pene noſtræ ſalutis, religioniſq; ſacramenta, & myſteria: & credulo populo, quo ſibi apud illum, locum facerent, authoritatem conciliarent, eũdemq; a catholica Chriſti æccleſia & doctrina auerterent, multa de nobis perſuadere, euidentia atq; impudẽtia mẽdacia.

Euchariſtiã in miſſa, ut ſacrificium deo gratiſſimũ, eidem offerri pro uiuis, et mortuis Dẽmõſtratur cõſona fide catholicæ ab initio ad præſens uſq; per orbẽ æccleſiæ.

Quod Euchariſtiam in miſſa, uelut ſacrificium Deo gratiſſimum, eidem offeramus, non ſolum pro uiuis, ſed etiam pro mortuis, hoc ipſum, exemplo, traditione, & doctrina catholicæ æccleſiæ facimus, In qua hoc ipſum, ſancti, orthodoxiq; patres noſtri (quos ſequendo errare non poſſumus) toto orbe terrarum maximo conſenſu fecerunt ab initio.

Iſidorus, quo hoc argumento affirmet recepiſſe æccle-

Iſidorus ille, ante annos D. CCCC. æccleſiaſticorũ, quæ tunc per orbem obſeruabantur, offitiorum explicans rationẽ, tradit ex apoſtolica inſtitutiõe hoc ipſum ab initio recepiſſe æccleſiam, Cuius hoc argumentũ profert, Quo-

ſiã ex inſtitutione apoſtolica. niam,inquit,per totum orbem,ſemper,a temporibus apoſtolorum hoc cuſtoditum eſt, credimus ab ipſis apoſtolis eſſe traditum. Hoc certe illi credes, uiro tanto, quod ſuo illo ſæculo(cuius ignorantiam prætendere non potuit) ita toto hoc ipſum orbe (quemadmodum affirmat) obſeruatum fuerit,in catholica æccleſia: Et poſtq̃ etiam cæterorũ de eodem,ante ipſum,patrum teſtimonia perquiſieris, intelliges,quod in nullo mentitus ſit, Nam circiter ducentis ante hunc annis, idem affirmat Auguſtinus lib. de cura agenda pro mortuis,Et lib.ix.Confeſſi.matrem ſuam, catholicam,& ſanctam mulierem,commendat,quod inſtante reſolutionis ſuæ die,non de ſepulchri honore, ſed ſolum de hoc uno eſſet ſollicita, ut frequens ipſius memoria ad altare fieret,ut in qua,ſciret diſpenſari uictimam illam ſanctam,qua deletum eſt peccati chyrographum.

D. Auguſtinus teſtis eius catholicæ fidei.

Ad hęc de hęreſibus cap. 55. Aerij cuiuſdam, ſuo ſæculo hæretici, profana dogmata enumerans, quæ confinxit contra fidem catholicam, inter cætera uel præcipuum hoc profert,q̃d docuit non oportere nos offerre oblationẽ pro mortuis, Nihil proinde dubitari poteſt, quæ eo tempore fuerit fides catholicæ æccleſiæ.

Eiuſdẽ Chryſoſtomus. Quam,quod ab ipſis apoſtolis,acceperit æccleſia,confirmat ille S. Chryſoſtomus home.lxix.earum quas Bernhardus Brixianus latinas fecit, Non enim temere, inquit, ab apoſtolis hæc ſancita fuerunt, ut in tremendis myſterijs, defunctorum agatur commemoratio, Sciebant enim multum illis lucrum,utilitatem multam inde contingere, Cum enim totus populus conſtiterit extenſis manibus, & ſacerdotalis plenitudo, ac tremendum própinatur ſacrificium, quomodo deum pro hijs ſupplicantes non exorabimus?

Vide ut affirmet ſancitũ ab apoſtolis..

Audis quid ille ſancitum affirmet ab apoſtolis, utq̃

tremendi

tremendi ſacrificij propinatio aut oblatio, cum oratione pro defunctis effuſa, eiſdem apud Deum plurimam utilitatem conferat.

Ita quoqꝫ eiuſdem catholicæ per orbem fidei. Diuus ille Ambroſius clariſſimum teſtimonium perhibet, in cõſolatoria ad Fauſtinum, ſuper morte ſororis epiſtola. Ego, inquit, non tam deplorandam, ꝗ orationibus proſequendam reor: non mœſtificandam lachrymis, ſed magis oblationibus animam eius domino commendandam.

Eiuſdem fidei teſtis D. Ambroſius.

Ante hos omnes ille Cyprian⁹ epiſ: ix. li: 1. de victore quodã ſcribens, qui cõtra decretũ epiſcoporũ, presbyterũ quendam rerum ſuarũ actorẽ teſtamẽto conſtituerat, eius ipſius decreti tenorem ſubijciens, dicit, anteceſſores ſuos epiſcopos ſalubriter ſtatuiſſe, ne qs frater, excedẽs de ſæculo, ad tutelã aut curam bonorũ ſuorum, clericum nominaret, Quia ſi quis hoc fecerit, non offeratur pro illo, nec ſacrificium pro dormitione eius celebretur, Neqꝫ enim ad altare Dei meretur nominari in ſacerdotum prece, qui ſacerdotem ab altari uoluerit auocare. Proinde de victore ſubijciens, Et ideo, inquit, Victor, cum contra formam nuper a ſacerdotibus datam, Geinmium fauſtum, presbyterum, auſus ſit actorem conſtituere, non eſt quod pro dormitione eius apud uos fiat oblatio, aut deprecatio aliqua in æccleſia eius nomine frequentetur: ut ſacerdotum decretum, religioſe & neceſſitate factum, ſeruetur a nobis: ſimul & cæteris fratribus detur exemplum, ne quis ſacerdotem Dei ad ſeculares moleſtias deuocet. Hactenus ille, Audis itaqꝫ non ſolum Cypriani, ſed etiam anteceſſorum eius temporibus, hoc eſt, ab ipſo mox initio, morem fuiſſe in uniuerſa æccleſia, ut pro defunctis, a ſacerdotibus offeretur altaris ſacrificium.

Eiuſdẽ quoqꝫ teſtis Cyprianus.

Nota ſtatutũ Epiſcoporum quod citatur a Cypriano.

Eiuſdem fidei, & obſeruationis ab initio etiam Tertullianus teſtis.

Quem morem, etiam longe ante hunc, Tertullianus libro de corona militis, inter illas antiquas æcclesiæ cõſuetudines numerat, quibus tribuit authoritatem apoſtolicã, tametſi ſine ſcripto nobis commendatæ ſint.

Iſtas nos aquilas, ſe congregãtes ad illud corpus cuius caput Chriſtus eſt, hos duces & anteſignanos ſequimur: immo catholicæ, per uniuerſum orbem, ab ipſis, ad præſens uſq;, apoſtolorum temporibus, fidem & communem ſententiam ſequimur: offerentes altaris ſacrificium, pro uiuis, & mortuis, & credentes pro ijſdem offerri utiliter, & efficaciter. Nam ex omnibus omnino ſæculis, ex omnibus orbis terræ cardinibus, teſtes indubitatæ fidei protulimus, ſemper ab initio ita tenuiſſe fidem catholicorum omnium. Quos, an tutius ſequi ſit, q̃ nouos hos Euangeliſtas, noui Euangelij, nouæ fidei præcones, nobis certum eſt. Ipſi uiderint, qui hos magis ſequi dignum duxerint.

Sacrificij altaris oblatio, qd ualeat his pro quibus offertur.

Non tamen hęc, aut facientes, aut docentes, credimus, quod hęc ſacrificij pro illis oblatio, ijſdẽ mereatur ex opere operato remiſſionem peccatorum, & uitam æternam: ut ſtulte imaginantur, & mendaciter nobis affingunt aduerſarij.

Quam ridicule de hoc imaginentur, & quæ mendacia nobis aſcribãt aduerſarij.

Sed hoc dicimus, oblationem pro illis, ſacrificij, ualere ijſdem, ex uirtute, & dignitate ipſius in ſe ſacrificij acceptiſſimi Deo: & non tantum ex bono motu cordis offerrentis, atq; eius deuotione, & merito. Quantum uero, et quouſq; illis ualeat & proficiat, nobis incertum eſt: ſed in illius, cui ſacrificio ſupplicamus, eſt arbitrio. Quem tamen, ut ad uetera, q̃uis carnalia ſacrificia, ex fide ipſi oblata reſpexiſſe, & eadem offerentibus, aut pro quibus oblata fuerunt, propitiatum fuiſſe, & uel remiſiſſe peccata, uel continuiſſe iram furoris ſui, et reſtrinxiſſe plagam iam deſeuientem in populum, uniuerſa ſcriptura teſtis eſt. Ita

multo.

multo magis, ſacroſancti huius omnium perfectiſſimi, effi caciſſimi, ſibiq; gratiſſimi ſacrificij reſpectu et intuitu, ipſum facere, ut dubitemus, nulla ſane cauſa mihi eſſe uidetur, nulla ratio.

Cum hactenus ſcripſiſſem, forte ſe obtulit Philippi Melanthonis libellus quidam, hijs ipſis diebus, quibus Vuormatiæ fuimus ęditus, quo aliquot ſuæ ſententiæ capita conatus eſt aliquanto diligentius aſtruere. Et inter cætera, cõtra miſſam priuatam. Aduerſus quã, hoc ſibi uelut noſtræ doctrinæ, & ſententiæ contradicens thema aſtruendum proponit. Quod miſſa, ſeu uſus ſacramenti, non ſit ſacrificium, ſeu tale opus, quod factum a ſacerdote, & applicatum pro alijs, mereatur remiſſionem peccatorum facienti, & ijs quibus applicatur uiuis & mortuis. Quę cum legerem, mihi plane perſuaſerunt, quod alioqui haud raro in mentem incidit, hos homines, nunq̃ didiciſſe fidem in catholica ęcclesia: ſed uelut æthnicos, ex profanis ſtudijs, prima ſuæ fidei rudimenta hauſiſſe ex Lutheri Euangelio: noſtrorum uero dogmatum prorſus rudes eſſe: ſed fingere ſibi de nobis, ſua ipſorum, quæ impugnent, ſomnia. Nihil enim de illis poſſum dicere aut ſentire modeſtius. Nam, ut ſcientes uolenteſq; nobis affingere uellent impudentia (quod tamen faciunt) & plane palpabilia mendacia, nimis foret impudens, & mentecaptorum hominum.

Philippum aduerſus noſtrã de miſſa priuata ſententiam, quam impertinẽs cauſæ thema ſibi aſtruẽdũ proponat.

Itaq; ut Philippo hic uerbo reſpondeam, iubebo illum proferre, qui cum, hac in re ſibi putet eſſe negotium. Si proferre nullos poſſit, certe luſit operam, cum ſibi finxit improbandum, quod aſſertorem nullum habeat. Nos certe non habet, a quibus tamen uideri uult hoc ipſum credi, & aſſeri.

Quod miſſã, aut uſus ſacramenti, ſit ſacrificium, aut tale opus, quod factum a ſacerdote, & applicatum pro alijs me-

Quã nihil intelligãt aduer

ſterij catholicorum quam impugnant, ſententiam.

reatur remiſſionem peccatorum facienti, & ijs quibus applicatur uiuis, & mortuis, a nobis non dicitur: nec quenque in hanc uſque horam audiui, qui hoc diceret.

Sacrificium quid.

Sacrificium intelligunt omnes, id quod offertur deo: ſeu honoris Deo debiti deferendi cauſa; ſeu demerendæ eius gratiæ ac miſericordiæ, impetrandæ ueniæ, auertendæ iræ, ultionis ac uindictæ, ſeu pro acceptis benefitijs gratiæ agendæ gratia. Nec ipſe offerendi actus, ſed id quod Deo offertur, eſt ſacrificium. Proinde, qui ſacrificium, uſum ſacramenti dicat, neminem comperi. Ipſum uero corpus Chriſti & ſanguiuem, ut ſunt in Euchariſtia, quando a ſacerdote offeruntur Deo, cum orthodoxis ab initio omnibus, ſacrificiũ affirmamus, et credimus: non uero, aliquod opus, quod a ſacerdote fit. Nec tamen credimus illud ipſum ſacrificium, ut a ſacerdote oblatum pro uiuis, & mortuis, mereri, aut offerenti, aut ijs pro quibus offertur, remiſſionem peccatorum.

Tametſi, Deus eius reſpectu, & offerenti, & alijs qui ſe eiuſmodi gratia non indignos exhibent, ſæpenumero peccata remittat: & ſuam gratiam impartiat. Quemadmodum hactenus explicauimus. Quare nihil opus eſt, ut reſpondeamus hic eius rationibus. Quod ſi faceremus, intelligeret, quod in illis ſuæ dialecticæ parum meminerit.

Explicatio rationis eius præcipuæ, et quæ cæteras omnes uirtute includit.

Attamen quia ratio eius quinta, & ultima, quæ etiã uirtute includit priores omnes, ſimpliciter proponit, opinionem de ſacrificio altaris continere manifeſtam & multiplicem idololatriam, paucis perſtringenda eſt. Duobus autem medijs conatur id quod proponit, aſtruere.

Primum. Quoniã idololatriam eſſe dicit, inſtituere cultũ extra uerbum, & ſine uerbo Dei. Oblationem uero ſacrificij noſtri in miſſa, eſſe cultum talem qui non habet mãdatum Dei, Eſſe proinde cultum idolatricum:

Secun-

Secundum. Sacramentum extra uſum a Chriſto inſti tutum, non eſſe ſacramentum, ſed contumeliam ſacramenti. Miſſam in qua fit oblatio, non habere inſtitutionē Chriſti: proinde, nec eſſe ſacramentum. Horribilem ergo idololatriam in eadem committi. Abijciendum ergo canonem, quem uocamus: ut in quo apertis uerbis fit oblatio, & applicatio pro alijs, & additur idololatrica ſanctorum inuocatio.

Eiuſdem rationis excuſsio.

Hæc rationis, & argumentorum ſumma eſt, (ne uerborum portenta quibus eandem explicat, & collectionū ineptias cogamur per ſingula excutere) quæ uniuerſa ex hiis duabus propoſitionibus pēdet, Et, quod a Chriſto inſtitutum non ſit, ut hoſtiam illam ſacroſanctam, quæ ſeipſam ſemel in cruce obtulit, corpus inquam, & ſanguinem agni illius immaculati in Euchariſtia, offeramus ipſi Deo, pro nobis, et alijs, Et, quod idololatria ſit, quicquid ſit diuini cul tus gratia, ſine expreſſo dei uerbo, quo ſic ſe coli præcepit, aut hoc ipſum fieri inſtituit.

Hanc aduerſū ſe rationē ponderent aduerſarij, et cū ſuis rationibus cōferant.

Nos paulo ante demonſtrauimus, uniuerſam, toto orbe, ab ipſis apoſtolorum temporibus, ad nos uſq; Chriſti æccleſiam, obtuliſſe ſacroſanctum illud altaris ſacrificium pro uiuis, & mortuis. Et quod ea in re, tanto conſenſu fecit, nihil dubium eſt eandem accepiſſe traditum ab apoſtolis. Proinde, nec apoſtolis quidem ipſis, ſed nec angelis de cœlo, nobis credendum eſt, ſi nunc annunciarent, & docerent aliter: ſi tamen Paulo credimus, qui hoc facientibus, etiam anathema denunciat: nec ſibi ipſi parcens, nec coapoſtolis, neq; āgelis de cœlo. Sed licet aut nos, inquit, aut angelus de cœlo euāgelizet uobis, præterq; quod euangelizauimus uobis, anathema ſit, Sicut prædiximus, & nunc iterum dico. Si quis euangelizauerit uobis præter id quod accepiſtis, anathema ſit. Hoc accepimus nos a patribus, acceperunt

ceperunt illi a ſuis, accepit ab initio toto orbe æccleſia, ab ipſis nimirum apoſtolis ut ſacrificarent deo, corpus & ſanguinem Chriſti in Euchariſtia, & offerrēt pro uiuis et mortuis. Quid igitur? An anathema non ſunt, non ſolum, qui nunc euangelizant cōtrarium, ſed etiam uniuerſam ab initio catholicam Chriſti æccleſiam horrendæ idololatriæ ream peragunt? an hijs credemus, qui nec apoſtolis in unum omnibus, nec angelis de cœlo, ſi hæc docerēt, iubemur credere? Si ſcripturam exigis, qua tibi demonſtretur a Chriſto inſtitutum ut ſic fieret, hoc ſcio, Paulum de nulla ſcriptura loqui; ſed de doctrina, quam uiua traditione æccleſia acceperat ab apoſtolis. A quibus, quod & hoc acceperit, conformis toto orbe, quā demonſtrauimus, obſeruatio æccleſiæ, ab ipſo ſui initio, certiſſimo argumento eſt. Quę nec ſingi quidem poteſt, aliam, quā apoſtolicæ traditionis cauſam habere. Apoſtolos autem tanto conſenſu nihil tradiſſe, niſi quod authore Chriſto, unctione diuini ſpiritus acceperant, prorſus indubitatum eſt. Proinde, Si quantum opus eſt, dicendum fuit, iam cauſa dicta eſt.

Quale tamen etiam illud ſit, quod hic, uelut certiſſimi principij loco aſſumit, Eſſe idololatriam, quicquid ſit diuini cultus gratia ſine expreſſo uerbo Dei, quo ſic ſe coli pręcipit, aut hoc ipſum fieri inſtituit, quia ſæpe in confeſſione aduerſariorum recurrit, quam hic præcipue excutiendam deſumpſimus, ne hic nos a propoſito longius diſtrahat, eius explicandi poſt incidet locus oportunior.

Euidenter falſum demōſtratur, quod aduerſarij uelut certiſsimi principij loco aſſumunt.

Interim tamen unum hoc uelim rogatum Philippum, qui hoc uelut irrefragabili argumēto audet anathema Pauli cōtemnere, audet nos docere contra id quod accepimus a patribus, quod ab initio accepit & obſeruauit toto orbe Chriſti æccleſia, audet eam uniuerſam horrendæ profanationis, & idololatriæ ream peragere, hoc inquam mihi reſpondeat,

ſpondeat, quod Dei uerbum expreſſum ex ſcripturis proferet, unde conſtet hoc exegiſſe deum ab Abele, ut ipſi offerret de primogenitis gregis ſui, & de adipibus eorũ: Hoc ſcio, quod nullum in ſcriptura uerbũ eſt, unde conſtet hoc inſtituiſſe & exegiſſe deum, aut ab ipſo, aut in uniuerſum ab humano genere, ut hoc cultu honoraretur, priuſq; ille Deum ſic coleret: factum tamen Deo placuiſſe ſcriptura non tacet, Poſt deſcriptã natiuitatem Cain & Abelis, fuit autem, inquit, Abel paſtor ouium, & Cain agricola, factũ eſt autem poſt multos dies, ut offerret Cain de fructibus terræ munera domino, Abel quoq; obtulit de primogenitis gregis ſui, & de adipibus eorum, Et reſpexit dominus ad Abel & ad munera eius, Ad Cain autem, & ad munera eius non reſpexit: Hactenus ſcriptura: In qua nihil uides præter id quod diximus: nullum certe Dei uerbum, quo ille cultus inſtitutus fuerit: immo nihil, unde non cõſtet, ſpontanea uolũtate ſua oblationibus illis ſuis coluiſſe Deum: Qui illi ex Abele acceptus fuerit, ex Cain non fuerit.

Rurſus, Quod mihi Dei uerbum expreſſum proferet, quo inſtitutus & præceptus ſit ille cultus quem Noe poſt diluuium egreſſus arcam Deo exhibuit, ædificans uidelicet illi altare, & in eo holocauſta offerens de pecoribus & uolucribus mundis, qui ſecum arcam exierant? Scio inuenturum nihil: attamen cultum illum placuiſſe Deo, & eius uelut reſpectu pepegiſſe fœdus cum humano genere ne ultra ipſum deleret aquis diluuij, ſcriptura non tacuit: Odoratuſq; eſt, inquit, dominus odorẽ ſuauitatis, et ait ad eum, Nequaq; ultra maledicam terræ propter homines &c. nec ultra percutiam omnem animam uiuentem, ſicut feci. De Abraam quoq; dicit ſcriptura, Quod cum egreſſo illi ex Aran in terram Canaan uſq; ad

Sichem & côuallem illuſtrem, apparuiſſet dominus, promittens ſe daturum illi, hoc eſt, ſemini eius, uniuerſam terram illam, ędificauerit altare domino, qui ipſi apparuerat. At nullum Dei uerbum in ſcriptura eſt, quo, hoc, ab illo exegerit, & ſic ſe coli ab illo pręceperit. Idem, ne fruſtra ſim prolixior, in plęriſq; cultibus, quibus Iſaac, & Iacob, Deũ coluerũt, factum inuenies. Quare neceſſe eſt, ut hij omnes, in hijs cultib⁹, impij idololatrię fuerint: aut ut impium, & in Deum, & ſanctiſſimos uiros blaſphemium, ſit hoc Philippi, & aduerſariorum axioma: de quo poſt iterum locus neceſſarius incidet.

Reſponſio, ad ea q̃ cõtra ſacrificiũ Eucharistiæ in miſſa, inducuntur ex Epiſ. ad Hebræos.

Reſtat itaq; paucis reſpondere ad ea, quæ aduerſum nos inducunt, ex Pauli ad Hebræos epiſtola.

Chriſtus, inquit ille, perfectorum bonorum Pontifex, per proprium ſanguinem ſemel introiuit in ſancta, ut deinceps appareat uultui Dei pro nobis, non ſæpe offerens ſemetipſum: ſed ſemel oblatus ad multorum exhaurienda peccata, ſemel nos ſanctificauit per oblationem corporis ſui: unaq; oblatione conſumauit in æternum ſanctificatos.

Vniuerſa hæc pulchre nobis conueniunt cum Apoſtolo, Et nihilominus cum ſanctis, orthodoxiſq; patribus noſtris, & catholica Chriſti æccleſia, credimus etiam nos celebrare incruentam ſacrificij ueritatem, & ſanctam, uiuificatricemq; nos offerre hoſtiam in æccleſia.

Sed negat, inquiunt, Apoſtolus Chriſtum ſeipſum ſępius offerre, ſed unica oblatione affirmat conſumaſſe ſanctificatos.

Et nos per omnia conſentimus Apoſtolo. Negamus & nos, Chriſtum ſe ipſum ſępius obtuliſſe: hoc enim ſemel in ara crucis fecit: ſed nos ipſum quotidie offerimus in æccleſia

cleſia, Nec hoc negat Apoſtolus Chriſtum offerri ſæpius: ſed negat, quod ſemetipſum ſæpe offerat: & deinde, unitatem apud nos ſalutaris illius hoſtiæ, ex eius perfectione aſtruit. Nam ueteres ac typicæ illæ, multæ erant: quod earum nulla perfecta eſſet ad remittenda peccata, conſumandosq; accedentes. At nos, inquit, ſanctificati ſumus per oblationem corporis & ſanguinis Ieſu Chriſti ſemel: qui unam pro peccatis offerens hoſtiam, in ſempiternũ ſedet ad dexteram dei, Vna enim oblatione conſumauit in æternum ſanctificatos. Nulla alia opus eſt, neq; ut iterum ſeſe offerat Chriſtus; nihilo enim plus faceret, ſi iterum deſcendens in terras ſe crucifigi rurſus permitteret: ſi iterũ ſe patri in ara crucis offerret: nihilo plus ſibi, aut nobis promereri poſſet: totũ promeruit, quicquid mereri potuit, ſemel oblata illa hoſtia: quæ totius ab initio mundi, immo, infinitorum, ſi eſſent, mundorũ peccatis omnibus ſufficit, Quid igitur? Nunquid una illa ſemel oblata hoſtia, totius mundi peccata deleta ſunt? nunquid conſummati & ſanctificati in æternum omnes? Non hoc dicit Apoſtolus: ſed una oblatione conſummaſſe, aut perfectos feciſſe dicit, omnes qui ſanctificantur, Sed non omnes ſanctificantur, Neq; enim impij, infideles, idolatræ, hæretici, ſchiſmatici, blaſphemi, ſacrilegi, & cæteri illi, de quibus Apoſtolus, quod regnum Dei non poſſidebunt; Non, quod aliquid deſit perfectioni illius hoſtiæ: quæ inexhauſtæ plenitudinis eſt, omnibus patens, omnibus ſufficiens, cuius nunq; exhaurietur meritum: ſed per nos ſtat, quo minus plenitudinis illius efficiamur participes. Quæ cum tantũ fluat in Chriſti myſtico corpore, in eius membra a capite, neceſſe eſt ante omnia, ut membrum ſit illius corporis, qui plenitudinis, quæ exũdat in capite, & ab eo in membra influit, particeps eſſe uoluerit.

Biſariã impediri influxum uirtutis a capite, in membrum corporis hominis aut animantis.

Deinde, ne eiuſmodi influxui ponat obſtaculũ, ſuiſq; ipſum peccatis excludat. Duo quippe ſunt, quæ in humano, aut animantis corpore impediunt fluxum a capite in membrum eius aliquod, Vnum ſi diuiſa ſit eius ad caput continuitas; ſecto uidelicet neruo, per quem continuatur capiti. Alterum, ſi ea continuitate ſalua, neruus ille per quem a capite animalis facultas in membrum influit, impeditus ſit: hoc eſt, uel obſtructus, uel oppreſſus, uel influenti, quantum in ipſa eſt, parti principi aut capiti, facultatiq; tranſmiſſæ; non pateat aditus. Quod ſit, ſi uel hamo, laqueoue comprehenſus aſtringatur fortiter, alioqui ſanus neruus & integer: uidebitur enim ſtatim membrum hoc, quod per eum neruum continuatur capiti, (quemadmodum in anathomicis medicorum experimentis uidere eſt) ſenſu & motu repente deſtitui. Idẽ accidit, ſi uiſcoſo, craſſoq; humore aliquo, neruus conſtipetur immodice: aut, ſi aliqua ſui parte, phlegmone, aut ſcirro proprio occupetur: aut uicinæ partis affectu eiuſmodi, ipſe uelut ab incumbẽte ſibi onere comprimatur extrinſecus: aut, ubi luxatis, fractiſq; oſſibus, meatus per quos incedunt, arctiores redduntur. Hijs omnibus modis, principio, exigua admodum facultatis portiũcula influentis a capite, admiſſa ad membra, propter impeditum tranſitum, eadem redduntur ſtupida: deinde, aucto illo noxio affectu, excluſo plane influxu a capite, ſenſu omnino motuq; deſtituuntur, Quod uitiũ, paraliſis nominatur a medicis. Quod ſi diutius hæreat, ipſa etiam membra, excluſa diutius a commertio & influxu capitis, proprium uitium contrahũnt, tandem irremedicabile.

Nota hac in re correſpondentiam cor-

Ad eundem ſane modũ accidit in corpore Chriſti myſtico. Hoc in primis per ſe notum eſt, uitalis illius influxus a capite neminem participem fieri, niſi qui eius corporis

membrum

membrum eſt:& qui manens in unitate æcceleſiæ,eius capi ti ſuo illo modo continuatur,& coniungitur.Poteſt tamē, etiam ſalua illa unitate & connexione,influxum capitis ex cludere: ut ſi illi ponat peccati mortalis obicem. Quem niſi amoueat,& niſi feneſtram & meatum aperiat per quē influxus ille ad ipſum regrediatur a plenitudine capitis,nō poteſt eius particeps fieri. Non quidem ob defectum,aut inefficatiam uirtutis quæ exundat & uiget in capite:ſed quia obſtructo meatu excludit eandem.

poris Chriſti myſtici ad animantis uerū.

Corpori Chriſti myſtico incorporamur per baptiſmū, ſacramentum fidei, quod prima eſt ianua aut feneſtra per quam ſalutaris illius hoſtiæ participes efficimur:per quā, plenitudo illa meriti Chriſti & gratię,ad nos influit a capi te. In cuius innocentia quamdiu permanemus,ea nos iuſti ficat & perfectos efficit.Quod ſi feneſtram illam obturaue rimus per peccati mortalis obicē,neceſſe eſt,ut relictis pec catis ad ſalutaria,quæ ſuperſunt, & nobis a Chriſto ad re medium & ſalutem relicta ſunt,ſacramenta confugiamus: quibus amoliamur poſitum obicem:neceſſe eſt,ut ieiunijs, eleemoſynis,orationibus,& ſacrificio cordis contriti & hu miliati,amouere ſtudeamus affectum,quem contraximus, noxium:utq; nos rurſus exhibeamus,aptos & idoneos illi influxui meriti ac plenitudinis illius ſalutaris hoſtiæ a Chriſto capite:neceſſe eſt,illum noſtra culpa a nobis auer ſum,diuinæ miſericordiæ prouocatione rurſum allicere:& ad nos deriuare & conuertere ſtudeamus. Ad quod,cum multa nobis media reliquerit diuina benignitas:nullū cer te efficacius,q̃, quod eiuſdem illius hoſtiæ mundæ deo pa tri gratiſſimæ,illius inæſtimabilis ſacrificij (quod antea in ara crucis ille ipſe ſummus ſacerdos noſter & pōtifex eidē obtulit)quoties placeret etiam nobis eidem offerendi po teſtatem copiamq; fecit,Quæ,plenitudinē ſui, ut ſemel in

cruce oblata eſt, ad nos refundit, diuinamq; ad nos benignitatem deuocat, & nos Deo, eiuſdem ſalutaris hoſtiæ glutino, ineffabili quodammodo coniungit, & ad caput noſtrum mirabilem quandam cognationem, familiaritatéq; tribuit, atq; eius influxibus q; aptiſimos paratiſſimoſq; reddit.

Videtis, ut nobis pulchre conueniat tum Apoſtolo. In quo, non noſtram, ſed apoſtoli ſententiam quærimus: Quam ueram germanamq; aſſequimur, quando in eo intelligendo reſpicimus ad communem ſententiam catholicæ per orbē æccleſiæ, quæ unica rectę intelligētię ſcripturarum certa amuſſis eſt: ad quam qui non collimant in interpretandis ſcripturis, nihil ſecum dicunt conſonum, ſed quiſq; ſuum aliquod proprium infarcit, atq; inuehit.

Peroratio. Et hactenus de Euchariſtia, an ueram ſacrificij rationē habeat, & ad hoc inſtituta ſit a Chriſto, ut aut debeat, aut poſſit utiliter offerri Deo, p, nobis, & alijs, uiuis et mortuis. deq; eius fructu, utilitate, & efficacia, an cuiq; ualere poſſit, ex re ipſa in ſe, quod opus operatū appellant, aut alteri alicui ualere, q; illi qui eandem participant, ſatis mihi explicatum uidetur.

DE MISSIS PRIVATIS, CONTROVERSIA SEXTA.

Controuerſia hæc, ut in præcedēti ſatis explicata ſit.

COntrouerſia hæc, dependet ex proxima, & in ea ipſa ſufficienter explicata eſt: ita ut non reformidet ęqui iudicis iudicium: immo, ut ipſas pene conſcientias aduerſariorum appellare audeat. Qui cum propterea miſſas priuatas execrentur, quod Chriſti inſtitutioni eaſdem aduerſari exiſtimant, qui Euchariſtiā, nō ad aliud inſtituerit, q̄ ut eadē cōmunicaretur populus, & cœnam illam dominicam (quod niſi multis communicantibus non fit) nobis repræſentaret: non uero, ut offerretur pro æccleſia, & fidelibus, uiuis, & mortuis: & idolatricum cultum eſſe uolunt, omnem illum, quo Deum colimus, qui ab eodem exactus, & ad hoc inſtitutus non eſt, (Quæ uniuerſa præcedenti controuerſia luce clarius demonſtrauimus eſſe falſiſſima) nec hilū habeant præterea, quo ſuam ſententiam comprobent; Tutius nobis uidetur, ut ſequamur quod accepimus a maioribus, & quod probat catholicæ per orbem æccleſiæ multis iam ſæculis recepta obſeruatio, & Romana tenet æccleſia; Ad quam, ob primę, & apoſtolicæ cathedrę prærogatiuam, & propter potentiorem principalitatem (ut beatiſſ. illius Irenei uerbis dicam) neceſſe eſt omnem conuenire æccleſiam: hoc eſt, eos qui ſūt ubiq;, fideles: in qua; ab his qui ſunt undiq;, cōſeruata eſt, ea quę ab apoſtolis traditio. In qua una, ab ipſo Petro, ad pręſentē uſq; Paulū eius nominis tertiū, haud interrupta ſerie perdurat catholicorum Epiſcoporū ſucceſſio: per quam, etiam D. Auguſtinus retentum ſe cō-

fitetur

ſtetur in catholicæ eccleſiæ gremio, Ad cuius ſidem & do
ctrinam, & ille orthodoxus doctiſſimusq; Hieronymus, in
medio oriente prope Antiochiã habitãs, in explicãdis quæ
tractabat fidei ſcripturãq; quæſtionibus, perpetuo reſpicie
bat, Eandem, etiam ultra tam uaſta terrarum mariumq;
ſpatia, in dubijs conſulere non dubitabat: Hæreticum, nõ
catholcum pronũciare eum, qui eius impugnaret definitio
nẽ & iudicium, unum illum ſuum agnoſcens, quicũq; iun-
geretur Petri cathedræ, Quiſquis, inquit, cathedræ Petri
iungitur, meus eſt, Vitalem non noſco, Melitum reſpuo,
Paulinum ignoro, ut qui, ab eius ſedis communione ſe ſepa
rauerant, Qui ſcire ſe affirmabat, ſuper eam, uelut petram,
ædificatam Chriſti eccleſiam: In unius eius communione,
uelut in arca Noe, ſaluari nos ab ingruente diluuio, Ex
una Petri nauicula Chriſtum nobis loqui, nos docere, in
una ſaluari poſſe, etiam ille ſacer Ambroſius affirmat: quã
eandem, uelut orthodoxæ fidei magiſtram, & ſingulari di-
uinæ ordinationis diſpoſitione & aſſiſtentiæ præuilegio, ad
hoc nobis conſtitutam conſeruatamq; ab initio agnouiſſe
orthodoxos omnes, poſterioribus tribus libris noſtris de
hierarchia eccleſiaſtica luculentiſſime demonſtrauimus.

Toto orbe Chriſtiano in hodiernũ uſq; diem, etiam ab Indis & Armenijs, miſſas priuatas celebrari.

Cum eius inq; cathedræ & eccleſiæ fide, doctrina & obſer
uatione, quoniam concordat, quod & nos a maioribus ac-
cepimus, & adhuc toto orbe, ubicumq; uiget nomen Chri
ſtianum, apud Indos deniq; & Armenios, obſeruari uide-
mus, apud quos, æque ut apud nos, miſſas priuatas celebra
ri certum eſt, tutius, opinor, in eo permanebimus, ꝙ ut ſe-
quamur Lutheri inſana commenta: quæ, ubiq;, ab euidẽti
ueritatis luce cõuincuntur falſiſſima, & poſt illum, deſerto
illo corpore ad quod congregentur illæ, quas memoraui-
mus, aquilæ, in quo ſolo, Chriſtus, uita, & ſalus permanet,
exeamus Chriſtum contra Chriſtum, in deſerto, in hæreti-

corum

corum cryptis, angulis & latibulis fruſtra quærere: certam cum illis perditionem inuenturi, quicunq; demum illum cum ſuis, ſequi, illi potius, ꝙ Romanæ & catholicæ per orbem æccleſiæ credere dignum duxerint.

Aduerſarioru͂ co͂menta, ꝗ nihil ſecum cohereant.

Et miror ſane de iſtorum hominum noua hac religione, tam exacte nos reuocante, ad unam Chriſti formam & exemplum, pręter quod, nihil a nobis uolunt fieri. Qui cu͂ uideant Chriſtum in ſacra illa cœna, multos habuiſſe conuiuas, omnes nempe apoſtolos, atq; eis omnibus co͂municaſſe ſuum corpus & ſanguinem in Euchariſtia, nec a nobis miſſam celebrari uolunt, niſi multi adſint conuiuę, co͂municantes menſæ dominicæ, Quid igitur? aliorum ne tepente feruore, ſi quis eſt in charitate Dei ardentior, & uiuifici illius panis quotidianam refectionem deſyderat, etia͂ hic fraudari debet ſancto illo ſuo deſyderio, & cœleſtis illius panis alimonia, niſi ſociu͂ ſuę illius deuotionis inueniat? Chriſti exemplum, niſi plurium ſimul co͂munionem, non habet, Solus ergo, ut quis ex hoc pane edat, & bibat ex calice, contra Chriſti exemplum atq; inſtitutionem iſtis eſt. Et quid de ægrotantibus? Hos ne co͂municant ſine menſæ & communionis ſocio? Si faciunt, ad ſua ipſorum principia parum attenti ſunt. Et quare non ſimiliter ſacerdoti, quoties libuerit, non licebit miſſam celebrare, ut ex pane illo edat, & bibat ex calice, etiam ſi nullos habuerit communionis ſocios, & participes?

Vides lector, ꝙ nihil ſecum cohereant iſtorum hominum commenta & ſomnia, Quod ſi qui abuſus in rem ſacratiſſimam & ſaluberrimam irrepſerunt, ut irrepſiſſe pleroſq; non diffitemur, ſcimus, ad quem & quos pertineat eoſdem corrigere, Et quiſq; ſuum modum agnoſcat, & officium intelligat. Et hactenus de præſenti controuerſia, ſatis mihi dictum uidetur.

DE COMMV= NIONE SVB VTRAQVE, AVT ALTERA ſpecie. Controuerſia Septima.

Vt introductus ſit in latinã æccleſiã uſus communicãdi laicos ſub panis tantum ſpecie.

IAmdudum, in uniuerſam Latinam æccleſiam, ritus ſub panis tantũ ſpecie Laicos cõmunicandi ſacroſanctum illud & uiuificum Chriſti corpus, receptus, fuerat: non equidem ex ulla inſtitutione, aut ſynodali, aut æccleſiaſticę hierarchię pręſidis Romani pontificis, (quæ nullum huic rei inuenitur dediſſe initium) ſed ex interno quodam conſenſu Chriſti fidelium, atq; orthodoxorum præſulum: qui conſiderantes, hinc, nullam eſſe neceſſitatem, laicos cõmunicandi ſub utraq; ſpecie: nulla utilitate fraudari eoſdẽ ex ſubtracto uſu calicis, quin potius, eandẽ ipſis plenitudinẽ exhiberi ſpiritualis gratiæ ſub una panis ſpetie, ſub qua integer Chriſtus eſt, Inde uero, conſuetum eatenus ritũ communicãdi ſub utraq; ſpecie, nonnullis ſimplicioribus occaſionẽ fuiſſe infidelitatis, & petram ſcandali: ut ex quo imaginabantur, ſub ſpetie panis, ſolum corpus, uelut ex angue cadauer quoddam, et ſub ſpetie uini, ſolum ſanguinem Chriſti cõtineri: non uero ſub utraq;, Chriſtũ integrum, Qualis etiã nunc apud Boẽmos pleroſq;, utriuſq; ſpeciei cõmunionẽ, uelut neceſſariam ſectantes, fertur eſſe, impia & catholicæ ab initio æccleſiæ fidei orthodoxæ contraria opinio, Quæ etiã Luthero nunc placere incepit, Quemadmodũ, contra Epiſcopum Miſneñ palam fecit. Tametſi, cum aſſertiones illas ſuas ſcriberet, hac in re orthodoxe & nobiſcũ ſentiret, Et præterea contingeret, ut Chriſti ſanguis ſub ſpetie uini, irreuerentius effunderetur in terram: nec ſeruari poſſet facile ſub ſpetie liquoris eiuſmodi, nec deferri ad communionem

nem infirmorum quorumuis,quouis loco & tempore, Ad hæc,apud nationes plurimas,uini raritatem,ad cōmunionem omnium non ſufficere, communi quodam conſenſu, uelut ſuis inſpirante ſacro ſpiritu,apud omnes pene orthodoxæ æccleſiæ Epiſcopos & ſacerdotes receptum eſt, ut ſub panis tantum ſpecie Euchariſtiā exhiberent laicis.

Quod cum magno conſenſu, magna etiam laicorum oīm pace et cōcordia obſeruatū eſſet ſæculis aliquot,(neq; enim certū ullū eius obſeruationis inuenitur initiū)& tandē a Ioanne quodā Huſſita,et Hieronimo Pragenſi,apud Boëmos(q̄s plurimos pertraxerāt in cōſenſum ſui erroris & perfidię)primum reuocaretur in quæſtionem & cōtrouerſiam,deinde & damnaretur,uelut ęuangelio Chriſti,& obſeruationi primitiuæ æccleſiæ contrarium:iuxta diuinā & Chriſti ordinationem,ad apoſtolicæ cathedræ & ęccleſiaſticæ hierarchiæ præſidis,una cū ſacerdotali ex uniuerſa Chriſti æccleſia,ſecū, eo tempore Conſtantiæ congregato concilio,iudicium ac definitionem,relata eſt. Qui definierunt,conſuetudinem eiuſmodi,eſſe licitam,decentē, & rationabilem; nec immutandam, ſed diſtricte obſeruandam, quibus locis iam obtinuerat,& ſęculis aliquot eatenus obſeruata fuerat: damnantes eos,ut hæreticos, qui eiuſmodi conſuetudinē impugnare pergerent,& damnarent ut illicitam,& Chriſti ęuangelio contrariā: Et ſacerdotibus ſub anathemate interdixerunt,ne præter eandem iam apud ſe receptam conſuetudinem, populum ſub utraq; ſpecie cōmunicare auderent:cęteros nihilominus,apud quos ea nō obtinuerat ſuę,cōſuetudini,aut certe libertati,p̄mittentes.

Vt p̄ Io. Huſs. et Hiero: Pragen. eadem cō ſuetudo in cōtrouerſiam reuocata ſit.

Vt cōtrouerſia definitiōe æccleſiaſticæ hierarchiæ præſidis et uniuerſalis cōcilij Cōſtātien, deciſa fuerit.

Quod ſi,ut eſt, a Deo præceptū eſt, ut ſubortas inter nos quæſtiones, & controuerſias eiuſmodi graues & difficiles, in quibus,inter nos alioqui conuenire non poteſt, referamus ad pręſidē cathedræ,& ſacerdotale conſiliū una

Definitioni illi abſq; ulteriori queſtione obſequendū neceſ-

ſario omnibus ſecum ſeruiētium domino: ſi, ut facit, nos ſecuros reddidit, quod nobis indicabunt, iudicij aut quæſitæ controuerſęq; rei ueritatem: ſi præcepit, ut agere debeamus iuxta uerbū, quod illi annunciauerint nobis de loco quem elegit dominus: immo, ut obſeruemus ſollicite ac diligenter, facere iuxta omnia quæ nos docuerint: & ſiue ex uerbis legis orta ſit illa quæſtio ambiguitas & controuerſia, ut tunc iuxta uerbum legis quā illi nos docuerint: ſiue aliunde pendeat difficultas negotij deducti in iudicium, ut etiam tunc qualecumq; illi de eodem dixerint aut protulerint iudiciū, id ipſum indiſcuſſe ſequamur, nihil amplius noſtro in eo reſeruātes iudicio: ſi iuſſit ille, ut non declinemus ab eo, quod ijdem illi aut docuerint aut dixerint, ſeu ad dexterā ſeu ad ſiniſtram: quid in re iam definita ac certa cōtrouerti adhuc opus eſt? Dixerunt illi, Huſſita, & Pragen̄: pugnare eam, (quam & hij nunc damnant) conſuetudinem cum Chriſti euangelio: contra negabant alij, apud quos ea conſuetudo longo tempore inualuerat: deducta tandem eſt, quo oportuit, hęc quæſtio & controuerſia ad iudiciū pręſidis cathedræ apoſtolicæ, & ſacerdotum, non ſolum ſecum in eadem ſeruientium domino, ſed etiam omnium, qui ex uniuerſa Chriſti æccleſia euocati cū eodem conuenerant. Definierunt illi & protulerunt iudiciū: Quin hoc ſequimur? Quid iterū inquietamus orbem iā ſemel definitis quæſtionibus? Quod ſi in hunc modū faciendū eſt, redibunt Arrius, Macedonius, Neſtorius, & uniuerſa hæreticorū olim damnata colluuies reuocabitur ab inferis. Dicūt iſti, Chriſti uerbis ſententiā ſuā aſtrui: idē & illi, de ſuis impijs opinioībus dicebāt. Nos dicimus contra, non recte ab ipſis ſcripturas intelligi, Quid igitur? Aequū ne cenſent, ut ſibi, qualibus, qualibus, certe pauciſſimis, ſi ad contra ſentientes conferātur; indigniſſimis, qui ad illos conferātur; credamus nos?

Quod

Quod ſi in domo, aut ouili catholicæ æcclesiæ neceſſaria eſt ſidei unitas, & concordia: & propterea penes paſtorem & rectorem eius, una cum delecto concilio, iſtiuſmodi ſub ortas in eadem controuerſias definiendi (quemadmodum ſupra, & alibi demonſtrauimus) eſſe debuit, & a Deo conſtituta ſit, & ab uniuerſa ab initio Chriſti æcclesia recognita, authoritas: quid iam eadem authoritate definitis nõ acquieſcimus? Quid non ſequimur? Mirum ſane quod non perpendant, aduerſus ipſos quid adiecerit dominus: quid de ipſis mandauerit hijs qui portant gladium, Si quis autem, inquit, ſuperbierit, aut contumaciter egerit, nolens obedire imperio ſacerdotis qui præeſt cathedræ, & in ea pro tempore miniſtrat domino Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille: & auferes, eliminabisq; malum de Iſrael, aut de æcclesia, quo omnes de populo audiant, & timeant: & ne quis amplius aduerſus ſacroſanctam authoritatem, quæ conſeruandæ unitati & concordiæ in æcclesiaſtica domo prorſus eſt neceſſaria, agat ſuperbe & contumaciter. An cuiq; parum mali uidetur, ad appetitũ quorundam hominum, in hunc modum perpetuo agitari, uexari, turbariq; Chriſtianam rempublicam? nihil permanere in ſuo ordine? nihil ſtare loco ſuo? quemq; contumaciter & libere ſe efferre aduerſus poteſtatem ſublimiorem, Dei ordinatione ſibi propoſitam? quemq; ſibi uſurpare q̃d eſt alterius? breuiter, diuina humanaq; miſceri confundiq; omnia? An cui hoc malum ſpectare non uidetur ad Chriſtianæ reipublicæ, atq; adeo religionis noſtræ internitionẽ & exterminum? Quis enim huic malo modus erit, quis finis, niſi qui gladiũ portant, ſui offitij memores, hoc ipſum auferãt e medio æcclesiæ; quo præſidis, rectoris, & paſtoris eius a Chriſto nobis conſtituti, ab omnibus ſacroſancta recognoſcatur authoritas? Habent nouæ huius doctrinæ

antiſtites,aſtrictos ſententiæ ſuæ aliquot magni nominis, quibus perſuaſerunt, principes, habent ciuitates inſignes & reſpublicas,quæ iſtorum ſe crediderunt ſententiæ:& indies gliſcit malum,& augetur numerus. Ipſi,in hijs,agunt ſuum negotium: ut quorũ pars magna,qui ſint,omnibus notum eſt:uniuerſos certe hoc ſpectare,ſe in hac rerum cõfuſione, hoc turbine, obſeruari a uiris magnis & principibus partis ſuę,atq; alicuius fieri,qui rebus pacatis eſurirent neglecti, & inglorij, facile quiuis intelligit:& propter hoc in animum induxiſſe, nulli cedere, nulli credere, nullius hac in re deferre iudicio. Quod,qualecumq;,& a quibuscumq; aduerſus illos proferetur,ſemper impugnabunt:ſemper calumniabuntur, ut iniquum, ut Chriſti Euangelio contrarium:& quod ſalua conſcientia ſequi non poterunt: ut ſemper fecerunt hactenus,utq; ſemper facturi ſunt. At contra, nobis non uidetur,ut ſequamur illos:ut deſeramus quod accepimus a maioribus: ut aliam fidẽ profiteamur. quã dudũ didicerimus in catholica æcclesia:pręſertim,quã certo uidemus toto orbe tenuiſſe orthodoxns omnes ab initio:a qua,nullis cauillis, nullis ratiunculis, nulla ſcripturarum apparentia ,nullius authoritate,etiamſi omnes in unũ nunc contra ſtarent,contra docerent apoſtoli,etiamſi angeli de cœlo, nos abduci ſinemus:ſed etiam ſanguine parati ſumus eandem aſſerere. Quis in hunc modum diſſidentes nos conciliabit in unum: ſi nulla ſit,ad quam hæc deferri oportet,& cuius iudicio indiſcuſſe, & ſimpliciter obſequi, authoritas? Quis erit huius tragediæ, niſi funeſtiſſimus, calamitoſiſſimus, & toti tandem Chriſtianæ reipublicæ exitioſſimus exitus? Si authoritatem aliquam hijs in rebus ſuperiorem ſe profiteantur agnoſcere, illam proferant. Hoc tamẽ meminerint,ut paratã omnibus aliquã,aditu cõſultuq; facilem proferant. Cum iſtiuſmodi incidentiũ controuerſias

trouerſiarũ quotidie locus incidat:& mox reſtringi eas cõ-
poniq́ oporteat:cum alioqui creſcant et exeant in pernitio
ſum diſſidium. Proferant tamẽ quam uoluerint, Præſidẽ,
rectorem & paſtorem Chriſtiani ouilis (quem Chriſtus in-
ſtituit) Petrum, & qui locum eius pro tempore obtinet, re-
cuſant: ergo nominent alium. Si Imperatorem dicant, ta-
metſi ille modum ſuum non ignoret, eius tamen, euidentię
& certitudini cauſæ noſtræ confidentes, non recuſabimus
iudiciũ: modo ſyncere profiteantur, ſimpliciter & abſq́ ter
giuerſatione eius ſe ſecuturos ſententiam, & iudicium. Si
concilium uniuerſale dixerint: iam dudũ in uniuerſali Cõ-
cilio Conſtantieñ. definita eſt hęc controuerſia. Quid ergo
non ſequuntur? Si dicant illud non celebratum legittime,
quia contra euangeliũ damnata eſt eorũ ſentẽtia. Hoc ipſũ
erat quod tunc cõtrouertebatur. Affirmabant, Huſſita, et
Pragenſis, aduerſari euangelio, communicare ſub altera tã-
tum ſpecie: contra dicebant cæteri: & definitum eſt ex toti-
us orbis concilio in noſtram ſententiã. Et quod obſecro cõ
ciliũ agnoſcent, ut legittime celebratum, ſi quod illorũ ſor
te condemnet ſententiã? Eius uelim nobis notas prius ex-
plicent: ne poſt iudicium, illud ipſum, ad ſuum iudicium re
uocent. Et in primis, apud quẽ aut quos, eius indicendi, &
loci eius, temporisq́ conſtituendi, & qui, quãtoue numero
conuenire debeant, erit authoritas? Romanũ Pontificẽ nõ
agnoſcunt: ergo ſuo arbitrio alium proferant. Si Imperato
rem dixerint, Intelligunt opinor, non ex una Germania,
ſed etiam ex Italia, Gallia, Hiſpania, Anglia, Scotia, Hun-
garia, Polonia, Dania, Suetia. Nortuuegia, breuiter ex uni
uerſa Chriſtiana æccleſia conuocari oportere ad œcumeni
cũ aut uniuerſale Cõciliũ. At cõuocãte Imperatore, ut hui
uſmodi, Galli, Hiſpani, Itali, Angli, Scoti, Hũgari, Poloni,
& cęterę quas enumerauimus nationes, quæ Imperatoris
anthori-

authoritatem non ſequuntur, nequaꝗ̃ conuenient. Apud quem igitur? Si ex communi conſilio & authoritate Chriſtianorum principum hoc ipſum indici uoluerint? hoc ante explicent, an omnes Principes intelligant: an aliquos tantum: & quos, aut quo numero: & nobis demonſtrent, qua authoritate apud hos, (præcipue ſi definitum numerum aliquem protulerint) præ alijs, eius rei ſit authoritas. Si apud oẽs: nemo nõ intelligit, nũꝗ̃ locũ fore alicuiꝰ cõcilij, ad cuius indictionẽ tã multorũ requiratur cõſenſus & authoritas, qui inter ſe, in hoc, nunꝗ̃ conuenirẽt inuicẽ. Certe, ante indictionem concilij, opus foret, omnium totius Chriſtiani orbis principum concilio: in quo, ex communi authoritate & conſenſu decerneretur celebrandum, indicendumꝗ; uniuerſale Concilium: Et quis conuocabit hoc præambulum concilium? Ad cuius uocantis authoritatẽ uocati conuenient?

Ad hęc, ante nobis explicent oportet, quibus omnibus, uellent eſſe locum ſuffragij in iſtiuſmodi concilio: & an uniuerſum hoc, penderet ex authoritate & arbitrio indicentium: ita ut ſe præteritum nemo poſſet conqueri. Quam deniꝗ; formam, quem modum aut ordinem obſeruari uellent in celebrando eiuſmodi concilio? num Babylonicum aliquod, acephalum, ſine ordine, ſine præſide? an decenter ordinatum, in quo unius præſidis omnia moderantis, ut in legittimis concilijs ſolet, ab omnibus ſit agnita authoritas? & quam talem authoritatem proferent, cui uniuerſæ chriſtiani orbis nationes deferre teneantur, & debeant? Non exiſtimo ipſos aliud concilium agnituros pro legittimo, niſi in quo Lutherus, cũ Philippo, ſuisꝗ; ſtipatoribus, iudices ſedeant: pronunciaturi de Romano Pontifice, & uniuerſa, quæ eius authoritatem ſequitur, Catholica Chriſti æcclesia. Tamen qualecumꝗ; uoluerint, niſi ante nobis

claríſſi-

clariſſimis uerbis deſcripſerint, nullum celebrabitur concilium, aduerſus quod, poſtq̃ celebratum foret, & ſecus q̃ ipſi uellent, pronunciaſſet, non multo plura, quibus eius authoritatem, ut minus legittime celebrati, impugnarent, inuenturi ſunt, q̃ aduerſus iamdudum celebrata concilia, quibus eorundem iam olim eſt damnata ſententia.

Sed faceſſant heæ tergiuerſatiões, hæc impietatis ſubterfugia: quæ pernitioſiſſimæ diſſenſionis licentiam introducunt in æccleſiam, Agnoſcamus neceſſariam authoritatem, quam Deus in eadem inſtituit. Quæ ſemel per eãdem definita ſunt, ſequamur ſimpliciter: nec ſine ſine reuocentur in quæſtionem & controuerſiam. Si quid noui incidat, id quoq; referatur ad eius definitionem & iudicium. Cuius, ſi quis contemptor fuerit: meminerint principes, quæ ſui ſunt officij, quo auferatur malum de medio æccleſiæ, et cæteri diſcant ſacroſanctam authoritatem non cõtemnere, Ita inter nos erit pax & concordia: ita inter nos erit Chriſtus: cuius in pace locus eſt: qui et hoſtibus noſtris ſuperiores nos, & formidabiles faciet

Iam dudum puto ſibi de nobis perſuadent aduerſarij, quod declinemus uim & efficaciam argumentorum, quæ aduerſum nos afferunt.

De q̃ ne multũ gloriari debeãt, mox intellecturi ſunt. *Ratiões aduerſariorũ pro neceſſitate communionis ſub utraq; ſpetie.*

Et quo cum ijſdem agamus compendio, omniũ ſumma, uis & efficacia ex hoc uno pendet principio, Quod Chriſtus ita inſtituerit, ita præceperit, ut omnes & de pane illo myſtico ederent, & de calice biberent, Cuius præceptum tolli, ordinationem immutari ab hominibus, nefas ſit, Quod ſic inſtitutum, ſic præceptum a Chriſto fuerit, primum ex Matheo, deinde ex Paulo comprobant:

Apud Matheum in hæc uerba legitur, Cœnantibus autem illis, accepit Ieſus panem & benedixit ac fregit, de

ditq; diſcipulis ſuis & ait, Accipite & commedite, hoc eſt corpus meum, Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis dicens, Bibite ex hoc omnes, hic eſt enim ſanguis meus, noui teſtamenti, qui pro multis effundetur, in remiſſionem peccatorum. Hic nos admonēt, ut animaduertamus præcepiſſe dominum, ut de pane, ita & de calice, ut ex eo omnes biberent.

Paulus uero Corinthijs ſuis ita refert accepiſſe ſe a domino, atq; ipſis etiam tradidiſſe. Quoniã dominus, inquit, noſter Ieſus Chriſtus, in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens fregit, & dixit. Accipite & manducate, Hoc eſt corpus meum, quod pro uobis tradetur, Hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem poſtq; cœnauit, dicens. Hic calix nouum teſtamētum eſt, in meo ſanguine. Hoc facite, quotieſcumq; bibetis in meã cõmemorationem, Quibus tradi annotant ab Apoſtolo, Chriſtum, uerbis præceptiuis uſum, æque de calice, ac de pane illo myſtico.

Hijs addunt, ita adhuc uſitari apud Græcos, & olim etiam apud Latinos eundem uſum obtinuiſſe, pleriſq; teſtimonijs confirmant.

Ioañes ille Huſſita, & Hieronimus Pragenſis, qui primi authores fuere iſtius ſententiæ, & quos, hij, duces præceptoreſq; ſecuti ſunt, ex uerbis Chriſti apud Ioannem apparentius aduerſum nos argumentum proferunt, Niſi, inquit, manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis uitam in uobis, Si uita negatur, non bibentibus Chriſti ſanguinem, æque, ut non manducantibus eius carnem, utrumq; neceſſitatis eſt, & cõmedere & bibere, Comeditur autem Chriſti caro, et bibitur eius ſanguis, ſub ſpetiebus panis & uini in Euchariſtia: Vtrãq; ergo ſpetiem cõmunicare, neceſſitatis eſt, Sed hac ratione,

nos

nos nō purgēt noſtri aduerſarij: q̄d uerba illa Chriſti apud Ioannē, non putāt pertinere ad ſacramentū Euchariſtiæ.

Nunc uideamus, hæc, in ſe, quid ueræ ſoliditatis habeant: et num quem merito uel tantillum mouere debuerint, aduerſus definitionem hierarchiæ æccleſiaſticæ præſidis, una cum ſacerdotali totius orbis concilio. Et ante omnia, rogatos uelim aduerſarios, ut nobiſcum diligenter expendant uerba Chriſti, ut ea plenius, uelut ſibi ab eodem reuelata, refert Apoſtolus. *Reſponſio.* *Demōſtratur. Vt ex Chriſti inſtitutione neceſſaria nō ſit cōmūicatio laici populi ſub utraq; ſpetie.*

Dominus, inquit, noſter Ieſus Chriſtus, qua nocte tradebatur, accepit panē, & gratias agens fregit, & dixit, Accipite & manducate, Hoc eſt corpus meum, quod pro uobis tradetur: hoc facite in meam cōmemorationem, Similiter & calicem, poſtq; cœnauit, dicens. Hic calix nouum teſtamētum eſt in meo ſanguine, hoc facite, quotieſcumq; bibetis, in meam cōmemorationem, Quotieſcumq; enim manducabitis panem hūc, & calicem bibetis, mortem domini annunciabitis donec ueniat. *Expenduntur uerba Chriſti, ut referūtur a Paulo de cœna dominica.*

Hic nobiſcū notent uerba, & ſignent myſteria: & nullam prorſus de eorundem & Chriſti uera ſententia, dubitandi occaſionem inuenient. De pane dicit, Accipite & manducate, hoc eſt corpus meum quod pro uobis tradetur, hoc facite in meam cōmemorationē, Non dixit. Accipite & manducate hoc corpus meū, in meā cōmemorationem. Sed, hoc facite in meam cōmemorationem, Non nugabatur in re tanta æterna illa dei ſapientia, ſed quodq; ab eo hic prolatū uerbū ſuam energiam & efficaciā habebat.

Iuſſit primū ſimpliciter accipere & manducare: Iuſſit deinde, & facere, Iuſſit, inquam, accipere & manducare, (quod tunc præſentis temporis erat) panem illum uiuū, & uiuificū, conſecratū in ſuū corpus: quo, tum, illos cōmunicabat tantū. Iuſſit deinde, etiā hoc facere in ſui memoriā,

hoc ipſum uidelicet, quod eum tunc facientem uidebant: nempe, etiam conſecrare panem in ipſius corpus, & Chriſti fidelibus eundē accipiendū mādu candūq; diſtribuere: quod eſt ſacerdotalis officij, & tempus futurū reſpiciebat.

Ad ſolos ſacerdotes pertinere uerba illa Chriſti in cœna nouiſſima.

Ex quo plane eſt certum & euidens, non ad Chriſti fideles omnes, ſed ad ſacerdotes ſolos, ea Chriſti uerba ſpectare: ad quos ſolos, hoc facere, quod in cœna fecit Chriſtus, pertinere indubitatum eſt.

Hoc ipſum, etiam a Ioanne Hus aperte cōfiteri.

Quod ipſum, cum etiam Ioannes ille Huſ. primus, ut dixi, author aduerſariȩ ſentētiæ, & in hodiernū uſq; diē ei⁹ ſectatores Boëmi omnes ingenue confiteantur, nec quiſq;, modo Chriſtianus, negare poterit, fateantur quoq; neceſſe eſt, illa Chriſti uerba nihil pertinere ad Laicos: ut quos, una nobiſcum, confitētur, non poſſe hoc facere, quod Chriſtus ijſdem illis quibus loquebatur, in ſui commemorationem præcepit facere: hoc ipſum uidelicet, quod illic Chriſtus feceraт: nempe, conſecrare panem, in eius corpus, & fidelibus manducandum diſtribuere.

Proinde, Huſſita ille, libello quem Conſtantiæ de ſacramento Euchariſtiæ ædidit, quo ſuam de eadem explicabat fidem & ſententiam, habet in hæc uerba, Quum, inquit, dixit Ieſus in cœna. Hoc facite in meam commemoratiōem, inſinuat, quare ſacramentum inſtitutum eſt: maxime propterea, quod eſt commemoratio, Debet enim ſacerdos, hoc uenerabile ſacramentum offerre, & Laycis deuote dare, ac ſumere in commemorationem domini Ieſu Chriſti. Hactenus ille, Ex quibus eſt euidens, ut & ipſe intellexerit, proprie ſacerdotibus dictū a Chriſto, Hoc facite in meā cōmemorationem; atq; ijſdem, hæc tria, in eis præcepta, Primum, ut hoc ſacramentum offerant: deinde, ut Laycis ipſum miniſtrent: poſtremo, ut & ipſi utantur eodem, Et hæc tantum de panis ſpetie dicta ſunt.

De ca-

De calice autem uide, ut Chriſtus non eiſdem, ſed alijs ſit uſus uerbis, plenis tamen myſterij, & fidem quam tuemur, catholicæ ea de re æcceleſiæ clariſſime explicantibus. *Perpende uerba Chriſti de calice.*

Similiter, inquit, & calicem poſtq cœnauit dicens. Hic calix, nouum teſtamentum eſt in meo ſanguine. Hoc facite, quotieſcumq bibetis, in meam commemorationem.

Non hic præcepit eiſdem, quamuis diſcipulis, & qui ſacerdotes nobis referebant, ſimpliciter bibere, ſicut præceperat manducare de pane: ſed quotieſcumq, inquit, bibetis, hoc facite in meam commemorationem. Proinde etiã ſanctiſſ. ſacerdotes, & Epiſcopi, in mortis articulo, cum ipſi non poſſent iuxta ſuum offitium conſecrare, & offerre deo immaculatam illam hoſtiam, ſed communionem acciperẽt de manu alterius, fere non leguntur, niſi ſub panis ſpecie tãtum, accepiſſe illud uiaticum, et non bibiſſe de calice: uelut clare intelligentes, ex Chriſti præcepto, nec ipſis hoc faciendum, niſi cum ex officio ſuo hoc facerent, quod fecit Chriſtus, atq ipſis etiam faciendi poteſtatem conſtituit.

Nihil eſt in dictis Chriſti uerbis contortum, obſcurum, a ſe diſſidens, ſed ſibi, & noſtræ ſententiæ planiſſime conſonant omnia. Sacerdotalis eſſe offitij, hoc peragere, quod in ſacra illa cœna fecit Chriſtus, panem in corpus ſuum conſecrans, atq alijs diſtribuens, plane indubitatum eſt: & confeſſum etiam ab aduerſariæ ſententiæ authoribus, & ſectatoribus. Quibus autem ibi dicitur a Chriſto. Accipite & manducate, ijſdem etiam dicitur, ut & ipſi idem in eius cõmemorationem in futurum facerent. De calice autem nec hoc ipſum quidem (ſecundum ea quæ apoſtolus affirmat ſe accepiſſe a domino) præceptiue aut imperatiue dictum eſt eiſdem ut biberent, ſed quaſi relictum hoc in eorum arbitrio: niſi quando, ut dixi, ex officio conficerent, & offerrent, illam ſacroſanctam, & immaculatam hoſtiam.

Expenduntur uerba eadem Chriſti, ut nõ nihil diuerſimode referuntur à Matheo.

Nec hijs contradicit quod Matheus affirmat, etiam porrecto calice dixiſſe dominum. Bibite ex hoc omnes. Primũ Quoniam pertinuiſſe hoc ſolum ad actum illum præſentem, & calicem, quem tunc bibendum propinauit & exhibuit, poſſet haud incongruenter intelligi: non uero ad normam, præfixam celebrando deinceps & in futurum ſacroſancto illi myſterio. Quam apoſtolus, ad inſtruendos Corinthios, & uniuerſam in eis æccleſiam, ex ipſius, quod teſtatur, Chriſti reuelatione, clarius explicat. Deinde ut pertinerent etiam illa, ad normã præfixam celebrando deinceps, atq; in futurum illi myſterio, nihil ex eiſdem cõuinceretur aliud, q̃ ſacerdotibus etiam communionem calicis a Chriſto neceſſario impoſitam, quando iuxta ſuum officium, Chriſti illam cœnam nobis referunt. Cum illa Chriſti uerba, ut demonſtrauimus, neceſſario exigant, & conuincant, quod ad ſolos ſacerdotes pertineant.

Exẽplũ Chriſti & apoſtolorum, ſubſcribere ſententiæ de communione populi ſub panis tantum ſpetie.

Vnde ergo nobis illud Chriſti præceptum proferent, de impartiendo Laicis uſu calicis? Certe ex illis uerbis quę ex Matheo & apoſtolo referunt, ſtatui hoc non poſſe iam certiſſimum atq; euidentiſſimum fecimus.

Proinde quos locos noſtri citant, quibus oſtendant, etiam Chriſtum, ipſo die reſurrectionis ſuæ, ſub panis tantum ſpecie communicaſſe duos illos diſcipulos in Emaus, & apoſtolos, illos ſuos fideles, in illa Hieroſolymitana æccleſia, quos commendat Lucas in hoc, quod erant perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum, communione & fractione panis, nulla facta mentione uini aut calicis, fruſtra conãtur eludere per ſuam ſynecdochen. Quod ueterum cõmunis ſit ea ſententia, de ſacramẽti diſtributione locos illos intelligi, cõfitẽtur nobiſcũ aduerſarij. Quod de ſola fractione ac diſtributione panis loquantur, ipſa uerba demonſtrant. Quod intelligẽdę ſinecdoches nulla ſit neceſſitas, iã demõ

ſtratum

ſtratũ eſt. Cũ nullũ ſit Chriſti inſtitutũ, nullũ præceptũ, ut populo diſtribuatur utraq; ſpecies. Immo, quod ipſa Euãgelij uerba non admittant, ſed excludant eiuſmodi ſinecdochen, quisquis ea diligenter perpenderit, clare intelliget. Refert Euangeliſta, Chriſtum ipſo reſurrectionis ſuæ die, duobus diſcipulis ſuis, Hieroſolima in Emaus caſtellum euntibus, ſe adiunxiſſe uelut itineris comitem: tentos autẽ impeditosq; oculos eorum, ne ipſum agnoſcerent, donec intrans cum eis, & una recumbens, acceptum panem ipſe benedixiſſet, atq; illis porrexiſſet, quemadmodum & in ſacra cœna feciſſe legitur. Quo accepto, uelut illius uiuifici panis uirtute, apertos oculos eorum, ut eum agnoſcerent. Ipſum uero, iam tum, ſubito diſparuiſſe ab eis. Quis ergo hic locus relictus eſt calici? Puto, non dicent ante benedictũ illum panem, diſtributum fuiſſe calicem: In accepto autem pane, & illis oculi aperti ſunt, & continuo Chriſtus diſparuit. Non eſt ergo uentum ad calicem.

Etiam hinc agnoſce uirtutẽ Euchariſtiæ ex opere operato.

Itaq; cum nullum ſit Chriſti inſtiutum, nullum præceptum, ob quod oporteat uſum calicis eſſe communem Laycis, Cum Chriſti & apoſtolorum in illa ſua recens nata æccleſia exemplum habeamus, de diſtributo illo pane benedicto & uiuifico ſine calice, Cum certum ſit integrum Chriſtum cum omni ſuæ gratiæ & benedictionis plenitudine, & dari & accipi in una panis ſpecie, nec quicq; plus accipi ſub utraq; q̃ ſub altera ſpecie, nec fingi poſſit, quicq; ſpiritualis aut medicinæ, aut alimoniæ deperire fideli populo, ex ſubtracto uſu calicis, Quid hic habent aduerſarij, quo calumniari poſſint definitionem æccleſiaſticæ hierarchiæ præſidis, & uniuerſalis concilij, probantem, introductam receptamq; a multis ſœculis conſuetudinẽ, de cõmunicando populo ſub

Concluſio, cũ epilogo prædictorum.

panis

panis tantum ſpetie;eamq́ aut immutari, aut impugnari uetantem? Quid? ob quod,tam pertinaciter contendant damnare,quod a totius orbis ſacerdotali concilio approbatum eſt:abrogare,quod iam olim ut licitum,decēs, ſanctū. a patribus maioribusq́ noſtris,uiris grauibus,ſapientibus, religioſis,& quibus non paulo q̄ nobis,ſyncerius ac diligē tiu fuiſſe religionis ſtudiū & ſuæ ſalutis curam, utrorūq́ fructus & opera teſtantur,receptum eſt?reuocare quod tā multis ſæculis abrogatum eſt? Quę eſt hæc noſtræ religionis indignitas & contumelia,ſi in hunc modum ad unius, aut alterius priuati,pertinacis,furioſiq́ hominis appetitū, publici,ſancti,multisq́ ſœculis recepti,ritus refigi, reuocariq́ debeant? Si quid ob neceſſariam aliquam cauſam,mutandum uideatur,ut hoc uniuerſaliter fiat,oportet: & eius authoritate fiat,cui a Chriſto totius ouilis ſui gubernandi cura,& regendi officium commiſſum eſt.Cui dictū a Chriſto,ut quodcumq́ in uniuerſo ſuo regno hic ſuper terram figeret,refigeret,obligaret aut ſolueret,hoc ipſum ita fixū, refixum,obligatum,ſolutumq́ coram Deo habitum iri in cœlis.Quid ergo nos partes alienas inuadimus? Si Petro, & qui eius locum in æccleſia tenent,data eſt paſcendi,regēdiq́ ouilis atq́ ouium Chriſti authoritas,intelligere debēt qui eius ſe ouilis uolunt eſſe participes, obediendi rectori & paſtori eiuſdem,ſibi neceſſitatem eſſe impoſitam. Aduerſus quem qui inſurgunt tam contumaciter,euidenter demonſtrant ad ouile Chriſti ſe non pertinere.

Lutherani cauilli remotio. Nullus eſt locus aduerſus prædicta,Lutheri illi cauillo, quo in ſuis aſſertionibus utitur,& irrefragabilia argumenta noſtra in cauillos transformare apud ſuos conatur.

Nec quiſquam, inquit,cauillis eorum moueatur,qui garriunt ſub pane omnia accipi.Chriſtus enim ſciebat, ſub pane omnia accipi,nihilo minus tamen uinum inſtituit.

Sed non

Sed non cauillamur Luthere, immo uerba ſobrietatis loquimur, Sciebat Chriſtus (quod nobiſcum confiteris) ſub pane omnia accipi. Non carnem ſolam ſine ſanguine, ſed illam uiuam & uiuificam, de qua Ioannes, Et uerbũ caro factum eſt: totum, inquam, integrumq́ ipſum Chriſtum. Haud tamen fruſtra ipſum inſtituiſſe credimus, etiã uini ſpetiem, atq́ uſum calicis, Sed duobus modis, ex doctrina orthodoxorum patrum, conſideramus ſacramentũ hoc diuiniſſimum & ineffabile: nempe, ut rationem habẽs panis illius uiui & uiuifici: quomodo etiam nobis uiaticũ dicitur, Et ut oblationem illius agni immaculati pro mũdi ſalute in ara crucis referens: utq́ oblatio illa mundę eius ſalutariſq́ hoſtiæ a nobis reiteratur in hoc myſterio. Primo modo, ut a ſpetie panis illud ipſum ſufficientiſſime ſignificatur, ita integra eius plenitudo & efficacia ſub eadem exhibetur fidelibus, Secundo modo, utramq́ requirit ſpetiem: ita enim refert illam hoſtiam, ut in ara crucis oblata eſt, In qua, in remiſſionem peccatorum noſtrorũ, uniuerſus eius ſanguis effuſus eſt, & ſeparatus a corpore, Quare alia illic corporis, alia ſanguinis figura eſt: q̃uis ſub utraq́, totus integerq́ Chriſtus.

Sed cum ſacerdotum, non laici populi ſit, ſacrificare & offerre illam hoſtiam, quæ ſemel in ara crucis pro nobis oblata eſt, Ad eoſdem quoq́, quando hoc faciunt, & hoſtiam illam nobis referunt, utriuſq́ ſpetiei uſus neceſſario pertinet. Vt uero a Chriſti fidelibus inde quæritur fructus ſpiritualis alimoniæ, quæritur uita, atq́ illi uitæ incorporatio, atq́ per eandem, cum Deo unio, tantum iiſdem præſtatur ab illa carne uerbo, ſub unius panis ſpetie, quantum præſtaretur ſub utraq́. Hæc eſt, Luthere, ratio, Cur ſciens Chriſtus ſub alterutra ſpetie tantum ſumi, quantum ſub utraq́, utramq́ nihilominus inſtituerit, Quam ſi nobiſcũ

humiliter curaſſes diſcere, & ſequi in catholica Chriſti aecclesia, careremus hijs turbis, his controueſijs, pugnis, & tumultibus.

De uſu aeccleſiae grecae, cōmunicādi ſub utraq; ſpetie, quē proferunt aduerſarij.

Quod Graecam hic aeccleſiam proferunt, etiamnum perſeuerantem in ritu, ut dicunt, primitiuae aeccleſiae communicandi ſub utraq; ſpetie, Quid aliud agunt, q̄ ut mōſtrent nobis Chriſtum in deſerto, in angulis & penetralibus: & abducāt extra Chriſti aeccleſiam, quae Petri authoritatem recognoſcit & ſequitur, In qua una inueniri ueritatē, inueniri Chriſtū & ſalutem, ſupra demonſtrauimus.

Quanq; non damnemus ritum hac in re Graecanicae aeccleſiae, Intelligentes nec hunc, nec illum, Chriſti praecepto exigi: cum uideamus utrumq;, diuerſis temporibus uſitatum fuiſſe in aeccleſia, Conſtat ſane B. Leonem etiam praecepto aut edicto exegiſſe, populi communionem ſub utraq; ſpetie in Romana aeccleſia: ad confundendam Manichaeorum inſaniam, Quorum ſuo tempore etiam Romae apud plaeroſq; repullulaſcere coepit impietas, affirmantium, Chriſtum ueniſſe ad nos, nō in uero, ſed in fantaſtico, & exangui corpore, nec paſſum uere, nec mortuū, nec reſurrexiſſe a mortuis, Proinde & dominicum corpus ſub panis tantū ſpetie ſumebāt, abſtinentes a calice: quod exangue eius corpus fuiſſe atq; eſſe crederent, Quare ſanctus Pontifex ad reprobationē peſtilentiſſimi erroris, praecepit, populum communicare ſub utraq; ſpetie, Quod tamen ut faceret opus non fuiſſet, ſi eatenus ita recepta, ut ex Chriſti inſtituto neceſſaria, fuiſſet cōmunio populi ſub utraq; ſpetie.

At poſt, ceſſante ea cauſa, immo quas ſupra cōmemorauimus urgentibus cauſis contrarijs, communio calicis, quod ad Laycos pertinet, tacito quodam Chriſti fidelium & aeccleſiae praepoſitorum conſenſu, eſt abolita: & multis

ſaeculis

ſæculis uſitata communio ſub panis tantum ſpetie.

Quemadmodū & azymi, & fermentati panis qui cō-ſecraretur, fuit obſeruationis diuerſitas; Nam, quod Chriſtus nouiſſima illa ſua cœna cōſecrauerit in pane, non fermentato, ſed azymo, quippe, prima die azymorum, poſt eſum agni legalis ac typici, quando ſub grauiſſima internitionis pœna reperiri non licebat fermentatū in uniuerſis domibus filiorum Iſraël, atq; ita ab initio, Chriſti imitata exemplum, obſeruarit illa primitiua & apoſtolica ęcclesia, plane indubitatum eſt, Quia tamen aliquanto poſt, aperta iam luce ueritatis euangelicæ diffuſæ in orbem, abolendo in uniuerſum Iudaiſmo, qui ab initio, lucrādis Chriſto Iudæis, & ouili eius incorporandis, ex conſilio ſpiritus S. ferebatur ab apoſtolis, ijdem illi, ſucceſſoreſq; eorū toto ſtudio incumberent, quod etiam in illo ipſo azymo, Iudaizātes quidam, imaginarentur quiddam Iudaicum: quo etiā hoc ipſum euellerent, æccleſiaſtico decreto introductū eſt, ut ubiq; conſecraretur in fermentato, non in azymo: ſane intelligentibus ijſdem ſanctis patribus, Chriſti exemplū, non induxiſſe obligationem, ut ſic perpetuo fieret: q̄uis azymum, q̄ fermentatum, ſignificantiæ & myſterio magis congruat, At ceſſante illa cauſa, ob quam primitiuus ille ritus immutatus fuerat, Romana, & cum ea uniuerſa occidentis, meridei, & ſeptrionis æccleſia, ad eundem, ut Chriſti exemplo conformem, & myſterio congruentiorē reuerſa eſt, Græcanica uero æccleſia tā ſemel receptum fermenti uſum mordicus retinuit: ſingularitatis nota notabilem ſe, ut in alijs plæriſq; faciens, Quod ipſum ſingularitatis ſtudiū, poſtq̄ ſe tandē diuiſit a Romana æccleſia, etiā in hæreticā impietatem (ut ſunt indiuiduæ ſorores, ſchiſma & hæreſis) facile transformatum eſt: ut qui, abominationē, non conſecrationē affirmarunt deinceps, quæ ſit a nobis

De azymo & fermentato.

Græca æccleſia, ſingularitatis ſtudio ſemper notabilis.

Vt nūc, etiam hæretica impietate execretur azymum.

in azymo, Quo ubiq; comprobetur infallibilis illius Chriſti promiſſionis ueritas, Qua, ut pollicetur aduerſus ęccleſiam inędificatā illi Cephę ac lapidi, que Petri (quē Chriſtus ſui ouilis paſtorem & rectorem conſtituit) authoritatē ac magiſterium agnoſcit & ſequitur, non præualituras inferorum portas; quas infidelitatem, hæreſes, & orthodoxæ fidei cōtrarios errores alibi oſtendimus; ita innuit, nec obſcure ſignificat, diuiſas ab eodem illo ſaxo & lapide, & quæ communione atq; obedientia non coniunguntur æcclſiaſticæ hierarchiæ rectori ac præſidi, mox tradi poteſtati ſathanæ: & in ipſas mox præualere eaſdem illas inferorum portas, quas diximus, hoc eſt, fidei errores, & hęreſes, quas ingreſſus, omni ſpe ſalutis excluditur.

Qui Græcam q̃ Romanā & illi cōſentientē uniuerſam mauult ſequi æccleſiam, is mauult Chriſtum in deſerto & in angulis fruſtra querere, q̃ in illo corpore certo inuenire ad quod cōgregantur aquilę.

Quare, quiſquis, aut hac in re, aut quacumq; alia, Gręcam ſequi mauult, q̃ Romanam, & uniuerſam occiduam æccleſiam, quæ illi, in orthodoxa & catholica fide coniungitur, mauult Chriſtum contra Chriſtum in deſerto quærere, in angulis, & penetralibus, q̃ in illo corpore æccleſiaſticæ domus & ædificij illi Cephæ inædificati, certo inuenire, Sed nihil ita quærendo, q̃ portas inferorum, damnationem & interitum inueniet.

Ad argumentum Io. Huſſi, ex uerbis Criſti apud Ioannem, Niſi mādu. &c. & biberitis. &c.

Reſtat adhuc Huſſi illius, quod ex Chriſti uerbis apud Ioannem ſupra inductum eſt, argumentum ſoluere, Quo, tametſi aduerſarij nos nō perurgeant, ut qui nolunt locū illū uniuerſum, quicq; ptinere ad Euchariſtiam, aduerſus orthodoxorum patrum, & clariſſimā uerborum Chriſti ſententiam, Quia tamen unum hoc, maximi apud Boēmos momenti eſt, atq; etiam alijs fuit erroris occaſio, neceſſario pertractandum eſt.

Vetus hęc fuit Armeniorum, atq; etiam aliorum quorundam hinc ducta, q̃uis non ſana ſententia, ut aſſererent, æque cōmunionē ſub utraq; ſpetie ac baptiſmi ſacramētū,

omnibus

omnibus ad ſalutem neceſſariam. Proinde & mox baptizatos, quis uſu rationis carerent, infantes, atque etiam amētes, altaris ſacramento reficiebant. Quem morem diu duraſſe in primitiua æcclesia. B. Dionyſij, Cypriani, & Auguſtini ſcriptorum monumenta comprobant. Sed hanc ſententiam, & euidens ratio, et apoſtolica ſententia redarguit, Nam quod Chriſtus, qui omnes uult ſaluos fieri, quicquam conſtituerit ad ſalutem prorſus neceſſariū, niſi, quod nō difficulter poſſit exhiberi omnibus, nulla ratio admittit. At eiuſmodi eſt, unicum baptiſmi ſacramentum, quod facile exhiberi poteſt in hanc lucem æditis quibuslibet, quis infantibus, atque aliter mente captis, atque uſu rationis carentibus: non uero, ſui corporis, & ſanguinis ſumptio, ſub ſpeciebus panis & uini in Euchariſtia. Quæ ut edantur & bibantur ab infantibus, nondum aſſuetis ſolido cibo & potu, immo quibus ingeri nihil poteſt quam lac ex maternis uberibus, prorſus fieri non poſſet: ſed nec ſtultis, & mente captis, niſi perſuaſis, quod non ſemper poſſet fieri. Non eſt ergo inſtituta a Chriſto, ut omnibus ad ſalutem neceſſaria.

Rationi huic ſubſcribit ſentētia apoſtolica, & diuerſam ſententiam euidenter redarguit. Siquidem ſumi ille non uult, niſi ab hijs, qui ſe ante probauerint. Quod facere non poſſunt, niſi quibus eſt rationis uſus & iudicium: alioqui indigne ſumi affirmat, & ad iudicium: nec deeſſe diuinam ultionem in hac etiam uita, aliter ſumentibus. Probet, autē ſeipſum, inquit, homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium ſibi manducat & bibit, non dijudicans corpus domini. Ideo, & inter uos multi infirmi, & imbecilles, & dormiūt multi.

Quare catholica Chriſti æcclesia, ueram germanamque Chriſti aſſecuta ſententiā, ut dicta eius uerba. Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem,

non habebitis uitam in uobis,non dici omnibus intelligit: ſed hijs tãtũ,qui iuxta apoſtolicã doctrinã,ſeipſos probare poſſunt,& dijudicare ac diſcernere. a cõmuni & profano, cibũ illũ ſacrũ,& myſticum:& propterea eorũ damnat ſententiã,qui ex eiſdẽ Chriſti uerbis uolũt omnibus ad ſalutẽ neceſſariũ,manducare carnẽ filij hominis,& eius ſanguinẽ bibere: æque ut renaſci ex aqua & ſpiritu. Ita credit ſuos filios,ſub panis tãtũ ſpecie,ſacroſanctũ illud & uiuificũ Chriſti corpus fideliter ſumentes, non fore expertes illius uitæ, quã idẽ ille,negat habituros eos, qui & carnem ipſius non manducauerint,& non biberint ſanguinẽ, Vt,quę,ſane intelligit,carnem illam quę exhibetur ſub panis ſpecie,nõ eſſe carnem exanguem et mortuam:ſed uiuam,atq; etiam uiuificam:illam inquam ,de qua ille tonitrui filius, Et uerbũ caro factum eſt:nempe, totum integrumq; Chriſtum. Id quod idem ipſe nobis Chriſtus clariſſimis uerbis affirmat. Nam qui dixit, Panis quem ego dabo uobis caro mea eſt, quã ego dabo pro mũdi uita:Idem ipſe affirmat ſe eſſe illũ panẽ,quẽ carnẽ ſuam dixerat:ut quiuis intelligat,de carne uerbo,ipſum,ſua uerba intelligere. Ego,inquit ſum panis uitæ,& ruſus, Sicut miſit me uiuens pater,& ego uiuo propter patrem, et qui manducat me, uiuet propter me. Totus itaq; Chriſtus ſumitur, & manducatur ſub una panis ſpecie in Euchariſtia. Is ille panis,æque ſitim ut eſuriẽ ſedat:proinde & cibus ,& potus eſt: quando ſumitur,& caro manducatur,& ſanguis bibitur. Ego,inquit , ſum panis uitæ.Qui uenit ad me,non eſuriet,qui credit in me,non ſitiet in æternũ.Qui uenit ad me,qui meæ menſæ participat quã ego meis exhibeo,hoc eſt (ut ante dixit & cõtinuo repetit)qui me manducauerit,non eſuriet. Quomodo autẽ uenire ad ipſum oporteat,& ad ſacroſanctã illã mẽnſam accedere,nempe ex fide ſyncera & integra,apertius explicãs.

Vt ſub panis ſpecie,& corpus Chriſti ſumatur, et ſanguis.

Qui

Qui credit, iquit, in me nõ ſitiet: Nã ſirmiter credẽdo, & ante etiã diſcuſſa probataq́; iuxta apoſtoli doctrinam, cõſciẽtia, oportet ad illum accedere: in illo pane accepturi, æque ſitis, ut famis remedium. Qui credit in illum, & panem illũ edit, nec eſuriet nec ſitiet in æternũ: nullo proinde poculo opus habet amplius. Sic autem loquitur, ut rerum ſenſibilium quadam figura ac methaphora, uiuifici huius myſterij latentem nobis uim explicet. Nam fames & ſitis, reſolutionem, &, ut ſic dixerim, corruptionem continuam noſtrorum corporum, uelut ſymphomata quædam conſequũtur. Quum enim quodlibet animal per cutim diſſipetur in ambientem aërem, principio, partes cuti ſubditæ inanes redduntur. At natiua harũ facultas eſt (quemadmodũ eſt demõſtratũ a medicis) ut nutrimẽtũ ex uicinis partibus (quo rurſus impleatur id quod reſolutione inane factum eſt) ad ſeſe alliciant: quod & illæ ex ſibi uicinis faciunt: breuiter, uniuerſæ, ex proxima quaq́; parte facto celeri tractu, perinde quaſi in choro aliquo, donec ad uentriculum productæ uenæ inanes euadant, quæ ex uentriculo nutrimentũ ad ſe conſueuerunt euellere, uelut ſtirpium radices in terram dimiſſæ, quæ plantis, uentriculi uice eſt, Quem animalibus, utpote terræ non adhærentibus, uelut nutrimenti promptuarium quoddam neceſſario fabrefecit natura: inſuper & facultatem addidit, qua ſuã ſentiret penuriã: quo animalia ad cibum potumq́; incitata, non deficerent. Nam cũ uenæ illę ex uẽtriculo trahũt, uelut mulgẽtes ſugẽtesq́;, uẽtricul9 eiuſmodi ſuctionẽ nõ ferens, ſed tanq̃ diuulſus, huius moleſtiæ remediũ, cibũ, potumq́; exquirit: quo & ipſe eiuſmodi moleſtia liber ſit, & reſtituẽdis, quæ reſoluta ſunt, ex corporis partibus alimentum ſufficiat. Hic uentriculi ſenſus, hæc appetentia, & fames & ſitis eſt, quæ conſequuntur, ut iam explicauimus, reſolutionem, & corruptionem cõtinuam

Fames et ſitis in nobis ut fiãt

nuam totius corporis. Quæ ſi tolleretur, atq; incorruptibilia nobis corpora fierent, nec ſami, nec ſiti locus foret reliquus.

Vt manducata ex fide Chriſti caro, et famē et ſitim excludat.

Hoc eſt ergo quod dicit Chriſtus. Ego ſum panis uitæ, qui uenit ad me, non eſuriet, qui credit in me, non ſitiet in æternum, Quod uidelicet, panis ille, ipſum mãducantibus ex fide, uitam confert incorruptibilem. Id quod continuo abſq; eiuſmodi circũlocutione aut metaphora, clare explicat dicens, Ego ſum panis uiuus, ſi quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum. Et panis quem ego dabo, caro mea eſt, quam dabo pro mundi uita. Bis dedit eam carnem, primum in cœna diſcipulis, cum dixit, Accipite, & manducate, hoc eſt corpus meũ, ſecundo: in ara crucis pro mundi uita, Quod ſi manducata, ut oportet, caro Chriſti, præſtat uitam immortalem atq; incorruptibilem, & famē, & ſitim excludit: & qui carnem illam manducat, is & ſanguinem bibiſſe intelligendus eſt, niſi ſibi uelis Chriſtũ cõtrarium. Nam qui ex ſide manducantibus ex illo pane, carne ſua, pollicetur uitam, eodem loco, negat illam contingere, niſi etiam bibentibus ſuum ſanguinem. Ergo illum panem edens, intelligendus eſt etiam bibiſſe eius ſanguinē.

Vt illum panē edens ex Chriſti uerbis conuincitur, intelligi etiã bibiſſe eius ſanguinem.

Et hæc de cõtrouerſia, quæ inter aduerſarios & nos eſt, de communione ſub utraq; aut altera ſpecie, ſatis mihi ſuperq; dicta uidentur.

De

DE ADORATIONE CHRISTI IN EVCHARISTIA.

Controuerſia octaua.

An recte adoretur Chriſtus in Euchariſtia, illi ſupplicetur, et cũ omni honoris & reuerentiæ ſignificatione atq; exhibitione tractetur, deferaturq; & ingeratur populo. An uero hoc ipſum ad dei irriſionem pertinet, ut docent aduerſarij.

REſtat adhuc una inter aduerſarios & nos, quæ Euchariſtiã concernit, controuerſia. An recte adoretur Chriſtus a nobis in Euchariſtia, recte illi, uelut nobis realit̃, uere, quẽadmodũ, quibus, cũ in terra uiuebat p̃ſenti, & quaſi familiarius ſe ingerenti ſupplicemus, recte etiã illã cũ oĩ honoris & reuerẽtiæ ſignificatiõe ac delatione, ob eiuſdẽ Chriſti præſentiã tractemus, deferamus, atq; ingeramus populo, prouocandæ deuotiõis ſtudio, excitandiq; eundem, ut ad ſuum redemptorem, uelut præſentem, & quaſi oculis eorum ſe ingerentem, mẽte affectuq; ſyncero confugiat, quemadmodũ ipſi a patribus noſtris, uiris religioſis, fieri uidimus: et omnes, ubiq; facere, didicimus: & toto orbe multis ſęculis factum certo cognoſcimus: nec dubitamus ita uſitatum ab initio. An uero hęc facientes, deum derideamus, & uelut idolatriæ crimen cõmittamus: quemadmodum magno conſenſu nunc docent aduerſarij: Tametſi in confeſſione ſua, eam ipſam ſententiã ſuam diſſimulauerint, ne nimium aduerſum ſe prouocarẽt Maieſtatẽ Cæſ: auitæ & catholicæ religionis obſeruantiſ: cœteroſq; orthodoxos Principes. Quo conſilio & pleraq; alia ſuæ doctrinæ in eadẽ confeſſione obtexerũt myſteria:

Digitized by Google

quæ nunc res ipſa loquitur, & palam facit: ut a nobis diſſimulari non poſſint.

Quod uero ad præſentem controuerſiam attinet, ſatis admirari non poſſum, de temeritate & iniquitate iudicij eorundē, de ſuis noſtriſq; patribus & maioribus, uiris prudētibus, orthodoxis, & religioſis: utq; eos, & toto orbe catholicos multis ſæculis omnes, habere pro ſtultis et fatuis, & qui Deū pie ſe colere arbitrantes, eundem ludibrio habuerint, habere audeant.

Quod ſi hic dicant ſcripturæ ſe inniti authoritati & iudicio, cui credendum ſit, etiam ut uniuerſus mundus contra ſentiat, Ego ſane, q̃tũuis diligenter ſcripturas excuſſerim, nuſq; inueni prohiberi, adorari Chriſtum nobis præſentē ac ſe ingerentem in Euchariſtia, Illi ueluti pręſenti fidelius & familiarius ſupplicari, Illi, omnem reuerentię & honoris teſtificationem exhiberi.

Sed ad hoc, inquiunt, non eſt in Euchariſtia, ut adoretur, ſed ut manducetur a fidelibus: nec legimus in ſcripturis, illic ſic ſe coli & adorari uelle, Et hijs adiungunt ſuum illud axioma (cuius ſupra euidentem falſitatem demonſtrauimus) Idololatricum eſſe cultũ, qui Deo exhibetur ſine expreſſo eius uerbo, quo ſic coli inſtituit, & a nobis exigit.

Quid hic audio? Ergo Idololatre fuere Magi illi, qui Chriſtum adorauerunt in cunabulis, & myſticis illis honorauerunt muneribus? Neq; enim ad hoc incarnatus, & in mundum natus eſt, ut hic adoraretur in mortali corpore: ſed ut conſpueretur, cæderetur, crucifigeretur, & pro noſtris omnium peccatis ſatiſfaceret: nec ullũ dei uerbũ ex ſcripturis proferēt, quo a Magis ille cultus exactus fuerit.

Hoc mihi uellē reſponderent aduerſarij, ſi Chriſtũ uiderent præſentem corporalibus oculis, quemadmodũ hic

in terris

in terris agentem, primum in mortali, deinde in glorioſo corpore uiderunt eius apoſtoli, nec dubitarent uere Chriſtum eſſe, quem uiderent, quacunque demum cauſa illi placeret ſe nobis exhibere & oſtendere, an dubitarent illum adorare: illi ſe proſternere: illi uelut familiarius ſe ingerenti fiducialiter ſupplicare: & omnis reuerentiæ & honoris ſignificationem deferre? An forte ante, ipſum interrogarent, an uellet adorari a nobis? Hoc certe nos docet omnes, lumen diuini uultus ſignatum ſuper nos, ut diuinum numē adoremus, ubicunque perſentiſcimus ſingularē eius familiarēque aliquā nobis ingeſtam præſentiam. Id quod feciſſe ſemper ſanctos omnes, uniuerſa ſcriptura teſtis eſt. Quod ſi de hoc ſe dubitare, non audebūt dicere, quid igitur dubitant adorare præſentem in Euchariſtia? in qua tā uere præſentē uident, fidei multo certioribus, quam corporalibus oculis, tam inquam uere, quam erat in matris gremio, cum adoraretur a Magis: quam pendebant in cruce, quam nūc ſedet in patris dextera? Neque enim cum ſacramentarijs nunc nobis eſt controuerſia, qui iſtiuſmodi dicentes, ſuo dogmati conſona dicerent: ſed cum hijs, qui credūt Chriſtū realiter & uere eſſe in Euchariſtia, Cū quorū doctrina, quū ex hijs palā conſtet pugnare hanc eorundem aſſertionem, & ſententiam, pro qua nullū iotha ex ſcripturis proferunt, exiſtimo ſatis explicatā hanc cōtrouerſiam, ut facile ab uno quolibet dijudicari poſſit, & ualeat.

DE POENITENTIA, ET QVAE AD EAM PERTINENT CONtritione, Confeſſione, & ſatisfactionibus, Controuerſia Nona.

TAmetſi pœnitentiæ doctrina, cũ ea quæ de noſtri iuſtificatione eſt, ita coniuncta ſit, ut ab ea ſeiungi non debuerit, Quia tamen non noſtro, ſed aduerſariorũ, hæc nũc tractamus arbitrio, confeſſionis eorum ordinem ſequentes, nunc explicanda eſt. In qua, more ſuo, plurima nobis affingentes, quæ cũ doctrina noſtra plane pugnant e diametro, & eandem cõfuſiſſimam, obſcuriſſimam, errorum & hypocriſis plenam, obſcurantem beneficium Chriſti, poteſtatem clauium, & iuſtitiam fidei, odioſiſſime criminantes, a ſe (ſi Chriſto placet) pia doceri, ſalubria & neceſſaria uniuerſæ Chriſti æccleſiæ, plurimumq́ lucis per Lutheri ſcripta inuectum in hanc doctrinam pœnitentiæ gloriantur & iactitant, De quo, cum etiam ad bonorum omnium iudicium, uelut cauſæ ſuæ ſecuri, libere prouocent, mihi erit curæ, utrinq́ eam ſic explicare, ut fortaſſis ipſi de eadem met aliter iudicaturi ſint.

Aduerſariorũ de ſua pœnitẽtia doctrinæ iactabunda gloriatio, Et in noſtram, calũnie

Propoſitio cũ partione.

In primis itaq́ pœnitentiæ noſtræ doctrinam, quam ita traducũt, explodunt, & exibilant, paucis explicabimus, Quo ſecum perpendant aduerſarij, an eam, uſq́ nunc, recte intellexerint. Deinde, quam & illi in eius locum introducere conati ſunt, illam ſuam tam expeditam, tam facilem, tam ſalutarem ſubiungemus, quo ſit collatio facilior: atq́ ita excutiemus, ut uel parum oculato litem hanc pronuntiare, non erit difficile,

Pœniten-

Pœnitentiam,& ſi ex uſu latini ſermonis, intelligamus pœnam,aut diſplicentiam quæ nos tenet,de eo quod commiſimus,fecimus,noſtraue uoluntate, aut conſilio factum eſt. Ex uſu tamen diuinarum ſcripturarum,& doctrinæ ęcclesiaſticæ,eam intelligimus,odium, deteſtationemque uitæ ueteris,admiſſorumque a nobis criminum,quia illis diuinæ maieſtatis oculos offendimus:& ab eiſdem nos expurgandi,& diuinæ miſericordiæ ac gratiæ impetrandæ, conatũ ſyncerum,ac diligens ſtudium. Per quod,exquirimus uniuerſa,quę ille nobis ad hoc media & remedia cõſtituit:atque illis libenter,humiliter,confidenterque nos ſubdimus:ſperãtes de illius benignitate & miſericordia. *Explicatio doctrinæ catholicæ de pœnitentia. Pœnitentia, quid?*

Hæc,aduerſariorum illam fidem ſpecialẽ,a Deo, Chriſto, Apoſtolis,ſcripturiſque ignoratam,prorſus ignorat: ſed oritur ex fide catholica. Quæ,hinc,ſcelerum conſcientia,diuini iudicij terrore,& gehennæ mœtu nos concutit:inde, infinitam Dei,etiam ultro,quamuis peccatores nos, ad gratiã ſuam inuitantis, bonitatem & miſericordiam ſuggerit,& ante oculos ponit:ut inde,certa ſpe ueniæ concepta,audeamus ad ipſum,quamuis multipliciter a nobis offenſum,reſpicere:audeamus ad illum nos conuertere:illi nos humiliter,et cum certa ueniæ impetrandæ fidutia,proſternere. Primus itaque,atque adeo unicus nobis pœnitentiæ fons eſt,fides orthodoxa & catholica:ex qua,ſpes illa, & ueniæ impetrandę fidutia,uelut riuus quidam ſcaturit. Ex quibus duabus, fide inquam,& ſpe,ſalutaris pœnitentiæ ortus eſt. Cuius tamen,illas ipſas,non partes,ſed cauſas intelligimus. Ipſa enim eſt,ut diximus,auerſio a uia peccatorum, qua pergebamus ad interitum, & ad Deum,per eius ſyncerum amorem, & humilem ueniæ commiſſorum implorationem,reuerſio & conuerſio. *Vt oriatur neceſſario ex fide catholica, & ſpe. Fidem et ſpem nõ partes, ſed cauſas eſſe pœnitentiæ.*

Et quoniam nondum baptizatis,Chriſtus,baptiſma,

Pœnitentibus quæ aſſequendæ remiſſionis peccatorũ media ſint propoſita.

Baptiſmus, nõdũ baptizatis.

medium aſſequendæ remiſſionis peccatorum propoſuit, ideo illis, a penitentia, baptiſmum ad ſalutem neceſſarium docent, diuinæ apoſtolicæq; litteræ. Itaq; Iudæis, concionante Petro ad fidem Chriſti conuerſis, & ex cordis compunctione, quo ſibi ad ſalutem opus foret percõctãtibus, reſponderũt, Pœnitẽtiã agite, et baptizetur unusquiſq; ueſtrũ in noĩe Ieſu Chriſti in remiſſionẽ peccatorũ ueſtrorũ.

Sacerdotalis abſolutio, baptizatis.

Hijs uero, qui baptizati, peccatis & ſceleribus cõmacularunt quam in baptiſmo acceperũt innocentiæ tunicam, quoniam uelut alteram a naufragio tabulam, qua enatarent, Chriſtus obtulit, ut peccatorum remiſſionem, ſacerdotum ſuorum miniſterio quærerent, affirmans fore, ut quorum illi peccata remitterent, tamen uere pœnitẽtibus, a Deo remiſſa ea forent in cœlis: retenta uero, hoc eſt, non remiſſa, quæ illi retinerent ac non remitterent: hoc habuit ab initio, & habet dogma catholicæ æccleſiæ, ut

Abſolutionem eiuſmodi, peccatorum cõfeſſionem neceſſario prærequirere.

Vtq; ſubmittere ſe debeat pœnitẽs ſacerdotis iudicio.

pœnitentes eiuſmodi, qui remiſſionem peccatorũ ſuorum a deo ſyncere quærunt, ſacerdoti eius ſe humiliter ſubdant ea detegant, & uniuerſum cordis ſui habitum aperiant: quo intelligere poſſit, remittere ne ea, an uelut ueræ contritionis calore nõ ſatis cocta, retinere adhuc debeat: ut quicquid in alterutram partem fecerit, cum iudicio faciat: cui pœnitentes, ſimpliciter ſe ſubmittere debeant, amplexariq; & ſequi, quæcumq; media ac remedia ſalutaria aduerſus ſibi detecta peccata proponit.

Hæc eſt catholicæ æccleſiæ, & noſtra doctrina, de pœnitentia a baptiſmo peccantiũ: non curioſe diſputans de eius partibus: non de poteſtate clauium: ſed ſuos filios plane docens, quo pacto per eandem reconciliari Deo, ad illũ reuerti, peccatorum remiſſionem ab eodem conſequi debeant.

Pœnitentiæ partes.

Contritio.

Cuius tamẽ ſi partes quærantur, ſecundũ ſententiã orthodoxorũ patrũ has aſſignare poſſumus. Cordis contritionẽ

Confeſſionem ſacerdoti factam: quo eius miniſterio, peccatorum noſtrorum remiſſionem aſſequamur: cum humili et parato animo illius obſequēdi iudicio. Nam fides, & ſpes, eius cauſæ, non partes ſunt.

Confeßio cum obſequendi ſacerdotis iudicio humili ac parato animo.

Cōtritio quid?

Contritionem intelligimus, diſplicentiam uehementē, & dolorem de commiſſis a nobis peccatis, ex corde ſyncero & intimo: atq; eo reſpectu, quod diuinam illis maieſtatem offendimus: eiuſmodi inquam, ut Deum, propter rem nullam uellemus offendere amplius: cū humili ſupplicíq; imploratione ueniæ ab eodem: & uoto, aut certo decreto ac propoſito, eiuſdem uoluntati & præceptis deinceps obſequendi. Eiuſmodi enim propoſitum, ſaltem uirtute, neceſſario includitur in dolore iſtiuſmodi.

Contritionis ueritatem pēdere non tam ex doloris magnitudine, quā amore ex quo procedit.

Non omnem cordis pœnitudinem, & de peccatis diſplicentiam ac dolorem, etiam magnum & uehementem, contritionem intelligimus, qualis in pœnitentia ſalutari requiritur. Nam & Saulem, & Iudam, peccatorum ſuorum uehementer pœnituiſſe, & ingenti dolore affectos fuiſſe, ūt etiam ex eo, hic recurrerit ad laqueum, & ille, haud multū abſimilia extremæ deſperationis ſigna ædiderit, plane indubitatum eſt. Non tamen ille, quantumuis immenſus dolor, cordis contriti fuerat, ad quem reſpicit dominus. Qui enim ex ſui tantum amore, ſui commodi reſpectu, nempe ob gehennæ mœtum, de peccatis dolor procedit, etiā quātumuis uehemens & immenſus ſit, non eſt qui cor contritū facit, aut ueniam impetrat.

Simile.

Si quis homini quem offendit, ſi ſeruus domino, diceret & uere diceret, Doleo equidem uehementer, quod te offenderim, non tamen propter te, ſed propter me doleo: quia ob tuā offenſam merito cędor, uinculis conſtringor, bonis, quib9 tibi obſequētes ſuauiter perfruūtur, ego miſer careo, nūquid hic talis, pœnitentia offenſæ iſtiuſmodi a domino

impetraret

impetraret ueniam? Deo ita dicit, quiſquis ita dolet, quod ipſum offenderit: cũ eius oculos nihil lateat, ſed noſtra omnia, qualia ſunt, talia illi ſe produnt, atq; eſſe loquuntur. Non fallitur, non irridetur. Debet ſane dolor offenſæ impetratiuus ueniæ, eſſe, de offenſa, quia offenſa illius eſt quem offendimus, & non tantum, quia nobis damnoſa & incõmoda.

Veram contritionem, ex dei ſyncero et uincẽte amore neceſſario procedere.

Contritio ergo, quam Deus in nobis reſpicit, eſt dolor diuinæ offenſæ, non noſtri tantum, immo illius præcipue cauſa, quem offendimus. Cuiuſmodi ut ſit, neceſſario Dei amorem ex quo procedat, prærequirit. Id quod euidens cuiq; eſſe poteſt, qui amoris & odij in ſe attendit naturam, & ordinem. Nihil enim primo & per ſe, odiſſe, aut deteſtari poſſumus, ſed neceſſe eſt, ut omne odiũ ex alicuius amore procedat. Eſt enim odium aut deteſtatio, uoluntatis uelut fuga quædam, ab eo, quod apprehenditur ut diſconueniens, inimicum, aut contrarium alicui, cui amore afficimur. Ex amore ergo aliquo ut procedat in nobis odium ac deteſtatio peccatorum, neceſſe eſt. Is igitur, aut noſtri tantum amor eſt, aut tantũ Dei, aut utriuſq;, & noſtri & dei.

Pœniten. ex ſui tantũ amore procedens.

Si noſtri tantum is amor ſit, ex quo procedit peccatorũ in nobis deteſtatio: ut quia & hic nos flagellari ob illa, perſentiſcimus: & adhuc peiora expectamus: & demum damnationem, & cruciatus infernales, quos ob illa ipſa nos manere non dubitamus perpetuos: nondum eſt ea deteſtatio aut diſplicentia peccatorum noſtrorum, uera contritio, digna quam Deus reſpiciat. Nec ueniam ea, offenſæ impetrat, de qua noſtri tantum cauſa dolemus, & non eius quẽ offendimus. Cum enim, ut beatiſs. Gregorij uerbis dicam, ex peccato pœna mœtuitur, & amiſſa dei facies non amatur, timor ex timore, non ex humilitate naſcitur: timor inquam

quam peccandi, ex timore pœnæ, non ex humilitate naſcitur: humilitatem apellans, eam ſubiectionem, qua peccator ad Deum reuertens, illi ſe proſternit, & uolũtati eius prorſus ſubijcit, Vnde ſubdit, Superbit enim, hoc eſt, diuinæ uoluntati ſe non ſubijcit, qui peccatũ, ſi impune liceat, non deſerit.

Itaq; etiam in damnatis grauiſſimam pœnitentiã eſſe, & ingentem peccatorum ſuorum deteſtationem, ſcriptura teſtis eſt: de eiſdem affirmans, quod turbabuntur timore horribili, cùm uidebunt iuſtorum gloriam; Et mirabuntur inquit, in ſubitatione inſperatæ ſalutis: gementes præ anguſtia ſpiritus, dicentes, (intra ſe pœnitẽtiam agentes,) hij ſunt quos aliquãdo habuimus in deriſum, & ſimilitudinẽ improperij, Nos inſenſati uitam illorum æſtimabamus inſaniã, & finem ſine honore: ecce, quomodo cõputati ſunt inter filios Dei, & inter ſanctos ſors illorum eſt: Ergo errauimus a uia ueritatis, & iuſtitiæ lumen non illuxit nobis, & ſol intelligentiæ non eſt ortus nobis, Laſſati ſumus in uia iniquitatis & perditionis, & ambulauimus uias difficiles, uiam autem domini ignorauimus, &c. in malignitate autem noſtra conſumpti ſumus, Talia dixerũt in inferno, qui peccauerunt. Audis pœnitentiam eorum qui in inferno ſunt: utcq; ſe peccaſſe grauiſſime doleant, & peccata ſua cũ deteſtatione & gemitu, ex anguſtia ſpiritus, cõmemorent, Sed infructuoſa eſt pœnitentia eiuſmodi, ut quę non ex dei, ſed ſui amore procedit: nõ quia illis diuinã maieſtatem offenderunt, ſed quia ea ſibi cauſam damnatiõis perpetuæ & nunq; defecturarum pœnarũ infernaliũ ſentiũt.

Pœnitẽtia damnatorum, magna, Sed quare infructuoſa.

Si uero ex dei tantũ amore procedat eiuſmodi peccatorum deteſtatio ac diſplicentia, Ea uera eſt, quæ facit cor contritum, & humile, quod Deus non deſpicit, ſed benigne reſpicit.

Pœnitẽ. ex dei tantum amore procedens.

Pœnitẽtia quæ ex dei noſtriq; amore ſimul procedit, tunc eſſe ueram, cũ uincit Dei amor.

Quod ſi, & ex noſtri, & ex Dei ſimul amore (ut plerumq; fit) illa ipſa procedat peccatorũ deteſtatio, ac diſplicentia, ita tamen, ut Dei amor, primas teneat, & amori noſtro præponderet: & ea quoq; pœnitudo & contritio ſalutaris eſt, Quoniam ea, ita deteſtamur diuinam offenſam, ut ob rem nullam uelimus Deum offendiſſe amplius.

Sed ſi Dei amor nondum uicerit in regno animæ, ſit uero, quod illi præfero, illo plus diligo, nec ex eiuſmodi quidem amore ſalutaris pœnitẽtia, peccatorumq; deteſtatio proficiſcitur. Quæ, niſi ſimpliciter & in uniuerſum diſpliceant, quia diuinæ maieſtatis oculos offenderunt, atq; ita diſpliceant, ut ob nullã rem, nec uitã quidẽ propriã ſeruandã, ipſum uelimus offendiſſe amplius, & ſyncero hoc ipſum corde agatur, non ore tantũ dicatur, & labijs, nõ eſt ea ſalutaris, ut diximus, pœnitẽtia. Talis uero eſſe non poteſt, niſi ex uincente dei amore procedat, Nã ſi eſt quod illi præfero, conſequens eſt, ut non dubitẽ in illius plus amati gratiam, minus amatum Deũ offendere, Quo affectu, quã diu ſum, cor uere contritum humiliatumq; non habeo.

Ex toto corde nobis querendam ſalutẽ noſtram.

Certe non eſſe rem tã leuem, tam facilem, tamq; perfunctorie peragendam, q̃ uulgo creditur, pœnitudinem, per quam Deo reconciliari quærimus, immo, ex toto corde nobis quærendam ſalutem noſtram, ubiq; clamat diuina ſcriptura, & ſancti patres nos commonefaciunt.

Itaq; per Moiſen, quæ mala manerent peccatores, & legum ſuarum tranſgreſſores, hoc eſt, captiuitatem, exterminium & alia q̃ plurima, populo ſuo prędicens ac denũtians dominus, hoc tamen adiecit, paratum ſe ſemper, uel in medijs ipſis malis reuertenti ad ſe, ignoſcere, & impartiri ſuã gratiã, modo ex toto corde reuertatur, Cũq;, inquit, quæſieris ibi (hoc eſt in terra captiuitatis tuæ, in quam ob peccata tua eiectus fueras) dominũ deũ tuũ, inuenies eum,

ſi tamen

ſi tamen toto corde quæſieris, & tota tribulatione animæ tuæ. Toto ergo corde quærendus nobis eſt, ſi modo eius gratiam inuenire uoluerimus. Quod ſi ſit, iam amor eius, amores omnium, qui ſunt in corde noſtro, reuera uincat & ſuperet neceſſe eſt. Per amorem enim quęritur, & ſimul cũ tribulatiõe animæ noſtræ, adflictione & diſplicentia de eo quod ipſum offendimus. Quæ non qualiſcunq; ſufficit, ſed tota ſit oportet: hoc eſt, perfecta, uincens & dominans: ita, ut nihil æque nobis, ac peccaſſe, diſpliceat. Dicit proinde, tum demum, nec aliter, nos inuenire Deũ, propitiũ, poſtq; ipſum offendimus, ſi toto corde, hoc eſt, amoris affectu, & tota animę tribulatione, aut animi contritione & diſplicẽtia diuinæ offenſæ ipſum quæſierimus. Ita ubiq;, ut toto corde peccatores conuertantur, reuertanturq; ad dominũ, quo uiciſſim cõuertatur ad ipſos, ſcriptura clamat atq; intonat, hoc facientibus, beatitudinẽ ſalutemq; promittens.

Nec eſt uerum, quod ſubinde recurrit apud aduerſarios, non prius nos poſſe diligere Deum, q̃ fide iam facta ſit reconciliatio, & remiſſionem peccatorum ab eodem acceperimus. Cum eatenus, lex, peccatorum noſtrorum & diuinę offenſę conſcientia, illum nobis uelut iratum, terribilem, uindicem, & iudicẽ ingerat, ac nos terrefaciat. Non poſſe autem in hunc modum, perterrefactam conſcientiã, amare Deum ita apprehenſum, atq; eius iudicium: immo, non poſſe ab eodem non refugere. *Cauilli aduerſariorũ remotio.*

Neq; enim eatenus perterrefacit tantum nos lex, & Deum, ut terribilem nobis ingerit: ſed etiam, commendata ac propoſita nobis infinita eius bonitate, & miſericordia, omnibus obuia ad ſe confugientibus, & eandem expetentibus, ad ſpem certam impetrandæ ab eodem ueniæ, remiſſionis peccatorum, & gratiæ nos prouocat, erigit, & confirmat: ut inde, timor incuſſus, a peccatis *Vtiq; poſſe nos Deum diligere, ante aſſequutã iuſtificatiõis gratiã.*

nos reuocet & cohibeat; hinc, ſpes, ad miſericordiſſimum dominum reducat, Quid igitur prohibet, quo minus illũ poſſimus diligere, quem omnis nobis boni authorem certo credimus? à quo nos conditos, cum nihil eſſemus, ut ſuæ beatitudinis in æternum participes & conſortes faceret? Quem, etiam poſt noſtram erga ſe de his omnibus, ingratiſſimam, & omni damnatione merito plectendam ingratitudinem, inobedientiam, contumaciam, intelligimus nihilominus, & credimus nos reuocare ad pœnitentiam: reuocare ad ſe: prebere nobis adiutricem manum, quo nos e lacu miſeriæ & luto fecis, in quod nos ipſos demerſimus, ſubleuet: in pedes reſtituat; confirmet, adiuuetque, quo ad ſe reuerti ualeamus: obuiam gratiam reuertentibus offerre; atque ea gratia miſiſſe ad nos filium ſuum: atque eundem dediſſe pro nobis, atque adeo dediſſe nobis.

Hunc talem, ita a nobis apprehenſum, in hoc ipſo actu, in hoc ipſo ad illum reditu, quamuis peccatis noſtris adhuc merito offenſum, nos diligere impoſſibile eſt? ab hoc refugere, hunc nos odiſſe eſt neceſſarium? Sunt hæc impia impiorum hominum commenta, & mendacia: quibus miſeris peccatoribus perſuadent, nihil ad ſalutem ſuam conari, ſed in peccatorum ſuum ſtrato molliter quieſcere: atque expectare, donec Deo placeat, inde nos gratis, nihil agentibus, nihil conantibus nobis eripere, Quando, ante impartitam nobis gratis ab illo iuſtificationis gratiam, etiam quicquid fecerimus, adeo non poſſimus ad illũ appropinquare magis, & accedere uicinius, ut etiam magis elongemur, refugiamuſque ab eo.

Dilectionem Dei neceſſario in nobis præ-

Certe, Quod Dei dilectio in nobis, neceſſario præcedat reconciliationem noſtri, & iuſtificationis gratiam, & non contra, Ioannes aptiſſime nos docet, qui affirmat

eos qui non diligunt, in morte permanere. Ergò, ante dilectionem, uita animæ non eſt. Quare ſi dilectionē, neceſſario præcedat iuſtificatio, neceſſe eſt, ut poſſit eius cum morte eſſe ſocietas. Recte proinde pro maximo incōuēienti habet Auguſtinus, ut ſine amore Dei quis conſequeretur remiſſionem peccatorum, ſine quo, inquit, nemo inuenit gratiam.

cedere iuſtificationis gratiam.

Quod de iudicio Dei adiungunt, a quo neceſſario refugiat, quiſquis adhuc peccatorum ſuorum conſcientia mordetur, & perterrefactam conſcientiam habet: conuincit eoſdem, de iudicio diuino, ſine iudicio loqui. Siquidem, perterrefactam, quemadmodum prædictum eſt, conſcientiam, & Dei timore confixam, inſuper, & ſpe erectam, & ad benigniſſimi domini inuitantem ad ſe bonitatem ac miſericordiam reſpicientem, ſe conuertentem, conantemq; reuerti ad eundem, non neceſſario refugere eius iudicium, ſed deſyderare, anhelare, & amplecti potius, tamen illud amabile, & peccatoribus omnibus merito deſyderabile, quod ex ſolio gratiæ & miſericordiæ prolatum eſt. Illud inquam iudiciū iuſtificationis noſtræ, quod carnis noſtræ uelut trabea indutum Dei patris uerbum exercuit, certum atq; indubitatum eſt:

Quod peccator non neceſſario refugiat iudicium Dei.

Duplex enim Dei iuditium docent ſacræ litteræ. Quæ ab aduerſarijs non recte diſtingui & intelligi, quantumuis ſibi ſolis ſcripturarum noticiam atq; intelligentiam arrogent, ſed plane confundi intelligo. Alterum, retributionis, (quod eſt aduentus ſecundi) ſecundum noſtra opera et merita; ſeu bona ea, ſeu mala ſint. Alterum, non retributionis, ſed abſolutionis & ſaluationis per Chriſtū gratuitæ, quod ad primum eius aduentum pertinet. Illud, uniuerſale erit, & ſingulorum, & omniū. Hoc uniuerſale quidem extitit, ſed non ſingulorum. Illud, manifeſto peragetur. Hoc, oc-

Diuinum Iudiciū duplex celebrari in ſcripturis.

Retributionis

Abſolutionis. Iuſtificationis et ſalutis noſtræ.

culce peractũ eſt, ita, ut et principē huius mundi, aduerſus quē exercebat̃, lateret, cũ fieret. De quo apud Ioannē Chriſtus. Nunc iudicium eſt mundi, nũc princeps huius mũdi eijcietur foras: De quo iterum, apud eundem affirmat, ſpiritũ S. arguere mundũ uelut ingratitudinis erga ipſum. Arguet, inquit, mundum de iudicio, Quoniam princeps hui⁹ mundi iam iudicatus eſt. Hoc ergo iudicio, humanum genus a damnationis reatu abſolutum eſt, & princeps huius mundi eiectus foras, ſpoliatusq́; quam in illud ipſum exercebat, tyrannide. Abſolutum inquam eſt genus humanũ, non ita ſimpliciter, uelut nuda, abſolutaq́; clementis domini ignoſcentis uolũtate: ſed iuſto iudicio: non tamen ob iuſtitiam quæ in nobis inuenta eſt: nõ ob noſtra, ſed ob Chriſti redemptoris noſtri merita & iuſtitiam; qui noſtram in ſe cauſam aſſumpſit: & pro nobis dependit, quod nobis ſolutu impoſſibile fuerat: ſeq́; ipſum pro nobis in ara crucis ſacrificium deo patri cum præcibus & obſecrationibus obtulit: a quo auerti fas patri non erat: ſuam iuſtitiam, noſtræ iniquitati opponens, & ſuperfundens ſui ſanguinis preciũ. Hoc inquã iudicio, a damnationis reatu, uniuerſaliter quidem ille nos abſoluit omnes, & iuſtificauit, quod ex ipſo equidem fuerat: ſed non ſingulos. Quando ex nobis ipſis de eſt, quo minus abſoluamur, iuſtificemurq́; noſtrũ q́; plurimi. Abſoluit omnes, qui ſuæ miſeriæ conſcij, ad ipſum per ſyncerum, & uincentem in corde ſuo amorem confugiunt, quemadmodum ſupra a nobis explicatum eſt. Quo qui carent, optabilis illius, ſalutariſq́; iudicij, participes non ſunt.

Hoc iudicium, & ille ſuſpirabat, qui dixit. Iudica iudicium meum, & redime me: propter eloqutum tuum uiuiſica me, Iudica, inquit, iudicium meum, non, quo reddas mihi ſecundum mea, aut merita, aut demerita, (quod idem ille deprecabatur, dicens, Non intres in iudicium cum ſer-

uo

uo tuo, quia nõ iuſtificabitur in cõſpectu tuo õis uiuẽs) ſed, quo redimas me, Hoc eſt ipſum noſtræ, ut diximus, liberationis redemptioniſq; iudicium: cuius iuſtitia, ſecundum quam nomẽ meretur iudicij, in me non eſt, qui prouoco ad hoc iudicium: ſed in eloquio tuo, in uerbo tuo, quod carne indutum pro nobis dependit ac ſatisfecit. Addidit proinde, Et propter uerbum tuum uiuifica me. Hoc iudicium iuſtitiæ diuinæ, iuſtificationis autem noſtræ, ſemper cum gratiarum actione ante oculos uerſant ſancti. Septies, inquit ille, in die, laudem dixi tibi, ſuper iudicia iuſtitiæ tuæ. Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi, ſuper iudicia iuſtificationis tuæ, quia in ipſis uiuificaſti me, Eadem iudicia, & iuſtitiæ, & iuſtificationis appellans. Iuſtitiæ quidẽ, quatenus Chriſtum, & perſolutum ab eo pro nobis noſtræ redemptionis præcium: iuſtificationis autem, quatenus nos reſpiciunt, & effectum quem operantur in nobis, ſed Dei iuſtificationes exquirentibus. Nam a cæteris longe abeſſe ſalutem, diuinus ſpiritus per os Dauid pronunciat, Longe, inquit, a peccatoribus ſalus, qui iuſtificationes tuas non exquiſierunt. Exquirere autem, uehemens, diligens, ac ſollicitum ſtudium in querendo importat. Quærimus autem, ut dictum eſt, amore, & aſſequendi deſyderio: & inuenitur ab his qui toto corde, tota tribulatione animi quærunt eum: quemadmodum per Moyſen ab eodem diuino ſpiritu affirmari oſtendimus. Proinde, ut iuſtificationis gratiam, & ſalutem aſſequamur, ſyncerum illum & uincentem omnia amorem præcedere in nobis oportet, quemadmodum paulo ante plenius autem controuerſia ſecunda, de fide, & iuſtificatione noſtri demonſtrauimus. Falſum proinde eſt, quod affirmant aduerſarij, Deum diligere nos non poſſe ante acceptam iam iuſtificationis gratiam.

Neq;

Neq; ulla argumentationis lege concludit probatio, quam ſubnectunt huic ſuo axiomati. Lex enim, inquiunt, non fit ſine Chriſto, eodem ipſo affirmante, quod ſine ſe nihil poſſumus. Et quoniam per ipſum ſolum, habemus acceſſum ad patrem. Ergo niſi ante iuſtificati, non poſſumus diligere Deum, Per quem obſecro locum dialecticum? Iuſtificamur mere gratis a Deo propter infinitam eius bonitatem & miſericordiam: per quam, & Chriſtum nobis redemptorem, mediatoremq; noſtræ reconciliationis dedit, ut per illum diuinæ pro nobis iuſtitiæ ſatisfaceret, & propter eundē nobis ignoſceret: ſed nō, niſi ante, ad ipſum, per ſynceri amoris affectum recurrentibus, & ex eodem dolentibus, quod ſuam maieſtatem offenderimus, Ad quæ nihilominus ipſa, ut ea poſſimus, nobis adiutricem manum porrigit. Nihil ergo ſine ipſo poſſumus, nec uiuimus, nec ſubſiſtimus. Sed hoc, quid ad ordinem iuſtificantis, qua nos dignatur, gratiæ: & affectus amoris, quo ad illum conuertimur, Quid etiam illud, quod per ipſum, tanq; per uiam, tanq; etiam per mediatorem accedimus ad patrem? An non debemus ante conuerti ad Deum, quo ipſe uiciſſim cōuertatur ad nos? An accedemus ad illum quē non diligimus? a quo refugimus?

Et hactenus de prima Chriſtianæ pœnitentiæ parte, quam contritionem dicimus, ſatis mihi explicatū uidetur.

De altera pœnitētiæ parte. Confeßione.

Alteram Chriſtianæ pœnitentiæ partē, ſacerdoti factā peccatorū noſtrorū humilē, apertā, purāq; confeſſionē poſuim⁹: quo, eius miniſterio, eorūdē remiſſionē aſſequamur. Nam hoc certū ante omnia nobis eſt, nullo opere noſtro, nulla contritione, aut pœnitentia, peccata noſtra delere, aut remiſſionem eorundem mereri, nos poſſe: ſed etiā poſt omnē noſtrā pœnitentiā, omnē contritionē, omne ſtudiū, nihilominus ab uno Deo, mere gratis in Chriſto, ea nobis remitti.

Eſt

Eſt & hoc certũ, ſuis ſacerdotibus authoritatẽ remittendi nobis peccata, dediſſe Chriſtum: & impoſuiſſe nobis neceſſitatem, ut eorum miniſterio quæreremus, accipereműſq; remiſſiõem eiuſmodi, Nam ſicut remiſſum affirmauit a Deo, quicquid remitteretur eorum miniſterio, tamen uere pœnitentibus: ita retentum coram Deo, quicquid ab illis remiſſum non foret. Voluit enim mitis & humilis magiſter, nos humiliari, non ſolum ſub potenti manu Dei, ſed etiam ſub manu mortalis hominis, ſui tamen ſacerdotis & uicarij: eidem, ſibi datam a Deo patre ſuo poteſtatem dimittendi peccata, committens: atq; ita committens, ut plane conteſtetur a ſe quoq; reſeruatũ iri, quicquid non quæſierimus illius remitti miniſterio: quo ita frangeretur elatę mẽtis noſtræ, aduerſus deũ ſeſe efferẽtis ſuperbia, Et quo, rubore & uerecũdia cõfuſi, detegere cogeremur ſacerdoti & presbytero, mortali alioq & nullius præcij homini, quibus diuinæ maieſtatis oculos offendere non erubuimus.

Oſtenditur a Chriſto impoſita nobis eius neceßitas.

Voluit quoq; nos meminiſſe perpetuo, non ullo noſtro merito, non ullo noſtro opere, ſed ex merito & uirtute illius ſalutaris pro nobis oblatæ hoſtiæ, atq; aſperſione eius ſanguinis, peccatorum noſtrorum nos remiſſionẽ accipere, Et proinde, pro ea, poſt omnem a nobis adhibitã reconciliandi nos Deo diligentiam, ad uiſibilem aliquem hominem, ſacerdotem eius, & qui ipſius ea in re perſonam nobis exhibet, nos recurrere uoluit, & ab eo deſyderatam quæſitamq; remiſſionem accipere.

Intelligit proinde Chriſti fidelis, uere iam peccatorũ ſuorũ pœnitẽs, & eorũ remiſſionẽ humiliter quærens, ac fideliter expectans, quæ ſuæ partes ſint: nempe, ut libenter & alacriter amplexetur, quod ſolum intelligit nobis a Chriſto ad hoc relictum medium, nec difficile, Vt Chriſti ſacerdoti, eius ipſius perſonam nobis referenti, humiliter

& fideliter ſe ſubmittat, ab illo ſibi remitti ſua peccata im-petret.

Et quoniam iam cum mortali homine neceſſarium eſt illi negotiũ, qui ſcire non poſſit, quid ille commiſerit, quod ſibi remitti poſtulet: intelligit quoq; ſuas partes eſſe, ut integram, quoad licet, peccatorum ſuorum, quæ remitti ſibi poſtulat, confeſſionem, ſacerdoti faciat: quo ille, rite poſſit delegato ſibi ea in re fungi officio, Præſertim cũ eius poteſtatis & arbitrij non ſit, quæcumq;, & quibuſcũq;, dimittere: ſed cum iudicio, uere, digneq; pœnitentibus. Neceſſe eſt proinde, ut ille ſecreta cordis tui cognoſcat, & peccata, & pœnitentiæ tuæ modum atq; habitum, quo offitio ſuo ſatisfaciat: neceſſe eſt, ut intelligat, an remittere tibi peccata, an uero adhuc retinere debeat: an hulcus adhuc crudũ, apertionem, ſectionem, medicationemq; nondum admittat: an illius ueræ contritionis calore concoctum & maturum iam, ut pus educatur, deſyderet, & medicamenta recipiat (quãdoquidẽ cocta, non cruda utiliter medicari docet Hypocrates) & ſecundum eius habitũ ſalutaria illi pharmaca pręſcribat, ac temperet.

Epilogus doctrinæ catholicæ de Pœnitentia ſalutari poſt baptiſmũ.

Hæc eſt euãgelicæ lucis certa & aperta ueritas, quam clariſſimis, ut audiſti, uerbis nos Chriſtus docuit, Cuius, ut in umbra illa æccleſiæ ueteris, expreſſam eſt uidere claráq; deliniatiõem, & effigiem, ijs quibus de lectione ueteris legis, uelamen abſtractum eſt: ita palam comprobatur certa illa orthodoxæ ueritatis amuſſi, catholicæ per orbem æccleſiæ ab ipſo ſui initio conſenſu ac ſententia: quã poſt clariſſime demonſtrabimus.

Has duas ſolas Chriſtianæ pœnitẽtiæ poſt baptiſmũ partes agnoſcimus, nempe, ueram cordis contritionem: & per humilem, apertam, diſtinctamq; noſtrorum peccatorum confeſſionem ſacerdoti factam, remiſſionem eorundẽ

eius

eius miniſterio aſſequendi fidele ſtudium, Quod requirit, ut eiuſdem prorſus nos ſubmittamus iudicio: parati facere quicquid idē, eius gratia nobis impoſuerit. Ponat, inquit ille, ſe peccator, omnino in poteſtate iudicis, in iudicio ſacerdotis, nihil ſibi reſeruans ſui, ut omnia eo iubente paratus ſit facere, pro recuperanda animę uita, quęcūq; faceret pro uitanda corporis morte, Et hoc cū deſyderio: quia uitā recuperat infinitā, Cum gaudio enim debet facere immortalis futurus, quæ faceret pro differenda morte moriturus. Hęc Auguſtinus lib. de uera, & falſa pœnitentia.

Satisfactionem uero quam pœnitentię adnumerant, non eius partem, ſed ſequelā quandā intelligimus, hoc eſt, dignos fructus pœnitētiæ, de quo poſt agemus copioſius. *Satisfactio, ſequela, & fructus pœnitentiæ, non pars.*

Et hæc eſt, ut dixi, ſumma noſtræ & catholicæ doctrinæ de pœnitentia: nihil in ſe habens obſcuri, ſenticoſi, perplexi, ſed uelut per ſe euidens: plana, facilis, ſubnixa euidēti ueritate lucis euangelicæ, Quę collatione ad aduerſariorum ſentētiam adhuc reddetur illuſtrior, Quam iam nunc explicare aggredimur. *Peroratio.*

EXPLICATIO DOCTRINAE ADVERſariorum de Pœnitentia.

CVm nihil pene magis ſit neceſſariū, q̄ ut hoēs, quid ſit uera ac ſalutaris pœnitētia, clare intelligāt, ut quę una, relicta eſt, nobis peccantibus poſt baptimſmū, tabula, qua enatare poſſimus ab inuoluente peccatores omnes damnatiōis diluuio: atq; eo in primis noīe doctrinā de eadē noſtrā, q̄uis falſiſſimo, criminētur aduerſarij, quod obſcura perplexaq; ſit, & difficilis: decebat ſane, nouā hanc ipſorū doctrinā, qualiſcumq; *Pœnitētiæ doctrinam, ante omnia, eſſe debere clariſſimā*

alioqui eſſet, tamen eſſe claram, apertam, & ex qua quiuis ille certo intelligere poſſet quã ipſi pœnitentiam doceãt, Quod an ita ſe habeat, nunc paucis accipe: non ex ſcriptis eorum diuerſis, uarijs, & pugnãtibus, ſed ex una, eademq́ hac ſua confeſſione, eiuſq́ aſſertione, communi omniũ nomine Auguſtæ ædita.

Quã obſcure perplexe, & pugnanter pœnitentiam ſuã explicent aduerſarij.

In aſſertione aut Apologia, qua parte, ſententiam ſuã de fide & noſtri iuſtificatione aſſerunt, pœnitentiam, ſimpliciter, terrores affirmant. Habent enim in hæc uerba, de fide illa ſua loquẽtes, Et quia in pœnitentia, hoc eſt in terroribus, conſolatur & erigit corda noſtra, regenerat nos, & affert ſpiritum ſanctum. Hic itaq́ pœnitentia, illis ſimpliciter, terrores ſunt: ſed quales terrores, nihil hic attinebat dicere.

At hoc loco, in eadem ipſa confeſſione, ſummam illius ſuæ luculentæ doctrinæ de eadem pœnitentia, hijs uerbis explicant.

Conſtat, inquiunt, pœnitentia, hijs duabus partibus, altera, eſt contritio, ſeu terrores incuſſi conſcientiæ agnito peccato: altera, eſt fides, quæ concipitur ex euangelio, ſeu abſolutione, & credit propter Chriſtum remitti peccata: & conſolatur conſcientiã: & ex terroribus liberat, Deinde, ſequi debent bona opera, Hactenus illi: Ex quibus cõſtat, quod hic, pœnitentiam, non ut ante, ſimpliciter, terrores, faciant: ſed ex duabus partibus compoſitam: nempe, contritione, & fide illa ſua, Contritionem tamen interpretantur, terrores incuſſos conſcientiæ agnito peccato. Cuiuſmodi uero illi terrores ſint aut eſſe debeant, non explicant, niſi, quod aliquando ueros, aliquando magnos terrores dicunt, Quos nonnunq́ etiam dolores appellant.

Eodem hoc loco, in Apologia, ubi noſtram de ſatisfactionibus ſententiã aliquãto poſt, impugnãt, Pœnitẽtia,

iiſdem

iiſdem definitoribus, eſt conuerſio ſeu regeneratio. Habēt enim in hæc uerba. Nos dicimus, quod pœnitentiam, hoc eſt, conuerſionem, ſeu regenerationem, boni fructus, bona opera ſequi debeant.

Hanc tantam uarietatem in unius pœnitentiæ deſcriptione, apud eoſdem, in eadem ſuæ fidei confeſſione atq; explicatione, quis animaduertens, quam certam ſibi pœnitētiæ ueſtræ notionem conſtituet? Hoccine eſt tam luculentę illius ueſtræ doctrinæ, ſe dignum initium? Sed excutienda eſt, aliquanto preſſius, quo, qualis ſit, clarius poſſit intelligi.

Nos, inquiunt, conſtituimus partes pœnitentiæ, Contritionem, & fidē. Recte ſane. Nam conſtituiſtis uos. Quā recte uero, iam nunc uidendum eſt. *Conſtituere illos duas partes pœnitētiæ Cōtritionem, & fidem.*

De contritione præcidimus, inquiunt, illas otioſas & infinitas diſputationes, quando ex dilectione Dei, quando uero ex timore pœnæ doleamus.

Quam autem illæ, nec otioſæ nec infinitæ ſint, ex explicata noſtra de uera contritione ſententia, quiuis ille poteſt intelligere. Cum omnis dolor, ex alicuius amore neceſſario oriatur ac dependeat: & toto genere diuerſa ſint, dolere peccaſſe ſe ex amore Dei: aut ex amore ſui, gehennæq; timore: Proinde in quam confuſionem, ſublata illa amoris ex quo dolor pēdet diſcretione, hac in re nos conijciant, nemini obſcurum eſt: & mox eluceſcet clarius. *Vt nihil illis referat, ex Dei aut ſui amore procedat contritio.*

Sed dicimus, inquiunt, contritionem eſſe ueros terrores cōſciētiæ, quæ ſentit deū iraſci peccato, & dolet ſe peccaſſe. *Cōtritionē, ut definiant, ueros terrores conſcientiæ.*

Contritionem illā, quam reſpicit deus in peccatore pœnitente, eſſe deteſtationem peccatorum eiuſmodi, quæ ex dei ſyncero & uincente apud nos amore procedat, atq; ita nos afficiat, ut pro re nulla uellemus deum offendiſſe amplius, ſupra demōſtrauimus. Terrorē quoq;, mœtus aut timoris *Definitionis excuſsio.* *Terror quid.*

moris incuſſionem, latine loquentes, intelligimus. Eſſe proinde, actionem territantis, aut timorem incutientis. Cuius in terrefacto effectus eſt, incuſſus mœtus aut timor. Quē & ipſum, ſi terrorem dicere placeat, improprie ſe loqui, nec ita ſignificanter, quam ſi incuſſum timorem mœtumue dicerent, ut fateantur neceſſe eſt.

Sed eſto. Terror ſit mœtus incuſſus a territante. Quid ille cum eiuſmodi dolore, deteſtatione, aut diſplicentia cōmiſſi peccati habet cōmune, aut cōmercij? Nunquid timor gehennæ, eſt contritio? Timorem eſſe uoluntatis anxietatem, & uelut fugam a malo, quod imminere uidetur, ex ipſa eius ratione eſt euidens. Aeque & hoc. Quod dolor ſit triſtitia, aut diſplicētia de malo præſenti, & quod adeſt, aut de præterito, cuius adhuc effectus aliquis nobis diſplicens remanet, Aduerſarijs omnia ſunt comixta, cōfuſa, & tranſpoſita. Contritio illis terrorem, terror timorem, timor dolorem ſignificat.

Timor.

Dolor.

Vt aduerſarij etiam uocabulis omnibus, utātur cōtra rationē propriā.

Iam & hoc quale eſt, & quis intelligat? quod terrores, conſcientiæ, dicant. Si terrorem, pro ſuo effectu, hoc eſt, timore aut mœtu qui terrefacto incuſſus eſt, intelligāt: ille neutiquam conſcientiæ, ſed uoluntati cōpetit: niſi etiam & harum nobis diſcretionem auferant: uoluntatis eſt, amare, odiſſe, ſperare, timere: cōſcientiæ officium eſſe, ut uoluntati uelut pœdagogus quidam adſiſtat, & eidem ſibi obſequenti bonum teſtimonium perhibeat, non uero obſequentem arguat, ipſæ nos docent ſacræ literæ, & ſupra, non ſemel demonſtrauimus. Rerum ergo natura nō admittit, ut terrores ſint conſcientiæ. Quin potius, ipſa conſcientia perterrefacit nos, quando eius monita negligimus, & ad carnis deflectimus deſideria: nobis proponens iuſtum Dei in nos iudicium, & gehennæ, damnationiſq; timorem incutiens.

Terrores non conuenire conſcientiæ.

Aduerſarijs

Aduerſarijs uero terrores ſunt conſcientiæ: & terror, dolor, quo conſcientia dolet ſe peccaſſe: quæ tamen non peccat, ſed peccantes nos arguit, immo, nec in damnatis a ſuo ceſſat officio. Atq; ita ſane loquuntur & tam proprie, ac ſi calcaneum obthalmia, oculos ſurditate laborare dicerent. Et hæc eſt illa clara pœnitentiæ doctrina, quam Lutherũ, tandem aliquando, propitijs bene ſuperis, inuexiſſe gloriantĩ in ęcclesiã, pro qua oẽs illi ingẽtes debeamus gratias?

Nota obſecro lector quã proprie ac definite in definitione Cõtritionis loquãtur aduerſarij.

Sed qui obſecro, hac in re, aut Lutherus ſecum, aut uos cum Luthero uobiſcumq; conſtare, conſentireq; poteritis?

Vt nec cũ Luthero nec ſecũ de Cõtritione conſentiant.

Hic Luthero & uobis, contritio, eſt altera & prior pars pœnitentiæ: quam ſubſequitur ueſtra illa fides, pars eius altera: ut ſic tota, hijs binis ſuis uobis conſtet partibus. Contritio, uobis definientibus, terrores ſunt conſciẽtiæ, ſentiẽtis deũ iraſci pctõ. Terror eſt, timoris incuſſio, aut ut poſſit terrefacto cõpetere, mœrus, timorue incuſſus. Timor iſte, uobis authoribus nõ procedit ex amore dei, nec poteſt. Cũ affirmetis impoſſibile homini, diligere deũ, niſi prius peccata ſibi remiſſa certa fide apprehendat. Ita enim et hic dicitis, et dixiſtis ſupra in aſſertione iuſtificantis illius ueſtræ fidei. (Nec prius dilectio adeſt, q̃ fide reconciliatio facta ſit.) Relinquitur ergo, ut hic terror, aut timor, cõſcientiæ incuſſus (quam cõtritionem dicitis) ſit gehennæ damnationiſq; timor, ex ſui ipſius amore procedens. Nam timor, eſt inſtantis imminentiſq; mali, quod apprehendimus, ei quod amamus inimicum & contrarium. Luthero autem, qui uobis, nobiſq; (ſi uera dicitis) huius tam luculentæ, ſalutariſq; de pœnitentia doctrinæ author eſt, iſtiuſmodi contritio, ad aſſequendã remiſſionem peccatorum, adeo nihil promouet, ut ab eadem etiam abducat longius. Is enim, contritionem, quæ paratur per diſcuſſionem, collectionem, & deteſtationẽ peccatorum noſtrorũ, ponderando eorũdẽ

Contritio ipſis gehennæ damnationiſq; timor, ex ſui amore tantum procedens.

Luthero Contritionem hãc, quã hic primã partem ſalutaris pœnitentiæ faciunt, hypocritas nos & magis peccatores facere.

grauitatem, multitudinem, fæditatem, & damnum quod per ea incurrimus, & qua quis recogitat annos ſuos in amaritudine animæ ſuæ, affirmat hypocritas nos & magis peccatores facere. Quomodo ergo hic, prima ſalutaris pœnitẽtiæ pars ab eodem, uobiſcꝫ conſtituitur? Præclaram ſane nos pœnitentiam docetis, quæ nos Deo adeo non reconciliet, ut magis etiam elonget ab eodem: adeo illius ad nos miſericordiæ oculum non aduocet, ut eius in nos iram magis prouocet: non peccatorum remiſſionem impetret, ſed peccatores etiam magis faciat.

Veros terrores ueros dolores eſſe etiam in deſperatis ac damnatis.

Quod alicubi, uelut differentię, aut diſtinctionis alicuius gratia, contritionem, ueros terrores, ueros dolores dicitis, nihil magis explicatis. Eſt enim uerũ, quod opponitur ficto & ſimulato. Iudas, non ſimulabat dolorem, ſed reuera doluit, & in tantum doluit, ut dolorem non ferens, cucurrerit ad laqueum. Damnati in inferno non ſimulant dolorem, nec leuiter dolent, ſed reuera grauiſſime dolent, ut paulo ante demonſtratum eſt. Nihil refert, ꝗ̃ uerus, ꝗ̃ magnus ſit dolor de peccatis, ſed a quo amore dependeat. Cui, ut conformiter ſe habeat, & in ueritate, & in magnitudine, plane neceſſe eſt. Qui inordinato uehementiꝗ̃ ſui amore laborant, ſimili ad rationem, dolore, afficiuntur ex hijs quę apprehendunt adeſſe, ſibi nociua, inimica, & contraria. In eundem modum qui Deum ſyncere diligunt, ad proportionem etiam eius amoris, amati offenſam deteſtantur & odiunt.

Nihil referre, quã uerus, aut ꝗ̃ magnus ſit dolor de peccatis, ſed ex quo amore dependeat.

Et hactenus quidem ex notione Contritionis Lutheranę & aduerſariorum, quæ ſit luculentia doctrinæ eorundẽ, de pœnitentia, guſtũ nõ nullũ exhibuimus. Quem tibi magis confirmabit, modus, quem docent, generationis eiuſdem illius contritionis ſuæ, ſi ipſum excuſſeris.

Et hæc contritio, inquiunt, fit quando uerbo Dei, arguuntur

untur

untur peccata. Quia hæc eſt ſumma Euangelij, arguere peccata, & offerre remiſſionem peccatorum, & iuſtitiam propter Chriſtum, & ſpiritum ſanctum, & uitam æternã, ut renati benefaciamus.

Quomodo cõtritionem generari in nobis doceant.

Animaduertite obſecro, quid ex hijs uerbis, aut ſani, aut certi quiſq; poſſit intelligere.

Et hæc contritio (illa inquam quam terrores conſciẽtiæ definierunt) fit, quando uerbo dei arguuntur peccata. Nunquid aliter nunquã, aut nulla alia ex cauſa? An non, fidelem hominem, etiã ſi nullus adſit alius diuini uerbi præco, ſua ipſius conſcientia non frequenter redarguit, terret, & diuini iudicij damnationiſq; timorem incutit?

Attende obſecro lector doctrinæ huius luculentiam.

Sed probant, rẽ ita habere. Quia hæc eſt ſumma Euãgelij, arguere peccata & offerre remiſſionem peccatorum propter Chriſtum.

Iterum quæſo Lector hic aduerte animũ. Supra aſſerentes uiuam illam energiam ſuæ illius ſalutaris fidei, ſcripturam uniuerſam in hos duos locos partiuntur, quos ſibi conſtituũt, uelut e diametro: legem inquam, & promiſſiones, hoc eſt, Euangelium. Siquidem, Euangelium, nihil eſſe, quã promiſſionem remiſſionis peccatorum & iuſtificationis propter Chriſtum affirmant. Legis munus propriũ faciũt, accuſare ſemper, & perterrefacere conſcientias. Perterrefactam autem conſcientiam refugere, non amare Dei iudicium. Contra, Euangelio tribuunt, conſolari nos: gratuitam ſalutem, propter Chriſtũ ingerere: conſcientiæ terrores a lege incuſſos depellere. Hic plane contra ex Euangelio legem faciũt. Hic illis Euangelij ſummã eſt, peccata arguere: terrores incutere conſcientiæ: quod illic legis, ut contra Euangelium diſtinguitur, eſt proprium. Quo igitur pacto, hoc pſalterium concordat, cum illa cythara?

Quam ſecum pugnent ubiq;

Iam & illud quale eſt? Quando uerbo Dei arguuntur

peccata,conſcientia terrore ac timore cõcutitur, diuini inquam iudicij & gehennæ, cũ nondum diligat: accedit deinde fides, & perfectum eſt pœnitentiæ myſterium. Hoc inquam eſt, quod explicari cupio, quo ſecum pacto cohæreat, ut fides ſequatur, non præcedat ueſtram illam contritionem: hoc eſt, incuſſos conſcientiæ timores a uerbo Dei? De fide inq; loquor, nõ de noticia hiſtoriæ, quã nemo fidẽ intelligit. Cũ uerbo dei arguunt peccata, aut fidẽ iã habet peccator, aut non habet, Si non habet, non credit uerbo Dei; nec proinde mœtu, aut terrore, ex audito & non credito uerbo dei concutitur, Si fidem habet, iuſtus eſt, uobis ipſis authoribus: etiam anteq̃ pœniteat, conterreatur, aut terroribus illis cõcutiatur eius conſcientia.

Exiſtimo Lectorem iã ſatis intelligere, q̃ta ſit perſpicuitas doctrinę pœnitẽtię apud aduerſarios, Et ex notione cõtritionis, quã primã eius partem faciunt; et ex modo, quem docent, generationis eiuſdẽ. Nunc audiq̃ fœliciter, q̃ efficaciter ad eandem ſtabiliendã ſcripturas accommodent.

Quam fœliciter, ad ſuã illã cõtritionẽ ſtabiliẽdam, ſcripturas accommodent.

Et de hijs, inquiunt, terroribus loquitur pſal: xxxvij. Quoniã iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meũ, & ſicut onus graue grauatę ſunt ſuper me, Afflictus ſum & humiliatus nimis. Et pſal: vi. Miſerere mei domine, quoniam infirmatus ſum.

Quis uobis obſecro, hoc affirmãtibus, hos pſalmos de terroribus loqui, crediturus eſt: qui nullum de terroribus uerbum continent? Et ut a ſecundo, qui ordine primus eſt, incipiam, Ille, uere ſuæ miſeriæ cõſcij, & uere pœnitentis, & diuinam miſericordiam implorantis orationẽ continet: ſed de terrore nullum uerbum loquitur. Dicit proinde ille eiuſmodi, Miſerere mei domine, quoniã infirmus ſum, ſana me domine, quoniã cõturbata ſunt oĩa oſſa mea. & anima mea turbata eſt ualde. Sed tu domine uſq; quo? Cõuertere

domine

domine, & eripe animam meam: ſaluũ me fac propter miſericordiam tuam. Miſeriam ſuam agnoſcit, in quã ex peccato incidit: magnitudinem doloris ac diſplicentiæ, quam ex recordatione diuinæ offenſæ concepit, explicat: & pro uenia ac ſalute ſupplex confugit ad Dei miſericordiam.

Ita quoq; pſal: xxxvij: in quo, nec terroris, nec mœtus ulla ſit mentio: ſed ut in priori, uere pœnitentis peccatoris habitus, affectuſq; explicatur: & deſyderium & oratio exprimitur, Qui merito dolenter agnoſcit, iniquitates ſuas ſupergreſſas caput ſuum, & dominatas ſibi: illiſq; ſe, grauibus certe duriſq; tyrannis, miſere ſeruijſſe in opere luti, palearum, & laterum: de quibus ex animo dolet, uere humiliatus iam ſub Deo: atq; ita dolet, ut cordis gemitu, lachrymis ac rugitu illum ipſum dolorem palam cõteſtetur. Sed hæc nihil ad Lutheranam, & aduerſariorum, ſed ad noſtrã pœnitentiam, & contritionem proprijſſime pertinent.

Supereſt iam altera pœnitentiæ aduerſariorum pars, fides illa earum ſpetialis, qua credimus peccata noſtra nobis gratis remitti ob Chriſtum, Quam, cum ſupra demonſtrauerimus ignoratã ſcripturæ, Deo, Chriſto, Apoſtolis, & uniuerſæ uſq; ad Lutherum inauditam fuiſſe catholicæ æccleſiæ, conſtat ſane q̃ ſalubrem, q̃ luculentam pœnitẽtiæ doctrinam, ipſi cum ſuo Luthero inuexerint in ęccleſiam. Et q̃ bene ſit conſultum illis, qui ſe hijs credunt magiſtris & doctoribus.

De ſecũda parte Pœnitentiæ aduerſariorũ. Illa ſua fide.

Quam ſuam fidem, quod hic in Apologia, quæ iã eſt recens ædita, (Nam prior quam Auguſtæ ædiderunt, ijs caret omnibus) perinde quaſi ſupra ab ipſis nihil actum ſit, uelut ex integro plæriſq; ſcripturarum authoritatibus aggrediuntur aſtruere, ſane perdunt operam, Cum una reſponſione dicatur ad omnia, quæcũq; ex ſcripturis de fide proferri poſſunt, nullũm eſſe in illis iothã, nullum apicem,

qui ad illam aduerſariorũ fidem ſpetialem pertineat, Sed uniuerſam, loqui ſecundum aliquem modorum, qui controuerſia ſecunda a nobis diligenter explicati ſunt, aut de fide catholica, atq; illi coniuncta in dei ueritatem innitente fiducia, idq; bifariam: aut ſimpliciter: aut uiua: aut de ea fiducia in Dei bonitatem & miſericordiam, quæ ſpei aſſequendæ ueniæ & remiſſionis peccatorũ coniuncta & affinis eſt: aut deniq; de altera illa fiducia certa aſſequẽdæ coronæ & gloriæ, & obtinendi a deo quicquid petimus: quę ex familiari iam amore Dei naſcitur: & habet ſuæ illius ſecuritatis ſponſorem, Dei amorem, per ſpiritum ſanctum nos inhabitãtem, diffuſum in cordibus noſtris. Quæ fiducia, multis paſſibus (ut illic demonſtrauimus) peccatorum remiſſionem ſubſequitur: quam, ut altera illa fides, præcedat, neceſſe eſt. At de fide aduerſariorum nullum uerbum in ſcripturis eſt. Intelligunt proinde fruſtra ſe ſcripturas proferre, loquentes de iuſtificante quadam fide, niſi demõſtrauerint quod loquantur de ſua illa ſpeciali promiſſæ in Chriſto ſalutis fide, & non de noſtra fide catholica: ſeu ſimpliciter: ſeu uiua, ut dictum eſt: ſeu de illa fiducia qua erga familiariter, & mutuo amatum utimur, quæ impetrat ab amico quæ uult.

Peroratio, De doctrina pœnitẽtiæ, aduerſariorũ, & catholica.

Proinde, ſi q̃tum dijudicandæ hinc inde, & aduerſariorum, & noſtrę de pœnitentia doctrinæ, uiris bonis ſufficere poſſit, dici oportuit, iam ſatis dictum exiſtimo.

Ne tamen rationibus, quibus & ſuam ſententiã aſtruunt, & noſtrã impugnant, non ſatisfactũ querantur, etiam hoc tedij adhuc deuorandum eſt.

Explicatio rationũ, quibus ſuam aſtruũt.

Itaq;, quod recte & ſecundũ ſcripturas poſuerint illas duas partes pœnitentiæ, nempe, illã ſuam contritionem, hoc eſt, terrores conſcientiæ, illamq; ſuã fidem, ita demonſtrare pergunt.

Chriſtus

Ratio prima.

Chriſtus dicit, Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam uos. Hic duo membra ſunt, inquiunt. Labor & onus ſignificant contritionem: hoc eſt, pauores & terrores peccati et mortis. Venire ad Chriſtū, credere eſt, quod propter Chriſtum remittuntur peccata. Sunt igitur hæ duæ p̄cipuæ partes pœnitentiæ, contritio & fides.

Excuſio.

Si in hūc modū pro ueſtro arbitrio interpretantibus uobis ſcripturas teneremur nos credere, facile ex illis aſtrueretis quidlibet. Sed nondum perſuaſiſtis nobis, uos eſſe illos, de quibus nobis per ſcripturam dicitur. Et facies quodcumq; dixerint, qui præſunt loco quem elegerit dominus, ſequeriſq; ſententiam eorū. Non diſcedes a uerbo quod annunciauerint tibi ad dexteram nec ad ſiniſtrā. Quorum, uos, cum audeatis ſententiam contemnere, merito nos, ueſtras expoſitiones non recipimus: præſertim, quæ clariſſimam ſcripturæ ſententiam corrumpūt & adulterāt. Chriſtus inuitat laborantes, laſſatoſq; in uijs iniquitatis, difficilibus ſane, & ſub peccatorum onere fatiſcentes, ad ſe ueniant: uenientibus promittit refectionem & exonerationem a peccati, ſub qua laborant, ſarcina. Imus ad Chriſtū, non pedum, ſed cordis, ſed amoris paſſibus: atq; ad ipſum couertimur. Quod dum facimus, etiam ipſe uiciſſim cōuertitur ad nos: & onere peccatorum, ſub quo laboramus, nos liberat: & ſua gratia reficit. Quid igitur? Ergo cōtritio, hoc eſt, terrores, & ueſtra illa fides, ſunt præcipuæ partes pœnitentiæ? Per quam obſecro dialecticam, niſi ſecundū quā quodlibet infertur ex quolibet.

Tu uero in his rationibus omnibus perpende lector, quā apte ſcripturas ſuæ ſententiæ accommodent.

Eiuſdem formæ argumentum addunt alterum.

Ratio ſecūda.

Apud Marcum dicit Chriſtus, Pœnitemini, & credite Euangelio. Hic, inquiunt, in priore articulo, peccata redarguit: in ſecundo, conſolatur nos, & oſtendit remiſſionem peccatorum propter Chriſtum donatam. Hæc enim re-

uelatur in Euangelio. Videtis, inquiunt, & hic duas partes pœnitentiæ coniungi?

Excuſsio. Hoc nos uidemus, Chriſtum exorſum doctrinam ſuam a pœnitentia, Cum ſit ea ſalutis, quatenus ex nobis pēdet, initium. Sed nunquid, ut digne pœniteas, non ante fidem te habere oportet, & credere? Hoc certe ſupra a nobis non ſemel demonſtratum eſt, & clariſſimis uerbis affirmat Apoſtolus, credere iam illum oportere, quiſquis ad Deum reuerſurus & acceſſurus eſt. Itaq; cum per pœnitentiam, ad Deum nos reuertamur, et accedamus, atq; eius erga nos prouocemus miſericordiam, quo & ipſe dignetur uiciſſim ad nos reſpicere, eandem, ut fides præcedat neceſſe eſt: quæ uniuerſi huius motus noſtri uerſus deum, eſt, non pars, ſed uelut principium a quo, aut cauſa quædam efficiens.

Quod autem addidit Chriſtus, Et credite Euangelio, tale eſt, uelut ſi ægrotum quis adhortetur, ut credat medico, hoc eſt, illi obtemperet, & ſalutaribus eius præceptis obſequatur. Duo igitur nobis præcipue ad ſalutē neceſſaria, & quæ uniuerſa ſua doctrina, per ſe, & Apoſtolos ſuos deinceps diligenter executus eſt Chriſtus, hic uelut ſummatim complectitur: nempe, mortificationem corporis peccati, & nouæ uitæ ſtudiū. Illa, ſit pœnitētia: hoc, in obediētia Euangelij, & impletione mandatorum Dei, & eorum quę nos docuit Chriſtus, conſiſtit. Quid inde? Ergo ne terrores cōſcientiæ, & illa ueſtra fides ignorata Chriſto, Apoſtolis, ſcripturæ, & uniuerſæ æccleſiæ, ſunt partes pœnitentiæ?

Ratio tertia. Sed & Paulus, inquiūt, fere ubiq; cū deſcribit cōuerſionē, ſeu renouationem, facit duas partes, mortificationē, & uiuificationem. Vt ad Coloſſ: II. In quo (Chriſto nempe) circumciſi eſtis, circumciſione nō manufacta in expoliatione corporis carnis, ſed in circūciſione Chriſti, conſepulti ei in baptiſmo. In quo & reſurrexiſtis p̄ fidē operationis dei.

Cuiuſmodi

Cuiuſmodi & alia multa in unum congerunt. Sunt ergo hic duæ partes pœnitentiæ, contritio & fides.

Niſi me contineret inſtituti ratio, non ferrem diutius iſtiuſmodi dialecticā, præſertim in aduerſarijs. Cur hoc dicā, admonitore opus non habent: ſed decretum eſt hic Chriſtiana cum illis modeſtia agere: ne odioſa contentio, & maledictorum retaliatio, ueritati præiudicium faciat. Excuſsio.

Paulus, quemadmodum & cæteri omnes Apoſtoli, ubiq; inculcat, ut mortificemus carnem peccati, quo uiuat & uigeat in nobis ſpiritus: ut Chriſto conſepeliamur, mortui peccato, quo eidem conreſurgamus, & conuiuamus in nouitate ſpiritus. Illud fit, pœnitentia uitę ueteris digna: hoc, credendo, id eſt obſequendo Euangelio: & uitam inſtituēdo ſecundum doctrinam Chriſti, quā uerbo, exemplo, atq; adeo, ſe toto nos docuit: & per eius ſubſequendo ingrediēdoq;, ueſtigia. Sed nunquid ex hoc eſt conſequens, ut terrores cōſcientiæ agnito peccato, et ueſtra illa fides, partes ſint pęnitētiæ? Ego ſane iſtiuſmodi argumētationū leges nūq; (didici.

Sed quid opus eſt, inquiūt, multa citare teſtimonia, cum ubiq; ſint obuia in ſcripturis, ut pſal. CXVII. Caſtigans caſtigauit me, & morti non tradidit me. Et pſal. ſequenti. Defecit anima mea præ anguſtia, confirma me uerbo tuo. Et I. Regum. II. Dominus mortificat & uiuificat, deducit ad inferos & reducit &c. Ad hunc, inquiunt, modum ſolet ſcriptura hæc duo coniungere, terrores, & conſolationem. Quarta multas ſcripturarum locos cōgerens.

Hoc ne eſt cum iudicio citare ſcripturas, quo pertinēt? & non potius uelut in tenebris palpando, quicquid ſe primum obtulerit, accommodare ad quidlibet? Excuſsio.

Prædicat Dauid diuinam erga ſe benignitatem, & miſericordiam, quæ peccantem ipſum corripuerit, & caſtigauerit, ut filium pius pater, & reſipiſcere coegerit, non occiderit.

occiderit, Ergo ne cōtritio, hoc eſt, terrores conſcientiæ, & ueſtra illa fides, ſunt partes pœnitentiæ?

Rurſus. Exprimens deſiderij ſui impotentiam, quo Chriſti ſaluatoris & uerbi in carnem expectabat aduentū, Defecit, inquit, in ſalutari tuo anima mea, & in uerbum tuum ſuper ſperaui, Defecerunt oculi mei in eloquium aut uerbum tuum, dicens, quando conſolaberis me? De pœnitentia uero, de terroribus, de fide illa ueſtra, nullum hic prorſus uerbum eſt.

In cantico Annæ, cum Samuelem filium offerret domino, eadem agnoſcens uim & authoritatem diuinæ in humanis rebus prouidentiæ, & quod prius ſterilitatis percuſſa opprobrio, fęcunditatis deinde beneficio, donata fuerat, & contra alij diuinis beneficijs cumulati, quod de illis ingratos ſe præſtiterunt, reciderint in contrarium, Arcus, inquit, fortium ſuperatus eſt: & contra, infirmi accincti ſunt robore, Repleti prius, pro panibus ſe locauerunt: & cōtra, famelici, ſaturati ſunt: quin & ſterilis, peperit plurimos: contra uero, quæ multos habebat filios, infirmata eſt, Dominus mortificat & uiuificat, deducit ad inferos & reducit, Dominus pauperem facit, & ditat, humiliat & ſubleuat &c. Eius enim ſunt cardines orbis terræ. Sed hæc ad pœnitentiam atque eius partes, ad contritionem illam ueſtram, hoc eſt, conſcientiæ terrores, ad illam fidem ueſtram quid pertinent?

Adducunt præterea & alios quoſdam locos in ædita auctaque nouiſſime, ſua illa Apologia, (nam prima dictos tantum habet) ſed ad eandem omnes monetam pertinent: nec ullam difficultatem ingerunt ei, qui uel paululum aſſueuit iam indicatæ ſubinde a nobis illorum dialecticæ. Proinde ad rationes eorum, quibus ſuam illam, tam quam audiſti, luculentam, expeditam, & planam, pœnitentiæ doctrinam

ctrinam aſſerunt, iſta mihi ſufficere uidentur.

Noſtram doctrinam impugnare cum uideri uolunt, Andabatarum more in tenebris dimicant: immo doctrinā noſtram non intelligentes, ſua ipſorum ſomnia, quæ nobis impudenter affingunt, impugnant.

Quomodo catholicā doctrinam impugnare uolētes, ſua ipſorum, quæ illi affingunt, ſomnia impugnent.

Aiunt nos affirmare, ita remitti peccatum, quia contritus eligit actum dilectiōis, per quem, remiſſionem peccatorum mereatur accipere, In quo confutando, ſe fruſtra fatigant, cum nos nihil aſſeramus minus, Neq; enim dilectionem ex contritione, ſed contra, contritionem ex amore ac dilectione procedere dicimus. Quamdiu peccator non diligit, manet in morte: quemadmodum ille ueritatis Euāgeliſta, clariſſimis uerbis affirmat, Quando autem quis ad ſyncerum Dei amorem perductus eſt, tantum neceſſario dolet, & ſibi diſplicet, quod ipſum offenderit, quē tum amat. Hæc enim neceſſario commenſurantur: amor, & diſplicētia, aut dolor de offenſa amati, Quo cum perductus eſt, iā eſt corde uere contrito ac humili: ad quod, oculo illo miſericordiæ, Deus iam dignatur reſpicere, Ipſe enim diligentes ſe, uiciſſim diligit: non diligentes non dignos habet ad quos reſpiciat. Neq; tamen, per ipſum actum dilectionis, & ex ea procedentis contritionis, dicimus peccatorem mereri remiſſionem peccatorum, aut iuſtificationis gratiam, merito illo proprie dicto, quod quem debitorē conſtituat, Ita enim gratia non eſſet gratia.

Somnium primum.

Veram contritionē ex amore, non cōtra, amorem ex cōtritione procedere.

Nec amorem, nec cōtritionē mereri iuſtificationis gratiam, eo merit. genere, quod ex opere debitorē cōſtituat.

Quis de merito cōgrui, ut cum ſcholaſticis dicamus, nullum hoc incōueniens exiſtimemus admittere, Tametſi ipſi, hoc aperte falſum, alienumq;, & a ſcripturis, & orthodoxis patribus dicant; ſed dicant tantum, & non demonſtrent. Hoc enim, bono, pio, & miſericordi domino congruit, uere pœnitētibus ignoſcere: & ad animandos, reuo-

Vtiq; tamen, merito cōgrui quod uni domini liberalitati, & miſericordiæ innititur.

candoſq; ad ſe, ſalutemq; ſuam miſeros peccatores, eidem bonitati placuit, etiam hoc ipſum promittere, & uelut promiſſo ad hoc ſeſe obligare. Proinde toties ad nos clamat in ſcripturis, per prophetas, & apoſtolos, Quacumq;, inquit, hora ingemuerit peccator & conuerſus fuerit, omniũ iniquitatum eius non recordabor. Et rurſus, Conuertimini & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus ueſtris, & non erit uobis in ruinam iniquitas, Nunquid uoluntatis meæ eſt mors impij dicit dominus, Et non potius ut conuertatur a uijs ſuis & uiuat? Reuertimini & uiuite. Ita quoq; per Zachariam, Conuertimini ad me, & ego conuertar ad uos. Ita & Iacobus, Appropinquate Deo, & appropinquabit uobis. Ita & ipſe Chriſtus, Venite ad me omnes, qui ſub peccatis laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam uos, Noſtra ad ipſum conuerſio, noſter acceſſus, præcedit: quam concomitatur Dei conuerſio, & appropinquatio ad nos: de qua, uelut promiſſa, certos nos reddidit, ſi præceſſit in nobis, quod ex nobis requiritur, Ad quod ipſum nihilominus, ſua bonitate, & gratia nos prouocat, inſtigat, & adiuuat: ita ut nulli quicq; ex ipſo, ad ſalutem deſit. Ego ſto, inquit, ad oſtium, & pulſo, Si quis audierit uocem meam & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum. Ipſe pulſat, ut ſibi ianuam cordis noſtri aperiamus: dat nobis facultatem, ut eandem ſibi aperire poſſimus: non tamen eam ipſe effringit, atq; ita ad nos ingreditur: ſed ſi nos ipſi, eius equidem adiuti gratia; quæ omnibus parata offertur, eandem ipſi aperuerimus. Quod cum facimus, promittit aut affirmat ſe ingreſſurum ad nos. Itaq; in hymno quadrageſimali ita canit æccleſia, Si rennuis, quis tribuet? indulge quia potens es, Si corde rogamus mundo, certe debes ex promiſſo.

Peccatorũ remiſſio uere pœnitẽtibus debita ex promiſſo

Ad

Ad hæc, aiunt nos affirmare, ad deletionem pecca- *Somniũ ſecundum.*
ti, ſolam deteſtationem criminis ſufficere. Item, Quod
per attritionem, ut contra contritionem diſtinguitur a *Tertium.*
doctoribus, mereamur gratiam. Quod item ſuſceptio *Quartum.*
ſacramenti pœnitentiæ ex opere operato, ſine bono motu
utentis, hoc eſt, ſine fide in Chriſtum, conferat gratiam.
Quæ cum ſint euidentia, atq; impudentia mendacia,
nihil eſt opus ea aliter refellere. Tantum mirari cogi-
mur; quid nam illis in mentem uenerit, iſtiuſmodi no-
bis affingere, quæ cum doctrina noſtra pugnant e diame-
tro.

Aeque merum eſt figmentum & inſomnium, quod *Quintum.*
affingunt ſcholaſticis de poteſtate clauium, doceri ab illis,
quod ualeant ad remiſſionem peccatorum, non coram
Deo, ſed coram æcceleſia.

Q͠uꝗ de poteſtate clauium, nobis nulla hic ſit diſpu- *Poteſtatẽ clauium toto genere diuerſam eſſe a poteſtate remittendi peccata.*
tandi neceſſitas: ut quas, huc pertinere non credimus, ſed
ſignificare authoritatem regendi domum æcceleſiaſticam,
Quarum officium præcipuum eſt, ſui regiminis habenis
moderari Chriſti oues & familiam: ſuum cuiq; officium
præſcribere; figere, refigere, obligare, & obligata reſol-
uere. Nec uſq; fit mentio clauium a Chriſto, q̃ unico *Quod earum officiũ explicatũ a Chriſto*
loco, ad unum Petrum, uelut æcceleſiaſticæ hierarchiæ
conſtituendum a ſe rectorem & præſidem: ubi & dictum
clauium officium in æcceleſia, clariſſimis ſuis uerbis ex-
ponit, ſubiungens, Et quodcumq; ligaueris ſuper ter-
ram, erit ligatum & in cœlis, quodcumq; ſolueris, ſolu-
tum.

Principale & primum harum opus eſt, præſcribere
omnibus qui ſunt in domo æcceleſiaſtica, in regno Chriſti,
quod hic ſuper terram eſt, cuiq; quod eſt ſui officij: & ob-
ligare omnes præceptionum ſuarum uinculis.

Secundarium eſt, conſtituta & obligata reſoluere, Et quicquid ille huius rei agit, in regno Chriſti ſuper terram, hoc coram Chriſto, ratum eſt in cœlis. At alia, & ab hac diuerſiſſima poteſtas eſt, quę eſt data, non ſolũ paſtori ouilis Chriſti, & regni eius rectori, non ſolum apoſtolis, quos nobis Epiſcopi referunt, ſed una etiam diſcipulis, & in eis, ſacerdotibus omnibus, (de qua poſt Chriſti reſurrectionem apud Ioannem) remittendi hominibus peccata, atq; eadem retinendi: Cuius opus primum ac principale eſt, peccata dimittere: quod nihil cõmune habet, cum primo & principali opere poteſtatis clauium: nempe, ligare, figere, præcipere, obligare, Secundarium uero, & minus principale, eſt, peccata retinere, Quod & ipſum, nihil cõmune habet, cum opere ſecundario, poteſtatis clauium: quod eſt, ſoluere, hoc eſt, ligata, fixa, ſtatuta, obligata reſoluere, & obligationem tollere, libertatem reddere. Sed obiter iſta.

Vt alterã chriſtianæ pœnitẽtiæ partẽ, Cõfeſsionẽ, nẽpe, nullis rationibus oppugnẽt, ſed ſuam tantũ ſententiam de ea pronunciẽt.

Alteram noſtræ pœnitentię partem, confeſſionem uidelicet peccatorum noſtrorũ ſacerdoti factam, impetrandæ atq; obtinendæ remiſſionis eorundem gratia, nullis rationibus, aut argumentis impugnant: ſed tantum, legiſlatorum inſtar, ſuam de eadem ſententiam pronunciant, Quam, q̃uis nos maiori ratione poſſimus ſimpliciter reijcere & contemnere, Quia tamen de re graui agitur, pauló preſſius excutienda eſt, Quo & noſtræ ſententiæ magis illuceſcat ueritas, & illorum ſit euidentior falſitas: certiuſq; a uiris bonis, ab omnibus qui hæc noſtra lecturi ſunt, proferri poſſit iudicium.

Eiuſdem explicatio.

Appellant bonorum uirorum iudicium, q̃ in illuſtrãdis ueris illis pœnitentiæ ſuæ partibus, contritione & fide, ſerio & fœliciter uerſati ſint, De Confeſſione uero, & ſatiſfactionibus, ut rebus nihili, aut non magni momenti, non

admodum

admodum ſe rixatos eſſe. Se nihilominus ipſam etiam confeſſionem retinere, propter abſolutionem. Quæ eſt, inquiunt, uerbum Dei, quod de ſingulis authoritate diuina pronunciat poteſtas clauium. Cæterum enumerationem delictorum in confeſſione, ſentiunt diuino iure minime neceſſariam: ſed poſſe ſacerdotem, abſoluere peccatorem, quamuis peccata eius prorſus ignoret: modo tantum in genere confiteatur, ſe peccatorem, & remiſſione peccatorum opus habere. Quanquam pro ſimplicibus, examinandæ conſcientiæ eorundem gratia, & quo certius poſſint inſtitui, probent confeſſionem eiuſmodi, quæ enumerationem particularē peccatorum habeat. Apud ſcriptores æccleſiaſticos confitentur quidem haud infrequentem mentionem confeſſionis recurrere: ſed non loqui illos de noſtra hac confeſſione quę enumerationem occultorum peccatorum habeat, ſed tantum de ritu publicę pœnitentię. Qua, quia lapſi aut famoſi recipiebantur, nō tamen ſine certis ſatisfactionibus, ideo illos confeſſionem feciſſe apud presbyteros, ut pro modo delictorum, ſatisfactiones præſcriberentur iiſdem.

Hæc fere ſumma eſt, omnium quę de confeſſione, uelut legislatores quidam, & tanquam ex tripode proferunt. In quibus coufutandis, ſi pręter inſtitutum hic paulo prolixiores fuerimus, boni conſulet Lector. Quandoquidem, non de re leuis, ut ipſi uideri uolunt, momēti, ſed ex qua neglecta, ſalutis iacturam incurrimus, hic agi intelliget.

DE PECCATORVM CONFESSIONE

demonſtratur quæ ſit doctrinæ Euangelicæ ueritas.

OStendimus ſupra, uere pœnitentem, fideliter & libēter ſe ſubdere, omnibus mediis, ac remediis, quæ pro obtinēda peccatorum remiſſione inſtituta a Chriſto intel-

 ligit

Ex Chriſti uerbis.

ligit. Intelligit autē ex ipſis uerbis Chriſti, nobis eſſe neceſſariū, ut ea remitti obtineamus ſacerdotū ſuorū miniſterio. Quandoquidem clariſſimis uerbis affirmat, non remiſſum coram Deo, quod ab illis retentū eſt, aut remiſſum non eſt. Intelligit quoq; datam ijſdem hanc poteſtatem remittēdi peccata, non quibuslibet, aut ad ſuum ipſorum nudum arbitrium, ſed uere pœnitentibus. Et proinde, cum iudicio præuio: quo, ex modo pœnitentiæ prudenter diſcernant, remittenda ne hæc, an uero retinenda adhuc peccata ſint, ut calore ſalutaris contritionis, nondum cōcocta ſatis. Qua in re, ſacerdos ſuo rite fungi officio non poſſet, niſi peccator ſuum ipſi morbum aperuerit: lepram animæ ſuæ detexerit: & ſe totum inſpiciendum præbuerit. Hanc eſſe certam, apertamq; ueritatem lucis Euangelicæ. Quam ut clariſſimis nos uerbis Chriſtus docuit, ita palam comprobatur certa illa orthodoxæ ueritatis amuſſi, catholicæ per orbem æccleſiæ, ab ipſo ſui initio, conſenſu ac ſententia. Quam orthodoxorum ſanctorumq; patrum, diuerſis ab initio ſœculis, diuerſis orbis terræ cardinibus, ſcripta, magno conſenſu comprobant. Quod ut certo intelligas, & ſimul ꝙ illud uerum ſit, quod tam confidenter pronunciant, æccleſiaſticos ſcriptores, cum de confeſſione peccatorum loquuntur, nihil de noſtra confeſſione loqui, ſed tātum de ritu pœnitentiæ publicæ, paucis demonſtrandum eſt.

Ex catholicæ per orbem æccleſiæ cōſona ab initio fide ac ſententia.

Et ut ex illo ipſo ſœculo incipiam, ꝗ ſyncera adhuc uigebat Chriſti religio. Nam de poſteriori ſœculo, ut non diffitentur publice receptam hanc ſententiam, ita eius authoritatem, non perinde tanti faciunt.

Catholicæ eius fidei S. Leo teſtis luculētiſ.

Ille ter ſanctus Leo, Epiſcopus catholicæ æccleſiæ, orthodoxæ & ſyncerae fidei aſſertor, (quibus ipſum elogijs Calcedonen. ſynodus exornauerat) ante annos undecies cente-

centenos, ad Theodorum foroiulienſem Epiſcopum ſcribens, Multiplicem miſericordiam Dei ita lapſibus ſubuenisse humanis affirmat, ut non ſolum per baptiſmi gratiã, ſed etiam per pœnitentiæ medicinam ſpes uitæ reparetur æternæ: ſic diuinæ bonitatis præſidijs ordinatis, ut qui regenerationis, dona uiolaſſent indulgentiam Dei, niſi ſacerdotum miniſterio nequeant obtinere. Mediator enim, inquit, Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus, hanc præpoſitis æccleſiæ tradidit poteſtatem, ut & confitentibus actionem pœnitentiæ darent, & ſalubri ſatisfactione purgatos ad communionem ſacramentorum, per reconciliationis ianuam admitterent. Audis quid ille dicat Leo, traditam poteſtatem æccleſiarum paſtoribus, ut confitentibus impartiantur reconciliationis gratiam, pręſcripta eiſdem actiõe, modoq; pœnitentiæ. Quod autem non loquatur de ritu pœnitentiæ publicæ, & confeſſione, qualis in ea ſolet peragi, ſed de pœnitentia, quæ cuiq; peccatori, pro obtinenda diuina indulgẽtia eſt neceſſaria, ipſa, ut, audiſti eius, uerba clariſſime loquuntur: dicens ita ordinaſſe Deũ ſuæ bonitatis præſidia, ut ab hijs qui regenerationis dona uiolaſſent, niſi ſacerdotali miniſterio, indulgentia & peccatorum remiſſio obtineri nequeat. Poteſtatem autem illam remittendi peccata, a Chriſto datam, ſacerdotibus, æccleſiarum paſtoribus: non tamen remittendi quibuslibet, ſed confitentibus. Inſuper, & pertinere ad eandem illam eorum poteſtatem, quam a Chriſto acceperunt, ut confitentibus actionem, & modum pœnitentiæ præſcribant. Sed hoc ad ſatisfactionem pertinet, de qua mox tractabitur.

Iam & alterum, & ex alio orbis cardine, & dicto Leone aliquanto uetuſtiorem, nec minus idoneum teſtem accipe, quod, quam diximus de confeſſionis neceſſitate ſententia, cõmunis catholicæ per orbẽ ęccleſię ſẽtẽtia, & doctrina fuerit.

Eiuſdẽ catholicæ per orbẽ fidei, etiã D. Auguſtinus teſtis irrefragabilis.

fuerit: Auguſtinum inquam, ex Africa.

Hic capite IIII. lib. II. de uiſitatione infirmorum, habet in hæc uerba. Sunt, inquit, quidam, qui ſufficere ſibi exiſtimant, ſi ſoli deo, cui nihil occultum eſt, quem nullius latet conſcientia, ſua crimina confiteantur, Nolunt enim, aut erubeſcunt, ſeu dedignantur oſtendere ſe ſacerdotibus, quos tamen inter lepram & lepram diſcernere per legiſlatorem conſtituit dominus, Sed nolo ut decipiaris opinione, quatenus confundaris confiteri Chriſti uicario, tabeſcens præ rubore, uel ceruicoſus præ indignatione. Nam ipſius eſt humiliter ſubeundum iudicium, quem dominus ſuum non dedignatur uicarium, Ergo ad te uenire roges ſacerdotem: & fac ipſum conſcientiarum tuarum penitus participem. Erroneam autẽ eſſe perſuaſionem contrariam etiam argumentis confirmare pergens, hoc dicit teſtari ſanam doctrinam, quod ſacerdotis egeamus, qui inter deum & nos mediator ſit ſalubri iudicio. Alioqui, inquit, & ſub lege, & ſub gratia. Ite & oſtendite uos ſacerdotibus, reſponſum diuinum, quomodo conſummaretur? Confitemini alterutrũ peccata ueſtra, quomodo compleretur? Et alio loco. Ergo ſine cauſa dictum eſt, Quæ ſolueritis in terra, ſoluta erunt in cœlo? Ergo ſine cauſa datæ ſunt claues eccleſiæ dei? Fruſtamus Euangelium dei: fruſtamus uerba Chriſti: promittimus nobis, quod ille negat: nonne nos decipimus? Quid hic dicturi ſunt aduerſarij? An de ritu publicæ pœnitentiæ Auguſtinum hic loqui? An de confeſſione eiuſmodi, qua ſacerdoti peccator diceret, Peccator ſum, egeo remiſſione peccatorum, proinde dimitti mihi ea? Quid eſt ergo, quod confeſſionem, quam ut neceſſariam exigit, affirmat adiunctam habere erubeſcentiam, ob quam, grauis ſit peccatoribus? An eſt quiſq̃, qui ſe peccatorem confiteri erubeſcit, quod de omnibus pronunciat diuinæ ſcripturæ

pturæ certa authoritas? Quid eſt, quod de occultis, & ſoli Deo notis, confeſſione detegendis loquitur? Quid, quod iubet, ut faciamus ſacerdotem conſcientiarum noſtrarum penitus participem? Non iam interrogo, quanti illis ſit Auguſtini authoritas, Sed hoc cupio, quod mecum perpendant aduerſarij, & quicunq; apud ſe in hac cauſa aliquod ſunt prolaturi iudicium, an credant Auguſtinum hac in re docuiſſe tunc ſibi commiſſos Chriſtifideles, atq; interim ſemper uniuerſam Chriſti æccleſiam, ſua ſomnia, ſua inuenta, & nō potius, quā ille didicerat in catholica æccleſia, doctrinam ſanā & catholicam? Docet autem, Euangelium Dei, & uerba Chriſti fruſtrare, ſe alioſq; decipere, ſibi promittere quod negat Chriſtus, qui perſuadent ſibi & alijs, peccatorum quem remiſſionem conſequi, qui non humiliter ſe ſubmiſerit ſacerdotis iudicio: qui aut dedignantur, aut erubeſcunt ſe illi oſtendere, ſua illi peccata confiteri, ſuam conſcientiam aperire. Qui & alio loco docet, ut non per nuncium, non per ſcripturam, ſed ore proprio, peccata noſtra confiteri debeamus ſacerdotibus, Vt qui, inquit, per uos peccaſtis, per uos erubeſcatis, Erubeſcentia enim ipſa, partem habet remiſſionis, In hoc enim, quod per ſe ipſum qs dicit ſacerdoti, & erubeſcētiā uincit timore offenſi, uenia fit criminis, Multum enim ſatisfactionis obtulit, qui erubeſcentiam domans nihil eorum quæ commiſit, nuncio Dei denegauit.

Hæc perpendant, quæ D. Auguſtini ſæculo, de cōfeſſionis neceſſitate fuerit doctrina catholicæ eccleſiæ.

Eiuſdem catholicæ fidei & doctrinæ, ex eodem quidē ſæculo, ſed ex diuerſo orbis cardine, oriente, nempe, etiam Chryſoſtomum illum, teſtem accipe.

Hic Hom: iij. in Matheum, habet in hæc uerba, Confeſſio, inquit, peccatorum, teſtimonium eſt conſcientiæ timentis Deum, Qui enim timet iudicium Dei, peccata ſua non erubeſcit confiteri, Qui autem erubeſcit, non timet.

Chryſoſtomus teſtis eiuſdem catholicæ fidei

Perfectus enim timor, ſoluit omnem pudorem, Illic enim turpitudo confeſſiõis aſpicitur, ubi futuri iudicij pœna nõ creditur, Nunquid neſcimus, quia confeſſio peccatorum habet pudorẽ? Et quod hoc ipſum, erubeſcere, pœna grauis eſt? Sed ideo magis iubet Deus confiteri peccata, ut uerecundiam patiamur pro pœna, Hactenus ille, Quem, puto, non dices ſua ſomnia inuentaq; docuiſſe cõmiſſum ſibi populum, ſed doctrinam, quã nouerat uir doctiſſimus, & ſanctus Epiſcopus, catholicæ Chriſti æccleſiæ. Audis autem, ut intellexerit & docuerit, confeſſionem peccatorum, non eſſe poſitam in noſtro arbitrio, ſed præceptam a Deo. Ideo, inquit, Deus iubet magis confiteri peccata, ut uerecundiam patiamur pro pœna, Nec fingere quiſq; poteſt, eũ loqui aut de confeſſione publica, aut illa, qua quis tantum diceret ſacerdoti in genere, peccaui, Sed de ea quę omni peccatori eſt neceſſaria, Qualis publica nõ eſt, De ea item, quę pudorem & uerecundiã comites, ut neceſſarios, ita homini graues habet, qualis illa generalis non eſt.

Teſtes quoq; Baſilius. Ambroſius. Hieronimus.

Eiuſdem doctrinæ catholicæ teſtes ſunt, ille Magnus Baſilius, lib. de inſtitutione monachorum. Et b. Ambro: lib ij. de pœnitentia.

Subſcribit eidem & ille (teſtis plane irrefragabilis) D. Hieronimus, Qui capite xviij in Eccleſiaſten, habet in hęc uerba, Si quem ſerpens diabolus occulte momorderit, & nullo conſcio, eum peccati ueneno infecerit, ſi tacuerit qui percuſſus eſt, & non egerit pœnitentiam, nec uulnus ſuũ fratri ſuo & magiſtro uoluerit cõfiteri, magiſter ei prodeſſe non poterit, Si enim erubeſcit ęgrotus uulnus medico cõfiteri, quod ignorat, medicina non curat. Hactenus ille. Vides autem qualem confeſſionem illi faciendam doceat, quem ſerpens momorderit in occulto, qui peccati ueneno infectus eſt, nullo conſcio: nempe, talem, per quam, hoc

ipſum

ipſum latens conſcientiæ ſuæ uulnus detegit: non deo, cui nihil occultum eſt: ſed fratri, & magiſtro: ſacerdoti uidelicet, quem nobis Chriſtus animarum noſtrarum conſtituit medicum: denuntians, niſi illi confeſſus fuerit, curationem minime recepturũ. Vides illum clariſſime ſignificare, confeſſionem neceſſario requiri ad pœnitentiam peragendã. Nec ſemel hoc dixiſſe contentus, continuo ipſum repetit, & alijs uerbis iterum inculcat. Si uulnus, inquit, ſuũ, fratri & magiſtro ſuo noluerit confiteri, ille cui a Chriſto data eſt medicandi, hoc eſt, peccata remittendi poteſtas, prodeſſe ipſi non poterit, Si erubeſcit ægrotus uulnus medico cõfiteri, quod ignorat, medicina non curat, Vides ut hic doceat, non generalem illam, qua quis tantum ſe peccatorem profiteretur, ſed ſpecificam uulneris, conſcientiæ detectionem: alioqui ipſum curari non poſſe, pœnitentiæ medicamento, & remiſſionis curatione, quam impartit animarũ magiſter & medicus, Eam, nempe, per quã, cordis intima, & quæ quis in ſecreto cordis ſui, ſola cogitatione perpetrauit, aperit: non Deo, ſed fratri, mortali homini: non qualicumque, ſed magiſtro ſpirituali. Eiuſmodi confeſſionem ille docet, & exigit, ut quis digne pœniteat, & commiſſorum remiſſionem poſſit percipere.

Immo quod non ſolũ D. Hieronimi, ſed etiã Cypriani, ſed etiã Origenis, immo Dionyſij temporibus, hoc eſt, ab ipſis continuo Apoſtolis, uſitata in æccleſia fuerat, & exacta uelut neceſſaria, peccatorum, quantumuis occultorũ, diſtincta, & non illa generalis confeſſio, ijdem ipſi luculentiſſimi teſtes ſunt.

Cyprianus ille ſanctiſs. martyr & Pontifex, ſerm: v. de lapſis, loquens de hijs, qui corde tantum lapſi ſunt, Hij, inquit, quamquis nullo ſacrificij aut libelli facinore conſtricti ſunt, quoniam tamen de hoc uel cogitauerunt, *Eiuſdem fidei teſtis Cyprianus.*

Hoc ipſum apud ſacerdotes Dei dolẽter & ſimpliciter cõ-ſiteantur: exomologeſim cõſcientiæ ſuæ faciant: animi ſui pondus exponant: ſalutarem medelam paruis licet & mo-dicis uulneribus exquirant, Et paulo poſt, Confiteantur ſinguli, quæſo uos fratres, delictum ſuum, dum adhuc qui delinquit, in ſæculo eſt, dum admitti eius confeſſio poteſt, dum ſatisfactio & remiſſio per ſacerdotem apud Deũ gra-ta eſt. Hactenus ille, annis circiter centum quinquaginta, antequam illa Hieronimus ſcriberet, Quem audis docentem, ſola cogitatiõe lapſos, hoc ipſum, apud ſacerdotes Dei do-lenter & ſimpliciter confiteri debere: et obſecrando ex-hortantem omnes, delictum quemque ſuum, dum tempus habet, dum remiſſio per ſacerdotem facta Deo grata eſt, confiteri. Nec puto te dicturum, hunc ſanctum & doctiſs. Pontificem, ſua hic aut ſomnia, aut inuenta docuiſſe Chri-ſtifideles: ſua authoritate (quæ temeritas potius fuiſſet, & præſumptio) iiſdem impoſuiſſe hanc confeſſionis peccato-rum occultorum ſarcinam: ſed hoc docuiſſe, quod habebat doctrina ſana, quam didicerat in catholica æccleſia, Nec poſſunt hæc detorqueri ad ritum pœnitentiæ publicæ: ad quam, neque tũc, neque nunc, obligatus eſt aut fuit quiſque, ob ſolum cogitationis peccatum.

Eiuſdẽ quoque teſtis origenes

Ante hunc & Origenes ille, audi, quale, confeſſioni eccleſiaſticæ, qualis uſque ad nos perdurauit in eccleſia, per-hibeat teſtimonium.

In pſal. xxxvij. habet in hæc uerba, Vide, inquit, quid nos edocet ſcriptura diuina, Quia oportet peccatum non celare intrinſecus: fortaſſis enĩ, ſicut ij qui habẽt intus inclu-ſam eſcam indigeſtam, aut flegmatis humorem ſtomacho grauiter & moleſte innitentem, ſi uomuerint: reuelantur, ita etiam hij qui peccauerunt, ſi quidem & occultant, & retinẽt intra ſe peccatum, intrinſecus urgentur, & prope-

modum

modum ſuffocantur a flegmate,aut humore peccati. Si autem peccator ipſe ſui accuſator fiat, dum accuſat ſe ipſum, & ſuum peccatum confitetur; ſimul euomit delictum, & omnem morbi cauſam digerit. Tantummodo circumſpice diligentius,cui debeas confiteri peccatum tuum:proba prius medicum, cui debeas cauſam languoris exponere,qui ſciat infirmari cum infirmante,flere cum flente:qui condolendi,compatiendiq; diſciplinam nouerit :ut ita demum, ſi quid ille dixerit,ſi quid cōſilij dederit,facias & ſequaris: Et ſi intellexerit & præuiderit talem eſſe languorem tuū, qui in cōuentu totius æcclesiæ exponi & curari debeat,ex quo fortaſſis & cæteri ædificari poterunt, & tu ipſe facile ſanari,multa hoc deliberatione, & ſatis perito medici conſilio procurandum eſt. Hactenus Origenes ille. Quem docentem audis,quodcumq; lethale delictum in animi penetralibus latens,euomendum per confeſſionem,ſi modo peccator ſanari uoluerit. Quod ꝙ diu factum non eſt,miſeram intus urgeri & ſuffocari conſcientiam. In cuius uerbis, etiā hoc diligenter obſerua,ꝙ clare diſtinguat confeſſionē publicam, & qualis in publica pœnitentia peragebatur, a priuata,quæ quotidie de omni lethali delicto facienda eſt. Nā de priuata, hoc nos admonet,ut circumſpiciamus caute, cui credamus ſecreta noſtra,ut ante probatus ſit nobis medicus,cui exponamus languorem noſtrum,qui ſciat cōdolere & compati infirmitati alienæ. De publica uero docet, non facile, nec temere ad ipſam ueniendum eſſe:nec, niſi præuia priuata confeſſione apud ſacerdotem peritum, & de eius matura deliberatione,et cōſilio:idq; ob cauſas quas idem commemorat: uidelicet, ſi peccatum eiuſmodi ſit,ut & tua correctio & aliorum ædificatio,publicam tuam pœnitentiam requirere uideantur:ut uerbi gratia,publice cōmiſſum homicidium; aut ſtupri,aut adulterij conſuetudo

Nota quā clare diſtinguat Origenes Confeſſionē et pœnitentiam publicā à priuata.

Ob quas cauſas ſubeūda ſit pœnitētia publica.

notoria: item ſi qui in perſequtione, ſuppliciorum aut mortis mœtu Chriſti nomen abnegarunt. Siq; ſeducti in ſchiſma aliquod, aut hæreſim, a catholica ſe diuiſerunt ęccleſia. In ijs, atq; eiuſmodi, tamę iuxta ſententiam prudentis medici ac ſacerdotis, cui ſecreta primum facta eſt peccatorum confeſſio, publica pęnitentia in conſpectu totius ęccleſiæ peragenda, imponēda eſt, ut qui ſcandalizati ſunt de notorio et enormi peccato, emēdētur de correctiōe et pęnitētia.

Eiuſdem fidei et doctrinæ teſtis Dionyſius.

Quin & ex b. Dionyſij epiſtola ad Demophilum monachum, clariſſime eſt uidere, eundem ritum, confeſſionis ſecretæ qui adhuc obſeruatur, uſitatum fuiſſe etiam tunc in æccleſia. Ita enim ſcribit inter cætera. Tu uero, ut tuæ litteræ indicant, procidentem ſacerdoti impium (ut ais) atq; peccatorem, neſcio quo pacto cōtra ordinem diſciplinæ aſtans, calce abieciſti: cū ille quidē uerecūde, quod oportuit, fateretur ſe ad peccatorum remedia quęrenda ueniſſe. Neq; exhorruiſti inſuper ſacerdotem optimum lacerare conuitijs: miſerabilē eum dicens, qui pœnitentē atq; impiū iuſtificaſſet. Hactenus ille. In quibus uerbis, hoc in primis notandum eſt, quod Demophilū grauiter arguat, quod cum in ordine ſacerdotali non eſſet, contra æccleſiaſticæ diſciplinæ ordinem aſtitiſſet ſacerdoti cum ante eum, pœnitentiæ cauſa, peccator procideret, peccatorum ſuorū quęrens remedia. Clare indicans, æccleſiaſticæ diſciplinæ ordinem, etiam tunc, in pœnitentia & confeſſione requiſiſſe ſecretum.

Eundem tunc ritum Confeſſionis fuiſſe, qui adhuc hodie obſeruatur

Deinde, et illud diligenter obſeruandum eſt, quod ſcribit peccatorem ante ſacerdotem procidiſſe, peccata detexiſſe, ueniam eorundem poſtulaſſe, eademq; deinde fuiſſe remiſſa a ſacerdote: cui Demophilus ille eam ob cauſam conuitium fecit, quod iuſtificaſſet impium: ſed pœnitentem, & peccatorum ſuorum remedium, remiſſionemq; humiliter expetentem. Qui uniuerſus, etiam noſtratis cō-

feſſionis

feſſionis,ut hactenus in æccleſia celebratur, ritus eſt.

Itaq; ſi hactenus dicta uniuerſa in unum conferas, non dubitabis eundem qui nunc eſt, ritum confeſſionis peccatorum clancularię, ab ipſis ad nos uſq; apoſtolorum temporibus,uſitatum fuiſſe in æccleſia , & ex Chriſti conſtitutione traxiſſe originem: qua,in obtinenda peccatorum noſtrorum remiſſione,ſacerdotum ſuorum nos ſubiecit iudicio & miniſterio:quo illi erga nos fungi non poſſent,niſi confeſſione præuia. Cuius ſententiæ, uelut catholicæ doctrinæ,ex omnibus ab initio ſæculis,ex omnibus orbis terræ cardinibus,irrefragabilia teſtimonia protulimus,eorũ, quorum conſenſus,communem catholicæ æccleſiæ (cuius fuere uelut columnæ quædam & membra præcipua) nobis ſententiam certo indicat.

Concluditur, ex præmiſſis conſtare, eundem qui nunc eſt ritum Confeſſionis clãcularię ex Chriſti conſtitutione, ab initio fuiſſe in æccleſia

Cui non refragantur,immo,apertiſſime ſubſcribũt Zozomeni uerba,quæ recitantur in tripartita hyſtoria, ubi explicatur,quid ſub Nectario (quod mox audies) Conſtantinopoli actum fuerat:unde diuerſæ ſententiæ antiſtites,irrefragabile argumentum aduerſum nos ſe inueniſſe exiſtimant.

Quæ obijciuntur ex Zozomeno,cõfirmare,nõ infirmare dictam ſententiam.

Quoniam,inquit,omnino non peccare,diuinum & ultra humanam naturam eſſe cognoſcitur:peccantibus autẽ, & pœnitentiam agentibus,ueniam dari Deus præcepit: qui uero confiteri refugiunt,maius peccatorũ onus acquirunt:propterea uiſum eſt antiquis Pontificibus,ut uelut in theatro,ſub teſtimonio eccleſiaſtici populi,delicta pandantur:& ad hanc rem,presbyterum conuerſationis bonæ,ſeruantemq; ſecretum,ac ſapientem uirum ſtatuerunt:ad quẽ accedentes hij,qui deliquerunt,delicta propria fatebantur Et ille ſecundum uniuſcuiuſq; culpã indicebat & mulctã. Quod etiam hactenus diligenter in Occidentalibus ſeruatur Eccleſijs, Hactenus ille.

In qui-

Nota, ut Zozomenus clare distinguat ordinationem diuinam ab ecclesiastica, circa Confeſſionẽ peccatorum.

In quibus equidem uerbis, clariſſime diſtinctam uides, ordinationem diuinam ab æccleſiaſtica. Diuinam ordinationem requirere ſignificat, ut peccantes per humilem cõfeſſionem peccatorum ſuorum recurrant ad pœnitentiam, aperte affirmans, eos qui refugerent peccata ſua confiteri, grauius onus peccatorum incurrere. Quod minime eſſet, niſi ad confeſſionem peccatorum obligaremur. Et eam ob cauſam uiſum fuiſſe antiquis pontificibus, ſuper hoc ædere ordinationem æccleſiaſticam, per quam, Dei ordinatio impleret decẽtius, & minori cũ periculo cõfitẽtiũ: electis ad id muneris, presbyteris bonę cõuerſationis, ſapientibus & prudentibus, & continentibus ſecretum. Qui non in ſuis ædibus priuatis, (ne hoc prætextu matronis & uirginibus machinari aliquid poſſet periculi) ſed uelut in theatro, & ſub teſtimõio æccleſiaſtici populi, (quo abeſſet omnis mali, aut ſpecies, aut ſuſpicio) confitentium peccata audirent, & ſalutarem eis pœnitentiam iniungerent. Vides ꝙ clare hijs explicet, eundem confeſſionis ritum, qui uſ𝔮 nunc obſeruatus cernitur per catholicam æccleſiam, dudum ab antiquis pontificibus ordinatũ fuiſſe, obſeruatum𝔮 per uniuerſam æccleſiam. Ab antiquis, inquit, pontificibus, uelut in extremam antiquitatem, hoc reijciens, cuius certum nõ inueniretur initium: ut dubitari non poſſit, ab ipſis uſ𝔮 Apoſtolorum temporibus deſcendiſſe. Q̃ꝙ Socrati, qui eodem loco citatur, uiſum ſit, ab eo tempore hoc retuliſſe initium, quo Nouatianorum hæreſis ab æccleſia damnata eſt: quod tamen apud nullum alium inuenitur ſcriptorem æccleſiaſticum.

Vt diſerte loquatur de Cõfeſſione clanculaia.

Vides inſuper, ut apertiſſime loquatur de cõfeſſione, nõ publica, ſed priuata: & eiuſmodi, per quam ſecreta peccata noſtra panduntur ſacerdoti. Quando illi ſtudioſe præficiebatur

batur ſacerdos ſciens ſeruare ſecretũ. Cui, in eo quod publicâ confeſſione detectum eſt, nullus locus eſt. Fuiſſe tamẽ præter quotidianam illã priuatamq́; , etiam aliam in uſu, ſolennem quandam ac publicam confeſſionem & pœnitentiam, ſupra ex Origene annotauimus, Ad quam pertinent, quæ idem ſubijcit Zozomenus, de eo modo pœnitẽdi quem ſcribit etiam tum obſeruari in Romana æccleſia, innuens tamen Conſtantinopoli, aut Orientalibus æccleſijs, non ita uſitatum fuiſſe, ſed tantum illam ſecretam, tamen publice ſuſceptam a presbytero, ſub teſtimonio æccleſiæ.

Vt ab ea diſtinguat etiã publicam.

Nihil uero aduerſus noſtram hanc ſententiam facit, quod eodem loco, ex eiuſdem Zozomeni uerbis ſubiectũ, diligenter notant aduerſarij. Morem illũ publicũ ſeruatũ fuiſſe etiã Conſtantinopoli, uſq́; ad Nectarij tẽpora, a quo antiquitatis ea conſuetudo illic antiquata ſit; eo quod nobiliſſima quædam mulier confeſſa presbytero, & accepta ab eo pœnitẽtia, ut ieiunaret, Deoq́; ſanctis operibus ſupplicaret, dũ ea occaſione aut prætextu, præter morem ſæpe diuq́; moraretur in æccleſia, a Diacono ſollicitata, cũ eodẽ concubuiſſe ueniſſet in publicũ. Qua cauſa, tumultuante, & in ſacerdotes ſæuiente populo, Nectarius amoto ſcelerato diacono, ex quorundam conſilio, etiam populum, quod ad confeſſionem attinet, ſuæ libertati & conſcientiæ dimiſit, Hęc inquam nihil aduerſus nos faciunt: quoniam non, quid per catholicam æccleſiam, ſed quid in una Conſtantinopolitana æccleſia, quorundam conſilio, an ſatis ſano, ipſi uiderint, ab uno Nectario, ut occurreret furori tumultuantis populi, factum fuerit, illic explicatur, Quod tamẽ nec ipſi Zozomeno uiſum eſt ſanum fuiſſe conſilium.

Qua cauſa Nectarius Cõſtãtinopoli antiquum illũ Cõfeßiõis ritũ ſuſtulerit, atq́; eũdem reliquerit in populi arbitrio.

Cum, inquit, ut arbitror, minora peccata pro pudore confeſſionis, & ſubtilitate examinantium perpetrarentur,

Zozomeni iudiciũ, de facto Nectarij.

A ſucceſſoribus Nectarij, mox reuocatũ morẽ Confeſſionis antiquũ & publicum.

Sed nec durauit diu ea libertas aut licentia ſub ſequẽtibus Nectariũ Epiſcopis: a quibus antiqua catholicæ æccleſiæ cõſuetudo & obſeruatio, etiã illic cõtinuo reuocata & exacta eſt, Quod ex b. Ioannis Chryſoſtomi (qui Nectarium continuo ſubſequutus eſt) uerbis quę ſupra citauimus, luce clarius eſt cernere.

Ex præmiſſis cõſtare, q̃ti facienda ſit aduerſariorũ, de confeßiõe, nuda aſſertio dãnata orthodoxorum omniũ et totius ab initio æccleſiæ ſententia.

Proinde quanti facienda ſit ijs quibus ſua ſalus cordi eſt, aduerſariorũ de confeſſione nuda aſſertio, aduerſus Chriſti uerba, & tot ſanctorum orthodoxorumq; patrum, immo catholicæ ab initio per orbem æccleſiæ conſonantẽ ſentẽtiam, bonis omnibus, & qui a ueritate prorſus auerſi non ſunt, confidimus ex hijs ſatis fore perſpicuum.

Itaq; quod dicũt aduerſarij, Confeſſionem, q̃uis minime neceſſariam, retineri tamen a ſe propter abſolutionẽ, quam nobiſcum uidentur admittere, ut diuino iure neceſſariam, ubi eam non excludit neceſſitatis articulus: ſi ita retinerent illã propter abſolutiõem, quod hæc, ſine illa, non poſſit fieri, iam hac de re inter nos conueniret, Sed ipſi, hoc admittentes, etiam neceſſitatem confeſſionis cogerentur admittere: ut ſine qua, rem neceſſariam, nempe abſolutionem, aſſequi non poſſemus, Quomodo etiam nos, eius neceſſitatem tantum confitemur: hoc eſt, ex conſequenti, & quia ſine ea neceſſariam remiſſionem peccatorum ſacerdotali miniſterio aſſequi non poſſumus; non uero, quod immediate & directe a Chriſto præcepta ſit.

Sed quoniam non ita, nec eam ob rem, confeſſionem retinent, uelut ad abſolutionem neceſſariam: ſed ſolũ tanq̃ utilem, & ab hoc tantum utilem, ut inſtitui hoĩes melius ualeant, diſſentimus e diametro, Ita enim homini docto, qui ſcit quidem uolũtatem domini ſui, ſed non facit, nullla erit confeſſiõĩs utilitas, Ita Chriſtus, noſtro ipſorum, non ſacerdotũ ſuorũ, in remittẽdis retinendiſq; peccatis noſtris,

nos

nos ſubiecíſſet iudicio: et pars altera illa ſacerdotalis autho-ritatis, ſup retinēdis quoq; peccatis noſtris, ab ipſo fruſtra eſſet addita, Sed, ut iam demonſtrauimus, orthodoxorum ab initio patrũ & totius per orbem æccleſiæ ſententia, hãc aduerſariorum damnat ſententiam, cui eo minus probabi-litatis eſt, quominus ullo ſolido argumento ſubnititur.

Calumniæ depulſio. Nec eſt uerum, quod calumniantur, noſtra doctrina iniici conſcientijs laqueos, qua integram peccatorum con-feſſionem exigimus, Nam integritatem illam, non intelli-gimus abſolute & ſimpliciter, ſed pro noſtræ poſſibilitatis modulo, Nec grauem hanc ſentit confeſſionis ſarcinam, quiſquis peccatorum ſuorum uere pœnitet.

DE SATISFACTIONIBVS.

RESTAT nunc de ſatisfactionibus pertractare, Quæ non ſunt pars, ſed ſequele quædam ſalutaris pœni-tentiæ.

Propoſitio. De quibus, proponenda prius eſt aduerſariorum ſen-tentia, Deinde explicanda doctrina quam de eiſdem didi-cimus in catholica æccleſia: atq; ita utrinq; conſtituenda ob oculos, ut quiuis ille: inter nos facile poſſit certum pro-ferre iudicium.

Aduerſariorũ de ſatisfactionibus ſentẽtia. In primis, Satisfactionis nomen, ex antiquato iam-dudum, illo publicæ pœnitentiæ ritu nobis reliquum affirmant, cum nonnullo ueſtigio remanentis moris ue-teris, quo, confitentibus certa quædam facienda præſcri-bebantur, quas ſatisfactiones appellant. De hijs ſe ſentire, quod diuino iure, ad remiſſionem peccatorum neceſſa-rie non ſunt. Retinendam quippe ſuam illam de fide ſen-tentiam, quod ea conſequamur remiſſionem peccatorum

propter Chriſtum,non propter noſtra opera pręcedentia, aut ſequentia,Quorum nulla uolunt ad placandum Deũ ualere, De ſatisfactionibus,quas ijſdem ſcripturas accommodamus nos,minime loqui,ut non ita nuper natis,Imo, meram calumniam eſſe, quod detorqueamus ſcripturas, quo non pertinent, Chriſtum morte ſua, plene ſatisfeciſſe pro peccatis noſtris, non ſolum pro culpa, ſed etiam pro pœna,quã illis ſumus meriti:hoc eſt, morte æterna, Iuxta illud, Ero mors tua o mors. A Deo uero, nullam a nobis pœnam,aut punitionem peccatorum exigi aliam, quam contritionem, per quam diuinæ iuſtitiæ ſatis,puniri in nobis uolunt peccata, Vniuerſos ſcripturæ locos, qui a noſtris adducuntur, loqui de dignis fructibus pœnitentiæ: hoc eſt, mortificatione corporis peccati, & pijs operibus, quæ nobis a Deo præcepta ſunt, quæ & ipſi confitentur uerã pœnitentiam neceſſario conſequi: non uero de aliquibus operibus indebitis, aut ultro aſſumptis, aut nobis confitentibus a ſacerdote impoſitis, Hæc ſumma eſt aduerſariorum hac de re ſententiæ. De nobis ſibi ſuiſque perſuadent, quod doceamus opera illa pœnalia,quæ pœnitentibus ſub ſatisfactionis titulo imponuntur, eſſe precium, propter quod debeatur peccatorum remiſſio: proinde, doctrinam noſtram, doctrinam dæmoniorum appellant, Multa licenter,ne dicam impudenter affingunt nobis alia, a nobis alieniſſima: multis conuitijs, parum memores Chriſtianæ modeſtiæ,nos lacerant. Ad quæ conniuentes uniuerſa, noſtram nunc explicabimus atque aſtruemus doctrinam & ſententiam, Cuius ubi ueritas conſtat, aduerſariæ quoque, eadem euidentia conſtabit falſitas. Age igitur.

Vt præter illam Cõtritionem ſuã, nullam a pœnitẽtibus punitionem pro peccatis exigant.

Qualia affingãt catholicis.

Explicatio doctrinæ catholicæ de ſatisfactionibus.

Duo nos habere certa principia,ex quibus,tanquam a Chriſto traditum neceſſario tenendum & credendum aliquid

certo

certo demonſtrari poſſit,nempe,ſcripturam canonicam,& æccleſiaſticæ traditionis regulam,& ſupra,& alibi,copioſius demonſtrauimus. Ex utroq;,in pœnitentiæ doctrina, de peccatorũ ſatisfactione,quid tenere & ſequi debeamus, nunc inquirendum eſt.

Aduerſariorũ illam Cõtritionem,impetrãdæ remißioni peccatorũ plane inutilem.

Inprimis non eſſe rem tam facilem, tam perſunctoriã, quæ ab eo qui ſe multis grauiſſimisq; ſceleribus commaculauit,a Deo exigitur,quo eidem remittat,non ſolum offenſam,ſed etiam omnem pœnam commeritam, q̃ eſt aduerſariorum illa contritio, hoc eſt,terrores, mœtus,timoresq; conſcientiæ,diuinum iudicium & gehennam mœtuentis agnito peccato,euidens mihi uidetur, ex hijs quæ de ſalutari pœnitentia & cordis contritione,ſupra a nobis demonſtrata ſunt.

Intellexiſſe ab initio fideles omnes, etiã remiſſum à Deo peccatum,non dimitti impunitum.

Deinde & hoc intellexiſſe ſanctos,immo fideles ab initio omnes,peccatorum ſuorum ſyncere pænitentibus, & ad Deum toto corde ſe conuertentibus,remitti quidem eadem a miſericordiſſimo domino,& a reatu quo conſtringebantur, æternæ damnationis, eoſdem abſolutos fieri:non tamen impunitum,etiam poſt remiſſionem, peccatum dimitti:ſed ſecundum rationem eius,etiam punitionẽ illi deputari,uniuerſa ueteris ſcripturæ teſtatur authoritas. Teſtatur inprimis humani generi miſeria, in quam parentes illi noſtri per peccatum ſuum inciderunt, quam æque,remiſſo peccato,tot annis perferre debuerunt. Teſtantur Moyſes & Aaron,qui ad aquas contradictionis offendentes dominum, quod eidem, non tam fidenter q̃ debebãt, dederunt gloriam,tametſi eius offenſæ mox remiſſionem obtinuerint,pœnam tamen offenſę etiam poſt ueniam perferre debebant. Teſtatur,horum ſoror Maria,quæ detractionis in Moyſen, etiam poſt remiſſum peccatum,lepram dierum ſeptem, pœnam perferre debuit. Pro qua Moyſi

deprecanti reſpondit dominus. Si pater eius ſpuiſſet in faciem illius, nonne debuerat ſaltē ſeptem diebus rubore ſuffundi? Separetur ſeptē diebus extra caſtra, & poſtea reuocabitur. Teſtatur Deus in uniuerſo illo ueteri populo: primum, poſt peccatum conflati adoratiq́; uituli, Cui & ſi pœnitenti, & fletu luctuq́; pœnitentiam demonſtranti, Moyſes ſua oratione impetraſſet commiſſi remiſſionem & ueniam; attamen ſubiunxit dominus. Ego autem in die ultionis uiſitabo & hoc peccatum eorum. Deinde & in ea eiuſdem populi incredulitate & rebellione, qua detractabāt poſt reuerſos exploratores terræ promiſſionis, eandem ingredi. Qua cum grauiſſime offenſus deus eidē minitaretur exterminium, ad eiuſdem pœnitentiā & Moyſis inſtantiſſimam orationem, remiſit quidem illi peccatum, non tamen etiam poſt remiſſionem impunitū. Dimiſi, inquit Moyſi, iuxta uerbum tuum, uiuo ego, & implebitur gloria mea uniuerſa terra: attamen omnes homines, qui uiderunt faciē meam, et ſigna quæ feci &c. non uidebunt terram, pro qua iuraui patribus eorum.

Deniq́; teſtatur & ille Dauid, miſericordē equidem eſſe dominum, & quacumq́; hora agnoſcenti confitentiq́; peccatum ſuum & confugientiq́; ad eius miſericordiam, eam ipſam paratam offerre: non tamen, q̄ſuis poſt ueniā, impunitū peccatum dimittere. Itaq́;. Dixi, inquit, confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam domino, & tu remiſiſti impietatē peccati mei. Nihilominus, gemitibus ac lachrymis & uigilijs etiam poſt ueniam, carnem ſuam macerauit, & afflixit. Proinde, poſtq̄ corde contrito ac humili confiteretur peccatum ſuum domino, ac ſupplex ueniam poſceret, audiuit per Nathan Prophetam. Dominus quidē tranſtulit peccatum tuum, non morieris, ueruntamen, quia blaſphemare feciſti inimicos nomen domini, propter uerbum hoc,

filius

filius qui natus eſt tibi, morietur. Ad hæc. Non recedet, inquit, gladius de domo tua, in ſempiternum. Inſuper, & hæc dicit dominus. Ecce ego ſuſcitabo ſuper te malum de domo tua, & tollam uxores tuas in oculis tuis, & dabo eas proximo tuo &c.

Rurſus idem. Cum animaduerteret ſe offendiſſe Deum in numerando populo, dixit ad dominũ. Peccaui ualde in hoc facto: ſed precor domine ut transferas iniquitatem ſerui tui, quia ſtulte egi nimis. Quid igitur exiſtimas? An hic miſericordiæ ſuæ oblitum dominum, ut agnoſcenti confitentiq; peccatum ſuum, & de eo pœnitenti ex animo, & corde humili contritoq; ueniam poſcenti, non ignouerit? Audi tamen quid ſubiungat ſcriptura. Venit Gad Propheta ad ipſum dicens. Hæc dicit dominus. Trium tibi datur optio: elige unum quod malueris ex hijs. Aut ſeptẽ annis ueniet tibi fames in terra tua: aut tribus menſibus fugies aduerſarios tuos, & illi te perſequentur: aut certe tribus diebus erit peſtilentia in terra tua. Cui Dauid. Coarctor nimis: ſed melius eſt ut incidã in manus domini (multæ enim miſericordiæ eius ſunt) q̃ in manus hominum. Immiſit itaq; dominus peſtilentiam in Iſraël.

Vides, ut etiam pro dimiſſo peccato nihilominus pœnã temporalẽ ſumat deus, & uindictã exigat: de quo recte nos admonet ſapiẽs, ne etiã de ꝓpiciato pctõ ſim⁹ abſq; metu.

Poſtremo. Et hoc quoq; ex diuinis ſcripturis eſt euidẽs. Quod punitionem illam temporariã, quam a nobis etiã pro remiſſis peccatis deus exigit, poſſimus deprecari: poſſimus & noſtra ipſorũ in nos ipſos animaduerſione anteuertere, & flagella dei a nobis auertere. Quod & Paulus nos docuit dicens. Si noſmetipſos dijudicaremus, non utiq; dijudicaremur. Semetipſos dijudicant, qui de perpetrato malo, de ſemetipſis ſumũt ſupplicium. Et hij a domino nõ

Punitionem illam, quam pro remiſſis peccatis Deus à nobis exigit, deprecari nos poſſe, et in nos ipſos ultronea animaduerſione auertere.

dijudicantur,puniuntur,& flagellantur. Proinde ſubiungit Apoſtolus. Cum autem iudicamur a domino, corripimur,ut non cum hoc mundo damnemur. Itaq; D. Auguſtinus ſermone quodam,triplicem pœnitentiā diſtinguēs, unam quæ baptiſmo præexigitur,alteram,quæ pro quotidianis & minutis peccatis eſt neceſſaria. Tertia, inquit, actio poenitentiæ eſt,quę pro illis peccatis ſubeũda eſt,&c. de quibus Apoſtolus ait. Quoniam qui talia agunt, regnũ dei non poſſidebũt. In hac ergo pœnitentia, maiorē quiſq; in ſe ſæueritatem debet exercere, ut a ſeipſo iudicatus non iudicetur a Deo. Sicut idem apoſtolus ait, Si enim nos iudicaremus,a domino non iudicaremur.

Irrefragabilis teſtis Dauid.

Certe fidelis ille Dauid nobis fideliſſimus teſtis eſt,& quod eam ipſe fidem habuerit,& quod res ita habeat. Siquidem poſt impetratam a Deo ueniam adulterij, & commiſſi in Vriam Etheum homicidij,cum tamen denunciaretur ei per Nathan Prophetam pœna peccato conſtituta a domino,in qua & hoc erat,quod moriturus eſſet natus illi filius,deprecatus nihilominus eſt dominum pro paruulo, & proſtratus in terram ſe afflixit ieiunio & cilicio. Quem cum poſt diem ſeptimum ſuæ illius afflictionis intellexiſſet mortuum,ſurgens,lotus unctusq; ceſſauit ieiunare, & ad uictum conſuetum reuerſus eſt, Cuius rationem,ſui,cum admirabundi quærerent,(exiſtimabant enim grauius ſe adflicturum infante mortuo) Propter infantem, inquit,dum adhuc uiueret,ieiunaui & fleui. Dicebam enim. Quis ſcit, ſi forte donet eum mihi dominus,& uiuat infans? In pœnā peccati ſui,prædicta erat illi mors filij. Sperabat nihilominus eam ipſam pœnam, per inflictam ſibi illam pœnā poſſe auertere. Quod tametſi ibi non obtinuerit,quod immutabili decreto hoc ipſum a Deo conſtitutum fuerat, obtinuit nihilominus in alio. Siquidem,cum ob peccatum nu-

merati

merati populi, etiam poſtꝗ̃ eius pœnituiſſet ex animo,& contrito,humiliq; corde pro eius uenia impetranda ſe conuertiſſet ad dominum, in eiuſdem punitionem daretur illi ex tribus optio,fames ſeptennij,bellum trimeſtre ſuperantibus hoſtibus, aut peſtis tridui, & hanc potius elegiſſet quæ inter Regem & plebeum ignorat differentiam, tantũ afflixit ſeipſum, ut eius reſpectu,Deus, cũ unius diei uindicta contentus fuerit. Proinde, cum angelum uideret cædentem populum, ita dixit ad dominum, Ego ſum qui peccaui,& ego inique egi, iſti,qui oues ſunt,quid fecerũt? Vertatur obſecro manus tua contra me,& contra domum patris mei, Qua Dauidis pœnitentia,mox ceſſauit plaga, quæ alioqui triduana conſtituta fuerat.

Vt clare intelligas, pœnam,aut temporariam illã punitionem, quam pro dimiſſis nobis peccatis Deus conſtituit, non eſſe irremiſſibilem, ſed auerti poſſe: ſi nos ipſos, ieiunio,fletu,& aſperitatibus alijs afflixerimus,& iuſti,ſæuerię iudices in nos ipſos extiterimus: ſi inſuper miſericordiæ in proximos operibus, magis ſædulo, diligentius,& præter debitum inſtiterimus.

Conſona orthodoxorum ſententia. Alios eſſe fructus dignos pœnitentiæ, alios fructus nouæ uitæ.

Habuit proinde ſanctorum,orthodoxorumq; omniũ, & catholicæ æccleſiæ doctrina ab initio, alios eſſe fructus dignos pœnitentiæ, qui exiguntur & requiruntur a peccatoribus,ſuorum peccatorũ uere pœnitẽtibus: alios uero fructus bonorum operum, ſecundum Dei mandata: qui exiguntur a quibuslibet, & perpetuo. Vtq; uere & digne pœnitens,etiam licita alioqui plæraq; ſibi interdicendo,& indebita, hoc eſt, ad quæ alias non obligaretur, ſibi imperando, aſperitatibus ac operibus laborioſis,& pœnalibus ſe affligendo,ſuo conditori ſatisfacere debeat.Quod ut ueriſſimum intelligas.

Et ꝗ̃ diuerſam omnes pœnitẽtiam,ab illa aduerſariorũ, doceant.

Gregorius.

Beatus ille Gregorius catholicæ æccleſiæ Epiſcopus,

(ut ab hoc incipiamus, & inde per omnes orbis cardines, omnia ante ipſum ſęcula percurramus ad initiũ) explicans illud Baptiſtæ, facite ergo fructus dignos pœnitẽtiæ, Notandum eſt, inquit, quod amicus ſponſi non ſolum fructus pœnitentiæ, ſed dignos fructus pœnitentiæ faciendos admonet, Aliud namq; eſt, dignum fructũ facere, aliud dignum pœnitentiæ fructum facere, Vt enim de pœnitentiæ dignis fructibus loquamur, ſciendum eſt, quod quiſquis illicita non commiſit, huic iure conceditur, ut licitis utatur: ſicq; pietatis opera faciat, ut tamen, ſi noluerit, ea quæ mundi ſunt, non relinquat. At ſi quis in fornicationis culpam, uel fortaſſis quod grauius eſt, in adulterium lapſus eſt, tanto a ſe licita debet abſcindere, quanto ſe meminit, & illicita perpetraſſe. Necq; enim par fructus boni operis eſſe debet, eius qui minus, et eius qui amplius deliquit, &c. Et rurſus. Cogitandum ſummopere, ut qui ſe illicita meminit commiſiſſe, a quibuſdam etiam licitis ſtudeat abſtinere, quatenus per hoc conditori ſuo ſatisfaciat: ut qui admiſit prohibita, ſibimet abſcindere debet & conceſſa. Hęc ille Gregorius.

Auguſtinus. In eandem ſententiam D. Auguſtinus eadem Baptiſtæ uerba tractans, Sunt, inquit, digni fructus uirtutum, qui non ſufficiũt pœnitentibus, Pœnitentia enim grauiores expoſtulat, Et libro de uera & falſa pœnitentia, prolixe exequitur, qui ſunt illi fructus digni pœnitentiæ: affirmãs pœnitentem a multis licitis abſtinere oportere, qui per arbitrij libertatem plæraq; commiſit illicita.

Chryſoſtomus Chryſoſtomus eadem illa uerba præcurſoris explicãs, facite, inquit, fructus dignos pœnitentiæ, Quo autem modo digne fructificare poterimus? Si utiq; peccatis aduerſa faciamus, Aliena rapuiſti: incipe donare iam propria. Lõgo tempore es fornicatus? a legittimo quoq; uſu ſuſpendere

dere coniungij, ac perpetuam continentiam ſæpius pau-
corum caſtitate dierum meditare. Iniuria quenq; uel ope-
re uel uerbo affeciſti? refer benedictionis uerba: conuitijs
te percutientes, nunc officijs, nunc beneficijs placare con-
tende,&c. Delitijs ante ac temulentia diffluebas? ieiunio,
& aquæ potu utrumq; compenſa. Vidiſti impudicis alie-
num decorem oculis? fœminam iam omnino non uideas.
Et hom. iiij. de pœnitentia. Pœnitentiam, inquit, exhibuit
Dauid, ita dicens. Lauabo per ſingulas noctes lectũ meũ,
lachrymis ſtratum meum rigabo, Et olim patratum pec-
catum, poſt tot tempora, quaſi nuper accidiſſet, lugebat,
&c. Pœnitentem nunquã oportet peccatũ obliuioni tra-
dere: ſed Deum quidem rogare, ne eius meminerit. Si nos
eius meminerimus, Deus eius obliuiſcetur. A nobis ultio-
nẽ ſumamus, nos ipſos accuſemus, ita placabimus iudicẽ.

Vides quid, quantumue nobis reſtet expiandum, etiã
poſt remiſſiõem peccatorum, ex ipſius Dauidis exemplo,
qui iam olim dimiſſum peccatũ, tam longo poſt tempore,
tam longo & aſſiduo fidelium lachrymarum imbre ablue-
bat. Vides alios eſſe fructus dignos nouę uitę, alios fructus
dignos pœnitentiæ. Vides pœnitentem a multis abſtine-
re oportere, quę ſunt alijs conceſſa & licita: & cõtra, multa
ſibi imperare debere, ad quę non obligantur alij. Vides de-
niq;, ut de ſe ipſo uindictam ſumere debeat, ſi diuinam ul-
tionem, aut in hac uita, aut poſt hanc uitam longe grauio-
rem uelit effugere.

Quã multũ nobis reſtet expiandũ etiã poſt remiſſionẽ obtentam peccatorum.

In hanc ſententiã eadem illa de dignis fructibus pœ-
nitẽtiæ pręcurſoris uerba exponit B. Ambroſius, Proinde
& in epiſtola ad corruptã quandam, qua eandem ad pœ-
nitentiam excitat, & ueræ pœnitentię formam tenoremq;
præſcribit, inter cætera, habet in hæc uerba. Tu, inquit,
ipſa proprij facti iudex eſto crudelior. In primis, oĩs cura

Ambroſius.

uitę huius interimenda tibi eſt,&c. Deinde, lugubris tibi accipienda eſt ueſtis, & mens, & membra ſingula digna caſtigatione punienda, Amputentur crines, qui per uanã gloriam occaſionem luxuriæ præſtiterunt, Defluant oculi lachrymas, qui maſculum non ſimpliciter aſpexerunt, Palleſcat facies, quæ quondam uiruit impudice, Deniq; totũ corpus incuria maceretur: cinere aſperſum, & opertum cilicio perhorreſcat: quia male ſibi de pulchritudine placuit, Cor uero ſit liqueſcẽs ſicut cera, ieiunijs inquietãs ſeipſum, & cogitationibus uentilans, quare ſit ab inimico ſubuerſum, Senſus etiam crucietur, quia in membra corporis cũ dominationem haberet, malo ceſſit imperio,&c. Peccator ergo ſi ſibijpſi non pepercerit, a Deo illi parcitur. Et, ſi futuras pœnas gehennæ perpetuas, in hoc paruo uitę ſpatio compenſauerit, ſe ipſum ab æterno iuditio liberat. Grandi plaga, alta & prolixa medicina opus eſt. Grande ſcelus, grandem habet neceſſariam ſatisfactionem. Hactenus ille.

Intelligunt puto aduerſarij, quã ſit huius orthodoxi ſanctiſſimiq; Epiſcopi, quemadmodum & ſuperiorum omnium, de uera ſalutariq; pœnitentia, atq; eius dignis fructibus, diuerſa ab eorum ſententia, Quam tamen, ſuos, non ut ſuam, ſed ut catholicam ſententiam docuit, & interim Chriſtifideles omnes docere non ceſſat, Quam illi non ſufficiat, ipſorum illa contritio: hoc eſt, terrores conſcientiæ qualitercumq; incuſſi, cum fide, qua reliquum uniuerſum Chriſto committamus: ut qui pro nobis abunde dependerit: ſed aliud a nobis requirat & exigat: utq; & ipſe intellexerit, etiam poſt quamcumq; contritionem dignam, uel ultronea in nos ſæueritate & caſtigatione pro peccati grauitate, aut certe, grauiori diuina ultione illud ipſum expiãdum fore: utq; ſcelus grande, grandem ſatisfactionem neceſſariam habeat.

Eadem

Eadem orthodoxus ille Hieronimus,ut certam catholicæ ęcclesiæ ſententiam, ubicꝙ inculcat:& ut ex multis locis eius unum & alterum proferam,In Malachiã habet in hęc uerba.Qui peccator eſt,& quem propria conſcientia mordet,cilicio pœnitentiæ accingatur:& plangat tam ſua delicta,ꝙ populi : atcꝙ iterum ingrediatur æccleſiam.de qua egreſſus fuerat:& cubet in ſacco,ut præteritas delicias, per quas Deum offenderat,uitæ auſteritate compenſet. Non ſufficit huic (ut uides) illa aduerſariorum contritio,cum eorundem fide,qua cætera committunt Deo,& expectant a Chriſto:immo opera pœnalia,uitæ auſteritatem,& carnis adflictionem,uelut recompenſam quandam & ſatisfactionem etiam pro dimiſſo per ueram contritionem peccato,exigit. Effert proinde Paulam ſuam, ſanctã mulierem, quã uere Chriſtianecꝙ dixiſſe, ſenſiſſe, & feciſſe commemorat. Turpanda eſt facies,quam contra Dei præceptum purpuriſſa,ceruſa, & ſtibio ſæpe depinxi. Affligendum corpus, quod multis uacauit delitijs. Longus riſus,perpeti flœtu compenſandus eſt. Mollia lintheamina,& ſerica prætioſiſſima,aſperitate cilicij commutanda ſunt. *Hieronimus.* *Paulæ, uere Chriſtiana ſententia.*

Ego ſane cum iſtorum uere Chriſtianorum hominum uere Chriſtianum ſenſum mecum perpendo,non ſolum aduerſariorum,ſed etiam noſtrorum plærorumcꝙ cogor damnare ſententiam.Qui docent quidem ſatisfactionem in pœnitentia,ſed frigide de ea loquuntur: exiguam,immo pene nullam exigunt:nec hominibus diſtrictionem,qualis re uera eſt,proponunt & aperiunt: olei tantum lenitatem,non uini acrimoniam infundentes ulceribus.Quæ,dum,ob hominum delicatam mollitiem attractare ad uiuum reformidant,(quemadmodum in ægrotorum pernitiem nimis indulgentes,aut certe imperiti medici) non curant,ſed periculoſe corrumpunt ulcera.Id quod ille Cyprianus etiam *Cyprianus.*

ſuo tempore a plæriſq; factum toties queritur. Qui ſi noſtros mores, noſtram frigiditatem, negligentiam, ſecuritatemq; cerneret, quid non diceret? Hic ſer. V. de lapſis, quoſdam arguens, falſo errore, & peſtifera quorundam doctrina perſuaſos, fidem redintegratam hijs qui lapſi, aut in fide, aut in confeſſione fuerant, cum cordis contritione, & reuerſione ad Deum, ſibi ſufficere. Agite, inquit, pœnitentiam plenam: dolentis & lamentantis animi probate mœſtitiam: nec uos commoueat, quorundam aut error improuidus, aut ſtupor uanus, qui cum teneantur in tam grandi crimine, percuſſi ſunt animi cœcitate, ut intelligant peccata nec plangant, & poſt pauca. Pacem ſibi ultro nemine dante præſumpſerunt: falſa pollicitatione seducti, & apoſtatis & perfidis iuncti, errorem pro ueritate ſumpſerunt: communionem non communicantium ratam ducunt. Hominibus contra Deum credunt, qui contra homines Deo non credunt. Eiuſmodi, inquit, homines quantum poteſtis, effugite: pernitioſis contactibus adhærentes, ſalubri cautione uitate. Nam ſermo eorum ſicut cancer ſerpit: colloquium, ſicut contagium, tranſilit: noxia & uenenata perſuaſio, contagione ipſa peius interficit. Illic enim, pœnitentia, quæ ſatis facit, ſuper eſt, Qui autem pœnitentiam criminis tollunt, ſatisfactionis uiam claudunt, Ita fit ut dum temeritate quorundam uel promittitur ſalus, uel creditur, ſpes ueræ ſalutis adimatur.

Nota lector ut Cyprianus aduerſariorũ doctrinam, grãphice explicauerit, & quid de ea ſenſerit.

Quibus uerbis an aduerſarios noſtros graphice, ac pene ad uiuum exprimat, ipſi ſecum ſapiẽter perpendant. Mihi ſane dubium nullum uidetur, nec fore puto ulli quiſquis ueritati non prorſus clauſit oculos. Ad hoc, uelut ad notoriũ inconueniens, eos qui a peccatoribus & lapſis præter ſanã rectãq; fidem in Deũ, & cordis cõtritionẽ reuerſionẽq;

ad eun-

ad eundem, haud aliam requiri aſſerebant pœnitentiæ actionem, deducit, quod ſatisfactionis uiam tollant. Hij, inquit, ſatisfactionis uiam tollunt, atq; ita fit, ut ſpem ueræ ſalutis adimant. Quod cum aduerſarij noſtri aperta fronte faciant, docentes Chriſtum ſatis dependiſſe pro noſtris omnium peccatis, a nobis uero nihil requiri, præter ſuam illam informiſſimam contritionem, hoc eſt, terrores undecumq;, aut qualitercumq; incuſſos conſcientiæ agnito peccato, & fidem qua credimus nos donari a Chriſto iuſtificationis gratia & ſalute, tantum, quia hoc credimus, nec aliam pro peccatis noſtris a nobis punitionem Deum exigere, quam eam quæ in eiuſmodi illa contritione eſt, ſatisfactionem uero non ſolum tollant, ſed rideant, explodant, exibilent, Ita ut eorum corypheus dicere non dubitet ſe uehementer odiſſe, & ſublatum cupere hoc uocabulum, ſatisfactio, quod affirmat periculoſum ſenſum habere, quaſi Deo quiſq; poſſit pro ullo peccato ſatisfacere. Hæc inquam cum aduerſarij aperta fronte doceant, nemo Chriſtianus cui mens excœcata non eſt, non clariſſime intelligit, quo loco glorioſus Chriſti martyr & doctiſſimus Epiſcopus, eoſdem habeat, & Chriſti fidelibus habendos doceat: nempe, eiuſmodi, quos debeamus uelut præſentem contagioſamq; peſtem fugere: ut, quorum etiam contactus pernitioſus ſit, & ſermo, cancri inſtar, depaſcentis membra uitalia: colloquium, contagiũ: immo quorum uenenata perſuaſio ipſa contagione peius interficiat. Nunc audiant, qualem ille, & q̃ diuerſam Chriſti fideles pœnitentiam ab illa ipſorum doceat.

Vos uero, inquit, fratres, quorum timor in Deum pronus eſt, & in ruina licet animus conſtitutus, mali tamẽ ſui memor, pœnitẽtes ac dolẽtes peccata ueſtra perſpicite: grauiſſimum conſcientiæ crimen agnoſcite: ad intelligentiam delicti

Quam diuerſam, ab illa aduerſariorum, pœnitentiam docent.

delicti ueſtri oculos cordis aperite: nec deſperantes, miſericordiã Dei, nec tamẽ iã ueniã uendicantes. Quã magna deliquimus, tam grauiter defleamus. Alto uulneri, diligens & longa medicina non deſit. Pœnitentia, crimine minor non ſit, &c. Orare oportet impenſius, & rogare: diẽ luctu trãſigere: uigilijs noctes & flœtibus ducere. Tempus omne lachrymoſis lamentationibus occupare: ſtratos ſolo, adhærere cineri: in cilicio uolutari & ſordibus: poſt indumentum Chriſti perditum, nullum iam uelle ueſtitum: poſt diaboli cibum, malle ieiunium. Iuſtis operibus incumbere, quibus peccata purgantur. Eleẽmoſinis frequenter inſiſtere, quibus a morte animæ liberantur. Tandem concludens ſermonẽ. Qui ſic, inquit, Deo ſatisfecerit, qui pœnitentia facti ſui, qui pudore delicti, plus uirtutis & fidei, de ipſo ſui lapſus dolore conceperit, exauditus & adiutus a domino, quam cõtriſtauerat nuper, letam faciet æccleſiam. Hæc ille non minus eruditione & doctrina uere Chriſtiana, quã ſanctimonia inſignis, glorioſus Chriſti martyr & pontifex. Quibus non abſimilia, libro de pœnitentia inuenies. Breuiter, omnium orthodoxorum ab initio inuenies hanc conſonam doctrinam & ſententiam.

Quo reſpexerint ſancti orthodoxiq; oẽs, docentes tã operoſã ac diuturnã pro peccatis pœnitentiam.

Quos tamen omnes, eiuſmodi tam operoſam, tam uiuã ardentemq;, & tam diuturnam pro grauioribus illis criminibus pœnitentiam docentes & exigentes, hoc agere & exegiſſe exiſtimamus, non quod miſericordiæ Dei, moras uoluerint præſcribere & tempora: quo minus, etiam quacunq; hora peccator ex intimo cordis uere contriti humiliatiq; pro peccatis ingemuerit, & ad ipſum ſupplex conuerſus fuerit, illi neget aut differat ſuam gratiam; ſed quod intellexerunt diuinam nihilominus iuſtitiam, etiam pro remiſſis peccatis, ſecundum eorundem magnitudinẽ (quẽadmodum paulo ſuperius etiã ex diuinis ſcripturis clariſ-

ſime

ſime demonſtrauimus)punitionem exigere: quam ipſa ad nouiſſimum quadrantem exactura ſit, niſi ipſi nos, in nobismetipſis eandem exercuerimus: aut charitatis feruore, & operibus pietatis in proximos, eius remiſſionem obtinuerimus.

Qua in re, ne ſi noſtro uniuerſum hoc committeretur arbitrio, torperemus deſidia, & noſtræ ſalutis negligentiores incideremus in horrendas manus diuinæ iuſtitiæ, hoc ab initio toto orbe recipit doctrina catholicæ æccleſiæ, ut æccleſiarum præpoſiti aut paſtores, peccatoribus ſua ipſis peccata confitentibus, & eorundem remiſſionem quærentibus, actionem pœnitentiæ darent, & ad grauitatem peccati ſatisfactionis modum præſcriberent. Cui humiliter ac fideliter ſe tenebantur ſubmittere, Et ſe ponere prorſus, (ut Auguſtini uerbis hoc dicam) in ſacerdotis iudicio: nihil ſibi reſeruantes ſui, ſed parati eo iubente etiam cum deſyderio & gaudio, omnia facere, quæ pro ſaluanda uita corporali non grauarentur facere, Simul nos admonēs, & ante oculos ponens, q̃ ſit plenū damni & periculi, eiuſmodi ſatisfactionem procraſtinare, & differre dū nos mors præoccupet: humilem illam ſubiectionem ſacerdotis iudicio, & libentem, uoluntariamq; impletionem ſatisfactiōis, ſibi tempus in finem uitæ ſuæ conſtituat: quem periculoſe ignorantia humana concludit: ut ad paucarum horarum ſe reſeruet incertum. Et cum poſſit pleniori ſatisfactione indulgentiam promereri, illius temporis anguſtias eligat, quo uix inueniat ſpatium, uel confeſſio pœnitentis, uel reconciliatio ſacerdotis.

Ab initio hoc habuiſſe doctrinam æccleſiæ, ut ſacerdotes confitentibus, ad grauitatem peccatorū, ſatisfactiōis modū præſcriberent.

Deinde, quo & illam ipſam procraſtinandi licentiam abſcinderet, & noſtram negligentiam, tarditatemq; illam periculoſam, uelut calcaribus quibuſdam excitaret, nec prorſus relinqueret in noſtro arbitrio, quando liberet, per

Salutaris æccleſiæ conſtitutio, qua quilibet arctatur.

ſaltem ſemel quotannis ſe ſubdere ſalutari pœnitentiæ.

ſacerdotale miniſterium, peccatorum noſtrorum ſalutifera remedia quærere, ſalubriter ordinauit, ſancta mater æccleſia, ut ſaltem ſemel quotannis, quilibet Chriſtifidelis, iam ratiõis compos, ſe ſubdat ſalutari pœnitentiæ, peccata ſua confiteatur ſuo parrocho, & ſacerdoti: & impoſitã ſibi pœnitentiæ ſatisfactioniſq; actionem, pro uiribus adimplere ſtudeat: abſolutionemq; ſacerdotalem obtinere mereatur.

Peroratio, de peccatorũ pœnitentia & ſatisfactionibus ſecundum doctrinam catholicæ æccleſiæ.

Ex hijs, & quid ex diuinarum ſcripturarum authoritate, & quid ex catholicæ ab initio æccleſiæ (quæ ex aquilarum, quas audiſti, congregatione, conſenſu, & concordi ſententia indubitata eſt) de peccatorum ſatisfactiõibus tenendum ſit, euidens factum exiſtimo, Aduerſus quæ cum aduerſarij, nihil q̃ nuda ſua ſomnia, abſq; ulla ſcripturarũ authoritate, ulla demonſtrationis euidentia, ullo argumẽtorum pondere proferant, ſecuri ſumus, de omnium bonorum in hac controuerſia iudicio, Niſi quis dubitare poſſit, hos ne, ſimpliciter affirmantes aliquid, an illos, docentes conſonam catholicæ æccleſiæ doctrinam, etiã diuinarum ſcripturarum authoritate fundatiſſimam, ſequi ſit tutius.

Quæ euidenter falſa affingãt catholicis.

Non docemus, quod illi nobis falſo affingunt, opera illa pœnalia, quę ſub ſatisfactiõis titulo pœnitentibus imponuntur, eſſe precium, propter quod debeatur peccatorum remiſſio: immo, aliud nullum eius precium, q̃ unum Chriſtum, eius ſanguinem, paſſionẽ & mortem, agnoſcimus, Nec ignoramus, eũdem, quod ex ipſo eſt, dependiſſe abunde pro peccatis totius mundi: & ea, quoties remittũtur, nobis remitti gratis, eiuſdem illius precij intuitu: Attamen Deum, non ita ſimpliciter, ea cuiq; remittere: ſed exigere etiã in nobis, & a nobis plæraq;: in primis fidem: deinde ex fide peccatorum admiſſorũ pœnitentiã: ad hæc, cõuerſionem ex ſyncero corde ad ipſum, cũ obtinendę ab eo ueniæ fiducia, Ita quoq;, etiã poſtq̃ ea remiſit, temporariã nihilo-

nihilominus pro eiſdem punitionem exigit. Quam tamē, humiliter ac fideliter ſuſcepta expletaq; a ſacerdotibus ſuis iniuncta nobis actione pœnitentiæ, etiam ille ignoſcit miſericorditer; & exigua caſtigatione hic ita ſuſcepta, etiam pro magna, quam alioqui exacturus eſſet, contentus eſt.

Vt ſuam ſententiam, impudiẽter ſtatuant aduerſus orthodoxorum omnium ſententiã.

Nos, inquiunt, dicimus, de ſatisfactionibus canonicis, ut nuper natis, non loqui ſcripturas, quæ eiſdem accōmodantur a noſtris. Bene habet, ut ſciamus a quibus iſta dicãtur. Sed qui eſtis uos, quibus aduerſus prędictos, quos produximus teſtes, debeamus credere?

Quandoquidem illæ nuper natæ ſunt, inquiunt.

Sed etiam hoc uos dicitis, ſed non demonſtratis: & nos contra clariſſime demonſtrauimus, etiam B. Cypriani, tēporibus, fuiſſe uſitatas in catholica æccleſia: neq; tunc naſcebantur, ſed docebantur ab orthodoxis & catholicis Epiſcopis, ut Chriſti fidelibus neceſſaria.

Satisfactiones canonicæ, quæ dicantur.

Niſi forte in uocabulo (Canonicis) nobis molíamini inſidias. Nos canonicas ſatisfactiones intelligimus, quæ ab æccleſiarum præpoſitis, aut ſacerdotibus, quibus id commiſſum eſt, imponuntur pœnitentibus, & ſua peccata cōfitētibus, eorundēq; remiſſionē quærētibus, ſacerdotali miniſterio. In quibus imponēdis, quo certi⁹ agerēt, editi ſuere etiam in ipſo æccleſiæ initio, canones quidam, quos pœnitentiales uocant, certis quibuſdã criminibus grauioribus, præſcribentes, & tempus & modum, formamq; peragēdæ ſatisfactionis & pœnitentiæ. Qui poſt, quando in multorum cordibus refrixit fides, & charitas, & elanguit uigor ille diſciplinæ æcclēſiaſticæ, & ne ea pœnitentiæ ſeueritas, molles & languidos, nec ſatis magnam ſalutis ſuæ curam agentes, prorſus abſterreret a ſalutari pœnitētia, oblitterati ſunt. Et uniuerſum hoc ſacerdotũ iudicio, et arbitrio relictũ

Canones pœnitentiales antiquiſſimi et quare nunc oblitterati.

eſt, A quibus tamen, quod minus ſit, Deus non negligit: ſed uel in hac uita immiſſis flagellis, uel poſt hanc uitam in igne purgatorio ad nouiſſimum quadrantem exigit.

Peroratio, de tota cõtrouerſia.

Et hactenus, De pœnitentia, & quę ad eam pertinent, aduerſariorum & noſtra, quam in catholica æcclesia hactenus didicimus, ſentẽtia, mihi ſatis explicata uidetur, de eadẽ ſecure ſubituri bonorum omnium iudicium.

ALBERTVS PIGHIVS, LECTORI S.

DEcreueram Lector Chriſtiane,uno continuoqꝫ libro edere uniuerſas,quibus nūc Chriſti fides,& religio exagitatur concutiturqꝫ controuerſias, quas promittit earundem Elenchus præfixus operi. Sed cum huc uſqꝫ proceſſiſſet impreſſio, ſum auocatus ab opere,& coactus hic telam abrumpere. Itaqꝫ cum explicatę nunc a nobis controuerſię uiderentur libri unius iuſtum modum explere poſſe,ne hæc mutile prodirent,uiſum eſt,uniuerſas in duos libros partiri, & hic librū primum claudere:ſequentem editurus,q̄ primum licebit. Interim,has gratanter accipies,ac leges diligenter,æquūqꝫ te iudicem in dijudicandis eis præſtabis,ſepoſitis tantiſper affectibus.Quod ſi feceris,neutrum laboris ſui pœnitebit, Et ſi certam te ex his ueritatem repperiſſe intellexeris, da Deo gloriam. Si quæ uero, minus ſufficienter explicata; ſicubi ſuſcepto argumento non ſatisfactum, ſicubi dormitatum a nobis,ſicubi prætergreſſam rectæ & exactæ dictionis lineam,breuiter,quicquid tibi uicij occurrerit,noſtrum id eſt.Hoc enim eſt hominis proprium,quamdiu hoc mortis corpus circumferimus. Interim memineris, hominem & te eſſe,nec humanum quid a te alienum exiſtima. Qua in re tanto æquiorem te nobis prebebis,quod in itinere, remoti ab edibus,rebus, & libris familiaribus,hæc lucubrauimus:ſaltem ſtudium noſtrum pro religionis & fidei ſynceritate,boni conſules,& ualebis fœliciter.